37
24 B
16

— MAG 4305

Digitized by Google

JOSEPHO
LUSITANIÆ, ET ALGARBIORUM
REGI FIDELISSIMO.
AUREUM OPUS
DE FESTIS
DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI
ET
BEATÆ MARIÆ VIRGINIS
A
BENEDICTO XIV.
PONT. OPT. MAX
CONSCRIPTUM
BENEFACTORI SUO
ÆTERNUM GRATI ANIMI MONUMENTUM

SACRORUM RITUUM SCHOLA

D. D.

Publice defendet in Gregoriana Societatis JESU Universitate die 6. Julii ann. 1751. R. D. Joannes Petrus Alliod ex Urbe Augusta Prætoria, Sacræ Theologiæ Doctor, Academicus benemeritus Academiæ Theologicæ Romanæ, Sacrorum Rituum Auditor in Collegio Romano, & insignis Ecclesiæ Cathedralis Augustanæ Canonicus.

Digitized by Google

BENEDICTI XIV.
PONT. OPT. MAX.

OLIM

PROSPERI CARD. DE LAMBERTINIS

PRIMUM ANCONITANÆ ECCLESIÆ EPISCOPI,
DEINDE BONONIENSIS ARCHIEPISCOPI

DE FESTIS
DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI,
BEATÆ MARIÆ VIRGINIS
ET QUORUMDAM
SANCTORUM,

DE QUIBUS CELEBRATUR OFFICIUM CUM MISSA IN CIVITATE,
ET DIOECESI BONONIENSI.

LIBRI TRES

EDITIO SECUNDA LATINA POST PLURIMAS ITALAS
AUCTIOR, ET CASTIGATIOR

AD USUM

ACADEMIÆ LITURGICÆ CONIMBRICENSIS.

ROMÆ, MDCCLI.

EXCUDEBANT NICOLAUS ET MARCUS PALEARINI
ACADEMIÆ LITURGICÆ CONIMBRICENSIS TYPOGRAPHI.
SUPERIORUM FACULTATE.

37.24.B.16

JOSEPHO
LUSITANIÆ, ET ALGARBIORUM
REGI FIDELISSIMO.

EMMANUEL DE AZEVEDO SOCIETATIS JESU.

IN tam effuſa Luſitanorum lætitia, quæ ad exteras etiam Gentes jam inde pervenit, ex quo Paternum Imperium ſuſcepiſti, patere, FIDELISSIME REX, ut mea etiam erumpat

pat vox aliqua, quæ & geſtientis animi teſtis ſit, & ejus obſervantiæ, quam natalis ſoli jure, & beneficiorum Tuorum magnitudine Tibi maximam debeo.

Neque vero quiſquam eſt, qui ſilere poſſit hoc tempore, aut cujus non hæc opinio ſit, tantam, Te Rege, Luſitaniæ Regno felicitatem obtigiſſe, quantam cogitatione aſſequi nemo poſſit. Ex eo itaque luctu ac mœrore, quem Parentis Tui Joannis V. Regis obitus attulerat, tam incredibilis animorum ad lætitiam converſio facta ſubito eſt, ut nova quædam oborta lux offuſas non mentibus hominum tantum, ſed florentiſſimis etiam Regionibus tenebras depuliſſe videatur. Videbant Regem Optimum immatura morte ſibi ereptum; de quo cum cogitarent, Regiarum virtutum ejus deſiderio conſolari dolorem ſuum nullo modo poterant: Te vero cum adſpexiſſent, non illum amplius ereptum, ſed præſentem adhuc intueri, & ſuperſtitem arbitrabantur: refers enim non oris tantum imagine, ſed etiam animi, Joannem V. Parentem Tuum; atque ita refers, ut parem animi magnitudinem, idem conſilium, ac Religionis ſtudium, parem in rebus gerendis providentiam, & in tuos caritatem, quæ in Parente Tuo fuit, ineſſe in Te ſentiat,

& ſi-

& ſibi reſtitutam, Te Rege, Luſitania gratuletur.

Atque ille quidem ſuperiores Reges, qui in Luſitania fuerunt, omnes vicerat: quid enim in iis fuit, aut eſſe potuit, qui ampliſſimo Regno ſumma cum laude præfuerunt, quod in JOANNE V. collectum non fateamur? qui tamen modo e beatiſſimis illis ſedibus, in quibus, ut ſperare par eſt, felicius regnat, ita Tibi favet, ita Te ſpectat in ſingulis Orbis terrarum partibus dominantem majori tot Regnis animo; ut a Te uno vinci facile patiatur. Quamquam hæc maxima JOANNIS Regis laus eſt, atque ejuſmodi, in qua haud ſcio an parem habiturus unquam ſit, quod Te potiſſimum genuit: non enim ſibi dumtaxat Filium quæſivit, in quem dominatum, & ſuas omnes laudes transfunderet; ſed incredibilem quamdam Luſitaniæ felicitatem, quæ intercipi interitu ipſo ſuo non poſſet, & Regiarum virtutum exemplar abſolutiſſimum ceteris Gentibus comparavit.

Noli itaque mirari, REX FIDELISSIME, ſi quocumque incedis, obortis præ gaudio lacrymis Te omnes intuentur tamquam aſſertorem ſalutis ſuæ; ſi mirifice colunt, & diligunt; ſi, cum renunciatus Rex es, tanti ubique popu-

pulo-

pulorum concurſus facti ſunt, tam lætis clamoribus Luſitania univerſa perſonuit, quod poſt hominum memoriam nemini contigit; ut cum ad Te unum delatum Regnum eſſet, idem ad ſingulos perveniſſe videretur: tamquam enim non Rex ampliſſimus vectigalibus, ſed filiis Parens optimus imperares, tanta omnium ſalutem providentia tueris, tanta ſingulorum utilitatibus vigilantia ſtudes, quanta ipſi ſibi conſulere non potuiſſent. Effectum profecto a Te fuit, ut, cum Tua omnibus benignitas pateat, de fortuuna queri nemo poſſet, nemini inopia gravis eſſet, nemini ſolitudo; illi dumtaxat ſe miſeros agnoſcerent, quos ſceleris non pœniteret: egregiis enim conſiliorum Tuorum Adminiſtris, & æquiſſimis delectis Judicibus, non pacatior privata domus, quam totum Regnum eſt; non expeditior patrimonii unius, quam communium fortunarum adminiſtratio. Quare omittas, quæſo, præclariſſimam illam Tuam vocem, qua Judicibus edixiſti, quid in ſententiis ferendis ſequi eos oporteret: *contra Te ipſum enim*, ajebas, *facturos, qui contra æquitatem quidpiam ſuſcepiſſent*. Nam quis improbitati relictus, Te Principe, locus eſt? Certæ olim ſedes erant, ubi vocem mittere leges conſueverant; fugitabant has rei;

ne

ne pœnas darent: ſua cuique domus Tribunal nunc eſt, ne peccent: timori prius omnibus Judex fuerat, quòd cenſorem odiſſent; inquirunt modo ſinguli in mores ſuos, quòd Te diligunt. O præclaram Rempublicam, in qua voluntatibus omnium & ſtudiis amor Principis moderatur!

Dabis mihi hanc veniam, REX FIDELISSIME, ut libere dicam, quod ſentio. Cum tantis opibus floreas, tam late regnes, tot ubique terrarum populi Te ſupplices colant, id unum efficere non potes, ut timearis. Atque excubiæ quidem, & arma, quæ Te circumſtant, etſi non ad vim inferendam, ſed ad vitæ præſidium, & ad Regiæ dignitatis ornamentum comparata ſunt, ſpectari tamen ſine aliquo timore non poſſent; terrentur enim homines inſtructorum militum adſpectu, & periculum reformidant, quod arma non denuntiant. Verum cum inter ea medius appareris tanta oris benignitate, quantam capere ſumma fortuna vix poteſt; ut nimbi placent cum Iris affulſerit, ita & hæc etiam delectant potius, quam terreant. Quamquam habes Tu, ſi iſta deſint, longe firmius præſidium, quod dies noctesque ad Tuam cuſtodiam excubet, populorum charitatem: hac late præcingeris, & ad omnem fortunæ

 caſum

caſum muniris, quæ Tibi, non gladiorum, aut Palatinarum ſecurium acie, ſed laterum, & corporum objectu ſecuritatem pollicetur.

Nullæ igitur intentandæ minæ ſunt, ut colaris: nulla proponenda ſupplicia, ne legibus detrectetur. Minuit Tibi, ac prope ademit commune omnium in Te ſtudium, eam poteſtatis partem, qua pœnam infligis; auxit alteram, quæ optimis Principibus multo gratior eſt, & optatior, qua præmia largiaris. Ac virtutis quidem ornandæ ratio tum id arduum habet, & impeditum, quod propter multiplices latebras, quibus obtegitur hominum animus, non facile pateat quanta demum ea ſit; tum illud in meritorum æſtimatione difficile ad judicandum, quid cuique maxime, quid Reipublicæ expediat: ut in honoribus, magiſtratibuſque mandandis, nec privatorum bono deeſſe, & communi utilitati conſulere, ea eximiæ ejuſdem ſapientiæ ac pene incredibilis eſſe videatur. Tuæ certe fuit, Rex Fidelissime, qui tam præclare utrumque præſtitiſti, ut ambigi merito poſſit, benignitas ne Tua major in largiendo, an in providendo conſilium fuerit illuſtrius. Multa erant toto Regno, quæ, ut ſuus rectefactis honor tribueretur, Principis liberalitatem requirerent: multa, quæ niſi delectos

cura-

curatores nacta essent, detrimenti aliquid communis felicitas acceptura videretur. Quid vero de egregia Tua in Regno administrando sapientia JOANNES V. præsagierit, id ipsum documento est, quod diuturno morbo implicitus, quæ minus efficere ipse per valetudinem potuit, Tibi demandanda censuit; ut quo plura essent, cum decederet, quæ Regia authoritate decerni oporteret, eo manifestius fieret, qualem post se, quantumque Regni moderatorem reliquisset. Et vero quid tam privatæ rei uspiam fuit, quod, si consultum ei per Te oportuit, vigilantiam Tuam non senserit? quid publici negotii, quod prudentiam desideraverit? quid ad Provinciarum custodiam opportunum, & ad Lusitani nominis gloriam, quod consilium subterfugerit? Forum ne, an Tribunal, aut ulla muneris alicujus curatio est, quibus cum selectissimos viros præfeceris, non leges ipsæ, non æquitas, hominum loco assidere videantur? Aucti honorum titulis Regni Primores; unde tamen novus in Urbes, & populos splendor propagaretur: communita novis Proceribus Aulæ authoritas, qui in præclaras familias, & bene de re publica meritas novam dignitatis lucem inveherent. Ex quo si perspicuum est, maximum Te quidem esse,

cum alios magnos facis; illud etiam facile agnoſcimus, cum ejus amplitudinis, qua frueris, participes facias Tuos, nihil prope eſſe, quod ab aliorum commodo Tibi velis eſſe ſejunctum. Cum autem probe intelligeres, quantum in armis ad tuendam populorum tranquillitatem ſit poſitum, eos vero, qui mare teneant, maxime omnium opibus, & potentia florere; quid antiquius Tibi fuit, cum imperare cœpiſti, quam ut arcibus validiſſima præſidia imponeres, naves inſtrueres, terreſtribus maritimiſque copiis fortiſſimos Duces præficeres; atque omnia ita componeres, ut excitatis ad bellicam laudem Luſitanorum animis, iſti quidem avitam virtutem æmularentur, Tu vero Deceſſores Tuos, qui Luſitanorum nomen in ultimos etiam terrarum fines tanta cum gloria invexerunt, pacis bellique artibus anteires.

Illud vero ſingularis ejuſdem, non dicam fortunæ, quæ veram laudem non habet, ſed prudentiæ Tuæ fuit, quod in tam multiplici Miniſtrorum delectu, & in tam varia munerum publicorum partitione, nulla hominum, ut aſſolet, querimonia fuerit, nullus ne in animi quidem latebris tacitus dolor reſederit; nec minor ad eos, qui beneficium acceperunt, quam ad alios, qui eo uſi

usi non sunt, lætitia pervenerit. Mirum id quidem est, & pene inauditum; cum blandiri sibi homines consueverint, nec facile aliis in meritorum comparatione concedere, præsertim in tanto ad rem publicam gerendam aptissimorum virorum numero, quos quidem tam multos esse, salutare Regno est, ipsis vero gloriosum. Obstupescent profecto reliquæ ætates, tam egregiam in Te animi vim extitisse, tantam in æstimandis hominibus (quæ laus Principis maxima est) ingenii perspicacitatem, ut in re difficillima, quodcumque statuisses, id non solum communi omnium suffragio, sed eorum etiam, qui posthabiti essent, sententia probaretur. Illi dumtaxat, pace Tua dixerim, Rex Fidelissime, qui modo vivunt, qui Te propius intuentur, mirari desierunt; nihil enim est tam præcipuum, & ad laudem illustre, quod a Te non expectent. Ac solent quidem homines, cum ad Regnum administrandum novus Princeps accesserit, in eum oculos tamquam in orientem Solem omnes convertere, & pro suo quique sensu, quid sibi, quid Regno polliceantur, conjicere. Tu subito, quantus eras, exortus es: nec temporis spatium, quod consilii celeritate præverteres, expectandum Tibi fuit, ut maximus appareres;

reres; ſed ex Aulæ ſpecula circumlatis in ſubditos Tibi populos oculis, non propinquis tantum terris, ſed etiam remotiſſimis, providentiæ Tuæ lucem attuliſti. Quid enim a Luſitania tam procul ſitum, quam India eſt? quam Braſilia? Non interjacentia tamen tantorum æquorum ſpatia, non immenſa locorum longinquitas beneficentiam Tuam remorata eſt; quia ſub ipſum Regni initium alterius ſecuritati ac victoriæ ſubmiſſis copiis proſpiceres; alteram, novo inſtituto Regiis redditibus ad cauſas celerius cognoſcendas Senatorum Tribunali, moleſtia liberares, & remiſſo quod in diem pendebatur ex auri fodinis vectigali in iiſdem exercendis alacriorem efficeres: atque id tam celeriter, ut prius beneficium collatum ſit, quam Gentes illæ id futurum inaudierint; prius acceperint, quam ſperarint: cum uno eodemque nuncio allatum ad eas ſit, & Te Regem inauguratum, & ſe novo bono munifice auctas; ut una cum Regii nominis Tui auſpiciis ad illos portus e Luſitania felicitas navigaret.

Verum fuerit optimi Principis, & ad communem populorum ſalutem nati amiciorem Braſilium ærariis, quam ſuo inveniri! Quid de me dicam, quem longe a Luſitania ſejun-

ſejunctum tam benigno animo complecti ſemper voluiſti? Equidem cum Tua beneficia recordor, quæ mihi hærent intimis infixa ſenſibus, ita commoveor, ut non ſolum Tibi debere me totum putem, ſed potentiſſimum Regem privato homini, ac ſubdito, tam multa, tam ſingularia tribuiſſe, vix ipſi mihi credibile videatur. Hoc Tuæ clementiæ major laus eſt, qua Divinam imitaris; cum, non quid ego merear, ſpectas in beneficio collocando, ſed quid ipſe poſſis, & velis. Nam, ut ea omittam, quæ in me, cum eſſem in Luſitania, liberaliter contuliſti; quale beneficium eſt, quod & rerum mearum fautor ampliſſimus apud JOANNEM V. Patrem Tuum Regius adhuc Princeps extiteris; nec ita multo poſt Rex factus me potiſſimum Romæ delegeris, cujus opera in publico negocio utereris, datiſque ad me literis curam in agendo meam, & ſedulitatem probaveris? Quale illud etiam, quod de me ad BENEDICTUM XIV. honorifice ſcripſeris, ut optimi, ſapientiſſimique Pontificis, cui tantum debeo quantum nemo fortaſſe alius, Tuo in me ſuffragio benignitas augeretur. Multum profecto ad Regiæ clementiæ teſtimonium id fuit, Tuæ certe munificentiæ parum; quam Tibi parem eſſe non duceres, ſi non eadem

Re-

Regiæ etiam magnitudinis amplitudinem ſuperares. Quid enim dicam, quam large Patris Tui munificentiam, qua uſus in me eſt, non æmulari ſolum volueris, ſed etiam vincere; ut in Filii beneficio grata viveret Genitoris memoria, cujus perennium inſtar fluminum alteri quidem initium, alteri vero incrementum deberetur. Quid memorem Regio, quod Romæ eſt, Tabulario me Præfectum appoſitum? quid eorum Cauſas, de quorum cœleſti honore Tuo juſſu agitur, omnes mihi concreditas, & demandatas?

Infinitus pene ſim, ſi recenſeam ſingula; largior enim in me ornando fuiſti, quam complecti cogitatione ipſe poſſim. His ita quotidie magis afficior, ut quoniam nullam meritorum Tuorum partem aſſequi me poſſe ſentio gratiis agendis, quas & ago Majeſtati Tuæ, habeboque, dum vivam, maximas, aliquo ſaltem cupiam literarum monumento publice profiteri, quid debeam. Quamquam Tua facit in Deum pietas, Rex Fidelissime, qua Patrem æmularis, eaque Religio, qua Te ipſo major es, ut & præſtem, quod cupiam, & Tibi acceptum referre debeam, quod poſſim. Nam, cum præ manibus haberem Benedicti XIV. Volumina, quæ per me recudi idem voluit, eorum

vero

vero aliquot Authori ipſi ſapientiſſimo, aliquot JOANNI V. Parenti Tuo nuncupaſſem; tanta mihi ejus Operis, in quo de Domini, Beatiſſimæ Virginis, Sanctorumque celebritatibus agitur, cum Tuis, Conjugiſque Tuæ REGINÆ FIDELISSIMÆ moribus conſenſio viſa eſt, ut illud tam eximiæ pietati Veſtræ deberi diutius non poſſet. Cui enim notum non eſt, quanta utriuſque Veſtrum cura ſit Divini cultus augendi; quantum Religionis tuendæ ſtudium; quam aperte demum oſtenderis, *velle Te, quæ ad Deum, Sanctoſque pertinent, ea ubique ita peragi, præcipue vero in Sacroſancta Patriarchali Baſilica Lisbonenſi, ut nihil de ſummo ſplendore, nihil de priſtina dignitate detrahatur*? Agnoſces profecto, cum Volumen hoc inſpexeris, aſſiduas ſacris in rebus ſupremi Paſtoris vigilias & curas Tuis ſimillimas: miraberis ſingularem, dignamque tanto Pontifice ſapientiam: nec deerit in eodem etiam, quod diligas; Tuo enim potiſſimum Nomini Author ipſe Sanctiſſimus, Tuique amantiſſimus Opus id ſuum inſcribi voluit, teſtem Paternæ erga Te memoriæ, teſtem benevolentiæ.

Quin etiam, ut Tibi per literas Idem ipſe ſignificavit, publicam diſputationem, in

qua noſtra Sacrorum Rituum Schola hujus Voluminis doctrinam non in Synopſim redactam, ut in aliis Voluminibus factum a nobis eſt, ſed qualis ab Authore prodiit, ad eam magis illuſtrandam, coram lectiſſima Romanorum Præſulum, ac doctiſſimorum virorum corona propugnandam hoc anno ſuſcipiet, Tibi nuncupari juſſit, pollicitus Se palæſtram ipſam pridie, quam concertatio inſtituatur, præſentia ſua honeſtaturum.

Excipe igitur, Rex Fidelissime, ea, qua ſoles benignitate ſupplices Tuos, qualemcumque hanc perennis obſequii mei, devinctique animi ſignificationem: nec ſpectare quæſo velis in hac re, quod meum eſt; ſentio enim, quam tenue id ſit, & exiguum: ſed illud potius, quid Tibi a Pontifice tribuatur, quod amplum arbitraberis. Rogo Deum Optimum Maximum, ut Majeſtatem Tuam diu ſoſpitet ad Catholicæ Fidei præſidium, & Regnorum Tuorum felicitatem, & incrementum.

SACRORUM RITUUM SCIENTIÆ AUDITORIBUS.

QUAM vobis in Liturgicis meis Exercitationibus pag. 178. nuper spopondi, nunc solvo fidem. Aureus SS. D. N. BENEDICTI XIV. *Tractatus de Christi Domini, ac Deiparæ Virginis Festis a Cl. Viro Michaele Angelo Jacomelli ab intimo Sacello Pontificio in Latinum versus, en iterum prodit in lucem. Huic alius ejusdem Pontificis Tractatus accedit de Sanctis, quorum officium Bononiæ celebratur, Latinitate a nobis nunc primum donatus. Locupletissimum praterea adjungimus Indicem, in quo adornando suam locavit operam P.Hieronymus Lombardi S. J. In hujusce Operis capitum, ac librorum partitione, ultimam Italicam editionem Patavinam secuti sumus. Porro cum plurimum vobis prodesse possit hoc Opus in iis quæstionibus dissolvendis, quas de Missæ Sacrificio, Divinique Officii recitatione agitamus in dies, illud vobismetipsis tamquam certissimum diligentiæ meæ pignus, atque opportunissimum laboris vestri adjumentum, libenti animo impertiar. Interea, ut novos currentibus adjungam stimulos, rogo vos, ut Præfationem Tomi IX. Operum* SS. D. N. BENEDICTI XIV. *a pag.x. usque ad* XIV. *sedulo percurratis, in qua quid a vobis requiram, & quid a me præstabitur, satis dilucide expono. Ne quid vero desideretur, quod aliquo vobis adjumento esse possit, Epistolam ad Summum Pontificem scriptam, & Scholæ nostræ methodum ex Liturgicarum Exercitationum Tomo fideliter hic transcribo.*

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO
BENEDICTO XIV. P. O. M.

BEATISSIME PATER.

ACcidit sæpe liberalibus disciplinis, quod quibusdam usuvenire fluminibus solet, ut quemadmodum hæc cum excreverint imbribus, seipsa aliquando non capiunt; residunt vero brevi, & paulatim exarescunt: ita illæ cum expetitæ fuerint impensius, magnaque ad eas discipulorum multitudo confluxerit, his commutata voluntate paulatim dilabentibus, penitus deserantur. Timendum hoc tamen non fuit in Sacrorum Rituum facultate, quæ sub tutela Sanctitatis Vestræ in hac Gregoriana Universitate lucem aspexit; siquidem non solum novæ aliæ ejusdem Cathedræ in aliis Universitatibus institutæ sunt, sed tot novis aucta est Auditoribus, ut eorum numerus aliquot legibus coercendus esset. Hoc enim secundo anno tercentos circiter numerabam; nam cum hoc studium aliquod saltem dialecticæ præsidium requirat, illud in primis decernere visum est, ut nemo inter Auditores recenseretur, qui Philosophiæ operam daret. Cæteris, qui Theologiam, aut Canones audiunt, vel qui hujusmodi disciplinis studuerunt, liber patebit ad nos aditus.

Cum autem propositum mihi sit ea, quæ singulis annis prælegerim, Typis excudere, & hujusmodi libellum item quotannis discipulis distribuere, ne id indiscriminatim fiat, & temere, sed potius ad augendam adolescentium in hoc studio alacritatem maxime valeat, ducentos ex omnibus deligendos censui (hos *de numero* voco) qui cum mihi se frequentia probassent, aut studendi voluntate, id a me munus acciperent.

Quamquam mirum est, qua animi contentione sacra hujusmodi studia omnes exerceant; præcipue vero ii, qui in Collegiis versantur. Etsi eorum modestia faciat, ne eos nominem, tacere tamen id certe non possum, illos magnæ etiam mihi voluptati esse, cum ita se gerant; magnæ etiam dignitati.

Jam vero duæ publicæ Disputationes sequenti anno habebuntur, quemadmodum aliæ item duæ habitæ hoc anno sunt. Maximas autem Sanctitati Vestræ gratias agere debeo, quod ex iis, quos ad publicas disputationes selegi, duos pluribus benevolentiæ signis complexa sit, alteri etiam Canonicatum in Patria sua benigne contulerit. Ut autem de me etiam aliquid dicam, id mihi hoc anno propositum fuit, ut omnem Scholæ formam, & materiarum divisionem simul conjungerem. Liturgicas etiam Exercitationes, & Liturgici Thesauri Collectionem molitus sum. Ea omnia in separato Tomo, qui inscribetur *Acta Scholæ Sacrorum Rituum Anno* 1750. pleno calamo conscribo. Opus hujusmodi cum Sanctitati Vestræ probatum jam sit, satis etiam proficuum studiosis Adolescentibus futurum confido. Ne vero ulterius eadem repetendo Sanctitati Vestræ molestus sim, mihi, & Auditoribus meis pignus Paternæ benevolentiæ Apostolicam Benedictionem humillime flagito.

Ex Collegio Romano 21.Junii 1750.

SANCTITATIS VESTRÆ

Humillimus, Addictissimus Servus, & Filius obsequentissimus
Emmanuel de Azevedo Societatis Jesu.

Methodus in schola sacrorum rituum servanda.

I. Singulis annis typis edetur Volumen ducentas ad minimum complectens paginas, in quo sequentia contineantur: nimirum 1. Titulus materiae, de qua agendum eo anno erit, & ipsius Operis dedicatio. 2. Syllabus Auditorum, qui Scholae nomen dederint usque ad Kalendas Januarias. 3. Materia eo anno proposita, & viginti aliae quaestiones, vel de eodem argumento, vel potius de aliis in Sacra Rituum Congregatione agitari solitis. 4. Epistola Summo Pontifici quotannis exhibenda. 5. Demum duplex libellus pro totidem publicis disputationibus.

II. Quoniam vero Volumen hoc ducentas circiter paginas complectens in Auditorum praesertim utilitatem cedere debet, hinc plura illius edentur exemplaria, quae, divisa per folia, ita dispertientur, ut exacto annuo Scholae curriculo, ducenti ex Auditoribus, qui Scholae assidui interfuerint, totum singuli Volumen gratis obtineant.

III. Porro ex 200. iis paginis satis erit, si Professor 100. quotannis repleat lucubrationibus a se de novo elaboratis; reliquas vero vel suis, vel aliorum rebus iterum cusis, prout utilius judicaverit, supplere poterit; imo Auditorum laboribus uti, si qui fortasse sui ingenii, atque studii specimen praebere meruerint.

IV. Quotannis igitur duas exhibebit disputationes publicas, quarum altera versetur circa materiam, de qua illo anno actum in Schola fuerit, vel totam comprehendendo, vel aliquam illius partem elucidando. Altera vero circa materiam aliquam ex iis, quae in Sacra Rituum Congregatione agitari solent, quae plerumque ex 20. ultimis Exercitationibus primo anno propositis desumetur. Et huic duplici materiae duplex respondebit libellus, quem supra innuimus.

V. Si quando occasio tulerit, ut inter privatas Scholae exercitationes agendum sit de peculiari aliqua re, ut ita dicam, extra ordinem; non id fiet, nisi aliquot diebus ante Auditores praemoneantur, ut nempe tractari pro dignitate possit.

VI. Viginti illae Quaestiones, sive Exercitationes, quas addendas diximus aliis octoginta circa materiam in titulo quotannis propositam discutiendis, tractabuntur privatim, cum iis scilicet Auditoribus, quibus major erit sui progressus cura: quibus etiam folia in Ordinaria Sacrorum Rituum Congregatione imprimi solita communicabuntur, & negotia ibidem contenta, atque Sacrae Congregationis Decreta.

VII. Tempus integrum octoginta propositis Quaestionibus tribuendum totidem dies complectetur, numerandos a Festo Praesentationis Beatissimae Virginis usque ad Festum S. Aloysii Gonzagae.

VIII. Scholae vero exercitium incipiet hora 22. cum dimidio usque ad 23. Primo quadrante fiet explicatio; secundo unus ex Auditoribus aliquid ex proposita quaestione deducet, & argumenta ab alio Auditore objecta confutabit: ex qualibet vero Quaestionum decade una pro disputatione semipublica, sive, ut ajunt, menstrua seligetur, quam aliquis ex Auditoribus primo quadrante elucidabit, & in secundo objectionibus cum Praeceptoris, tum alicujus Auditoris satisfaciet.

IX. Ante S. Aloysii Gonzagae Festum, ut supra innuimus, Epistola Summo Pontifici exhibebitur, in qua Scholae ratio reddatur, designeturque, quos eo anno progressus fecerint Auditores.

X. Denique Sacrorum Rituum Professor in rebus ad Scholam pertinentibus non tam propriae eruditionis & doctrinae laudem, quam Auditorum utilitatem prae oculis habebit. Cum praesertim in Thesauri Liturgici collectione, quam curare debet, magnam sit habiturus materiam, in qua ingenium tum suum, tum amicorum exerceatur, si qui forte erunt, qui Operi utilissimo adjutrices manus praestare velint.

XI. MATERIA SINGULIS ANNIS DISCUTIENDA.

1.	*De Sacrosancto Missae Sacrificio.*	vel potius	*De Missali Romano.*
2.	*De Divino Officio.*		*De Breviario Romano.*
3.	*De Sacramentorum administratione.*		*De Rituali Romano.*
4.	*De Benedictionibus & precibus.*		*De Pontificali Romano.*

In primis duobus argumentis non solum Missale, & Breviarium, sed etiam Ceremoniale Episcoporum, & Martyrologium Romanum elucidari possunt; siquidem praefixus Scholae finis est, virum Ecclesiasticum optime instructum reddere in intelligentia librorum Liturgicorum, quibus Ecclesia Romana nunc utitur. Hujusmodi vero argumenta *Exercitationes nostrae Liturgicae* pertractant, ad quas magno praesidio nobis sunt Opera BENEDICTI XIV. in quibus de Missa, de Festis, & de omnibus fere rebus ad Ecclesiasticam disciplinam pertinentibus fuse disseritur. Pro viginti tamen Exercitationibus de rebus in Congregatione Sacrorum Rituum agitari solitis, peculiares Scholae nostrae facimus octo tomos *De Canonizatione Sanctorum*, quos unico Volumine in Synopsim redactos complexi sumus.

XII. Thesaurus Liturgicus, & peculiares in eo dissertationes de rebus, quas Ecclesiastica, vel profana Historia, Conciliaresque Sanctiones ad Sacrorum Rituum illustrationem suppeditabunt, non ad Scholae exercitium, neque ad ejusdem Auditores spectant, sed eas peculiari titulo dedicamus *Sacrorum Rituum Academicis* dignitate & scientia clarissimis, quorum plurimos vel Codices & dissertationes nobis transmittendo, vel suppeditando materiam, vel protectione sua studia nostra promovendo, benevolentissimos nobis magno Literariae reipublicae bono experti sumus.

IN-

INDEX
LIBRORUM, ET CAPITUM.

LIBER PRIMUS.

De Festis Domini Nostri Jesu Christi.

CAP. I. De Festo Circumcisionis Domini Nostri Jesu Christi, & Octava Nativitatis ejusdem, quæ Kal. Januarii celebrantur. Pag. 1
II. De Festo Epiphaniæ, quod postridie Nonas Januarii celebratur. 19
III. De Sanctissimi Nominis Jesu Festo, quod secunda post Epiphaniam Dominica celebratur. 61
IV. De Dominica Palmarum. 67
V. De Matutinis Tenebrarum, quæ quarta, quinta, & sexta Feria majoris hebdomadæ Vesperi recitantur. 83
VI. De Feria quinta in Cœna Domini. 91
VII. De Feria sexta in Parasceve. 142
VIII. De Sabbatho Sancto. 257
IX. De Dominica Paschæ, ac de duobus Festis, quæ consequuntur. 300
X. De Festo Ascensionis quod Feria quinta celebratur, quæ Dominicam quintam post Pascha consequitur. 303
XI. De Festo Pentecostes, quod prima Dominica celebratur post Dominicam infra Octavam Ascensionis. 336
XII. De Festo Sanctissimæ Trinitatis. 356
XIII. De Festo Corporis Christi, quod Feria quinta celebratur post Dominicam, quæ Pentecostem proxime consequitur, seu post Octavam ejusdem Pentecostes. 360
XIV. De Festo Inventionis S. Crucis. Die 3. Maji. 366
XV. De Festo Transfigurationis Domini, quod die 6. Augusti celebratur. 376
XVI. De Festo Exaltationis Sanctissimæ Crucis. Die 14. Septembr. 386
XVII. De Festo die Natalis Domini Jesu Christi. Die 25. Decemb. 391

LIBER II.

De Festis Beatæ Mariæ Virginis.

CAP. I. Olim quot institutæ Solemnitates in honorem Deiparæ. Proponitur hujus secundi Libri materia, ac primum agitur de Festo Desponsationis B. M. Virginis cum S. Joseph. Die 23. Januarii. 425

II. De

II. *De Festivitate Purificationis Beatæ Mariæ Virginis. Die 2. Februarii.* 434

III. *De Festo Sanctissimæ Annunciationis. Die 25. Martii.* 443

IV. *De Festo Dolorum Beatissimæ Virginis. Feria 6. Hebdomadæ Passionis.* 457

V. *De Festo Visitationis Beatissimæ Virginis. Die 2. Julii:* 464

VI. *De Festo Beatæ Virginis de Monte Carmelo. Die 16. Julii.* 472

VII. *De Festo Dedicationis Ecclesiæ Sanctæ Mariæ ad* Nives. *Die 5. Augusti.* 479

VIII. *De Festo Assumptionis Beatissimæ Virginis. Die 15. Augusti.* 489

IX. *De Festo Nativitatis Beatissimæ Virginis. Die 8. Septemb.* 510

X. *De Festo Nominis Mariæ. Dominica infra Octavam Nativitatis ejusdem.* 519

XI. *De Festo B. Mariæ de Mercede. Die 24. Septembris.* 521

XII. *De Festo Rosarii Beatissimæ Virginis. Prima Dominica Octobris.* 522

XIII. *De Patrocinio Beatissimæ Virginis. Tertia Dominica Novembris.* 528

XIV. *De Festo Præsentationis Beatæ Virginis. Die 21. Novembr.* 532

XV. *De Festo Conceptionis Beatæ Virginis. Die 8. Decembris.* 536

XVI. *De Festo Translationis Almæ Domus Lauretanæ. Die 10. Decembris.* 552

XVII. *De Festo Expectationis Partus Beatæ Virginis. Die 18. Decembris.* 559

XVIII. *De Festo Sanctæ Mariæ in Sabbatho.* 560

ERRATA SIC CORRIGENDA.

Omissis aliis quæ facile advertuntur.

Pag.	*num.*	*lin.*	*Errata.*	*Corrig.*
8.	10.	7.	Judæos.	tum Judæos.
22.	1.	16.	solitum.	insolitum.
31.	20.	1.	Irevoltiensis.	Trevoltiensis.
		4.	Bibliothecæ Criticæ.	Quædam item dissertatio ab Authore Bibliothecæ Criticæ.
44.	31.	10.	confictum. *Iste.*	confictum: Præfat. in Joan. *Iste.*
47.	=	33.	persequetur.	persequitur.
67.	1.	6.	tom.1.	a pag.80.
75.	=	41.	num.97.	num.8.
86.	=	14.	Cun Cenedictus.	Cum Benedictus.
		16.	Cæremoniarum.	Cæremoniarium.
114.	35.	30.	mundos credendum.	mundos, credendum est.
128.	51.	4.	Cur non.	Cur nos.
136.	65.	6.	tom.1.	a pag.24.
156.	18.	3.	turba.	turbam.
219.	=	13.	num.198.	num.7.
270.	21.	22.	aura.	Aurora.
300.	1.	13.	*reservavit.*	*reseravit.*
305.	4.	15.	prioritatem.	proprietatem.
318.	=	3.	num.14.	num.15.
353.	36.	1.	in Pervigilio Pentecostes.	in Pervigilio Paschæ, ita in Pervigilio (Pentecostes.
372.	=	6.	Eugenius.	Eusebius.
407.	37.	4.	temere dicunt.	temere contradicunt.
433.	=	16.	1625.	1725.
437.	=	8.	remitteret.	redimeret.
444.	=	15.	includit.	concludit.
457.	1.	3.	22. Augusti 1725. *Adde.*	& ex Decreto ejusdem 22. Aug. 1727. recitatur in universa Ecclesia.
489.	2.	5.	novisse.	noluisse.
501.	=	27.	non tribui.	nomen tribui.
525.	=	37.	traditione.	traditionem.
529.	=	37.	Sanctos omnes.	Sanctos, neque Angelos veneramur. Nam B.Virgo Sanctos omnes.
530.	=	24.	Damiani: *Accedis.*	Damiani interpretationem probat. Aliam etiam ipse proponit, ut verba illa Damiani. *Accedis.*
534.	6.	12.	Ochoziæ filium.	Ochoziæ, ut a furore Athaliæ surriperet (Ochoziæ filium.
543.	11.	2.	Paciecum.	de Giaen.
561.	=	14.	concedit.	contendit.
563.	7.	6.	cultum Dominicæ.	cultum ad cultum Dominicæ.
		11.	sectaretur.	sectarentur.
564.	=	1.	utiliter.	inutiliter.

DE FESTIS DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De Festo Circumcisionis Domini Nostri Jesu Christi, & de Octava Nativitatis ejusdem, quæ Kal. Januarii celebrantur.

FESTUM Circumcisionis & Octavæ Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi Kalendis Januarii celebratur. Ut ad hoc argumentum paratiores aliquando accedamus, primo de Institutione Circumcisionis; secundo de illius effectibus; tertio de Circumcisione Christi Domini verba faciemus: tum de Festo ipso dicere aggrediemur, quo fit Circumcisionis commemoratio, & Circumcisum Dominum adoramus.

Quatuor proponuntur examinanda.

2 Quod ad primum attinet, Circumcisionis ritum a Deo institutum esse constat in Cap. 17. Geneseos, ubi legimus, Deum

Deus fuit Circumcisionis auctor.

Abrahamo apparuisse, multaque illi pollicitum, Circumcisionem imperasse; quo quidem præcepto quinque continentur. Primum ad sexum pertinet, ut soli masculi circumciderentur: *Circumcidetur ex vobis omne masculinum*. Secundum masculorum circumcidendorum conditionem statuit: Deus enim jubet, ut Abraham se, suosque filios, atque etiam servos circumcidat: *Omne masculinum in generationibus vestris, & tam vernaculus, quam emtitius circumcidatur*. Tertio certum Circumcisionis tempus statuitur, octavus nempe post natum puerum dies: *Infans octo dierum circumcidetur in vobis*. Quartum partem designat corporis, in qua fieret circumcisio: *Circumcidetis carnem præputii vestri*. Quinto denique declaratur, eum esse usum seu finem instituendæ Circumcisionis, *ut sit signum fœderis inter me & vos*, eamque legem nullo non tempore duraturam: *erit pactum meum in carne vestra in fœdus æternum*; addita sanctione, ut qui legi non paruissent, pœnas luerent: *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.*

Circumcisionem Deus præcepit Abrahæ. Lex deinde promulgata per Moysem.

3 Circumcisionem, quam Abrahamo Deus præcepit, institutam esse oportuit multo ante Mosaicæ legis promulgationem: ut notat D. Thom. 3. par. quæst. 70. art. 2. Leges enim, ut ratio postulat, feruntur populo convocato, populique Deo fidelis convocatio per sensibile Circumcisionis signum facta fuit. Post quadringentos circiter annos ab Abraham Deus Moysem elegit, qui legem promulgaret, in qua ipsa quoque Circumcisio continebatur, ut in Levit. c.12. *Et die octavo circumcidetur infantulus*. Ac si quis ex Gentibus Judaicam Religionem voluisset amplecti, opus illi erat juxta eam legem non sese tantum, sed filios suos omnes subdere Circumcisioni. *Quod si quis* (Exodi cap.12.) *peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum ejus, & tunc rite celebrabit, eritque sicut indigena terræ; si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo*. Huc pertinet planeque consentit, quod narratur Cap.14. Judith, prodigiis, quæ a Deo fiebant in Israel, commotum Achior, relicto idolorum cultu, veram Religionem amplexum, sese circumcisum voluisse, atque ita in populum Israeliticum immigrasse. Christus Dominus Joann. cap.7. cum ante octodecim menses die quodam Sabbathi miro plane modo Paralyticum a morbo restituisset, multis Hebræorum ob eam rem de illo detrahentibus dixit: *Unum opus feci, & omnes miramini*, ut eorum perfidiam argueret: *Propterea*, inquit, *Moyses dedit vobis Circumcisionem* (*non quia ex Moyse est, sed ex Patribus*). *Si Circumcisionem accipit homo in Sabbatho, ut non solvatur lex Moysi; mihi indi-*

indignamini, quia totum hominem ſanam feci in Sabbatho? Quibus verbis illud declarare voluit, quemadmodum præceptum de ſervando Sabbatho, & lex de Circumciſione lata per Moyſem, ſeu potius per illum inſtaurata, qua vetus, & Patriarcharum uſu venerabilis cæremonia præcipiebatur, nihil obſtabat, quominus Judæi Sabbatho circumciderent, ita ſe quoque, immo potiore jure, nihil impediente Sabbatho, Paralyticum ſanitati potuiſſe reſtituere, ne ab ea charitatis lege recederet, qua jubemur laboranti proximo opem ferre, tantoque ſtudio & animi contentione, quantam res ipſa poſtulaverit, præbere illi auxilium, ſicut ipſe Chriſtus Dominus cum miſero illo ſeſe geſſerat Paralytico, cui novem & triginta annorum ſpatio nemo fuerat, qui de ferenda ope cogitaſſet.

Circumciſio non ab Ægyptiis ad Hæbreis, ſed ab his ad Ægyptios profecta eſt.

4 Quæ hactenus a nobis dicta ſunt, ſatis aperte declarant, quod priore loco propoſueramus examinandum, videlicet Inſtitutionem Circumciſionis. Verum quis crederet, non defuiſſe, qui rei clariſſimæ, quam nemo ſanæ mentis negaverit, tenebras obducere conarentur? Extitere audaces homines, rerumque novarum cupidi, Marshamus & Spencerus, qui affirmare auſi ſunt, Hebræos Circumciſionis ritum ab Ægyptiis accepiſſe, afferentes Herodotum lib.2. cap.10. & Diodorum Siculum Biblioth. lib.1. cap.17. qui Colchos, Ægyptios, & Æthiopas ſibi pudenda corporis circumcidere ſolitos, eamque conſuetudinem ab Ægyptiis ortam eſſe diſerte teſtantur, quorum Novatorum effrænatam fregerunt audaciam viri doctiſſimi, qui Herodoto & Diodoro profanis Scriptoribus, in iis quæ de Circumciſionis origine tradiderunt, fidem omnem eſſe abrogandam apertiſſime demonſtrarunt: Moyſem, qui ſcripſit Pentateuchum, vetuſtiſſimum eſſe primumque ex omni Gente ſcriptorem: Herodotum multis poſt ſeculis ſub Dario Hyſtaſpe, Xerſe, & Artaxerſe Longimano, Diodorum vero Julii Cæſaris & Auguſti ætate floruiſſe; neutrum autem Hebraicorum rituum habuiſſe notitiam: apud Ægyptios quidem alioſque finitimos populos fuiſſe Circumciſionis conſuetudinem, ut conſtat ex Hieremiæ cap.9. *Ecce dies venit, dicit Dominus, & viſitabo ſuper omnem, qui circumciſum habet præputium, ſuper Ægyptum, & Juda* &c. non tamen ab Ægyptiis ad Hebræos, ſed ab his ad Ægyptios, vicinoſque illis populos Circumciſionem eſſe profectam: eas Gentes vel amicitia, qua cum Abrahamo, Joſepho, & Moyſe jungebantur, eorumque, quos plurimi faciebant, exemplo ductas, vel Judaicæ religionis, quam miraculis Deus tantopere illuſtraverat, fama permotas; vel frequentiſſimis, Salomonis præſertim ætate, Hebræos inter, & Ægyptios commerciis intercedentibus, Judaicorum rituum ſplendore captas, in ſuos mores

Circumcisionis consuetudinem induxisse. Hanc vero rem totam magna eruditione argumentorumque vi pertractarunt Natalis Alexander. Histor. Vet. Testam. tom. 1. diss. 6. Graveson. Histor. itidem Vet. Test. tom. 1. pag. 339. & de myster. & annis Christi dissert. 9. pag. 192. Honoratus a S. Maria de usu Criticæ tom. 2. lib. 3. dissert. 3. Franciscus Valesius de sacra Philosophia Cap. 18. & Calmet dissert. de Origine & antiquitate Circumcisionis. *De Natali Jesu Christi* opus edidit Typis Amstelodamensibus anno 1689. Antonius Bineus, & ad ejus calcem Dissertationem addidit *de Jesu Christi Circumcisione*, in qua ille, etsi hæreticarum partium homo, negat ad Hebræos ab Ægyptiis Circumcisionem esse traductam, sed Hebræos ita a Deo jussos ritum illum instituisse. *Circumcisionis ritum non puto Judæos Ægyptiis debere. Credi par est Circumcisionis legem ab ipso Numine Abrahamo Gentis patri traditam fuisse. Etenim, si sacris litteris sua constet fides & reverentia, agnoscendum omnino est, Circumcisionis ritum ab ipso Deo Abrahamo datum in sui fœderis signum.* Deinde disputat, an a Judæis Ægyptii circumcidendi morem acceperint; idque negat fieri potuisse; Ægyptii enim a Judæis, eorumque rebus omnibus maxime abhorrebant: ac in ea demum verba rem omnem concludit: *Sentio nec Judæos ab Ægyptiis, nec hos ab illis mutuatos esse Circumcisionis ritum, sed idem institutum apud utramque gentem ex causa invaluisse diversa: apud Judæos ex præcepto Numinis, ut fœderis, cujus signum erat, fidem ratam faceret & firmam: apud Ægyptios, quibus omnibus circumcidendi mos non communis fuit, ut Judæis &c. sed a Sacerdotibus in primis usurpatus ex studio munditiei.*

[...]us effecti[...]s. Circum[...] data in si[...]um, quo He[...]bræi a cæteris [...]entibus di[...]scernerentur.

5 Quod ad Circumcisionis effectus attinet, S. Hieronymus: in Cap. 3. Epist. ad Galatas ait Christum oportuisse nasci ex semine Abrahæ; cumque a Cristo ad Abrahamum multa essent secula evolvenda, ne Abrahæ soboles cum ceteris Gentibus misceretur, opus fuisse, ut Israeliticus populus Circumcisionis signo secerneretur ex quo factum esse arguit S. Doctor, ut in celebri illa quadraginta annorum peregrinatione in Deserto nullus Hebræorum circumcideretur, quod toto illo tempore ab omnibus Gentibus populus ille sejunctus esset. *Quia ex semine Abrahæ erat Christus oriundus & ab Abraham usque ad Christum multa erant secula transitura, providens Deus, ne soboles dilecti Abrahæ ceteris nationibus misceretur, & paulatim familia ejus fieret incerta, Gregem Israeliticum quodam Circumcisionis cauterio denotavit. Denique per quadraginta annos in Eremo nullus est circumcisus: soli quippe sine Gentis alterius commixtione vivebant. Statim ut Jordanis ripam transgressus est populus, circumcisio necessario futuro ex commixtione Gen-*

Gentium providit errori Cum quo consentit D. Chrysostomus Hom. 39. in Genesim, ubi loquens de Circumcisione, quam Deus Abrahamo præceperat, ait: *Volebat eos, qui ex ipso propagandi erant, facere suum peculiarem populum & ut postea cum multitudo propagaretur, non se Gentibus illis quarum hereditatem occupatura erat, commisceret*. Et S. Irenæus lib. 4. cap. 30. ait, Circumcisionem datam fuisse Abrahamo in signum, *ut cognoscibile perseveret genus Abrahæ*. Idem docet Theodoretus quæst. 67. in Genesim. Id etiam fatetur Josephus lib. 1. Antiquitat. Cap. 2. *Quia scilicet dolebat genus Abrahæ cum aliis Gentibus permisceri, ideo corporali hac nota insigniri, ac discerni voluit*. Et D. Th. 1. 2. quæst. 102. art. 5. ad pr. de Circumcisione loquitur in hunc modum: *Ratio Circumcisionis principalis fuit ad protestationem unius Dei. Et quia Abraham fuit primus, qui se ab Infidelibus separavit exiens de domo sua, & de cognatione sua, ideo ipse primus Circumcisionem accepit*. Atque ut ejusmodi protestatio & imitatio fidei Abraham Judæorum animis quam firmissime inhæreret, ideo in eorum carne datum est signum, cujus memoria excidere illis non poterat. Ob eamque rem vulgo ab illis Gentibus *Circumcisi*, & rursus ab iis omnes Gentes *incircumcisorum* nomine appellabantur. Et D. Paulus, cum Hebræos & reliquas Gentes nominare illi contingit, non aliis quam Circumcisionis, & præputii vocibus uti solet.

Quinctius Circũ Sacra veteris per se n... ferebant ... tiam jus... tem ex d... na D. Th. & omnium Theologorum.

6 Atque id qui in dubium revocet, puto esse neminem. Jam vero de Circumcisionis effectibus tota quæstio huc redit: Sacramenta veteris legis, ut Theologi omnes cum D. Th. 3. par. quæst. 62. art. 6. consentiunt, neque ipsa per se gratiam justificantem conferebant, neque virtutem habebant eamdem conferendi gratiam ex Passione Christi. Cum enim virtus Passionis Christi per fidem & Sacramenta nobis applicetur, & applicatio per fidem fiat per actum animæ; applicatio vero per Sacramenta fiat per usum quarumdam exteriorum rerum; potest quidem id quod est posterius tempore, priusquam sit, movere; quia præcedit in actu animæ ut loquitur S. Doctor; eo prorsus modo, quo finis seu causa finalis etsi posterior tempore, tamen quia ab agente desideratur, agentem ipsum commovet & impellit; quod autem in natura rerum nondum est, secundum exteriorum rerum usum movere non potest: quare cum causa efficiens non possit suo effectu esse posterior causa finali; inde fit, quo etsi veteres Patres, æque ac nos, per eamdem Fidem Passionis Christi justificabantur; gratia tamen, quæ in Sacramenta novæ legis a Passione Christi defluxit, non potuit in Sacramenta Veteris legis derivari; quæ propterea Sacramenta in lege veteri nil quidquam aliud erant, quam Fidei protesta-

teſtationes, & ſigna effectuum ex Chriſti Paſſione prodeuntium. *Sic enim manifeſtum eſt* (verba ſunt S. Doctoris) *quod a Paſſione Chriſti, quæ eſt cauſa humanæ juſtificationis, convenienter derivatur virtus juſtificativa ad Sacramenta novæ legis, non autem ad Sacramenta veteris legis; & tamen per fidem Paſſionis Chriſti juſtificabantur antiqui Patres, ſicut & nos. Sacramenta autem veteris legis erant quædam illius Fidei proteſtationes, inquantum ſignificabant Paſſionem Chriſti, & effectus ejus. Sic ergo patet quod Sacramenta veteris legis non habebant in ſe aliquam virtutem, qua operarentur ad Gratiam juſtificantem, ſed ſolum ſignificabant fidem, per quam juſtificabantur.*

Diſcrimen inter veteris, & novæ legis Sacramenta unde exiſtat, variæ ſententiæ. Veteris legis Sacramenta ex opere operantis, novæ legis ex opere operato gratiam conferunt.

7 Nonnemo arbitratur, hanc quam attulimus D. Thomæ doctrinam ita omne ſuum robur obtinere ex alio quodam ejuſdem S. Doctoris principio, Sacramenta nimirum eſſe cauſam phyſicam gratiæ, ut elevari, vel omnino ruere poſſit, ſi aliorum Theologorum ſententiam amplectamur, qui Sacramenta non niſi moralem gratiæ cauſam eſſe putant. Quamobrem Theologus, qui nuperrime ad celebris Eſtii Theologiam additiones ſuas appoſuit, monet Thomiſtas, ut ſtrenue propugnent, Sacramenta phyſice gratiam producere, ne labantem, nutantemque videant Angelici Doctoris doctrinam de diſcrimine Sacramentorum utriuſque legis, ut videre eſt in notis ad §.29.lib.4: diſtinct.1. Quidam vero putant, etiamſi velimus Sacramenta nonniſi moraliter gratiam operari, non tamen tolli diſcrimen illud, a S. Thoma ex ea quam attulimus ratione petitum, inter utriuſque legis Sacramenta; & ſimilitudinem quamdam afferunt ad hunc modum. Duo ſunt, quorum alter, ut laborum ſuorum mercedem accipiat, teſtimonia profert earum rerum quas geſſerit; alter ut mercedem itidem aſſequatur, ſyngrapham exhibet, qua ſe hoc vel illud facturum pollicetur. Profecto nonniſi moralis cauſa utrobique deprehenditur: & quemadmodum ea teſtimonia efficaciam habent mercedis obtinendæ, ſyngrapha vero non item; eodem plane modo etiamſi Sacramenta moraliter tantum producant gratiam, nihil tamen impedit, quin dicamus novæ legis Sacramenta vim & efficaciam habere ex meritis Paſſionis, & Crucis, quam Chriſtus Dominus jam ſubierit; veteris vero legis Sacramenta, quæ ſigna ſunt tantummodo futuræ paſſionis, eadem vi & efficacia carere. Vid. Suarez in 3. par. D. Th. tom.3. quæſt.62. art.6. diſp.10. ſect.2. Utcumque tamen ſit de acutis hujuſmodi Theologorum diſputationibus, illud certe nobis eſt exploratum, veteris legis Sacramenta figuram fuiſſe gratiæ, quam conferebant per fidem & pietatem tum miniſtrorum, tum ſuſcipientium, ſive ut Theologi dicunt

dicunt *ex opere operantis*; & rursus Sacramenta novæ legis continere gratiam, eamque digne suscipientibus conferre ex merito Passionis Christi, ac propterea, ut iidem Theologi dicere solent, *ex opere operato*. Quamobrem Eugenius IV. in Decreto, seu Instructione Armenorum ait: *Novæ legis septem sunt Sacramenta &c. quæ multum a Sacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per Passionem Christi dandam esse figurabant: hæc vero nostra & continent gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt*. Quæ doctrina egregie explicatur in Catechismo Romano par.2. de Sacram. in genere n.29.

Variæ de effectibus Circumcisionis Theologorum sententiæ.

8 Quod de Sacramentis veteris legis hactenus disseruimus, idem de Circumcisione sine ulla controversia dici posse videtur. Verum cum Circumcisio sit legis naturæ Sacramentum, non vero legis Mosaicæ; nova oritur quæstio, quæ ad ejus effectum pertinet. Veteres Theologi in diversas abiere sententias. Quidam affirmarunt, per Circumcisionem gratiam quidem non conferri, sed aboleri peccatum. Alii arbitrati sunt, Circumcisionem gratiam ita conferre, ut removeatur quidem culpa, non tamen ut proprii effectus gratiæ producantur. Nonnulli denique putarunt, Circumcisionem gratiam conferre, dignumque æterna vita hominem reddere; concupiscentiam tamen, qua ad peccandum impellimur, minime coercere. Has omnes opiniones commemorat, & refellit D. Th. 3. par. quæst.62. art.6. *ad tertium*; nec quisquam est qui hoc tempore earum aliquam tueatur. At duo etiamnum inter Theologos disputantur: an Circumcisio originali peccato remedium attulerit: & an produxerit gratiam ex opere operato.

Circu[illegible] nem & [illegible] dium fu[illegible] peccati or[illegible] nalis, & [illegible] tiam conti[illegible] se putat [illegible] veninus. Ha[illegible] sententiæ f[illegible] vere videt[illegible] D. Augustinu[illegible]

9 Uterque effectus a quibusdam Circumcisioni tribuitur, ut nimirum non modo remedium esset, & peccatum originale deleret, sed etiam conferret gratiam ex opere operato. Quam quidem sententiam innixam esse ajunt illis verbis cap.17. Genes. *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo, quia pactum meum irritum fecit*: eaque verba ad literam intelligenda esse contendunt, ut sensus sit; si quis masculus, non servato Circumcisionis pacto, cujus tantummodo beneficio ab æterna morte liberari potest, circumcisus non fuerit, anima ejus peribit; eodem plane modo quo dicimus, infantis non regenerati baptismate animam perire, propterea quod non observata fuerit baptismatis institutio, cujus ope tantummodo salutem æternam consequi potuisset. Vide Estium in lib.4. distinct.1. §.29. & duobus sequent. Atque huic doctrinæ magnum addit pondus S. Augustinus, qui plurimis in locis expresse eam tradit, ut videre est lib.16. de Civit. Dei cap.27. de Peccato Orig. cap.30.

cap.30. & 31. & de Nuptiis & Concupisc. cap.11. Juveninus autem in Commentario de Sacramentis disput.2. de Baptismo quæst.1. art.2. hanc opinionem saltem ut probabilem proponit, præsertim propter expressam D. Augustini auctoritatem. Neque eo deterretur, quod si Circumcisio remedium peccato originali afferebat, cum nonnisi octavo post natum puerum die conferri posset, ejusmodi remedio caruisse oportet pueros, qui intra octo illos dies morte prærepti essent, atque adeo Hebræos omnes toto peregrinationis suæ tempore in deserto, quorum incompertum est circumcisum fuisse quempiam. Cui objectioni respondet, Hebræorum infantes intra dies octo mortuos, per fidem patrum suorum sensibili aliquo signo declaratam, justificatos; cum Hebræis vero in deserto nulla certa statione peregrinantibus, itinere ipso occupatis, & identidem, huc & illuc abeuntibus, sublata proinde facultate circumcidendi, fuisse dispensatum; vel etiam illos neglectæ Circumcisionis culpam contraxisse; vel denique eorum, qui nati per illud tempus essent, obiisse neminem, omnesque simul esse tandem circumcisos. Et quamquam non afferat D. Thomæ auctoritatem, hanc tamen esse doctrinam ipsius Angelici Magistri ex 3. par. quæst.70. art.4. ubi nullum peregrinationis tempore masculum circumcisum fuisse probat ex Josue Cap.5. *Populus qui natus est in deserto, per quadraginta annos incircumcisus fuit.* nullumque incircumcisum in deserto e vivis esse sublatum arguit ex illo Psalm. 104. *Non erat in tribubus eorum infirmus.*

10 Quidam vero adversus hanc doctrinam acerrime pugnant, contenduntque Circumcisionem nunquam originalis culpæ fuisse remedium, gratiamque nunquam contulisse ex opere operato. Ac præter eam rationem (quod scilicet, si Hebræis petendum fuit a Circumcisione culpæ originalis remedium, necessario consequitur, tum pueros infra octo a nativitate dies mortuos, Judæos in deserto quadraginta annorum spatio omni ope caruisse, qua originali peccato mederentur) proferunt etiam ex Genes. cap. 17. eadem quæ superius attulimus verba: *Hoc est pactum meum, quod servabitis inter me & vos, & semen tuum post te. Circumcidetur ex vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit signum fœderis inter me & vos.* Ubi non ait Deus, Circumcisionem esse peccati remedium, neque gratiam producere, sed signum, quo veluti discrimine Judaicus populus a ceteris Gentibus segregaretur: signum singularis amoris, quo Deus illum populum complectebatur; signum religionis & cultus, quo vicissim ille populus præcipuum Deo honorem tribuere debebat. Afferunt etiam textum ex D. Pauli epist. ad Romanos

manos cap.3. *Quid ergo amplius Judæo est, aut quæ utilitas Circumcisionis? Multum quidem per omnem modum. Primum, quia credita sunt illis eloquia Dei*: atque observant in illo verbo *primum* significari primam, & præcipuam, quæ ex Circumcisione oritur, utilitatem; cumque eam Apostolus in lege a Deo Hebræis tradita, & in Oraculis solum constituat, inde arguunt, Circumcisionem, juxta literalem sensum Apostoli, gratiam justificantem non conferre.

11 Quia vero D. Augustini contraria sententia, propter gravissimam tanti Doctoris auctoritatem, maxime ut par est commoventur, declinare eam student: ita tamen, ut ne summi viri meritis quidquam detrahatur. Profecto S. Doctor versione LXX. interpretum usus est, in qua textus ille Geneseos ita legitur: *Masculus qui non circumcidetur carne præputii sui octavo die, interibit anima illa de genere suo, quia testamentum suum dissipavit*: quam lectionem sequitur etiam D. Ambrosius Epist.77. & Origenes lib.2. super Epist. ad Romanos cap.3. prope finem. Jam vero verba illa *octavo die* desunt in codicibus Hebraicis, in Paraphrasi Chaldaica, & in Latina vulgata, ut apparet in textu a nobis supra allato: *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit*. Igitur ex verbis illis *octavo die* D. Augustinus adductus est ut crederet, Deum de infantibus loqui; mortemque quam iis minitatur, pœnam esse peccati originalis, cujus tantummodo ante octavum diem infantes rei esse poterant; & testamentum, seu pactum, seu præceptum, a quo dicuntur in textu infantes descivisse, non esse præceptum de Circumcisione, sed præceptum, quod Adam prævaricatione sua violavit. Verum verba illa *octavo die* desunt in versione vulgata, qua & utimur & uti debemus; quo quidem patefieri videtur nobis via ad illum textum ita explicandum, ut salva semper veneratione Sanctissimo viro, de cujus auctoritate nefas est quidquam imminui, non de infantibus verba illa accipiantur, sed de adultis; non de morte spiritali & æterna, sed de pœna, quia incicumcisus a populo electo segregatus erat; non denique de præcepo quo Adam pomum comedere prohibitus est, sed de Circumcisione, quam Deus Abrahamo ejusque posteris imperavit. Ad hunc modum loquuntur Venerab. Card. Bellarminus tom. 3. Controvers. lib.2. de effectibus Sacrament. cap.17. Natalis Alex. Hist. Eccl. Vet. Testam. Ætat.3. cap.1. num.4. Calmet ad illum locum Genes. cap.17. & Tournely de Sacram. in genere quæst. 3. Concl.3. ubi respondet obiectionibus in fine: omnium vero optime Coquæus in notis ad cap. 27. lib. 16. D. Augustini de Civit. Dei.

Quid illi ad Augustini loca respondeant.

Aliæ aliorum sententiæ. D. Thomæ sententia statuitur. Circumcisio fuit Sacramentum veteris legis, quæ gratiam conferebat ex opere operantis.

12 Ut ex his ambagibus sese expedirent alii aliam viam ingressi sunt. Theophilus Raynaudus tom.13. pag.94. ait, Circumcisionem non ideo institutam fuisse a Deo, ut peccati originalis esset remedium, sed in infantibus qui intra dies octo morerentur, originalem deletam esse culpam per illud idem Sacramentum, seu Sacrificium, quo delebatur in lege naturæ, & ante Circumcisionem a Deo datam Abrahamo, juxta S. Augustini doctrinam lib. 5. contra Julianum cap.2. *Nec ideo credendum est, & ante datam Circumcisionem famulos Dei, quandoquidem eis inerat Mediatoris Fides in carne venturi, nullo Sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis, quamvis quid illud esset, aliqua necessaria causa Scriptura latere voluit*. Quod vero ad Hebræos circumcisos attinet, quibus illud legis naturæ remedium non adhibebatur, iis putat in ipsa Circumcisione originalem labem, non quidem ex ipsius vi circumcisionis, sed ex sola Dei liberalitate abstersam fuisse. Docet Card. de Lugo in Tractatu de Sacramentis disput.3. sect.3. Circumcisionem juxta institutionem suam omni justificandi virtute delendique peccatum fuisse expertem; sed cum ad eam rem legis naturæ remedium per aliquod signum externum protestativum Fidei in Christum venturum adhiberi oporteret, parendumque esset legi Circumcisionis a Deo datæ Abrahamo, ac renovatæ per Moysem; Hebræos utrumque præstitisse, usos ipsa Circumcisione, per quam infantibus, applicata in Christum venturum fide, originalis macula elueretur. atque in hunc modum certa quadam norma & regula, in Circumcisione & ex Circumcisione pueros justitiam esse consequutos. Nos vero D. Thomæ doctrina hujus rei examen expediemus, qui 3. par. quæst.38. art.3. ad tert. ait: *Ad tertium dicendum, quod Circumcisio instituta erat ad remedium originalis peccati: sed Baptismus Joannis ad hoc non erat institutus, sed solum erat præparatorius ad Baptismum Christi*: & in eadem 3. par. quæst.70. art.4. ait, communem esse sententiam de remissione peccati originalis in Circumcisione. *Respondeo dicendum, quod ab omnibus communiter ponitur, quod in Cicumcisione peccatum originale remittebatur*; & in ea docet non *ex opere operato*, ut loquuntur Theologi, *sed ex opere operantis* gratiam justificantem esse collatam: *In Circumcisione autem conferebatur gratia non ex virtute Circumcisionis, sed ex virtute fidei Passionis Christi, cujus signum erat Circumcisio: ita scilicet quod homo, qui accipiebat Circumcisionem, profitebatur se suscipere talem fidem vel adultus pro se, vel alius pro parvulis*. Cui doctrinæ adhæret Eugenius IV. in Decreto supra a nobis allato, ubi posito inter utriusque legis sacramenta illo discrimine, ut vetera

gra-

gratiam producerent ex opere operantis, nova conferant ex opere operato, Circumcisionem quoque complectitur, quæ data quidem Abrahamo, fuit tamen Mosaycæ legis Sacramentum. Et Innocentius III. in Decretali *Majores* de Baptismo loquens de Circumcisione & Baptismo expresse docet, per Circumcisionem deleri consuevisse originale peccatum: *Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per Circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad Regnum Cœlorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum; sed per Sacramentum Baptismi Christi sanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum Cœlorum etiam pervenitur, cujus januam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reseravit.*

13 Denique Circumcisionem Christi Domini, quod tertium eorum est & postremum; quorum examen sermoni de Circumcisionis Festo prævertendum putavimus, ex solius D. Lucæ Evangelio compertam habemus cap. 2. *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur.* Ubi S. Lucas refert nomen Christo Domino inditum, de quo sermonem eo rejicimus, cum de Festo Nominis Jesu agemus. Circumcisum Christum Dominum commemorat; sed ubi, a quo circumcisus fuerit, quove instrumento, altum silentium. Quod argumento est, harum rerum notitiam ad æternam animarum salutem minime pertinere; idque in historia Festi hujus diei animadvertit Bailletus. Verum si quis ad Evangelicam Historiam uberius illustrandam expedire putet de iis etiam paucula quædam afferre, laborem hunc minime detrectamus.

De Christi Circumcisione disseritur.

14 Neque in Templo, neque in Synagogis, sed in privatorum ædibus Judæi circumcidebant, ut constat ex prima institutione: domi enim suæ & ipse Abraham circumcisus est, & ibidem filium servosque suos circumcidit. Genes. cap. 17. Quamobrem concludendum videtur, Christum Dominum in Bethleemitica spelunca, ubi natus est, circumcisum esse. *Natus est in Bethleem, circumcisus in spelunca, oblatus in Hierusalem, in ulnas acceptus a Simeone*: verba sunt S. Epiphanii hæres. 20. cui assentiuntur non ii modo Auctores, quos inferius proferemus, sed Cornelius quoque a Lapide in cap. 2. Lucæ vers. 21. & Sandinus Histor. sacræ Familiæ cap. 2. de Christo Domino. Porro Circumcisio Sacerdotale ministerium non erat, ac ne Leviticum quidem, sed laicum, & a Patrefamilias plerumque administrabatur. Et sane Abraham primus Circumcisionis minister fami-

Ubi, & a quo Christus, quove instrumento fuerit circumcisus.

liæ suæ masculos omnes per se ipse circumcidit, ut in Genes. cap. 17. Isaac itidem filium suum circumcidit, ut est Actor. cap. 7. neque Sephora Moysis uxor moram ullam injecit, quin ab Angelo increpita quod filium haberet incircumcisum, statim illum circumcideret. Et in lib. 1. Machab. cap. 1. *Mulieres quæ circumcidebant filios suos, trucidabantur secundum jussum Regis Antiochi*. Ex quibus omnibus affirmari posse videtur, vel a B. Virgine, vel a S. Josepho Christum Dominum fuisse circumcisum. Hanc sententiam amplexus, in sacris quoque populi concionibus docuit P. Joannes Interian de Ayala in præclaro Opere anno 1730. Matriti edito, cui titulum indidit, *Pictor Christianus*: & quamquam ab ea recessit, ratus peculiares quosdam ministros circumcisioni præfectos fuisse, ut omni diligentia, & amoto omni periculo circumciderentur infantes; nobis tamen perplacet prima ejus sententia, cui manifestissime favet S. Ephrem Syrus in Orat. de Circumcisione Domini, ubi e Circumcisione argumentum ducit, Christum Dominum veram carnem assumsisse. *Si non erat caro, Joseph quem circumcidit*? Et Auctor sermonis de Lamentatione Virginis, *ipsa genuit eum, lactavit eum, octava die circumcidit*. Id quoque Deus videtur Josue imperasse: *Eo tempore ait Dominus ad Josue: Fac tibi cultros lapideos, & circumcide secundo filios Israel*. D. Thomas 3. par. quæst. 70. art. 3. *ad secund.* hæc habet. *Dicendum quod cultellus lapideus non erat de necessitate Circumcisionis: unde non invenitur tale instrumentum præcepto divino determinatum, neque etiam communiter tali instrumento Judæi utebantur ad circumcidendum, sicuti neque modo utuntur. Leguntur tamen aliquæ Circumcisiones famosæ cultello lapideo factæ, sicuti legitur Exodi* 4. *& Josue* 5. *per quod figurabatur, Circumcisionem spiritualem esse faciendam per Christum, de quo dicitur* 1. *ad Corinthios* 10. *Petra autem erat Christus*. Vid. Suarez in 3. par. tom. 3. quæst. 70. art. 3. disput. 29. sect. 3. vers. *Secunda quæstio*. Verum ex his deduci posse, Christum vel lapideo, vel chalybeo, vel ferreo cultro fuisse circumcisum, uon temere affirmaverim. Idem P. Ayala eod. loco cultrum fuisse putat vel ferreum, vel chalybeum, ex quorumdam profanorum Scriptorum auctoritate, qui tradunt Circumcisionem fieri solitam non petra, sed ferro. A qua sententia nos plane deterret S. Augustini auctoritas, qui Tract. 5. in Joann. cap. 30. ait: *Cultellis enim petrinis circumcidebant, & petræ nomine Christum figurabant*. Tum etiam D. Bernardi verba in Epiphania Domini serm. 4. num. 1. *Populo duræ cervicis cultellus erat necessarius, & lapideis cordibus merito cultri lapidei debebantur, qualibus a Jesu Nave facta Circumcisio memoratur*.

ratur. Si igitur Patrum auctoritate constat, Hebræos, etsi nullo præcepto adstrictos, lapideo tamen cultro usos esse; ratio postulat, ut eodem modo Christum Circumcisum esse dicamus: *Quem nemo potest arguere de peccato, ipse peccati remedium & verecundum pariter, & austerum sine ulla necessitate suscipit; nec repulit cultrum lapideum, in quo solo vetus illa, quæ eraderetur, culpa non fuit*. Verba sunt D. Bernardi serm. 1. in Circumc. Domini num. 1.

Pictores Christi Circumcisionem non recte repræsentant in Templo.

15 Vide, si lubet, laudatos P. Ayalam, P. Honoratum a S. Maria tom. 2. de Regulis Critic. lib. 3. dissert. 3. Serry exercit. 33. Eminentissimum Card. Gottum de veritat. Relig. Christ. tom. 4. par. 2. cap. 9. §. 3. qui Christianos Pictores graviter increpant, quod suis tabulis Circumcisionem Christi in Templo factam repræsentent. Menologium Imperatoris Basilii narrat, octavo a Nativitate die voluisse Christum ad eum locum deferri, ubi Judæos circumcidi mos erat; ibi circumcisum a parentibus domum esse reductum. Tradit Nicephorus Bethlehemi in domo Josephi circumcisum: sed veritati propius videtur esse, quod scribit Epiphanius Hæresi 20. Bethlehemi quidem circumcisum fuisse, in eodem tamen stabulo, ubi in lucem editus.

Lex Circumcisionis etiam tum, cum natus est Jesus vigebat. Præcepta legæ quando vi caruerint

16 Circumcisionis præceptum stabat etiam tum, cum natus est Christus; qui quamvis nullo modo ea lege teneretur, graves tamen & justæ causæ fuerunt, cur circumcidi voluerit. Stetisse etiam tum, cum natus est Christus, Circumcisionis legem, ex eo patet, quod ceremonialia præcepta nonnisi in Christi Passione sublata fuerint, cum perfectum est humanæ redemptionis mysterium. Duo distinguit tempora D. Hieronymus: alterum Nativitatem inter & Passionem Christi, quo tempore negat legales ceremonias fuisse mortuas, & omni obligandi vi caruisse; multoque magis negat fuisse lethales & mortiferas, propterea quod qui eas observaret, minime peccato se adstringeret: alterum post Passionem Christi, cum abrogatis illico legalibus ceremoniis, non modo quisque iis observandis solutus est, sed etiam qui eas servasset, peccatum comisisset. D. Augustinus autem tria tempora distinxit: primum ante Christi Passionem, *cum legalia neque erant mortifera, neque mortua*: alterum post Promulgatum Evangelium, *in quo legalia sunt mortua & mortifera*: tertium inter Christi Passionem & promulgationem Evangelii, cum legales ceremoniæ omni prorsus vi destitutæ sunt, nec quisquam iis observandis tenebatur; sed nulla sese culpa alligabat, si quis ex Judaico populo Christi fidem amplexus eas etiam tum observasset, modo in iis spes opesque suas esse sitas minime crederet, nec eas

ad sa-

ad salutem ita necessarias putaret, ut absque iis fides in Christum justificare non posset. Atque id de Hebræis tantummodo dictum volumus, qui Christi fidem amplexi essent; hi enim ceremonias legales, tempore inter Nativitatem & Passionem Christi interjecto, observare sine culpa poterant: de iis vero non item, qui ab Ethnico idolorum cultu ad Christi fidem transierant; his enim nulla erat causa, cur ceremonias legales observarent. Quod quidem in causa fuit, quamobrem D. Paulus non Titum patre & matre gentili natum, sed Timotheum, cui mater Judæa fuerat, circumcideret.

Christus Circumcisionis lege non fuit adstrictus.

17 Doctrina hæc est D. Thomæ 1. 2. quæst. 103. art. 3. & 4. ac per eam illustratur, quod a nobis superius dictum est, tempore scilicet Nativitatis Christi Domini adhuc Circumcisionis legem robur habuisse. Inde ut ad alia duo veniamus, quæ dudum innuimus, Christum scilicet Circumcisionis lege non fuisse adstrictum; justas tamen & graves causas illi fuisse, cur circumcidi voluerit; dupliciter potest accipi Circumcisio, vel tanquam peccati originalis remedium, vel tanquam signum fœderis & promissionum inter Deum & Abraham ejusque posteros. Cum igitur Christus Jesus in Incarnatione sua nulla originali labe contactus esset, idemque plane jus haberet, quod æternus Pater, qui Abrahamum in suam amicitiam acceperat, ejusque posteros in populum sibi charum selegerat, cumque humanam ideo carnem assumpsisset, ut antiqui fœderis promissiones impleret, immo ut novum perfectumque fœdus iniret; nemo est qui non videat, Christum Dominum liberum fuisse ab observanda lege Circumcisionis, etsi tempore quo natus est, nihil ei legi quidquam roboris esset detractum, quemadmodum disserunt Justinus Martyr, Tertullianus, Irenæus, & Chrysostomus, quos refert Calmet in cap. 2. Lucæ num. 21. Dominicus Sotus in 4. sentent. dist. 2. quæst. 1. art. 3. apposite ad hanc rem ait: *Christus nulla lege ad Circumcisionem tenebatur, quia neque virili semine, quo originale contrahitur, genitus erat, ac subinde neque linea masculina naturalis erat filius Abrahæ.*

Quibus rationibus circumcidi voluerit.

18 Christus Dominus tamen ideo Circumcisionis legi, qua sane minime tenebatur, parere voluit, ut exemplo suo virtutem obedientiæ nobis commonstraret; cumque venisset in similitudinem carnis peccati, remedium illud, quo caro a peccati labe solebat abstergi, sibi etiam adhibendum putavit, legisque jugum propterea subire voluit, ne deinceps quisquam alius eo onere premeretur. *Misit Deus Filium suum factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret*: sunt verba D. Pauli ad Galatas

cap. 4.

cap.4. Vide D.Thomam 3. par. quæst.37. art.1. Alias quoque caussas, quibus Jesus Christus circumcidi voluit, videre est apud Patres. S. Bernardus serm.4. in Epiphania Domini ita loquitur: *Sed & propterea voluit circumcidi, ut ostenderet, se esse auctorem veteris legis, sicut & Evangelii; quoniam qui per se ipsum ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto &c. ipse idem per servum suum dixerat prius: Omnis anima, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo. Quod si solum Baptisma suscepisset, videri poterat refugisse Circumcisionem, tamquam nihil ad se pertinentem. Si vero circumcideretur, & non baptizaretur, quomodo mihi persuaderi posset baptizari, Circumcisione relicta? Nunc itaque post Circumcisionem Baptisma suscipiens, illud mihi tenendum tradidit, quod ultimo loco suscepit.* Petrus autem Blesensis serm.7. in die Circumcisionis ait: *Sententia, quæ contra peccatum lata est, non facit eum sibi obnoxium, qui immunis est a peccato &c. Circumciditur ergo, ut nobis sit forma humilitatis. Circumciditur etiam, ut qui per triginta annos operaturus erat salutem in medio terræ jam ab ipsis cunabulis negotium nostræ salutis incipiat ab uberibus matris suæ, degustans primitias Passionis &c. Circumciditur ergo Caput Ecclesiæ Christus Jesus non pro se, sed pro membris.*

19 Cum igitur ea tractaverimus, quæ, antequam de Circumcisionis festo sermonem haberemus, præmittenda censuimus, de eo nunc dicere aggrediamur. In Codice Sacramentorum Ecclesiæ Romanæ a Venerabili Cardinali Thomasio edito, quem nonnulli Gelasio propter preces ab eo additas, nos S. Leoni Magno, ejusque Prædecessoribus tribuendum putamus, Festum hoc, de quo agimus, non Festum Circumcisionis appellatur, sed Festum Octavæ Domini. Simile inditum est nomen huic Festo in Kalendario Romano nongentis & amplius abhinc annis scripto, quod vulgavit Joannes Fronto. Ex quibus Bailletus in Historia hujus diei arguit, haud ita vetus hoc Festum. Ad argumenta quæ affert, accedit, quod in libris Juris Canonici Festum itidem non Circumcisionis, sed Octavæ Domini appellatur, ut videre est in Can. *Pronuntiandum* de Consecr. dist.1. Cum autem Circumcisio Domini, quemadmodum lex Judaica jubebat, octavo die facta fuerit, idem plane est dicere Festum Octavæ, & Festum Circumcisionis. *Octava & Circumcisio uni concinunt Sacramento*: verba sunt Ivonis Carnotensis in serm. de Circumcis. Domini. Thomassinus autem in Tractatu de dierum Festorum celebratione lib.2. cap.8. num.12. ita scribit: *Quotquot igitur arbitrati sunt recoli Kalendis Januarii octavum Nativitatis diem, ita interpretantur, ac si de Circumcisione loquuti essent: quod tam est verum,* quam

De Festo Circumcisionis Domini. Variis ejus Festivitati nomina.

quam Circumciſionis rite peragendæ legitimum diem octavum eumdem eſſe. Quapropter in citato Codice Sacramentorum Eccleſiæ Romanæ fit in ſecretis Miſſæ precibus commemoratio Circumciſionis; & Kalendarium Romanum ſuperius laudatum monet legendum S. Lucæ Evangelium, in quo narratur hiſtoria de Circumciſione Domini; & in Sacramentario S. Gregorii legitur: *Per Chriſtum Dominum Noſtrum, cujus hodie Circumciſionem & Nativitatis Octavam celebrantes*: quæ verba quamvis in quibuſdam Codicibus deſint, reperiuntur tamen in vetuſto Codice Vaticano, teſte Baronio in Not. ad Martyrolog. Roman. ad primam diem Januar. In antiquo Eccleſiæ Occidentalis Martyrologio a Franciſco Maria Florentinio edito, notiſque illuſtrato, Feſtum Kal. Januar. hunc habet titulum: *Circumciſio Domini noſtri Jeſu Chriſti ſecundum carnem*. Similem inſcriptionem habet Martyrologium Uſuardi, quod ita, ut reperit in Pariſienſi Monaſterio S. Germani, nuper vulgavit Benedictinus quidam Monachus. In Martyrologio noſtro Romano Circumciſio, & Octava Nativitatis Domini conjunguntur: *Circumciſio Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Octava Nativitatis ejuſdem*. Quod ſi in Corpore Juris Canonici, ut vidimus, Feſtum hoc appellatur Feſtum Octavæ, in eodem Corpore Juris Feſtum etiam Circumciſionis Domini nominatur, ut videre eſt in cap. *Conqueſtus* de Feriis.

...ti hujus an- ...uitas.

20 Atque ut hujus Feſti antiquitatem luculentius demonſtrent, qui hoc argumentum ſuſceperunt, afferunt ex Concilio Turonenſi ann. 567. Canonem 17. tom. 5. Collect. Labbeanæ pag. 857. ubi hæc leguntur: *Ad calcandam Gentilium conſuetudinem Patres noſtri ſtatuerunt, privatas in Kalendis Januarii fieri Litanias, ut in Eccleſiis pſallatur, & hora octava in ipſis Kalendis Circumciſionis Miſſa Deo propitio celebretur*.

Canon Concilii Turonenſis 17. illuſtratur. De ſuperſtitionibus, quas Gentes Kal. Januarii celebrabant.

21 Concilium illud fœdas ſuperſtitiones innuit, quas Kalendis Januarii in honorem Jani & Streniæ Deæ Ethnici celebrabant; & viri muliebribus, fœminæ virilibus perſonis ſuſceptis, comeſſationes & aleas agitabant: hiſque interdum Chriſtiani quoque immiſcebantur. Adverſus haſce ſuperſtitiones coortæ ſunt atroces veterum SS. Patrum querelæ, & præſertim D. Auguſtini ſerm. 198. qui ſecundus eſt ad hunc Januarii diem: *Acturus es celebrationem ſtrenarum ſicut Paganus, luſurus alea, & inebriaturus te. Quomodo aliud credis, aliud ſperas, aliud amas? Dant illi ſtrenas, date vos eleemoſynas: avocantur illi cantionibus luxuriarum, avocate vos ſermonibus Scripturarum: currunt illi ad Theatrum, vos ad Eccleſiam: inebriantur illi, vos jejunate.* Idemque D. Auguſtinus, ſeu quis alius gravis Auctor in Appendice

novæ

novæ editionis Operum illius S. Doctoris, morem ejusmodi commemorans virorum, fœminarumque, diversi sexus faciem, mentientium subdit: *Jam vero illud quale & quam turpe est, quod viri nati tunicis muliebribus vestiuntur, & turpissima demum demutatione puellaribus figuris virile robur effœminant: non erubescentes tunicis muliebribus inserere militares lacertos; barbatas facies præferunt, & videri fœminæ volunt.*

22 His consonant, quæ in suis sermonibus dixerunt S. Petrus Chrysologus, & S. Maximus Episcopus Taurinensis. Concilia etiam Turonensi, quod supra memoravimus, posteriora eum morem exagitant, ut videre est apud Martene Tractat. de ant. Eccl. disciplina in divinis celebrandis Offic. c.13. pag.104. edit. primæ. Extat etiam adversus hasce superstitiones Sermo Faustini Episcopi apud Bolland. tom.1. mens. Januar. pag.3. & hac die tum in Usuardi, tum in Romano nostro Martyrologio fit S. Almachii commemoratio, qui sub Alipio Romæ Præfecto Martyrii coronam est consequutus, quod hæc verba propalam pronunciaverit: *Hodie Octavæ diei Dominicæ sunt: cessate a superstitionibus Idolorum, & a sacrificiis pollutis*: & in quibusdam Sacramentariis ponitur hac die celebranda Missa *ad prohibendum ab Idolis*; ex quo facile intelligitur, superstitionem olim Gentilium hac die debacchari solitam, ut observat Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag.33. Baronius, & Bollandus S. Almachium, & S. Telemachum unum e duobus faciunt; idque minime probari posse videtur: nam, quod inferius demonstrabimus, passus est Almachius sub Theodosio, Telemachus vero sub Honorio; & ille quidem, quod Christianos, qui se solemni hac die cum Ethnicis immisti fœdis superstitionibns commacularent, acerrime increpuisset; Telemachus vero, quod Gladiatorum furorem coercere, ludosque diros & atroces tollere voluisset; cujus rei causa ab Oriente se Romam contulerat.

Eodem die, quo celebratur Circumcisio Christi, olim Gentes Jani & Streniæ festum agitasse probatur ex Martyrio S. Almachii. Almachius male confunditur cum S. Telemacho.

23 Concilii Turonensis Canon 17. quem superius attulimns jejunium quoque innuit ab Ecclesia indictum, ut ab Ethnicorum comessationibus & compotationibus Christiani quam longissime recederent. Et sane haud aliter hæc verba interpretari licet: *Et hora octava in ipsis Kalendis Circumcisionis Missa Deo propitio celebretur*, ut observat Martene loco supra allato: *Quibus ex verbis facili negotio quisque conjicere potest jejunium illud, ad nonam saltem horam productum fuisse, cum in Missa celebranda, ea, quam exigit Circumcisionis Festum, solemnitate ad minus integram horam impendi oporteret.* Hoc jejunium, quod hac die celebrari solitum erat, commemorant etiam Ordo Romanus in Biblioth.

Jejunium olim in die Circumcisionis celebrabatur, sed non nisi ad tres post meridiem horas producebatur.

PP. T.13. pag.667. Albinus Flaccus Auctor octavi seculi in Tract. de Divinis Offic. Tit. de Kalendis Januar. Et bene Thomassinus sapienterque observavit, Ecclesiam, ut duas res diversissimas, minimeque sibi congruentes, solemnitatem Festi, & jejunium conjungeret, non vetuisse, ne quisquam jejunium, ut tum mos erat, rumperet nisi vesperi, idest tribus horis post nonam elapsis, sed voluisse, 'ut cuilibet liceret hora nona comedere, quod idem est, ac tribus, & amplius horis post meridiem. *Difficile creditu videtur, latam fuisse legem de jejunio festo die; sed colebatur illud aliquot dumtaxat horis usque ad nonam; nec sine magna deliberatione vel exemplo*: quam ad rem affert similem casum a Theophilo Episcopo Alexandrino decisum.

Ante finem 4. seculi videtur hoc festum celebrari consuevisse.

24 Quoniam vero ex verbis Concilii Turonensis deduci non potest, tot res in eo memoratas tunc potissimum fuisse constitutas ad celebrandum Festum Circumcisionis; quin etiam cum ipsa Concilii verba eas res multo antea sancitas & in morem introductas demonstrent, *Patres nostri statuerunt*; nemo est qui antiquitatem & solemnitatem Festi non videat. Honoratus a S. Maria tom.2. de Regulis & usu Criticæ lib.3. dissert.3. art.1. probat S. Almachii martyrium, de quo supra memoravimus, ante finem contigisse IV. Seculi imperante Theodosio Magno, Alipio Urbis Præfecto. Et postquam art.2. ostendit, Ecclesiam publicas preces & jejunia Ethnicorum superstitionibus, quæ Kalend. Januarii celebrabantur, objecisse, refert art.3. in Gallia genus quoddam Festi Subdiaconorum introductum fuisse, quod in Sacri Ordinis decus, & ædificationem cum minime cederet, tandem sublatum est, ut narrat Bailletus quoque in Historia hujus diei.

Olim duæ in hac die Missæ celebrabantur, altera de B. Virgine; altera de Christi Circumcisione. Unde mos exstiterit celebrandi Missam de B. Maria.

25 In vetustis quibusdam Missalibus binæ Missæ hujus diei reperiuntur; altera de B. Virgine; de Circumcisione altera. Et Durandus Scriptor 13. seculi in Rationali lib.3. cap.15. testatur ætate sua duas hac die Missas celebrari solitas de Circumcisione, & Beata Virgine, quod quidem nunc abolitum est. Verum inde factum est, ut in Festi hujus, tum Officio, tum Missa plura contineantur, quæ ad Beatissimam Virginem spectant. In Romano Kalendario Frontonis, quod supra laudavimus, ad eum diem, quo scriptum est OctavamDomini celebrari, ea etiam adnotantur: *Natale S. Mariæ*, quæ Martene mendosa esse putans ita corrigit: *Natale S. Martinæ*. Sed nihil mutandum, & prior lectio ut vera retinenda est, *Natale S. Mariæ*; quod significat festum solemnemque diem in honorem B. Virginis. Unde vetus & pia consuetudo orta est, quæ postea obsolevit, duas celebrandi Missas; quod colligitur ex Micrologo, cujus ea verba sunt cap. 39.: *Nuper*

cum

eum Nativitatem Domini celebraremus, nullum tam speciale officium Matri ejus attribuere potuimus: unde non incongrue illam specialius in Octava Domini veneramur; ne solemnitate Filii sui expers esse videatur, quam tamen in eadem solemnitate post Dominum maxime honorandam esse non dubitamus.) Belletus etiam luculentius cap. 71. *In Circumcisione*, inquit, *duo simul facta concurrunt, Parientis scilicet, & Partus propter Octavas. Unde sane est, quod eo die duas Missas celebrare debeamus; primam de B. Virgine, scilicet Vultum tuum*; aliam de Octavis, nimirum *Puer natus est nobis*; & dicitur illo die Evangelium Lucæ *Postquam impleti sunt dies octo.*

CAPUT II.

De Festo Epiphaniæ, quod postridie Nonas Januarii celebratur.

1 EPiphaniæ Festum celebratur sexta die Januarii. Epiphania manifestationem significat: *Epiphania Græcæ linguæ vocabulo manifestatio dici potest*; verba sunt D. Augustini serm. 203. alias 64. de diverf. Idem ait S. Bernardus serm. 3. de Epiphania: *Solemnitas igitur hodiernæ diei ab apparitione nomen accepit. Epiphania quippe apparitio est. Hodie ergo apparitio Domini celebratur*: Tres apparitiones seu manifestationes Christi hac die ab Ecclesia recoluntur. Commemoratio fit adorationis Magorum, qua Dominus Jesus demonstratus est Gentibus: Baptismatis, quod ab Joanne suscepit, cum voce delapsa de Cœlo, *Hic est filius meus dilectus*, Judæis innotuit: & conversionis denique aquæ in vinum, qua factus est manifestus discipulis.

Epiphania quid significet. Tres hac die apparitiones Christi recoluntur.

2 Bollandus in præfatione generali ad Vitas Sanctorum cap. 4. §. 3. profert fragmentum Polemei Silvii, seu P. Annei Sylvii scriptum anno 448. ubi mense Januarii hæc notata sunt: *Octavo Idus Epiphania, quo die, interpositis temporibus, & stella Magis Dominum natum nuntiavit, & aqua vinum facta, vel in amne Jordanis Salvator baptizatus est*: de quo Sylvii fragmento mentionem pariter facit Ruinartus Act. Martyr. sinc. & select. in fin. in Admonitione ad Kalendaria subsequentia. S. Bernardus serm. 1. in Ephipania Domini loquitur de tribus hisce Domini apparitionibus seu manifestationibus. *Itaque in prima apparitione homo verus innotuit, ubi inter ubera Matris infans apparuit: in secunda vero verum esse Dei filium, Patris indicat testimonium: in tertia vero verus esse Deus demonstratur, ad cujus imperium natura mutatur.* Hoc eodem sermone S. Bernardus uno eodemque Epiphaniæ

Ternæ illæ apparitiones.

Festo tres hasce apparitiones celebrari testatur. Consonat sermo Ivonis Carnotensis de Epiphania Domini. Amalarius autem lib. 3. de Ecclesiast. Officiis cap. 33. ita scribit: *Præsens Officium nocturnale certat intimare tria insignia nobis manifestata per adventum Christi, idest adventum Magorum, & Baptismum Christi, & miraculum ex aqua factum a Christo*. Cum hoc eodem die, ut dudum diximus, etiam Christi Baptismus celebretur, propterea Festum hoc ab aliquibus dictum est Festum Illuminationis, seu Festum luminum: verum D. Hieronymus vehementer contendit, ejusmodi denominationem omnino rejiciendam, & Festum hujus diei Festum Epiphaniæ esse appellandum. Vid. Tillemont. Nota 9. in fin. ad Jesu Chr. vitam.

Olim in die Epiphaniæ celebratur memoria miraculi multiplicationis quinque panum.

3 Est quoddam Bruxellense manuscriptum Martyrologium, quod P. Sollerius retulit in notis ad Martyrologium Usuardi, ubi monemur, non modo adorationis Magorum, Baptismatis Christi, & conversionis aquæ in vinum, sed multiplicationis etiam panum, & piscium hoc eodem die memoriam recoli consuevisse; quod confirmat etiam D. Augustinus serm. 28. de Tempore, qui primus est de Epiphania: *Hodie illud colimus, quo se in hominem Deus virtutibus declaravit, pro eo quod in hac die, sive quod in Cœlo stella ortus sui nuntium præbuit, sive quod in Cana Galilææ in convivio nuptiali aquam convertit in vinum, sive quod in Jordanis undis aquas ad reparationem generis humani suo Baptismo consecravit, sive quod de quinque panibus quinque millia hominum satiavit. In quolibet horum salutis nostræ mysteria continentur & gaudia*. Fortasse ea fuit peculiaris quarumdam Ecclesiarum disciplina, ut etiam nunc est Ecclesiæ Mediolanensis, quod notat Galesinius in Not. ad Martyrol. pag. 12. *De iis præterea quatuor celebrandis morem hodie adhuc Ecclesia Mediolanensis retinet, ut ex illius hymno cognoscimus*. Et sane ex iis, quæ diximus, aperte constat, in Epiphania, juxta universalem disciplinam, celebrari solitam esse Manifestationem Christi in Magorum adoratione, in Baptismo, in conversione aquæ in vinum, quemadmodum nunc celebratur, nulla facta mentione de multiplicatione piscium & panum. Sextam Januarii diem scribit Orosius lib. 6. tribus Augusti triumphis fuisse celebrem; ex quo conjicit Florentinius in exercitat. 3. de Historia Magorum, quam in suo Martyrologio inseruit, Ecclesiam fortasse in hoc uno die tria Redemtoris nostri miracula conjunxisse, quæ inanibus Ethnicorum triumphis opponeret. *Nec improbabile est Romanam Ecclesiam diem 8. Id. Januarii Baptismo, Nuptiarum prodigio, & Magorum adorationi, hoc est triplici Christi triumpho aptasse, ut Romanos a solemnitate profana aver-*

averteret. Celebris enim dies erat, ut Orosius adnotavit, ob triplicem Augusti triumphum; ut celebris quoque exinde apud Christianos fieret ob triplicem Domini gloriam nempe barbarorum Regum, & Gentium adorationem, divinæ in Baptismo Filiationis testimonium, atque ex mutatæ aquæ prodigio gloriæ suæ manifestationem.

4 Nos igitur Romanæ Ecclesiæ disciplinam sequuti, primo de adventu Magorum; secundo de Christi Baptismate; tertio de miraculo, quo aqua in vinum conversa est, sermonem habebimus.

Totius tractationis partitio.

5 Magorum adventum & adorationem narrat S. Matthæus cap. 2. Refert, Magos ab Oriente Hierosolymam venisse; percunctatos ubi natus esset Rex Judæorum; se enim stellam in Oriente conspicatos ideo venisse, ut eum adorarent. *Vidimus enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum*. Herodem autem Regem cum tota Hierosolyma vehementer fuisse commotum: quamobrem Sacerdotes, & Scribas populi convocasse, & ab eis quæsiisse, ubi Christus esset nasciturus. Ut vero comperit juxta Prophetiam nasciturum in Bethlehem; *Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in Principibus Juda, ex te enim exiet Dux qui regat populum meum Israel*, Magos ad se accersisse; ab iis tempus cognovisse quo stella apparuerat, dimissisque Bethlehem iis dixisse: Ite, quærite de puero, quem ubi inveneritis, facite ut rescirscam; mihi enim certum est illuc me conferre, illumque adorare. *Et cum inveneritis, renuntiate mihi, ut & ego veniens adorem eum*. Præterea sacer textus, Magos abiisse narrat; stellam, quam vidissent in Oriente, antecedendo iis præluxisse, *usque dum staret supra, ubi erat puer*; Magos, ubi eam denuo vidissent, exultasse gaudio, domum denique ingressos puerum reperisse cum matre; & in genua provolutos aurum, thus, & myrrham ei obtulisse, monitosque per somnium ne redirent ad Herodem, *per aliam viam reversos esse in Regionem suam*.

De adventu Magorum in Bethlehem.

6 Non hic de stella loqui est animus, cum plurima de ea congesserimus in lib. 4. de Canonizatione par. 1. cap. 25. ubi scripsimus, extare de hac stella prophetiam in lib. Numer. *Orietur stella ex Jacob, & consurget virga ex Israel*: varias esse de illius sideris natura sententias; quosdam quidem tradidisse, novum illud fuisse in Cœlo creatum astrum; alios putasse, Angelum lucido quodam corpore stellæ instar assumpto Magis viam præmonstrasse; nonnullos etiam censuisse, nil aliud fuisse quam flammeum quoddam in media aeris regione phænomenon, ut apud Calmet *Dissert. in Magos qui Jesum adoraturi venerunt*: & Joannem Federicum Miegium Dissertat. *de stella a magis conspecta* in Thesauro Dissertationum in Novum Testamentum, quæ e Musæo

Quid illa tandem stella fuerit, quæ Magis monstravit iter, variæ sententiæ.

Theo-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Theodori Hasei, & Conradi Ikenii depromtæ sunt tom.2. pag.118. & sequen. eam tandem esse verisimiliorem sententiam, sidus illud Meteoron fuisse clarissima luce coruscans, quod Angelus in Astri figuram formaverat, quodque suspensum in media aeris regione ab Oriente, ad Occidentem movebat, ut monstraret Magis iter, haud aliter, quam quod de columna nubis narratur, qua Judæi deducti sunt per desertum; seu etiam astrum fuisse tum primum creatum, non illud quidem in Cœlo, sed in aere non longe a terra; quod nutu Dei moveretur; idque expresse docet S. Thomas 3. par. quest.36. art.7. Sapienter monet Lamy Harmon. Evang. lib.1. cap.11. quiddam id esse ex iis, quæ inani labore viri docti persequuntnr. *Neque enim hisce quæstionibus vacat immorari, de quibus postquam multa dixeris, hæc cogaris fateri incerta. Quærenda sunt, ut interdum moneo, quorum investigatio utilis est, aut saltem possibilis*; aitque, nihil quidquam aliud exploratum nobis esse, quam solitum quendam fulgorem eorum in se oculos convertisse, qui syderibus contemplandis operam dabant, eorumque animos monuisse de magna re aliqua, inusitata, nova, inaudita cogitanda, quæ tum temporis accidisset. Nunc igitur de numero Magorum, de eorum nominibus, qui illi, qualesque fuerint, ubi infantem Jesum repererint; & quo eum cultu adoraverint, verba faciemus; nam unde profecti, & quando Bethlehemum pervenerint, commodiore loco infra disputabimus.

Magorum nero: tres s fuisse do- : recepta in cclesia sen- ntia.

7 Tres fuisse Magos, etsi S. Matthæus de eorum sileat numero, qui tantummodo ait, *Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam*, expresse tradit S. Leo Serm.30. in Epiphan. Cap.1. *Tribus igitur Magis in regione Orientis Stella novæ claritatis apparuit*: & Cap.2. *Sequuntur tres viri superni Numinis ductum*; quod confirmat serm.32. de Epiph. Cap.5. *Tres Magos .... Stella perduxit*; idque pluribus aliis in locis, ut Serm.33. Cap.2. Serm.34. Cap. 1. & 2. Serm. 35. Cap. 1. Serm.36. Cap. 2. & Serm.37. qui sermones omnes in Epiphania Domini habiti sunt. Idem tradit S. Cæsarius Serm.139. Hanc esse communem omnium hoc tempore, veramque sententiam testatur Calmet: *Communis atque unica nostra ætate ferme in Ecclesia recepta sententia paria docet*; cui tamen opinioni adversatur Auctor Imperfecti Oper. in Matthæum homil.2. ex quibusdam apocryphis monumentis, Magorum numerum duodenarium fuisse affirmans. Quia vero non omnibus communis opinio arridet, ac fere semper est aliquis, qui receptæ sententiæ haud timide adversetur, non defuit hac ætate, qui cum prorsus nemo inter veteres Patres, S. Leone excepto locis citatis, tres fuisse Magos tradiderit, eorum propterea numerum definiri posse

posse negaverit. Atque is est P. Serry. Exercit.34. num.4. Nam Danielem Rhoden hæreticum hominem nihil moramur, qui idem negat Dissertatione *de primis Salvatoris Veneratoribus Magis* in Thesauro Dissertationum in novum Testamentum Amstelodami anno 1702.edito, tom.2.pag.70.§.5. Verum deserenda nullo modo est sententia S. Leonis auctoritati innixa, quæ suffragatorem etiam habet S. Maximum Taurinensem Episcopum in una ex ejus Homiliis: *Bene charissimi in uno itinere tres simul adoraturi veniunt Magi, quia in uno Christo Jesu, qui omnium credentium via est, inseparata ab eis erat Trinitas adoranda*: quam præterea tuetur Ecclesiæ traditio, & summo consensu ii Scriptores amplexi sunt, qui non temere, sed consilio, maturoque examine ei subscripserunt. De hac sententia in hunc modum loquitur Natalis Alexand. Hist. Eccl. pr. Seculi Cap.1. art.4. num.3. *Plures fuisse Magos, qui Christum adoraverunt certum est: tres fuisse, vulgaris opinio S.Leonis, & Auctoris Sermonum, qui Eusebio Nysseno tribuuntur, suffragiis confirmat.* Suspicatur Tillemontius Not.12. in vit. Jesu Chr. ex tribus muneribus auri, thuris, & myrrhæ, quæ Christo Domino Magi obtulerunt, hanc de tribus Magis excitatam esse sententiam, quam fulciri tamen fatetur S. Leonis Sermonibus, innitique etiam Sermoni Eusebii, sermonique qui Cæsario tribuitur. Baronius ad ann.1. Chr. num.30. ita ait: *Fidelium pia traditio tenet, eosdem tres numero fuisse, secundum tria munerum genera, quod & S.Leo in suis Sermonibus sæpe tradit.* Maldonatus in cap.2. Matth. *Illud*, inquit, *certum est plures fuisse, cum Evangelista numero semper multitudinis Magos appellet, & probabile est plures fuisse duobus, quia non duali, ut vocant, sed plurali usus est numero. Fuisse tamen tres, etsi non certa, tamen probabili conjectura ex donorum numero colligitur: credibilius enim est, diversa, quam eadem omnes munera dedisse, quod id magis usitatum, & gratius accipientibus, honorificentius dantibus esse soleat. Certe hæc opinio aliqua, alia nulla ratione probari possunt.* Ceterique omnes docent, hanc esse de numero Magorum sententiam, quam omnino sequi debeamus. Videantur P. Graveson de Myster. & ann, Christi Dissert.8. pag.172. Honoratus a S. Maria tom.2. de Regulis & usu Criticæ lib.3. Dissert.4. art.2. pag.272. Cardinalis Gottus Tract. de verit. Relig. Christ. tom.4. par.1. cap.2. §.3. num.19. P. Ayala in Opere cui titulus, Pictor Christianus, lib.3. cap.3. num.4. Sandinus Histor. Sacræ Famil. de Christo Domino cap.3. Suarez in 3. par. D. Thomæ tom.2. disp.14. sect.2. qui hanc esse ait communem veterum Patrum opinionem, & Ecclesiæ sensum, quod confirmat Theoph. Raynaudus tom.7. in Opere, cui titu-

titulus Diptyca Mariana num.16. Huc accedit, quod S. Leonis ætatem præcessit in Ecclesia opinio de ternario numero Magorum. Nam in veteribus Romæ Cœmeteriis, unde erutæ fuerunt imagines tum depictæ, tum sculptæ, & Romæ editæ ann.1737. ea etiam imago inventa est, quæ tom.1. Tabula 22. impressa exhibetur: ad quam Tabulam hæc observatio apponitur: *Magorum deinde expressa apparet adoratio. Ubi illud potissimum observandum, tres fuisse Magos ex veteri Ecclesiæ Latinæ Traditione, & juxta S. Leonis sententiam, qui primus Magorum numerum statuisse creditur; sed multo antea costantem in Ecclesia fuisse hanc opinionem, ex eo manifeste colligitur, quod plures ex his depictis sculptisque imaginibus Leonis ætate observaveris vetustiores.*

Quæ Magorum fuerint nomina.

8 Quæ vero Magorum nomina, qui, qualesve illi fuerint, modo quærendum est. Tillemontius loco cit. putat duodecimo Seculo indagari cœptum Magorum nomen, prudentique consilio Baronium ait in suis Annalibus quæstionem hanc præteriisse. Casaubonus exercit. 2. in Baron. Annales §.10. ita scribit: *Puduit jure merito harum ineptiarum Cardinalem Baronium, apud quem in tam prolixo de Magis sermone de illorum nominibus ne verbum quidem.* Bollandistæ tom.1. mense Maji pag.7. ajunt: *Nullus Scriptor vel Græcus vel Latinus profertur per tot secula usque ad Friderici Barbarossæ tempora, qui nomina nunc vulgata usurpaverit.* Serry, P. Honoratus a S. Maria, P. Graveson., Card. Gottus, Sandinus in locis citatis, & Calmet in laudata superius Dissertat. §. *Nomina*, Bailletus in Histor. adoration. Magorum num.2. & Lamy Harmon. Evangel. lib.1. cap.11. pag.45. §. *Numerus Magorum* docent de Magorum nomine nihil nobis esse compertum. Quod quidem non eo dictum volumus, ut Coloniensis Ecclesiæ piæ Traditioni quidquam detrahatur, quæ Ecclesia, ut testatur Bollandus ad diem primam Januar. pag.8. sextam pag.323. & undecimam pag.664. Magos sub nominibus Melchioris, Balthassaris, & Gasparis veneratur; eorumque corpora Galesinius in Not. ad Martyrolog. pag.13., & Saxus in Histor. Corporum SS. Gervasii & Protasii num.38. referunt Constantinopolim allata, inde ab Eustorgio Episcopo Mediolanum avecta, post sexcentorum septuaginta annorum cultum, quem in Basilica ab eodem Episcopo ædificata Fideles illis tribuerunt, tandem sub Friderico Ænobarbo illinc amota, & ab Episcopo Reinoldo Coloniam asportata.

De Magorum qualitate: An Reges fuerint.

9 De Magorum vero qualitate duo dispicienda sunt. Primum, quid Magorum nomine Matthæus sibi voluerit; secundum, num Reges fuerint, de quo nihil a Matthæo traditum est.

Quidam

Quidam ex Patribus putant, eos Astrologiam judiciariam, alii vero Magiam naturalem esse professos. Verosimilius tamen est, Philosophos fuisse astrorum scientia peritos. *Gens quæ spectandorum syderum arte pollebat*, inquit S. Leo Serm.4. de Epiphan. viros nimirum scientia illustres, veri Numinis cultores, qui quemadmodum Job, ejusque amici, Legis scriptæ rituumque Judaicorum ignari, Deum rerum omnium arbitrum nihilominus venerabantur, illumque Dominatorem expectabant, quem Balaamus venturum prædixerat; & hujuscemodi viros S. Matthæum Magorum nomine significasse accurate probat Calmet in sæpe laudata Dissert. præter Rhoden Dissertat. *De primis Salvatoris Veneratoribus Magis* in Thesauro Differt. in Nov. Testam. Amstelodami ann. 1702. edito tom. 1. pag. 69. §. 2. Quod vero ad Regiam eorum dignitatem attinet, idem Calmetus declarat, se omnem operam in ea re disquirenda collocaturum fuisse, si Ecclesiæ illud interesse quidquam arbitratus esset. Sed cum neque in sacris litteris, nec apud Patres quidquam ea de re expressum habeamus, nihilque ab Ecclesia definitum sit, unicuique permittit, quæ sibi libuerit, sequi opinionem, concluditque regiam hanc dignitatem nullo niti solido fundamento. Gravesonus de Mysteriis & ann. Chr. dissertat. 8. pag. 172. aperte declarat utriusque opinionis probabilitati se nihil imminutum velle. Alii vero strenue propugnant, Magos nunquam regia dignitate insignitos; tum quia S. Matthæus, ne de nascentis Christi gloria quidquam detractum esset, profecto de ejusmodi dignitate nunquam siluisset, nec solo Magorum sapientumve vocabulo usus esset; tum quia sacer textus Reguli qualitatem non prætermisit, ubi narrat ejus filium a Christo Domino esse sanatum. Huc etiam accedit, Herodem ita cum iis colloquutum esse, ut appareat Magos inferioris fuisse ordinis: *Ite, & interrogate diligenter de puero; & cum inveneritis renuntiate mihi*: qua quidem forma & ratione loquendi numquam usurus fuisset cum Regibus. Neque vero Herodes tam facile passus esset, tres Reges in suum ipsius regnum ingredi; neque ipsi eo se contulissent, quin Herodi prius Legatos suos præmisissent: nec denique Herodes tam sero rescivisset, cum Bethlehemum non plus quam sex passuum millia distaret ab Hierosolymis, se a Magis irrisum, qui adversus id quod promiserant, declinato Regis conspectu, Judæa abjerant.

10 Duo autem in hac controversia sunt præmittenda: Primum, eos, qui Magos Reges fuisse putant, non id esse articulum Fidei, quod Theodorus Beza jocularem in modum perperam Catholicis exprobravit, sed dumtaxat opinionem valde probabi-

Magos Reges fuisse, qui inter Catholicos credunt, non putant id esse Fidei articulum, quod caluniatur Beza.

lem esse contendere. Monuit id loco cit. Maldonatus: *Præter quamquod Ecclesia, Magos fuisse Reges non certa & Catholica Fide, sed probabili opinione credit. Licuit enim Christiano Poetæ Patrum nostrorum memoria salva religione dicere* (Joannem Baptistam Mantuanum intelligit:) *nec Reges ut opinor erant. Licuit multis nostro tempore Catholicis, & eruditis Theologis idem dicere suamque opinionem, non ut ille* (Beza) *risu, sed magnis argumentis confirmare*. Lamy quidem Harm. Evangel. lib. 1. cap. 11. eorum sententiam sequitur, qui Magos negant regia fuisse præditos dignitate, nec quisquam est, qui ea de re illum criminetur. Eidem sententiæ suffragatur, qui veteres imagines e vetustis Romæ cœmeteriis erutas typis editas Romæ exhibuit ann. 1737. tom. 1. in explicat. Tabulæ 38. Alterum quod præmittimus est, eos, qui Magos fuisse Reges tuentur, non alios Regum nomine intelligere, quam quos Scriptura cujuspiam vel exigui oppidi Dynastas appellare Reges solet. *Hos igitur fuisse Reges*, inquit Baron. ad ann. Chr. 1. num. 30. *dixerimus usitato more Divinæ Scripturæ, quæ cujusque Oppidi Dominum Regem appellare consuevit, ut patet de quinque Regibus, quos Abraham armatis suis vernaculis debellavit*. Idem sentit Natal. Alexand. H. Eccl. sec. 1. cap. 1. art. 4. *Viros tamen potentes & Divites, Toparchas forte, vel Dynastas fuisse probabile est*: cui consentit doctus Auctor Adnotationum ad Historiam Vitæ, Doctrinæ, & Miraculorum Jesu Christi Urbini editam ann. 1730. Cap. 7. litt. C. *Multi interpretum Regiam illis tribuunt dignitatem: sed ex toto Evangelii contextu nil amplius videtur extundi posse, quam quod iis esset magna apud suos populares auctoritas*. Bene etiam Gretserus tom. V. Operum suorum nuperrimæ edit. Ratisponen. lib. 1. de Festis cap. 30. *Adde quod Regium nomen magnam latitudinem habet &c. Neque enim necesse est, ut omnes, qui vel fuere, vel appellantur Reges, sint tanti, quanti Rex Hispaniæ, & Galliæ. Favet Scripturæ phrasis maxime in libro Josue, ubi Regis nomen illis tribuitur, qui hodie vix Principis nomenclaturam tueri possent*.

Magi Reges fuere, idest Dynastæ.

11 Quibus prænotatis, Magos Reges fuisse affirmabimus. In Oriente Reges plerumque Magos fuisse testatur Tertullianus lib. adversus Judæos cap. 8. *Magos Reges fere habuit Oriens*; quod Plinii & Philonis auctoritate probat etiam Cardinalis Baronius ad ann. Chr. 1. num. 29. Tillemontius id esse verum agnoscit; sed illud probandum esse ait, Magos, qui Christum adoraverunt, Regia præditos fuisse dignitate, quæ quidem non idcirco illis asseritur, quod in Oriente Reges plerumque fuerint Magi. Serry eadem ratione utitur ad auctoritatem Paschasii Radberti 9. seculi

Scri-

Scriptoris declinandam, qui lib. 1. Commentar. in Matthæum affirmat, Magos illos, qui venerunt Bethlehemum ut Christum Dominum adorarent, Regia dignitate fuisse illustres. *In his Regionibus ad Orientalem plagam Hierosolymorum Magos Reges extitisse, nemo qui historias legit Gentilium ignorat: quo profecto Reges eos fuisse opinamur.* Laudatus igitur Serry in Responsionibus ad Sandinum pag. 34. ita scripsit: *Ex hoc quod Gentilium historiæ fidem faciant, Reges Orientales, ac maxime Chaldæos Magos olim fuisse, hoc est Philosophos syderalis scientiæ peritos, non sequitur, ut Paschasius intulit, Magos omnes, atque illos maxime, qui Christum adoratum venere, Reges extitisse*: idemque magna vi urget Rhoden in allata Dissertatione §. 4. Nos dicimus, S. Cæsarium Arelatensem Serm. 137. in Appendice Sermonum S. Augustini loqui de Magis, qui Christum adoraverunt. Illi Magi tres esse dicuntur. S. Hieronymus in Daniel. cap. 2. ubi tradidit Reges & Principes Philosophicam Magiam profiteri solitos apposite ad rem nostram hæc subjicit: *Unde & in Nativitate Domini Salvatoris ipsi primum ortum ejus intellexerunt, venientes in sanctam Bethlehem adoraverunt Puerum, stella ejus desuper ostendente.* Consonat S. Hilarius lib. 4. de Trinit. §. 38. *Recordemur Orientis Magos adorantes Dominum, & Munerantes, & laborem veniendi usque in Bethlehem Judæ tanti itineris metiamur. In Principum enim labore totius Ægypti labor demonstratus est.* Nec Juvenci, qui quarto seculo floruit, Christiani Poetæ, magnæque existimationis viri, sileri potest auctoritas.

Gens est Eoi Phœbo orto proxima Regni,
Astrorum solens ortusque obitusque notare:
Horum Primores nomen tenuere Magorum.
Hinc lecti Proceres Solymam per longa viarum
Deveniunt, Regemque adeunt, orantque doceri,
Quæ regio imperio Puerum Judæa teneret
Progenitum, & sese stellæ fulgentis ab ortu
Admonitos venisse viam, quo supplice dextra
Exortum terris venerabile numen adorent.

12 Observandum in his carminibus, eos qui summi essent ordinis, Magos appellari: *Horum Primores nomen tenuere Magorum*; & ex his eos delectos, ut venirent Bethlehemum, qui inter ceteros essent præstantissimi: *Hinc lecti Proceres.* Id autem permagnum huic opinioni pondus affert, quod in Epiphaniæ Festo de Magorum adoratione Ecclesia Davidico illo utitur vaticinio Psal. 71. *Reges Arabum & Saba dona adducent*: idque a priscis temporibus. Quamquam autem textus ille æque ac Isaiæ oraculum:

Locus Juvenci, & ipsam Ecclesia hanc probant sententiam.

lum: *Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui*, de Regibus ethnicis, barbarisque gentibus intelligantur; tamen Ecclesia, quæ vaticinia illa ad Magorum adorationem accommodat, satis aperte declarat, propensiorem se ad eam sententiam esse, quæ regis vocabulo eo sensu quem supra exposuimus accepto, Magis, de quibus loquimur, regiam asserit dignitatem.

Eamdem qui probant sententiam Scriptores magni nominis.

13 Baronius loco citato post allatam Theophylacti auctoritatem ait: *Ac, quod Magi fuerint Reges, etiam Theophylactus asserit; idemque Fidelium pia traditio tenet*. Suarez l. c. Sect. 2. in fine ita de hac sententia loquitur: *Sententia hæc plausibilis est; eamque Christianus populus jam olim imbuit*. Theophilus Raynaudus loco supra laudato pag. 97. num. 15. magnum Scriptorum agerit cumulum Magis regiam dignitatem tribuentium, *late accepto Regis nomine pro quovis Toparcha*. Natalis Alexand. in Commentar. ad Cap. 2. Matthæi quod in Historia Ecclesiastica affirmasse ostendimus, minime retractat, sed potius confirmat. *An Reges proprie fuerint, anxie disputandum non putamus, cum ea de re sileat Evangelium; & Oraculum illud Davidicum Psal. 72. v. 10. Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent, vocationem Gentium & Procerum etiam ex Gentibus a Christo, & ad Christum prænuntiet: unde subditur: Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes servient ei. Magos tamen adoratores Christi Dynastas fuisse, ac Regulos probabile est*. Plura vero si quis cupit, adeat Galesinum in Not. ad Martyrol. pag. 13. Honoratum a S. Maria tom. 2. de usu & Regulis Criticæ lib. 3. dissert. 4. art. 2. Ayalam in Opere, *Pictor Christianus*, lib. 3. Cap. 3. num. 5. Sandinum in Histor. Sacr. Familiæ Cap. 3. & Card. Gottum de verit. Relig. Christ. tom. 4. par. 1. cap. 2. §. 14. & seq.

Melchioris Cani de hac re doctrina.

14 Monet celebris Theologus Melchior Canus lib. 11. de loc. Theolog. cap. 5. qui palam affirmare audeat Magos non fuisse Reges, eum in prudentiæ regulas magnopere peccaturum; ex eo enim nonnisi rumores & querelas passim orituras in vulgus, qui jam contrariam imbibit opinionem, eamque solidis fundamentis innixam. *Hanc opinionem, ut quæ plausibilis sit ac popularis, Christifideles jam olim libenter induerunt. Neque operæ pretium judico, si quis in Concione publica eam dissuadere conetur; nam dissuadere nihil attinet; ac frustra niti, & nihil aliud quam laborando odium quærere extremæ dementiæ est. Quod si paucis forte quibusdam fidem argumentatione tua feceris, multas tamen in populo querelas, dissidia, ac lites induces. Sine ergo; plebem probabilissimam opinionem, præsertim quæ penitus insedit, atque inveteravit cum suis Majoribus retinere.*

15 Insi-

15 Insignis idem Theologus docet, quomodo rationem illam diluamus, Magos ab Evangelista Reges minime appellari, qui si ea præditi fuissent dignitate, sane ab Herode honorificentius fuissent excepti. *Quod enim Regum nomen Evangelista suppresserit, id omnino nihil est; non enim existimavit Evangelii testimonium Regio apparatu cumulandum, quod Magorum sapientiam, & gravitatem amplissime ornaverat. In veritate sane occulta confirmanda, Regia appellatio obscura, & otiosa erat; Magorum vox præclara & opportuna. Nam, quod Herodes Magos parum honorifice exceperit, hoc aut Herodiani fastus indicium est, aut Romanæ gloriæ, & Majestatis. Indignum vero est magni Regis tumorem in minutorum invidiam odiumque convertere.* *Cur Evangelista sileat regiam Magorum qualitatem, Cani conjectura.*

16 Melchioris Cani vestigia tenuerunt alii a nobis memorati, qui Magos Reges fuisse arbitrantur. Addunt etiam, Herodem eorum non minimam habuisse rationem, qui cum ab iis accepisset, natum esse Regem Judæorum, quo nuncio tantopere commotus est, eos veluti alicujus conjurationis participes neque conjici in vincula jusserit, neque interfici, neque e sui Regni finibus pelli: quod certe fecisset, nisi eorum dignitate ab inferenda injuria fuisset deterritus: Magos autem non nisi sua dignitate fretos cum Herode ausos esse adeo libere colloqui. Nam quod eos Bethlehemo abiisse Herodes tam sero resciverit, id quidem eamdem habet difficultatem, sive Magi fuerint Reges, sive non fuerint; nec ad hanc quæstionem propterea pertinet, nec alio referendum est quam ad Herodem ipsum, cujus intererat omni studio & diligentia de nunciato sibi novi Regis ortu certiorem fieri velle: quemadmodum autem Dei nutu factum est, ut Magi per aliam viam in suam ipsorum patriam Herode inscio remigraverint, ita supremæ ejusdem voluntati visum est, ut Herodes multo serius, quam par erat, ad eorum profectionem adverteret animum. *Aliæ aliorum rationes asserendæ Regiæ Magorū qualitatis.*

17 Quæ polliciti sumus ut expleantur, jam dicere debemus, ubi Jesum Magi repererint, quove eum cultu adoraverint. De loco quæstio oritur ex illis S. Matthæi verbis cap. 2. v. 11. *Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus*; quibus nonnulli adducti sunt ut crederent, Christum infantem non in spelunca repertum a Magis, ubi natus erat, sed in domo quadam, in quam parentes cum puero commoditatis gratia diverterint. Ita Epiphanius lib. 2. contra Hæreses, hær. 51. *n. 9. tom. 1. Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria non in præsepi vel in spelunca, sed in domo.* Idem ait Theophylactus in cap. 2. S. Matthæi; quem sequitur Maldonatus in Comment. ad eumdem locum. *Mysterio jam erat satisfactum. Necessitatem cessisse credendum est; & Mariam* *Ubi Christus repertus sit a Magis.*

riam, aut Joseph omni diligentia commodiorem locum quæsivisse suadet ipsorum pietas. Quidam vero contendunt, in eadem spelunca repertum a Magis, in qua natus erat; nec quidquam eos movet verbum illud *domus*; quo Evangelista utitur, cum quilibet apud Hebræos locus, & volucrum quoque nidus *domus* nomine appelletur, ut in Psal. 103. v. 18. *Erodii domus*, hoc est Ciconiæ nidus. Hanc esse S. Hieronymi sententiam colligitur ex ep. 47. *alias* 17. *ad Marcellam n.* 10. *tom.* 1. *Ecce in hoc parvo terræ foramine Cœlorum conditor natus est, hic involutus pannis, hic visus a Pastoribus, hic demonstratus a Stella, hic adoratus a Magis*: Ideo vero S. Epiphanius aliter sensit, quod non tredecim post dies, sed duos annos post nativitatem Magos Jesum adoraturos venisse arbitratus est, ut infra demonstrabimus. Ayala l. c. num. 3. primam, Suarez l. cit. Sect. 4. posteriorem sequitur opinionem, eamque dicit esse communem Patrum sententiam. Idem affirmat Theophilus Raynaudus l. c. nnm. 15. Quaresmius elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. Cap. 7. lib. 6. hæc scribit: *Cæterum communis ante proposita sententia retinenda est quæ asserit Christum nedum esse in specu natum, sed etiam in eodem a Magis adoratum*. Card. Gottus in sæpius laudato Opere Cap. 11. §. 4. num. 37. utrique sententiæ tribuit probabilitatem. Cornelius vero a Lapide ad Cap. 2. Matth. vers. 2. in eam sententiam videtur esse propensior, quæ statuit Jesum Christum in Præsepi a Magis repertum esse: ait enim, Bethlehemi, quæ parva Civitas erat, unicum patuisse viatoribus publicum diversorium, cui veluti appendix in usum equorum jumentorumque stabulum jungebatur; itaque S. Matthæum domus nomine, quo Magos introisse narrat, Præsepe seu Stabulum, quod domus erat appendix, significare voluisse; & Calmetus ad Cap. 2. Matth. vers. 2. publicum Bethlehemi diversorium accurate describit, concluditque, si quidem putemus, Magos biennio a Jesu Christi nativitate ad eum adorandum venisse, verisimilius esse Beatam Virginem, occupatis omnibus diversorii cubiculis, non alibi, quam in stabulo puerum parere potuisse; postquam vero diversorium a viatoribus vacuum fuit, in mundiorem locum se contulisse cum puero, quem propterea Magi in domo invenerint. Et laudatus Auctor in Notis ad J. Chr. vitam Cap. 7. lit. I. ait: *In domo igitur, non in spelunca, seu caverna Magi Jesum Christum adorarunt. Etsi sacer textus id expresse non diceret, quis credat B. Virginem tamdiu in tam incommodo permansisse loco, quo non aliud causæ fuit ut secederet, quam quod paritura cum esset, frequentissima hominum multitudine Bethlehemi loca omnia complerentur.*

18 Cæterum si hujus quæstionis enodatio petenda esset ex tempore, quo Magi Bethlehemum pervenerunt, & ea sententia, quæ Christum Dominum non in Præsepi, sed in Domo a Magis repertum esse statuit, hoc uno niteretur fundamento, quod Magi biennio post Jesu Christi nativitatem advenerint; Nos qui non tanto post tempore Magos venisse credimus, facile respondere possemus, non in domo, sed in Præsepi Magos divinum puerum invenisse: certum enim nobis est, ne tantillum quidem a communi opinione recedere, Magos scilicet tredecim tantummodo diebus a Christo nato ad Præsepe pervenisse. Verum cum hanc sententiam aliæ quas supra attulimus, rationes tueantur, non repugnamus, quin sua utrique opinioni probabilitas constet: neque tamen dissimulabimus propter expressam D. Hieronymi auctoritatem, qui tandiu loca illa Redemptionis nostræ consecrata Mysteriis incoluit, propensiores nos in eorum esse sententiam, qui putant infantem Jesum in Præsepi a Magis fuisse inventum. At de cultu, quo Redemtorem nostrum illi adoraverunt, fidentiore animo differemus.

Christum in Præsepi, repertum a Magis probabilius est ex D. Hieronymo.

19 S. Matthæus in sæpe laudato cap. 2. v. 11. ait: *Et procidentes adoraverunt eum; & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.* Ad hæc verba ita scribit a Lapide: *Erasmus censet Magos non cognovisse Christum esse Deum; ideoque non Latria, sed cultu civili eum ut Regem Judæorum adorasse, idest veneratos esse. Verum contrarium docent Patres & Interpretes, scilicet Magos instinctu Dei agnovisse Christi Divinitatem, eamque Latria adorasse; ideoque ei Thus, quod soli Deo debetur, obtulisse.* Idem plane scribunt cæteri sacri textus Interpretes.

De cultu, quo Magi Christum infantem adoravere.

20 Novi tamen Testamenti versio Irevoltiensis anno 1702. edita (cujus lectionem Christifidelibus primum egregii quidam Gallicani Antistites, deinde S. Romana Sedes Apostolica Decreto 2. Martii 1704. interdixit) Bibliothecæ Criticæ Basileæ anno 1709. edita dubitationem excitant magna sane audacia, num Christi Divinitatem Magi Dominum adorantes perspectam habuerint. Verum Honoratus a S. Maria tom. 2. de Regulis Crit. lib. 3. dissert. 4. art. 5. firmissime probat, Magos non civili, sed vero latriæ cultu perspectam sibi & cognitam Jesu Christi Divinitatem adorasse; id communiter ad eum D. Matthæi locum Patres Theologosque sentire; severioris etiam Criticæ adhibitis regulis, non aliter ea verba explicanda, nec secus posse intelligi; nec Theologica Censura illum expertem fore, qui hunc sensum in dubium revocare audeat.

Magi Divinitatem Christi habuerunt cognitam.

Quod constat ex qualitate munerum.

21 Et sane Magi ubi Puerum Jesum viderunt, humi strati munera eaque pretiosa illi obtulerunt, Orientalium morem sequuti, qui non sine muneribus Reges adire solent, quemadmodum filii Josephum fratrem, & Regina Saba Salomonem allatis secum muneribus convenerunt, ut est in Genes. cap.43. & Regum lib.3. cap.10. Hæc autem si non satis significant, Magos Divinitatem Christi cognitam habuisse; genus ipsum & ratio munerum profecto id aperte declarat. *Attende quid obtulerunt, & agnosce quid crediderunt*, inquit S. Fulgentius serm. de Epiphania 4. n.9. Et Calmetus Irenæi, Origenis, Basilii, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, Hilarii, Bernardi, Juvenci, & Sedulii doctrinam sequutus hæc habet in cap.2. Mathæi: *Omnes fere Patres in his muneribus agnovere Mysterium, quod Jesu Christi Divinitatem, Regnum, & Humanitatem indigitabat. Thus Deo convenit; Regi aurum, Homini mortali, cujus corpus opobalsamis conditur, myrrha.* Communem hunc omnium Patrum consensum vel ipse Rhoden sequutus in citata Dissertat. §.8. *Quod vero*, inquit, *præcise has tres species, nempe aurum, & thus, & myrrham dederint* (Magi), *& non alias, id plus in recessu habere videtur, nempe ut auro eumdem Regem, thure Deum, myrrha hominem esse indicarent, uti Ecclesiæ Doctores docent unanimi consensu, illum quidem quia aurum subditi Regibus pendunt, istum quia Deo adolemus, hunc quia degustaturus erat mortem. Nam Judæi cum myrrha mortuos sepeliunt, ut corpus maneat incorruptum.*

Patres ex qualitate munerum affirmant, Magis cognitam fuisse Christi Divinitatem.

22 Ne quis vero dicat, Deo quidem convenire thus, Regi aurum, homini myrrham, non inde tamen necessario confici, qui talia obtulerit, eum perspectam habuisse divinitatem; atque ita eludere conetur, aut declinare vim auctoritatemque Patrum; Nos hic quædam breviter afferemus ex Patribus, qui divinitatem Christi Magis exploratam fuisse disertissime docent. Prodeat S. Ambrosius lib.1. de Fide Tom.2. cap.4. 31. *Unum Deum Magi crediderunt, & aurum, thus, & myrrham supplices ad Christi cunabula detulerunt, auro Regem fatentes, ut Deum thure venerantes. Thesaurus enim Regni, Sacrificium Dei, Myrrha est Sepulturæ.* S. Bernardus serm.2. de Epiph. n.iv. lucem; quæ bono Latroni affulsit, confert cum ea quæ Magis illuxit; & quemadmodum nemo inficiabitur, illum Christi divinitatem cognovisse, ita quisque fateatur oportet, hos ejusdem divinitatis gnaros fuisse. *Videte quam oculata sit Fides, quam lynceos oculos habeat diligentius considerate. Cognoscit Dei Filium lactentem, cognoscit in ligno pendentem, cognoscit morientem. Siquidem Latro in Patibulo, Magi in Stabulo cognoscunt: ille clavis infixum; isti pan-*

nis

nis involutum. D. Joannnes Chrysostomus Homil. 8. in Matthæum n. 1. tom. 7. animadvertit, Magos eo miseriæ puerum redactum & in vili jacentem tugurio nulla alia re ad adorandum impelli potuisse, quam quod illum bonorum omnium auctorem fuisse crediderint: *Ideo autem nihil eorum quæ sub sensum cadunt, ibi magnum erat, sed Præsepe, tugurium, mater inops ut nudam Magorum philosophiam perspicias, atque discas, eos non ut hominem purum, sed ut Deum & beneficum ipsum adiisse*. Miratur S. Leo serm. 33. in Epiphan. 4. cap. 3. tom. 1. qui Magi, simul ac conspicati sunt Stellam, conjecerint ex ea, ejusmodi munera afferenda esse, quæ ad Christi Divinitatem, Regnum & Humanitatem indicandam essent aptissima: verum mirari desinit, cum animadvertit, ad externam stellæ internam Fidei lucem accessisse, ut illud Magi crederent, quod par erat. *O perfectæ scientiæ mirabilem Fidem, quam non terrena sapientia erudivit, sed Spiritus Sanctus instituit! Unde enim hi viri cum proficiscerentur de Patria, qui nondum viderant Jesum, nec aliquid contuitu ejus, quo eum tam ordinate venerarentur, adverterant, hanc deferendorum munerum servavere rationem? nisi quia præter illam Stellæ speciem, quæ corporeum incitavit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuit, ut priusquam labores itineris inchoarent, eum sibi significari intelligerent, cui in Auro Regius honor, in Thure divina veneratio, in Myrrha mortalitatis confessio deberetur*. Complures alias huc possemus auctoritates congerere; sed instar omnium nobis erit Ecclesiæ auctoritas, quæ in Epiphania Dominum precatur his verbis: *Deus qui hodierna die Unigenitum tuum Gentibus Stella duce revelasti*; & Sedulii Hymno utitur, quo ita de Magis canitur: *Deum fatentur munere*. Est autem observandum, verba illa, *Deus qui hodierna die Unigenitum tuum Gentibus Stella duce revelasti*, reperiri etiam in S. Gregorii Sacramentario tom. 3. pag. 7. in Missa hujus diei, quæ hanc quoque Orationem habet: *Deus inluminator omnium Gentium da populis tuis perpetua pace gaudere, & illud lumen splendidum infunde cordibus nostris, quod trium Magorum mentibus adspirasti*.

Baptismus Jesu Christi, & miraculum aquæ in vinum conversæ. Neque Christus Baptistam, neque hic illum antea de facie noverat.

23 Ecclesiam hac Epiphaniæ die non adorationis modo Magorum, sed etiam Baptismi Jesu Christi, & vini in aquam conversi memoriam colere, supra memoravimus: utrumque longiore sermone nunc persequemur. Narrat Matthæus cap. 3. v. 13. ex Galilæa Jesum ad Jordanem descendisse; ut a Joanne Baptismum susciperet: *Tunc venit Jesus a Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo*: Joannem id recusasse, quin potius se ab eo baptizandum affirmasse: *Joannes autem prohibebat eum dicens*: *Ego*

a te debeo baptizari : & tu venis ad me ? Monitum a Christo ita facto opus esse, eum denique baptizasse : *Respondens autem Jesus dixit ei : Sine modo : Sic enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc dimisit eum.* Existimavit nonnemo, jam inde a pueritia Jesum inter & Joannem primo notitiam, deinde familiarem consuetudinem intercessisse; cui opinioni fidem affirmare videtur locus ex Evang. Joann. qui cap. 1. 29. & 30. *Altera*, inquit, *die vidit Joannes Jesum venientem ad se, & ait : Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic est, de quo dixi : Post me venit qui ante me factus est.* Hanc vero opinionem nullo modo quis tueatur : neque enim intelligi potest, quomodo Jesus & Joannes ante Baptismum, multoque minus a pueritia alter alterum noverit, alter alterius consuetudine usus sit; Christus enim Nazarethi in Galilæa altus est atque educatus, Joannes vero in montanis Judææ prope Hierusalem, ex quo loco postea secessit in desertum, ut accurate in hanc rem observat Estius Commentar. in Joann. cap. 1. vers. 33. Quod si Joannes videns Jesum ad se venire dixit ea, quæ supra ex Evangelio retulimus, tamen illa quoque addidit, *Et ego nesciebam eum.* Hæc porro verba non pugnare cum superioribus, mox demonstrabimus. Noverat Joannes Baptista humani generis natum esse Reparatorem, noverat in lucem editum esse θεάνθρωπον, nam dixerat apud Matthæum cap. 3. v. 11. *Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam; qui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare : ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni :* ad quem locum Estius : *Tacite*, inquit, *Christi divinitatem insinuat. Unde nec recurrendum hic ad hyperbolem, quæ in hoc simplici & aperto Joannis testimonio non debuit admitti : quandoquidem nec in aliis humanis testimoniis adhiberi debet.* Cum illum tamen nunquam antea vidisset, ac ne de facie quidem nosset, simul autem ac vidit, statim agnoverit afflatu divino, potuit dicere : *Et ego nesciebam eum* : quæ cum superioribus minime pugnant, ut monent Chrysostomus, Euthymius, & Theophylactus : id enim simile est illius, quod Samueli contigit, qui cum probe sciret inter Isai liberos esse, qui aliquando Regnum adipisceretur, nec eorum quemquam de facie nosset, ubi primum oculos in Davidem convertit, divinitus monitus ipsum esse cognovit, qui Regia potestate aliquando potiretur, ut habetur lib. 1. Regum cap. 16. Ita Joannes Baptista Christum baptizare abnuebat, nec illud prius persuaderi sibi passus est, quam illa verba intellexerit : *Sine modo; sic enim decet nos implere omnem justitiam* : quorum verborum ea sententia est : Cum Spiritus Sanctus nondum delapsus

psus sit, nec cœlestis vox audita, non potes recusare, quin me Baptismo abluas, etsi potior te sim; Baptismum enim non ut Chistus, sed ut unus hominum suscipio. Ita Maldonatus in cap.3. Matth. num.15. Pergit Matthæus loco citato v.16. 17. & narrat, ut Jesus aqua est egressus, Cœlos fuisse apertos, Deique Spiritum in Columbæ speciem super eum esse delapsum. *Baptizatus autem Jesus confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei Cœli: & vidit Spiritum Dei descendentem sicut Columbam, & venientem super se*: vocemque de Cœlo auditam: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Idem legitur in Evangelio D. Marci cap.1. & Lucæ cap.3. Aquam autem in vinum conversam refert S. Joannes cap.2. v.1. qui narrat, quibusdam nuptiis, quæ in Cana Galilææ celebrabantur, Beatam Virginem adfuisse: *Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, & erat Mater Jesu ibi*: Christum Dominum cum suis discipulis eo fuisse invitatum; cumque jam vinum deesse inciperet, Mariam Virginem ei dixisse: *Vinum non habent*. Cui Jesus respondit: *Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea*. Pergit Evangelista, Matrem eos qui ministrabant monuisse, ut quidquid jussisset Jesus exequerentur. Ex quo intelligitur, impiam esse Hæreticorum quorumdam blasphemiam, qui Christum Jesum eo quo supra narravimus modo respondentem, temere garriunt sanctissimæ Genitricis suæ petitionem iratum rejecisse; quod quantopere a re ipsa aberret ac veritate, illud aperte declarat, quod ut mox dicemus, Christus Jesus Matris suæ precibus ductus aquam in vinum convertit; ut hac ratione aliisque pluribus disserit Theophilus Raynaudus tom.7. in opere, cui titulus, *Dypticha Mariana*; multoque melius Calmetus, qui Origenis, Augustini, Gregorii, aliorumque melioris notæ Interpretum sequutus auctoritatem, ait ad citatum cap.2. Joan. vers.4. Salvatorem nostrum tunc loquutum non tamquam hominem & Mariæ Filium, sed tamquam Deum; eumque quatenus Deum dixisse Beatæ Virgini: *Quid mihi & tibi est? tuum non est mihi præscribere tempus miracula operandi. Ego novi momentum illud, quo potestas mea enitescere debet*. Narrat præterea S. Joannes, sex urnas illic fuisse lapideas duas tresve mensuras capientes, quæ Judæorum purificationibus inserviebant; Jesum jussisse eas impleri aqua, easque, cum impletæ essent usque ad summam oram, Architriclinum afferri; qui cum aquam in vinum versam degustasset, nec sciret unde esset vinum ejusmodi, scirent tamen ii qui aqua urnas compleverant, sponso ad se advocato ait, moris apud omnes esse, convivas primum optimo omnium, quæ in cella sint, vino invitare, deterius vero, cum se quisque largius ingurgita-

 verit

verit, tunc apponere; illum contra tam sero suavissimum vinum promsisse. *Dicit Mater ejus Ministris: Quodcumque dixerit vobis facite. Erant autem ibi lapideæ hydræ sex positæ secundum purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas binas vel ternas. Dicit eis Jesus: Implete hydrias aqua, & impleverunt eas usque ad summum. Et dicit eis Jesus: Haurite nunc & ferte Architriclino; & tulerunt. Ut autem gustavit Architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat unde esset; ministri autem sciebant, qui hauserant aquam, vocat sponsum Architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.* Denique monet Evangelista, hoc primum fuisse Miraculum, quo Jesus suam declaraverit gloriam, eoque Discipulos magis magisque in Fide confirmatos esse. *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ, & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum Discipuli ejus.* In apocrypho libro de infantia Salvatoris plura alia referuntur miracula; sed celebri illo decreto suo Gelasius hunc librum explosit. Est qui putat, cum Christus Dominus non plus quam duodecim annos natus in Templo cum Doctoribus disputaverit, eosque in sui admirationem impulerit, quod narrat Lucas cap. 2. conversionem propterea aquæ in vinum non primum fuisse omnium miraculorum, sed eorum, quibus gloriam suam & divinitatem palam fecerit. Ita Maldonatus in Joan. cap. 2. num. 11. sed ea de re inferius sermonem habebimus.

De Baptismo Joannis quæstiones aliquot ex D. Thoma. Baptismus ille tantummodo disponebat ad gratiam.

24 De Joannis Baptismate plures sunt articuli apud S. Thomam 3. par. quæst. 38. In primo quæritur an decuerit eum baptizare; & respondet S. Doctor, decuisse multis quidem rationibus ea præsertim, quod Baptismate suo homines ad Baptismum Christi adsuefaceret, eosque ad pœnitentiam inductos præpararet ad Christi Baptismum digne suscipiendum. In secundo quæritur, utrum Joannis Baptisma a Deo fuerit institutum; & respondet juxta S. Joannis auctoritatem: *Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum &c.* Baptismum Joannis quoad ritum a Deo fuisse, non autem quoad effectum; ritum enim baptizandi a Deo fuisse, qui Joanni revelavit ut baptizaret, effectum vero Baptismi fuisse ab homine: *quia nihil in illo Baptismo efficiebatur, quod homo facere non posset: unde non fuit a solo Deo, nisi in quantum Deus in homine operatur.* Et Sotus in 4. sentent. distinct. 2. quæst. 2. art. 1. hunc Angelici Magistri textum ita explicat: *Baptismus Joannis partim fuit a Deo, partimque ab ipso Joanne; nam si ritum baptizandi consideres, familiari Spiritus Sancti revela-*

velatione ad id Joannes fuit missus . . . Si autem effectum, nihil in eo fuit, quod Joannes ipse non posset præstare; quoniam, ut illico dicturi sumus, Gratiam non conferebat, sed tantum abluebat corpora. In tertio articulo quæritur, utrum in Baptismo Joannis gratia daretur: respondet autem, baptismum illum non contulisse gratiam, sed tamen ad eam disposuisse, tum hominibus ad Fidem Christi per doctrinam inducendis, tum etiam, ut diximus, ad Christi Baptismum assuefaciendis, præparandisque per pœnitentiam, ut effectus Baptismatis Christi digne susciperent. Estius in 4. sentent. distinct.2. §.2. uberrime tractat de discrimine Baptismatis Christi & Joannis. Et Venerabilis Card. Bellarminus tom. 3. Controvers. lib.1. de Sacram. Baptismi cap.21. & seq. adversus hæreticos nostrorum temporum, quos S. Tridentina Synodus anathemate percussit sess.7. Can.1. de Baptismo: *Si quis dixerit Baptismum Joannis habuisse eamdem vim cum Baptismo Christi, anathema sit*, demonstrat Baptismum Joannis efficacia illa omnino caruisse, qua Baptismus Christi vi sua & ex opere operato, ut loquuntur Theologi, peccata hominum delet. Uno verbo tria sunt Baptismata, quorum meminit Scriptura. Primum erat Judæorum, nimirum sacra quædam ceremonia, qua vel se præparabant si quid incœptarent, vel ad aliquam legalem maculam eluendam utebantur. Alterum est Baptisma Joannis, quo homines ad sanctificationem per Christi Baptismum suscipiendum præparabantur. Tertium denique est Jesu Christi Baptisma, vi sanctificandi & remittendi peccata præditum. Baptismus Joannis si non post baptizatum Jesum, certe post Joannem conjectum in vincula cessavit, ut advertit Sanctus Thomas ead. quæst.38. artic.5. Quamquam in Perside & Arabia quidam populi male compactum Religionis systema, & ex Christianorum, Judæorum, & Mahometanorum ritibus conflatum sectantes, quotannis Joannis Baptismo (ut illi ajunt) se abluunt, & Joannis Discipuli appellari volunt. Vide Calmet Dissert. de Baptismo art.2.

Quanam Judæi ratione uterentur confitendi peccata sua, variæ sententiæ.

25 S. Matthæus de Baptismo Joannis loquens ait: *Baptizabantur ab eo in Jordane confitentes peccata sua.* Idem ait Marcus cap.1. v.5. *Et egrediebatur ad eum omnis Judææ regio, & Hierosolymitæ universi, & baptizabantur ab illo in Jordanis flumine confitentes peccata sua*: Hinc inter sacros Interpretes orta est controversia, quanam ratione confitendi peccata sua uterentur. Cajetanus Cardinalis putat, eos non voce peccata sua, sed se abluendo peccatores esse confiteri consuevisse, ut ablutio idem esset ac confessio. Hæc vero opinio adversari videtur Evangelii verbis, in quibus duo tamquam diversa legimus, baptizari, & peccata

sua

sua confiteri. Tostatus arbitratur, voce quidem expressam, non tamen distinctam de criminibus Judæorum fuisse confessionem, solamque declarationem, qua se peccatores esse proderent. Thomas Waldensis tom.2. de Sacramentis cap.136. conatur ostendere, Judæos gravia confiteri solitos esse peccata, adulterium puta, homicidium, blasphemiam, non tamen peccata cordis. Suarez in 3. par. tom.2. quæst.38. art.3. in Commentario ait, propriam iis fuisse & vocalem confessionem. Joannes Morinus lib.2. de administratione Sacram. Pœnitentiæ cap.20. & duobus sequentibus profert veteres Hebræorum libros, quibus luculenter ostendit, disciplinam apud eos fuisse confitendi peccata, atque ita eos necessariam hujusmodi confessionem credidisse, ut sine ea nulla esset pœnitentia, nulla peccata abolerentur. Calmetus ad cap.3. Matthæi vers.6. ait, Grotium nihil dubitasse, quin a Judæis peccatorum fieret coram Sacerdote confessio, exceptis illis criminibus, quæ mortis supplicium mererentur; ea enim consuevisse Domino confiteri. Verisimile tamen esse Calmetus opinatur, Judæos, qui S. Joannem ingenti confidentia adibant, peccata omnia illi confessos esse, quem esse Prophetam noverant, spectatæque fidei & virtutis virum; quemadmodum etiam disputat in cit. Dissertat. de Baptismo.

Judæis per eam confessionem non remittebantur peccata, ut per Confessionem a Christo institutam.

26 Verum sive quorumdam, sive omnium peccatorum fuerit illa confessio, certe neque Sacramentum fuit, neque peccata remittebat, quemadmodum remittuntur per Confessionem a Christo Domino institutam. *Hæc tamen confessio non erat Sacramentum, nec peccata condonabat, uti fit in Confessione a Christo instituta.* Ita Cornelius a Lapide in vers.6. cap.3. Matthæi. Constat itidem, Judæorum Confessionem non accipienda gratia, sed salutaribus monitis consiliisque Sacerdotum hauriendis utilem fuisse, ut bene animadvertit Sotus loco citat. art.2. ubi de iis loquens, qui peccata sua confitebantur, ait eos confessos esse, *non ut gratiam tamquam per Sacramentum susciperent, sed ut aliqua salutaria monita & consilia a Sacerdote audirent, & illis forsan castigatorias aliquas pœnitentias imponerent.* Atque in hunc modum ab iis confessionem coram Baptista factam esse. *Non solum autem peccata sua generatim confitebantur, qui ad Baptismum Joannis veniebant, sontes se declarando, sed speciatim graviora, quibus obnoxii erant, peccata confitebantur, ut veniam, consilium, ac remedium peterent a Propheta baptizante, ejusque apud Deum precibus juvarentur:* quæ verba sunt Natalis Alexandri n.7. in cap.3. S. Matthæi. Confessio denique coram Joanne non ea vi prædita fuit, ut peccatorum remissionem pararet per illius Baptismum proxime obtinendam,

sed

ſed ut confitentes beneficio pœnitentiæ, quam poſtea egiſſent, & per Chriſti Baptiſmum, ad quem per eam pœnitentiam diſponebantur, remiſſionem conſequerentur, juxta D. Thom. doctrinam quæſt. 38. art. 3. *ad ſecundum*, ubi ita loquitur: *Dicendum quod illa confeſſio peccatorum non fiebat ad remiſſionem peccatorum ſtatim per Baptiſmum Joannis exhibendam, ſed conſequendam per pœnitentiam conſequentem, & per Baptiſmum Chriſti, ad quem pœnitentia illa præparabat*. Idque ante Divum Thomam docuit Auguſtinus lib. 5. contra Donatiſtas cap. 10. *Quamquam ita credam baptizare Joannem in aqua pœnitentiæ remiſſionem peccatorum, ut ab eo baptizatis in ſpe remitterentur peccata, re ipſa vero in Domini Baptiſmo id fieret*. Idem docuit in Enchiridio de Fide, Spe, & Charit. *Non renaſcebantur, qui Baptiſmate Joannis baptizabantur, ſed quodam præcurſorio illius miniſterio, qui dicebat: Parate viam Domino, huic uni, in quo ſolo renaſci poterant, parabantur*.

27 Atque ut eo regrediamur, unde fortaſſe non ita inutiliter divertimus, D. Thomas cit. 3. par. qu. 39. art. 1. quærit, num conveniens fuerit, ut Chriſtus a Joanne baptizaretur: & conveniens fuiſſe reſpondet, ut aquæ ſanctiſſimæ illius carnis contactu mundatæ Baptiſmatis vim obtinerent, ſeu quod idem eſt, ut aquæ ſanctificarentur. Addit S. Doctor, quod cum veniſſet in ſimilitudinem carnis peccati, quamquam ſibi nihil opus erat baptiſmate, decebat tamen ut illud ſuſciperet, ut ejus Baptiſmate, qui indigebant, poſtea baptizarentur. Eadem iterat art. 2. ubi quærit, an oportuerit Chriſtum Dominum ſuſcipere Baptiſmum Joannis: & art. 4. docet, Chriſtum Dominum ideo in Jordane baptizari voluiſſe, ut illud intelligeremus, quod quemadmodum filii Iſrael trajecto Jordane in terram Promiſſionis ingreſſi ſunt; ita nos per baptiſmum Chriſti in veram promiſſionis Terram ingredimur, nobiſque per eumdem Baptiſmum aperitur porta Regni cœleſtis. Et in eo Jordanis loco, quo Dominus Jeſus baptiſmum ſuſcepit, ſi Bedæ habenda ſit fides, ſeu quis alius ſit Auctor de Locis Sanctis cap. 13. ſacra Ædes Monaſteriumque in Joannis Baptiſtæ honorem poſtea ſunt ædificata. Gregorius autem Turonenſis de Gloria Martyr. cap. 17. narrat, leproſos, qui in eo ſe abluiſſent loco, ſanitatem eſſe conſequutos. *In eo habetur locus, in quo Dominus baptizatus eſt. In uno etenim reflexu aqua ipſa revolvitur, in qua nunc leproſi mundantur. Cum autem advenerint, ſæpius lavantur in flumine, donec ab infirmitate purgentur. De publico tamen, dum ibi commorati fuerint, victum accipiunt: ſanati autem ad propria diſcedunt*. Decuiſſe autem, ut Chriſtus a Joanne baptizaretur, docet Maldonatus in cap. 3. Matthæi v. 13.

Cur Chriſtus a Joanne baptizari voluerit, rationes aliquot ex D. Thoma.

qui

qui ait, a veteribus Theologis traditum, id maxime fuisse conveniens; tum quia Joannes jussus est baptizare, *ut confluentibus undique ad eum populis, Christum illis ostenderet*; tum quia cum viderent homines non gravatum esse Christum Dominum ad servi Baptismum accedere, *ipsi non gravarentur ad Baptismum Domini venire*. Porro de sacra Æde in D. Joannis Baptistæ honorem extructa adi Quaresmium Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. lib. 6. cap. 6.

Christo baptizato decuit, Cœli ut aperirentur, Spiritus Sanctus super eum descéderet, & vox æterni Patris audiretur, ex D. Thoma.

27 Idem S. Doctor art. 5. quærit, utrum Christo baptizato & orante, cœli debuerint aperiri, pluresque rationes affert cur debuerint aperiri; quarum ea potissima est, ut Baptismi, quem in nova lege instituebat, significaretur effectus, Regni scilicet cœlestis adeptio beneficio & applicatione meritorum Christi. Art. 6. multas & graves causas profert, quamobrem conveniens fuerit, ut super Christum baptizatum Spiritus sanctus in Columbæ specie descenderet. Et art. 8. loquens de Patris voce, quæ baptizato Christo audita est, ait conveniens fuisse, ut omnium quotquot aderant auribus ea vox audiretur, ad conciliandam Christo Domino auctoritatem, ejusque originem, vocationem, & doctrinam approbandam, qua Mundus universus renovandus erat. Et quia Judæi dubitabant, num Joannes esset Christus, ut constat ex Lucæ cap. 3. v. 15. *Cogitantibus omnibus in cordibus suis ne forte ipse* (Joannes) *esset Christus*, idcirco ut eorum animis ejusmodi dubitatio eximeretur, æternus Pater sensibili signo, voceque e Cœlo demissa declarare voluit, non Joannem, sed Jesum esse Christum, & Messiam per tot seculorum seriem expectatum, Filium suum unicè dilectum a se missum in hunc mundum, ut fractum & attritum genus humanum repararet.

Num Christus per immersionem fuerit baptizatus. An prodigia post Baptismum contigerint. Quomodo cœli sint aperti. Quo sensu intelligenda sint illa, sicut columbam.

28 Prius vero quam hinc manum amoveamus, non abs re esse putavimus, pauculas quasdam leviter perstringere quæstiunculas, quas de Baptismo a Christo suscepto sacri solent Interpretes excitare; quarum prima est, utrum Christus, quemadmodum cæteri omnes qui eodem Baptismate abluebantur, in Jordanem immersus fuerit, an vero, ut vulgo a Pictoribus pingi solet, capite tantum fuerit aqua perfusus: cui quæstioni ex Matthæi textu cap. 3. v. 16. *Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua*, facile est respondere, priore e duobus illis, quos innuimus, modis baptizatum fuisse. *Secunda* quæstio est, num superius memorata prodigia contigerint, dum Christus Jesus baptizaretur, an vero postquam Baptismate ablutus ex Jordane egressus est; nec dubitare quisquam potest, postquam ille aquis emerserat, ea contigisse ex illis Matthæi luculentissimis verbis: *Baptizatus autem Jesus confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei Cœli & vidit*

dit Spiritum Dei descendentem, sicut Columbam. Et consentiunt duo alii Evangelistæ Marcus, & Lucas, quorum alter cap. 1. v. 9. *Baptizatus est*, inquit, *a Joanne in Jordane. Et statim ascendens de aqua vidit Cœlos apertos, & Spiritum tamquam Columbam descendentem, & manentem in ipso. Et vox facta est de Cœlis: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui*. Alter rem narrat his verbis cap. 2. v. 21. *Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato, & orante, apertum est Cœlum, & descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut Columba in ipsum, & vox de Cœlo facta est: Tu es Filius meus dilectus: in te complacui mihi. Tertia*, quomodo Cœli aperti sint, de quo videatur D. Th. 3. par. qu. 39. art. 5. *ad secundum*. Calmetus in cap. 3. Matthæi vers. 16. D. Hieronymi, Auctoris Operis imperfecti, & Maldonati auctoritate ductus, nullo revera Cœlos patuisse putat hiatu, sed lucem repente quamdam illuxisse, quæ ab altissimo Cœlo descendisse, vel e diffracta nube prorupisse videretur, instar fulminis, quod inter confertissimas nubes aere disjecto coruscat; illudque ostentum non modo a Christo, & Apostolis, sed ab universo populo visum esse. Et cum eo Cornelius a Lapide ad hunc locum vers. 16. & Suarez 3. par. tom. 2. disp. 22. sect. 1. consentiunt. *Quarta*, num Columba vera fuerit, quæ super Christum delapsa, simul cum radio, quo ejus caput tactum est, & cum splendore illo, quo circumfusus est Dominus, ostendit non ad alium, quam ad Christum Dei Patris vocem pertinere. Toletus Cardinalis in Evang. Joann. cap. 1. Not. 70. totam hanc rem longo sermone persequitur. Quidam arbitrantur, non veram Columbam fuisse, sed Columbæ speciem, suamque sententiam Matthæi verbis fulciunt: *Sicut Columbam*: Marci, *tamquam Columbam*, Lucæ, *corporali specie sicut Columba*: Joannis, *quasi columba*: Quam opinionem Suarez etiam loco cit. sect. 2. amplectitur; & cum eo idem sentit Thyræus de *Apparitionibus Spirituum* lib. 1. de *Apparitione visibili* num. 6. Verum D. Thomas qu. 39. art. 7. propterea quod Spiritus Sanctus dicitur Spiritus veritatis, idcirco ait ipsum veram formasse Columbam; nec ideo dici delapsum in speciem, vel in similitudinem Columbæ, quod ea non esset vera Columba, sed ne quisquam putaret illum apparuisse in specie substantiæ suæ. Calmetus Dissert. de Baptismo art. 3. quorumdam affert, & merito damnat sententiam, qui temere sane & audacter putant, Columbam cum Spiritu Sancto hypostatice fuisse conjunctam. Etsi enim irrationalis natura non omnino est unionis ejusmodi incapax, tamen cum ea minime decebat divinam majestatem conjungi. Neque Spiritum Sanctum in missione sua cum visibili creatura hypo-

ſtatice conjungi oportuit, quemadmodum Filium in Incarnatione cum humana natura neceſſarium omnino fuit hypoſtatice uniri. Non enim, ut obſervat D. Th. 1. par. qu.43. art.7. *ad quartum*, Spiritus Sanctus ſub Columbæ ſpecie apparuit, ut per ejus Columbæ naturam aliquid operaretur ad merendum, ſatisfaciendum, ſanctificandum, quod quidem per humanam naturam præſtitit Filius. Et Calmetus in c.3. Matth. teſtatur, communem eſſe omnium Sanctorum Patrum ſententiam in Chriſti Baptiſmate Spiritum Sanctum non phantaſticæ, ſed veræ Columbæ forma eſſe delapſum. Qam quidem ſententiam ſatis aperte tuetur D. Auguſtinus lib. de Agone Chriſtiano cap.22. n.24. tom.6. & 7. *Neque hoc ita dicimus, ut Dominum Jeſum Chriſtum dicamus ſolum verum corpus habuiſſe, Spiritum Sanctum autem fallaciter apparuiſſe oculis hominum: ſed ambo illa corpora vera corpora credimus. Sicut enim non oportebat ut homines falleret Filius Dei, ſic non decebat ut homines falleret Spiritus Sanctus: ſed omnipotenti Deo, qui univerſam creaturam de nihilo fabricavit, non erat difficile verum corpus Columbæ ſine aliorum Columborum miniſterio figurare, ſicut ei non fuit difficile verum corpus in utero Mariæ ſine virili ſemine fabricare; cum natura corporea & in viſceribus fœminæ ad formandum hominem, & in ipſo mundo ad formandam Columbam imperio Domini voluntatique ſerviret*. Maldonatus in cap. 3. Matthæi ad ea verba, *ſicut Columbam*, rem hanc totam accurate, ut omnia pertractat. Scribit enim, inter hæc duo eſſe diſcrimen; ſi quis dicat veram, ut noſtræ columbæ ſunt, delapſam eſſe Columbam; & ſi dicat, verum corpus columbæ ſpecie delapſum: cum D. autem Auguſtino verum fuiſſe corpus concludit. *Utrum autem verum fuerit corpus, columbæ ſpeciem præſeferens, an ne corpus quidem re ipſa fuerit, ſed quaſi corpus eſſet, ita ab adſtantibus viſum, diverſa eſt quæſtio. In qua Auguſtini probo ſententiam verum fuiſſe corpus; quia ſi verum non fuiſſet, aut non ab omnibus viſum eſſet, aut tot fuiſſent facta miracula, quot homines fuerunt, cum miraculum non in Columbæ corpore, ſed in oculis hominum fieret, quod non eſt temere concedendum*. Extat in Theſauro Diſſertationum in Novum Teſtamentum Amſtelodami edito anno 1702. tom.2. Diſſertatio Auguſtini Varenii *de Columba ſuper capite Chriſti viſa*; ubi §.26. huic ſententiæ ſubſcribit his verbis: *Hæc præſens autem penes Jordanem patefactio quia externis objecta fuit oculis, veroſimile haud quidquam eſt, Deum Baptiſtæ, aliorumque qui aderant, oculos perſtringere voluiſſe nudo, & inani phantaſmate. Et licet certo affirmari nequeat, naturalem aliquam talem fuiſſe columbam, quales noſtræ, corporeum tamen quid fuiſſe,*

quod

quod sua quidem constiterit materia, plane rejicere maxime dubitamus. Lamy in Harmon. Evangel. lib.2. cap.5. ostendit, in Christi Baptismate Personarum in Deo patefactam esse Trinitatem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; quæ personæ numero distinguuntur. Pater enim e Cœlo Jesum appellat suum Filium super quem Spiritus Sanctus delabitur. Nam Spiritus Sanctus si virtutis tantummodo, & non Personæ esset nomen, quemadmodum vera Persona is erat, super quem descendebat, *illusisset Deus Joanni & cæteris Judæis*, ut fuse idem Auctor ostendit.

De Miraculo in Nuptiis in Cana Galilææ. Primum illud fuit Christi miraculum. Editum fuit a Christo nullo exteriori signo. An aqua in rubrum vinum conversa.

30 Angelico Doctore duce, de aqua in vinum conversa disputabimus. Hic 3. par. qu. 43. art.3. ait Christum Dominum, non prius quam docere inciperet, debuisse miracula edere; nec nisi firma perfectaque ætate debuisse eum palam facere doctrinam suam. Et in resp. ad *secundum* addit, magnis prædicandos esse Discipulos laudibus, quod antequam miracula edentem vidissent, sequuti eum fuerint. Primum igitur hoc miraculum edidit Christus Dominus, quod manifeste constat ex verbis Joan. cap.2. v.11. *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ, & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum Discipuli ejus*. Et Tertullianus de Baptismo cap.9. *Prima*, inquit, *rudimenta potestatis suæ vocatus ad nuptias aqua auspicatur*. Consonat S. Epiphanius Hæresi 51. §.16. *Tertio postea die nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ post biduum illud; idque primum prodigiorum omnium extitit*. Non minus igitur quam ratione, probatur auctoritate, primum a Christo Jesu editum esse miraculum conversionis aquæ in vinum. Et quamquam in secunda Dominica post Epiphaniam in Antiphona *post Communionem* in Missa legitur: *Hoc signum fecit Jesus primum coram Discipulis suis*. Hæc tamen verba non ita sunt accipienda, quasi Christum Dominum alia miracula, Discipulis non præsentibus, edidisse significent; sed ita, ut causam explicent declarentque miraculi, ut nimirum Discipuli in eum crederent, quemadmodum advertit Estius in Joann. cap.2. vers.11. Id ipsi quoque lib.4. de Canonizatione observavimus par.1. cap.2. n.4. & cap.23. num.11. ejusdem miraculi naturam examinavimus; de quo miraculo ad ea, quæ eo loco observavimus, duo præterea addi possunt; quorum alterum omni dubitatione caret, alterum in controversia positum est. Quod omni dubitatione caret, illud est, in hoc miraculo nullo Christum Dominum verbo, nulloque exteriori signo usum esse, quod tamen in aliis miraculis adhibuit. Itaque apposite S. Maximus scripsit: *Sola voluntas Domini tacentis ipsum effecit*. Quod autem controversiam habet, illa quæstio est, utrum

utrum aqua in vinum rubrum conversa sit, ita ut non modo substantia, sed mutatus sit etiam color. Et sane Ecclesia canit, *aquæ rubescunt hydriæ*, quod ad coloris mutationem refertur; falso enim quidam negant, Palæstinam vinum ferre rubei coloris; nam locus est Isaiæ cap. 63. v. 2. *Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua, sicut calcantium in torculari*. Atque hanc interrogationem excipit ea responsio, *Torcular calcavi solus*. Et in Deuteronomio, & in libris Machabæorum vinum uvæ sanguis appellatur. Contra tradit Joannes in Evangelio, Architriclinum degustando comperisse, aquam in vinum conversam: *Ut autem gustavit aquam vinum factum*. Cum igitur ejusmodi mutationem Architriclinus gustando deprehenderit, consequi videtur, non immutatum fuisse colorem; priusquam enim Architriclinus ex gustatione vini sensum perciperet, jam in ejus oculos incurrisset illa mutatio.

Sponsus in iis nuptiis non fuit Joannes Evangelista, sed vel Simon Cananæus, vel Nathanael. De hydriis in convivio illo adhibitis.

31 Sunt qui Joannis Evangelistæ nuptias eas fuisse putent, ad quas vocatus est Christus, quem quidem Joannem ajunt, ubi vidit admirandam illam aquæ in vinum conversionem, conjugii abjecisse consilium. Baronius ann. Christi 31. §. 30. eos Scriptores optimo jure reprehendit; & Nicephoro potius tribuendam esse fidem putat affirmanti, sponsum in illis nuptiis fuisse, vel Simonem Cananæum, qui in duodecim Apostolorum numerum adscitus Zelotes appellatus est, vel Nathanaelem e Cana Oppido in Galilæa Gentium. Illud autem de Joannis conjugio commentum ex Augustini verbis putat esse confictum. *Iste siquidem est Joannes, quem Dominus de fluctivaga nuptiarum tempestate vocavit, & cui Matrem Virginem Virgini commendavit*. Quo respexit etiam D. Thomas 2. 2. qu. 186. art. 4. ad prim. *Joannem tamen volentem nubere* (Christus) *a nuptiis revocavit*. Verum Augustinus, ut observat Baronius, dicit Joannem revocatum esse a nuptiis, non quod uxorem duxerit, eamque reliquerit, sed quod eam prorsus non acceperit. Huc accedit, ut animadverterunt Benedictini Augustinianorum Operum editores, quod Præfationis illius Augustinus minime fuit Auctor. Præterea in fine Operis in Joannem, quod exploratum est ab Augustino scriptum esse, disertissime ait S. Doctor, Joannem a conjugio abductum, non quod se ab uxore segregaverit, sed quod nullam uxorem habuerit. *Plus amatum, quod neque uxorem duxerit, & ab ineunte ætate castissimus vixerit*. Quamobrem concludendum esse videtur, non Joannis Evangelistæ eas fuisse, de quibus agimus, nuptias, eumque in perpetuo cœlibatu vixisse, quod ipsi monuimus lib. 3. de Canonizat. cap. 37. num. 1. De hydriis autem, in quas aquam inditam fuisse novimus, si quid opus

est

est dicere, verisimile nobis videtur, non defuisse qui religionis impulsu quodam eas conservaret; Principesque Occidentales, earum quampiam in Palæstina repertam, sacrarum Hierosolymitanarum expeditionum temporibus, in Europam asportasse. Quæ Lutetiæ Parisiorum in Monasterio Portus Regii asservatur, e Palæstina a S. Ludovico Francorum Rege avecta esse dicitur, de qua Dissertationem edidit Lancellottus in *Chronologia ad magna Vitræana Biblia*. Alteram Coloniæ esse dicunt, tertiam Tungris in Eburonibus. Alia etiam, de qua Bononiæ festum celebratur, in templo Servorum B. Mariæ custoditur. Ferunt autem, Vitalem Bacilerium ejusdem Ordinis Generalem ab Urbano VI. Romano Pont. ad Sultanum Ægypti ablegatum, ut adversus Turcas junctis cum Cypriorum Rege viribus Princeps ille arma ferret, inde per Palæstinam redeuntem eam hydriam reperisse, & Bononiam ad Cœnobium suum attulisse. Est etiam alia quædam ex illis hydriis, quæ Musiniani, in Bononiensi Diœcesi, in D. Bartholomæi Templo servatur, ut videre est apud Masinium *in Bononia perlustrata* pag.201. & pag.429. Bailletus, severioris censuræ vir, *in Historia hujus Festi*, expensis Hebraicis verbis, quæ insculpta leguntur in Parisiensi hydria, lapidis etiam natura, ipsiusque hydriæ capacitate considerata, si non ea fuerit ex hydriis, quæ in nuptiis illis sunt adhibitæ, certe aliquam fuisse ait ex iis, quibus Judæi in quotidianis suis ablutionibus utebantur. De Coloniensi autem & Tungrensi vehementer dubitat. Nos vero & has & Bononiensem in sua venerationis possessione relinquentes ad alia pergemus. Monere interea juvat, Dissertationem extare *de sex hydriis in Cana Galilææ* Auctore Joanne Tamingio in Tom.2. Dissertationum in Novum Testamentum e Musæo Hasæi & Ikenii. Ibi multa quidem deprehendas ab homine hæretico impie dicta adversus hydrias, quas in aliquibus locis Catholici cum veneratione custodiunt, easdem esse existimantes, quæ in nuptiis in Cana Galilææ adhibitæ sunt: plura tamen in ea Dissertatione de hydriarum magnitudine & capacitate perpulcra continentur, & scitu jucunda.

An eodem anni die terna illa miracula contigerint, quæ in die Ephaniæ recoluntur.

32 Ecclesia, quemadmodum supra docuimus, in Epiphaniæ Festo Magorum adorationem, Christi Baptismum, & aquam in vinum conversam solemni celebritate commemorat. Verum magna quædam restat adhuc dijudicanda controversia de tempore quo hæc gesta fuerint, & utrum etsi non eodem anno, eodem tamen anni die postridie nonas Januarii tria illa perpetrata fuerint miracula. *In hac dilectissimi celebritate* (verba sunt S. Maximi Serm. de Epiphania) *sicut relatu paternæ traditionis instruimur, multiplici est Festivitate lætandum: ferunt enim Christum hodie vel*

vel stella duce a Gentibus fuisse adoratum, vel invitatum ad nuptias aquam vertisse in vinum, vel suscepto a Joanne Baptismate Jordanis fluenta consecrasse. Sed quid potissimum præsenti hoc factum sit die, noverit ipse, qui fecit.

Christus sexta Januarii die baptismũ suscepit.

33 Christum postridie Nonas Januarii a Joanne Baptismum suscepisse, vetus est Ecclesiæ traditio; nec quisquam est, qui aliter sentiat, uno Epiphanio excepto cui ne severiores quidem Critici assentiuntur, qui alioqui sententiis ab omnium opinione remotis mirifice delectantur. *Quod vero ad mensem & diem, quibus baptizatus est Christus, spectat, id factum esse sexta Januarii ex communi & antiqua traditione Eusebius Pamphili ad Marinum scribens testatur. Confirmat hoc ipsum Hieronymus, ac denique omnes Scriptores Ecclesiastici, uno dumtaxat excepto Epiphanio, ut vidimus; qui sicut audiendus non est, dum ait Christum natum sexta Januarii, ita nec cum dicit baptizatum esse sexto Idus Novembris; cum & eidem contradicant Ægyptii, licet de die Natali Domini æque ipsi consentiant.* Hæc Baron. ad annum Christi 31. num. 18. Et cum eo consentiunt Tillemontius Not. 16. ad. J. Chr. Vitam: Gravesonus de Myster. & ann. Christi pag. 217. Serry Exercitat. 45. num. 5. Honoratus a S. Maria tom. 2. Animadversionum ad Criticæ Regulas lib. 3. Dissert. 4. pag. 277. Sandinus Histor. Sacræ Familiæ, de Christo Domino pag. 72. Patavinæ editionis; Card. Gottus de Veritate Christ. Relig. l. 4. par. 1. c. 17. §. 2. n. 17. Nuperrime vero Bernardus Lamy in apparatu pag. 207. §. 3. Epiphanii sententiæ assentiendum sibi persuasit. *Igitur cum non omnino videatur repudianda opinio S. Epiphanii, & multa concurrant, quibus conjecturam faciam, non multo post dies festos Expiationis, & Tabernaculorum collatum Baptismum Christo a Joanne in frequenti populi Judaici concursu, ultro statuerem pro die hujus Baptismi diem octavam Novembris, quoniam dies aliqua statuenda sit.* Verum, quod notat Gravesonius loco allato, Patris Lamy sententia non magno plausu excepta est. Præterea cum ab ætate usque Ambrosii in Mediolanensi Ecclesia Christi Baptisma, & etiamnum ab Ecclesia Græca, ut videre est apud Galesinium in not. ad Martyrol. pag. 12. sexta Januarii die celebretur, magnum inde robur ad sententiam illam accedit, quæ statuit Christum sexta Januarii die Baptismum suscepisse.

An eadem Januarii sexta die contigerit miraculum aquæ in vinum conversæ. Ba- … sententia

34 Gravior de eo est controversia, num eadem sexta Januarii die Miraculum editum fuerit conversionis aquæ in vinum. Suarez 3. par. tom. 2. disput. 26. sect. 1. declarat, vel omnia tria illa miracula, ideoque miraculum etiam aquæ in vinum conversæ eadem sexta Januarii die edita esse, vel eo demum nos redigi,

gi, ut veram diem, qua gesta sunt, prorsus nescire fateamur; affirmandum tamen, ne totam hanc rem dubitationibus implexam omnino relinquamus, eadem sexta Januarii & Magos Dominum adorasse, & Jesum Baptismo ablutum esse, & aquam in vinum esse conversam. *Quocirca ne cogamur omnia in dubium vocare, sentiendum existimo Baptismum Christi, & alia etiam duo Mysteria sexta die Januarii facta esse.* D. Thomas Lect. 1. in Cap. 2. Joann. pag. 16. litt. B apertissime eamdem tuetur sententiam, inita in hunc modum ratione temporum vitæ Christi Domini: *In Festo Epiphaniæ trium miraculoram commemoratio fit, scilicet Adorationis Magorum, quæ fuit primo anno Nativitatis Dominicæ; & Baptismi Christi, quo baptizatus est eodem die* (sexto Januarii) *revolutis triginta annis, & de nuptiis, quæ sunt factæ eodem die* (sexto itidem Januarii) *revoluto anno*. Verum Baronius etsi, quemadmodum diximus, putet baptizatum esse Christum sexta die Januarii; eodemque, ut mox declarabimus, a Magis fuisse adoratum, negat tamen eodem die aquam in vinum esse conversam. Legas si libet celeberrimi Scriptoris verba ad annum Chr. 31. num. 36. ubi animadvertens, Augustinum in sermone quodam suo de Tempore scripsisse tria illa miracula die Dominico a Christo gesta esse, necessario inde consequi ait, non potuisse miraculum aquæ in vinum conversæ unius anni exacto cursu in eumdem cadere diem, quo superiore anno Christus Baptismum susceperit. *Si igitur tam Christi Baptismus, quam ex aqua vinum factum Miraculum die Dominico contigit, manifeste probatur, ac in apertam deducitur consequentiam, nequaquam illud eadem die post annum interlapsum accidisse, sed prorsus diversa: nam si præsenti anno in diem Dominicum incidat Festum Epiphaniæ, sequenti anno in alteram incurrat diem necesse est.* Atque inde concludit Baptismum Christi, & miraculum aquæ in vinum conversæ eodem quidem anno, sed non eodem die sexto Januarii contigisse: præsertim cum ex Evangelio Joannis id consequatur, qui diligentissime & accuratissime persequetur ea omnia, quæ ad primum annum pertinent vitæ Christi post Baptismum susceptum ab aliis Evangelistis prætermissa. Præterea cum Baptismo suscepto Christus Dominus cœperit Discipulos sibi adsciscere, & Evangelium prædicare, incredibile videtur solidi anni spatium transire passum esse, quin aliquo miraculo suam doctrinam illustraret. Ex quo fit, ut intra eumdem illum annum, quo baptizatus fuit, Christus Dominus ediderit miraculum illud, quod, ut demonstravimus, sane primum omnium fuit, aquæ in vinum conversæ.

35 Et quamquam Ecclesia in Officio sextæ diei Januarii canit, *Hodie vinum ex aqua factum est ad Nuptias*; non propterea ab ea sen- *Incertum quo die miraculum illud contigerit.*

ſententia, quam attulimus, recedit Baronius; qui Eccleſiam ait nil aliud illis verbis intelligere, quam eo die fieri ejus miraculi commemorationem, quo aqua in vinum converſa fuit. Quam objectionis illius diluendæ rationem Pererius etiam amplexus eſt in Joann. cap.2. diſp.2. num.8. ubi ait: *Illud hodie non refertur ad tempus rei geſtæ, quaſi ſenſus ſit, eo die tria illa Myſteria eſſe facta*, (ideoque etiam Miraculum converſæ aquæ in vinum) *ſed refertur ad commemorationem, & celebrationem eorum trium Myſteriorum eo die fieri ſolitam, ut ſit eorum verborum hic ſenſus: Hodie colitur & celebratur commemoratio iſtorum trium Myſteriorum*. Bailletus in Hiſtoria Feſti Epiphaniæ §.1. ubi agit de trium horum ſolemnitate Feſtorum una eademque die celebranda, ait, veriſimile eſſe Eccleſiam quorumdam veterum Patrum opinioni innixam, qui tria illa miracula una eademque die contigiſſe arbitrati ſunt, voluiſſe quidem, ut eadem die trium Myſteriorum fieret commemoratio; non tamen inde confici, eadem die revera tria illa miracula geſta eſſe, cum Eccleſia de eo tantum ſollicita, ut Religio, & cultus uniuſmodi eſſet ubique terrarum, noluerit pronunciare, quo unumquodque illorum miraculorum die contigerit. Thomaſſinus de Celebrat. Feſtorum l.2. cap.7: num.13. & 14. Baronium jure collaudat, quod allatis hiſtoricorum omnium locis concludit, ea de re Patres inter ſe magnopere diſcrepare; atque idem Thomaſſinus monet, res a Jeſu Chriſto geſtas, quocumque illæ tempore & die geſtæ ſint, Chriſtiano homini eſſe commemorandas. Nonnulli ſunt, qui ut probent ex die, quo unumquodque Feſtum celebratur, argumentum minime poſſe confici eodem illo die rem eſſe geſtam, cujus memoria recolitur, Feſti Sanctorum Innocentium exemplum afferunt. Illud enim ante Epiphaniam ab Eccleſia celebratur, cum alioqui dubitari non poſſit, quin poſt Magorum diſceſſum ea Sanctorum Infantium cædes facta ſit. De hujuſmodi argumenti robore, & jure ne an non, ex die, quo unumquodque celebratur Feſtum, quiſpiam arguat eodem illo die rem illam eſſe geſtam, cujus memoria Feſto recolitur, paullo inferius diſſeremus. Interea concludendum putamus, incertum omnino eſſe, quo die miraculum illud contigerit, per quod Chriſtus aquam in vinum convertit, & Baronii ſententiam eſſe valde probabilem. Videndus Tillemontius Not.17. ad J. Chr. vitam, & Card. Gottus par.2. tom.4. cap.2. §.4. num.39. & 40. ubi omnibus Baronii rationibus explicatis ſtatuit, poſt duos a Baptiſmo menſes Chriſtum Dominum vocatum ad nuptias, & Miraculum aquæ in vinum converſæ exeunte Februario contigiſſe. Hac de re appoſite ad ea, quæ diximus, ita ſcribit Joannes Baptiſta Caſalius de Veteribus ſacris Chri-

Christianorum Ritibus edit. Romanæ ann. 1647. pag. 419. in append. ad cap. 60. *Rectissime utique Sancta Mater Ecclesia hæc tria hac eadem diem memorat, nempe adorationem Gentium, manifestationem in Baptismo, miraculi exhibitionem in Cana, non quidem attentis temporibus, quibus singula contigerunt, sed consideratis rationibus, quod his maxime tribus divinitas Servatoris universo Orbi manifestata est.*

35 Difficillimum vero est tempus illud constituere quo Magi venerunt ab Oriente, & definire, utrum sexta Januarii die infantem Jesum adoraverint. Communis sententia est tredecim post Christi Nativitatem diebus Bethlehemum eos venisse, ideoque sexta Januarii die vidisse Dominum Jesum. Videantur D. Thomas 3. par. qu. 36. art. 6. Canus lib. 11. de Loc. Theolog. cap. 5. §. *De quarto igitur argumento*. Baronius ad ann. Chr. 1. num. 31. Suarez 3. par. tom. 2. qu. 36. art. 8. disp. 14. sect. 4. Theophilus Raynaudus tom. 7. in Opere quod inscribitur, *Diptycha Mariana*, pag. 97. Gravesonus de Mysteriis, & Annis Christi Dissert. 8. pag. 174. & sequ. Honoratus a S. Maria tom. 2. de Criticæ regulis lib. 3. dissert. 4. art. 3. Card. Gottus par. 1. tom. 4. de verit. Relig. Christianæ cap. 11. §. 4. num. 27. & sequen. Sandinus Histor. Sacræ Familiæ de Christo Domino pag. 34. & seq. edit. Patavinæ. Ayala in Opere quod inscribitur, *Pictor Christianus*, lib. 3. cap. 3. num. 1. *An Magi sexta Januarii die Bethlehemum venerit.*

36 Alii vero aliam sunt sequuti sententiam. Calmetus in Cap. 2. Matth. contendit, Magos, mense post Christi Natalem diem exacto, Bethlehemum venisse. Dupinius tom. 1. Histor. Ecclesiast. Januario exeunte. Toinardus in Harmonia Evangelica, Kalendis Februarii. Tillemontius Nota 9. ad vitam Jesu Christi, & Baillettus in Vitis Sanctorum ad diem 6. Januarii post Purificationem B. Mariæ Virginis, id est post quadraginta dies a Christo nato. Serry exercitat. 35. n. 6. eorum tuetur sententiam, qui putant Magos venisse vigesimasexta, vel vigesimaseptima Januarii die. Florentinius exercitat. 3. de Magis, quam Notis Martyrologii sui inseruit pag. 234. contendit anno, seu etiam pluribus annis post nativitatem Jesu Christi Magos ad ejus incunabula pervenisse. Laurentius Benedictus Triebel in Dissertatione *De Magis post Jesum in Templo repræsentatum advenientibus* in sæpe citato Thesauro Dissertationum in Novum Testamentum tom. 2. postquam ea de re fuse prolixeque disseruit, Magos advenisse concludit post annum tresque hebdomadas a Christi nativitate; id tamen negat se tamquam certum proponere. *Hanc temporum determinationem, quamquam aliis ut certam, minime venditamus,* *Variæ Scriptorum sententiæ.*

cum nec ſacra pagina, nec profanus aliquis Scriptor, certi quid determinet.

Magi tredecim poſt diebus a Natali Chriſti die venerunt Bethlehemum.

37 Nos vero, qui a communi ſententia minime recedendum eſſe exiſtimamus, dicimus Magos Bethlehemum veniſſe, & Chriſtum Dominum adoraſſe tredecim poſt diebus a Natali die, ideoque ſexta Januarii. Nec quidquam aliud cauſæ nobis eſſe palam profitemur, quamobrem hanc amplectamur ſententiam, quam quod Occidentalis Eccleſia nullo non tempore Myſterium adorationis Magorum ſexta Januarii die coſtantiſſime celebraverit. Tillemontius not.9. de qua ſupra, argumentum illud acerrime improbat, quo èx die quo alicujus rei geſtæ celebratur commemoratio, arguat quiſpiam eodem illo die rem illam contigiſſe. Nec nobis memoria excidit dudum nos docuiſſe, aquam non eadem ſexta die in vinum eſſe converſam, qua miraculum illud conjunctim cum Chriſti Baptiſmate, & Magorum adoratione celebramus. Eam tamen Tillemontii doctrinam èxplodimus, ubi agatur de præcipuis maximiſque Vitæ Jeſu Chriſti Myſteriis: nam in Nativitate, Circumciſione, & Præſentatione celebrandis cum iis diebus probe congruimus, quibus hæc geſta eſſe certo ſcimus. Et rurſus eam doctrinam libenter amplectimur, cum rei geſtæ in ordine temporum certa ſedes tribui nullo pacto poteſt; ut in Feſto Sanctorum Innocentium, quorum cædem non unius tantum, ſed plurium dierum ſpatio perpetratam oportuit. Verum ſi cui videamur ad hunc modum oblique tantum reſpondiſſe, in promtu eſt etiam quî directe reſpodeamus: argumentum ſcilicet, quo ex die Feſti conſequi dicimus rem, cujus memoria colitur, eodem die geſtam eſſe, tum eſſe nullius roboris, ac plane infirmum, cum graves, & validæ afferuntur rationes, quamobrem negare poſſimus, eam rem eodem die, quo celebratur Feſtum, contigiſſe: tunc enim fateamur neceſſe eſt, Eccleſiam diem potius ſtatuiſſe, quo memoriam Myſterii illius coleremus, quam, quo res ipſa contigerit, indicaſſe; cujuſmodi exemplum præſto eſt in celebritate miraculi aquæ in vinum converſæ. Ubi vero nulla gravis, & valida ratio ſit, cur diem, quo Myſterium contigerit, ab eo, quo Feſtum illius celebratur, ſejungamus, argumentum illud firmum, & magni momenti eſſe exiſtimamus: nihil enim aliud cauſæ fuiſſe putandum eſt, cur Eccleſia Myſterio celebrando certum conſtituerit diem, quam quod eodem die rem ipſam noverit contigiſſe. Atque hanc omnem doctrinam, contrariarum licet opinionum fautor, probat Florentinius l. c. pag.234. in fin. & Honoratus a S.Maria non modo amplectitur, ſed ſtrenue etiam tuetur.

38 Jam

38 Jam vero ea doctrina veluti quadam norma probe constituta; primo dispiciendum est, unde Magi profecti Bethlehemum venerint. Chrysostomus, Clemens Alexandrinus, Cyrillus itidem Alexandrinus putant e Perside esse profectos. Qua quidem ex regione, quæ ab Hierosolymis decies centenis millibus passuum, atque eo amplius distat, Magi si revera profecti sint, non sane fieri potuit, ut tredecim tantummodo diebus post natalem Christi diem, adhibitis etiam ad iter velocissimis Dromedariis, Hierosolymam pervenirent; tum quod haud ita verisimile est deliberando inter se nihil temporis consumsisse, sed simul ac Stella illuxerit, iter ingressos esse; tum quod Hierosolymis nonnihil temporis colloquio cum Herode habito consumtum illis oportuit, nec prius a Rege dimissos, quam, primoribus convocatis, Herodes ubi Christus esset nasciturus sedulo disceptasset. *Magi unde profecti.*

39 Cujus argumenti ea vis est, ut qui communem tuentur sententiam, ad illud probe evertendum necessarium sibi putent eo decurrere, ut dicant multo ante Christi Natalem diem stellam apparuisse, ideoque Magos multo ante vigesimam quintam Decembris diem iter illud suscipere potuisse. Nos vero existimamus, stellam non ante illuxisse, quam Christus Dominus fuerit natus, sed puncto illo temporis, quo in lucem est editus Jesus, in Cœlo coruscasse; nec inde tamen fieri, ut Magi sexta Januarii die Bethlehemum pervenire non potuerint; illudque adversariorum argumentum ea vi minime præditum esse dicimus, ut eo commoti diem Festi ab eo, quo Mysterium contigit, sejungamus. *Stella non ante illuxit, quã Christus Jesus natus esset.*

40 Stellam non ante Christum natum, sed momento illo quo Jesus in lucem prodiit, apparuisse diximus, luculentissimis Matthæi verbis inducti cap. 2. v. 1. & 2. *Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam dicentes: Ubi est qui natus est Rex Judæorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum*: ex quibus verbis patet, stellam non nascituri, sed jam nati Regis fuisse indicium, nec post Christi Nativitatem, sed ipso Nativitatis ejus momento resplenduisse. Nec prius apparuisse stellam, quam Christus Dominus in hanc lucem prodierit, fatetur ipse Florentinius loc. cit. pag. 233. *Insuper neque Magi de nascituro Domino inquirebant, sed ubi jam natus esset: quia viderant stellam ejus jam nati Regis Judæorum prænunciam*. Nec ab hac sententia multum abesse videtur Joannes Federicus Miegius Dissertat. *de Stella a Magis conspecta* tom. 2. Dissertationum in Novum Testamentum pag. 19. §. 13. *Quod probatur ex D. Matthæo.*

Magi ex Arabia profecti, unde facile illis fuit tredecim post dies Bethlehemum pervenire.

41 Illud etiam diximus, potuisse Magos Bethlehemum sexta Januarii die pervenire: non enim e Perside, seu Chaldæa, ut quidam putant, quorum e numero est Rhoden Dissertat. *de primis Salvatoris Veneratoribus Magis* in Thesauro Dissertationum in Novum Testamentum tom.2. pag.72. §. 9. sed ex Arabia Felice profecti sunt. Hanc sententiam sequitur Tertullianus lib. adv. Judæos cap.9. & lib.3. contra Marcion. cap.13. Davidica illa afferens verba: *Et dabitur ei de auro Arabiæ*; & illa, *Reges Arabum, & Saba dona adducent*. S. Justin. Dialog. cum Tryphon. Magos Arabes vocat. Huc accedit, Arabiam Felicem ad Judææ Orientalem plagam positam esse; & Matthæum scripsisse, Magos ab Oriente profectos; ejusque regionis munera Aurum, Thus, & Myrrham attulisse. Grotius tom.6. Crit. sacr. pag.71. & 72. ad ea S. Matthæi verba, *ab Oriente*, vetustissimam fuisse ait Christianorum opinionem, Magos Arabia venisse. Quod si ex ea regione venerint, cum ab Hierosolymis, non plus quam octo dierum iter ea regio absit; potuerunt illi quidem percommode Bethlehemum pervenire, parare itineri quæ opus essent, & Hierosolymis aliquantum temporis immorari, ut ostendit Petrus de Marca Opusculo *de Adventu Magorum* a Baluzio edito, adhibitis præsertim juxta Isaiæ oraculum velocissimis Dromedariis, ut bene animadvertit Baronius. Eadem fundamenta ponit Lamy in Harmon. Evang. lib.1. cap.11. §. *Ambigitur*.

D. Augustinus idem sentire videtur.

42 Id etiam confirmatur auctoritate D. Augustini, qui serm.32. de Tempore, qui quartus est Epiphaniæ, ita scribit: *Hoc enim die Magi Dominum adorasse perhibentur, stella scilicet apparente commoniti, & præcedente perducti. Eo quippe die, quo natus, illi stellam in Oriente viderunt, & quem natum indicaverit, agnoverunt. Ex illo igitur die ad hunc diem occurrerunt, Herodem Regem nuntio terruerunt, Judæis ex Prophetica Scriptura respondentibus, Bethlehem Civitatem, ubi Dominus natus fuerat, invenerunt. Ad ipsum deinde Dominum Stella eadem ducente venerunt, demonstratum adoraverunt, Aurum, Thus, & Myrrham obtulerunt, alio itinere redierunt. Manifestatus est quidem, & die ipso Nativitatis suæ Dominus Pastoribus ab Angelo admonitis, quo etiam die per stellam, & illis est longe in Oriente nuntiatus: sed isto die ab eis est adoratus. Suscepit ergo devotissime istum diem celebrandum universa Ecclesia Gentium, quia & illi Magi quid jam fuerunt, nisi primitiæ Gentium?* Ubi observandum, diserte Augustinum dicere, stellam apparuisse quando Christus natus est; tum a Magis visam; & nihilominus Magos Bethlehemum venisse sexta Januarii die, quo ab Ecclesia Epiphaniæ festum celebratur.

43 Su-

43 Superiori argumento aliud etiam adjiciunt & proferunt ex Matthæi Evangelio ductum, quo contendunt minime præsumtioni esse locum, qua fulciri videtur opinio nostra, Mysterium scilicet eo die, quo celebratur, contigisse. Matthæus cap. 2. vers. 16. ait, Herodem, ubi sensit se a Magis irrisum, ira abreptum jussisse trucidari *omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus a bimatu, & infra, secundum tempus, quod exquisierat a Magis*. Narrat idem Matthæus, postquam discessissent Magi, apparuisse Angelum Domini in somnis Joseph, eumque ita monuisse: *Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi: futurum est enim, ut Herodes quærat Puerum ad perdendum eum*; Josephum una cum Beata Virgine Puerum in Ægyptum abduxisse: *Qui consurgens accepit Puerum, & Matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum*. Quam quidem Angeli apparitionem, & Josephi fugam in Ægyptum, etsi Matthæus cum Magorum discessu continuata narratione conjungat, certum tamen est nonnisi post quadraginta minimum dies a nato Domino contigisse, cum juxta cap. 2. Lucæ interjecta fuerit Præsentatio in Templo Hierosolymis, de qua nos alibi sermonem habebimus, ut bene notat D. Augustinus de consensu Evangelist. lib. 2. cap. 5. num. 16. t. 3. append. *Ac per hoc intelligitur Matthæus, ubi ait somnio admonitos Magos ne redirent ad Herodem, & per aliam viam regressos in regionem suam, illic prætermisisse quæ Lucas narravit gesta circa Dominum in Templo, & dicta a Simeone, & Anna; ubi rursus Lucas prætermittens profectionem in Ægyptum, quam narrat Matthæus, tamquam continuam contexuit regressionem ad Civitatem Nazareth*. Itaque S. Augustinus in eodem loco petitam ex duobus illis Evangelistis historiam scribere aggressus de Jesu Christi Nativitate, & Infantia, primo loco ponit Magorum reditum, secundo Præsentationem in Templo post quadraginta dies a Christo nato, tertio Angeli apparitionem, postremo fugam in Ægyptum: quæ cum certissime gesta sint, quærunt contrariæ sententiæ fautores, quî credi possit pueros a bimatu, & infra Herodem jussisse interfici, qui, quo tempore stella illuxisset, a Magis intellexerat; proindeque ut se ab omni metu liberaret, satis fuisset bimestres, trimestresve pueros necari: quærunt itidem, quî fieri potuerit, ut Herodes, quem credere par est cognoscendi cupidissimum ubi natus fuisset Christus, animoque anxium de Magorum discessu statim factum esse certiorem (Bethlehemum enim haud longe distat ab Hierosolymis) tam longo post tempore infantes jusserit trucidari. Neque enim eo confugere opus est,

Argumentum adversus communem sententiam de Adventu Magorum tredecim post dies a Christo nato.

est, ut dicamus, quemadmodum supra diximus, ita Deo visum esse; ut, cum sibi placitum esset Magos per aliam viam in regionem suam reverti, nihil quidquam Herodi de nato puero nunciantes, illud pariter, voluerit, Herodem minime quidem illico, sed aliquanto post de eorum discessu comperisse: Satis enim totam hanc rem evolvi, & explicari, si dicamus, non tredecim post diebus a Christo nato, sed post Purificationem in Templo, vel juxta Florentinium, & Epiphanium Hær. 51. & juxta Evangelium quoque Matthæi, *a bimatu*, duobus tribusve post annis Magos Bethlehemum venisse. Neque vero, quod Florentinius quoque observavit, multum temporis opus erat Herodi ad deliberandam cædem infantium; cum sexaginta annis ante, M. Cicerone, & Antonio Coss. rumore orto, ac per urbem manante, *Regem pop. Rom. naturam parturire*, eo rumore Senatus commotus censuerit, *ne quis* (ut ait Sueton. in August. cap.94.) *illo anno genitus educaretur*.

Solutio ejus argumenti. Proprius significatus vocis ecce.

44 Qui ad hunc modum disputant, ad Matthæi & Lucæ Evangelia provocant. Atqui eorum argumentationis diluendæ ratio ex ipsis Matthæi, & Lucæ Evangeliis desumitur. Matthæus enim cap.2. vers.1. scribit: *Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam*. Vox illa *ecce* indicat Magorum adventum Christi Nativitati valde proximum, ideoque tredecim post diebus contigisse: neque enim vox illa adhiberi solet rebus indicandis, quæ longo post tempore contigerint, ut bene advertit Melchior Canus de Loc. Theologic. lib.11. cap.5. in Responsione ad 5. argumentum, qui ut illius vocis vim, & potestatem explicet luculentius, locum affert Geneseos ex c.24. vers.15. *Necdum intra se verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur*. Verum quidem est, discessum inter Magorum, & somnium quo monitus est Joseph ut fugeret, mensem saltem interjectum fuisse, & nihilominus Matthæum eamdem vocem *ecce* adhibuisse: *Qui cum recessissent, ecce Angelus Domini apparuit*; ex quo arguunt Adversarii non admodum voci illi *ecce* fidendum, ut Magorum adventum cum Christi Nativitate continuo conjungamus. Duo tamen consideranda sunt. Primum est, quod si vox *ecce* nihil obest, quominus inter Magorum adventum & Nativitatem Christi integer mensis interjiciatur, certe tamen excludit duorum triumve annorum interjectum. Alterum est, quod vox *ecce* commode adhibetur post intervallum non tredecim modo dierum, sed etiam solidi mensis, & ad rem inopinatam demonstrandam bene redigitur, si certo constet, non plus eo temporis esse elapsum

inter

inter duo facta, quibus vox *ecce* interponitur, ut in allato exemplo inter Magorum adventum, & Angeli apparitionem; Lucas enim ostendit interea Præsentationem in Templo contigisse, ac propterea unius circiter mensis spatium esse elapsum. Ubi vero minime pateat, totum id temporis effluxisse inter utramque rem gestam, ut inter Nativitatem & Magorum adorationem nihil est quod ostendat plus quam dies tredecim decurrisse, vox *ecce* naturalem suam vim potestatemque retinet indicandi rem inopinato, nec multo post gestam ab ea re, quam paullo ante narrat historicus, & cum qua vocem *ecce* conjunxit.

Nihil ex Evangelio eruitur, quo inter adventum Magorum, & Christi Nativitatem duo anni interpuonendi sint.

45 Narrat D. Lucas, quod supra attigimus, suoque loco fuisse docebimus, B. Virginem in Templo Hierosolymitano quadraginta diebus post editum Jesum se purificasse. Beata igitur Mater Bethlehemo profecta, Hierosolymam se cum filio Jesu contulerat; itaque si Magi venerunt post Purificationem Matris, Filiique Præsentationem in Templo, quî fieri potuit, quod narrat Matthæus, ut Magi Mariam & Jesum Bethlehemi repererint? *Et intrantes domum, invenerunt Puerum cum Maria matre ejus.* Quam rationem si qui velint diluere, eo confugiant oportet, ut dicant, B. Virginem, Bethlehemo cum discessisset, ut se Hierosolymæ purificaret, Filiumque præsentaret in Templo, rursus Bethlehemum revertisse: atque ea sane est responsio Auctoris, qui scripsit Adnotationes ad Vitam J. Christi in cap.8. Verum de eo reditu altum apud omnes Scriptores silentium, nec cuiquam verisimile videatur B. Mariam eo rediisse. Nulla ibi domus illi erat; nulla supellex; prætereuntem apud Bethlehemum hora partus oppressit; ibi & circumcidendo filio, & legis præcepto, (tametsi non teneretur) ne qua mulier, nisi certo quodam tempore post partum elapso, Templum ingrederetur, necessario detenta: ut optime loco cit. disputat Melchior Canus, & Baronius ad ann.1. Chr. num.31. Quamobrem nemo non videt, ex Matthæi & Lucæ Evangeliis nihil quidquam erui posse, quo inter Magorum adorationem, & Christi Domini Nativitatem duorum, triumve annorum spatium interponamus; aut eam adorationem post Purificationis Festum, aut vigesima sexta, vel vigesima septima Januarii die contigisse statuamus; quin potius ex utroque Evangelio colligi; tredecim tantummodo diebus post Christi Nativitatem Magos Bethlehemum venisse. Vide Lamy Harm. Evang. lib.1. c.11. pag.46. ubi de adventu Magorum scribens: *Ante Purificationem*, inquit, *Mariæ*, *sive ante quadragesimum a Nativitate Domini diem venerunt*, *quod verum esse Joseph*, *& Maria demonstrant*, *tunc temporis adhuc in Bethlehem commorantes*; *etenim*

nim post Purificationem non verisimile est deprehensos in loco, in quem peregrini venerant. Nazareth erat accolatus eorum; & gratis fingitur, quandoque reversos Bethlehem, ut etiam post unum vel alterum annum a Nativitate reperti sint a Magis.

Cur Herodes Infantum cædem distulerit, eosque a bimatu interfici jusserit.

46 Nec quidquam obstat, quod Herodes pueros a bimatu & infra necari jusserit, aut eorum cædem in adeo longum tempus rejecerit, etiamsi quo tempore stella illuxerat, a Magis probe compertum habuisset, & quo tempore ipsi abierant, se insalutato contra quam promiserant, aliunde, ut credere par est, cognovisset. Non enim admodum inverisimile est, Herodem metu, & pavore veluti furiis miserrime divexatum, ne in re, quam agitaret animo, ullus esset errandi locus, in eam partem peccare maluisse, ut furorem suum, etiam ubi non esset opus, quam latissime funderet, & ad bimulos etiam pueros crudelitatem suam proferret: quod quidem minime fugit Chrysostomum, qui Homil.7. in Matth. hæc habet: *Quod si a biennio, & infra Herodes pueros interfecit, non mireris. Siquidem conveniens in eumdem Tyrannum pavor & furor pro abundantia cautionis, & licentia prosequutionis, majus etiam tempus includit, ne quis profecto ejus ætatis, & forte is potissimum propter quem alii interimuntur, effugiat.* Præterea, quod animadvertunt Euthymius, Maldonatus, Jansenius, Estius, & Calmetus in cap.2. Matth. etsi Herodes tempus, quo stella primum illuxerat, a Magis comperisset, suspicari tamen poterat, puerum ante visam stellam esse natum. Quod si ponamus Herodi momentum illud innotuisse, quo Magi Bethelehemo abierint, est aliquid tamen causæ, cur infantum cædem diutius differet. Cum enim videret Magos, quod erant polliciti, minime ad se rediisse, existimare potuit, nullo reperto puero Rege, pudore deterritos Hierosolymam noluisse reverti. Ubi autem Puer Jesus Hierosolymæ præsentatus fuit in Templo, Annæque, & Simeonis exceptus acclamationibus, tum vero maturandum ratus, nec quidquam expectandum amplius, crudelissimam illam puerorum lanienam edixit. Quæ quidem responsio tota est D. Agustini lib.2. De Consensu Evangelist.cap.2. *Illud dico, posteaquam nihil Herodi Magi renunciaverunt, eum credere potuisse, illos fallaci stellæ visione deceptos, posteaquam non invenerunt, quem natum putaverant, erubuisse ad se redire, atque ita eum timore depulso ab inquirendo, ac persequendo puero quievisse. Cum ergo post purgationem Matris ejus in Hierusalem cum illo venissent, & ea gesta essent in templo, quæ a Luca narrantur, quia verba Simeonis, & Annæ de illo prophetantium cum cœpissent ab eis, qui audierant, prædicari, ad pristinam intentionem revocatur*

tur

tura erant animum Regis, admonitus per somnium Joseph cum Infante, & Matre ejus fugit in Ægyptum; deinde vulgatis rebus, quæ in Templo facta, dictaque fuerant, Herodes se a Magis sensit illusum, ac deinde ad Christi mortem cupiens pervenire, multos Infantes, sicut Matthæus narrat, occidit. Augustini responsionem hanc Tillemontius Not.9. ad Jesu Christi vitam, eam esse ait, qua nulla melior afferri possit, nulla ad hanc rem quam tractamus concinnior; sibi tamen ab ea minus esse satisfactum. Nos vero illam utpote a maximi ingenii viro, & Ecclesiæ Doctore omnium clarissimo, ortam venerati, in ipsius Augustini judicio plane conquiescimus.

De celebritate & vetustate hujus Festi.

47 Cum ea omnia quæ ad Mysterium pertinent Epiphaniæ declaraverimus, quædam breviter perstringemus, quæ ad magni hujus Festi celebritatem, & vetustatem attinent. Scribit Thomassinus Tractatu de Festor. celebrat. lib. 2. cap.7. n.1. *Nullus sanæ mentis inficiabitur, Epiphaniæ solemnia maxima semper & celeberrima fuisse. Patebit hoc cuivis evolventi priorem librum, & Sacros Festos expendenti secundum annorum seriem in utraque Ecclesia. In illis Epiphania suum semper vindicat locum, tunc quoque cum celebritates plurimæ, quæ nunc aguntur, nusquam comparent.* Et Lib.1. cap.4. affert testimonia veterum Patrum, & cap.5. Conciliorum loca, quibus mentio fit de maxima Epiphaniæ Solemnitate. Galesinius in Notis ad Martyrolog. pag. 13. ita de hoc Festo loquitur: *De cujus sane diei celebritate pluribus disserendum non est, cum res a Patribus tum Latinis, tum Græcis explicata satis admodum in promtu sit.* Et Martene de antiqua Ecclesiæ Disciplina in celebrandis Divinis Officiis cap.14.n.3. *Epiphania, ut diximus inter præcipuas solemnitates semper habita est.* Suarez vero tom.1. de Religione lib.2. cap.5. num.9. putat magni hujus Festi celebrationem Apostolis auctoribus tribuendam. Et Gretserus tom.5. Operum suorum novissimæ edit. lib.1. de Festis cap.30. *Festum hoc*, inquit, *antiquissimum est.*

Epiphaniæ Festum multis illustratum miraculis.

48 Itaque apud illos Scriptores testimonia Patrum & Conciliorum reperias. Nos vero hîc tantummodo afferemus Acta S.Philippi Heracleensis Episcopi, qui ineunte quarto seculo Martyrii palmam consequutus est. In iis, ut videre est apud Ruinartium, verba hæc leguntur, quibus sanctus ille Martyr suos in Christo Fratres cohortabatur: *Nutantis seculi extrema volvuntur; imminet pertinax Diabolus, & potestate paulisper accepta Servos Christi non venit perdere, sed probare. Epiphaniæ dies sanctus incumbit, quæ res admonitionem nobis præstat ad gloriam. Nullæ ergo impiorum minæ, nulla vos tormenta terreant; nam & patien-*

tiam perferendi, & mercedem tolerandi dolores militibus suis Christus indulget. Neque vero illud sileri potest, quod ea semper fuit apud Christianos hujus Festi celebritas, ut illi vel impiissimi Imperatores adesse voluerint: narrat enim Ammianus Marcellinus lib. 21. Julianum Apostatam, cum esset in Galliis, impietati suæ Christianam Religionem prætexere volentem, in hac die una cum cæteris Christianis sanctorum Mysteriorum celebrationi adfuisse; & Gregorius Nazianzenus idem narrat de Valente Imperatore in Orat. de S. Basilii laudibus, ut videre est in Baronii notis ad Martyrologium Romanum Kalendis Januarii, & apud Bollandum in festo hujus diei. Quamquam supervacaneum jure videri possit, quid homines fecerint enarrare, cum Omnipotentis Dei tot miracula suppetant, quibus magni hujus Festi solemnitatem magnificentissime commendavit. Narrat D. Chrysostomus Homil. 24. tom. 1. Christianos media nocte ab Ecclesia domum esse solitos aquam afferre, eamque ad annum integrum reservare in commemorationem Baptismatis Christi, quo aquæ sunt consecratæ, ejusque anni, atque etiam duorum triumve annorum spatio decurso, eam aquam nullo infici vitio. *Omnes enim in hac solemnitate sub noctem cum aquati fuerint, latices domum referunt, & recondunt, ac per integrum annum conservant, utpote quod hodierna die sanctificatæ sint aquæ: fitque miraculum evidens, dum nihil temporis longinquitate aquarum illarum natura vitiatur, sed integro anno, atque adeo biennio, & triennio sæpe, quæ hodie fuit hausta, incorrupta ac recens permanet, ac post tantum temporis cum iis, quæ fuerint e fontibus eductæ, certat*. Quam quidem consuetudinem afferendi domum aquam benedictam adhuc retinent Christiani Orientales, & incorruptæ aquæ miraculum nonnumquam solet contingere. Compertum enim habemus, Josephum Georgerinum Sami in Ægæo mari insulæ Archiepiscopum anno 1676. dum esset in Gallia, aquam Orientali ritu in Ecclesia consecrasse; in eam Jesu Christi statuam ter immersisse in ejus Baptismi memoriam, eamque aquam vitreo simpulo inclusam multos annos ab omni vitio fuisse expertem, ac fortasse duraturam fuisse diutius, nisi simpulum diffractum fuisset, ut tradit Gravesonus Dissert. 8. De Myster. & annis Christi pag. 185. & Card. Gottus tom. 4. par. 1. de verit. Relig. Christ. cap. 2. §. 5. num. 41.

Fontes quidam in die Epiphaniæ vino manantes.

49 Tradit etiam Epiphanius Hær. 51. num 29. & 30. eodem Epiphaniæ die, quo ut monuimus, aquæ in vinum conversæ memoriam celebramus, illud etiam Christum Dominum edidisse miraculum, ut quidam fontes & amnes singulis annis vino manarent. *Non dubium est quarta die Tybi secundum Ægyptios Salvatoris ortum*

tum accidisse. Sub idem vero postea tempus trigesimo anno vertente primum in Cana Galilaeae miraculum edidit, tum cum ex aqua vinum est factum. In cujus rei fidem hodieque pluribus in locis idem quod olim factum est prodigium instauratur; idque ipsum fontes fluviique testantur passim in vina conversi. Cujusmodi ad Cibyram Cariae Oppidum fons est, qui eadem illa hora, qua Ministri aquam hauserunt, ac Salvator dixit, date Architriclino, in vinum vertitur. Idem & in Geraseno Arabiae fonte contingit. Nos ex Cibyrae illo fonte, fratres nostri, ex Geraseno potavimus, qui in Martyrio est. Plerique vero idem & de Nilo Aegypti fluvio confirmant. Quae causa est, cur Tybi undecimo omnes in Aegypto aquam hauriant ac reservent, idque aliis in locis fieri assolet. Casaubonus exercit. 13. in Baron. num. 22. pag. 246. etsi secta Calvinianus, nec ita pronus ad credenda miracula, minime tamen miraculo illi, de quo Epiphanius, fidem ausus est abrogare. Et Bailletus ad sextam diem Januarii §. 4. ait, quasdam quidem esse aquas acidulas, fossiliumque per quae fluunt vi praeditas, quae vini colorem saporemque imitentur, adeo ut etiam facultatem habeant inebriandi; qui tamen propterea miraculo, quod Epiphanius seriis gravibusque verbis tradit sua ipsius experientia edoctus, elevare velit fidem, eum a temeritatis nota minime liberat. Adde, quod ex Epiphanii narratione inferri videtur, vinum illud prodigio factum, elapso festo, in pristinam aquae formam redire. Ita Bailletus loco cit. Eosdem fontes, ex quibus non amplius aqua, sed vinum scatebat, Baronius commemorat ad ann. Chr. 31. num. 33. ubi ita animadvertit: *Caeterum de dictis fontibus diversis locis positis, vinum scaturientibus, nullum antiquorum, qui ante Christum vixerit, Auctorem mentionem fecisse, memini me legisse: ut plane intelligas, ea omnia virtute hujuscemodi Christi miraculi facta esse.*

50 In Orientali Ecclesia Festum Epiphaniae una cum Nativitate Christi conjunctim celebrabatur, quod observat Tillemontius Nota 4. & 9. ad vitam Jesu Chr. Et in Basilii Imperatoris Menologio Graecorum, quod 9. seculo scriptum esse constat, vigesimaquinta die Decembris utrumque festum celebratur, ut videre est in eodem Menologio Urbini edito ann. 1727. Vivebat 13. seculo ineunte Dionysius, qui etiam Jacobus Bar-Salibi appellabatur. Is Armenorum reprehendit consuetudinem sexta Januarii die utrumque Festum celebrandi; ut videre est in ejus Opere apud eruditum virum Assemannum Bibliothecae Orient. Clementino-Vaticanae tomo 2. cap. 32.

In Orientali Ecclesia Epiphania simul, & Nativitas Christi celebrabatur.

51 Sed ab Orientali ad Occidentalem regredientes Ecclesiam, putamus minime praetereundum, quod in quibusdam Ec-

Quaedam alia, quae ad hoc Festum pertinent

clesiis hoc Festum, Vigilia & Jejunio praeeunte, celebrabatur. Nunc vero Vigilia praeit tantum sine Jejunio. Vide Martene loc. cit. cap.14. num.3. In quarumdam Civitatum Ecclesiis etiamnum fit benedictio aquae in Vigilia Epiphaniae; de qua consuetudine egimus in nostro Opere de Canonizat. lib.4. par.2. cap.19. n.22. & num.59. Testatur Auctor libelli, cui Titulus *Gemma Animae*, lib.3. cap.6. in hac solemnitate moris fuisse, ut Officia noctu celebrarentur; posteaque sublata esse hujusmodi nocturna pervigilia, quod ex iis gravissima quaedam scandala orirentur. Sed in Ecclesia Mediolanensi Ambrosiano ritu magna populi frequentia noctu canitur Matutinum, Galesinio teste in Notis ad Martyrologium pag.13. *Ritu Ambrosiano ut die Natali Domini de nocte maximo populi conventu Officium Matutinum hoc die celebratur, accensis more Graeco multis luminibus*. Matutinum hujus diei Invitatorio caret, & initium fit ab Antiphona & Psalmo, ad significandum, vel magnum interesse discrimen cum invitatu Ecclesiae Fideles excitantur ad psallendum, & cum Herodes Scribas legisque Doctores convocavit, ut intelligeret ubi Christus nasceretur, ut observat Albinus Flaccus de Divinis Officiis Tit. de Theophania vel Epiphania; vel ad denotandam Gentium alacritatem, quae ut primum stella illuxit, in viam se illico dederunt, ut monet Durandus lib.6. cap.16. vel quia Psalmus *Venite exultemus*, quo utimur in Invitatorio, in hoc Officio canitur in tertio nocturno, ideoque minime visum est in uno eodemque Officio eumdem Psalmum semel & iterum canere, ut notat Martene cit. cap.14. num.6. quas omnes rationes refert & probat Gavantus sect.6. cap.7. de Epiphania num.3. Decrevit Nicaena Synodus, Pascha una eademque Dominica ab omnibus celebrandum. Orta deinde controversia, quinam tandem certus ille dies esset, quo Pascha esset ab omnibus celebrandum, Patres Nicaeni, quibus compertum erat Aegyptios a vetustissimis usque temporibus Astronomiae scientiam omnium maxime coluisse, ad Alexandrum Episcopum Alexandrinum curam ineundi rationes Astronomicas detulerunt, ut adhibito etiam doctorum virorum consilio, verum cujusque Paschatis diem constitueret; neque illud negotii Alexandro tantum, sed omnibus Alexandrinis Episcopis ejus Successoribus datum deinceps voluerunt. Quae omnia refert Baronius ad annum Christi 325. ubi auctoritate S. Leonis ostendit, Alexandrini Episcopi Paschalem epistolam Romano Pontifici mitti semper consuevisse, qui deinde omnibus Ecclesiis Paschalem diem indicebat. Macrus in Notitia Vocabulorum Ecclesiasticor. verbo *Epiphania* vide-

videtur credidisse, Alexandrini Episcopi literas recta via ad alias Ecclesias mitti solere, quod de Ecclesiis tantum Ægypti intelligendum putamus, idque insinuare videtur Isidorus de Eclesiasticis Officiis lib.1. cap.26. ubi de Epiphania verba faciens hæc habet: *Epistolæ quoque Pontificis Alexandrini ad universas Ecclesias Ægypti vel Monasteria diriguntur, quibus & initium Quadragesimæ, & dies Paschæ denuntiantur*. Hæc omnia confirmat Joannes Baptista Casalius de Veteribus sacris Christianorum Ritibus Romanæ edit. ann.1647. pag.421. ubi ait, Summum Pontificem acceptam Alexandrini Episcopi epistolam mittere consuevisse Primatibus, & Metropolitanis, ut certus dies illis significaretur, quo Pascha celebrarent, eumque morem retentum, donec Orientales a Romana desciverunt Ecclesia: quo discidio Romani Pontifices, omni communione cum illis abrupta, noluerunt amplius ejusmodi accipere epistolam; cum præsertim Romana Ecclesia Mathematicæ scientiæ rerumque Astronomicarum peritissimis viris tunc temporis abundaret. Nunc vero mos obtinet, ut hac die in Missa, quæ in Ecclesia Cathedrali solemniter celebratur, post Evangelium Archidiaconus, vel Canonicus, vel Beneficiatus, seu quivis alius juxta locorum consuetudinem totius ineuntis anni Festa mobilia Populo e suggesto denuntiet.

CAPUT III.

De Sanctissimi Nominis Jesu Festo, quod secunda post Epiphaniam Dominica celebratur.

1 SEcunda post Epiphaniam Dominica celebratur Festum Sanctissimi Nominis Jesu.

2 Narrat Plutarchus Probl.102. illud apud Romanos in more positum fuisse, ut maribus nono a natali die, fœminis octavo inderent nomen. Alexander ab Alexandro lib.2. cap.25. Athenienses & Græcos decimo die infantibus nomen imponere solitos tradit. Et Aristoteles lib.7. Hist. Animal. Cap.12. refert, pueris nomen imponi septima die; quod multos ante eum diem interire experientia docuerit, eorumque vitæ spem ostendi meliorem, qui septimum diem attigerint.

Quoto infantibus die a nativitate nomen a Romanis inditum.

3 Judæi, non quod in lege quidquam ea de re scriptum esset, sed sola inducti consuetudine infantibus octavo die nomen imponebant, cum, ut docuimus, pueros circumciderent, quod ex Lucæ Cap.1. vers.59. deducitur, ubi, injecto sermone de nomine filio Zachariæ indito, Joanni scilicet Baptistæ, Evangelista ita ait:

Judæi octavo pueris die nomen imponebant.

ait: *Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens Mater ejus dixit: Nequaquam, sed vocabitur Joannes.* Ad quæ verba ita Venerabilis Beda: *Ab Abrahamo exortum est, ut die Circumcisionis nomen imponeretur Infanti; quia & ipse cum Testamentum, idest Fœdus a Deo Circumcisionem acciperet, eodem prorsus die cum sua Conjuge nominis augmentum promeruit.* Joannes Spencerus, qui summo studio Judaicorum rituum originem ex Ethnicorum moribus deductam conatur ostendere, eam etiam consuetudinem Judæorum imponendi nomen liberis suis ad eamdem Gentium consuetudinem refert: Hebræos enim in morem accepisse, ut Circumcisionis die infanti nomen imponerent, quia apud Romanos die lustrico, (quem diei Circumcisionis respondere ait) nomen infantibus indebatur. De die lustrico, seu nominali plura congessit Casaubonus in secundam Persii satyram. Bineo, cujus alibi mentionem fecimus, minime probatur Spenceri doctrina de Judaicorum rituum origine ad Ethnicorum superstitiones referenda; quam doctrinam ipsi quoque, ut æquum est, vehementer rejicimus: quamobrem concludit, neque Gentes imponendi nomen die lustrico infantibus inde accepisse consuetudinem, quod Hebræi Circumcisionis die nomen suis liberis inderent; nec Hebræos itidem idcirco Circumcisionis die pueris nomen imponere consuevisse, quod idem apud Ethnicos die lustrico factitatum esset: sed sponte sua eamdem consuetudinem ad Judæos, & Ethnicos quodammodo naturaliter esse profectam. Ethnici enim opportunum imponendo nomini lustricum diem existimarunt, quod amici cognatique ad parentis domum eo die convenirent; Hebræi itidem Circumcisionis diem ad eamdem rem aptissimum judicarunt, quod eo die fieret conventus amicorum & cognatorum, qui cæremoniæ circumcidendi pueri vellent adesse.

Octavo die Christo inditum nomen Jesus.

4 Placuit Christo, quod supra diximus, Circumcisionis legi se subjicere, cumque octavo post natalem diem esset circumcisus, eo die illi nomen Jesus inditum fuit, quod Salvatorem significat, ut docet D. Thomas 3. par. qu. 37. art. 2. *Quia igitur Christo hoc munus gratiæ collatum erat, ut per ipsum omnes salvarentur; ideo convenienter vocatum est nomen ejus Jesus, idest Salvator, Angelo hoc nomen prænunciante non solum matri, sed etiam Joseph, qui erat futurus ejus nutritius.*

Plures Jesus nomine appellati in lege veteri.

5 In veteri Lege quidam etiam hoc eodem nomine sunt appellati, quorum opera temporalem salutem quispiam consequutus esset. Itaque filius Nave appellatus est Jesus, qui Populum Israeliticum ex Ægypti captivitate per Moysem liberatum, suo ductu

& con-

& consilio, cum Moysi successisset, in promissionis terram traduxit. Idem fuit nomen filio Josedech Sacerdotis, & Syrach, qui Christum Dominum Servatorem nostrum præfigurarunt. Quamobrem D. Thomas loc. cit. ad 2. ait: *Ad secundum dicendum, quod his qui fuerunt ante Christum, potuit convenire hoc nomen Jesus secundum aliquam aliam rationem, puta quia aliquam corporalem & temporalem salutem attulerunt. Sed secundum rationem spiritualis & universalis salutis hoc nomen proprium est Christo, & secundum hoc dicitur esse nomen novum.* Et S. Bernardus serm.15. in Cantica num.8. pag.23. tom.1. ita scribit: *Habuit & Judæa quosdam Jesus quorum vacuis gloriatur vocabulis. Illa enim nec lucent, nec pascunt, nec medentur.*

Vis, & potestas hujus nominis.

6 Sanctum Jesu nomen omnia ea complectitur nomina, quibus Prophetæ usi sunt, ut venturum Messiam prænunciarent, idest Isaias Cap.7. v.14. *Et vocabitur nomen ejus Emmanuel*: & Cap. 8. v.3. *Voca nomen ejus, accelera, spolia detrahere, festina prædari*: Et Cap.9. v.6. *Vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus Fortis, Pater futuri seculi, Princeps Pacis*. Et Zacharias Cap.9. *Ecce vir, Oriens nomen ejus*. Omnia enim nomina hæc, quæ Dei Filio imponenda Prophetæ prænunciarunt, cum ad salutem, cujus Dei Filius nobis auctor futurus erat, aliquo modo referri possint, propterea omnia in nomine Jesu continentur, cui inest vis omnis, potestas, causa, & totius nostræ salutis ratio. Itaque D. Paulus ad Philippen. Cap.2. v.9. ait: *Propter quod & Deus...... donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur*. Et Matthæus Cap. 1. v.20., ubi verba affert, quibus Angelus Josephum per somnium admonuit, *Noli* (inquit) *timere accipere Mariam Conjugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est. Pariet autem Filium; & vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum*. Vid. Suarez. in 3. par. D. Thomæ tom.2. Disput. 15. sect.2. §. *Tertiam rationem*. Et D.Bernardus Sermone secundo in Circumcisione Domini, commemoratis omnibus hisce nominibus, tandem iis omnibus nomen Jesu contineri ait n.4. pag.798. tom.1. oper. *Magna quidem nomina, sed ubi est nomen, quod est super omne nomen, nomen Jesu, in quo omne genuflectatur? Forte in his omnibus unum illud invenies, sed expressum quodammodo, & effusum.*

Angelus Gabriel, ante Christi conceptum, nomen Jesus ediderat.

7 S. Lucas ubi narrat, Angelum Beatæ Virgini apparuisse, eique Verbi Incarnationem nunciasse, de imponendo etiam illi nomine mentionem injicit cap.1. v.30. *Ne timeas Maria; invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries Filium;*

Filium; *& vocabis nomen ejus Jesum* : & cap. 2. v. 21. *Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur Puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur*. Cum enim Christus tunc fuerit conceptus, cum B. Virgo respondit, *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*; & iis B. Mariæ verbis Angeli verba præierint, jure optimo S. Lucas ait, Redemtoris nostri nomen vocatum fuisse ab Angelo, antequam in utero B. Virginis conceptus esset, juxta Cornel. a Lapide in cap. 2. Lucæ. Et D. Bernard. in cit. Serm. 2. verba illa enarrans, *Quod vocatum est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur*, sic ait: *Vocatum est plane, non impositum; nempe hoc ei nomen est ab æterno. A natura propria habet ut sit Salvator: innatum est ei nomen hoc, non inditum ab humana, vel Angelica creatura*.

Festum Nominis Jesu apud Anglos etiamnum celebratur.

8 Ex iis, quæ hactenus diximus, facile quisque videat, in Circumcisionis Festo, Festum quoque Nominis Jesu celebrari: verum quemadmodum etsi Feria quinta in Cœna Domini Festum Corporis Christi celebretur, idem tamen alia die iterat Festum Ecclesia; ita quamvis in Circumcisione Domini Festum Sanctissimi nominis Jesu celebretur, nihilominus, Fidelium postulante pietate, certa quadam & peculiari die idem Festum instauratur; cujus solemnitas adeo præclara est, ut apud Anglos ante hæresim introducta, etiamnum in ejus Gentis Kalendario retineatur; quod testatur Bailletus in Histor. Festi Circumcis.

Tabella S. Bernardini Senensis: in qua depictum nomen Jesus.

9 Magni hujus Festi originem lib. 4. Canonizat. par. 2. Cap. 30. a num. 3. ad sextum demonstravimus. Nunc id tantum breviter dicimus, S. Bernardinum Senensem, qui pœnitentiam prædicando Italiam peragrabat, ad contritionem in animis Fidelium excitandam, instituisse, ut sacra Concione habita, Tabella quædam Auditorum oculis exponeretur, in qua radiatum Jesu nomen depictum erat, quod cit. loc. pluribus narravimus. Hîc unum addimus, quod in Bononiensi Foro cum pictarum chartarum, & talorum ludos vehementer dicendo exagitasset, populo persuasit, ut id genus instrumenta ad se afferrent, quo suam ipsorum pœnitentiam comprobarent. Verum quidam pauperculus opifex, qui ejusmodi chartis pingendis vitam sustentabat, ad eum venit graviter questus, se suamque familiam ad famem ea concione redactum esse. Cui S. Bernardinus aliunde prospexit, eo dato consilio, quod refert Sigonius lib. 4. de Episcopis Bononiensibus in vita B. Nicolai Albergati: *Si nescis alia depingere, hanc Imaginem pinge, nec te omnino pigebit: ac circulo facto solem in eo formavit atque in medio nomen Jesu novis quibusdam litterarum formis effinxit*:

xit: quare nunc etiam ſub porticu Boni Jeſu cum ipſius Beati effigie cernimus. Quod cum ille feciſſet, confluentibus ad emendam Imaginem ex Bernardini auctoritate plurimis, magnas ex ea re pecunias comparavit.

Ejus Tabellæ cultus a S. Joanne a Capiſtrano vindicatus.

10 Quidam hujuſmodi cultui, quem erga ſanctiſſimum nomen Jeſu S. Bernardinus inſtituit, reſtitere: cumque a Martino V. Pont. Max. qui eam rem, ne quidquam temere fieret, examinari voluit, prohibitus eſſet eam Tabellam exponere, Apoſtolico paruit præcepto, teſte S. Antonino Hiſtor. par. 3. tit. 44. cap. 5. §. 2. Deinde cum a Pontifice impetraſſet, ut de ea controverſia, num ſcilicet cultui Sanctiſſimi nominis Jeſu ad eum modum a ſe inſtituto ſuperſtitionis quidquam ineſſet, in Vaticana Baſilica ſolemnis diſputatio haberetur; S. Joannes a Capiſtrano magna animi contentione doctrinæque copia ſodalem ſuum tutatus eſt, ut non modo Bernardinus omni macula liberaretur, ſed cultus SS. nominis Jeſu ipſo auctore in Tabella cum radiis depicti ab Apoſtolica Sede probaretur; quod non ii modo, quos attulimus, auctores teſtantur, ſed etiam Damianus Cornejus tom. 4. lib. 4. cap. 10. & 12. & Ayala in Opere a nobis ſæpius citato, cui titulus *Pictor Chriſtianus*, lib. 3. in Append. Cap. 2.

Officium hujus Feſti ſub Xyſto IV. compoſitum, a Clemente VII. approbatum pro Franciſcana Familia, & ab Innocentio XIII. ad omnem Eccleſiam extenſum.

11 Poſtea vero quam Sanctiſſimi nominis Jeſu cultus quomodo a S. Bernardino inſtitutus fuerat, ab Apoſtolica Sede approbatus eſt, Bernardinus de Buſtis, qui in Seraphico Ordine Sacri Oratoris laude florebat, nihil ad omnem diligentiam ſtudiumque ſibi reliqui fecit, quo Sanctiſſimum nomen in Eccleſia peculiari Officio celebraretur. Officium itaque a ſe compoſitum Xiſto IV. & Innoc. VIII. ſummis Pontificibus obtulit, nec quidquam ab iis potuit impetrare. Tandem Clemens VII. poſtulationi ejus ſubſcripſit, ut Officium nominis Jeſu a Fanciſcana Familia celebraretur, ut nos loc. cit. fuſe docuimus. Quidam vero a Franciſcanis Fratribus propagatum quidem hoc Feſtum, non inſtitutum eſſe contendunt; ut videre eſt penes Bolland. tom. 1. Januar. pag. 993. & apud Baillet loc. cit. Utcumque tamen ſit, illud certiſſimum eſt, Apoſtolicam Sedem poſt Clementem VII. ad multas Eccleſias Officium ſubinde extendiſſe. Noviſſime tandem cum Caroli VI. Imperatoris preces ad Innocentinm XIII. eſſent delatæ, ut Officium illud in univerſali Eccleſia juberet ab omnibus recitari, diligenti examine re perpenſa in Sacra Rituum Congregatione, in qua Nos quoque, qui tum temporis Promotoris Fidei munere fungebamur, noſtram voce, & ſcripto ſententiam tulimus, tandem die 29. Novembr. ann. 1721. Officium ab Univerſali

Ecclesia secunda post Epiphaniam Dominica celebrandum esse decretum est.

De Sanctissimo nomine Jesus praeclara D. Bernardi verba.

12 S. Bernardus cit. serm. 15. n. 6. in Cantic. ubi illud proponitur, *Qualiter Nomen Jesus est medicina salubris Fidelibus Christianis in omnibus adversis*, ad ipsius Sanctissimi Nominis venerationem & cultum Fideles excitat. Eam autem propositionem compluribus solidis piisque fulcit rationibus, in hæc præsertim verba: *Si scribas, non sapit mihi, nisi legero ibi Jesum. Si disputes aut conferas, non sapit mihi, nisi sonuerit ibi Jesus. Jesus mel in ore, in aure melos, in corde jubilus. Sed est & medicina &c. Nihil ita iræ impetum cohibet, superbiæ tumorem sedat, sanat livoris vulnus, restringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammam, sitim temperat avaritiæ, ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cum nomino Jesum, hominem mihi propono mitem, & humilem, corde benignum, sobrium, castum, misericordem, & omni denique honestate ac Sanctitate conspicuum, eumdemque ipsum Deum Omnipotentem, qui suo me & exemplo sanet, & roboret adjutorio. Hæc omnia simul mihi sonant, cum insonuerit Jesus. Sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium a potente, illa tamquam pigmentarias species, hoc tamquam unde acuam eas; & facio confectionem, cui similem Medicorum nemo facere possit.*

Quædam in eo D. Bernardi loco notanda.

13 Adnotanda verba illa D. Bernardi: *Si scribas, non sapit mihi, nisi legero ibi Jesum.* Nam Augustinus quoque Confessionum lib. 3. cap. 4. scribit, se antequam ad Catholicæ Ecclesiæ castra venisset, cum Ciceronis Opera Philosophica legeret, a terrenis rebus avocatum ad cœlestium rerum contemplationem rapi sensisse. *Et hoc solo in me tanta flagrantia refrigebat, quod Nomen Christi non erat ibi &c. Et quidquid sine hoc Nomine fuisset, quamvis litteratum, & expolitum, & veridicum, non me totum rapiebat.*

Cur Ecclesia non dicat: Jesu Christe, ora pro nobis.

14 Adnotanda itidem ea Bernardi verba: *Sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium a potente*; quibus probatur formula, qua Ecclesia utitur ad declarandam Christi Divinitatem: *Jesu Christe miserere nobis*, ea explosa, quam nonnulli inducere nitebantur: *Jesu Christe ora pro nobis*. Nam cum nostræ preces terminentur in Christo, qui in Persona Divina subsistit, ejusmodi eas esse oportet, quæ Personam divinam deceant. Divinæ autem Personæ, in qua Christus subsistit, minime convenit orare.

CA-

CAPUT IV.

De Dominica Palmarum.

1 DE Dominica Palmarum, de Quinta, Sexta Feria, & Sabbatho Majoris Hebdomadæ, & Paſchate ſermonem habebimus, præcedentibus illis tribus Dominicis Quinquageſima, Sexageſima, & Septuageſima, tum etiam Quadrageſimali Jejunio omnino prætermiſſis: nam & de iis, & de Quadrageſimali Jejunio jamdiu 14. & 15. noſtrorum Edictorum tom. 1. fuſe diſſeruimus; nec ea, ſi rem probe inſpiciamus, ad id, quod propoſuimus, revera pertinent. *Quid agendum hoc loco in univerſum.*

2 Itaque ut a Dominica Palmarum exordiamur, qua Domini noſtri Jeſu Chriſti Hieroſolymam introeuntis ſolemnis memoria recolitur, præmittendam arbitror ejus rei narrationem ex S. Matthæi cap. 21. Marci cap. 11. Lucæ cap. 19. & Joann. cap. 12. Ea autem eſt ejuſmodi. *De Dominica Palmarum, & quodnam ejus myſterium ſit.*

3 Cum appropinquaſſet Jeſus, & Diſcipuli ejus Hieroſolymis, & veniſſet Bethphage ad montem Oliveti, miſit duos ex Diſcipulis ſuis, & ait illis: Ite in Caſtellum, quod contra vos eſt; & introeuntes illuc invenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea, ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit. Solvite illum, & adducite mihi. Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet; & confeſtim dimittet eos. Et abeuntes invenerunt pullum alligatum ante Januam foris in bivio, & ſolvunt eum. Solventibus autem illis pullum, dixerunt Domini ejus: Cur ſolvitis pullum? Quia, reſponderunt, Dominus eo opus habet: & dimiſerunt eis pullum. Itaque adduxerunt pullum cum aſina ad Jeſum; eumque ornantes veſtimentis ſuis, Jeſum deſuper ſedere fecerunt, ſicut ſcriptum eſt: Noli timere Filia Sion; Ecce rex tuus venit, ſedens ſuper pullum aſinæ. Et quamquam ad hæc diſcipuli ejus tunc non animadverterunt; quando tamen Jeſus in Cœlum aſcendit, & glorificatus eſt, tunc recordati ſunt, hæc propter ipſum facta fuiſſe, ſeque ea feciſſe quæ fecerint, ut quæ ſcripta de illo erant, implerentur. Interea plurima turba, quæ ad Feſtum convenerat, cum audiſſet Jeſum Hieroſolymam adventare, cum palmarum ramis obviam ei venit. Multi ſubſternebant veſtimenta ſua in via: alii autem cædentes arborum ramos, humi ſpargebant. Cum autem ad radices montis Oliveti perveniſſet, cœperunt Diſcipuli, qui frequentiſſimi illuc convenerant; abrepti gaudio laudare Deum voce ma- *Narratio triumphi quo Chriſtus Jeſus ingreſſus eſt Hieroſolymam*

gna propter ea quæ viderant miracula; & tum qui præcedebant, tum qui sequebantur, clamabant dicentes: Hosanna Filio David; Benedictus qui venit in nomine Domini: Et benedictum Regnum David Patris nostri, quod prope est ut constituatur. Pax in Cœlo, & gloria in excelsis. Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit ex monumento, & excitavit ad vitam. Nam hoc præsertim miraculo excita multitudo tanta ei obviam venerat. Quidam Pharisæorum dixerunt illi: *Magister increpa discipulos tuos ut taceant*; *quibus ipse ait*: *Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt*. Et ut appropinquavit, videns Civitatem flevit super illam dicens: Utinam hoc tam fausto die cognosceres, quæ in tuam felicitatem tibi offeruntur. Verum hei mihi ea abscondita sunt oculis tuis. At veniet tempus tibi adversum, cum inimici tui circumdabunt te vallo, & coangustabunt undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ. Et cum intrasset Hierosolymam, commota est universa Civitas dicens: Quis est hic? Populi autem dicebant: Hic est Jesus Propheta a Nazareth Galilææ. Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis, quia nihil proficimus: Ecce mundus totus post eum abiit. Denique cum intrasset Jesus in Templum, cœpit ejicere vendentes, & ementes, & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit, & non sinebat, quemquam transferre vas, seu supellectilem ullam per Templum, dicens eis: Scriptum est, quia Domus mea Domus orationis vocabitur omnibus gentibus; vos autem fecistis illam speluncam latronum.

Quo die, & anno Christus Hierosolymam ingressus sit.

4 Disquirenda quædam proponi possunt, quibus uberiorem historiæ sacræ notitiam consequamur. Primum illud est, quo die & anno Christus Jesus Hierusalem introierit. Annum quidem affirmare posse videmur fuisse illum, qui ejus prædicationi ultimus fuit; diem vero fuisse primum hebdomadæ, qui penes nos est dies Dominicus. Id ex Joann. cap.12. v.1. eruitur, ubi hæc habentur: *Ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Jesus. Fecerunt autem ei cœnam ibi*. Quo loco postquam retulit Evangelista, Mariam Magdalenam unguento pedes Christi Domini unxisse, & Principes Sacerdotum in eo conspirasse, ut Lazarum interficerent, cujus causa in Christum plures crederent, addit: *In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum audissent, quia venit Jesus Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei*. Itaque venit Jesus Bethaniam ante diem sextum Paschatis, quod eo

anno

anno in quintam feriam Hebdomadæ subsequentis cadebat. Cum igitur sex illi dies, qui Paschati antecedebant, fuerint Sabbathum, Dominica, Feria secunda, tertia, quarta, & quinta; cujus quintæ Feriæ vespere Pascha erat celebrandum, necessario inde conficitur, ut cum Jesus in Bethania die Sabdathi constitisset, quo die nefas erat cædere ramos, Dominico die introierit Hierosolymam, unde non plus aberat Bethania, quam duo millia passuum.

Qui fuerint Discipuli, quos misit Jesus, ut asinum ad se abducerent.

5 Secundum est, quinam illi fuerint Discipuli, quos misit Jesus, ut ad se asinam, pullumque abducerent: eorum enim nomina ab Evangelistis omnino silentur. Quidam putant, binos illos Discipulos fuisse Petrum, & Joannem, ea ducti ratione, quod hi, teste Luca cap.22. præmissi fuerunt, ut pararent Pascha. Verum quod præmissi fuerint, ut curarent Pascha, non inde consequitur, antea missos ut asinam, & asinæ pullum abducerent. Sunt alii, qui suspicantur fuisse Petrum, & Philippum, Hilarii sententiam sequuti; qui cap.21. in Matthæum col.712. n.1. putat, ea re utramque vocationem Judæorum, & Gentium fuisse indicatam; Philippi enim opera Christi Fidem Samaria est amplexa, & Petrus Cornelium primum omnium ex Gentibus ad Christum convertit: *Æque per Philippum Samaria credidit, per Petrum autem Cornelius Christo, tamquam primitiæ Gentium adductus est.* Sed sit hoc inter incomperta; cum ad rem illustrandam nihil ex sacris litteris erui possit.

Num Christus asello, & asinæ, an asello tantum insederit.

6 Tertium est, an Christus Jesus asello tantum, an asello, & asinæ in itinere insederit. Et certe Marcus cap.21. v.7. testatur asello insedisse: *Duxerunt pullum ad Jesum, & imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.* Consentiunt Lucas cap.19. *Jactantes vestimenta sua super pullum, imposuerunt Jesum.* Et Joannes cap.12. v.14. *Invenit Jesus asellum, & sedit super eum.* Unus Matthæus cap.21. v.7. utrumque commemorat: *Et adduxerunt asinam, & pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.* Divus Hieronymus ad hunc locum observat, haud esse verisimile, in ea itineris brevitate Jesum asino desiluisse, ut in asinam ascenderet: aitque credibilius esse, Christum Dominum asino perpetuo insedisse, & asinam vacasse. *Nunc stringendum est breviter, quod secundum litteram in parvo itineris spatio super utrumque animal sedere non quiverit. Aut enim sedit Asinæ, & Pullus absque sessore fuit; aut si Pullo, quod magis competit, usus est ad sedendum; asina ducta est libera.* Est enim frequens in Scriptura, & apud ipsum Matthæum ejusmodi loquendi modus, quo indefinite pluribus tribuitur, quod nonnisi uni est tribuendum. Istiusmodi est illud Geneseos cap.8. v.4. *Re-*

quievit-

quievitque Arca .... super Montes Armeniæ, idest super unum ex Armeniæ Montibus; illud itidem Geneseos cap.19. v.29. *Liberavit Loth de subversione Urbium, in quibus habitaverat*, idest quarum in una habitaverat. Et cap.23. v.6. *In electis sepulcris nostris sepeli mortuum tuum*: intellige, in aliquo ex nostris sepulcris, quod tute elegeris. Illud pariter Josue cap.7. v.1. *Filii autem Israel prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemate*: Acham videlicet Israelita. Et Matthæi cap.26. v.8. *Videntes autem Discipuli indignati sunt*: scilicet Judas, qui erat e duodecim Discipulis. Et apud eumdem Matthæum cap.27. v.44. *Id ipsum autem & latrones, qui crucifixi sunt cum eo, improperabant ei*: idest unus ex latronibus. Quamobrem Ecclesia in quadam ex Orationibus, quas adhibet in Distributione, & Processione Palmarum ait: *Omnipotens sempiterne Deus, qui Dominum nostrum Jesum Christum super pullum asinæ sedere fecisti*.

Quem Prophetam intelligat D. Matthæus referens oraculum, Dicite Filiæ Sion &c.

7 Quartum est, Quinam Propheta ille sit, unde verba illa Matthæus depromsit cap.21. v.4. & 5. *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Dicite Filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subjugalis*. Cum quo consentit Joannes cap.12. v.14., & 15. *Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum; sicut scriptum est: Noli timere Filia Sion; Ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ*. Præterea dispiciendum, quo tempore impletum sit illud Christi oraculum apud Lucam cap.19. v.41. &c. *Et ut appropinquavit, videns Civitatem flevit super illam dicens, quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te; & filios tuos qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ*. De lacrymis, quas Christus Dominus ea fudit occasione, Dissertationem scripsit Joannes Christianus Artst, quæ continetur in Thesauro Dissertationum in Novum Testamentum tom. 2. pag. 351. ubi ostendit Auctor, eas lacrymas commiserationis, & doloris vi fuisse expressas, quod Hebræis non solum atrocissima omnium, quæ in hac vita sunt, quæque fuerunt, calamitas immineret, ut mox videbimus, sed etiam futurum esset ut ad æterna dederentur supplicia, propterea quod ex cordis duritia tempus visitationis suæ negligerent. Pulchre etiam Lamy citat. lib.5. cap.1. pag.445. illa verba, *eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ*, ita explicat: *Causa excidii tui erit tempus neglectum oblatæ salutis. Quoties*

ties Deus insigne beneficium conferret Judæis, dicebatur visitare plebem suam.

8 Quod ad primum attinet, Calmetus, Cornelius a Lapide in cap.21. Matth. & Maldonatus num.5. putant, duorum huc allata esse verba Prophetarum, Isaiæ cap.62., & Zachariæ cap. 9. Verum Natalis Alexander ad eumdem Evangelii locum num.2. contendit, solius Zachariæ textu binos Evangelistas usos, integram retinuisse sententiam verbis quibusdam paullulum immutatis. Quod quidem facile intelligi potest, si utriusque Evangelistæ verba cum Zachariæ textu cap.9. v.9. conferamus: *Exulta satis filia Sion, jubila filia Hierusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi justus, & Salvator, ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ.* Quod vero ad secundum attinet, constat inter omnes, Tito Hierosolymam oppugnante, Oraculum illud Christi Domini esse impletum. Nam cum Imperator intellexisset, urbem tum propter ejus amplitudinem, tum propter iniquitatem loci undique cingi militibus non posse, nec ob inopiam lignorum extrui aggerem, aut castella adversus mœnia excitari, consilium suscepit circumducendi murum castellis per intervalla interjectis communitum; ut Judæi, qui omnem spem salutis sibi ademtam intelligerent, & externa auxilia interclusa, aut sese dedere cogerentur, aut fame enecti interirent. Eam expugnationem fuse narrat Josephus de Bello Judaico, & refert etiam Baronius ad ann. Chr.72. ubi num.5. postquam murum illum extructum fuisse docuit, ita subjicit: *Sic igitur videas jam divinitus impletum esse, quod illis verbis Dominus prædixerat, dum Hierosolymorum defleret interitum: Venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, nempe muro, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt.*

Oraculum illud desumtum est e Zacharia. Prophetia Christi de excidio Hierosolymitano sub Tito Imperatore impleta.

9 Teterrimum etiam illud contigit, dum obsideretur Hierosolyma, quod Maria Eleazari filia, re omni familiari fortunisque eversa, stimulante fame, in furorem acta lactentem filium necavit, ut ejus carnibus vesceretur, cumque milites, qui cibum sibi quærebant, odore illecti in ejus domum introissent, deprehenso carnis assæ frusto, quam corporis pueri partem compererunt, horribile scelus execrati, inde abierunt. Cujus rei atrocitas cum sui fama civitatem universam complesset, sibi quisque statuens tantam ob oculos diritatem, perinde ac si ipse sceleris auctor esset, cohorruit. Tam immane factum narrat Josephus; & Baronius loc. cit. num.9. aliud observat impletum fuisse Christi oraculum, de quo Lucas cap.23. v.28. &c. Narrat enim Evangelista Jesum Christum, dum sublata in humeros Cruce, frequentissi-

Filium in obsidione Hierusalem mater necavit, ut ejus carnibus famem depelleret. Aliud Christi oraculum impletum.

tissimo populo stipatus, Calvariæ montem ascenderet, ad fœminas, quæ lacrymis & gemitibus se prosequebantur; conversum dixisse: *Filiæ Hierusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros: Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres, qui non genuerunt, & ubera, quæ non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos.*

Alia Christi oracula in excidio Hierosolymæ impleta.

10 Sunt & alia quædam, quæ ad Christi oraculum pertinent de Hierosolymitano excidio. Ea reperies apud Baronium loco citato. Nobis vero innuere satis erit, admirando illo Templo exciso, Urbe a fundamentis eversa, tribus tantummodo turribus, Phaselo, Hippico, & Mariamne servatis, ut apud posteros victoriæ Romanorum essent veluti monumentum, dirutis mœnibus, ea parte excepta, quæ ad Occidentem vergit; omnibusque deletis ædificiis, ut nemo conjicere posset Urbem ibi fuisse, eamque populosissimam, quemadmodum tradit Josephus; & quidem octo & triginta annos post Christi oraculum, impletum fuisse quidquid ille dixit penes Matth. cap.24. & Marc. cap.13. & Luc. cap. 21. Nam, & Templum magnificentissimum, cujus structuram Apostoli tantopere admirabantur, ita dirutum est, ut lapis super lapidem non relinqueretur, etsi ferro & plumbo ad quamdam perpetuitatem immanes illi lapides nexi essent; & urbs, ut modo dixi, eversa; & hæc omnia in illud tempus cecidere, quod a Christo fuerat prænunciatum: *Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc donec omnia fiant,* ut habetur apud Luc. cap.21. v.32.

Christo Hierosolymam introeunti turbæ vestimenta humi constravere sua.

11 Jam vero ut reliqua persequamur, quæ ad pleniorem Evangelicæ Historiæ intelligentiam pertinent; quintum est de triumphali Christi Domini nostri ingressu in Hierusalem. Turbæ viam, qua sedenti illi super asellum erat transeundum, vestimentis constravere suis: *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via,* Matth. cap.21. v.8. quod quidem est Regiæ potestatis indicium, juxta Judæorum consuetudinem, ut constat ex lib.4. Reg. cap.9. v.3. ubi Jehu Regi narrat sacer textus ad eumdem modum datam fuisse Regni possessionem. *Festinaverunt itaque, & unusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus ejus in similitudinem Tribunalis, & cecinerunt tuba: atque dixerunt: Regnavit Jehu.* Id etiam apud Ethnicos factum legimus. Plutarchus enim in Catonis Uticensis vita: *Finito,* inquit, *tempore Provincia abeuntem non votis, & præconiis, sed lacrymis & insatiabili amplexu milites prosequebantur, sternentes vestes per ea loca, quibus ipse pedibus iturus erat:*

Ramos itidem palmarum & olivarum.

12 Cæsis arborum ramis turbæ, item ut vestimentis, viam con-

constravere, Matth. loc. cit. *Alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via*: Ramos nimirum Palmarum, Olivarumque, quibus Mons Oliveti, per quem Jesus Hierusalem proficiscens transibat, confertissimus erat. Idque ad triumphi celebritatem, splendoremque plurimum conferebat. Ac propterea Levitic. cap. 23. v. 40. in Festo Tabernaculorum, quod Mense Septembri agebatur, hæc Deus jubet: *Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo vestro*. Et Machab. 1. cap. 13. & 2. cap. 10. legimus, palmas Victoribus in Civitates introeuntibus præferri consuevisse. Narrat Philo, Agrippam frondibus floribusque redimitum Hierosolymam esse ingressum; idemque tradit Josephus de Alexandro. Sed iis similibusque omissis, quæ in hanc rem nullo negotio colligi possent, illud animadvertendum est probe, turbas iisdem gaudii signis Christum Dominum excepisse, quibus Tabernaculorum Festum celebrare consueverant; eosdemque Judæos, qui eo Festo, non modo discessus ex Ægypto memoriam coli existimabant, sed venturi etiam Messiæ contineri præsagium arbitrabantur, rerum a Christo gestarum admiratione captos, illumque tamquam verum Messiam agnoscentes, obviam ei occurrisse, ritusque Festivitatis Tabernaculorum observare voluisse, qui quidem hoc modo præsagii illius fidem confirmarunt.

Acclamationes, quibus turbæ Jesum sunt prosequutæ. Sacerdotes invidia tacti.

13 Postremo Turbæ, quæ illi obviam ierant ramos palmarum manibus gestantes clamabant: *Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israel*. Joann. cap. 12. v. 13. cui consentiunt Matthæus cap. 21. v. 9. *Clamabant dicentes: Hosanna Filio David: benedictus qui venit in nomine Domini, Hosanna in altissimis*. Et Marcus cap. 11. v. 9. *Et qui præibant, & qui sequebantur clamabant dicentes: Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, benedictum quod venit Regnum Patris nostri David: Hosanna in excelsis*. Cum ex Monte Oliveti descenderet Jesus, lætabundi Discipuli illum teste Luca cap. 19. v. 37. collaudabant: *Et cum appropinquaret jam ad descensum Montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ Discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit Rex in nomine Domini. Pax in Cœlo, & gloria in excelsis*. Postea vero quam ingressus est Hierosolymam, universa commota est Civitas, Hierosolymæ nimirum Cives, ac præsertim Sacerdotes, qui cum audirent acclamationibus, & plausibus exterorum, qui ad Festum confluxerant, ingressum Christi Domini esse celebratum, quasi rerum a Christo gestarum Hierosolymæ omnino

fuissent nescii; invidia tacti, ut ejus gloriam obtererent, per contemptum interrogabant: *Quis est hic?* Populus vero ab omni animi ægritudine vacuus simpliciter, & candide respondebat: Hic est Jesus Propheta a Nazareth Galilææ.

De voce Hosanna. Sensus ejus acclamationis.

14 Quæ quidem omnia declarant triumphalem Christi Domini ingressum in Hierusalem. Neque vero prætereundum, vocem Hosanna acclamationem esse, qua Judæi utebantur erga viros de republica optime meritos, & singulari vitæ sanctimonia præclaros, quibus felicitatem, gloriam, & benedictionem adprecabantur. Quapropter voces illæ, *Hosanna Filio David*, acclamationes fuerunt, significationesque lætitiæ & gaudii, quibus populus triumphali illo die Christum Jesum salutavit Messiam David Rege prognatum, lætis illis clamoribus non absimiles, quos arborum ramos manibus tenentes in Festo Tabernaculorum ingeminabant, ut in Psal. 117. vers. 15. Damaso Papæ epist. 15. interroganti Hieronymum, quid sibi vellet *Hosanna*, S. Doctor e fontibus Judæorum illius vocis intelligentiam haustam explicavit epist. 16. tom. 1. Epistolarum Romanorum Pontificum, quas collegit Coustantius. De acclamatione Hosanna Dissertationem conscripsit quidam Winzern, quæ est in tom. 2. Thesauri Dissertationum in Novum Testamentum edit. Amstelodamen. ann. 1702. pag. 164. ubi Auctor de hujus nominis Etymologia disputat. Nos tamen contenti satis sumus iis, quæ hac de re scripsit Lamy Harm. Evangelicæ lib. 5. cap. 1. n. 21. pag. 444. Sensum eorum verborum, *Hosanna filio David*, hunc esse ait: *Jam canamus Hosanna Messiæ, qui filius David est. Jesum pro Messia habemus, & ideo occinamus illi Hosanna, idest, serva nos. Quidam Interpretes, ex eo, quod dicitur Hosanna filio David, & non Hosanna Fili David, contendunt non accipiendam vocem Hosanna, quasi Judæi quærerent a Jesu, ut illis opitularetur, sed habendam pro voto, & acclamatione.* Sed cum Judæi nullo non tempore Messiæ Servatoris adventum expectassent, ideoque Discipuli post Christi passionem apud Luc. cap. 24. v. 1. dixissent: *Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel*, nemo est, quin videat, illos opem ab eo implorasse, quem pro Christo, & Messia habebant; ideoque sensum vocis Hosanna esse: *Opitulare quæso*.

Primis Reipublicæ Hebræorum temporibus equi non adhibiti. Primores viri asinis & mulis utebantur.

15 Ne cui vero decus illius triumphi, & ornamentum imminutum esse videatur, quod Jesus asino veheretur, neu quisquam putet sibi minime satisfactum ab eo, qui dixerit, id summæ Christi humilitati tribuendum; quam imitatus S. Cœlestinus V. Siciliæ, & Hungariæ Regibus, Cardinalibus, Proceribusque frustra eum dehortantibus, asello vectus Aquilam ingredi voluit, dum in ea Civita-

Civitate Romanæ Sedis possessionem caperet, teste Cardinale de Alliaco in ejus Vita lib.2. cap.2. seposita etiam Zachariæ Prophetia, docet Calmetus in cap.21. vers.4. Matthæi, penes Hebræos moris fuisse, ut nobiles viri primoresque non nisi in asellis equitarent, idque apparet ex Judic. cap.10. v.4. ubi triginta filios Jair, qui Judex Hebræorum erat, & Princeps, legimus *sedentes supra triginta pullos asinarum*; & ex c.12. v.14. ubi itidem Scriptura nobis exhibet quadraginta filios Abdon Judicis, Principisque Israelitici populi, Nepotesque ejus triginta *ascendentes supra septuaginta pullos asinarum*. Neque enim Deus Hebræorum florente Republica, nec in primorum Regum Regno equorum usum in suo populo probaverat: quare legitur in Psalm. 19. *Hi in curribus, & in equis, nos autem in nomine Dei nostri invocabimus*. Saule regnum administrante nullus in bello usus equorum; pedestriumque copiarum tantum fit mentio: *Præcepit itaque Saul populo, & recensuit eos quasi agnos ducenta millia peditum* 1. Reg. cap.15. v.4. Et David jam senex, & multorum, magnorumque Regum, & Gentium, quas perdomuerat, opibus potentissimus, cum filium suum salutari voluit, primoribus Regni præcepit: *Tollite vobiscum servos Domini vestri, & imponite Salomonem filium meum super mulam meam*. lib.3. Regum cap.1. v.33. Cum vero Salomon suscepisset regnum, nimium etiam equorum usum introduxit. Nam docet sacer textus, quadraginta millia equorum eum aluisse ad cursum, & duodecim millia ad vecturam. Qua in re Salomonem, quod fuerit sumtuosior, peccasse observant sacri Interpretes. Consequuta deinde sunt tempora Regum Judæ, cum equorum magna vis a Prophetis divino numine afflatis improbata fuit, juxta illud Isaiæ cap.2. v.8. *Repleta est terra ejus equis, & innumerabiles quadrigæ ejus*. Et paulo post: *Et repleta est terra ejus idolis, opus manuum suarum adoraverunt*. Sed Judæi, rituum suorum tenacissima natio, etiam post captivitatem Babylonicam equorum usu fere semper abstinuere. Quapropter cum Machabæus, ejusque fratres bellum gererent adversus Syriæ Reges, raro legimus equos adhibuisse. Ex quo intelligimus, Judæos non equis uti solitos, sed asellis, mulisve inequitasse, ut optime observavit Ayala in opere, *Pictor Christianus*, lib.5. cap.5. num.9. *Quod si ita se gesserunt etiam in præliis, ubi pro aris avitaque religione decertabatur, quid putas fecerint in pace degentes iidem non milites, sed populares? Quid religionis observantiores, & qui eam zelo ardentiore curabant?* Paulo ante diximus, nos tantisper Zachariæ prophetiam seponere, de qua supra loquuti sumus num.97. Ea vero vel ipsorum Judæorum sententia de Messia intelligenda est. Verba Rabbi

Salomonis hæc sunt: *Locus iste non potest exponi de ullo alio, quam de Messia, quia de eo dicitur: Et dominabitur a mari usque ad mare. Neque ullum reperimus Templi secundi tempore, qui, ut iste, in justitia regnaverit.* Et quamquam docet Grotius, prima fronte Zachariæ prophetiam intelligi posse de Zorobabele; ipsa tamen Historia, qua proditum est Zorobabelem, cum Propheta scripsit, Hierosolymam jam venisse, concidit Grotii doctrina, qui a Sagittario pluribus aliis argumentis confutatus est Harmon. Passionis Domini par. 1. cap. 4. num. 47. Nec pluris facienda est etiam alia quorumdam Interpretum illius Prophetiæ explicatio de Juda Machabæo. Rex enim numquam salutatus est Judas, quemadmodum neque Zorobabel, nec qui post eum Machabæi regia potiti sunt dignitate, e David erant prognati, ut observavit Lamy lib. 5. cap. 1. Harm. Evang. §. *Hoc autem totum factum est*. Addit etiam a Propheta virum describi pauperem, *ipse pauper*, quod neque de Juda Machabæo, nec de Zorobabele potest intelligi, qui potens opibus erat, Templumque ædificavit; Evangelistas autem ea Prophetia apposite usos esse, quo Judæi, qui Christum Jesum, quod neque viribus armisque instructus, nec opibus esset conspicuus, contemnebant, pauperem futurum fuisse Messiam, & pauperis speciem allaturum, juxta ipsa Prophetæ verba, intelligerent.

Processio in Dominica Palmarum in memoriam triumphalis Christi ingressus in Hierusalem.

16 Triumphalem igitur Christi Domini ingressum in Hierusalem in Palmarum, Olivarumque benedictione, & in hujus diei Processione nobis proponit Ecclesia. Sacræ Solemnitatis initium sumitur ab illis verbis, *Hosanna Filio David &c.* Cantatur Evangelium S. Matthæi a nobis supra commemoratum; deinde Sacerdos Deum orat, ut quemadmodum fidelis Populus vestimentis, Palmarumque ramis viam constravit, ita nobis detur, unde Fidei viam paremus, a qua sublato omni lapide, & scandalo, in justitiæ ramis opera nostra frondescant. Palmæ deinde populo distribuuntur, & fit Processio, in qua cantantur Antiphonæ & Orationes, quæ omnes ad triumphalem Domini Jesu ingressum in Hierusalem pertinent. Prodit ex Ecclesia Processio: duo, quatuorve Cantores in eam ingressi clauso ostio, & ad Processionem, quæ forinsecus est, facie conversa, primos duos versus canunt ex Hymno *Gloria, laus, & honor &c:* quos ingeminat Sacerdos, cæterique qui foris sunt. Deinde qui intus sunt, reliquos versus, sive omnes, seu partem canunt. Subdiaconus Crucis hasta pulsat ostium, quo aperto, Processio Ecclesiam ingreditur cantans: *Ingrediente Domino in sanctam Civitatem, Hebræorum pueri Resurrectionem vitæ prænunciantes, cum ramis Palmarum Hosanna clamabant in Excelsis*; & quæ sequuntur. Tandem celebratur Missa, nec rami Palma-

Palmarum, vel Olivarum in manibus tenentur, nisi cum cantatur Passio, & Evangelium.

17 De ea Processione in hunc modum loquitur Ivo Carnotensis serm. in Ramis Palmarum: *Hominem humilem super Asinam viderunt* (Hierosolymitani) *& tamen triumphalem ei gloriam ramos arborum portando, & per viam sternendo exhibuerunt, laudes ei imperiales cecinerunt, quia præsago spiritu eum triumphatorem Diaboli, & mortis, & vitæ largitorem cognoverunt. Hujus turbæ, carissimi Fratres, formam repræsentatis, cum virentes ramos arborum post vexillum sanctæ Crucis in manibus portatis. Et bene repræsentatis, si quod virore signatur in manibus, semper teneatur in moribus; si non hieme decidat, si non æstate marcescat, ut dicere possitis cum Psalmista: Benedicam Domino in omni tempore; semper laus ejus in ore meo.* Et egregie Isidorus de Officiis Ecclesiasticis lib. 1. cap. 27. *In ramis enim*, inquit, *palmarum significabatur victoria, qua erat Dominus mortem moriendo superaturus, & trophæo Crucis de Diabolo mortis Principe triumphaturus. In asello autem, super quem sedendo Hierosolymam venit, indicabat simplicia corda Gentilitatis, quæ præsidendo, atque regendo perducebat ad visionem pacis.*

Pulcra Ivonis Carnotensis verba de ea Processione, Isidori de Palmis, & Asello.

18 Hymnus ille *Gloria, laus, & honor*, qui cantatur, postquam ad Ecclesiæ ostium Processio pervenerit, a quibusdam tribuitur Theodulpho Abbati Floriacensi, qui postea fuit Episcopus Aurelianensis seculo nono. Andegavis detentum in vinculis, quod cum filiis Ludovici Pii in illum Imperatorem conjurasset, ferunt illum hymnum a se compositum cecinisse, cum Imperator in palmarum Processione secus carcerem præteriret; carmenque adeo illi fuisse probatum, ut veniam & libertatem Auctori impetraverit, eumque in piissimi Principis gratiam reduxerit. Vide Baron. ad ann. Chr. 835. num. 3. & 4. Fleury Hist. Eccl. tom. 10. lib. 46. pag. 205. edit. Parisien. ann. 1717. Durandum lib. 6. cap. 67. Gavantum ad Rubricas Missalis Romani par. 4. tit. 4. in Notis §. 16. Eruditi quidam viri nonnihil ea in re difficultatis repererunt. Quod enim Andegavis id contigisse dicatur Dominica Palmarum anno 818. videtur sustineri non posse, quod Imperator illa die ab ea urbe abesset. Præterea Alcuinus de Divinis Officiis lib. 1. cap. 14. mentionem injicit ejus hymni; cumque opus illud suum anno 778. conscripserit, inde, inferunt, Theodulphum neque illius hymni auctorem esse, neque illum ea occasione cecinisse. Atque ita disputat Menardus in Notis ad lib. Sacramentorum S. Gregorii pag. 56. Bellotte in observationibus ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 785. Macrus in notitia vocabulorum Eccle-

Quis auctor illius Hymni: Gloria, laus, & honor.

Ecclesiasticorum verbo *Palmarum Festum*, & Sarnellus Episcopus Vigiliensis Epistolar. Ecclesiast. tom.9. Epist.16. Sed tamen hac in re duo sunt: primum est, Theodulphum hymni esse auctorem: alterum, cecinisse carmen illud Imperatore prope carcerem transeunte, ipsumque propterea e vinculis dimissum. Cum autem duo hæc ita nexa non sint, ut unius veritas ab alterius veritate pendeat, nihil profecto causæ est, cur a communi sententia recedamus, quæ auctoritate fulcitur gravis Sctiptoris Lupi Ferrariensis Epist.20. ut optime rem hanc expendit Martene De Antiqua Ecclesiæ disciplina in Divinis celebrandis Officiis in Dominica Palmarum cap.20. num.13. & Bailletus Historia festi hujus Dominicæ num.4. Quod autem Alcuinus Theodulpho præmortuus in Opere de Divinis Officiis illius hymni mentionem fecerit, id sane nihil est, cum pene omnium doctorum virorum consensu Opus illud, quod sub Alcuini nomine circumfertur, ab aliquo undecimi seculi Scriptore compositum sit.

Quid significet in ea Processione ostium Ecclesiæ occlusum, deinde reseratum.

19 Ostium deinde Ecclesiæ, ut diximus, aperitur, quod antea erat occlusum, *ut hinc intelligamus clausum fuisse hominibus cœlum Adamo peccante, nec nisi Christi morte fuisse reseratum*: verba sunt Amati Pouget in Institutionib. Catholicis tom.1. par.2. sect.4. cap.2. §.9.

Ritus benedicendi Palmas octavo seculo longe vetustior.

20 Affirmat Martene satis audacter citat. cap.20. num.2. nullum hujus ritus benedicendi Palmas reperiri vestigium ante octavum nonumve seculum. Cui sententiæ magnam adfirmare fidem videtur Kalendarium Romanum octavi seculi a Frontone editum, ubi sermo quidem fit de hac Dominica, sed de Palmarum benedictione omnino siletur. Verum eruditus vir P. Meratus Clericus Regularis, & Sacr. Rituum Congregationis Consultor 2. par. tom.1. pag.1004. plura affert validissima argumenta, quibus illius ritus vetustatem evincit. Profert enim antiquissimum Romanæ Ecclesiæ Kalendarium sub quarti seculi finem, aut initio quinti scriptum, a Martene editum ad calcem anecdotorum, ubi legitur: *Dominica ad Palmas ad S. Joannem in Lateranis*. Affert & Sacramentarium S. Gelasii, in quo hujus Dominicæ titulus est ejusmodi, *Dominica in Palmas de Passione Domini*. Item Sacramentarium S. Gregorii Magni a Menardo editum, ubi in Oratione, quæ communionem præcedit, expressis verbis mentio fit Fidelis Populi, qui ea die aderat cum frondibus & ramis palmarum. Et quamvis Grancolas Commentar. Historic. ad Breviar. Roman. lib.2. cap.53. suspicetur, eam orationem Sacramentario S. Gregorii posterioribus temporibus additam; tamen cum ea reperiatur in Codice Sacramentarii vetustissimo ante octingentos

annos

annos ſcripto e Bibliotheca Chriſtinæ Svecorum Reginæ, quem Codicem vidit, & diligenter inſpexit Venerabilis Cardinalis Thomaſius, non octavo, vel nono ſeculo Ritus benedicendi palmas tribuendus videtur, ſed longe vetuſtior exiſtimandus.

De ritibus, qui olim in hac Dominica ſervabantur, nunc autem abſoleverunt. Catechumenis Competentibus, integrum explicabatur Symbolum.

21 Plures in hac Dominica juxta veterem diſciplinam ritus erant, qui nunc deſerti obſolevere. Catechumenorum quidam Competentes appellati: hi Chriſtiana doctrina inſtructi petebant ſacro Baptiſmate ablui; tempuſque expectabant, quo illud Sacramentum conferri ſolitum eſſet: Baptiſmus autem, ut alibi docebimus, Sabbatho ante Dominicam Reſurrectionis ſolemni ritu conferebatur. Quamobrem Auguſtinus lib. de Cura pro mortuis cap.12. n.15. col.525. tom.6. oper. *Paſcha*, inquit, *jam propinquabat, dedit nomen inter alios Competentes*. Et S. Iſidorus lib.7. orig. cap.14. verbum illud *Competentes* explicans ait: *Competens vocatur, qui poſt inſtructionem Fidei competit gratiam Chriſti, inde & a petendo Competens vocatur*. Cum quo conſentit Auctor de Divinis Officiis, qui liber Alcuino vulgo adſcribitur pag.53. *Paſcha petitum, ſive Competentium dicitur, quia hodie Symbolum Competentibus tradebatur propter confinem Dominicæ Paſchæ ſolemnitatem, ut qui jam ad Dei gratiam percipiendam feſtinant, fidem quam confitentur cognoſcant. Competentes enim quaſi ſimul petentes dicuntur, ideſt gratiam Chriſti petentes*. Atque huic generi Catechumenorum, qui *Competentes* nominabantur, licebat manere in Eccleſia lecto Miſſæ Evangelio; unde alii Catechumeni arcebantur, ut Symbolum audirent, & Fidelium oblationi intereſſent: tamen, ſimul ac Canon inciperet, illico abibant, ut videre eſt in ordine Romano. His ipſis Competentibus Symbolum; quod per partes aliis diebus, qui ſcrutinii dies dicebantur, explicatum fuerat, univerſum integrumque hac Dominica exponebatur. Inde frequens huic Dominicæ nomen: *Paſcha petitum, ſive Competentium*.

Caput infantibus baptizandis Sabbatho Sancto, in hac Dominica abluebatur.

22 Cum Sabbatho Sancto infantes quoque baptizentur, iis, qui Baptiſmate abluendi eſſent, caput hac dominica lavari mos erat; ut mundum caput præberent ſacro oleo, quo in Baptiſmo eſſent ungendi. Nam in Quadrageſima, quemadmodum etiam quavis alia jejunii die, ab omni cujuſquemodi ablutione prohibebantur. Quamobrem interdum hæc Dominica appellatur *Capitolavium*, ut obſervat Gavantus ad Rubric. Miſſalis Rom. part.4. Tit.7. *de Dominica de Paſſione, & de Hebdomada Majori* num.6. Idque confirmatur ex S. Iſidoro lib.1. de Divinis officiis Cap.27. ubi ait: *Tunc* (in hac ſcilicet Dominica) *moris eſt lavandi capita Infantum, qui ungendi ſunt, ne forte obſervatione Quadrageſi-*

dragesimæ sordida ad unctionem accederent. In quarumdam Civitatum Ecclesiis in more positum erat; ut in Procesione Crux nuda & detecta præferretur; in aliis veluti in triumphi pompa sacer Evangeliorum liber, in quibusdam etiam sanctissima Eucharistia gestaretur. Vid. Martene cit. cap. 20. num. 9. & sequent. Baillet. Histor. Festi hujus diei num. 4. & Mabillon. Musei Italic. tom. 2. in Commentar. ad Ordinem Roman. pag. 66. edit. Parisien. ann. 1724.

Orientalium ritus in Dominica Palmarum.

23 Eruditus vir Jacobus Goarius in Notis ad Euchelog. Græcorum pag. 745. ritum accuratissime exponit, quo Ecclesia Orientalis celebrat hujus diei solemnia. Et Macrus loc. cit. narrat, Maronitis illud moris esse, ut in Ecclesia integram Olivæ arborem illuc illatam statuant; eamque benedictam ei, qui eleemosynæ nomine plus offerat, adjudicent. Ille autem, qui arboris dominus factus fuerit, in Processione Olivam, & suum ipsius filium, seu quemvis alium puerum arbori impositum, a cognatis & affinibus adjutus, inter lætas acclamationes gestat erectam. Ac deinde, absoluta Processione, omnes impetum in arborem faciunt, & ramusculum sibi quisque revellit, ut suæ pietati, ac devotioni satisfaciat. Gretserus tom. 5. suorum Operum nuperrimæ edit. lib. 1. de sacris Processionibus cap. 18. scribit de solemni Processione, quæ Dominica Palmarum fit Hierosolymæ. Accuratior tamen ejus Processionis descriptio habetur apud Quaresmium elucidat. Terræ Sanctæ lib. 4. cap. 11. tom. 2. ubi narrat, Antistitem, impositis asello vestibus, illo inequitantem e Monte Olivarum venire, & Hierosolymam ingredi, cui occurrunt alii Ecclesiastici cæterique Fideles, qui viam suis palliis, herbis, & floribus sternunt; quæ cæremonia magna celebratur pompa in oculis infidelium, & Christiani nominis hostium, qui eam peragi patiuntur; quod nimia siccitate olim arescentes agros uberrima pluvia Deus recreaverit post Processionem, qua Guardianus, & Fratres Terræ Sanctæ a Deo pluviam illam imploraverant, ut videre est ibid. cap. 12.

Romani Pontifices in hac Dominica eleemosynam largiebantur.

24 Sed huic sermoni nostro de Dominica Palmarum, denique iis ritibus, qui in ea quondam servabantur, nunc autem obsoleverunt, antequam finem imponamus, observandum putamus, quod in libro Sacramentorum S. Gregorii edito a Pamelio tom. 2. pag. 105. & 244. adnotatum legimus, Papam in Sabbatho, quod Dominicam Palmarum præcedit, eleemosynam largiri solitum; *Sabbathum vacat: Dominus Papa eleemosynam facit*. Aliis quoque diebus Romani Pontifices eleemosynas dispertiebant, ut apparet in vita Zachariæ Pontificis apud Anastasium tom. 4. sect. 226. pag. 222. in qua legitur, constituisse illum Pontificem *crebris die-*

bus

bus alimentorum sumptus, qui & eleemosyna usque nunc appellatur; de Venerabili Patriarchio a paracellariis pauperibus, & peregrinis, qui ad Beatum Petrum morantur, deportari, eisque erogari, nec non & omnibus inopibus, & infirmis per universas Regiones istius Romanæ Urbis constitutis. Sed quæ hoc Sabbatho distribuebatur, multo erat largior in Magdalenæ memoriam, quæ libra unguenti accepta Christi Domini unxit pedes. Quamobrem in allato Alcuini libro pag.52. ex Collectione complurium Auctorum, qui de Ecclesiasticis Officiis scripserunt, edita Coloniæ anno 1568. leguntur hæc verba: *Unde Apostolicus vir in memoriam devotissimæ mulieris, membris Christi hodie facit, quod ipsa fecit Capiti; & ideo a statione publica vacat; non tamen a celebratione Missæ, quia huic negotio insistit*. De ea eleemosyna meminit etiam Martene cap.19.num.28.ubi auctoritatem affert Grimoldi Abbatis, qui in Præfatione libri Sacramentorum a Pamelio editi ait, Papam ea die Stationi adesse non consuevisse, ut in superioribus diebus, ut otium sibi esset, quo egenis eleemosynam distribueret. De eadem re loquitur etiam Mabillon loc. cit. pag.64.

25 Hoc eodem Sabbatho ante Dominicam Palmarum in Kalendario edito a Frontone pag.160. legitur, fermentum dari solitum esse: *Sabbatho datur fermentum in Consistorio Lateranensi*. Fermentum illud, quod Sabbatho ante Dominicam Palmarum in Consistorio Lateranensi Pontifex dispertiebat, quid tandem sit, magna est inter sacrarum antiquitatum cultores controversia. Quantum in his rebus valeret Venerabilis Cardinalis Thomasii singularis, & summa doctrina, qui nesciat puto esse neminem. Ea de re vir magnus a Joanne Ciampino studiis, editisque pluribus operibus celebri viro rogatus, ut si quid sibi esset exploratum, expromeret, respondit: in more fuisse, ut singulis Dominicis fermentum, scilicet Sacramentum Corporis Christi Romanus Pontifex mitteret Titulorum Urbis Presbyteris, idest Parochis Urbis, quod ab ipsis Missam celebrantibus sumebatur. Episcopi vero Suburbicarii Romano Pontifici proxime subjecti tamquam Metropolitano, appetente Paschate, Romam suos mittebant Acolythos; qui acceptum fermentum ad se afferrent. Neque tamen id ab omnibus factitatum Episcopis Metropoliticæ jurisdictioni Pontificis Romani subjectis, puta ab Episcopis Apuliæ, Calabriæ, Aprutii, Siciliæ, & Corsicæ, sed ab Episcopis Romæ vicinioribus, qui fermentum, seu Eucharistiam intra octo dies absumerent, ne species corrumperentur. Et quamquam Romanus Pontifex Dominica Palmarum Missam celebrabat, &, ut mos erat, Romanis Presbyteris mittebat

De fermento, quod Sabbatho ante hanc Dominicam Palmarum dispertiebat Romanus Pontifex.

bat eadem die fermentum; tamen ut Episcoporum commodo, qui longius abessent, consuleretur, præcedenti Sabbatho tempus ejusmodi distributionis antecapere solebat, quo Episcopis, qui in Paschatis die coram Papa Eucharistiam sumere non possent, saltem copia, & facultas esset Sacramentum sumendi, quod sibi a Pontifice missum esset. Videatur Card. Thomasii Epistola ea de re ad Ciampinum scripta, quam idem Ciampinus edidit in suo Opere *De perpetuo Azymorum usu* cap.9. pag.214. & sequentib. & Martene loc. cit. num.27. Narrat Mabillonus in Museo Italico tom.1. pag.132. se cum Cardinali Thomasio, qui tum temporis Clericus erat Regularis, sermonem habuisse de significatione vocis *Fermenti*, & cum eo statuisse, nihil aliud fuisse fermentum, quam Eucharistiam. Idem confirmat in Analectis tom.4. pag.60. & in Commentariis ad Ordinem Romanum cap.6. pag.38. ubi exponit, quæ in primo Ordine Romano peragenda præscribuntur in Missa, quæ in aliqua Ecclesia, ubi esset Statio, ab Episcopo celebraretur; quo in loco jubetur Subdiaconus tradere Archidiacono Fermenti particulam, quod a Papa consecratum fuit, ut Episcopus dicens, *Pax Domini sit semper vobiscum*, illam immittat in calicem. Eumdem significatum huic voci *fermentum* tribuunt idem Auctor in Dissertatione de Azymo, & fermentato cap.10. Pagius Senior Critic. ad Annales Baronii ad annum 313. num.18. Pagius junior in vita Innocentii I. num. 8. & Scriptor Anonymus in *Delectu Actorum Ecclesiæ universalis* tom.2. pag.180. & 181. Neque tamen inde quisquam arguere possit, quod nonnemo suspicari visus est, Presbyteros in Missa tunc panem non consecrasse, sed panem a Pontifice consecratum comedisse, ceterisque, qui communicare vellent, præbuisse. Panem enim Presbyteri consecrabant, quem una cum Eucharistia sibi a Romano Pontifice missa distribuebant, ut observat Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap.23. num.17. Illud quoque perperam infertur, non azymum, sed fermentatum panem consecrari consuevisse, ut bene advertit Petrus Coustantius tom.1. Epist. Roman. Pontificum pag.859. *Neque verendum, ne hac postrema intelligentia eorum juvetur opinio, qui Eucharistiam ex fermentato pane olim in Ecclesia Latina confectam putant. Valde enim leve est, quod inde in opinionis hujus gratiam deducitur argumentum. Quippe venerandum illud Sacramentum pro illorum temporum consuetudine, qua sacræ rei arcanum profanis tegere affectabant, cum ad Ecclesias mitteretur, apposite vocatum est fermentum, ut, quemadmodum fermentum in farinam immissum, eique commixtum totam conglutinat, ita eis quoddam unitionis, atque communionis mutuæ vinculum esse significaretur.*

Ful-

Fulbertus Carnotensis in Epistola ad Pinardum, seu Finardum narrat, morem illum fuisse, ut novus Sacerdos ab Episcopo ordinatus ab ejus manibus Hostiam acciperet, quam in plures divisam particulas per quadraginta dies, qui Ordinationem consequerentur, absumeret in memoriam quadraginta dierum, quibus Christus suscitatus a mortuis, antequam in Cœlum ascenderet, Apostolis manifestus apparuit; quæ quidem non universalis Ecclesiæ, sed peculiaris fuit Provinciæ disciplina. Videatur Claudius Espencæus lib.2. de Eucharistiæ adoratione cap.14. Atque ea super re dicendum omnino videtur, quod juxta Cardinalis Bonæ sententiam paulo ante attulimus, novos nempe Sacerdotes per quadraginta illos dies Missam celebrasse, & consecrasse panem, quem una cum particula Hostiæ ab Episcopo sibi traditæ in Ordinatione sumerent.

Duo in hebdomada jejunia indicta, Quarta, & Sexta feria ob proditionem Judæ, & Christi mortem.

26 Nunc vero, si quem ipsi nobis præscripsimus ordinem sequi velimus, de Feria quinta Majoris Hebdomadæ agendum est. Verum plura de Feria quarta opus est dicere, antequam de Feria quinta sermonem instituamus. Nam ea die post prandium cantantur in Ecclesia Matutinum, & Laudes Feriæ quintæ; & Feria quinta post prandium pariter Matutinum, & Laudes Feriæ sextæ; & Feria sexta denique itidem post prandium Matutinum, & Laudes Sabbathi Sancti. Nec illud prætereundum, scelestum Judam feria quarta de venditione, & proditione Christi Domini egisse; quam ob causam primis Ecclesiæ temporibus duo in hebdomada jejunia erant indicta; alterum Feria quarta, ob eam rationem, quam modo attulimus; Feria sexta alterum, in mortis Jesu Christi memoriam, ut testatur D. Augustinus Epist. ad Casul. aliique complures, quos refert Baronius ad annum Chr. 34. §. 168.

CAPUT V.

De Matutinis Tenebrarum, quæ Quarta, Quinta, & Sexta Feria Vesperi recitantur.

De tribus Matutinis Tenebrarũ, ac præcipue de Lectionibus ex Threnis Hieremiæ.

1 AD ea igitur Officia, quæ his diebus recitantur, quæque Officia Tenebrarum appellari solent, sermonem convertimus. In iis id unum Ecclesia videtur tantummodo studuisse, ut suum mœrorem, luctumque, dolorisque sui sensus omnino significaret. Non a suavibus illis invocationibus Officium incipit, quibus Deum orat, ut canendis ejus laudibus labia sibi aperiat. Nullum in iis invitatorium: Psalmi hymno illo *Gloria Patri* carent omnes: nulli hymni, non benedictiones, non Capitula; ut

rerum omnium oblitam Ecclesiam, & ab omni alia cogitatione avocatam, in eo tantum versari merito dixeris, ut de peccatis humani generis ingemiscat, & Christi Redemtoris cruciatibus illacrymetur. In Matutino Feriæ Quintæ primi Nocturni lectiones sunt ex Threnis Hieremiæ, quibus Propheta Hierosolymæ deflet excidium, multoque gravius super sceleribus, quibus Deum Civitas illa irritaverat, ingemiscit. In Matutino Feriæ sextæ, in primi itidem Nocturni lectionibus excisam Hierosolymam deflet, cujus ruinis, Synagoga disjecta, sancta Ecclesia nostra inædificata fuit: in tertia autem lectione de suo statu præsertim Propheta conqueritur, & in iis animi angustiis Redemtoris nostri dolores exprimit, nam in altam fossam, veluti seductor, dejectus fuerat, ut in ea, ope omni destitutus interiret. In Matutino denique Sabbathi Sancti lectione prima Hieremias miserrimi hominis exprimit formam, qui in solitudine dolet, sed tacitus dolet, erectoque animo spem omnem in Dei auxilio, & ope reponit. Cujusmodi hominis, Servatoris nostri, ejusque invictæ patientiæ, & mirificæ mansuetudinis exemplar videmus expressum. In duabus quæ sequuntur ejusdem Nocturni lectionibus, excisum, dirutumque Templum, Patriam misere eversam, extremamque rerum omnium deflet inopiam, qua florentes olim, & beati ejus Cives tunc temporis premebantur: ea porro de afflictis, perditisque Gentis suæ rebus querela perfunctus, suas ad Deum preces convertit, ut tot mala perpessam gentem, tandem placatus recipiat in gratiam, ejusque angores, & contumelias respiciat. Hoc tempore, quo hæc officia recitantur, magnum ante Altare ponitur Candelabrum, cujus figura est ad formam trianguli. Plures illi candelæ accensæ imponuntur, quarum singulæ singulis expletis Psalmis extinguuntur; una tantum excepta, quæ sub Altare accensa occultatur. Post canticum *Benedictus* paullulum obstrepitur: deinde producta, quæ sub Altari latebat, candela, surgunt omnes, ac taciti abeunt, ut videre est in Cæremoniali Episcoporum lib. 2. cap. 22.

Olim hæc officia noctu canebantur. De vocibus illis Aleph, Beth *in Threnis Hieremiæ. Vertus refellitur.*

2 Magnam profecto reprehensionem non effugeret, qui Ecclesiæ addictus nesciret, primis Ecclesiæ temporibus Christianos solitos fuisse nocte intempesta surgere ad psallendum; quam consuetudinem ab omni Fidelium multitudine tunc temporis servatam, quidam tantummodo Ecclesiasticorum, & Religiosorum Ordines retinuerunt. Multæ causæ extitere, quibus illiusmodi pervigilia nocturna sublata sunt: cujus moris veluti quædam umbra etiamnum extat in Matutinis horum dierum, quæ post solis occasum absolvi solent, ac propterea dicuntur Matutina Tenebrarum. In vetustissimo quodam Ordine Romano, ex iis primo qui a Mabillonio editi

editi sunt in Museo Italico cap.5. pag.19. tom.2. præscribitur, ut his diebus cantetur Matutinum media nocte: *Media nocte surgendum est*. Verum multa ante secula mos introductus, exemplo etiam Romanæ Ecclesiæ præeunte, ut ea Matutina cantentur post prandium, ut apparet ex Ordine Romano Jacobi Cajetani cap.82. & apud Petrum Amelium cap.62. pag.480. ubi præscribitur, *in die Mercurii de sero hora competenti Dominus Papa venit ad officium Matutinarum cum Chlamyde de Scarletto cum Capuceo extenso super fronte, non replicato, & sine Mitra*. De Invitatorio, de Hymnis, de Lectionibus, de Capitulis, de Benedictionibus si quis scire cupiat eorum originem, & usum, quatenus spectant ad Officia Divina, adeat Cardinalem Bonam in tractatu de Divina Psalmodia cap.16. Nos illud hic tantummodo observabimus, in Lamentationibus ex Hieremiæ Threnis desumtis, quæ in primis Nocturnis pressis, & flebilibus modis concinuntur, voces illas occurrere Aleph, Beth, Ghimel, quod acrostichide compositæ, primæ stropharum omnium litteræ servent Alphabeti Hebraici ordinem. Ordo hic in versione Threnorum in alium ex Hebraico sermonem cum minime retineri potuerit, Ecclesiæ placuit, ut sua cuique strophæ initialis littera Hebraica præmittatur, ut optime observat eruditus vir Alexander Mazzinellus studiis in Seminario Montis-Falisci olim Præfectus in officio Hebdomadæ Majoris pag.94. & p.365. Quod injuria improbat Vertus in Explicat. Cæremon. Ecclesiæ tom.4. pag.431. qui audacter negat, eas canendas esse voces, quæ nihil aliud sint, quam sigla quædam, & numeri, qui versus distinguant. Cum enim propter eam, quam modo attulimus rationem in Lamentationibus retentæ sint, nil causæ est, quin & recitentur, dum recitamus Lamentationes, & concinantur, cum Lamentationes concinimus.

Ratio cur singulis quibusque psalmis expletis lumina singula extinguantur.

3 De luminibus in cujusque Psalmi fine extinguendis loquitur Amalarius Fortunatus lib.4. de Ecclesiasticis Officiis cap.22. *Illuminatur nostra Ecclesia vigintiquatuor luminibus, & per singula Cantica, in quibus non oportet exultare, decidimus mæstitia, quia verus Sol noster occubuit, & sic quasi per singulas horas defectus Solis augetur usque ad plenam extinctionem. Hoc enim fit ter, quia triduo recolitur Sepultura Domini*. Et lib. de Ordine Antiphonarii cap.44. ait, consuetudinem fuisse in Ecclesia, ut Feria Quinta, & Sexta, & Sabbatho Majoris Hebdomadæ lumina extinguerentur, rogatumque a se Theodorum Romanæ Ecclesiæ Archidiaconum respondisse: *Soleo esse cum Apostolico in Lateranis, quando Officium celebratur de Cœna Domini. Nihil enim ibi in eadem nocte observatur de extinctione luminum. In feria sexta nullum*

lumen

lumen habetur Lampadum, sive Cereorum in Ecclesia in Hierusalem, quamdiu Dominus Apostolicus ibi orationes solemnes facit, aut quamdiu Crux salutatur. Quæ verba si ita intelligenda sint, ut in Matutino Feriæ Quintæ in Cœna Domini nulla tunc esset in Capella Papæ extinguendorum luminum in fine cujusque Psalmi consuetudo; certissimum tamen est, eamdem, quæ in aliis Ecclesiis obtinet, etiam in Capella Papæ esse hoc tempore consuetudinem, ut habetur in Cæremoniali Romano, quod tribuitur Marcello Archiepiscopo Corcyrensi lib.2. cap.42. *Ponitur Candelabrum in superiore parte triangulari aptum pro quindecim Candelis unius libræ pro qualibet &c. Ad finem cujuslibet Psalmi tam in Matutinis, quam in Laudibus Cæremoniarius facta reverentia Papæ accedit ad Candelabrum quindecim Candelarum, & extinguit unam ex Candelis &c. Cun incipitur Cenedictus, Papa surgit stans detecto capite versus ad Altare. Remanet una Candela super Candelabrum. Interim extinguuntur per Cæremoniarum Candelæ supra Altare paulatim, qui ita dispensat tempus, ut in ultimo versu extinguat ultimam Candelam &c. Finita Oratione Cæremoniarius incipit pulsare manibus super gradum Altaris, vel aliquod scabellum, & omnes faciunt fragorem, & strepitum aliquantulum. Et mox Cæremoniarius profert Candelam accensam, & omnia silent: surgunt, & discedunt.*

De Candelis ad cujusque finem Psalmi extinguendis opinio Verti.

3 De luminibus, expleto quolibet Psalmo, extinguendis agit Martene, & confirmat ejusmodi consuetudinem de Antiqua Ecclesiæ disciplina cap.22. §.1. num.2. Bailletus Histor. Officii Feriæ Quintæ in Cœna Domini §.6. num.17. & 18. ait, eam Officiorum formam, quæ his diebus cantantur sine Hymnis, sine Benedictionibus, omissis Capitulis, Gloria Patri &c. a Scriptoribus illuc referri, quod Ecclesia nimirum voluerit doloris sui sensus ob illatam Christo crudelissimam necem significare. Sed pias hasce cogitationes nullo veritatis fundamento fulciri: nullam enim aliam esse causam, quamobrem his diebus illiusmodi recitentur Officia, quam quod vetustissimis temporibus ad hunc modum singulis diebus Officia recitarentur; nihil autem in Breviarii Reformationibus, quod ad hos dies pertineret, innovari placuisse; ideoque quicquid ad Officia hujus Hebdomadæ spectat, ad vetustum Officiorum exemplum retentum esse. Addit etiam plura esse in iis Officiis, quæ rectius prætermitti possent, præsertim ille strepitus, qui in eorum fine edi solet, ac multo meliori consilio revocandam videri veterem illam consuetudinem, quæ in quibusdam Canonicorum Capitulis, & in nonnullis Religiosis Domibus etiamnum manet, ut Episcopi, aliique divites ad suæ quisque

domus

lomus ostium panem candidum egenis distribuant, unde Feriæ quintæ dies in Cœna Domini, dictus aliquando est *Dies Jovis albus*. Eadem plane premit vestigia Vertus tom.4. explicat. Cæremoniar. Missæ cum de Officiis agit Majoris Hebdomadæ, & de candelis identidem extinguendis sermonem habens, principio illi suo tenacissime adhæret, sacras Cæremonias e causis naturalibus ortas; earum multis post seculis excogitatas esse rationes Symbolicas ab hominibus, qui piis meditationibus nimis indulgerent; Candelas in Divinis Officiis, quæ intempesta nocte celebrabantur, ideo adhibitas, ne Fideles in tenebris versarentur: candelarum, albescente aurora, & ut dies illucesceret magis, ita subinde aliquam extingui solitam; ex eo factum esse, ut in Majoris Hebdomadæ Officiis, etsi ea non amplius nocte in diem inclinante celebrantur, sed in die ad vesperam vergente, retineatur tamen luminum extinguendorum consuetudo, nec simul omnia eodem momento temporis restinguantur, sed singillatim, & ordine quodam, sicuti dictum est.

5 Hæc vero sacras Cæremonias explicandi ratio satis audax visa est, bonosque viros, & rerum harum peritos vehementer commovit. Quam propterea Vir doctissimus, & Pastorali flagrans zelo Josephus Langletus Episcopus Suessionensis præclaro Opere refutavit, cui titulus, *L'Esprit de l'Eglise dans la celebration des mysteres sacrèes*. Et sane istiusmodi explicandi ratio non ita facile conciliari potest cum doctrina S. Tridentinæ Synodi, qua Sess.22. cap.5. de Sacrificio Missæ docemur, mysticas benedictiones, lumina, vestes, thymiamata, cæteraque ejus generis ab Ecclesia Catholica ex Apostolica traditione adhiberi, ut Fidelium mentibus species injiciatur augustior majestatis Sanctissimi Sacrificii Missæ, & ut per hæc Religionis, pietatisque signa, ad altissimarum, Divinarumque rerum, quæ illo continentur Sacrificio, conteplationem eorum animi erigantur. *Cumque natura hominum ea sit, ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum Divinarum meditationem sustolli; propterea pia Mater Ecclesia Ritus quosdam, ut scilicet quædam submissa voce, alia vero elatiore in Missa pronuntiarentur, instituit. Cæremonias item adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa ex Apostolica disciplina, & Traditione, quo & majestas tanti Sacrificii commendaretur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis, & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur.*

Vertus a Langleto Episcopo Suessionensi confutatus.

6 Tractat hoc argumentum Tournely Doctor Sorbonicus in Prælectionibus Theologicis de Sacram. in genere pag.539. & seq.

Tournely item, ut Langletus, Symbolicarum

edit.

rationum in sacris cæremoniis vindex. Usus thymiamatis unde fit.

edit. Parisien. anni 1726. ubi sententiam vehementer improbat tum eorum, qui institutas cæremonias putant ad solas causas seu naturales, seu fortuitas esse referendas, rationesque symbolicas mera esse credunt noni seculi commenta; tum etiam eorum qui cæremonias omnes ad rationem symbolicam revocant, nihilque earum contendunt e naturalibus causis esse profectum. Atque eo rem omnem confert, ut, si qui etiam ritus, vel cæremoniæ ex aliqua naturali causa suam originem traxerint, eas nonnisi symbolica quadam ratione convestitas Ecclesia arripuerit. Idem docet etiam Boucat sacræ Theologiæ Doctor Parisiensis tom. 5. de Sacram. in genere dissert. 1. de Sacris Cæremoniis. Hanc opinionem mirifice juvat usus sacri thymiamatis, cujus conficiendi modum ad cultum solius Tabernaculi præscripsit Deus Exod. cap. 30. Illud in Sanctissimo Missæ Sacrificio a primis usque temporibus Ecclesia adhibuit, ut apparet in Canone tertio ex iis, qui sub Apostolorum nomine circumferuntur ex vers. Gentiani Herveti coll. Hard. tom. 1. *Ne liceat autem aliquid aliud ad Altare offerre, quam oleum ad luminare, & incensum tempore sanctæ oblationis.* Ait Vertus thymiamatis usum eo fuisse introductum, ut e locis subterraneis, ubi celebrabatur Missa, quod tetri esset odoris, arceretur. Verum D. Tomas 3. par. qu. 83. art. 5. *ad secundum* docet non cæremoniali quidem præcepto, sed Ecclesiastica lege nos jussos thymiamate uti: *Thurificatione non utimur quasi cæremoniali præcepto legis, sed sicut Ecclesiæ statuto.* Quod si in honorem Sanctissimi Sacramenti quandoque illud incendimus, quo sedetur diffleturque si quæ odoris fœditas sit, eo etiam utimur, ut effectum gratiæ significemus. *Primo quidem ad reverentiam hujus Sacramenti, ut scilicet per bonum odorem depellatur, si quid corporaliter pravi odoris in loco fuerit, quod posset provocare horrorem; secundo pertinet ad repræsentandum effectum gratiæ &c.*

Usus luminum non ad depellendas tantum tenebras institutus. Candelæ etiam interdiu accendebantur.

7 Itaque, ut eo revertamur unde digressi sumus, cum eorum sententiam minime liceat amplecti, qui sacros omnes Ritus, & Cæremonias solis naturalibus causis tribuunt, mysticas autem rationes ad octavi, vel noni seculi commenta amandant, nec illam quidem fas est opinionem sequi, quæ statuit, ideo in Matutinis horum dierum ad cujusque Psalmi finem unam ex candelis extingui, ut vetus quoquo modo retineretur consuetudo luminum paullatim extinguendorum, pro modo, & ratione diurnæ lucis gradatim accedentis. Nam ii, qui hanc tuentur opinionem, nil aliud causæ fuisse putant, quamobrem in sacris Officiis usus luminum introduceretur, quam ut, depulsis tenebris, Officia noctu recitantibus legere liceret. In celebris Concilii Eliberitani can. 34.

ann. 313.

ann.313. pag.254. tom.1. habiti hæc habentur: *Cereos per diem placuit in cœmeterio non incendi: inquietandi enim ſpiritus Sanctorum non ſunt*. Hujus Canonis ſenſus doctorum virorum valde torquet ingenia. Garzias Loaiſa rem acu tetigiſſe videtur; qui abunde probat, Sanctorum nomine Fideles intelligi; ac per eum Canonem prohiberi, ne quis in Cœmeteriis interdiu lumina accenderet, quorum multitudine impediebantur Fideles, qui orandi gratia ad Cœmeteria confluebant; ut videre licet tom.1. Collect. Labbeanæ Concilior. pag. 1222. Itaque primis Eccleſiæ ſeculis etiam interdiu lumina in Cœmeteriis accendebantur; primiſque itidem Eccleſiæ temporibus lumina pariter, cum legeretur Evangelium, accendebantur; etiamſi ſol jamdiu exortus luce ſua omnia illuſtraret, quod teſtatur Hieronymus lib. contra Vigilantium n.8. pag.394. tom.2. oper. *Quando legendum eſt Evangelium accenduntur luminaria jam ſole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum*. Digna quoque ſunt, quæ huc afferantur, Claudii Eſpencæi verba lib. de Euchariſt. cultu cap.11. pag.1090. ubi poſtquam oſtendit, ritum fuiſſe in lege veteri, ut ante panes propoſitionis lumina, & lucernæ accenderentur, qui tamen panes nihilo plus erant, quam typus Euchariſtiæ; ac utriuſque tum Occidentalis, tum Orientalis Eccleſiæ conſuetudinem eſſe, ut ubi legendum ſit Evangelium, ab Acolythis & Ceroferariis lumina afferantur; acriter eos increpat, qui quod eæ cærimoniæ non jam noctu, ſed interdiu celebrentur, tamquam rem inutilem lumina rejiciunt; atque in hunc modum de cereis ſic concludit: *Accenduntur, deportanturque, non ad tenebras, ſole tam rutilante, fugandas; ſed ad lætitiæ ſignum, & lucem illam veram ſub typo luminis corporei demonſtrandam*. Cum igitur in Divinis Officiis uſus luminum non eo introductus ſit, ut oculis uti liceat, quod eſt fundamentum omnium commentationum Verti; eo ſuffoſſo, quidquid illi ſuperſtructum fuerit, neceſſe eſt ſponte corruere.

8 Nonnulli putant per illud triduum, quo Chriſtus vita caruit, ſtetiſſe Fidem in ſola B. Virgine Maria, & vel ipſos Apoſtolos in ea nutaſſe, juxta illud Matth. cap.26. v.3. *Omnes vos ſcandalum patiemini*. Et paullo poſt: *Et diſpergentur oves*: ad quæ Gloſſa, *ideſt a veritate fidei ſolventur*. Quamobrem cum tota Eccleſiæ ratio in ſola B. Maria conſiſteret, docet Card. Turrecremata lib.1. de Eccleſia cap.30. & lib.3. cap.61. ad id ſignificandum, ab Eccleſia conſuetudinem eſſe invectam paullatim extinguendi in his Matutinis candelas omnes, præter unam. Sed non omnes Theologi huic opinioni ſuffragantur, ſcilicet Apoſtolos deſci-

Rationes aliquot Symbolicæ, quobrem Candelæ ſubinde alia poſt aliam extinguantur.

desciviſſe a Fide, quæ in ſola B. Virgine ſteterit. Neque enim Petrus, cum Chriſtum negavit, culpam aliam admiſit, quam quod aperte, & libere Chriſtum ore confiteri veritus eſt, qui tamen mentem habuit ab omni errore vacuam: neque Chriſtus Joanni, ſi a Fide excidiſſet, B. Mariam matrem chariſſimam ſuam commendaſſet. Vide Suarez de Fide, Spe, & Char. Diſput.9. ſect.3. & Melchiorem Canum de Loc. Theolog. lib.4. cap.5. Itaque nos alio noſmet convertamus oportet. Obſervandum igitur eſt, Rupertum lib.5. de Divinis Offic. cap.26. tradere, in his Matutinis etiam ultimam Candelam ea ætate extingui conſueviſſe; & cap.28. docet, poſt extincta omnia lumina, e ſilice extundi novum ignem, & excitari ſolitum: ac per priorem quidem candelarum extinctionem ſignificari necem Prophetis ab Judæorum populo illatam, quo crimine Gens illa excœcata fuit; per extinctionem ultimæ innui Chriſti Domini mortem, qua Judæorum mentes magis magiſque oppletæ tenebris fuerunt; novo autem igne, qui extunderetur e ſilice, novum ſignificari lumen, quod profectum a Chriſto, de quo ſcriptum eſt in Evangelio, *Petra autem erat Chriſtus*, mentibus Chriſtianorum illuxit.

Aliæ ejus rei ſymbolicæ rationes, quæ commodiores videntur.

9 Ejuſmodi autem explicationem ſane non illibenter amplecteremur, ſi etiamnum in his Matutinis ultima quoque candela extingueretur. Verum cum illa ſervetur accenſa, horum alterutrum videtur dicendum; vel ea candela ſignificari B. Virginem, quæ per triduum illud, quo Chriſtus mortuus a nobis abfuit, claram explicitamque Fidem habuerit de Reſurrectione Filii ſui; quin ex eo tamen quiſquam poſſit arguere cæteros omnes, ideoque etiam Apoſtolos in infidelitatem incidiſſe, qui Reſurrectionem Chriſti explicite credere non tenebantur, niſi poſt legitimam ejus promulgationem, ut diſputat Abulenſis quæſt.14. Prolog. in Matthæum, & Venerabilis Bellarminus Card. tom.2. Controverſ. lib.3. de Eccleſ. milit. cap. 17. Vel, ut obſervat Mazinellus cit. Opere pag.85. ideo ſingulas candelas ex intervallo ſubinde extingui, quod, cum tempus, quo Chriſtum mori oportuit, adventaret, Diſcipuli, remiſſo priſtino illo animorum ardore, paſſim huc illuc aufugerint, promiſſis non ſteterint, ac fere omnes ut fuga ſuæ ſaluti conſulerent, Magiſtrum ſuum deſeruerint; qui autem ad Calvariæ montem ſequuti ſunt Chriſtum Dominum, iidem teterrimis illis imaginibus aſpectuque mortis perculſi pene obſtupuerint. Addit idem Auctor, Candela illa, quæ ſub altari ſervatur, accenſa pulchre Chriſtum Jeſum ſignificari, quem e Cœlo delapſum ut univerſum mundum a multis retro jam ſeculis in tenebris jacentem ſuo lumine illuſtraret, ſceleſti homines & ingrati extinguere,

aut

aut obſcurare conati ſunt; ſed cum maxime credebant illum obſcuratum, aut omnino ſublatum, tum maxime reviviſcentem ſurgentemque viderunt ad immortalitatem, ſplendidiſſimo lumine coruſcantem, ab univerſo mundo prædicari & cenſpici. Illud quoque ait pag.124. parvo illo ſtrepitu, qui in fine Laudum in his Matutinis edi ſolet, magnam illam ſignificari perturbationem confuſionemque rerum, quæ, ut alibi demonſtrabimus, Chriſti Domini mortem conſequuta eſt.

CAPUT VI.

De Feria Quinta in Cœna Domini.

Miſſa hujus diei recolitur memoria Sacratiſſimæ Eucbariſtiæ a Chriſto inſtitutæ.

1 DE Matutinis, quæ his diebus recitantur, præmonenda in univerſum putavimus, quæ hactenus a nobis diſputata ſunt. Nunc vero de ipſa die Feriæ Quintæ in Cœna Domini eſt dicendum. Miſſa ejus diei in eo tantum verſatur, ut ſacræ illius Cœnæ redintegretur memoria, in qua Cœna Auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum inſtitutum eſt, verumque celebratum Sacrificium. In ea enim nocte, cum homines in Chriſti necem conjurarent, & ſceleſtus Diſcipulus Magiſtri ſui proditionem moliretur, maximum ille amoris ſui indicium atque omnium luculentiſſimum oſtendere voluit, qui Sacroſanctum Corpus ſuum hominibus dono dedit.

Hiſtoria ex Evangelio de parando Paſchate Chriſto Domino. Quæſtiunculæ aliquot ad eam hiſtoriam illuſtrandam.

2 Narrant Evangeliſtæ, Dominum Jeſum, cum azymorum dies adeſſet, quo Paſcha immolari lex jubebat, duos ex diſcipulis ſuis miſiſſe Petrum, & Joannem, ut pararent Paſcha, quod iis dixit una ſe cum iis velle manducare. At illi dixerut: Ubi vis paremus? Quibus reſpondit: Ite in Civitatem; & ecce introeuntibus occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans; ſequimini eum in domum, in quam intrat, & quocumque introierit dicite patrifamilias domus: Dicit tibi Magiſter: Tempus meum prope eſt, apud te facio Paſcha cum diſcipulis meis: ubi eſt refectio mea? ubi eſt diverſorium, ubi Paſcha cum diſcipulis meis manducem? Ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum grande ſtratum; & illic parate nobis. Et abierunt Diſcipuli ejus, & venerunt in Civitatem, & invenerunt ſicut dixerat illis. Et fecerunt Diſcipuli, ſicut conſtituit illis Jeſus, & paraverunt Paſcha. Hæc leguntur in Evangeliis, præſertim apud Matthæum cap.26. Lucam cap.22. & Marcum cap.14. Quænam autem ea eſſet Civitas, in qua Paſcha erat celebrandum, *Ite in Civitatem*; quis ille Paterfamilias, apud quem Paſcha manducandum eſſet, *Ite in Civitatem &c. dicetis Patrifamilias*

milias domus; quorſum denique aqua illa, quam manibus gerebat is, cui Diſcipuli occurriſſent, *Occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans*, altum de his omnibus apud Evangeliſtas ſilentium. Unde compluſculæ extiterunt quæſtiones, quas ſacri tractant Interpretes, ut hiſtoriæ lux major affulgeat.

In qua Civitate, & cujus in domo Diſcipuli paraverint Paſcha.

3 Verum quod ad Civitatem pertinet, id quidem in diſputationem non cadit. Exploratum eſt enim, non alibi quam Hieroſolymæ celebrandum fuiſſe Paſcha, juxta legem Deuteronomii cap. 16. Ex quo factum eſt, ut Tito obſidente Hieruſalem, Hebræi pene omnes interierint; cœpta enim eſt ea Civitas obſidione premi, poſtquam Hebræorum populus ad Paſcha celebrandum illuc univerſus confluxerat, quod obſervat a Lapide in cap. 26. Matth. De Patrefamilias, quis, qualiſve fuerit, major eſt controverſia. Hominem fuiſſe illum paullo copioſiorem, & ſatis inſtructam, & ornatam domum habuiſſe, veriſimile eſt; eum etiam Chriſto probe cognitum, ipſiuſque fuiſſe diſcipulum, innuere videntur verba illa, *Magiſter dicit*, ut obſervat Natalis ab Alexandro in cap. Matth. 26. num. 2. Illud etiam veriſimile eſt, illum Patremfamilias alium ab eo fuiſſe, qui gerebat aquam, quod eruitur ex textu S. Marci cap. 14. v. 13. *Occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans: ſequimini eum, & quocumque introierit, dicite Domino domus, quia Magiſter dicit &c.* Non enim facile quiſpiam crediderit, honeſtum, & fortunatum hominem, cui ſatis commoda eſſet domus, ferendæ aquæ laborem ſuſcepiſſe, ut notat a Lapide ubi ſupra num. 18. Sed quis ille tandem fuerit, haud temere affirmaverim. Sacri Interpretes alii alias ſententias amplexi ſunt. Quidam illum putant fuiſſe Joannem Evangeliſtam, quod cum Evangelico textu pugnare videtur. Illi enim, & Petro cura demandata eſt, ut domum quærerent ubi Paſcha celebraretur: iis Chriſtus indicia etiam oſtendit, quibus eam domum reperirent; eos monuerat, quæ, & quomodo cum Patrefamilias agerent. Quod ſi Joannes Evangeliſta illius domus dominus fuiſſet, nihil opus erat tanto molimine: ſatis erat, ſi Chriſtus ei dixiſſet: Abi cum Petro, & domi tuæ para mihi Paſcha. Videatur Baron. ad ann. Chr. 34. n. 22. Quidam vero Marcum quemdam illum fuiſſe putant, qui Joannes Marcus appellaretur, ideoque alius eſſet ab Evangeliſta, qui Marcus unico nomine dicebatur. Compertum eſt enim, Joanni illi Marco Hieroſolymæ domum fuiſſe, quo Fideles & Apoſtoli poſt Chriſti Domini Aſcenſionem in Cœlum conveniebant. De eo fit mentio Act. cap. 12. 13. & 15. Et apud Paul. Epiſt. ad Coloſſen. cap. 4. & 2. ad Timoth. cap. 4.

4 Hanc

Quis Paterfamilias ille fuerit, cujus domi paratum est Pascha Christo, plane non liquet.

4 Hanc sententiam amplectitur Card. Gottus Verit. Relig. Christ. tom.4. par.2. cap.23. §.4. num.28. eamque jam antea sequutus erat Serry Exercit.51. num.8. ubi etiam ait, hanc Joannis Marci domum in Ecclesiam fuisse conversam, quæ *Ecclesia Sion* vulgo nominabatur. At Calmetus in cap.26. Matth. num.18. declarat, se huic sententiæ minime posse suffragari, quam nullo videat suffultam sacræ antiquitatis fundamento. Ad eumdem plane modum disputat Tillemontius Not.26. ad vitam Jesu Chr. Putat Mauduit dissert.30. Alphæi, & Mariæ, Jacobi minoris parentum, fuisse domum illam, ubi Pascha Christus celebraverit. Id vero nec ex Evangelico textu eruitur, nec ad ullam ex his opinionibus stabiliendam quidquam affertur, quod alicujus esse pretii videatur. Concludendum itaque cum Gravesono de Myster. & annis Christi dissertat.9. in fine, de hac re nihil plane liquere. Calmetus autem loc. cit. monet, probabiliter dici posse, aquam illam, quam gerebat is, quem Apostoli jussu Domini sunt sequuti, fuisse subigendo azymo adhibendam, de quo pane infra dicemus. Bene ac sapienter ea de re Maldonatus in Matth. cap.26. v.18. *Sed quis homo*, inquit, *ille fuerit, cogendi non sumus dicere; nec enim Evangelistis, qui eum nominare noluerunt, sapientiores sumus; sed si sequamur quo veritatis ducit similitudo, probabile nobis videtur esse, Judæum aliquem fuisse, hominem divitem & nobilem, qui in Christum credidisset, illique esset familiaris; sed occulte tamen, qualem Josephum ab Arimathea, & Nicodemum fuisse legimus Joan.19.38. & 39. Itaque si quis aliquem ex illis fuisse suspicetur, temerarium non judicaverim, modo suspicetur, non affirmet; nam Cœnaculum magnum & bene ornatum ostendit non plebejum fuisse hominem: quod Christus Magister illi appellatur, indicat fuisse discipulum: quod jubet illi dici: Tempus meum prope est, declarat fuisse familiarem.*

Christus cum Discipulis comedit Pascha

5 Loco cæterisque rebus, quibus celebrandæ Paschæ opus erat, probe jam paratis, testantur Evangelistæ, Christum Jesum Pascha cum discipulis suis comedisse. Ita Matthæus cap.26. v.19. 20. *Et fecerunt Discipuli sicuti constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim Discipulis suis*. Et S. Marcus cap.14. v.16. *Paraverunt Pascha. Vespere autem facto, venit cum duodecim, & discumbentibus eis, & manducantibus ait Jesus*. Et S. Lucas cap.13. v.22. *Paraverunt Pascha, & cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo; & ait illis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar*. Ita denique S. Joannes cap.13. ut ex toto contextu videre licet.

6 Nullus

An Christus postremo vitæ suæ anno legale Pascha celebraverit.

6 Nullus igitur est dubitandi locus, quin Jesus Christus Servator noster una cum discipulis suis celebraverit Pascha. In lege Moysis jubetur quisque celebrare Pascha, ut legitur in lib. Numer. cap. 9. v. 13. *Exterminabitur anima illa de populis suis, quia Sacrificium Domino non obtulit tempore suo; peccatum suum ipse portabit.* Et cap. 12. Exodi apparet, Pascha legis institutum in honorem profectionis Populi Hebraici ex Ægypto, cum nocte, quæ præcessit, proxima Angelus exterminator Ægyptiorum primogenitos interfecit, Judæorum ostiis præteritis, quibus agni paullo ante immolati sanguis aspersus erat; & Exodi eodem loco præscribitur ritus servandus in agno comedendo, seu, quod idem est, in celebrando Paschate, seu legali Cœna facienda. Quibus præmissis, etsi certum est, Christum Pascha cum suis discipulis celebrasse, non defuit qui affirmare auderet, eum postremo anno, quo mortuus est, non juxta Hebraicum ritum Pascha celebrasse, seu Legalem Cœnam fecisse, sed vulgarem Cœnam parasse, qua Pascha novum instituit, & venerabile Eucharistiæ Sacramentum confecit, suisque discipulis distribuit.

Vulgarem parasse cœnam, in qua Pascha novum instituit, sententia fuit Marcionis, & quorumdam Græcorum tuentium consecrationem in fermentato.

7 Ab hac nimis audaci sententia quilibet profecto se abstineat, dummodo in mentem revocet, secundo illam seculo a Marcione fuisse excitatam, quem iccirco graviter Epiphanius reprehendit Hær. 42. sexto deinde seculo revocatam ab Joanne quodam Philopono Eutychianarum partium homine, de quo, etsi nomen reticeat, loquitur Photius Biblioth. Cod. 115. & 116. & seculo undecimo, cum magna illa coorta esset controversia Græcos inter & Latinos, azymusne an fermentatus panis sit, in quo Eucharistia confici debeat, quosdam extitisse Græcorum, quos commemorant Theophylactus, & Euthymius in S. Joannem, qui, ut in fermentato Sacramentum conficiendum esse tuerentur, eo confugerunt, ut negarent, Christum Jesum postremo ætatis suæ anno Paschalem agnum comedisse, & legale celebrasse Pascha, universa Græca Ecclesia reclamante, quæ prædicabat, Christum in ultima Cœna Paschalem Agnum comedisse, ut videre licet in Colloquio Cardinalis Humberti apud Baron. Annal. tom. 11. in fine; Latinos autem omnes ab ea abhorruisse sententia, paucis tantummodo exceptis, qui haud longe ab ætate nostra absunt, Nicolao de Villa Gagnonis Equite Hierosolymitano, cujus opusculum Salmeron, Santesius, Vasquez, Suarez, Ysambertus veluti hæreticum confixerunt, & Hieronymo Vecchietto Florentino, cujus Opus est *de Anno Primitivo*. De hoc opere Marcus Antonius Capellus, teste Allatio in Apibus Urbanis pag. 136. ejusmodi judicium tulit: *Cum enim libri illi tria genera complectantur, Theologica, Astronomica, Chronologi-*

logica. in Theologicis nihil ferme reperies, quod non insigni aliqua labe aspersum sit; Astronomica sæpe toto videas errare Cœlo; in Chronologicis peccata innumera, nihil singulare. Scripsit etiam Capellus adversus Vecchiettum Dissertationem, cui titulus, *De Cœna Christi suprema, deque præcipuis ejus Vitæ Capitibus*, quam commendat Petavius de Doctr. Tempor. lib.12. cap.6. Ricciolius Chronolog. Refor. lib.8. cap.3. Concl.3. num.1. & sequen. pag.301. & Bollandistæ tom.1. mens. April. pag.5. num.4. Librum vero Vecchietti Theologica Censura notatum, ne quis legeret neve retineret, vetitum est, & in ejus auctorem graviter animadversum, ut refert Janus Nicius Erythræus in Pinacotheca Num.114. *Edidit... librum.... Censorum animadversione in multis ac maximis vitiis deprehensum, ac propterea superiorum decreto cautum, ne in manus hominum perveniret. Etenim contra sacrarum litterarum fidem, contra Ecclesiæ universæ auctoritatem, contra Sanctorum Patrum sententiam conabatur ostendere, ex Solis Lunæque ratione, quam non bene fortasse deceptus inierat, Christum Dominum, pridie quam pro nobis mortem oppeteret, solemne illud Paschalis Cœnæ Convivium una cum suis non celebrasse; & cum nosset temere dicta vel corrigendo vel interpretando ex multis sese incommodis & ærumnis eximere, maluit severissimo Quæsitorum Fidei causæ judicio se committere, atque ultro in vincula conjicere, ubi multos annos exacta jam ætate in tenebris, in squallore, in sordibus jacuit, quam vel minima quidem ex parte de sententia decedere.*

Eam sententiam quidā recentiores rursus extulere; reliqui omnes vehementer improbāt.

8 Ex hujus controversiæ historia, quam pertexuimus, qui nesciat quorsum præterea progressa sit, facile credat de medio sublatam sepultamque eam opinionem fuisse, quæ statuit, Christum, pridie quam occumberet, neque celebrasse Pascha, neque agnum comedisse, sed vulgari Cœna usum, in qua Eucharistiæ instituerit Sacramentum. Verum ea sententia usque ad nostram ætatem pervenit. Eam enim in lucem rursus revocavit multis eruditisque rationibus fultam Bernardus Lamy in Opere, cui titulus, *Harmonia & Concordia quatuor Evangelistarum*, anno 1689. edito. Ac fusius rem hanc totam retractat in Dissertationibus, quas anno 1697. edidit sub eo titulo, *Continuatio tractatus historici de veteri Judæorum Paschate*. Tournemine Societatis Jesu Presbyter in quibusdam Thesibus, quas Lutetiæ propugnavit, Patris Lamy sententiam tutatus est; ut apparet ex epistola, quam scripsit ad ipsum Lamy, atque in ea quædam affert, quæ Lamy nondum observaverat. Et Calmetus Dissertat. de Paschate satis ostendit, se Lamy sententiæ suffragari. Sed reliqui omnes quotquot hæc studia profitentur, ejusmodi sententiam acerrime impugnarunt. Vide

Til-

Tillemontium Nota 26. ad vitam Jesu Chr. Vuitasse Doctorem Sorbonicum Par. 1. de Sacramento Eucharistiæ sect. 4. Honoratum a S. Maria observat. super Critic. tom. 2. lib. 4. diss. 3. Gravesonum de Myster. & Ann. Chr. dissert. 19. §. *Dico primo*, Serry Exercitat. 51. num. 6. & sequen. & Card. Gottum de Veritate Relig. Christ. tom. 4. par. 2. Cap. 23. §. 1.

Ecclesiæ sensus est, Christum Judaicè celebrasse Pascha.

9 Suarez, quod supra tetigimus, in 3. par. D. Th. quæst. 50. art. 9. sect. 3. eam sententiam ut hæreticam notat. *Statuendum primo est, Christum ante Passionem suam Legalem Cœnam cum Discipulis celebrasse, agnumque Paschalem Ritu Judaico immolasse, & comedisse: quæ res tam aperta est in Evangelistis, ut mirum sit, non defuisse hoc tempore hæreticos, qui eam negarent.... Hæc sententia est plane hæretica.* Serry, & Card. Gottus sapienter monent, priusquam propositioni cuipiam hæreseos notam impingamus, judicium Ecclesiæ esse expectandum, neque tamen mentionem prætermittunt eorum, quæ Hieronymo Vecchietto ob eam propugnatam sententiam evenere. Utcumque tamen sit de ea Censura, concludendum nobis videtur, Ecclesiam docere, Christum Jesum postremo suæ vitæ anno paullo ante mortem legale Pascha celebrasse, & priusquam novum Eucharistiæ Pascha institueret, ex præscripto legis Paschalem agnum comedisse. Concilium enim Tridentinum sess. 22. de Sacrificio Missæ Cap. 1. hæc habet *de Christo in Cœna novissima, qua nocte tradebatur.... celebrato veteri Pascha, quod in memoriam exitus de Ægypto multitudo filiorum Israel immolabat, novum instituit Pascha*. Et in sacris Hymnis D. Thomæ legimus:

In supremæ nocte Cœnæ
Recumbens cum Fratribus,
Observata Lege plene
Cibis in Legalibus
Cibum turbæ duodenæ
Se dat suis manibus.

Et alibi:

Noctis recolitur Cœna novissima,
Qua Christus creditur Agnum & Azyma
Dedisse Fratribus, juxta legitima
Priscis indulta Patribus.
Post Agnum Typicum expletis epulis,
Corpus Dominicum datum Discipulis
Sic totum omnibus, quod totum singulis,
Ejus fatemur manibus.

10 Hic

10 Hic Ecclesiæ sensus sacro Evangelistarum testimonio videtur innixus. Primo enim die azymorum, ut supra docuimus, Jesum Discipuli convenerunt, ut videre licet Matth. Cap. 26. v. 17. *Prima autem die azymorum accesserunt Discipuli ad Jesum*. Et Marc. Cap. 14. v. 12. *Primo die Azymorum quando Pascha immolabant*. Et Lucæ cap. 22. v. 7. *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha*. Itaque cum prima Azymorum die, ut infra demonstrabimus, celebraretur legale Pascha, & Paschalis agnus comederetur, jam haud obscure intelligimus, Apostolos non de Eucharistico Paschate, quod omnino ignorabant, sed de eo, quod juxta Ritum Judaicum prima illa die celebrabatur, cogitasse. Deinde percontati sunt ab eo ubi parari vellet Pascha, apud Matth. loc. cit. *Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* & apud Marc. loc. cit. *Quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha?* Cum autem Discipuli hæc a Domino sciscitantes nullum aliud quam legale Pascha cognitum haberent, necessarium omnino est percontationem ejusmodi factam esse non de Paschate Eucharistico, sed legali. Jesus autem iis respondens mandavit, ut Urbem introirent, Patrifamilias ejus verbis nunciarent, se velle cum Discipulis suis apud eum comedere Pascha; propterea quæ opus essent pararent: *Dicite ei apud te facio Pascha cum Discipulis meis*: ita Matthæus v. 18. Et apud Marcum v. 14. & 15. *Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum Discipulis meis manducem? Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande stratum, & illic parate nobis*. Et apud Lucam v. 8. *Euntes parate nobis Pascha, ut manducemus*. Huc igitur conferendæ vires animi, ut reperiamus, ecquod illud Pascha fuerit, quod sibi Redemtor noster parari jussit. Illud fuisse legale Pascha fatebitur quisquis rem considerat paullo attentius; tum quia in illum cadebat diem, quo legale Pascha celebrari mos erat, tum etiam quod Apostoli de legali Paschate celebrando Christum interrogaverant. Huc accedit & hospitis conditio, & apparatus cœnæ indictus, quæ duo idem satis probant. Instructo deinde apparatu Cœnæ, venit Jesus in Urbem cum Discipulis suis, & mensæ accubuit. Aut igitur postquam discubuit, comedit quæ parata erant, vel non: si non comedit, eum (quod quidem haud fas est dicere) oportet cibum parari jussisse, quem nec manducare volebat, nec manducavit; sin autem comedit quod paratum erat, profecto Paschalem Agnum manducavit, ac propterea legale Pascha celebravit. Addde quod inter cœnam Apostolis dixit: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*, ut testatur Lucas; quæ quidem verba, etsi ad sacræ Eucharistiæ institutionem referri possint, ad Cœnam tamen, quæ parata erat, maxime pertinent ex vi illius

Argumenta ex Evangelistis petita ad Ecclesiæ sententiam confirmandam.

illius particulæ *hoc*, ideoque ad Cœnam legalem. Nec Hebræorum perfidia Christo Domino umquam exprobravit præcepto celebrandi Paschatis non paruisse; quod quidem, si legale Pascha non celebrasset, Judæi non prætermisissent criminis loco objicere. Quæ omnia simul cum aliis rationibus si conferantur in unum, illud videntur conficere, Christum Jesum non vulgarem fecisse cœnam, in qua Eucharistiam instituerit, sed pridie quam subiret supplicium Crucis, legale celebrasse Pascha, & agnum juxta ritus Judaicos comedisse.

Proponitur objectio quædam, & solvitur.

11 Neque ea, quæ hactenus constabilivimus, ex eo possunt everti, quod Agnus, antequam manducaretur, Sacerdotum ministerio sacrificandus esset in Templo, atque ante dies decem parandus, & qui eum comederet, non assidere, sed stare deberet baculo innixus, renibusque præcinctus; quæ quoniam non legimus neque ab Apostolis, neque a Christo servata, dum illi pararent Pascha, & Christus una cum illis comederet, inde fluere videtur, non legale Pascha illud fuisse, sed vulgarem communemque Cœnam. Non enim omnes idem sentiunt in ea quæstione, num Paschalis agnus, antequam comederetur, ministerio Sacerdotum in Templo esset sacrificandus. Qui putat, Paschalem Agnum Sacramentum fuisse veteris legis, ait, illum quidem Hierosolymis ab unoquoque domi suæ fuisse immolandum, & comedendum, negat vero opus fuisse ad hanc rem Sacerdotum opera, qui agnum sacrificarent, juxta illa Exodi verba Cap. 12. v. 6. *Immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam*. At qui agnum Paschalem non fuisse solum affirmat veteris legis Sacramentum, sed etiam Sacrificium, non repugnat, Agnum, antequam manducaretur, Sacerdotum opera sacrificandum fuisse, juxta illa verba itidem Exodi 12. v. 27. *Victima transitus Domini est*: quæ sententia fundamentum habet in eo quod refert Josephus de Bello Judaico Cap. 17. Cum enim Cestius Præses scire vellet, quot Hebræorum capita essent in Palæstina, narrat Josephus, Principem Sacerdotum Præsidem monuisse, ut expectaret dum Pascha celebraretur; nam cum ad cœnam Paschalem non minus quam decem accumberent, inita Agnorum ratione, facile Hebræorum numerum comperisset; quod quidem indicium facit, non priusquam in Templo sacrificaretur, Agnum manducari consuevisse. Verum, ut cominus rem agamus, aut necessarium non fuit ejusmodi Sacrificium, & tota corruit objecto: aut si omnino necessarium fuit, Apostolos, qui missi sunt ad Pascha præparandum, quæ ritus Pascatis postulabat, profecto non prætermisisse credendum est. Quod vero ad eos ritus attinet, qui comedendo agno servandi vide-

debantur, monemur ab iis, qui Rituales Hebræorum libros accurate inspexerunt, jam eos ritus per id tempus obsoleviſſe: illos quidem, ut improviſæ ex Ægypto profectioni accommodatos, olim fuiſſe adhibitos, ſed Hebræos, cum res ſuas ita conſtabiliviſſent, ut pro ſuo cuique commodo liceret immolare Paſcha, ab iis ritibus receſſiſſe; quod argumento allato vim omnem adimit. Vid. Baron. ad annum Chr. 34. num. 41. & Uuitaſſe de Sacramento Euchariſtiæ Par. 1. q. 1. art. 3. ſect. 4.

12 Qui vero Sanctorum Patrum loca in rem hanc velit inſpicere, quæ ad ſolidam Traditionem ſtabiliendam pertinent, adeat auctores citatos, penes quos accurate & fideliter notata reperiet. Adeat itidem Herminier. Tractatu de Sacramentis Tom. 2. de Euchariſtia cap. 16. ubi poſt allatas auctoritates, quas indicavimus, de opinione P. Lamy, ita pag. 467. ſcribit: *A quibus auctoritatibus neſcio quomodo recedere potuit laudatus ſcriptor, qui contendit, Chriſtum hoc anno non manducaſſe Agnum Paſchalem*. Nos vero progredi volentes, & cetera perſequi, quæ ad hujus diei myſteria ſpectant, eam quæſtionem pertractandam ſuſcipimus, utrum Chriſtus legale Paſcha eo tempore celebraverit, quo Hebræi conſueverant; an tempus illud anteverterit; an vero Hebræi illo anno poſt conſtitutum tempus Paſcha immolaverint.

Patres Eccleſiæ in rem hanc. Quæſtio de tempore, quo Chriſtus ultimum celebraverit Paſcha.

13 Græci, quibus ex una parte perſpectum eſt, Chriſtum Euchariſtiam eo pane confeciſſe, qui appoſitus erat, nec alium panem, ſi juxta Hebraicum ritum celebratum fuit Paſcha, appoſitum fuiſſe in menſa, quam azymum, ex altera autem animo imbiberunt, ut infra declarabimus, propugnare, Chriſtum fermentatum panem conſecraſſe, eo confugiunt, ut dicant, Chriſtum antecepto tempore Paſcha celebraſſe, quo quidem miſero, ac ſane infelici perfugio nihil plane juvantur. Quamvis enim eo quo mortuus eſt anno tempus celebrando Paſchate antevertiſſet, tamen non niſi azymum panem comediſſet; ex quo ſequitur, quod conſecrans panem in menſa appoſitum, non fermentatum, ſed azymum conſecraſſet. Satis enim apparet ex verbis legis, ſi cui præſcripto tempore non liceret celebrare Paſcha, & Paſchalem agnum alio tempore cogeretur comedere, eum oportuiſſe panem azymum manducare, ut videre eſt Numer. cap. 9. v. 10. & 11. *Homo qui fuerit immundus ſuper anima, ſive in via procul in gente veſtra, faciat Phaſe Domino in menſe ſecundo quartadecima die menſis ad veſperam: cum azymis, & lactucis agreſtibus comedent illud*.

Sententia Græcorum refellitur.

14 Illud vero, quod Græci aſſumunt, nititur Evangelio S. Joannis, ut infra docebimus. Quia vero nihil habent quod reſpondeant contrariis textibus aliorum Evangeliſtarum, eo venerunt impietatis,

Græcorum impietas adverſus Evangeliſtas.

tis, ut abjecto omni pudore audacissime affirment, Joannem utpote ultimum Evangelii scriptorem errores aliorum Evangelistarum emendasse. Cujusmodi blasphemiam nos cum Baronio explodimus, qui ad ann. Chr. 34. num.25. *Facessant*, inquit, *hæc ut hæretica ab auribus, ac mente cujusque Fidelis*. Et ipso Baronio præeunte dicimus, quorumdam esse sententiam, Christum eo, quo occubuit, anno legale Pascha antevertisse; quosdam vero putare, eo quidem die Christum Dominum Pascha legale celebrasse, quo immolari juxta ritum Hebraicum oporteret; Hebræos vero non item; sed in crastinum diem distulisse. Quorum auctorum nomina æque, ac Baronius, recenset Bellarminus tom.3. Controvers. lib.4. de Sacram. Eucharist. cap.7.

Triplex eadem re sententia Mauduisii, Pezronii, Harduini.

15 Tres inter recentiores Criticos eximii viri in hanc causam descenderunt, Mauduisius, Pezronius, & Harduinus. Quorum primus illud assumit, Hebræis vetitum fuisse duo Festa continenter duobus diebus, quorum alter alterum proxime consequeretur, celebrare; id enim illis fuisset gravissimum, qui ejusmodi diebus plurima facere prohiberentur; cumque primus postremusque azymorum dies, ut infra docebimus, festi essent, ait, Christum vespere Feriæ quintæ, ineunte primo azymorum die, legale Pascha celebrasse; feria vero sexta Cruci affixum esse; Hebræos vero, ne duo festa continuarentur, idest feria sexta, qui primus erat dies azymorum, & Sabbathum, celebrasse Pascha feria sexta, primumque azymorum diem in Sabbathum transtulisse. Qua in re Auctor pulcram deprehendit analogiam; nam quo die comedebatur agnus, qui Christi fuit figura, eodem ipso die in Calvario Redemptor noster cruentum faciebat sacrificium, quo cum Deo genus humanum reconciliaret, & in gratiam reduceret. Pezronius docet, Hebræos Lunaribus mensibus usos esse dupliciter; lunaris enim mensis principium eos computasse, & a conjunctione Solis & Lunæ, & ab ejusdem Lunæ apparitione. Itaque ait Christum Dominum, & Hebræos etiam Paschalem agnum decimaquarta Luna comedisse; sed Christum agnum manducasse vespere Feriæ quintæ; Hebræos vero Feria sexta, inita nimirum, quod ad Jesum attinet, decimæquartæ lunæ ratione ab utriusque luminaris conjunctione, & quod pertinet ad Hebræos, a Lunæ conspectu. Harduinus denique contendit Hierosolymæ Galilæos, & Israelitas alio die Pascha celebrare solitos, ab eo die quo ab Hebræis celebrabatur; itaque Galilæos, & Israelitas agnum comedisse vespere Feriæ quintæ, Hebræos vero feriæ sextæ item vespere; ac propterea Christum Dominum utpote Galilæum pridie quam Hebræi Pascha celebrasse. Quæ tres expediendæ hujus rei rationes fuse referuntur a Boucat Theologia

logia Patrum tom.7. de Eucharist. Institut. dissert.3. art.3. Nos vero, qui neque argutari volumus, neque ingenio indulgere, sed tutam ingredi viam, affirmamus, Christum eo quo oportebat die, & quo Hebræi ipsi Pascha celebrabant, paschalem agnum comedisse, ideoque neque Jesum tempus antevertisse, nec Hebræos Pascha distulisse.

16 Hebræis lege præscripta fuit decimaquarta primi mensis, qua Pascha celebrari oportebat: *Decima die mensis hujus* (quæ verba sunt in Exodi cap.12. v.3. & 6.) *tollat unusquisque agnum per familias & domos suas .... Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus; immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel.* Primus autem anni mensis apud Hebræos congruit partim cum Martio, partim cum Aprili, & appellatur Abib, seu etiam Nisan: ex eo veris initium; qui cum septimus in ordine antea fuisset, post profectionem Israelitici Populi ex Ægypto primus anni mensis constitutus est, ut in Exodi loc. cit. v.2. *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni.*

Dies Paschæ apud Hebræos decimaquarta primi mensis.

17 Nec Pascha solum Hebræis, sed alia etiam fuit solemnitas, quæ azymorum dicebatur, quas inter solemnitates multum erat discriminis. Pascha enim, ut diximus, in honorem institutum fuit profectionis Hebræorum ex Ægypto, cum exterminator Angelus nocte, quæ præcessit, proxima percussit omne primogenitum in terra Ægypti, præteritis tamen Hebræorum ostiis, quæ respersa reperit sanguine agni, quem pridie ejus diei immolaverant. Festum vero Azymorum in memoriam itidem institutum fuit ejus rei, quæ Hebræis abeuntibus contigit, ut nimirum ad profectionem properantibus otium non fuerit fermentati panis conficiendi, juxta ea quæ leguntur in Exod. cap.12.v.39. *Et fecerunt subcinericios panes Azymos; neque enim poterant fermentari, cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere sinentibus moram.* Itaque decimaquarta primi mensis die Pascha, & decimaquinta solemnitas azymorum celebrabatur, in qua fermentatum panem nefas erat comedere, sed azymum tantum manducare oportebat; eaque solemnitas per septem dies agitabatur, quorum primus & ultimus festi dies erant: *Mense autem primo quartadecima die mensis Phase Domini erit, & quintadecima die solemnitas. Septem diebus vescentur azymis; quarum dies prima venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea .... Dies quoque septimus celeberrimus, & sanctus erit vobis: omne opus servile non facietis in eo.* Hæc Numeror. cap.28. v.16. 17. 18. & 25. cum quibus ea consentiunt Exod. cap.12. v.19. & 20. *Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris. Qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israel tam*

Die decimaquinta solemnitas Azymorum, quæ per septem dies peragebatur, amoto omni pane fermentato.

de advenis, quam de indigenis terræ. Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma. Cum autem dies Paschæ, ut mox docebimus, cum azymorum die congrueret, propterea Agnus Paschalis nonnisi cum azymis poterat manducari juxta Eod. cit. cap. 12. v. 8. *Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus.*

Plura dierum genera apud Hebræos.

18 Penes Hebræos plura genera dierum erant: quidam enim legales & sacri; naturales alii; alii artificiales: inde dierum diversæ mensuræ. Legales seu sacros dies Judæi inchoabant ab occasu solis, & ita legalis diei termini erant duo solis occasus; quo diei genere utimur in Ecclesia Catholica. Constat ex Levit. cap. 23. v. 32. *A vespera ad vesperam celebrabitis Sabbatha vestra.* Naturalium dierum initium a media nocte, finis in mediam noctem consequentem. Artificialium vero spatium inter duos solis ortus intercipiebatur. Quapropter etsi ait Scriptura, decimaquarta primi mensis die celebrandum esse Pascha ad vesperam, & decimaquinta Festum azymorum; tamen cum decimæquartæ diei vespera congruat cum initio decimæquintæ; qui rationem dierum legalium probe ineat, facile intelliget, diem Paschæ in primam diem cadere azymorum. Idque confirmatur ex eo, quod Paschalis agnus comedendus erat cum azymis, & dies azymorum septimus in vigesimam primam primi mensis diem desinebat, ut diserte habetur in Exod. cap. 12. v. 18. *Primo mense quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vesperam.* Nam si primus azymorum dies a secunda decimæ quartæ diei vespera non inchoetur, septimus azymorum nullo pacto potest cum vigesima prima die congruere.

Anno Christi emortuali Hebræis celebrãdum fuit Pascha decimaquarta primi mensis altera ejusdem diei vespera.

19 Ex quibus omnibus manifesto constat, etiam eo anno, quo Jesus occubuit, Hebræis Pascha celebrandum fuisse decimaquarta die primi mensis, seu mensis Martii; nec tamen Pascha celebrandum, seu, quod idem est, Paschalem Agnum manducandum illa prima vespera, qua Pascha inchoabatur, sed altera ejusdem diei vespera, quæ initium erat primæ diei azymorum. Cum autem narrent Evangelistæ secunda decimæ quartæ diei vespera, ineunte prima azymorum die, Christum Dominum eo anno, quo mortuus est, Pascha celebrasse, ut ii disertissime testantur illis verbis, quæ perspicuitatis gratia huc referre non gravabimur, Matth. cap. 26. v. 17. *Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Lucæ cap. 22. v. 7. *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha, & misit Petrum, & Joannem dicens: Euntes parate nobis Pascha, ut manducemus*, cum quibus, ut mox dicemus.

cemus, consentit & Marcus cap. 14. proculdubio consequitur, Christum eo die, quo Hebræi consueverant, Pascha celebrasse. Nec vero ex illis Marci verbis cap. 14. v. 12. *Et primo die Azymorum, quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha?* potest quispiam arguere Hebræos eo anno Pascha distulisse; nec enim alio verbum illud *immolabant* quam ad Hebræos referri potest. Præterea Jesus Discipulos in Civitatem miserat, eosque jusserat suo nomine monere Patremfamilias, ut locum sibi pararet ubi manducaret Pascha; cumque illud jusserit secunda decimaquartæ diei vespera, nec Paterfamilias imperata facere detractaverit; luculentissime apparet omnia fuisse paranda, ut eodem tempore Pascha celebraret, quo Hebræi eo anno celebrabant. Cumque deinde eo tempore, quod præstituerat, Pascha celebraverit, inde necessario conficitur Pascha eo ipso tempore celebrasse, quo Hebræi eo anno idem Pascha celebrarent.

Obstare videtur Evangelium S. Joannis.

20 Quibus rationibus nihil profecto esset, quod quisquam posset objicere, nisi Joannis Evangelium videretur iis adversari. Ait enim Joannes cap. 13. v. 1. *Ante diem festum Paschæ sciens Jesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Loquitur Joannes de ultima Cœna, in qua Jesus lavit pedes discipulorum, cum & nos, & alii omnes dicunt, illum celebrasse Pascha. Quia vero testatur Evangelista, id *ante diem festum Paschæ* contigisse, consequi inde videtur, Christum eo anno tempus, quo Hebræi Pascha manducabant, prævertisse. Narrat præterea S. Joannes cap. 18. v. 28. Hebræos *adduxisse Jesum a Caipha in Prætorium*, nec Prætorium introisse, *ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*: unde fluere videtur, eos Pascha nondum celbrasse, ideoque aut Christum prævertisse, aut Hebræos distulisse Pascha. Denique idem Evangelista cap. 19. ubi texit historiam Dominicæ Passionis, videtur innuere, illum obiisse *in Parasceve Paschæ*, nimirum eo die, quo Hebræi ea parabant, quæ Paschati celebrando opus essent; quod quidem indicium facit, vel Jesum tempus Paschatis antevertisse, vel Hebræos Pascha distulisse.

Componitur Evangelium Sancti Joannis cum aliis Evangelistis. Primus utitur mensura diei naturalis; cæteri mensura diei legalis.

21 Ejusmodi tamen objectionibus abunde suppetit qui satisfiat. Ineunda est Joannis concordia, qui dicit *ante diem festum Paschæ*, cum cæteris Evangelistis, qui dicunt, *prima die azymorum*. Patet autem Evangelistarum consensus. Nam tres Evangelistæ, qui Cœnam dicunt factam esse primo Azymorum die, profecto secundam intelligunt vesperam diei Paschæ, quæ initium fuit primæ diei azymorum, atque ita ea diei mensura utuntur, quæ in die-

diebus ſacris, & legalibus adhibebatur. Quartus autem Evangeliſta, qui narrat Cœnam factam eſſe ante diem feſtum Paſchæ, non negat factam fuiſſe ſecunda diei Paſchæ veſpera; ſed, dum ita loquitur, ſignificat, factam ante primum azymorum diem, adhibita non legalium, ſacrorumque, ſed naturalium dierum menſura, qui a media nocte incipientes in mediam noctem deſinebant, vel artificialium, quorum erat initium ab ortu ſolis.

Etiam nunc utimur duplici illa computandi ratione.

22 Quod quidem allato exemplo perſpicuum fiet magis. Nam ipſi quoque ſacros dies computamus a veſpera ad veſperam, naturales vero vel a media nocte ad aliam mediam noctem, vel ab oriente ad occidentem ſolem. Quamobrem anno 1738. quo Pervigilium S. Joannis Baptiſtæ die vigeſima tertia Junii in Feriam ſecundam, & Feſtum vigeſima quarta die in feriam tertiam cecidit, ſi quis rem Feria ſecunda geſtam hora vigeſima tertia narrando dixerit, die Feſto S. Joannis Baptiſtæ contigiſſe, recte dicet, ratione habita ſacri diei, ejuſque menſuræ: Si quis vero eam rem ante S. Joannis feſtum narraverit geſtam, recte item dicet, ſumta nimirum naturalis diei menſura, vel a media nocte ad mediam noctem, vel ab ortu ad occaſum Solis: atque hæc ſi conſiderentur, neutrum neutri perſpicuum eſt adverſari.

Ad eumdem modum interpretatur D. Thomas locum illum S. Joannis.

23 Atque hæc eſt S. Tomæ doctrina 3. part. q. 46. art. 8. *ad Primum: Cum autem dicitur Joannis XIII. ante diem feſtum Paſchæ, intelligitur hoc fuiſſe quartadecima Luna, quod tunc evenit quinta feria: nam Luna exiſtente quintadecima, erat dies ſolemniſſimus Paſchæ apud Judæos, & ſic eumdem diem, quem Joannes nominat diem feſtum Paſchæ, propter diſtinctionem naturalem dierum, Matthæus nominat primam diem azymorum, quia ſecundum ritum Judaicæ feſtivitatis ſolemnitas incipiebat a veſpera præcedentis diei.* Cui conſentit Catechiſmus Romanus de Sacrament. Eucariſt. pag. 134. ubi hæc habentur: *Quod ſi quis Joannis Evangeliſtæ auctoritatem opponat, qui hæc omnia ante feſtum diem Paſchæ acta eſſe commemorat, ea ratio facile diſſolvi poteſt. Etenim quem primum Azymorum diem cæteri Evangeliſtæ appellarunt, quod feria quinta veſperi dies feſti Azymorum inciperent, quo tempore Salvator noſter Paſcha celebravit, eum ipſum diem Joannes pridie Paſchæ fuiſſe deſcribit, ut qui diei naturalis ſpatium, quod ab oriente Sole incoatur, in primis notandum exiſtimavit.* Hanc ſemper ſequuti nos ſumus ſententiam reverentia adducti adverſus tantæ auctoritatis Scriptores. Neque tamen diffitemur ægre nos eam amplexos. Magnum enim robur futurum Evangeliſtæ verbis fuiſſe videbamus, dixiſſet, *Ante diem feſtum Azymorum*, quibus magna vis detrahi videtur, quod dixerit, *Ante diem feſtum Paſchæ.* Cum enim dice-

camus Pascha celebratum fuisse vespere decimisexti diei, Joannes, qui narrat celebratum fuisse ante diem Paschæ, innuere videtur anticipatum esse Pascha ante illud tempus, quo celebratum esse narrant cæteri Evangelistæ. Sed in ea sententia tandem conquievimus, postquam nobis omnem amovit difficultatem textus, in quem incidimus, dum Lucæ Evangelium legeremus. Capite enim 22. v.1. Festum etiam Azymorum Pascha appellatur: *Appropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha*. Et apud Josephum Antiqu. lib.18. cap.3. legimus: *Dum celebraretur Azymorum solemnitas, quam Pascha nuncupamus*.

Solvitur argumentum ex eo sumtum, quod Hebræi introire noluerint, ne contaminarentur

24 Ut autem quæ alia opponuntur dissolvamus, ex eo quod Hebræi in Prætorium introire noluerint, ne contaminarentur, & ut possent manducare Pascha, non sequitur, eos nondum Paschalem Agnum comedisse, ideoque vel Christum prævertisse Pascha, vel Hebræos distulisse. Pascha enim generale quoddam est nomen, quod complectitur etiam oves, & boves, qui in ea mactabantur solemnitate, & per septem illos, qui consequebantur dies, comedebantur; ut apparet ex Deuter. cap.16. v.2. *Immolabisque Phase* (idest Pascha) *Domino Deo tuo de ovibus, & de bobus in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus*, Cum igitur Joannes in concordiam revocandus sit cum tribus aliis Evangelistis, qui diserte affirmant, factam esse Cœnam, & Paschalem Agnum manducatum eo ipso tempore, quo ab Hebræis manducari oportebat, idque antequam Christus in Prætorium duceretur; propterea hæc ita sunt intelligenda, ut Hebræi in Prætorium introire noluerint, non quo sibi fas esset Paschalem Agnum comedere, quem jam manducaverant, sed ne domum Ethnici ingressi contaminarentur, neve ab cæteris Paschalibus escis, quas diebus sequentibus vellent comedere, omnino abstinere cogerentur. Neque illa quidquam itidem adversantur nostræ sententiæ Joannis verba, *In Parasceve Paschæ*; quæ non de parandis Paschalibus escis, sed de iis quibus sequenti Sabbatho usus esset, intelligenda sunt. Quæ si aliorsum accipiantur, non video quî Joannes non adversetur Marco, cujus sunt illa verba cap.15 v.42. *Erat Parasceve, quod est ante Sabbathum*. Nec Joannes reprehendi potest, quasi minus proprie locutus sit; eo enim anno Parasceve Sabbathi cecidit in diem Paschæ. Quo loquendi modo sane maxime proprio utimur, cum dicimus, *Dominica Paschæ, Dominica Pentecostes*, quod ea Festa in diem Dominicam cadant. Quod autem, quam Joannes nominat Parasceve Paschæ, ea ideo non sit accipienda pro Parasceve Sabbathi, quod nihil quidquam parare die Paschæ liceret, futilis ratio est, ac nullius momenti. Nam, ut dies Paschæ celeberrimus fuerit, licebat

tamen ea parare, quæ usui essent ad victum, quod contra non licebat die Sabbathi; idque probatur ex Exod. cap. 12. v. 16. ubi etsi primus, & ultimus azymorum dies solemnes erant, tamen ita decernitur. *Nibil operis facietis in eis, exceptis bis quæ ad vescendum pertinent*. Ut rem conferam in compendium, argumento illi nonnihil roboris esset, ubi Parasceve, quam Joannes commemorat, Parasceve esset Paschæ, non sabbathi, qui dies cadebat in diem Paschæ.

Qui viri docti hoc argumentum abunde pertractaverint. Mauduisii, Pezronii, & Harduini sententia confutatæ.

25 Cum a nobis de Pentecoste sermo fiet, hæc ipsa redibit ad manus retractanda materia. Interea, si cui libeat abunde totum hoc argumentum copioseque tractatum inspicere, adeat Baronium, Bellarminum, Gottum, Serry, Boucat, Graveson, Honoratum a S. Maria, & Uvitasse in locis supra citatis, quibus jungi possunt Suarez tom. 2. in 3. par. disp. 40. sect. 1. Theophilus Raynaudus tom. 9. pag. 652. Juveninus de Sacram. dissert. 4. quæst. 2. art. 4. §. 1. Tournely de Euchar. tom. 1. pag. 462. edit. Parisien. & Herminier tract. de Sacramentis tom. 2. de Eucharist. cap. 16. qui utramque profert sententiam; alteram nempe Christum anno emortuali suo Pascha cum Hebræis eodem die celebrasse; alteram, eo anno Hebræos Agnum Paschalem non manducasse decimaquarta die, sed decimaquinta post vesperam, translato azymorum festo in Sabbathum; declarat autem, primæ sententiæ plerosque Theologorum subscribere, nec tamen alteri suos deesse suffragatores sacrarum Litterarum interpretes magni nominis; ac quæ cuique arrideat magis, eam permittit sequi sententiam, licet ipse ad posteriorem videatur esse propensior. Mauduisii vero, Pezroni, & Harduini peculiares de hac re commentationes apud Gottum, Gravesonium, Serry, & Boucat funditus reperiuntur eversæ. Hebræos enim duobus caruisse festis diebus, qui se continenter exciperent, ideoque anno Christi Domini emortuali primum Azymorum diem in Sabbathum rejecisse, nullo fulcitur fundamento. Præterea si primum Azymorum diem in Sabbathum transtulissent, ne duo Festa proxime conjungerentur, nihilominus necesse fuisset iis eodem revolvi. Nam, decursa hebdomada, duo Festa simul juncta & se invicem excipientia nihilominus occurrissent; Feria nimirum sexta, qui septimus fuisset Azymorum dies, & Sabbathum; quod ut evitarent frustra primum Azymorum diem in Sabbathum transtulissent. Apud eosdem quoque Scriptores deprehendas, illud omni itidem carere fundamento, quod Hebræi diem decimum quartum modo a conjunctione Lunæ cum Sole, modo a momento, quo primum Luna fieret conspicua, computaverint. Harduini vero Systema prolixa disputatione rejecit Auctor libri, cui titulus, *Vindi-*

dicia Veterum Scriptorum contra Joannem Harduinum. Cæteri vero, qui idem systema refellunt, observarunt, nullum in sacris paginis extare monumentum, quo duplex fuisse Pascha, alterum Galilæorum, Judæorum alterum possit evinci; & a veri abesse similitudine, Jesum Christum, qui esset e Tribu Judæ, & regio Davidis sanguine ortus, quique vel minimum Legis apicem observare soleret; non cum Judæis, sed cum Galilæis Pascha celebrasse.

Quid potissimum Christus in ultima Cœna fecerit.

26 Rem hanc diu multumque versarunt, & acri judicio examinarunt hæreticarum partium homines, quorum sententias huc afferre non abs re arbitramur alienum, quod omnes in iis consentiant, quæ superius exposuimus. Casaubonus Exercit. 16. *n.*13. profitetur, Negari non posse *Matthæi, Marci, & Lucæ id videri significare, nimirum* Dominum nostrum Pascha eadem die, & hora celebrasse, quibus & cæteri Judæi omnes idem faciebant. Joannes Frischmutus in Thesauro Dissertat. in Novum Testamentum Amstelod. anno 1702. quod de Hieronymo Vecchietto superius narravimus, occasione inde capta quæstionis illius pertractandæ, num Christus Dominus eodem quo Hebræi die Pascha celebraverit, an diem illum celebrando Paschate anteverterit, ait a Christo Domino eodem, quo ab Hebræis, die celebratum esse Pascha; ac quotquot adversus eam sententiam afferri possunt difficultates dissolvit. Eam Dissertationem in eodem tomo alia excipit *de ultimo Christi Paschate* dissertatio, Joanne Sauberto Auctore, qui §.11. hæc scribit: *Controversia illa, num Christus ab isto Dei præcepto in observando tempore Paschatis discesserit, eruditorum judicium, atque ingenia mirifice exercuit. Nobis breviter negativa verisimilior videtur*. In Thesauro item Dissertationum in Nov. Testam. Hasei & Ikenii tom.2. Dissertatio quædam est Joannis Chrysostomi Harembergii, quæ idem concludit. Quia vero Sagittarius Par.1. Histor. Passion. Christi pag.135. & sequen. & pag.183. ad alteram sese adjicit partem, idcirco in hunc modum de illo scribit: *Sagittario non industria, sed judicium, & peritia Thalmudica deerat*. Incredibilis, est Antonii Binei labor in lib.1. de morte Jesu Christi cap.1. susceptus ut materiam hanc illustraret. Ibi num.19. quæstionem proponit, *An Jesus uno & eodem die cum Judæis omnibus, an diverso Pascha suum ultimam celebraverit*: congestisque iis, quæ tum Catholici, tum Protestantes alterutrius sententiæ Sectatores ea de re scripserunt, adductisque rationibus, quæ ad utramque sententiam constabiliendam faciunt, iisque accurate perpensis, tandem num.32. ita concludit: *Tot argumenta docent clarissime, longe præferendam esse eam sententiam, quæ Jesum Pascha suum ulti-*

ultimum celebrasse statuit eadem die eademque hora cum omnibus Judæis. Hactenus de legali Christi Paschate eodem cum Judæis tempore celebrato. Nunc de eo dicendum, quod in ea Cœna Christus fecerit, cujus rei in hac Feria quinta Majoris Hebdomadæ præcipua sit commemoratio.

Historia depromitur ex Evangeliis.

27 Narrat Matthæus cap. 26. v. 21. Jesum Christum, cum ad Cœnam jam accubuisset, dixisse: *Unus vestrum me traditurus est*: iis verbis vehementer Apostolos perturbatos eum interrogasse: *Numquid ego sum Domine?* Quibus Jesum respondisse: *Qui intingit mecum manum in parapside, hic me tradet*. Judæ vero, qui eum prodidit, interroganti, *Numquid ego sum Rabbi?* Christum Dominum respondisse: *Tu dixisti*. Porro, ut pergit Matthæus, sumtum Christus Dominus panem, eumque a se benedictum fregit deditque Discipulis dicens: *Accipite, & comedite: hoc est corpus meum*; & accepto itidem Calice *gratias egit, & dedit illis dicens: bibite ex hoc omnes hic est enim Sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Postquam vero Canticum cecinissent omnes ad montem Olivetum ascenderunt: *Et hymno dicto exierunt in Montem Oliveti*. Eadem narrat Marcus cap. 14. Lucas vero postquam eadem narravit, quæ Matthæus, & Marcus retulit, coortam illam inter Apostolos contentionem addit cap. 22. v. 24. *Quis eorum videretur esse major?* ac refert quo pacto eam Jesus extinxerit. Narrat etiam, monuisse Petrum, fore ut eos omnes tentaret Satanas: *Ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum*; se autem a Patre exorasse, ne ejus labaret fides; & jussisse ab eo cæteros fratres suos confirmari. *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Narrat præterea Joannes cap. 13. surrexisse Jesum a Cœna, detractisque sibi vestibus, linteo præcinctum, injectaque in catinum aqua, cœpisse *lavare pedes Discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus*; cumque Petrus restitisset, ne lavaret sibi pedes: *Non lavabis mihi pedes in æternum*, & Jesus illum monuisset: *Si non lavero te, non habebis partem mecum*, in ea verba Petrum commotum erupisse: *Domine non tantum pedes meos, sed & manus, & caput*. Referuntur in eo capite decimotertio a Joanne prædictiones de proditione Judæ. Jesus enim dixit: *Vos mundi estis, sed non omnes: sciebat enim quisnam esset qui traderet eum; propterea dixit: non estis mundi omnes*; cumque addidisset: *Unus ex vobis tradet me*, tum Joannes eum interrogavit quisnam ille esset; cumque respondisset Jesus eum esse, cui panem in patina intinctum porrexisset, panem intinctum Judæ præbuit dicens: *Quod facis, fac citius*. Quorum verborum sen-

sensum ii, qui ad Cœnam accumbebant, minime sunt assequuti; Judæ enim pecuniam custodienti putavere Christum Jesum imperasse, ut eorum aliquid coemeret, quibus in Paschatis Festo opus esset, aut aliquam eleemosynam faceret. Et D. Paulus in prima ad Corinthios cap. 11. v. 23. ait, se a Domino accepisse quod *Dominus Iesus, qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite, & manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem.*

Quomodo Hebræi ad mensam accumberent.

28 Nobis non est in animo longius hinc digredi, ut quemadmodum Hebræi ad mensam accumberent, seque, antequam discumberent, abluerent, fuse persequamur. Sed paucis quibusdam, quæ ad utramque rem pertinent e sacra Scriptura depromtis, ad ea quæ Christus gessit in ultima Cœna regrediemur.

Hebræos in lecto jacentes cubito innixos ad mensam accubuisse constat ex aliquot Sacræ Scripturæ locis. Ad eum modum Christum, & Apostolos in ultima Cœna accubuisse.

29 Hebræis cum cœnabant non in sellis sedere mos erat, sed porrectos jacere in lectis, cubitoque innixos cibum capere. In eo convivio, quo Assuerus Primores regni sui vocaverat, novimus Esther 1. v. 6. Lectulos quoque aureos, & argenteos super pavimentum smaragdino, & pario stratum lapide dispositos fuisse; & cap. 7. v. 8. tradit sacer textus, Assuerum ab horto redeuntem deprehendisse Amanum in eodem, quo accumbebat Esther, lecto conjectum; quod manifestum facit indicium, eos non sellis insidentes, sed in lectis projectos accumbere consuevisse. *Qui cum reversus esset de horto nemoribus consito, & intrasset convivii locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo jacebat Esther.* Sancta illa fœmina apud Lucam cap. 7. v. 38. locum, ubi accubuerat Jesus, ingressa, *stans retro secus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus*, quod quidem illi facere non licuisset, si Christus ad mensam assedisset, quo modo nos pedibus mensæ subjectis in sella quisque sua sedemus. Itaque cum Christus Dominus in lecto accumberet capite ad mensam converso, rejectisque ad exteriorem partem pedibus, qua dapes afferebantur, licuit illi mulieri ex aversa parte ad Christum accedere: lacrymis pedes ejus ablure, capillis extergere, unguento inungere. Ex quo intelligitur, Jesum in lecto ad eum, quem diximus, modum recubasse, quod observat Maldonatus ad illud Lucæ caput: *Quia qui ad mensam antiquo more super thoros accumbebant, ita jacebant, ut caput versus mensam, pedes versus exteriorem partem haberent, qua Ministri fercula ferentes mensam obibant.* Joannem denique ex cap. 13. v. 23. Evangelii sui apparet in gremio Domini recubuisse; *Erat ergo recumbens unus ex Discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus.* Et cap. 21. v. 20. *Conversus Petrus vidit illum Discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, qui & recubuit in Cœna super pectus ejus.*

Quod

Quod itidem declarat, non sellis insidentes, sed in lectis jacentes ad mensam accubuisse. In Christi Domini sinum, cum ita jaceret, licuit Joanni caput rejicere; quod quidem, si quemadmodum nos, ad mensam assedissent, minime licuisset. Nec illud prætereundum, quod Jesus lavit pedes Discipulorum, quin ipsi a mensa surgerent, id vero fieri non potuisset, nisi super thoros accubuissent, facie ad epulas conversa, & pedibus rejectis in exteriorem partem, qua fercula inferebantur. Sagittarius par. 1. Histor. Pass. Chr. pag. 202. & sequen. plurimos Auctores congerit, qui de ratione scripserunt, qua veteres ad mensam accumberent. Et Antonius Bineus de morte Christi tom. 1. pag. 210. iconismos exhibet, qui ad hunc modum accumbentes repræsentant, alterum a Ligorio e veteribus monumentis descriptum, alterum e Patavino, quod etiamnum extat, marmore expressum, ubi convivium apparet, in quo convivæ ad mensam thoris discumbunt. Apud eumdem Bineum pag. 260. est etiam iconismus, quo ad mensam Christus Jesus, & discipuli in lectis recumbentes exhibentur, &, quæ illi lavat, & ungit pedes, Magdalena. Quapropter absona videri debet Andreæ Baccii opinio, qui lib. 4. de naturali vinorum historia pag. 147. cum inficiari non posset, veteres lectis stratos ad mensam recubuisse, tamen contendit, convivas more nostro, præsertim si prandium paullo esset frugalius, aut cœna parcior, interdum assedisse; non quidem ut sua cuique sella daretur, sed si exempli causa octo vocati essent, duo scamna longa pararentur, quibus quaterni quaternis adversi assiderent: Jesum autem, quem, ut æquum est, humilem fuisse, eamdemque virtutem ab Apostolis postulasse non inficiatur, sella, seu parvo scamno sedentem arbitratur in cœna primum mensæ latus tenuisse, discipulis ad dextrum sinistrumque latus adsidentibus; ac propterea haud ægre illi Magdalenam pedes lavare potuisse: eodemque plane modo adsedisse ad Cœnam, quando Pascha cum discipulis suis celebravit: neque enim intelligere potest, quonam tandem modo, si lectis recubuissent, Joannes Evangelista in Christi Domini sinum reclinare caput suum, & Jesus ita lecto jacens frangere panem, & Apostolis itidem jacentibus dispertire potuisset. Hanc opinionem absonam esse, diximus: omnino enim nova est ac singularis, cujusmodi vel ipse Auctor eam esse agnoscit. Pugnare etiam videtur hæc opinio cum Historia. Ut enim Baccius eam tueatur, textus Evangelici sententiam ita detorquet, ut Joannis recubitus supra pectus Domini nihil aliud significet, quam quod Joannes proximus Jesu sederet; eamque difficultatem plane inexplicabilem dissimulat, nonnisi sublata mensa potuisse Jesum lavare pedes discipulis, si more nostro ad cœnam assedissent.

Mo-

30 Moris etiam erat apud Hebræos nonnisi lotos ad mensam accumbere. Quamobrem Reg. lib.2. cap.12. v.20. cum David a Deo postulasset, ut filium, quem e Bersabea adulterinum susceperat, incolumem sibi servaret, ubi mortuum intellexit, ut declararet, se omni patientia quidvis illatum divinitus perpeti, suaque omnia Deo permittere, omni mœrore animi dejecto jussit, apponi sibi cœnam, ad quam non prius quam lavaretur, accubuit: *Surrexit ergo David de terra, & lotus unctusque est.... petivitque, ut ponerent ei panem, & comedit.* Pharisæum etiam legimus apud Lucam cap.11. v.37. & 38. miratum quid illud rei esset, quod Jesus vocatus ad prandium accubuisset illotus; quod quidem confirmat, eam tum fuisse consuetudinem, ne quis ad mensam prius accumberet, quam esset lotus. *Rogavit illum quidam Pharisæus, ut pranderet apud se, & ingressus recubuit. Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere: Quare non baptizatus esset ante prandium.*

Hebræi non nisi loti ad mensam accumbebant.

31 Itaque Hebræi non accumbebant ad mensam, quin lauti prius essent, seu quod idem est, quin balneum adhibuissent. Cum autem exissent e balneo, nihil sibi quidquam lavabant præter pedes, ut a sordibus mundarentur, quibus conspurcari eos oportebat, dum sine calceis & caligis a balneo ad mensam venirent. Quapropter Abrahamus, & Lot Angelis, quos sub hospitum & peregrinorum aspectu domi exceperant, pedes tantum laverunt, ut est in cap.18. Genes. Et Josephus cum fratres qui e Cananæa advenerant exciperet, prius paravit convivium, ut est in eod. lib. Genes. cap.43. v.16. *Introduc viros domum; & occide victimas, & instrue convivium, quoniam mecum sunt comesturi meridie.* Postea vero *Introductis domum attulit aquam, & laverunt pedes suos.* In libro Judicum cap.19. v.21. ubi senex ille tanta humanitate Levitam domi suæ exceperat, legimus: *Ac postquam laverunt pedes suos, recepit eos in convivium.* Et 2. Reg. cap.11. v.8. Urias a Rege dimissus fuit ad mensam, postquam lavisset pedes. *Vade in domum tuam, & lava pedes tuos &c. Et egressus est Urias de domo Regis, sequutusque est eum cibus regius.* Jam vero in novo Testamento apud Lucam cap.7. v.44. de Pharisæo Jesus conqueritur, quod sibi pedes non lavisset: *Aquam pedibus meis non dedisti.* Et Epist.1. D. Pauli ad Timotheum cap.5. v.10. ubi egregiæ viduæ dotes recenset Apostolus, illud etiam ait quærendum, *si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit.* Et ut abunde probemus, qui ad cœnam venirent, iis e balneo egressis pedes solum fuisse lautos, satis est verba Christi Domini referre, quæ habentur Joann. cap.13. v.10. *Qui lotus est, non indi-*

Balneo egressi pedes lavabant.

get nisi ut pedes lavet. Quibus verbis non modo ad eam consuetudinem respicit, sed illud etiam significat, ei, qui purus est ab omni lethali culpa, qua anima Deo fit invisa, nihil opus esse amplius, quam ut lavet pedes, hoc est affectiones animi regat, concupiscentiæ impulsus coerceat, occultam elationem animi comprimat, honorum cupiditatem immoderatam excutiat, sui ipsius amorem excindat, & iram, & invidentiam, & obtrectandi studium compescat. Egregie ad eum locum Augustinus n.4. tom.3. *Ipsi igitur humani affectus, sine quibus in hac mortalitate non vivitur, quasi pedes sunt, ubi ex humanis rebus afficimur, & sic afficimur, ut si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos decipiamus*.

De insigni hac in re Christi Domini humilitate.

32 Neque vero prætereundum est, Christum Jesum, cum Apostolis lavare vellet pedes, vestem posuisse, linteo se præcinxisse, quo lotis pedibus tergendis usus est, ut apud Joann. cap.13; qua quidem in re maximum exhibere voluit humilitatis exemplum, non modo lavandis pedibus, sed veste deponenda, & linteo sumendo, quod servorum erat, ut observat Ferrarius de re vestiaria par.1. pag.138. Ejus lintei partem narrat Leo Ostiensis a quibusdam Monachis Hierosolyma profectis ad Casinense Monasterium allatam esse; eam, juxta illorum consuetudinem temporum, in ignem injectam statim igneo colore incanduisse, semotis autem carbonibus, ad primam formam esse restitutam; quod quidem veritatem sacri lintei comprobavit. Propterea, ita ut æquum erat, honorifico in loco fuit collocatum, ut tradit etiam Joannes Chiffletius de Linteis Christi sepulcralibus cap.6.

Trina Christi de Judæ proditione prædictio.

33 Atquæ hæc hactenus de Hebræorum more accumbendi, & de lavandis pedibus. Nunc de rebus a Christo in ultima Cœna gestis dicendum est. De proditione, quam unus ex Discipulis Magistro moliebatur, trina est Jesu Christi prædictio. Prima est initio Cœnæ, ut apud Matth. cap.26. v.20. & 21. *Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim Discipulis suis, & edentibus illis dixit: Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est*: quod etiam legitur apud Marcum cap.14. Altera est, postquam Discipulis lavit pedes, Joann. cap.13. v.10. *Qui lotus est non indiget, nisi ut pedes lavet .... & vos mundi estis, sed non omnes*. Tertia denique, postquam Eucharistiam instituit; ut habetur apud Lucam, qui cap.22. v.21. enarrata Eucharistiæ institutione, refert Christum dixisse: *Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa*, & consonat Joannes cap.13. Cujus trinæ prædictionis causa fuit, vel ut Apostolis firmior injiceretur opinio, Christi voluntarium fuisse interitum, quem, si libuisset, facile illi fuisset evitare, vel etiam ut iteratis illis prædictionibus Judæ daretur pœnitentiæ locus, quemad-

quemadmodum sancti Patres, sacrique Interpretes rem hanc expendunt, quos refert Calmetus ad Matth. cap. 26. num. 21.

Quo tempore Christus pedes laverit Discipulorum. Cœna illa tripliciter consideranda est, legalis, vulgaris, Eucharistica. Christus lavit pedes Discipulorum expleta magna ex parte vulgari Cœna.

34 Lavit igitur Christus pedes discipulorum; quo vero tempore id fecerit, sacri disputant Interpretes. Joannes cap. 13. ait, lavisse pedes discipulorum, *Cœna facta*. Quia vero triplex considerari potest Cœna; prima qua Paschalis Agnus, adhibitis cæremoniis legalibus comedendus unice apponebatur; Secunda, vulgaris quædam Cœna, qua, cum Paschalis agnus satiandæ familiæ plerumque satis esse non posset, quidlibet licebat comedere; Tertia denique Sacrosancta illa Cœna, qua institutum est Eucharistiæ Sacramentum; quærunt propterea Interpretes, quanam tandem e tribus hisce peracta Cœna, Christus laverit pedes. Suarez in 3. par. D. Th. tom. 3. disp. 41. sect. 2. primam inter & secundam Cœnam arbitratur Christum lavisse pedes Discipulorum, expleta nimirum legali Cœna, paullo antequam vulgaris altera inciperet. Et sect. 4. luculenter ostendit, Dominum Jesum, postquam lavisset pedes Apostolorum, ad mensam iterum recubuisse, seu quod idem est, ad communem illam vulgaremque mensam, ubi denique Eucharistiæ Sacramentum confecit; atque eam esse ait rerum ibi gestarum naturalem seriem & ordinem: nam primum legali Cœna præcepto legis obtemperatum est; consequutum est deinde mysterium ablutionis pedum, *ut quanta reverentia futurum Sacramentum recipiendum esset, significaretur*; denique facta est ipsius Sacramenti institutio. Alii putant, Christum Jesum, postquam Sacramentum Eucharistiæ confecit & dispertivit, lavisse pedes Apostolorum. In ea sententia est Auctor Tractatus *de cardinalibus operibus Christi*, qui D. Cypriano falso tribuitur, de ablutione pedum pag. ciii. *Jam Sacramenta Corporis sui Apostolis Dominus distribuerat, jam exierat Judas; cum repente de mensa surgens linteo se præcinxit, & ad genua Petri lavaturus pedes ejus, ipse genibus flexis Dominus servo consummatæ humilitatis obtulit famulatum*: quam sententiam probat Calmetus in cap. Joann. 13. num. 2. Verum communis opinio est, Christum legali Cœna expleta lavisse pedes Apostolorum; atque hunc esse illorum verborum sensum: *Et cœna facta est*; & paulo post: *Surgit a cœna, & ponit vestimenta sua, & cum accepisset linteum, præcinxit se*: nec expleta tantum legali Cœna, sed magna etiam ex parte secunda illa vulgari Cœna absumta, quod optime probat a Lapide in cap. 26. Matth. vers. 26. & in cap. 13. Joann. vers. 2. sed tamen ante institutionem Eucharistiæ: *Christus hic triplicem cœnavit cœnam cum Apostolis. Prima fuit cæremonialis, qua comedit Agnum Paschalem. Secunda fuit communis sive usualis &c. Tertia fuit Cœna Eucharistica*

charistiæ. Itaque Christus post duas priores cœnas ante hanc tertiam lavit Apostolorum pedes. Consonat Maldonatus ad idem caput. 13. num. 2. Diximus magna ex parte vulgari cœna absumpta, quia Christus postquam lavisset Apostolorum pedes, iterum rediit ad mensam, ut apparet ex Joann. cap. 13. v. 12. *Postquam ergo lavit pedes eorum, & accepit vestimenta sua, cum recubuisset iterum, dixit eis &c.* Et Epulæ adhuc erant appositæ; pergit enim Joannes, aitque v. 26. panem in patina injectum intinctumque Judæ præbuisse: *Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ*.

Quo Cœnæ tempore Christus Eucharistiam instituerit.

35 Quod tempus illud, quo Christus pedes lavit Apostolorum, definierimus, multum id confert ad tempus reperiendum, quo Eucharistiam instituit. Matthæus cap. 26. v. 26. ait, inter cœnam, scilicet communem, Sacramentum illud esse institutum: *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit*. Idem ait Marcus cap. 14. v. 22. *Et manducantibus illis, accepit Jesus panem.* Lucas vero cap. 22. v. 20. Eucharistiæ institutionem videtur ponere post cœnam expletam: *Similiter & calicem postquam cœnavit dicens &c.* Idem ait D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. v. 23. *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite & manducate: hoc est corpus meum; quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & Calicem, postquam cœnavit, dicens; Hic Calix novum Testamentum est in meo Sanguine: hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem*. Sunt qui locis hisce omnibus probe perpensis, putant, Christum Jesum inter vulgarem cœnam panem consecrasse ac distribuisse, eaque absoluta, consecrasse itidem & distribuisse sanguinem. Alii arbitrantur, panem & vinum consecrasse ac distribuisse, nondum peracto tempore Cœnæ vespertinæ, seu nondum sublata mensa, quod tempus sæpenumero sub cœnæ nomine continebatur. Vide Estium in cap. 2. Epist. 1. ad Corinth. num. 25. qui priore rejecta, alteri sententiæ suffragatur. Verum ablutio pedum ante Eucharistiæ institutionem facta fuit: ea enim innuere Christus voluit, mundos eos esse oportere, qui Sacramentum susciperent, quod certe non innuebatur, pedes abluendo post Eucharistiæ institutionem, ut bene arguit Maldonatus loc. citat. *Præterea cum hac pedum lotione . . . . . docere Christus voluerit, oportere eos, qui ad sumendam Eucharistiam accederent, esse mundos credendum, post omnem aliam cœnam, & ante Eucharistiæ traditionem, eam adhibuisse, ne quid aliud videri posset significare*. Cumque sub finem secundæ seu vulgaris cœnæ

cœnæ facta fuerit, ut docuimus, pedum ablutio, qua Christus perfunctus, ad mensam, ubi aliquot remanserant patinæ, reversus est, in id tempus apte videtur conjici Eucharistiæ institutio. Ratio autem conciliandi Matthæum & Marcum cum Luca & Paulo ea videtur esse, ut verba illa, *cœnantibus* & *manducantibus*, apud Matthæum & Marcum reditum Christi ad mensam significent post lavatos pedes discipulorum, quo tempore paullulum cibi præterea sumsit; verba autem illa, *postquam cœnavit*, apud Lucam & Paulum, finem manducandi ostendant, ut bene advertit Calmetus in cap.13. Joannis loc. cit.

Cur Lucas, & Paulus mentionē faciant expletæ Cœnæ, cum Calicem commemorant?

36 Hæret adhuc scrupulus, cur Lucas & Paulus, dum calicem commemorant, mentionem expletæ Cœnæ injiciant, nihil autem de Cœna dicant, cum de pane loquuntur. Venerabilis Bellarminus Cardinalis tom.3. controv. lib.1. cap.2. de Sacram. Eucharistiæ ejusmodi eximendo scrupulo eam adhibet observationem, Lucam scilicet duos commemorare Calices, alterum ante, alterum post consecrationem panis adhibitum. De primo ita loquitur Evangelista cap.22. v.17. *Et accepto Calice gratias egit, & dixit: Accipite & dividite inter vos*. De altero vero hæc habet v.20. *Similiter & Calicem postquam cœnavit, dicens: Hic est Calix Novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Primus ad legalem cœnam referendus, qui ejus cœnæ distributus fuit initio cum vino minime consecrato. Quamobrem idem doctissimus Cardinalis probat, falso argui in Calice non fuisse sanguinem ex illis verbis: *Non bibam amodo ex hoc genimine vitis, donec illud bibam novum in Regno Dei*: ea enim verba loquutus est Jesus, ut apud Lucam luculentissime apparet, non post secundi Calicis consecrationem, sed post primi distributionem. Calix vero secundus ad cœnam Eucharisticam referendus, qui sub vulgaris mensæ finem consecratus est, Jesu Christi sanguinis plenus. Idcirco Lucas & Paulus de Calice loquuti ea addiderunt verba, *Postquam cœnavit* (nam cum de pane loquerentur, nihil opus erat ejusmodi additione, quem neque bis fractum, nec semel initio communis cœnæ, & iterum in ejusdem cœnæ fine dispertitum referunt Evangelistæ) non ut significarent, panem quidem inter cœnam, calicem vero post cœnam consecratum esse; sed ut ostenderent, cum duo Calices essent, se non de primo loqui, cujus distributio facta fuit initio cœnæ, sed de secundo, quem Christus sub ejusdem cœnæ finem consecravit, quod fuse probant Cajetanus in Luc. cap.22. Joannes Esselius in Matthæum, Estius in primam Epist. ad Corinth. & a Lapide in Matth. cap.26. vers.29. Atque hic est idem ille Calix, qui multos annos Hierosolymæ conservatus fuit, ut ex Beda

 intel-

intelligimus, sive is, sive alius auctor sit Libri de Locis Sanctis cap.2. ubi hæc leguntur: *In Platea, quæ Martyrium & Golgotha continuat, Exhedra est, in qua Calix Domini scriniolo reconditus per operculi foramen tangi solet & osculari, qui argenteus calix duas hinc inde habens ansulas sextarii Gallici mensuram capit, in quo est & illa spongia Dominici potus ministra.* Vide Baronium ad annum Christi 34. §. 63.

Expenduntur Christi plures actiones in Cœna.

37 Plures in institutione Eucharistiæ considerantur Christi Domini actiones. Primo enim Jesus accepit panem, deinde Deo Patri suo gratias egit; tum eumdem panem fregit, & distribuit discipulis dicens: *Accipite, & manducate: hoc est corpus meum.* Et accepto Calice, gratias itidem egit Deo Patri suo, & Apostolis præbuit, ut ex eo biberent, dicens: *Bibite ex hoc omnes: hic est enim Sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Atque ita non modo in fine cœnæ utrumque consecravit, panem nimirum, & vinum (neque enim eorum opinionem sequimur, qui putant panem inter cœnam, vinum autem, expleta cœna, fuisse consecratum) sed juxta verisimiliorem sententiam, inter utramque consecrationem panis & vini, & utriusque distributionem nihil quidquam gestum est, nihilve dictum, ut colligitur ex Matthæo, Marco, & Luca. Et sane postulabat sacramenti & sacrificii Eucharistici ratio, ut totum id, nulla re alia interposita, continenter perficeretur: ad naturam enim ejusmodi sacrificii, quod ad exemplum refectionis instituebatur, æque pertinebat consecratio panis & vini, ut optime disputat a Lapide in cap.26. Matth. vers.27. Atque hæc de Christi actionibus, ut polliciti sumus, dixisse sufficiat, ne omnia persequamur, quæ in ultima cœna Christus gessit, tametsi omnia mysteriorum plena sint, & veneratione dignissima. Neque tamen argumentum hoc dimittemus, quin eas explicemus quæstiones, azymumne, an fermentatum panem Christus consecraverit; utrum consecrando pane & vino certis quibusdam conceptisque verbis usus sit; num se ipse communicaverit; num Judæ corpus suum præbuerit; quid expleta cœna denique gesserit.

Christus consecravit azymum; non tamen improbat Ecclesia Occidentalis ritum Orientalis consecrandi fermentatum. Græcorum injuria

38 Dubitari minime potest, quin Christus panem azymum consecraverit: nam, ut supra docuimus, legale Pascha eodem tempore quo Hebræi celebravit, ideoque prima azymorum die, cum nulli fas erat fermentatum panem habere domi. Sed cum Christus panem azymum consecraverit, non inde tamen recte inferas, solum consecrari posse azymum: *quamvis Christus de azymo pane corpus suum fecerit (forsitan non quia res quæ fiebat hoc exigebat, sed quia cœna in qua hoc factum est, panem alium non exhibebat)*

bebat) *panem tamen fermentatum non prohibuit*; verba sunt Algeri lib. 2. de Sacram. Corporis, & Sanguinis Domini, cap. 10. in Biblioth. Patr. tom. 21. pag. 283. Quamobrem Concilium Florentinum anno 1439. habitum, cui Latini & Græci subscripsere, ita rem hanc definivit: *item in azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Domini veraciter confici, Sacerdotes quoque in altero ipsum Domini corpus conficere debere, juxta suæ Latinæ vel Orientalis Ecclesiæ consuetudinem*, ut videre licet tom. 13. collat. 22. col. 1136. Concil. Collect. Labbeanæ. Atque ibi duo observanda. Primum quanto diligentius Latina Græcam Ecclesiam, quam Græca Latinam observaverit. Latina enim Ecclesia numquam Græcorum disciplinam improbavit consecrandi fermentatum, ut videre licet in Constitutionibus Gregorii IX. Eugenii IV. Leonis X. Clementis VII. & in Enchiridio Græcorum Beneventi anno 1717. a Cardinali Quirino tunc temporis Archiepiscopo Corcyrensi edito. Verum adversus Latinam Ecclesiam non fuit par & mutua Græcorum observantia & studium, quod spectat ad consecrationem azymi. Etsi enim Photius S. Ignatii Patriarchæ Constantinopolitani nefarius oppressor, quem in Romano Concilio Summus Pontifex Nicolaus condemnavit, in decem illis calumniarum plenis capitibus, quæ anno 858. adversus Latinos edidit, nihil quidquam de consecratione azymi attigerit, ut apparet ex Epistola 51. Hincmari Rhemensis ad Odonem Episcopum; id tamen opposuit Latinæ Ecclesiæ anno 1043. Michael Cerularius, quod constat ex ejus epistola, & alia quadam nomine Leonis Archiepiscopi Bulgarorum scripta ad Joannem Episcopum Tranensem, in quibus vehementer exagitat Romanam Ecclesiam, Apostolicam Sedem, & Ecclesiam Occidentalem universam, quasi adhibito pane azymo judaizet; quam calumniam Summus Pontifex S. Leo IX. disjecit Ep. 1. cap. 5. cumque anno 1054. ad pacem Latinos inter & Græcos conciliandam, bellumque adversus Nortmannos inferendum, Legatos suos Constantinopolim misisset Cardinales Humbertum Episcopum Sylvæ Candidæ, Fridericum Archidiaconum & Cancellarium, & Petrum Archiepiscopum, ex his Humbertus Hebraice, Græce, & Latine doctissimus publica disputatione rationes, quæ adversus panis azymi usum a Græcis & Schismaticis afferebantur, dissolvit, ut videre est in ejus Dissertatione de Azymo apud Baron. Annal. tom. 11. Alterum observatu dignum est, quod exploratum habemus, Christum panem azymum consecrasse, & Eucharistiæ materiam necessariam esse panem triticeum. Certissimum itidem est, Latinam Ecclesiam laudabiliter azymum consecrare, at in Orientalibus Ecclesiis consecrari fermentatum exceptis

adversus Occidentalem Ecclesiam. Panis triticeus materia necessaria Sacramenti. In Ecclesia Latina præscriptus azymus tempore inter Photii, & Cerularii schismata interjecto.

ceptis tamen Maronitis, ut testatur Morinus Præfat. in Ordinationes Maronitarum; & Armenis, ut apparet ex Constitutione Gregorii VII. in Enchiridio supra allato: *De reliquo quia cognovimus, Ecclesiam vestram azyma sacrificare, & ob hoc a Graecis dumtaxat imperitis quasi de haeresi reprehendi, volumus vos de temeraria garrulitate illorum multum mirari, sed nec ab instituto discedere*. Verum quo tempore cœperint Græci fermentatum panem; & Latini seu Occidentales azymum consecrare, non ita compertum est. Etenim D. Thomas in 4. sentent. dist.2. quæst.2. quæstiunc.3. ait, utramque Ecclesiam azymum adhibuisse usque ad ea tempora, quibus hæresis Ebionitarum erupit; eos autem hæreticos declarasse, ideo se panem azymum consecrare, ut Hebræorum Christianorumque ritus jungeretur, atque ita præcepto servandæ simul utriusque legis Moysis & Christi satisfieret: quamobrem Latinam æque ac Græcam Ecclesiam, ut ab aliis hæreticis quam longissime abessent, disciplinam consecrandi panem fermentatum amplexas esse; ea vero hæresi oppressa, refert S. Thomas & cæteri Scholastici Theologi, Orientalem Ecclesiam usum fermentati retinuisse, Occidentalem vero disciplinam panis azymi revocasse. Verum recentiores viri docti, qui ubi agitur de rebus non juris, sed facti, veteribus & germanis monumentis se adhærescere profitentur, in alias alii abiere sententias. Sirmondus in brevi præclaraque Dissertatione de Azymo tom.4. Operum suorum edition. novissimæ contendit, in Latina Ecclesia octingentos & amplius annos fermentati usum communem fuisse; azymi vero disciplinam per id temporis invectam fuisse, quod inter utrumque schisma Photii & Cerularii intercessit. Mabillonius in Dissertatione, quam de hoc argumento conscripsit, & Christianus Lupus tom.3. ad Decreta & Canones Conciliorum Dissertat. de Actis S. Leon. IX. cap.7. & sequen. putant, ab Apostolicis usque temporibus ductam in Latina Ecclesia azymi disciplinam, nec umquam esse intermissam. At vir sapientia æque ac eruditione clarus Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib.1. cap.23. edit. noviss. docet, penes Græcos fermentatum semper fuisse adhibitum; Latinos vero primis Ecclesiæ seculis, ut cuique se temporum locorumque opportunitas obtulisset, promiscue azymo pane & fermentato usos esse; decimo vero seculo in Ecclesia Latina disciplinam azymi confirmatam.

Quid Bocquillotus, & quid Heterodoxi hac de re sentiant.

39 BocquillotusTract. Histor. de sacra Liturgia lib.1.Cap.11. statuit, Jesum Christum in azymo consecrasse; non tamen in animo habuisse, Apostolis eorumque Successoribus præcipere, ut in Missa panem Azymum fermentato anteponerent. Plura deinde argumen-

gumenta & conjecturas affert, quibus ostendere studet, nongentorum spatio annorum utrumque in utraque Ecclesia tum Occidentali tum Orientali panem azymum & fermentatum promiscue fuisse adhibitum, atque in Sirmondi tandem sententiam descendit, in Ecclesia Latina statutum fuisse per illud tempus, quod inter Photii & Michaelis Cerularii Schismata interjectum est, ut panis tantum azymus consecraretur. Pertractarunt Heterodoxi quoque hoc argumentum; inter quos Philippus Julius Retmejer dissertationem, Andrea Schmidio Præside, publico proposuit examini, typisque Amstelodamensibus edidit anno 1727. quæ dissertatio extat in tom.318. Miscellaneorum in celebri Bibliotheca Dominici Cardinalis Passionei. In ea igitur confirmantur omnia, quæ statuere Sirmondus & Bocquillot; & Sirmondi quidem ibi fit mentio, non tamen Bocquilloti, cujus tamen opus multo antea editum fuit. Ejus Actor Lutheranarum partium ait §.11. Lutherum noluisse de usu panis azymi quicquam immutare, quem probe sciret verum esse panem, ideoque aptam consecrationi materiam, & cuilibet potestatem fecisse juxta regionis consuetudinem consecrandi in azymo vel fermentato; qua quidem in re nihil a Catholicæ Ecclesiæ statuisset alienum, si, quod tamen minime fecit, ad Concilium Florentinum respexisset, cui placuit ut in Orientali fermentatus, in Occidentali Ecclesia panis azymus adhiberetur; ideoque Sacerdos Græcus juxta Orientalem disciplinam in fermentato, Latinus juxta Occidentalem ritum in azymo consecraret, ut docet etiam D. Th.3. Par. Quæst.74. art.4. atque etiam Græcus in Occidente, & Latinus in Oriente in suo quisque pane, qui sui ritus esset consecraret, ut monet Herminier tom.2. de Sacramentis Cap.12. de Eucharistia pag.412. Si cui autem Symbolicæ significationes arrideant, idem Herminier docet, in azymo carnis Christi sinceritatem & puritatem, in fermentato Divinitatis & humanitatis unionem in Christo significari. Vid. Casalium de veteribus Sacris Christianor. Ritib. Cap.87. in fine.

Non interiore & occulta benedictione, sed verbis adhibitis Christus Eucharistiã confecit; quæ videtur fuisse S. Trident. Synodi doctrina, non tamen de fide.

40 Christum Jesum constat panem & vinum consecrasse; verum quonam tandem modo ejusmodi consecrationem confecerit, inter se Theologi discrepant. Quidam externa; alii interna & occulta benedictione, nullis verbis adhibitis, *per potestatem excellentiæ* ab omni verborum necessitate absolutam, arbitrantur panem consecrasse; sed tamen formulam quamdam & concepta præscripsisse verba, quibus posteri consecrando pani uterentur. Ita Summus Pontifex Innocentius III. lib.4. Mysterior. Missæ Cap.6. *Dici potest, quod Christus virtute Divina confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent. Ipse namque per se vir-*

virtute propria benedixit: nos autem ex illa virtute, quam indidit verbis. Atque ad hanc opinionem accessit Durandus lib.4. de Divinis Offic. cap.41. num.15. & Ambrosius Catharinus in duobus, quæ conscripsit de hoc argumento, opusculis, misitque ad Synodum Tridentinam. Quoniam vero Pontifex non decreto edito, sed suam opinionem declarando id affirmavit, recedere nolumus a D. Thomæ sententia, qui 3. par. q.78. art.1. diserte docet, Christum Jesum Eucharistiam confecisse non sola interiore & occulta benedictione, sed iisdem verbis adhibitis, quibus nunc Sacerdotes utuntur: *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*. Favet huic sententiæ Concilium Tridentinum sess.13. Cap.1. ubi hæc habentur: *Hoc admirabile Sacramentum in ultima Cœna instituit, cum post panis vinique benedictionem, se suum corpus præbere, ac suum sanguinem disertis ac perspicuis verbis testatus est: quæ verba a Sanctis Evangelistis commemorata, a Divo Paulo postea repetita sunt*. Ea enim verba, *post benedictionem* innuunt, Christum non consecrasse *per benedictionem*, sed per verba, quæ ab Evangelistis & Divo Paulo referuntur: *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*. Quamobrem Romani Catechismi Auctores ita de panis consecratione loquuntur de Sacramen. Euchar. *pag.136. Itaque a Sanctis Evangelistis Matthæo & Luca, itemque ab Apostolo docemur illam esse formam: Hoc est Corpus meum: scriptum est enim: Cœnantibus illis accepit Jesus panem, & benedixit ac fregit, deditque Discipulis suis, & dixit: Accipite & manducate: Hoc est Corpus meum. Quæ quidem consecrationis forma cum a Christo Domino servata sit, ea perpetuo Catholica Ecclesia usa est*. Idem Catechismus paullo post eadem ait de Consecratione Calicis. Sylvius in 3. Par. D.Th. tom. 4. Quæst.78. art.1. hac de re ita disputat: *Quamvis dubium non sit, quin Christus per potestatem excellentiæ potuerit solo imperio panem & vinum convertere in Corpus & Sanguinem suum; ut certum tamen asserendum est, quod ad hoc usus fuerit verbis, & quidem iisdem illis, quibus nunc utimur*. Sic autem id esse certum, ut veluti Fidei articulus sit credendus, negat Tournely in Prælection. Theologic. de Augustissimo Eucharistiæ Sacramento pag.439. ubi advertit, Sacram Tridentinam Synodum propensiorem se in eam sententiam ostendisse, non tamen anathema sanxisse in eos, qui adversæ sententiæ suffragarentur. Et sane Alphonsus Salmeron e Societate Jesu Theologus magni nominis, qui Tridentino Concilio interfuit, *tom.9. Tract.13. pag.88. Non dissimulabo*, inquit, *quod in Concilio Tridentino, cum quidam Theologi id peterent, ut explicaretur forma, qua Christus confecit hoc Sacramentum, auditis hinc inde rationibus, nihil esse definien-*

dum

dum prudenter Patres censuerunt. Bene igitur Tournely, postquam statuit Jesum Christum iisdem verbis, quibus Sacerdos utitur, panem & vinum consecrasse, in hunc modum concludit: *Quamvis igitur sententia conclusionis nostræ certa sit, ac vera non tamen Fidei certitudinem hactenus assequuta est: neque nostro quidem judicio privatorum est, non audita prius Ecclesiæ voce atque sententia, definire hanc aut illam opinionem hæreticam esse, aut hæresim redolere*.

41 Christum Jesum in ultima cœna Corpus suum & Sanguinem sumsisse ipsi nos docuimus XXXVIII. Institutione Edit. Latinæ §.5., & fuse probat S. Thomas 3.par.qu.81. art.1. ubi affert auctoritatem D. Hieronymi epist.150. ad Hedibiam qu.2. *Dominus Jesus Christus ipse conviva & convivium, ipse comedens, & qui comeditur*: atque illud observat, quod quemadmodum antequam ferret Baptismatis legem, ipse voluit baptizari, ita cum Corporis & Sanguinis sui institueret Sacramentum, non prius Apostolis suis distribuit, quam ipse sibi sumeret. Quamobrem est in Act. Apostolor. cap.1. *Cœpit Jesus facere, & docere*. Sylvius in 3. par. quæst.81. art.1. quæ docuit D. Thomas, confirmat, eosque profert Theologos, qui eamdem tuentur sententiam, aitque Christum panem & vinum consecratum sumsisse Sacramentaliter, non tamen gratiam, seu gratiæ augmentum accepisse, cujus plenitudinem jam inde a conceptus sui momento consequutus erat, sed spiritualem illam fuisse sumtionem cum devotione & sanctitate conjunctam: & sane actualem Spiritualis dulcedinis sensit delectationem. Vasquez, Christum in ultima Cœna sumsisse Eucharistiam, testatur communem esse sententiam. Idem confirmant Orientales Theologi, quorum testimonia refert Renaudotius tom.1. Collect. Liturgiar. Oriental. pag.237. Utrum vero Judæ Corpus suum præbuerit, vetus est, atque etiamnum existit inter Thologos, sacrosque Interpretes controversia. Tres enim Evangelistæ Matthæus, Marcus, & Lucas diserte tradunt in legali Cœna, qua Paschalem Agnum comedit, *discubuisse cum duodecim Apostolis suis*; Sed ad communem cœnam non ita compertum, multoque minus ad Eucharistiam duodecim numero fuisse convivas, qui accubuerint.

Christus in ultima Cœna suum ipsius Corpus, & Sanguinem sumsit. Num Judæ præbuerit.

42 Quidam ex veteribus arbitrati sunt, Judam Eucharistiæ institutioni non adfuisse; cumque Jesus illum ut sui proditorem demonstrasset, foras erupisse. Alii ajunt cum Magistro suo ad finem usque Cœnæ non permansisse. Alii denique putant, panem Judæ Christum dedisse, & quidem consecratum, sed dum proditori porrigeret, pani consecrationem ademisse, ut videre est apud Calmetum ad cap.26. Matth. num.23.

Variæ de re hac sententiæ.

Jesus Eucharistiam Judæ tradidit.

43 Nos vero, quibus propositum est communes & a plerisque probatas opiniones sectari, dicimus Jesum Eucharistiam Judæ tradidisse: quod quidem ita demonstramus. Eucharistiam iis omnibus præbuit Redemtor noster, quotquot cum eo primum ad Legalem, deinde ad communem cœnam accubuerant. Id patet ex D. Marco cap. 14. v. 22. & 23. *Et manducantibus illis accepit Jesus panem &c. & ait &c. Sumite: hoc est Corpus meum. Et accepto Calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex eo omnes.* Observanda diligenter sunt ea verba: *Et manducantibus illis*, quæ ad eos referuntur, qui ad legalem cœnam excepti, communi etiam Cœnæ adfuerunt, in qua Christus Eucharistiam confecit. Magna etiam in eo verbo vis est, *omnes*, quo ex iis nemo excluditur. Judas igitur sine ulla dubitatione cum cæteris Apostolis ad legalem cœnam accubuit: id vero patet ex verbis illis Marci cap. 14. v. 17. *Vespere autem facto venit cum duodecim, & discumbentibus eis, & manducantibus ait Jesus: Amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.* Itaque Judam Eucharistiam sumsisse oportuit. Huc accedit, quod Christus Jesus, ut docuimus, post lotos Apostolorum pedes Eucharistiam instituit; cumque exploratum sit ex Joannis cap. 13. Christum Dominum Judæ etiam lavisse pedes, necessario inde consequitur, illum Eucharistiam quoque sumsisse. Præsertim vero quia non modo adfuit cum Eucharistia institueretur, sed aliquantisper restitit: instituto enim Sacramento, & discipulis tradito, dixit Jesus, inter eos qui aderant, esse quempiam, qui se proditurus esset; nec inde prius Judas excessit, quam illi Jesus panem intinctum præbuisset; quæ omnia observare licet apud Joannem loc. cit. Judam communicasse quidem diximus; sed negamus pane illo intincto communicasse, qui numquam consecratus fuit: sumsit enim Eucharistiam, quæ omnibus, quotquot aderant, fuit distributa ante panem intinctum, qui Judæ soli datus est. Docet id S. Augustinus tract. 62. in Joannem n. 3. tom. 3. *Non autem, ut putant quidam negligenter legentes, tunc Judas Christi corpus accepit*, dum scilicet panis intinctus illi a Christo præbebatur. *Intelligendum est enim, quod jam omnibus eis distribuerat Dominus Sacramentum Corporis & Sanguinis sui, ubi & ipse Judas erat, sicut Sanctus Lucas evidentissime narrat, ac deinde ad hoc ventum est, ubi secundum narrationem Joannis apertissime Dominus per buccellam tinctam atque porrectam suum exprimit traditorem, fortassis per panis tinctionem illius significans fictionem.* Estius, quem in ea esse sententia diximus, ut putet, Eucharistiam a Christo fuisse institutam, expleta communi cœna, etiamsi nondum amota fuisset mensa, in qua cœnatum

tum fuerat, Evangelii textum in cap. 13. Joannis pag. 556. enarrans, ubi scribit Evangelista, Christum Judæ panem intinctum tradidisse, eorum quidem opinionem non vult amplecti, qui putant, Christo post ablutionem pedum ad communem mensam reverso continuatam esse cœnam; sed cum fateatur panem intinctum, & Judæ traditum non fuisse consecratum, Iudas enim antea Christi Corpus & Sanguinem acceperat, rursus affirmat, post reditum ad mensam nihil profani esse comesum. *Videtur ergo; quod nullum profanum cibum, aut potum postea Apostolis dederit, sed Sacrum solummodo, scilicet Corpus suum & Sanguinem, quem etiam Judæ ut occulto peccatori denegare noluit*. Et de pane intincto addit, *illum non fuisse panem mysticum, idest corpus Christi; jam enim ante sumserat Corpus Christi & Sanguinem cum aliis; sed eo signo porrectæ offulæ Christum designâsse proditorem non omnibus discipulis, sed soli Joanni: nec ideo instituit postcœnium, sed ex reliquiis panis & vini, quæ in mensa erant, particulam panis vino intinxit & proditori dedit indicii causa, non alimenti*. Sagittarius Harmon. Histor. Passion. tom. 1. pag. 204. fatetur, panem intinctum Judæ traditum Eucharisticum non fuisse; plures deinde refert opiniones de liquore, quo panis intinctus fuit, plane a communi sensu remotas: quid enim aliud credi potest, quam vino intinctum fuisse?

Patres, & Theologi, qui docent, Eucharistiam ab Juda fuisse susceptam.

44 Eucharistiam a Juda fuisse susceptam, præter Cyrillum Hierosolymitanum, Joannem Chrysostomum, Hieronymum, & Augustinum, diserte docet etiam D. Thomas 3. par. qu. 81. art. 2. & in 4. sentent. dist. 2. qu. 3. art. 2. quæstiunc. 1. & 2. & in cap. 13. Joann. Lect. 3. & 4. cui assentiuntur Theologi omnes apud Suarez 3. par. tom. 3. disp. 41. sect. 3. apud Theophilum Raynaud. tom. 9. cap. 9. Operis *de Juda* pag. 662. apud Cornel. a Lapide in cap. 13. Joann. vers. 30. apud Baronium ad ann. Chr. 34. §. 62. apud Serry exercitat. 51. num. 7. apud Cardinalem Gottum de Verit. Relig. Christ. par. 2. tom. 4. cap. 23. §. 4. num. 29. apud Sandinum in Historia Apostolica pag. 214. edit. Patavinæ, & apud Sylvium 3. par. quæst. 81. art. 2. qui hanc sententiam ait veriorem, & communi consensu esse probatam. Consonat denique Ecclesia, quæ in Festo Corporis Christi canit: *Panis vivus & vitalis hodie proponitur, quem in sacræ mensa cœnæ Turbæ Fratrum duodenæ datum non ambigitur*. Nam si duodecim distributum fuit Sacramentum, Judæ etiam, qui in eo numero fuit, distributum fuisse minime dubitandum.

De Hymno, quem dixit Jesus antequam exiret in montem Oliveti.

45 Cœnam Juda egresso admirandus ille sermo consequutus est Jesu Christi, quem accuratissime & diligentissime retulit Joannes

nes cap. 13. & sequen. Et apud Matthæum legimus cap. 27. Redemtorem nostrum, *hymno dicto*, *exiisse* cum Apostolis, *in Montem Oliveti*.

Hymnus ille fuit gratiarum actio: quibus tamen constaret verbis incompertum.

46 De hoc hymno illud verissime dici potest, *Varii varia*. Multum de illo inter se discrepant Hebræi Scriptores, ut videre licet apud Sagittarium tom. 1. Histor. Passion. Christi pag. 309. Quidam e nostris putant, Redemtorem Hymnum composuisse novum, qui quidem per quorumdam manus circumferebatur. Ei erat titulus: *Hymnus Domini*; *quem dixit secrete SS. Apostolis suis, quia scriptum est in Evangelio*: *Hymno dicto*, *ascendit in Montem*. Quædam ejus fragmenta reperias in cap. 26. Matth. vers. 30. qui tamquam Priscillianistarum commentum ex quibusdam apocryphis scripturis haustum ejusmodi hymnum explodit, Augustino præeunte Epist. ad Ceretium Episcopum 273. alias 253. Baronius ad annum Chr. 34. num. 65. veterem quemdam Ritualem Hebræorum librum affert, quo Judaicæ continentur Cæremoniæ, unde eruit, moris apud illos fuisse in cœnis aliarum solemnitatum quosdam canere Psalmos, qui earum Mysteriis essent accommodati; & in Paschatis Festo Psalmum 113. concinere solitos, *In exitu Israel*, & breviores quosdam alios. Grotius in caput 26. Matth. tom. 6. Critic. sacr. pag. 904. conjicit, nihil quidquam aliud hymnum illum fuisse, quam gratias, quas Christus egerit Deo Patri post ea verba apud Joann. cap. 17. *Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te*; præsertim quia Christus postquam illum habuit sermonem, qui eodem cap. 17. continetur, exiit cum Apostolis suis, & trajecit torrentem Cedron. *Hæc cum dixisset Jesus, egressus est cum Discipulis suis trans Torrentem Cedron* Joannis 18. Verum id non probat Calmetus, qui nescire se ait, cur Jesus orandi formulam non recitaverit, qua Hebræi in istiusmodi circumstantiis uti consueverant. Ecclesiastici cap. 32. hæc habentur: *Super his omnibus benedicito Dominum, qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis suis*. Quamobrem concludendum videtur, illum hymnum fuisse gratiarum actionem, quin de verbis; quibus continebatur quidquam ad nos pervenerit; atque hinc laudabilem sanctamque profectam esse consuetudinem Christianorum gratiarum sublata mensa Deo agendarum, ut observat Baronius loco cit. & longe antea Theophylactus Commentar. in Evang. S. Marci cap. 14. pag. 109. *Et antequam & postquam bibissent, gratias egerunt, ut & nos discamus, quod oporteat gratias agere Christo, & ipsum laudare & ante, & post cibum*.

Ritus, & Cæremoniæ, quas ...

47 Jam vero explicato Mysterio, tandem ad Ritum & Cæremonias, quas hodierna die adhibet Ecclesia, deducenda est oratio.

tio. Missa in Cœna Domini tota in Eucharistiæ institutione versatur. Ejus enim Introitu declarat Ecclesia, nulla re gloriari se magis quam Domini nostri Cruce, cui vitam, salutem, & resurrectionem suam refert acceptam. Post Hymnum *Gloria in excelsis* Campanarum usus interdicitur. In Epistola narrat D. Paulus, se accepisse a Domino, Christum Jesum Sacram celebrasse Cœnam, & Augustissimum Eucharistiæ Sacramentum instituisse. Evangelio continetur historia ablutionis pedum. Dicitur *Agnus Dei*, sed sine osculo pacis. Binas Sacerdos consecrat hostias, quarum alteram sumit, alteram ad Feriam Sextam reservat; hostia enim eo die non consecratur. Quædam etiam exiguæ hostiæ, quæ vocantur particulæ, reservantur, si morbo laborantibus eæ forte opus sint. Quæ vero reservatur hostia, in alium, quam quo utitur Sacerdos, injicitur Calicem, quem Diaconus Palla, & Patena tectum Velo circumdat, & ponit super Altare, Bellotte ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag.800. num.3. de hac Cæremonia loquitur, eorumque improbat consuetudinem, qui Hostiam injiciunt in Pyxidem: in Calicem enim immittendam esse dicit, aut velo, sive sindone involvendam, quæ est Laudunensis Ecclesiæ consuetudo. Tutius tamen est, & honorificentius Hostiam in Calicem injici, pallaque, ac patena obtegi, velo obducto, ut diximus. Sacerdos deinde Clerum universum Eucharistiæ Sacramento reficit; & vel ipsis Presbyteris præbetur Eucharistia sub una tantum specie. Missa peracta fit Processio, in qua Sacerdos Calicem gestat, quo hostiam reservatam conjecit. Denique hostia ita in Calice condita in aliquo Ecclesiæ Sacello, seu Altari, ad id quam potuit ornatissime parato, collocatur. Post hæc Vesperæ recitantur: quibus absolutis, nudantur Altaria; ac deinde in iis Ecclesiis, ubi ea est consuetudo, fit a Prælato, vel alio Superiore pedum ablutio, quæ cæremonia *Mandatum* appellatur; in Missa vero, si ab Episcopo celebretur, sacra etiam olea conficiuntur.

hac die adhibet Ecclesia. Missa tota est de Eucharistiæ institutione.

48 De disciplina, qua hymno dicto *Gloria in excelsis*, campanarum usus usque ad Sabbathum Sanctum interdicitur, verba fecimus institutione 20.cit.edit. ubi docuimus, per hos dies intermitti Campanarum sonum, & ligna quædam adhiberi fragoris in modum obstrepentia, ut extet memoria illius consuetudinis convocandi per illorum lignorum strepitum primis Ecclesiæ seculis Fideles ad Divina Officia; in veteribus Ritualibus præscribi, ut Campanæ per hos dies sileant; quæ cum Christi Prædicatores significent, ideo earum sonum intermitti, quod Apostoli Christum in maximis cruciatibus Passionis, arrepta fuga, deseruerint. De Communione Cleri, deque ejus vetustate sermonem habuimus institutione 38.

Usus Campanarum cur interdicatur. Cur itidem nō detur osculum pacis.

Huc

Huc addi potest, Parisiensis, & aliarum quarumdam esse consuetudinem Ecclesiarum, ut hoc die Sacerdotes non ab alio suscipiant Eucharistiam, sed Missas celebrent privatas, quæ tamen omnes ante absolutam solemnem seu conventualem Missam peractæ sint, ut videre est apud Bellotte ad Ritus Eccl. Laudunen. pag. 802. num. 7. Idem eruditus Auctor pag. 800. num. 3. loquitur de Processione, in qua Sacra gestatur Hostia, & in loco antea parato reconditur, quod Pastophorium appellat, D. Hieronymi in cap. 40. Ezechielis auctoritate, qui eo nomine vocat Tabernaculum, in quo servatur Corpus Christi, qui Ecclesiæ, animarumque nostrarum verus est sponsus: aitque Hostiam non in Pyxide, sed in Calice, vel in Sacra Sindone locandam esse, prioremque illam consuetudinem Ecclesiasticæ disciplinæ adversari contendit. Notat Mazzinellus in erudito opere, quod de Officio Majoris Hebdomadæ scripsit, Ecclesiam cæremoniis lætitiæ, & gaudii, quibus ob institutum Eucharistiæ Sacramentum vehementer se lætari ostendit, quædam etiam mœroris signa immiscuisse, quæ indicium facerent, memoriam sibi in animo hærere Passionis Christi, quæ cum memoria Eucharistiæ bene conjungitur; cujusmodi ea est cæremonia prætermittendi in Missa osculum pacis; tum quod diebus luctui, & mœrori destinatis prætermittebatur, tum etiam ut declaret, se proditoris Judæ osculum execrari. Observat item idem Auctor, longe antea Redemtionis nostræ Mysteria prænunciata fuisse, quam implerentur; inter eas contumelias, quæ Passionem essent consequuturæ, & illud futurum fuisse, ut Messiæ vestes detraherentur, & inter satellites, aliosque id genus homines sortito dispertirentur; ob eamque causam voluisse Ecclesiam nudando Altari, quod pluribus Scripturæ locis Jesu Christi Symbolum esse cognoscimus, ipsius nuditatem significare, qua in ejus Passione vix quidquam aliud contumeliosius. Denique observat, pedum ablutionem *Mandatum* appellari, tum quod ea cæremonia ab ea voce initium sumit, tum etiam quod mandatum ejus rei, & exemplum nobis dederit Christus Dominus, cum dixit: *Si ergo ego lavi pedes vestros Magister, & Dominus, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.*

De nudandis Altaribus. Peculiaris Vaticanæ Basilicæ ritus abluendi Altare Confessionis Apostolorum.

49 De nudandis Altaribus agit Isidorus de Officiis Ecclesiast. lib. 1. cap. 28. Amalarius de Ecclesiasticis Offic. lib. 1. cap. de sexta varietate Cœnæ Domini; Rabanus Maurus de Instit. Clericor. lib. 2. cap. 36. de Cœna Domini; Rupertus Abbas de Divinis Officiis lib. 5. cap. 31. Joannes Belet in Explicatione Divinorum Officior. cap. 103. Durandus lib. 6. cap. 76. Gretserus tom. 5. postremæ edit. suorum operum

operum lib. 1. de Festis cap. 17. pag. 59. acerrime castigat Hospiniani temeritatem, qui piam hanc abluendorum hoc die altarium consuetudinem improbat: *Nec placet Hospiniano mos eodem die lavandi Altaria; quia mallet frangi, & destrui, quam ablui. Mallet talem Altarium lotorem, qualem Tiguri fuit Zuinglius, & Genevæ Calvinus.* In Vaticana Principis Apostolorum Basilica, ubi beneficio, & liberalitate Clementis XI. Canonici Theologi munus plures annos sustinuimus, mos est, ut absoluto Matutino, quod canitur vespere Feriæ quintæ, universus sacrosanctæ illius Basilicæ Clerus Choro egressus se conferat ad Aram maximam, seu Altare Confessionis Apostolorum, illudque antea jam nudatum, ut ritus postulat, Canonici primo, deinde cæteri e Clero, vino, & aspergillis abluant. Ejusmodi Cæremoniam descripsit Matthæus Patriarcha Antiochenus Vaticanæ Basilicæ Canonicus Decanus, & Altarista in Cæremoniali ejus Basilicæ lib. 2. cap. 10. quod manuscriptum asservatur in Capituli Tabulario, cui diu præfecti fuimus. Suaresius Episcopus Vasionensis, & Vaticanæ Basilicæ Vicarius de ea re anno 1678. opusculum edidit. Verum accuratissime omnium, & eruditissime de illiusmodi ritu scripsit Joannes Christophorus Battellus Archiepiscopus Amasenus, tunc temporis ejus Basilicæ Beneficiatus Dissertatione anno 1702. Romæ edita, cui denuo impressum addidit in fine Suaresii Opusculum. Ejusmodi ritum non solum aram maximam, sed cætera etiam Altaria abluendi retinent etiamnum Fratres Ordinis Prædicatorum, teste Cavalerio Episcopo Gravinensi in Statera Sacra tit. 4. num. 127. & Carmelitæ, ut videre licet apud Fantonum in Cæremoniali Carmelitarum lib. 2. cap. 35. §. 5. pag. 242. Pluribus etiam in Ecclesiis Galliæ, Germaniæ, & aliarum remotissimarum Regionum eadem cæremonia adhibetur, quod Battellus cap. 3. abunde probavit germanis monumentis. Probat idem Auctor cap. 6. pag. 101. in quibusdam Ecclesiis altarium ablutionem fieri solitam Feria sexta; cujus rei investigando originem, reperit, probabile esse ejusmodi ritum e Gentium consuetudine derivatum esse, qui lustrali aqua aras expiabant, vel e Ritu Judaico, juxta quem post sacrificium hostiæ expiationis mundabatur Altare, & ungebatur. *Probabile præterea crediderim, hunc morem initio ad munditiem potius, quam ad aliquod denotandum mysterium fuisse institutum, ut forte tum ab Ethnicis, tum a Judæis usurpabatur; cum etenim in toto anni curriculo, hoc tantum triduo sanctioris hebdomadæ Altaria ex vetustissimo Ritu denudata retineantur, nullum sane tempus aderat aptius, aut commodius ipsis Altaribus detergendis, atque mundandis.*

Vertus ea de re pugnantia scribit.

50 Ea Battelli sententia valde arridet Verto, ut apparet in Præfat. ejus Operis quod inscribitur *explicatio Cæremoniarum Ecclesiæ* tom. 2. pag. 36. Verum hoc quì conveniat non video cum eo, quod scribit tom. 4. pag. 37. non feria tantum quinta majoris hebdomadæ, sed singulis quibusque diebus, sacrificio Missæ peracto, altaria antiquitus, atque etiamnum in quibusdam Ecclesiis nudari solere; & quemadmodum Crux, Candelabra, & Toralia, seu Tobaleæ altari imponebantur, cum Missa esset celebranda, ita ea peracta, omnia hæc auferri consuevisse. Quod observavit etiam Mazzinellus in Notis ad Officium Major. Hebdom. pag. 157. *Sacrificio peracto, & ab Altari Eucharistia amota, juxta communem consuetudinem Tobaleæ complicabantur, & Altari ornatus omnis detrahebatur. Itaque ritus nudandi Altaris, & hostiæ alio transferendæ* (quod intelligit de Processione quæ fit Feria V.) *reliquum quiddam est, quod superfuit ex iis, quæ quotidie fieri solebant, quodque etiamnum non sine mysterio retinetur.* Quamobrem nobis verisimilius fit, ritum hujusmodi abluendorum hac die Altarium ex eo manasse, quod eadem die Christus Apostolorum pedes abluerit, ut observant Goarius in Notis ad Euchologi. Græcor. *in ordinem magna feria quinta observari solitum in lotione sacræ mensæ* num. 1. Bellotte in Observationib. ad rit. Eccles. Laudunen. pag. 808. lit. E. Et duo septimi seculi celebres, clarique Scriptores S. Eligius Episcopus, & S. Isidorus Hispalensis id ipsum confirmant. Ille enim Homil. 8. de Cœna Domini ait: *Propter humilitatis formam commendandam eo die pedes eorum* (Christus) *lavit: & hinc est, quod eodem die Altaria, Templique parietes & pavimenta lavantur, & vasa purificantur.* Alter lib. 1. de Ecclesiast. Offic. cap. 28. *de Cœna Domini* postquam Redemtoris nostri, qui pedes Apostolis abluit, humilitatem laudavit, *Hinc est*, inquit, *quod eodem die Altaria, Templique parietes, & pavimenta lavantur, Vasaque purificantur, quæ sunt Domino consecrata.* Id vero a Battello loc. cit. probe notatum Vertus, quod vidisset sententiæ suæ repugnare, dissimulavit.

De ablutione pedum, quæ fit egenis hac die in memoriam humilitatis Jesu Christi, qui abluit pedes Apostolorum.

51 In Concilio Toletano XVII. cap. 3. pag. 1813. collectionis Harduini grave refertur præceptum de ablutione pedum Feria V. in Cœna Domini. Illi enim Patres, cum Christus hoc die Discipulis suis laverit pedes, interrogant: *Cur non piæ actionis exhibitione imbuti, exemplorum ejus non simus devotissimi sectatores.* Et Garzias Loaisa ad hoc Decretum Toletanum monet, laudabile quidem esse quocumque tempore aliorum lavare pedes; præceptum tamen esse in hac die, ut Christi exemplum imitando Pontifices, & Sacerdotes sibi subditis pedes lavent. De ablutione pedum

dum satis prolixe loquitur Baillet de Feria 5. Major. Hebdomad. §.3. num.8. multaque affert scitu digna; & ostendit, magno apparatu in Monachorum Cœnobiis ejusmodi ablutionem fieri consuevisse: domi enim Monachis, egenis vero, mendicisque extra Monasterium Abbas pedes abluebat. Regulares Abbates multas per eam occasionem eleemosynas dilargiebantur; cumque, quibus abluti essent pedes, ad mensam accerserentur, inde ea orta est circa nonum seculum corruptela conviviorum in honorem Cœnæ Christi Domini instruendorum, suavissimis vinis, & bellariis mensæ appositis. Affert idem Auctor, quæ Rupertus Cardinalis Pullus, & B. Petrus Abbas Cluniacensis, qui duodecimo seculo floruit, de ejusmodi abusu sentirent: qui quidem multum contulerunt, ut certis denique finibus ejusmodi consuetudo contineretur. Addit etiam illud, quod cum ea Jesu Christi actio abluendi pedes non ad Sacerdotium unice pertineat, non modo summi Pontifices, Episcopi, & Presbyteri, sed ex Laicis etiam viri summi, puta Imperatores, & Reges, ab se alienum non putarunt, Feria Quinta in Cœna Domini lavare pedes in memoriam summæ humilitatis, quam abluendis Apostolorum pedibus Redemtor noster exhibuit. Codinus Libro de Officiis Aulæ Constantinianæ ablutionem pedum describit, in qua ab Imperatoribus Constantinopolitanis pedes duodecim pauperibus lavabantur. Narrat Elgaldus Monachus in vita Ruperti Regis Franciæ, hac die magnum illum Regem, omni sibi ornatu Regio detracto, cilicio indutum pedes abluere, ac suis ipsius capillis detergere solitum, apud Martene de ant. Disciplina in Divinis celebrand. Offic. cap.22. pag.280. num.3. primæ edit. Sanctam itidem Bertam Ordinis Vallisumbrosæ Abbatissam apud Bollandistas ad diem 20. Martii quotannis magna hac Feria Quinta Sanctimonialibus suis pedes lavisse legimus. Et Zacharias summus Pontifex pluribus de rebus, de quibus ab Bonifacio Episcopo Moguntino consultus erat, respondens, id quoque rescribit Sanctimonialibus, æque ac viris, licere hac die lavare pedes. Denique Bailletus monet, eamdem lavandi pedes consuetudinem in Ecclesia Græca vigere: Duodecim pauperculis lavari pedes vel a Patriarchis, vel ab Episcopis: suum cuique ex duodecim Apostolorum nominibus nomen imponi: litem inde sæpenumero oriri, qui Judas Iscariotes appellandus: si omnes ab eo nomine sibi imponendo abhorreant, conjectis in urnam singulorum nominibus, sortito dirimi litem; ideoque plura a rei gravitate aliena contingere. Hanc erudite materiam tractat Josephus Vicecomes lib.3. de Ritibus Baptismi cap.17. & Gretserus tom.5. suorum Operum novissimæ editionis lib.1. de Festis cap.17. Iis porro, qui Baptismo

abluen-

abluendi erant, morem fuisse hac die lavandi pedes in Mediolanensi, multisque Hispaniæ, & Africæ Ecclesiis, ostendit a Lapide in cap.13. Joann. vers.7. & Calmetus ad eumdem locum vers.8.

Errores hæreticorum de hac pedum ablutione.

52 Augustinus quoque hac de re verba facit Ep.54. alias 118. pag.127. & rationem affert, quamobrem qui Sabbatho Sancto baptizandi essent, iis Feria Quinta in Cœna Domini pedes abluerentur. *Si autem quæris, cur etiam lavandi mos ortus sit, nihil mihi de hac re cogitanti probabilius occurrit, nisi quia baptizandorum corpora per observationem Quadragesimæ sordidata cum offensione sensus ad Fontem tractarentur, nisi aliqua die lavarentur. Istum autem diem potius ad hoc electum, quo Cœna Dominica anniversarie celebratur*, Et epist.55. alias 119. ad Januarium pag.141. tradit, alicubi eam consuetudinem numquam esse receptam abluendi baptizandorum pedes, ne qua fides iis adfirmaretur, qui Baptismo nullum esse robur falso autumabant, nisi pedum etiam ablutio intercederet. *Ne ad ipsum Sacramentum Baptismi videretur pertinere* (ablutio pedum) *multi hoc in consuetudine recipere noluerunt*. Non defuere inter Hæreticos recentiores, qui ablutionem pedum in ultima Cœna verum esse Sacramentum contenderent: nam & signum fuisse sensibile: *cœpit lavare pedes discipulorum*; & præceptum fuisse additum: *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis*; ac promissam denique gratiam; *si non lavero te, non habebis partem mecum*.

Refellitur error hæreticorum, qui putant ablutionem pedum esse Sacramentum.

53 Hunc vero errorem nobis neque est in animo refellere, nec ad institutum nostrum pertinere arbitramur. Est eorum munus, qui controversias de Religione pertractant. Et sane non defuerunt muneri suo pulcre obeundo: nam demonstrarunt, ablutionem pedum signum quidem fuisse sensibile; id tamen minime satis esse, quo verum constituatur Sacramentum: signo enim opus esse constanti, & in Religione perpetuo, practico, & sanctificantem gratiam efficiente; id vero ablutioni pedum omnino deesse, nec Christi Domini verbis ad Petrum, *nisi lavero te, non habebis partem mecum*, illud significari, quod Petrus seclusa pedum ablutione, adeoque gratia, quæ cum ejusmodi ablutione conjungeretur, a Cœlorum Regno fuisset exclusus; sed illorum verborum eam esse sententiam, Petrum, nisi lavari sibi pedes passus esset, vel non futurum Eucharistiæ participem, vel pervicaciore animo parere detrectantem, contumaciæ tandem reum, non fuisse cœlorum regni futurum compotem. Illud nobis monere visum est, Romanam Ecclesiam se ab ea consuetudine abstinuisse, ne eorum videretur fovere errorem, qui pedum ablutionem ad Baptismi substantiam pertinere arbitrabantur, quod testatur S. Ambrosius lib.3. de Sacramen-

cramentis cap.1. num.5. idque in Ecclesia Hispana Concilii Illiberitani Canone quadragesimo nono interdictum.

Plura apud veteres Christianos ablutionum genera. Mos abluendi pedes Feria 5. in Cœna Domini in Romana Ecclesia, & in Ecclesia Bononiensi. Inscriptio singularis Bononiæ in Ecclesia S.Stephani.

54 Ablutiones juxta veterem disciplinam non fuisse uniusmodi, nemo negaverit. De puerorum ablutione in Sabbatho ante Dominicam Palmarum, quæ *Capitolavium* appellabatur, nos alibi quædam attigimus. Adultis, quibus suscipiendus esset Baptismus, pedes Feria Quinta in Cœna Domini morem fuisse in aliquibus Ecclesiis ut lavarentur, jam innuimus. Ritum etiam fuisse quemdam in Provincia Rothomagensi tradit Mabillonius loc. cit. pag. 65. ut Episcopus sabbatho ante Dominicam Palmarum pauperibus pedes ablueret, & ex Ecclesiasticis quisque viris sibi quempiam egenum adsciscerent hominem, cui pedes item lavaret in Mariæ memoriam, quæ Jesu Christo pariter pedes lavit. At nos de sola pedum ablutione, quæ in hac Feria Quinta fit in memoriam ablutionis pedum Apostolorum, sermonem nostrum conferendo in compendium, dicimus: Primo, sanctum hujusmodi ritum anno 694. a Toletano Concilio XVII. Capite 3. expresso præcepto ad consuetudinem revocatum esse, adversus eos qui non paruissent addita illa sanctione: *Si quisquam sacerdotum hoc nostrum distulerit adimplere Decretum, duorum mensium spatiis sese noverit a sanctæ Communionis perceptione frustratum*. Secundo, Romanum Pontificem a vetustissimis usque temporibus ejusmodi hac die servasse consuetudinem, quam tamen non uniusmodi semper fuisse, infra demonstrabimus. Tertio, eamdem in Bononiensi Ecclesia consuetudinem a vetustis temporibus ductam etiamnum retineri. Est enim in Ecclesiæ D. Stephani interiore Cavædio rotundum quoddam vas ex candido marmore, cujus altitudo sesquipedalis, tredecim vero pedum extremæ oræ ambitus, a Joanne Cardinale Mediceo, qui postea Leo X. summus Pontifex, tum temporis Monasterii S. Stephani Abbate Commendatario, super basi locatum. In eo vase quædam est Inscriptio Luitprantis, seu Ilprantis Langobardorum Regis, rarum quidem monumentum, ut in Regionibus Cispadanis omnia Langobardorum Regum monumenta rarissima. Eam eruditi Viri complures exscribere, &interpretari conati sunt. Omnium vero felicissime Valerius Zani in Dissertatione, quam typis impressam edidit Carolus Cæsar Malvasia, inseruitque operi suo, cui titulus *Marmora Felsinea*, pag.187. Inter cætera ejus Inscriptionis verba leguntur hæc: *Hic jussi humiliter præcepta sua obtulerunt* (Reges Langobardi) *unde unc Vas impleatur in Cœnam Domini Salvatoris. Et si qua munera contingat minueri, Deus requiret*. Integram affert Mabillonius in Museo Italico tom.1. pag.198. aitque, doctos credidisse vi-

viros, ad pedum ablutionem in Feria 5. Majoris Hebdomadæ vas illud fuisse adhibitum; se quidem suspicari, eo destinatum, ut vino impleretur ad illud convivium, quod post ablutionem pedum celebrabatur. Quod quidem indicio est, ab Episcopo pedes ablui consuevisse in ea Ecclesia; quæ Cathedralis tunc temporis esset; cum præsertim in eadem inscriptione fiat mentio Barbati Episcopi, qui a Sigonio in Historia Episcoporum Bononiensium prætermissus, Episcopali illi Chronologiæ omnino est adjiciendus.

Ea consuetudo in Romana Ecclesia non semper fuit uniusmodi.

55 Hanc consuetudinem a vetustissimis usque temporibus servatam a Romano Pontifice non semper uniusmodi fuisse, paullo ante ideo diximus, quod in Ordine Romano Cencii Camerarii habetur, Romanum Pontificem, Missa peracta, duodecim hac die subdiaconis, post prandium vero tredecim pauperibus pedes abluere consuevisse. At in Ordinibus Romanis a Mabillonio editis, præsertim decimo num. 12. & decimoquarto num. 91. legitur, Papam duodecim Diaconis, atque hi si deessent, duodecim Capellanis lavare pedes: in Cæremoniali vero Augustini Patritii Piccolominei Episcopi Pientini, qui liber Marcello Archiepiscopo Corcyrensi tribuitur, præscribitur lib. 2. cap. 26. ut hac die Pontifex tredecim pauperculis hominibus veste candida indutis abluat pedes, quod iterum præscribitur cap. 49. Ille autem numerus etiamnum retinetur; tredecim enim Pontifex pedes abluit pauperibus, omnes qui sint sacerdotes, ut tota res ad exemplar Christi Domini referatur expressius, qui Apostolis abluit pedes.

Rex Daniæ, Florentiæ dum esset, rogat, cur tredecim pauperibus pedes abluantur.

56 In quibusdam Ecclesiis duodecim tantum, in quibusdam aliis Ecclesiæ Romanæ more tredecim pauperibus pedes abluuntur; ut in Ecclesia Florentina. Contigit autem, ut Florentiæ cum esset Danorum Rex ann. 1709. & ad ablutionem pedum vidisset paratos tredecim, ad eos conversus, qui una secum aderant, interrogaverit: *Eccur tredecim?*

Variæ doctorum hominum rationes ejus ritus explicandi.

57 Id autem susceperunt viri docti explanandum. Sarnellus Episcopus Vigiliensis tom. 1. epist. 13. duplicem cum Ruperto Abbate in Romana Ecclesia ablutionem observat; alteram in Mariæ memoriam, quæ in domo Pharisæi lavit unxitque pedes Christo Domino; alteram quæ ipsius Christi refert actionem, qua pedes abluit Apostolis suis. Utramque vero concludit ablutionem in unam coaluisse, tredecimque hominibus lavari pedes, ut in uno abluendo, Mariæ actio cum Christum abluit, in cæteris duodecim actio Christi abluentis repræsentetur. Aresius Episcopus Tortonensis lib. 3. *delle sacre Imprese* pag. 341. putavit tertium illum decimum exprimere Paulum Apostolum, non quod ille Cœnæ adfuerit, quem constat post Christi Domini Ascensionem ad Apostolatum

latum fuisse vocatum, sed ob Ecclesiæ Romanæ erga eum obsequium & venerationem, quæ Ecclesia illi & B. Petro Christianam fidem refert acceptam. Hanc sententiam Frescobaldus Florentinus Presbyter evertere conatus est in Dissertatione, cui titulum indidit, *Pedilavium*. Eam tamen haud ita a veritate alienam judicavit Orlendius Ordinis Prædicatorum cap. 13. sui Operis quod inscripsit: *Duplex lavacrum in Cœna Domini fideliter exhibitum*. Fuere alii, qui tertiodecimo illo repræsentari putarunt D. Matthiam, qui in Judæ locum postea suffectus est. Frescobaldus omni studio connisus est ostendere, Patremfamilias exprimi, cujus in domo Christus Dominus celebravit Pascha: contendit enim, Jesum illi itidem, ut duodecim Apostolis suis, pedes abluïsse, quod Orlendius vehementer improbat. Quidam denique duplex illud lavacrum, de quo supra diximus, alterum quo Missa peracta duodecim Subdiaconis, alterum post prandium, quo tredecim pauperibus pedes abluebantur, considerantes, ajunt, primo illo lavacro ablutionem pedum Apostolorum exprimi, alterum vero institutum fuisse in ejus memoriam miraculi, quod ætate contigit S. Gregorii Magni. Nam cum Sanctus ille Pontifex duodecim quotidie pauperibus prandio exceptis ministraret, vidit decimum tertium, Angelum nimirum, sibi ex improviso adesse. Ejus miraculi historia miro artificio depicta cernitur in pariete Romæ in templo S. Gregorii, cui picturæ illud Distichon subjectum est.

Bis senos hic Gregorius pascebat egentes.
Angelus & decimus tertius accubuit.

Laudabilem inde illam esse ortam consuetudinem, ut Romani Pontifices tredecim quotidie pauperes, omnes plerumque Sacerdotes, e Xenodochio Sanctissimæ Trinitatis accersitos prandio excipiant.

Duplex ablutio pedum in unam redacta: inde factum, ut tredecim pedes abluantur.

58 Quibus præmissis, ajunt, nec sane videntur abesse a veritate, ablutione duodecim subdiaconorum, ut brevitati serviretur, sublata, utrumque lavacrum in unicam ablutionem esse compactum tredecim Sacerdotum egentium; atque inde consuetudinem manasse, ut tredecim Sacerdotes singulis diebus prandio exciperet Romanus Pontifex, qui tredecim illis, quibus hac die ad mensam excipi obtigerit, etiam lavet pedes. Vide Meratum par. 2. tom. 1. Observat. ad Gavantum pag. 1069. & seq.

De Oleis sanctis. Quis, quibusque eorum usus.

59 In Romano Pontificali summorum Pontificum Clementis VIII. & Urbani VIII. jussu recognito describitur ab Episcopis in Missa servandus Ordo benedicendi Oleum Catechumenorum, & Infirmorum, & conficiendi Chrismatis. Oleum Catechumenorum Ecclesia adhibet in Baptismali Fonte benedicendo, in Sacramen-

mento Baptismatis conferendo, in Ecclesiis, & Altaribus tum firmis, tum mobilibus consecrandis, in Presbyteris initiandis, in Rege Reginaque benedicendis & coronandis. Infirmorum vero sacro oleo utitur Ecclesia in Sacramento Extremæ Unctionis adminiſtrando, & Campanis benedicendis. Sacrum denique Chrisma adhibet in Sacramentis Baptismi, & Confirmatiouis, in Consecratione Episcopi, in Consecratione itidem Patenæ, & Calicis, & in Campanæ benedictione, in qua etiam una cum Chrismate Oleum, ut diximus, Infirmorum adhibetur.

Quibus rebus conficiatur Chrisma.

60 Oleo & balsamo Chrisma conficitur cap. Unic. de Sacra Unctione. Balsamo ex Occidentali India advecto ad Chrisma conficiendum plerique omnes utuntur Europæ Episcopi; cui veri balsami est natura, vis tamen paullo debilior. De hujusmodi balsamo ex Occidentali India Consilium extat celebris Martini Navarri, qui vi, & natura verum esse Balsamum probat. *Eo tamen hodie ad Chrisma utitur omnis fere Europæ Ecclesia: ac esse genuinum ostendit in consiliis Martinus Navarrus*: verba sunt Christiani Lupi in Dissertatione de octava Synodo generali tom. 4. pag. 344. & Sambovius, *Balsamum*, inquit, *Judaicum sit vel Indicum, perinde est. Soli quidem Judææ olim concessas has arbusculas fuisse credebatur. In Indiis tamen utrisque postea repertæ sunt; ex quibus quod exsudat adsportatur ad nostras regiones: immo & apud Nos quædam invisuntur arbusculæ Balsami ex indiis delatæ.*

Chrismatis consecratio ex Traditione Apostolica.

61 Referendam esse ad Apostolicam traditionem consecrationem Chrismatis Basilius nobis est Auctor, qui libro de Spiritu Sancto cap. 27. *Benedicimus autem*, inquit, *& aquam baptismatis, & oleum unctionis, imo ipsum etiam, qui baptismum accipit. Ex quibus scriptis? Nonne a tacita secretaque traditione?* Chrisma non nisi ab Episcopo conficiendum; quamobrem cum Fortunatus Episcopus in Carthaginensi secundo Concilio pag. 952. collectionis Harduini, Presbyteros quosdam conquestus esset ausos esse Chrisma conficere, *ab universis Episcopis dictum est: Chrismatis confectio, & puellarum consecratio a Presbyteris non fiant.* Quod Can. 26. Concilium Carthaginense tertium pag. 964. confirmavit: statuit enim, *ut Presbyter inconsulto Episcopo Virgines non consecret, Chrisma vero numquam conficiat*. Et consonant Canones omnes relati a Gratiano in Can. *Si jubet* 1. & Can. *Presbyter* 2. 26. quæst. 6. præter alia plura Sanctorum Patrum & Conciliorum loca apud Christianum Lupum loc. cit. pag. 1421. & apud Martene de antiqua Ecclesiæ Discipl. in Divinis celebrandis Offic. cap. 22. §. 3. pag. 239. edit. primæ. Atque idem Christianus Lupus verba illa, ex vita S. Silvestri in libro Pontificali, *con-*

stituit

stituit Chrisma ab Episcopo confici, in hunc modum interpretatur: *Vocem*, constituit, *usurpat pro constitutum utique divino Jure declaravit*.

62 Est etiam Episcopi Catechumenorum oleum, & Infirmorum benedicere. Nondum tamen ea est diremta inter Theologos controversia, num ad Extremæ Unctionis Sacramentum, etsi illicite, valide tamen adhibeatur Oleum ex oliva, quod Episcopus nec benedixerit, nec sacrarit; in qua quidem controversia placet plerisque eorum sententia, qui statuunt, nihil agi adhibito Oleo non consecrato ab Episcopo, ut videre licet decis.65. num.6. & sequen. Clericati tit. de Extrema Unctione.

Oleum Catechumenorum, & Infirmorum benedicit Episcopus. Controversia quædam inter Theologos de Oleo non benedicto ab Episcopo.

63 Disciplinam illam benedicendi Feria Quinta Majoris Hebdomadæ, & consecrandi Olea tertio introductam esse seculo a S. Fabiano Pontifice libere profecto affirmare possemus, si genuinum monumentum illud esset, quod Gratianus refert in Can. *Litteris vestris* de Consecr. distinct.3. Verum cum viri docti plurimis de causis spuriam eam S. Fabiani Epistolam suspicentur, & Can.20. Concilii Toletani primi quinto seculo habiti statuatur, non esse Presbyteris conficiendi Chrismatis facultatem, idque muneris esse Episcoporum, qui possunt *omni tempore* Chrisma conficere, verisimile nobis fit, circa septimum seculum cœptum esse confici Chrisma Feria Quinta in Cœna Domini. Extat enim hoc die hujus solemnitatis mentio in Sacramentario S. Gregorii, in Veteri Ordine Romano, & apud alios Auctores, qui de Divinis Officiis per illud tempus scripserunt, & in Decretali *Quoniam* de sentent. Excommunicat. in 6. ubi statuitur, Feria Quinta in Cœna Domini etiam tempore Interdicti conficiendum esse Chrisma, quo opus est ad Baptismum, & Confirmationem administrandam, quæ duo Sacramenta etiam interdicti tempore conferuntur. Et D. Thomas 3.par. qu.72. art.12. *ad tertium* pag.230. de die quo conficiendum est Chrisma, hæc habet: *Quia solemnis Baptismus, ad quem requiritur usus Chrismatis, in Vigilia Paschæ celebratur, congrue ordinatum est, ut per biduum ante ab Episcopo Chrisma benedicatur, ut possit per Diœcesim destinari. Dies etiam ille satis congruit ad materias Sacramentorum benedicendas, in quo fuit Eucharistiæ Sacramentum institutum, ad quod omnia alia Sacramenta quodammodo ordinantur.*

Disciplina benedicendi Olea Feria 5. videtur introducta seculo 7.

64 Denique in eodem Pontificali Romano præscribitur, ut præter Ministros, qui Episcopo inserviunt, duodecim Presbyteri, septem Diaconi, Acolythi aliique sacræ huic cæremoniæ adhibeantur candida omnes induti veste: qui quidem mos ut Presbyteri intersint, veluti testes, minime tamen ut ministri, cum sit

Numerus Presbyterorum, Diaconorum, & Acolythorũ qui huic benedictioni adhibentur, tamquam testes.

sit vetustissimus, inde Presbyteris elati sunt animi, ut conficiendi Chrismatis sibi quoque facultatem esse contenderent; ut advertit Martene loc. cit. pag.240. num.3. *Et quidem huic præsumtioni occasionem præbere potuit antiquissimus Ecclesiæ usus Presbyteros una cum Episcopo adhibendi ad Chrismatis consecrationem, si non ut cooperatores, saltem ut tanti mysterii testes*. Bellotte in Observat. ad ritus Eccles. Laudunen. pag.794. num.7. observat, in Ordine quodam Romano Sacerdotes appellari cooperatores; sed apposite hæc addit: *Verum cooperatores dixeris eos, qui in ipsa Consecratione Chrismatis adhibentur tamquam Ministri & inspectores, ut est in Pontificali: solius est enim Episcopi Chrisma sacrum conficere, minime Presbyterorum ex Concilio Florentino in Decreto de Armenis, ubi materia Sacramenti Confirmationis dicitur esse Chrisma ex oleo & balsamo per Episcopum consecrato, adeo ut Presbyteri dicantur Cooperatores in hac Consecratione Chrismatis quoad solemnitatem & ministerium, minime vero quoad essentiam; quamquam nefas sit Episcopo sub gravi peccato sacrum Chrisma conficere non vocatis, seu præsentibus Cooperatoribus Presbyteris*.

Ritus benedicendi Olea apud Orientales.

65 Atque hæc sunt, quæ ad Ecclesiam Occidentalem pertinent; a quibus Orientalis Ecclesiæ ritus in quibusdam paullulum differt. Græci enim in Chrismate conficiendo non modo oleum & balsamum, sed ad triginta quinque aromatum genera immiscent, vino etiam haud ita parce indito, ut videre licet in Eucholog. Goarii, idque nos multo antea innuimus Edict.6. tom.1. & ea de re tractat Card. de Lugo lib.1. Respons. Moral. dub.8. Præterea Presbyteri Græci in administrando Extremæ Unctionis Sacramento pro re nata Oleum infirmorum conficiunt, ut in eorum Euchologiis *In officio Olei sancti*; quod illis a Clemente VIII. permissum est *in Instructione ad Episcopos Latinos*: *Non sunt cogendi Presbyteri Græci olea sancta præter Chrisma ab Episcopis Latinis Diœcesanis accipere, cum ejusmodi olea ab eis in ipsa oleorum, & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur, & benedicantur*. Maxima etiam apud eos celebritate quondam confectum est Chrisma ab eorum Patriarcha cum Archiepiscopis, & suffraganeis Episcopis. Quam commemorat consuetudinem Innocentius IV. Epist. ad Episcopum Tusculanum Apostolicum Legatum in collectione maxima Conciliorum P. Harduini pag.364. *Singuli quoque Episcopi in suis Ecclesiis in die Cœnæ Domini possunt secundum formam Ecclesiæ Chrisma conficere ex balsamo quidem, & oleo olivarum &c. Sed si suum antiquum Ritum in hoc Græci potius servare voluerint, videlicet quod Patriarcha una cum Archiepiscopi*

piscopi

piscopis & Episcopis ejus suffraganeis, & Archiepiscopi cum suffraganeis suis simul Chrisma conficiant, in tali eorum consuetudine tolerentur. Antiquum Pontifex ejusmodi Ritum appellat, qui quidem a quibusdam tribuitur hæretico homini, & ingenii perversitate in primis nobili Petro Fulloni Patriarchæ Antiocheno seculo quinto; non quod ipse in Orientalem Ecclesiam consuetudinem conficiendi Chrismatis primus invexerit, sed quod auctor fuerit, ut quod antea propemodum secreto, magna deinceps celebritate, & populi frequentia conficeretur, ut notat Lupus loc. cit. pag. 1423. Bailletus in Festo hujus diei §.5.

De insufflatione in ampullam Chrismatis, & Olei Catechumenorum: ejus vetustas asseritur.

66 De benedictione, & consecratione sacrorum Oleorum, & Chrismatis, quæ Feria Quinta in Cœna Domini conficiuntur, disserit Pouget in Institutionibus Catholicis tom.2.cap.8.§.5.pag.895. atque hunc ritum ostendit ab Apostolica traditione profectum; & Protestantes provocat, ut Concilium aliquod, aut quempiam afferant ex Sanctis Patribus, qui hunc ritum observatum esse vel neget, vel improbet. Eo etiam loco ostendit, a seculo usque quinto & sexto stetisse disciplinam illius inspirationis, qua Episcopus, & Presbyteri ampullæ Chrismatis, & olei Catechumenorum semel, iterum, & tertio inhalant, itidemque iisdem seculis illum fuisse ritum, ut Episcopi, & Presbyteri Chrisma, & Oleum jam benedictum salutent illis verbis, *Ave sanctum Chrisma: Ave sanctum Oleum*. Duo de sacris Ritibus celebres Scriptores Amalarius de Ecclesiastic. Offic. lib.1. cap.12. & Rupertus Abbas lib.5. de Divinis Offic. cap.12. docent, Chrismatis ampulla Christi Domini corpus in B. Mariæ utero formatum significari: apertam ab Episcopo cæterisque Ministris ampullam salutari, ut innuatur, Dominum Jesum sese videndum corporaliter iis exhibuisse, quos Resurrectionis suæ testes esse voluit: eam deinde occlusam salutari a cæteris ut singnificetur, Christum post Ascensionem, licet non amplius conspicuum, a nobis quotidie adorari. Theologi itidem de hoc inhalandi super olea ritu, ac de ea salutatione ostendunt, neutrum Idolo-latriæ insimulari posse, quod calumniantur hæretici: ea enim aspiratione, qua olea afflantur, exprimi ipsum super Olea Spiritus Sancti delapsum ad Jesu Christi exemplum, *qui insufflavit in Apostolos*, ut ostenderet super ipsos Spiritum Sanctum illabi, apud Joann. cap.20. Neque mirum esse, quod res etiam salutentur inanimes. Nam & S. Andreas ubi primum Crucem aspexit, salutavit: *Salve Crux Pretiosa*; & S. Paula simul oculis prospexit Bethlehem, ipsam civitatem itidem salutavit, teste Hieronymo in Epistola, quam de ejus morte conscripsit. Gregorius pariter Nazianzenus Cathedram Templumque salutavit in Oratione, quam

in Constantinopolitano Episcopatu abdicando habuit ad Clerum. Neque nos Chrisma, & Oleum *physice, & absolute*, ut Theologi loquuntur, sed *relative, & moraliter* tamquam Christi Symbolum, salutamus. Vid. Bellarm. tom.3. Controvers. lib.2. cap.13. de Sacram. Confirmat. Juvenin. de Sacram. disput.2. de Confirmatione qu.2. cap.5. art.4. num.4. Tournely de Sacram. Confirm. art.3. pag. 501. Edit. Parisien. Witasse de Sacram. Confirmat. tom.2. par.5. art. 1. pag. 507. Videndus etiam Bellotte citato Opere pag.791. num.4. qui de Salutatione illa loquens, qua a duodecim Presbyteris sancta olea salutantur, & de osculo, quod Sacris ampullis, quibus Olea continentur, ab iisdem Sacerdotibus defertur, hæc omnia jure optimo fieri ait: *Debetur enim rebus sacris reverentia ratione sanctitatis, quia ex eo quod ad cultum Dei deputantur, divinum quiddam in se habere censentur: unde honor, qui iis defertur, suapte natura redundat in Deum.*

Vetus disciplina reconciliandi hac die Pœnitentes. Ternæ olim Missæ celebrabantur.

67. Post sacrorum Oleorum benedictionem, & Consecrationem in Pontificali Romano præscribitur cæremonia, qua eadem hac Feria Quinta Pœnitentes, qui primo Quadragesimæ die Ecclesia publice pulsi fuerant, reconciliantur, quæ quidem cæremonia non in Romano solum Pontificali reperitur, sed etiam perquam vetus est. Constat enim hac die olim fuisse consuetudinem ternas celebrandi Missas, quarum prima erat pro Pœnitentibus reconciliandis, secunda pro sacris oleis benedicendis, tertia denique in memoriam instituti a Christo Domino Eucharistiæ Sacramenti. Ternis autem illis Cæremoniis in unum contractis sua cuique unius Missæ pars assignata est. Seculo septimo, Morinus de Sacr. Pœnit. lib.7. cap.19. ostendit, cœptas esse feria quarta Cinerum publicas pœnitentias imponi. Et lib.9. cap.29. abunde ostendit vetustatem Ritus Ecclesiæ Romanæ aliarumque Occidentis Ecclesiarum Pœnitentes Feria Quinta in Cœna Domini reconciliandi. De eo Ritu ita S.Innocentius epist.1. cap.7. pag.998. collectionis Conc. P.Harduini: *De Pœnitentibus vero, qui sive ex gravioribus commissis, sive ex levioribus pœnitentiam gerunt, si nulla interveniat ægritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum, Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat.* Et S. Hieronymus Epist. ad Oceanum de morte Fabiolæ pag.455. *Quis hoc crederet, ut post mortem secundi viri in semetipsam reversa &c. saccum indueret, ut errorem publice fateretur, & tota Urbe spectante Romana, ante diem Paschæ in Basilica quondam Laterani, qui Cæsariano truncatus est gladio, staret in Ordine Pœnitentium, Episcopis, Presbyteris, & omni populo collacrymantibus, sparsum crinem, ora lurida, squallida manus, sordida colla submitteret?* Notat Morinus, eos Pœnitentes recon-

reconciliari consuevisse, qui pœnitentiæ suæ tempus expleverant, vel qui ab Ecclesia gratiam impetraverant, ut, etiam pœnitentiæ tempore nondum expleto, reconciliarentur. De reconciliatione Pœnitentium Feria Quinta in Cœna Domini agit Martene lib.1. par.2. de ant. Eccles. Ritibus cap.6. art.4. & Tractatu de antiqua Eccl. Disciplina in Divinis celebrandis Offic. cap.22. §.2.

Varia Pœnitentium genera. Quarumdam in Galliis Ecclesiarum disciplina, quæ etiamnum viget de repræsentandis in hac die Pœnitentibus.

68 Nobis non est in animo tractatum conscribere de publicis veterum Christianorum Pœnitentiis, nec de variis Pœnitentium generibus, quorum quidam *Auditores* appellabantur; qui sacco & cilicio induti extra Ecclesiam detinebantur, eamque prohibebantur ingredi; alii nomine *substrati* ex Auditorum classe egressi, in ultimam tantum Ecclesiæ partem admittebantur, nec aderant nisi Missæ Catechumenorum, hoc est usque ad Offertorium; tunc enim Ecclesia excludebantur, ne ineffabilibus adessent Mysteriis; alii denique *citra oblationem communicantes* appellabantur, e *substratorum* classe ad hanc tertiam transgressi, quibus integræ Missæ licebat adesse, quin tamen Eucharistiæ participes fierent. Ne illud quidem examinandum suscipimus, num, quemadmodum ob tria illa gravissima crimina infidelitatis, luxuriæ, & homicidii publica pœnitentia imponebatur, ut constat ex Tertulliano, Paciano, & Gregorio Nazianzeno, ita publica etiam peccati confessio injungeretur. Ceterum credimus, si peccatum publicum esset, publicam postulari consuevisse ab Ecclesia confessionem; contra vero in pœnitentia publica pro peccatis occultis, non publicam confessionem esse postulatam, nisi forte ipse Pœnitens ultro se oneri subjiceret, aut Episcopus in Fidelium utilitatem & ædificationem id sibi putaret a Pœnitente exigendum, quod erudite ostendit Cabassutius Dissertatione edita in notitia Conciliorum. Nulla enim umquam Ecclesiæ major cura fuit, quam ut ne occulta peccata Sacerdotum fidei a Pœnitentibus commissa enuncientur, & ut Confessionis sigillum quam diligentissime custodiatur. Itaque quamquam ex publica pœnitentia nec crimen ullum, nec si quod fuisset, criminis qualitas argui poterat; nam ab omni peccato vacui, vel leviculæ culpæ affines etiam publicam pœnitentiam subibant; tamen veteres Patres, si qua sibi oboriebatur dubitatio, ne indicta alicui pœnitentia publica ad occulti suspicionem criminis patefieret aditus, vel iisdem temporibus, cum publicæ pœnitentiæ doctrina floreret, haud ægre publicam cum privata pœnitentia commutabant; quod probat Morinus de Pœnit. lib. 5. cap.8. num.5. Itaque ut rem in pauca conferamus, præceptum dicimus esse Apostoli in Epistola prima ad Timotheum cap. 5. versu 20. ut publici peccatores publice arguantur. *Peccantes coram*

ram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant: Concilium autem Tridentinum seſſ.24. cap.8. publicam quidem statuiſſe peccatoribus publicis pœnitentiam, ſed tamen Episcopis permiſiſſe ut, ſi videretur, in occultam privatamque permutarent. *Quando igitur ab aliquo publice & in multorum conſpectu crimen commiſſum fuerit, unde alios ſcandalo offenſos, commotoſque fuiſſe non ſit dubitandum, huic condignam pro modo culpæ pœnitentiam publice injungi oportet, ut quos exemplo ſuo ad malos mores provocavit, ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam revocet vitam. Epiſcopus tamen publicæ hoc pœnitentiæ genus in aliud ſecretum poterit commutare, quando ita magis judicaverit expedire*. Sanctæ hujus Synodi veſtigiis inſiſtens magnus ille Diſciplinæ Eccleſiaſticæ aſſertor & vindex Sanctus Carolus Borromæus tertio, & quinto Mediolanenſi Concilio juſſit, Parochos proximo ante Quadrageſimam menſe ad Epiſcopum publicorum peccatorum nomina afferre, ut peccatores ejuſmodi ab Eccleſia ineunte Quadrageſima pulſi, Feria quinta in Cœna Domini ad Romani Pontificalis præſcriptum in gratiam Eccleſiæ reciperentur; quod etiam a Benedicto XIII. Pont. Max. de nobis optime merito, dum Beneventanam Eccleſiam regeret, factitatum comperimus. Bellotte ad Rit. Eccl. Laudunen. pag.787. num.4. narrat, eos Presbyteros, qui in Cathedrali Laudunenſi Publicorum Pœnitentium Feria IV. Cinerum partes egerant, *qui in capite jejunii in Spiritu humilitatis & animo contrito Pœnitentium perſonam ſibi induerant*, Feria V. in Cœna Domini e choro egreſſos venire in Capitulum, ut generalem ibi peccatorum abſolutionem conſequantur. Teſtatur etiam, in matricibus Eccleſiis eam fuiſſe quondam conſuetudinem, ut plebis nomine fieret confeſſio, qua peccatorum omne genus contineretur, eaque peracta Populo generalis impertiretur abſolutio. Morem hunc ait etiamnum retineri in Diœceſi Laudunenſi, & in omnibus ejus Parochiis: nam Eccleſiæ Rector plebis nomine generalem omnium peccatorum Confeſſionem facit, ſingulaque peccata nominat juxta formam, quæ in eo Rituali præſcribitur, omneſque monet ut *Confiteor* recitent; quo recitato, generalem Populo abſolutionem impertit. Publicam autem abſolutionem hujuſmodi veram eſſe peccatorum remiſſionem negat, ſed ſolam eſſe Cæremoniam; quamquam nonnulli eam inter Sacramentalia collocant, ac per illam peccata venialia deleri exiſtimant. Hanc vero Cæremoniam perutilem eſſe ait, ut populus de recta ratione confitendi peccata doceatur, & audientibus alicujus refricetur peccati memoria, quod Sacerdoti confiteantur, ut debent.

69 Eas

Olim per se ipsi Romani Pontifices has omnes cæremonias exequebantur. In Vaticana Basilica consecrantur olea a Cardinali Archipresbytero.

69 Eas omnes, quas commemoravimus, cæremonias celebrandi Missam, reconciliandi Pœnitentes, consecrandi Olea, & abluendi pauperum pedes ipsi per se quondam Romani Pontifices hac die exequebantur. Constat id ex Ordine Romano decimo, quem seculo undecimo scriptum edidit Mabillonus in Museo Italico tom. 2. Eosdem item Ritus omnes descriptos reperias in Ordine Romano decimoquarto, cujus auctor Cardinalis Gajetanus Bonifacii VIII. Nepos. In eo Ordine num. 83. ubi oleorum consecrandorum traditur Ritus, salutationem illam invenias: *Ave Sanctum Chrisma; Ave Sanctum Oleum*: quam etiam affert Ordo Romanus decimusquintus Petri Amelii num. 66. apud Mabillon. cit. tom. 2. Musei Italici. Nunc vero a Cardinali Romæ Vicario sacra Olea in Lateranensi Basilica conficiuntur. In Vaticana autem Basilica consecrantur a Cardinali Archipresbytero, qui si ad Episcopalem gradum non ascenderit, mandat alicui Episcopo, ut ea conficiat, ex Joannis XIX. Pont. Max. privilegio, qui Episcopo Sylvæ candidæ, ad cujus Diœcesim illa Vaticani pars pertinebat, ubi ea Basilica excitata est, facultatem concessit olea sacra in eadem Basilica conficiendi, teste Mabillonio in Commentario in Ordinem Romanum cit. tom. 2. Musei Italici pag. 71.

Bulla in Cœna Domini publicatur a Romano Pontifice. Vetus hæc disciplina, cujus initium statuendum est ante annum 1293. Olim non solum in Cœna Domini, sed etiam die Ascensionis, & die Dedicationis Basilicarum SS. Apostolorum Petri & Pauli publicari consueverat.

69 Bullam celeberrimam publicat hac die Romanus Pontifex, quæ Bulla in Cœna Domini appellatur. Quod apud D. Thomam nulla ejus fiat mentio, quidam putant anno 1420. sub Martino V. tum primum eam publicari cœptam, cum in Costantiensi Concilio condemnati fuerunt Bohemorum errores. Ita Sotus in 4. sentent. Dist. 22. qu. 2. art. 3. concl. 5. Verum cum Toletus Cardinalis se in Vaticana Bibliotheca vidisse testetur Bullam in Cœna Domini, quam publicaverit Gregorius XI. eam propterea Martino V. antiquiorem esse oportet. Gregorius enim Undecimus vivebat anno 1371. illumque non primum fuisse constat, qui Bullam ejusmodi ediderit. Vid. Tolet. Card. lib. 1. Instruct. Sacerdot. cap. 19. num. 4. & Fragosius de obligatione summi Pontific. disput. 3. num. 1. in Biblioth. Pontif. tom. 5. & Gibalinus in Synopsi Censurarum §. *Hujus Bullæ*. Neque enim Cardinalis Toleti testimonio quidquam fidei detrahi potest propter doctissimi viri gravitatem & dignitatem, cum insuper testimonium accedat Petri Amelii Pœnitentiarii, & Bibliothecarii Gregorii Papæ XI. qui in Ordine Romano apud Mabillonium §. 64. eam describit cæremoniam, qua etiamnum in publicanda Bulla in Cœna Domini utimur. Cardinalis etiam Gajetanus, qui vixit sub Bonifacio VIII. cum in suo Ordine Romano 14. §. 92. ritum hunc describat, atque etiam veluti ætate sua antiquiorem proponat, manifesto ostendit,

ejus

ejus initium ante annum 1294. quo Bonifacius VIII. Pontifex creatus fuit, omnino referendum esse. Quamobrem fateri oportet, vetustissimum esse ejusmodi Ritum, cujus origo obscura plane sit. Illud vero non prætermittendum, in more quondam positum fuisse, ut semel, iterum, ac tertio ea Bulla singulis annis publicaretur, Feria V. in Cœna Domini, in Ascensionis Festo, & in die Dedicationis Basilicarum Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli 18. Novembris, teste Joanne Andrea in cap. *Quod olim* de Judæis, & cap. *Ut Officium* de Hæret. in 6. Eam vero trinam publicationem ad unicam esse redactam, quæ fit hac Feria quinta, unde ei Bullæ nomen inditum *in Cœna Domini*, tradunt Cardinalis, & Joannes Ananias eodem cap. *Quod olim* de Judæis.

CAPUT VII.

De Feria sexta in Parasceve.

Cur Feria sexta majoris Hebdomadæ dicatur Feria sexta in Parasceve.

1 DE quo hactenus die loquuti sumus, is Feria quinta in Cœna Domini appellatur. Nunc ad eum diem sermonem nostrum convertimus, qui vocatur Feria sexta in Parasceve, cujus origo nominis ex eo deducitur, quod Hebræi ut Sabbatho insequenti ab omnibus curis vacui, omnibusque negotiis expediti essent, edulia, & quicquid sibi opus erat, hac die parabant; qui dies ab Apostolicis usque temporibus Jesu Christi Passioni & morti commemorandæ destinatus fuit. Itaque, ut instituti nostri ratio postulat, primum de Christi Domini nostri Passione & morte, quanta possumus brevitate, & perspicuitate disseremus, totiusque rei tractationem in quasdam dividemus partes.

Narratio ex Evangelio a trajectu torrentis Cedron ad sudorem sanguinis in horto, quæ est prima pars Passionis Christi.

2 Dicto hymno, seu Cantico illo, de quo supra verba fecimus, torrentem Cedron trajecit Jesus cum Discipulis suis, venitque ad Montem Olivarum, ubi de Passione sua, de Apostolorum fuga, ac de sua Resurrectione omnia prædixit. Cumque in locum quemdam pervenissent, qui appellabatur Gethsemani, ingressus Jesus in hortum discipulos remanere jussit, dum ipse ad orandum pergeret; adductisque secum Petro, Jacobo, & Joanne, tædio captus magno in mœrore cœpit esse, & pavore: tum ab ipsis ad jactum lapidis cum recessisset, in genua provolutus, oravit Patrem, ut, si ei liberet, a se illum Calicem amoveret; ita tamen, ut non quod ipse peteret, fieri vellet, sed omnia ad arbitrium Patris voluntatemque referret. Deinde humo erectus, discipulos somno captos deprehendit, quos ad vigilantiam, & orationem cohortatus, iterum ut oraret ab eis secessit, eademque plane

ne obsecratione idem, quod modo diximus, a Patre precatus est. Cumque se iterum ad Discipulos contulisset, eosque invenisset somno itidem consopitos, rediit illuc unde venerat; ac tertio in eumdem plane modum easdem preces ad Patrem fundenti adfuit Angelus e Cœlo, qui pavore jacentem erexit. Delapsus denique in quamdam veluti agoniam, longiusque, & vehementius orationem suam protrahens, sanguineo cœpit sudore perfundi; cujus veluti guttæ in terram decurrerunt. Tertio demum rediit ad Discipulos, quibus dixit, ut dormirent, ac quiescerent; sibi jam horam adesse, eumque prope esse, qui se proderet. Quaresmius elucidat. Terræ Sanctæ lib.4. cap.7. tom.2. etiamnum demonstrari ait locum, ubi tres illi Apostoli constiterunt, quo pii Fideles devotione ducti se conferunt: & cap.9. locum ipsum describit, quem Fideles pari, qua locum, ubi secessit Jesus ut oraret, pietate venerantur.

3 De Christi tædio, & mœrore ita Matthæus cap.26. versu.38. *Tunc ait illis* (Jesus Apostolis) *Tristis est anima mea usque ad mortem*. Marcus cap.14. versu.33. *Et assumit Petrum, & Jacobum, & Joannem secum, & cœpit pavere, & tædere, & ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem*. Et Lucas cap.22. versu 43. *Et factus in agonia prolixius orabat*. *De Christi tædio.*

4 Vero mœroris, & tristitiæ sensu Jesum Christum esse commotum, luculenter ostendit Augustinus in Psal.93. pag.1014. cujus ea sunt verba sane pulcherrima: *Tristitiam sic assumpsit, quomodo carnem. Nolite enim putare, quia hoc dicimus non fuisse tristem Dominum: Si enim hoc dixerimus quia non erat tristis, cum Evangelium dicat*, tristis est anima mea usque ad mortem; *ergo & quando dicit Evangelium* Dormivit Jesus *non dormivit Jesus; & quando Evangelium dicit*, manducavit Jesus, *non manducavit Jesus &c. Quidquid ergo de illo scriptum est fratres, factum est, verum est. Ergo tristis fuit? Prorsus tristis, sed voluntate suscipiens tristitiam, quomodo voluntate suscipiens carnem; quomodo voluntate carnem veram, sic voluntate tristitiam veram*. Ostendit Divus Thomas 3. par. qu.15. art.4. eosdem in Christo, qui in nobis, fuisse, sed alio quodam modo animi motus, & affectiones. Nam quidam in hominum animis interdum motus excitantur, qui ad ea feruntur, quæ cum eo pugnant, quod honestum, & licitum est. Id vero cadere in Christum minime potuit. Interdum etiam motus animi Judicium rationemque prævertunt; contra omnes in Christo affectiones, & appetitus nonnisi ad arbitrium nutumque rationis oriebantur. Sæpe vero affectiones & motus ejusmodi non intra appetitus sensitivi fines sese continent, sed vi rationem secum

Verus fuit Christi mœror. Pulcherrima D. Thomæ Doctrina de animi motibus in Christo. Quomodo concilientur ea de re veteres Patres ex Thomassino.

tra-

trahunt; in Christo autem humanæ naturæ motus ita intra appetitus sensitivi fines consistebant, ut rationi minime obstarent. Et art.6. affert illa Matthæi verba: *Tristis est anima mea usque ad mortem*, ostenditque, Christum vero mœrore oppressum fuisse: quemadmodum enim delectatio divinæ contemplationis ita per virtutem divinam in mente Christi continebatur, ut nihil ex ea ad sensitivas vires pertingeret, verosque dolores, & cruciatus propterea Christus cum acerbissimo sensu pertulerit, ut alibi demonstrabimus; sic cum in appetitu sensitivo non modo dolor esset, sed etiam tristitia, & Christus quidpiam vel noxium sibi, ut Passionem, & mortem suam timere potuerit, vel noxium cæteris; ut peccatum discipulorum, aut Judæorum scelus, qui nefarie illum necarunt; inde fit, ut Christus in vero fuerit mœrore, sensibilique tristitia, item ut verum sensibilemque dolorem perpessus est. Ad hunc igitur modum disserit Angelicus Doctor sequutus veteres Patres, quorum testimonia congerit Thomassinus Theologicorum Dogmat. tom.2. lib.4. cap.11. atque num.18. sententias, & dicta Patrum quæ inter se videntur discrepare ita concilianda esse, ut si qui humanas affectiones Christo negent, rursus alii tribuant, hi de Christo ut homine, illi ut Deo loquuti esse censeantur. *Hinc affectum fuisse metu, aut mœrore, alii annuunt, alii renuunt; nempe illi de homine, ii de Deo verba faciunt.* Si qui vero, cum de Christo loquuntur etiam ut homine, humanas illi affectiones tribuunt, aut ab eo abfuisse autumant; primo modo de animi motibus loquuntur, qui rationem perturbant, altero de iis affectionibus, quæ rationis parent imperio. *Rursus mortem timuisse, de eaque impendente turbatum, tristatumve esse, hi consentiunt, illi dissentiunt: nimirum de prælusorio, & obnoxio, statimque dissipabili per mentis imperium tristitiæ sensu omnes consentiunt; de vehemente, & contumaci rationisque frænorum impatiente, omnes dissentiunt.* D. Hieronymus de tristitia, & mœrore Christi ita scribit in cap.26. Matthæi pag.218. *Contristabatur autem non timore patiendi (qui ad hoc venerat ut pateretur, & Petrum timiditatis arguerat) sed propter infelicissimum Judam, & scandalum omnium Apostolorum, & rejectionem populi Judæorum, & eversionem miseræ Hierusalem.* Et cum eo consentit D. Ambrosius in Lucam lib.10. cap.22. n.5. pag.1516. *Doles ergo, Domine, non tua, sed mea vulnera, non tuam mortem, sed nostram infirmitatem; & nos æstimavimus te esse in doloribus, cum tu non pro te, sed pro me doleres: infirmatus enim es, sed propter peccata nostra.*

Oratio Christi in horto.

5 De Christi oratione in horto hæc habet Matthæus cap.26. versu 39. *Procidit in faciem suam, orans & dicens: Pater mi, si pos-*

possibile est, transeat a me Calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu &c. Iterum secundo abiit, & oravit dicens: Pater mi, si non potest hic Calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua &c. Et relictis illis iterum abiit, & oravit tertio eumdem sermonem dicens. Marcus vero cap.14. versu 35. *Procidit,* inquit, *super terram, & orabat, ut si fieri posset, transiret ab ea hora; & dixit: Abba Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer Calicem hunc a me: Sed non quod ego volo, sed quod tu.* Et Lucas cap.22. versu 41. *Et positis genibus orabat dicens: Pater si vis transfer Calicem istum a me: verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.*

Calix quid significet in sacris paginis. Transeat a me Calix iste, penes Hebræos formula erat solemnis in conviviis. Duplex in Christo voluntas explicatur.

6 Apud Syros illa vox *Abba* idem, quod Pater, significat. Quamobrem D. Paulus ad Rom. cap.8. *Accepistis*, inquit, *Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater.* Ac Hebræi, qui Græca utebantur lingua, Syriacam vocem *Abba* retinuerunt, qua filii parentes salutabant: qua voce servis non licebat dominos suos compellare, ut observat Lamy Harm. Evangel. lib.5. cap.26. num. 43. Calix in sacris paginis ponitur pro cruciatu & pœna; Isa. cap.51. vers.17. Psalm.10. vers.7. Psal.74. vers.9. Cum vero Christus a Patre precatus fuerit, ut, si fieri posset, a se Calix amoveretur: *Transeat a me Calix iste*: ad eam consuetudinem id est referendum, qua in solemnibus conviviis ex præscripto religionis agitari solitis, plenum vini poculum omnibus convivis præbebatur, ex quo omnes in orbem paullulum vini degustabant; si cui vero vel non liceret, vel non liberet bibere, is sese excusabat dicens *Transeat a me calix*, ut observat Calmetus in cap. 26. Matthæi vers.39. Sed illuc maxime advertendus nobis est animus, binas in Christo Jesu fuisse voluntates, divinam, & humanam; duos item intellectus, divinum pariter & humanum. Nam cum ex duplici constaret natura, Dei nimirum & hominis, suam cuique naturæ proprietatem fuisse oportet, ut naturæ divinæ nihil omnino deesset, quod Dei sit; & humana omnibus prædita esset facultatibus, quæ, excepto peccato, ad humanitatem pertinent; quemadmodum in sexta Oecumenica Synodo definitum fuit sub Agathone Pontifice, cujus epistolam in eo Concilio recitatam Patres approbarunt adversus Monothelitarum errores. Atque humana quidem voluntas duas in partes dividitur, quarum altera rationalis dicitur, altera sensitiva, quam communem habemus cum cæteris animantibus. Et quamquam rationalis tantum appetitus vere ac proprie voluntas appellari possit, interdum tamen etiam appetitus sensitivus dici solet voluntas: & sane pueri, qui ratione nondum utuntur, quæ-

dam expetere, quædam rursus aspernari videntur, ut cujusque rei vel voluptate trahuntur, vel fastidio absterrentur. Fuit itaque in Christo humana voluntas, nec rationalis tantum, sed etiam sensitiva; humana enim præditus fuit natura, quæ naturam animantis complectitur, quemadmodum species continet genus; sensus autem, & appetitus sensui respondens ad perfectionem animantis pertinet. Porro etsi in Christo esset divina simul & humana voluntas, tum rationalis, tum sensitiva; tamen inter eas voluntates nulla umquam pugna extitit, nulla contentio; rationalis enim in eo voluntas semper cum divina voluntate consensit, nec rationali voluntate, quatenus rationalis est, seu quatenus movetur judicio & deliberatione rationis, Christus quidquam voluit, quin esset voluntati divinæ consentaneum. Quod autem ad sensitivam voluntatem pertinet, cum ea numquam a rationali dissenserit, propterea inter sensitivam voluntatem & divinam fuit in omni re summa consensio. Etsi enim sensitiva voluntas, proprio quodam ac naturali motu percita, ea expetebat, quæ sensus propria essent, fugiebatque contraria, atque inde interdum fieri potuit, ut divina rationalisque voluntas quiddam vellent ab eo, quod vellet sensitiva, diversum; nulla tamen oriebatur inter eas voluntates discordia: ita enim earum unaquæque movebatur, ut neque rationalis, ut in cæteris hominibus justis, a sensitiva impediretur aut retardaretur, neque sensitivam rationalis voluntas reprimeret, nisi quantum suo vellet imperio. Ut paucis concludamus, Christus divina & rationali voluntate ita sensitivam moveri volebat, ut naturæ quidem suæ ordinem teneret, sed sub dominatu esset rationis, eique in omni re obtemperaret, neque adversus rationem perturbationem ullam excitaret. Hæc communis est Theologorum omnium doctrina, quam disertissime tradidit S. Thomas 3. par. qu. 18. art. 1. usque ad finem. Ad Catholicam Fidem ita pertinet, ut nefas sit ab ea dissentire. Quapropter Agatho Summus Pontifex in Epistola ad sextam Synodum, Actione sexta: *Prædicamus*, inquit, *in Christo duas voluntates non contrarias, juxta quod impii asserunt Hæretici, sed sequentem ejus humanam voluntatem, & non resistentem; sed potius subjectam Divinæ ejus, atque omnipotenti voluntati*. Et sane quod hactenus diximus, ipsa Christi oratione confirmatur. Ait enim: *Transeat a me Calix iste*; & rursus: *Non sicut ego volo*: quibus verbis humanam voluntatem non rationalem, sed sensitivam exeruit, quæ a morte & Passione, tamquam formidolosa, & naturæ adversa refugiebat. Cum autem dixit: *Sed sicut tu vis*: voluntatem divinam exeruit, quam communem habebat cum Patre. In illis autem verbis, *non mea, sed*

tua

tua voluntas fiat, rationalis voluntas ostenditur prorsus cum divina consentiens, qua monemur de recta ratione Deum obsecrandi, ut a nobis mortem prohibeat, & a gravissimis doloribus liberet.

An omnis oratio Christi exaudita sit. Quid dicendũ de illa Oratione: Transeat a me Calix iste.

7 Quæstionem proponit idem D. Thomas 3.par. qu.21. art.4. num omnis Christi oratio semper exaudita sit a Patre; aitque, esse orationem nihil aliud, quam voluntatem humanam ad Dei voluntatem relatam: proindeque tunc dici orantis exaudiri voluntatem & preces, cum Dei adimpletur voluntas. Addit, hominis voluntatem proprie esse eam, quæ recta ratione & maturo judicio ducitur; nec vere dici posse, nos quidpiam velle absolute, quod sensitiva voluntate velimus; tunc enim volumus, non absolute, sed *secundum quid*, concluditque, Christi Domini, qui voluntate rationali nihil voluit, præterquamquod noverat Deum velle, omnem licet humanam impletam esse voluntatem, omnemque item ejus orationem exauditam esse. Ac verba illa, de quibus agimus, expendens, *transeat a me calix iste*, docet si juxta quorumdam Sanctorum Patrum sententiam ita intelligenda sint, ut Christus significare voluerit, sese velle alios Martyres suæ Passionis imitatores fieri, aut si iis verbis precatus est illud a Deo, ne timore mortis pertubaretur, in utroque sensu, quod petit, omnino esse impletum. Si vero ea verba juxta aliorum sensum accipienda sint, tamquam significantia Christi desiderium, ut a se Calix Passionis summoveretur, aut per ea Christum petiisse, ne sibi a Judæis Calix ille traderetur, profecto non id, quod oravit, factum est: ratio enim obstitit petitioni; nec voluit ut ea impleretur, illud potius voluit, ut de ejus voluntate naturali, & sensu, qui hominem ostendebat, moneremur.

Ea oratio Transeat a me &c. fuit sensitivi desiderii significatio, nec a rationali & deliberata voluntate profecta; idcirco non exaudita.

8 Rem ut paucis expediamus, ea Christi exaudita est Oratio, quæ a rationali & deliberata proficiscebatur voluntate, qua impleri volebat voluntatem Patris. *Iterum secundo abiit, & oravit dicens: Pater mi, si non potest hic Calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua*. Neque vero deliberatæ huic voluntati ea obstitit conditio, *Si non potest hic Calix*: neque eadem voluntas censeri potest suspensa, aut non absoluta propter ea verba, *Si possibile est, transeat a me Calix iste*, aut propter illa, *Si vis, transfer Calicem istum a me*. Christus enim probe noverat, eam conditionem, *Si non potest hic Calix*, mutari nullo modo posse propter æternum Patris Decretum; eamque conditionem, *Si Possibile est*, aut *Si vis*, impleri non posse. Pater enim volebat, ut Filius pro salute humani generis moreretur. Igitur non est exauditum, quod a sensitiva voluntate profectum est, *Transeat a me Calix iste*; quo non absoluta voluntas, quinimmo ne vera quidem aut propria oratio,

sed naturalis & sensitivi desiderii significatio continebatur. Videatur Sylvius in 3. par. D. Th. tom.4. Quæst.21. art.4. ubi egregie suo more, quæ in hoc & præcedenti numero docuimus, explicat & confirmat.

Historiam de sanguineo sudore quidam falsa pietate ducti ex Evangelio expunxerant. Verus Sãguis e Christi corpore manavit.

9 Ut primam Passionis Jesu Christi partem absolvamus, de Angeli apparitione, qui ei addidit animum, & de sanguineo sudore nunc pauca dabimus. Nam in lib.4. de Canonizat. Sanctorum par.1. cap.26. hoc argumentum fuse pertractavimus. Ibi S. Hilarium sequuti observavimus, quosdam Christianos inani pietate ductos, historiam de sudore sanguineo, & de Angeli adventu ex Evangelio Lucæ sustulisse, veritos, ne ea Christi hostes abuterentur; nefas vero esse de ea dubitare, quam vetustissimi Ecclesiæ Patres genuinam & Canonicam compererint, & amplexi fuerint; cum præsertim Sancta Tridentina Synodus sess.4. pronunciaverit, integros Sacræ scripturæ libros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in vulgata editione habentur, pro Sacris & Canonicis esse suscipiendos. Vid. Tillemon. Vita Jesu Chr. Not.28. Igitur, ut paullo ante diximus, apparuit Angelus e Cœlo delapsus Christo Domino addens animum: sicut enim se subjecit potestati hominum, a quibus Cruci affixus est, ita se dolori tradidit, ut iisdem suus animus commoveretur affectibus, quibus quilibet pius vir in ejusmodi discrimine obnoxius est. Ita enim se probavit hominem adversus futuros de veritate carnis suæ errores. Quasi autem divinitatis in se habitantis virtute destitutus, & aliquantisper Angelis minor factus, opus habuit Angelorum solatio. Iterum hîc dicimus aliquos Orthodoxos historiam de sudore sanguineo, & Angeli adventu sustulisse, quia eo Evangelii loco abutebantur Ariani ad detrahendam Christi Divinitatem, quasi in ejus humanam naturam, quæ Divinitati unita esset, tanta tristitia cadere non posset. Sunt aliqui etiam nunc, qui verba illa expendentes, *Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram*, proverbio quodam, aut emphasi dicta opinantur, ut amarissimi fletus vis, lacrymarumque copia significetur. Disputant etiam, si verus sanguis e Christi membris manavit, utrum id miraculo sit adscribendum. In nostro Opere, quod modo memoravimus historiam de sanguineo sudore semper Canonicam, habitam esse docuimus; omnemqne antiquitatem de textus sinceritate fidem facere; qui vero e Sacris Codicibus eam historiam expunxerunt, non alia eos ratione defendi posse, quam quod optima voluntate id fecerint. Verus autem fuit sanguineus sudor; nam vox illa *Sicut* non semper veritatem negat, immo persæpe confirmat. Ad Auctores quos ibi allegavimus adjicito

Lamy

Lamy Harm. Evang. lib. 5. cap. 26. & Clotzium Heterodoxum Scriptorem Tractatu *de sudore domini nostri Jesu Christi sanguineo*, qui Exercit. 4. num. 1. & sequen. auctoritate Veterum Patrum demonstrat, sudorem illum vere fuisse sanguineum. & particulam *sicut* dici quidem posse similitudinis, *sed quæ non ad sanguinem, sed ad guttas sive grumos referatur hoc sensu: Fuit sudor ejus sanguineus similis guttis, quia guttatim decurrebat; guttis, inquam, non quibuscumque, sed crassissimis & concretis*. Et Exercit. 12. sudorem hunc sanguineum miraculo contendit esse adscribendum. Consentit cum eo Sagittarius item Heterodoxus Harmon. Hist. Pass. Chr. tom. 1. Par. 2. cap. 3. pag. 349. & sequen. In eo tantum dissentit, quod num. 62. in eam opinionem, cui plures etiam favere videntur Catholici, propensiorem se esse ostendit, ut propter acerbissimum animi mœrorem, & gravissimam luctam sanguis concretus ita intumuerit, ut necessario per sudorem eruperit. Antonius Bineus tom. 2. de morte Christi lib. 2. cap. 2. num. 34. observat Historiam de Angeli adventu, & de sudore Christi Sanguineo ab aliquibus Codicibus abfuisse Hilarii & Hieronymi ætate, ut testatur hic lib. 2. adversus Pelagianos, ille lib. 10. de Trinitate; ac propterea dispiciendum, utrum antea in Codicibus ea haberetur historia, & inde fuerit ablata, an vero ex integro addita fuerit; cumque causam habeamus, quamobrem verisimile sit, fuisse eam historiam expunctam, nec quidquam causæ sit, cur adderetur, facile quivis intelligat, eam olim fuisse in Codicibus, & inde improvido sane, & inconsulto consilio fuisse ablatam. Quod quidem argumentum nobis omnino probatur; minime tamen illud quod idem Auctor scribit num. 39. ubi ex illa particula *sicut* probare studet, non sanguinem e Christi corpore manasse, sed veri sudoris magnam vim erupisse, guttasque ejus fuisse magnitudinis, cujus esse guttæ sanguinis solent. Atque hæc sunt, quæ adjicienda putamus iis, quæ in illo Opere nostro docuimus. Secunda igitur Passionis Christi pars explicanda est, sed antequam ad eam enarrandam aggrediamur, illud præterire non possumus, quod inter errores Armenorum, quos Guido Carmelita recenset, & illum deprehendimus, nullum unquam Jesum Christum emisisse sudorem humanamque a divina natura fuisse absumtam, ut absumitur aceti gutta in mare dejecta. Aliquot etiam fuere homines pietate præstantes, qui scire sibi visi sunt, quot guttæ sanguinei sudoris e corpore Christi manaverint, easque centum quinquaginta & octo fuisse affirmant, ut uidere est apud Drexelium Par. 2. de Christo moriente cap. 2. §. 4. Earum partim humum irrigasse, unde flores eruperint, quibus scriptum erat: *O mors quam amara est memoria*

ria tua! tradit Jacobus Marcantius in Hort. Paſtor. Tractatu 3. Lect. 16. Propoſit. 3. partim eſſe linteo abſterſas, eumque linteum guttis illis ita imbutum magna veneratione in Monte Sancto Bavariæ cuſtodiri tradit Gretſerus de Cruce tom. 1. lib. 1. cap. 97. & Quareſmius Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. lib. 4. cap. 14. §. 4. Nos Armenorum errorem anathematizamus: quod autem ad alias quas attulimus pias narrationes, ſua cuique fides eſto, de qua nihil detractum volumus; nec earum veritas quanti ſit, examinare nobis eſt animus.

Sequitur pars ſecunda Paſſionis ab adventu militum in horto in Chriſtum ingruentiū ad lacrymas Divi Petri.

10 Cum tertio Chriſtus, ut dictum eſt, ad Diſcipulos ſuos rediiſſet, dixit eis, ut dormirent jam & requieſcerent, tempus jam veniſſe, ac prope eſſe eum, qui ſe proditurus eſſet; & dum ita loqueretur; Cohors illi adfuit militum cum gladiis & fuſtibus, præeunte Juda, qui cum illos monuiſſet, eum eſſe Chriſtum, cui oſculum oppegiſſet, oſculum Chriſto obtulit. Tunc illi Jeſus: Amice, quid ita huc veniſti? Itane vero per oſculum Filium hominis prodis? Deinde gnarus eorum; quæ futura erant, proceſſit, & turbam interrogavit: Quem quæritis? Illi autem reſponderunt, ſe Jeſum quærere Nazarenum: ubi vero Jeſus ſe illum dixit eſſe, omnes ceciderunt in terram. At ii qui in ejus erant comitatu, jam tum providentes quorſum ea res evaſura eſſet, Chriſtum interrogarunt: Domine, gladiuſne adhibendus? atque illico Simon Petrus, educto gladio, Malchum quemdam ex familia Principis Sacerdotum percuſſit, eique amputavit auriculam. At Jeſus ceſſare eos juſſit, & tacta aure Malchum ſanavit. Principibus vero Sacerdotum, Miniſtris Templi, Senioribus, turbæque ceteræ exprobravit, quod tamquam ad latronem veniſſent cum gladiis & fuſtibus, ut ſe compreheuderent; cum toties antea docentem in Templo comprehendere potuiſſent. Verum hæc pro illorum furore efficere nequiverunt, quin manus in eum injicerent, & vinctum ad Annam adducerent. Tum vero Diſcipuli omnes fuga dilapſi Jeſum deſeruerunt; & adoleſcens quidam, qui ſequebatur eum amictus ſindone, ab iis comprehenſus, eadem illa ſindone qua tenebatur rejecta, ab eorum manibus elapſus eſt. Annas autem vinctum duci juſſit ad Caipham, ubi peſſime acceptum virulentis irriſionibus, ſputis, plagis, atque omnibus contumeliis ludificatum, oculis etiam objecto velo, colaphis cædebant, & irridentes dicebant, ut ſeſe prophetam eſſe oſtenderet, ac, qui ſe percuſſiſſet, divinaret. Simon autem Petrus, qui in domum Caiphæ introierat, ſemel, iterum, ac tertio Magiſtrum ſuum abnegavit; at, cum oculos ejus in ſe conjectos animadvertiſſet, inde egreſſus, amare flevit.

11 An-

11 Antequam ulterius progrediamur, pauca quædam afferemus, quæ ad cognoscendum pertinent, quis qualisque fuerit quisque eorum, quos supra nominavimus. Judas appellatus *unus ex duodecim*, & a Sacris Evangelistis dicitur Iscariotes. Erat Judas unus Apostolorum: *Unus e duodecim* (inquit Chrysostomus in Serm. de proditione Judæ Tom.4. pag.456.) *hæc erat caterva regalis: de hoc choro Judas egressus est*. Idem Chrysostomus ait, a patria dictum esse *Iscariotem*. *Judas*, inquit, *Iscariotes*. *Quid mihi ejus patriam dicis? utinam ipsum quoque nescire licuisset*. Hieronymus vero in cap.28. Isaiæ, & in Matth. cap.10. putat, Judam Iscariotem fuisse e Tribu Ephraim. Eam Hieronymi sententiam refert Baronius ad an. Chr.32. num.9. qui tamen putat in vocem *Iscariotes* duas voces coaluisse, nimirum *Is*, quæ significat hominem, & *Cariote*, quod est oppidum in Tribu Juda, de quo mentio fit Josue cap.15. vers.25. Utcumque tamen sit, facile quivis intelligat, falsam esse Ubertini & Rubisii sententiam, qui Judam somniarunt fuisse Picentem; illudque nomen illi inditum a Cariotte Piceni oppidulo, nec minus eos errasse, qui vel Gallum, vel Germanum fuisse Judam affirmarunt.

Quis, & unde esset Judas Iscariotes.

12 Cui vero amputata fuit auricula, eum servum fuisse Principis Sacerdotum, tradit Matthæus cap.26. Idem docet Marcus cap.14. quibus consentit Lucas cap.22. Nomen autem illi fuisse Malchum a Joanne cap.18. compertum habemus: *Erat autem nomen servo Malchus*. Quidam putant, Malchum, cum a Christo Domino sibi esset auricula restituta, Fidem Christi amplexum esse ut videre est apud a Lapide in cap.26. Matth. vers.51. §. *Denique Christus*. Sunt alii qui existimant, Malchum fuisse, qui colaphum Jesu impegerit dicens: *Sic respondes Pontifici?* Verum nos, qui de neutra istarum opinionum quippiam detractum volumus, illud monendum putamus, secundam apud nonnullos gravem difficultatem pati; constat enim, eum qui colaphum impegerit, fuisse quemdam ex Ministris; qui Annæ summo Sacerdoti adstabant. *Unus assistens ministrorum dedit alapam Jesu*, Joann. cap.18. vers.22. Cum autem Evangelista sileat illum fuisse Malchum, quem tamen paullo ante commemoraverat, videtur minime posse propugnari Malchum fuisse, qui alapa Christum Dominum percusserit, ut advertit Calmetus in Dictionar. Sacr. Script. verbo *Malchus*.

Quis ille fuerit, cui amputata fuit auricula.

13 De illo autem adolescente, qui, rejecta sindone, e manibus eorum, a quibus comprehensus erat, elapsus est, ita S. Marcus cap.14. versu 50. *Tunc Discipuli ejus relinquentes eum omnes fugerunt. Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone*

Quis fuerit adolescens, qui rejecta sindone, elapsus est e manibus satellitum.

done super nudo, & tenuerunt eum: At ille, rejecta sindone, nudus profugit ab eis. Quis ille adolescens fuerit plures fuere sententiæ. Hieronymus, sive quis alius Auctor sub ejus nomine in Psalmos, & Epiphanius putarunt, illum fuisse Jacobum fratrem Domini Jesu, qui appellabatur Justus; Chrysostomus, & Ambrosius, fuisse Joannem Evangelistam; Theophylactus quemdam ex iis fuisse arbitratur, qui in domo fuerant, ubi Christus cœnam celebravit; eumque una cum Apostolis sequutum esse Christum urbe egressum, & proficiscentem ad hortum Olivarum, ut videre est apud Calmetum in cap. 14. S. Marci §. 51. Baronius ad ann. Chr. 35. §. 68. & 69. rejicit eorum opinionem, qui putant, hunc adolescentem fuisse Jacobum Domini fratrem, qui tunc temporis non adolescens, sed provecta erat ætate. Suarez in 3. par. D. Th. t. 2. qu. 45. art. 8. disputat. 34. sect. 3. in eo, quod ad S. Jacobum pertinet, Baronium sequitur; sed in eo, quod ad S. Joannem attinet, ab ejus sententia discedit: contendit enim, Joannem tunc fuisse annos natum ferme triginta, ut ne adolescens quidem dici potuerit. Tillemontius Nota 3. in Vitam S. Joannis quærit, num dici possit, adolescentem illum fuisse unum quemvis in vicinia habitantem, qui vestibus exutus in lecto jaceret; excitato autem clamore, & strepitu, lecto desiluisse sindone amictum; & domo egressum, sindone in eorum manibus, qui se comprehenderant, relicta, aufugisse. Lamy Harmon. Evangelicæ lib. 5. c. 27. pag. 545. ea de re ita scribit: *Quis vero fuerit hic juvenis quærere vanum est; nec enim illud sciri potest. Suspicantur quidam, fuisse Joannem Christo dilectum: sed quare id temporis fuisset Joannes nudus, aut prope nudus?* Antonius Bineus de morte Christi tom. 2. lib. 2. cap. 4. num. 14. hanc rem fuse pertractat, & concludit: *Probabilius nihil est, quam hunc juvenem ex vicina aliqua villa armorum, virorumque strepitu excitatum accurrisse, ut cerneret cognosceretque quid ageretur intempesta nocte. Quare, quisnam fuerit, indagare nemo mortalium potest.*

Difficultas de Pontificatu Annæ & Caiphæ. Cur Christus ad Annã primum ductus fuerit, D. Augustini & D. Chrysostomi sententia.

14 Narrat Matthæus, Marcus, & Lucas, Jesum adductum in domum Principis Sacerdotum. Verum Joannes cap. 18. vers. 13. tradit, primo adductum in domum Annæ soceri Caiphæ, qui eo anno Pontifex erat. *Et adduxerunt eum ad Annam primum. Erat enim socer Caiphæ, qui erat Pontifex anni illius.* Et paullo post versu 24. *Et misit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem.* Sed cum Lucas cap. 3. vers. 2. narret, Joannem Baptistam prædicare cœpisse *Sub Principibus Sacerdotum Anna, & Caipha*, magna inde oritur controversia. Satis enim compertum est, unum tantummodo penes Hebræos summum fuisse Sacerdotem; qui si quo impe-

impedimento a sacris faciendis prohiberetur, ea provincia ad præfinitum tempus alteri cuipiam demandabatur. Quamobrem tradit Josephus Antiqu. lib.27. cap. 8. cum Matthiæ summo Sacerdoti impedimentum quoddam præter ejus voluntatem noctu supervenisset, quo detentus non potuerit sacrificare, illius tantum Sacrificii partes datas esse Josepho Ellemi filio. Baronius hoc argumentum accurate pertractat ad ann. Chr.31. num.8. ac putat, qui primus esset in 72. Virum Collegio, seu Synedrio, eum appellatum esse Principem Sacerdotum, etsi esset alter ab eo longe præstantiori præditus dignitate; & ad ann. Chr.34. num.70. ait, Christum Jesum primum adductum esse ad Annam Synedrio Præfectum, qui cum potestatem quidem haberet cognoscendi de Prophetæ doctrina, non tamen judicandi ferendique sententiam, sine Concilio, illum ideo misit ad Caipham summum Sacerdotem, cujus erat eos convocare, quibus consultis judicium suum ferret. Sed hæc sententia Casaubono minus placet, itidemque aliis, ut videre licet apud Tillemontium nota 15. ad J. Chr. Vitam. Duo sanctitatis & doctrinæ lumina de hac re scripserunt, Augustinus, & Chrysostomus; quorum alter tract.113. in Joann. ait, Christum Dominum ad Annam primum fuisse adductum, vel quia Caiphas id consensit, vel quia adduci non poterat ad Caipham, quin ante domum Annæ transiret; qui cum socer esset Caiphæ, jure poterat a genero ejusmodi honorem exigere. Et Chrysostomus Homil. 83. in Joannem putat, Christum ad Annam primum fuisse ductum veluti in speciem triumphi. Utramque sententiam sequitur Vossius Harmon. Evangel. lib.2. cap.1. §.21. ubi hæc habet: *Hoc honoris est habitum Annæ, quia foret socer Caiphæ Principis Sacerdotum; quem credibile est nihil magni sine socero agere solere, & erat ejus domus in via, ut prætereunda foret euntibus ad Caipham, quemadmodum ait Augustinus in Joannem Tract.113. ut verisimile sit milites voluisse oculos senis pascere ejus spectaculo, quem in triumphum ducerent, ut est apud Chrysostomum. Quibus omnibus suffragatur Lamy Harmon. Evangel. lib.5. cap.28.*

Quis ſ fuerit ille Discipulus notus Pontifici qui in ejus atrium cum Jesu introivit.

15 De eo, qui Petrum in domum Caiphæ introduxit, Joannes cap.18. versu 15. hæc scripsit: *Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alius Discipulus. Discipulus autem ille erat notus Pontifici, & introivit cum Jesu in atrium Pontificis.* Quærunt, quis ille Discipulus fuerit, qui notus erat Pontifici, & Petrum in ejus domum introduxit. *Exivit ergo Discipulus alius, qui erat notus Pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum.* Sic enim eodem loco pergit Joannes. D. Hieronymus epist.96. alias 26. putat, fuisse eumdem Joannem Evangelistam, qui propter generis clari-

tatem notus esset Pontifici: verum Baronius ad ann. Chr. 34. n. 71. in eo quidem consentit, quod Joannes Petrum in domum Caiphæ introduxerit, negat tamen propter nobilitatem fuisse notum Pontifici. Joannes enim piscator erat, & sarciendis retibus erat intentus, cum a Christo simul cum Jacobo Zebedæi fratre suo vocatus est, Matth. cap. 4. D. Thomas in cap. 18. Joan. Lect. 3. ait, S. Joannem propterea notum fuisse Pontifici, quod seu Pater ejus, seu quivis alius affinitate, vel cognatione illi proximus in familia esset Pontificis. Liranus in cap. 18. Joann. hæc habet. *Dicunt aliqui, quod Joannes erat peritus in lege, & propter hoc habebat notitiam cum Pontifice. Sed hoc non est verisimile, quia erat piscator, & de navi a Christo vocatus fuerat &c. Ideo alia fuit causa notitiæ cum Pontifice, quia forte missus a Patre suo pluries portaverat pisces ad domum Pontificis; vel forte quia aliquis de cognatione ejus ibidem serviebat; vel aliqua alia causa, quam aliqui assignant, quia descenderat de David, & Sacerdotes habebant istas genealogias*. Quod igitur ut bene compertum adfirmari potest, illud est, Petrum introductum fuisse in domum Caiphæ ab alio quodam Discipulo, atque hunc notum fuisse Pontifici; quis autem fuerit, & quanam causa notus esset Pontifici, plane incompertum. *Quisnam iste sit Discipulus non temere affirmandum est, quia tacetur*: verba sunt Augustini Tract. 113. in Joannem pag. 786. Auctor Glossæ, quæ dicitur Ordinaria, *Quis sit iste*, inquit, *Discipulus, quia hoc tacetur, non temere definitur*. Et Joannes Lamius Tractatu de eruditione Apostolorum cap. 2. pag. 36. & cap. 17. pag. 388. fatetur, non liquere an S. Joannes fuerit ille Discipulus, de quo loquimur. Idem scribit Antonius Bineus de morte Jesu Christi tom. 2. lib. 2. cap. 4. num. 21. in fine, & num. 22.

De Judæ proditione.

16 Postquam de iis hominibus, quorum in hac secunda Passionis parte mentio fit, sermonem habuimus, quædam dicenda sunt de rebus in eadem Passionis parte gestis, quarum prima est Judæ proditio. Christum alibi docuimus prædixisse, ab uno ex suis se proditum iri, & haud obscure significasse, Judam proditorem illum fore. Apud Judam pecuniæ deponebantur ad eleemosynas; qui ut erat avarissimus, magnum avaritiæ suæ indicium edidit, cum ungente Maria pedes Christi pretioso unguento adhibito, obmurmurans dixit, longe fuisse melius futurum, si eo vendito unguento, pecunia, quæ inde conficeretur, distributa esset pauperibus, ita suam avaritiam misericordia in pauperes prætexens. *Dixit ergo* (ait Joann. cap. 12. vers. 4.) *unus ex discipulis ejus Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum est egenis? Dixit autem*

tem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea, quæ mittebantur, portabat; Deinde cum Principes Sacerdotum consilia de Christo interficiendo inire intellexisset, diabolico captus spiritu pactus est cum iis tanti tamque nefarii sceleris pretium. Id narrat Lucas cap.22. vers.2. *Quærebant Principes Sacerdotum & scribæ, quomodo Jesum interficerent: timebant vero plebem. Intravit autem Satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes; unum de duodecim; & abiit, & locutus est cum Principibus Sacerdotum & Magistratibus, quemadmodum illum traderet eis: & gavisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare, & spopondit*. Igitur Judas (ut narrare pergit Lucas) occasionem aucupabatur, qua in eorum manus Magistrum suum traderet, quod testantur cæteri etiam Evangelistæ, & in Cœna Feriæ quintæ cum panem intinctum in patina sibi porrigi vidisset a Christo, atque sibi audisset verba illa dici, *quod facis fac citius*, ac propterea sua perfidiosa consilia detecta esse intelligens, stimulante Diabolo, foras erupit; Principes Sacerdotum convenit; iisque monitis jam adesse tempus, adducta secum cohorte venit ad Jesum, quem probe noverat venturum in hortum Gethsemani, ac per simulationem amicitiæ osculo eum prodidit; ut habetur apud Joann. c.18. Horribile proditionis scelus ad Judæ avaritiam Patres tamquam ad originem referunt. S. Augustinus in Psalm.624. inquit, *avaritia illa quæ captavit Discipulum comitem Christi, captivavit, & militem custodem sepulchri. Damus, inquiunt, vobis pecuniam, & dicite quia vobis dormientibus, venerunt Discipuli ejus, & abstulerunt eum*. Et Leo magnus serm.9. de Passione cap.4. pag.131. *Hoc perfidus Judas inebriatus veneno, dum sitit lucrum, pervenit ad laqueum, & tam stulte impius fuit, ut triginta argenteis & Dominum venderet & Magistrum*. Suarez in 3. par. tom.2. quæst.46. sect.1. pag.336. testatur, hanc esse communem omnium Patrum sententiam. *Dicendum est ergo, Judam propter avaritiam Christum vendidisse. Hæc est communis sententia omnium Patrum*. Et paullo post observat, tam effrænata fuisse Judam cupiditate pecuniæ, ut non ea contentus, quam in colligendis eleemosynis subripiebat, vel ipsum Magistrum vendiderit, quo fieret pecuniosior. *Tanta fuit cupiditas Judæ, ut expleri non potuerit iis, quæ furabatur, nisi etiam Magistrum suum venderet*. Denique concludit verisimile sibi fieri, pluribus a Juda criminibus esse Christum insimulatum, ut de tanti sceleris & perfidiæ atrocitate penes Hebræos nonnihil minueretur, quod observavit etiam Cornelius Jansenius in Concord. Evang. cap.128. pag.877. *Quamquam autem Evangelistæ factum Judæ simpliciter describant, prætermissis iis,*

quæ

quæ apud Principes prætexuit, quemadmodum & alias facere solent, tamen rationi consentaneum est, Judam apud Principes quibusdam modis proditionem sui Domini, ad quam se offerebat, palliasse, ut scilicet dixerit; se scandalizatum in Magistro suo .... Naturale siquidem est hominibus sub aliquo colore palliare propriæ iniquitatis factum.

Refelluntur quædam opiniones circa Judæ proditionem.

17 Arbitrantur nonnulli, Judam vendidisse Christum, non ut interficeretur, sed quod speraret illum ex Judæorum manibus elapsurum; quæ quidem opinio nullo fulcitur fundamento. Etenim Judas aut credebat, Christum Jesum esse Hominem Deum, & hac ratione illud quoque credere debebat, e suis ipsis manibus evasurum; aut credebat esse merum hominem, & hac ratione non erat cur speraret, illum turbæ hominum traditum elabi posse. Huc accedit, quod ab ipso Magistro suo jam intellexerat, futurum ut traditus in manus Principum Sacerdotum & Scribarum, ab iis morte condemnaretur, & post biduum Cruci affigeretur, ut est in Matthæi cap. 20. & 26. ex quo rejicitur opinio eorum, qui Judam putant Christum vendidisse, falsa spe ductum, ut non dederetur neci, sed aufugeret. Bene ad hanc rem scribit Sagittarius Histor. Passionis Christi tom. 1. pag. 455. *Mirum jam olim & hodie repertos, qui Judæ proditionem quadantenus excusare, atque tantum crimen elevare conati sunt. Nobis certe omnes displicent colores, qui ad fucandam aut excusandam ejus mentem afferri solent, existimantes, eam revera fuisse nigram, & tenebris Diaboli densissimis infectam; quippe qui ex animi sententia Christum habuerit odio, cum de Regno ejus mundano ac carnali nulla spes superesse videretur.*

Dignitate oris, & majestate Christus irruentium in se militum impetum retudit, ut illi in terram conciderent.

18 Ex iis, quæ in secunda Passionis parte contigerunt, alterum illud est examinandum, cum Redemtor noster gnarus eorum, quæ futura essent, aliquantulum progressus turba interrogavit, quemnam illi quærerent; iisque respondentibus, *Jesum Nazarenum*, dixit, *Ego sum*; Atque ii omnes in terram conciderunt retrorsum. Eam rem ita narrat Joannes c. 18. versu. 4. Dicit eis: *Quem queritis? Responderunt ei: Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus: Ego sum. Stabat autem & Judas, qui tradebat eum, cum ipsis. Ut ergo dixit eis: Ego sum: abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogavit eos: Quem quæritis? illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum. Respondit Jesus: Dixi vobis quia ego sum. Si ergo me quæritis, finite hos abire.* S. Thomas 3. par. qu. 44. art. 3. ad primum observat, plura illiusmodi in vita Christi Domini occurrere sane mirifica. Nam ex Matth. cap. 9. habemus, hominem ad telonium suum adsidentem, simul ac audivit vocem Christi Jesu, qui jussit illum sequi se, illico, relicto telonio, sequutum esse

esse Dominum. Matthæi itidem cap.21. legimus, Christum Dominum in templum ingressum; eversis argentariorum mensis, illinc vendentes, & ementes ejecisse; & Lucas cap.4. narrat, eum per medias transisse turbas, quæ adversus eum tumultuabantur. Eadem itidem virtute factum est, quod refert Joann. loc. cit. ut turba omnis, ubi Christus se esse Jesum Nazarenum respondit, in terram concideret. Cœleste enim nescio quid & divinum ex ejus oculis emicabat, ut docet idem Sanctus Doctor loco supracitato pag.146. sequutus D. Hieronymum, & ex ejus ore divina eminebat majestas, quæ causa fuit eorum omnium, quæ commemoravimus. *Ex quibus omnibus patet, quod Christus, quando voluit, virtute Divina animas hominum immutavit non solum justificando, & sapientiam infundendo, quod pertinet ad miraculorum finem; sed etiam exterius alliciendo, vel terrendo, vel stupefaciendo, quod pertinet ad ipsa miracula*. Augustinus tract.112. in Joann. *Ubi nunc*, inquit, *militum cohors, & ministri Principum & Pharisæorum? ubi terror & munimen armorum? Nempe una vox dicentis* Ego sum, *tantam turbam odiis ferocem armisque terribilem sine telo ullo percussit, repulit, stravit: Deus enim latebat in carne*. Verba autem illa, *Si ergo me quæritis, sinite hos abire*, ait fuisse verba imperantis; nolebat enim interfici Apostolos, qui etsi tandem morituri erant, tamen ad eum fidei gradum nondum pervenerant, quo eum pervenisse oportet, qui æternam salutem consequatur. *Inimicos videt, & hoc faciunt, quod jubet. Sinunt eos abire, quos non vult perire. Numquid non erant postea morituri? Cur ergo si tunc morerentur, perderet eos, nisi quia nondum sic in eum credebant, quomodo credunt quicumque non pereunt?* Affert Calmetus in cap.18. Joann. vers.8. Patres, qui verba illa, *Sinite hos abire*, affirmarunt esse jubentis & imperantis; & verba illa enarrans Joannis, *Ut impleretur sermo, quem dixit quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam*, putare ait nonnullos, Christum Jesum de morte animæ, alios de corporis morte, communem tamen esse sententiam, de utraque morte loquutum esse. Præclara in hanc rem snnt verba Chrysostomi Homil.82. in Joannem. *pag.*490. *Miretur autem quis, quomodo non eos etiam ceperint, & conciderint, cum maxime Petrus illos concitaret, cum multavit servum. Quis illos detinuit? Non aliud, quam ipsa vis, quæ illos supinos prostravit. Quod significat Evangelista, cum declarans id non ex illorum voluntate profectum esse sed ex comprehensi virtute atque sententia, addit, ut sermo impleretur, quem dixit, nullus ex eis periit*. Maldonatus in Cap.18. Joann. num.6. de hac secunda Christi actione aliquot proponit quæstiunculas. Prima est, quid ita voluerit

Do-

Dominus Jesus potentiam suam ostendere, nec statim pati, ut manus sibi milites injicerent, seque in vincula ducerent; ac respondet cum Ruperto, id causæ fuisse, cur id Jesus fecerit, ut satellites, *viso miraculo, nullam culpæ suæ haberent excusationem*. Secunda est, quamobrem Christus, cui infinitæ suppeterent rationes declarandæ suæ potentiæ, eam voluerit potius ostendere eo modo, quo diximus, nempe respondendo, *Ego sum*; ac sapienter respondet, ut illis ostenderet, quod etsi responsione illa potius excitandi fuissent ad manus in illum injiciendas, tamen eadem responsione *non solum non posse eos viribus suis, si iis uti vellet resistere, sed ne sustinere quidem nomen suum*. Tertia est, quando, & quomodo milites, qui humi procubuerant, in pedes se receperint, antequam Christus eos secundo interrogaret, *Quem quæritis*? ut est apud Joann. Cap. 18. Iterum ergo interrogavit eos: Quem quæritis? aitque: *Credendum eadem Christi virtute, qua ceciderant, surrexisse, postea quam tandiu jacuissent, quam opus erat, ut ejus quem comprehendere volebant, potentiam experiri possent*.

Miraculum restitutæ Malcho auriculæ.

19 Tertium est, quod narratur de auricula Malcho restituta, de quo miraculo lib. 4. de Canonizat. par. 1. Cap. 16. num. 33. satis disseruimus, atque illuc Lectorem rejicimus.

De fuga Discipulorum. Ejus fugæ Prophetia in vet. Testamento.

20 Quartus est Discipulorum fuga, de quibus ita Matthæus Cap. 26. versu 56. *Tunc Discipuli omnes, relicto eo, fugerunt*. Hujus fugæ prophetia est in veteri testamento pluribus in locis; Psal. 21. versu 8. *Tribulatio proxima est; quoniam non est qui adjuvet*. Psal. 68. versu 21. *Et sustinui qui simul contristaretur, & non inveni*. Isaiæ Cap. 63. versu 5. *Circumspexi, & non erat auxiliator, quæsivi; & non fuit qui adjuvaret*. Zachariæ Cap. 13. versu 7. *Framea suscitare super Pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: Percute Pastorem, & dispergentur oves*. Quo oraculo usus est Jesus Matth. Cap. 26. versu 31. cum proficiscens cum Discipulis ad Montem Olivarum dixit: *Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte: scriptum est enim: Percutiam Pastorem, & dispergentur Oves gregis*. Egregie adversus Grotium de hac prophetia disputat Huetius demonstrat. Evangelica Proposit. 9. Cap. 120. Putat Chrysostomus, Joannem non aufugisse cum cæteris Discipulis hac illac dilapsis, quando Jesu Christo injecta sunt vincula; ac propterea in illis Matthæi & Marci verbis; *Omnes Discipuli, relicto eo, fugerunt*, subaudiendam aliquam exceptionem. Verum cum ea vox disertissime complectatur omnes, videtur ad veritatem esse propius, omnes quidem profugisse, Joannem vero & Petrum revertisse; ut apparet ex Joanne Cap. 18. versu 15. *Sequebatur autem Jesum Simon*

non Petrus, & alius Discipulus; quod bene advertit Calmetus in Cap. 26. Matth. vers. 56. Et multo ante eum idem consideraverat Maldonatus in Cap. 26. Matth. num. 56. *Dicendum, statim quidem omnes diffugisse; sed paullo post Petrum & Joannem rediisse, & Christum sequutos fuisse.*

De alapa Christo impacta coram Pontifice. Christi responsio bene cohaeret cum ejus consilio tradito Matth. cap. 5.

21 Quintum est maximus ille injuriarum cumulus & contumeliarum, quas in Christum Jesum congesserunt Hebraei, praesertim vero colaphus illi impactus: cum enim a Pontifice de Discipulis & doctrina sua interrogaretur, & respondisset, propalam se docuisse semper, & in Synagoga, & in Templo, ab iis propterea qui se audissent illa posse quaerere, scelestus quidam & nefarius homo sublata manu impegit illi colaphum dicens: *Sic respondes Pontifici?* Cui pacate Jesus: *Si male*, inquit, *locutus sum, testimonium perhibe de malo; si autem bene, quid me cedis?* Teterrimas vero & nefarias ejusmodi contumelias prophetavit Isaias cap. 5. versu 6. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus; faciem non averti ab increpantibus & conspuentibus in me*; cum iis quae sequuntur. Inter probra & contumelias alapae & sputa in faciem injecta omnium habita sunt semper gravissima, ut videre licet Num. cap. 12. num. 14. & Deuteron. cap. 25. num. 9. Alia etiam in sacris paginis exempla deprehendimus de impacta alapa & accepta; sed longe alio modo, quam quo Christus accepit. Sedecias lib. 3. Regum cap. 22. vers. 25. coram Rege Achab Michaeam Prophetam in maxilla percussit; cui Propheta: *Visurus es*, inquit, *in die illa, quando ingredieris cubiculum*. Et Actorum cap. 23. vers. 3. Princeps Sacerdotum Ananias jussit ab iis, qui aderant, Paulum in faciem caedi; cui Apostolus: *Percutiet te Deus*, inquit, *paries dealbate; & tu sedens judicas me secundum Legem, & contra Legem jubes me percuti?* De alapis Christo Domino impactis cecinit Sedulius:

His alapis nobis libertas maxima plausit.

Quo in loco Poeta ad eas alapas respexit, quibus servi libertate donabantur, quod legitur apud Isidorum lib. 9. Origin. cap. 4. *Manumissus dicitur, quasi manu emissus. Apud Veteres enim quando manumittebant, alapa percussos circumagebant, & liberos confirmabant.* Quaerit Augustinus, cur non eo usus fuerit consilio, cujus ipse fuit auctor Matthaei cap. 5. vers. 39. *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebe illi & alteram*: aitque consilium non intelligendum ad litteram; verum illius consilii sensum esse, tranquillo animo perferendam injuriam, nosque paratos esse oportere, eamdem potius injuriam perpeti, quam illatam ulcisci; omne autem consilium illud a Domino Jesu fuisse comple-

tum

tum, qui pacate nihil aliud respondit, quam quod opus esse existimavit propulsandæ calumniæ, quæ adversus se, suamque innocentiam & doctrinam intendebatur, ut bene ostendit Suarez loc. cit. disput. 35.

In Caiphæne, an vero in Annæ domo series illa injuriarum in Christum illata fuerit, & utrum ante, an post latam mortis sententiam.

22 Quærunt sacri Interpretes, in domone Annæ, an Caiphæ omnia ea contigerint: & quidam putant in domo Annæ ea accidisse, quæ quidem opinio congruit cum Evangelico textu Joannis, qui postquam illam commemoravit injuriam, subjicit: *Et misit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem*: cui opinioni suffragari videtur Calmetus in cap. 18. Joann. vers. 19. quamquam fatetur, communem esse sententiam, id in domo Caiphæ contigisse. Sunt igitur alii, qui, ut dicebamus, communem sequuti sententiam putant, factum id esse in domo Caiphæ: ait enim Joannes interrogatum fuisse Christum a Pontifice: *Pontifex ergo interrogavit Jesum de Discipulis suis, & de doctrina ejus*; Pontifex autem eo anno erat Caiphas; ita ut verba Joannis, *& misit eum Annas*, vim habeant præteriti plusquam perfecti, quasi dixerit, *miserat*, ut advertit Natalis Alexander in cap. 18. Joann. vers. 22. & sequen. & multo antea observaverat Suarez cit. Disput. 35. pag. 341. *Præteritum illud* misit, *positum est pro præterito plusquam perfecto* miserat. *Juxta quam expositionem non est necesse aliquid horum factum esse in domo Annæ, sed in domo Caiphæ*: ac post eos Auctores Duhamel in id. cap. 18. Joannis num. 24. *misit pro miserat: nam Hebræi carent præterito plusquam perfecto*. In piis quibusdam meditationibus scriptum est, Christum alapa accepta in terram cecidisse; sunt aliæ quædam, in quibus percussoris manus ferrea manica, seu chirotheca armata fuisse traditur; quædam etiam referunt, ex ore Christi tantum sanguinis alapæ vi effluxisse, ut ex eo omne pavimentum maduerit, & in ejus Divina facie digitorum extitisse alte impressa vestigia. De his aliisque id genus legendus P. Ayala in Opere cui titulus, *Pictor Christianus*, lib. 3. cap. 4. num. 7. In quibusdam itinerariis legimus, illum, qui Christo Domino alapam impegit, etiamnum sceleris sui pœnas luere in domo Pilati, seu Gubernatoris Hierosolymæ: Vicentinum quemdam nobilem virum, nomine Petrum Brantium Penalium, a Turca quodam illuc adductum, vidisse impium illum ab una ad alteram partem magni Conclavis perpetuo inambulantem, atque inclamantem: *sic respondes Pontifici?* Vide Quaresmium Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. lib. 4. cap. 3. & 4. ubi ejus historiæ veritatem demonstrat. Verum utcumque judicandum sit de piis istiusmodi meditationibus, illud quidem notandum, Lucam cap. 22. horribilem hanc con-

contumeliarum seriem ita referre, ut contigerit antequam Concilium convocaretur, de quo inferius sermonem habebimus; Matthæum autem cap.27. & Marcum cap.14. hæc eadem narrare tamquam gesta post latam mortis sententiam. Nulla tamen propterea inde oritur pugna seu discrepantia: easdem enim putamus contumelias Christo illatas semel atque iterum, ante videlicet & post Concilium vocatum, ut bene perpendit Baronius ad ann. Chr. 34. num.72. pag.140. editionis Lucensis 1738. *Hæc ergo cum ante coactum Concilium Lucas accidisse scribat, Matthæus vero atque Marcus post sententiam mortis in eum latam facta dicant, easdem contumelias a perfidissimis atrocissimisque, ac procacibus illis Ministris iterum repetitas esse adversus Dominum Jesum facile possumus intelligere.*

22 Ultimum denique eorum, quæ in secunda Passionis Christi parte contigere, est lapsus D. Petri, qui Christum negavit; de quo, ut perspicui sermonis rationem ineamus, hæc examinanda suscipimus; an, & quodnam peccatum Petrus negando Christum commiserit: quoties in illud lapsus sit; a quonam Petrus in illud peccatum, & quando impulsus fuerit. Hilarius num. 4. pag.805. in cap.26. Matth. verba illa Petri perpendens, *Non novi hominem*, ait: *Et vere prope jam sine piaculo hominem negabat, quem Dei Filium primus agnoverat.* Verum Hieronymus ad eumdem Matthæi locum tom.6. pag.225. aliter sentit: *Scio*, inquit, *quosdam pii affectus erga Apostolum Petrum locum hunc ita interpretatos, ut dicerent, Petrum non Deum negasse, sed hominem; & esse sensum: Nescio hominem, quia scio Deum. Hoc quam frivolum sit, prudens Lector intelligit.* Et D. Augustinus tract.36. in Joann. acriter eos castigat, qui Petrum a peccato excusare contendunt. *De Petri lapsu.*

23 Et sane cum Petrus antea Christo Jesu pollicitus esset, paratum se esse cum eo conjici in vincula, & vel ipsam mortem oppetere, ac se numquam ab eo recessurum; quis tam audacter eum non peccasse affirmaverit, qui oblata occasione, cum Fidei, quæ periclitabatur, confessione opus esset, negavit se esse ex ejus discipulis, immo vero falso juramento se ne novisse quidem eum, affirmavit? Profecto eum gravissime peccasse, qui non fateatur, puto esse neminem. *Ubi est*, inquit Augustinus Tract.113. in Joannem pag.786. num.2. *illa promittentis audacia, & de se plurimum præfidentis? Ubi sunt verba illa quando ait: Quare non possum te sequi modo? Animam meam pro te ponam? Hoccine est sequi Magistrum, se negare Discipulum? Siccine pro Domino anima ponitur, ut, hoc ne fiat, vox Ancillæ formidetur? Sed quid mirum si Deus vera prædixit, homo autem falsa præsumpsit?* Et D. Thomas Quodlibet.9. *Petrus Christum negando peccavit.*

art. 14. rem theologice expendens ita concludit: *Absque dubio Petrus peccavit mortaliter negando Christum: quod quidem patet ex duobus. Primo quia negavit Fidem in loco, ubi periclitabatur, & ejus Confessio requirebatur. Ore enim confessio fit ad salutem: ut dicitur ad Rom. 10. in quo videtur, quod sit de necessitate salutis confessio Fidei in casu prædicto; & sic præcipue mendacium in his, quæ Fidei sunt, est perniciosissimum, secundum Augustinum in libro de Mendacio. Secundo quia defectui confessionis & mendacio addidit perjurium & blasphemiam, quia ut dicitur Matthæi 26. cœpit detestari & jurare, quia non novisset hominem, quæ constat esse gravia peccata. Unde Glossa dicit ibidem: Tertio cœpit detestari & jurare quia non novisset hominem: quia perseverare in peccato dat incrementum scelerum, & qui minima spernit, cadit in majora.*

Peccavit graviter semel iterum ac tertio: non tamen a Fide descivit. Locus ea de re Poetæ Prudentii.

24 Itaque peccavit Petrus, & quidem graviter; nec semel tantum, sed iterum, ac tertio: non ita tamen peccavit, ut Fidem amitteret, sed tantummodo Charitatem; non enim intrinsecus dissentiendo, sed extrinsecus negavit; neque etiam extrinsecus negavit, Christum esse Deum aut Messiam, sed eum se novisse, & ex illius fuisse sectatoribus; ut apparet ex Matth. cap. 26. v. 69. ubi cum illi diceretur: *Et tu cum Jesu Galilæo eras*, respondit, *nescio quid dicis &c. Non novi hominem &c. cœpit detestari & jurare, quia non novisset hominem*. Idque habent & Marcus cap. 14. Lucas cap. 22. & Joannes cap. 18. Prudentius lib. Cathemerinon Hymn. 1. v. 58. ita scripsit.

Flevit negator denique
Ex ore prolapsum nefas,
Cum mens maneret innocens,
Animusque servaret fidem:

quod tamen a gravi peccato non liberat, ut bene docet Augustinus a mendaci ad Consentium cap. 6. num. 13. pag. 455. *Quis ita evanescat, ut existimet Apostolum Petrum hoc habuisse in corde, quod in ore, quando Christum negavit? Nempe in illa negatione intus veritatem tenebat, & foris mendacium proferebat. Cur ergo lacrymis diluit quod ore negaverat, si saluti sufficiebat quod corde credebat? Cur loquens in corde suo veritatem, tam amaro fletu punivit mendacium, quod ore depromsit? nisi quia magnum vidit esse perniciem, quod corde quidem credidit ad justitiam, sed ore non confessus est ad salutem*. Triplex diximus ejus fuisse peccatum qui ter se novisse Christum, eumque sequutum esse negaverit. *Ter me negabis*: sunt verba Christi apud Matthæum. *Ter me es negaturus*, apud Marcum. *Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me*, apud Lucam; & apud Joannem:

nem: *Non cantabit gallus, donec ter me neges*. Quodnam autem & quam multiplex peccatum fuerit Petri, duo consulendi sunt egregii Theologi Suarez tom.2. par.3. disput.35. sect.1. & Card. Gottus de veritate Relig. Christ. tom.4. part.2. cap.24. §.3.

25. De iis, quæ hactenus persequuti sumus, non ita magnam videmur nobis offendisse difficultatem. Major quædam difficultas in eo est, quis Petrum ad negandum impulerit, & quando Christum negaverit; quæ quidem oritur ex eo, quod Evangelistæ non eumdem loquendi adhibuerint modum. Matthæus cap.26. narrat, primo negasse interrogatum ab ancilla; iterum negasse ab alia ancilla interrogatum; tertio denique ab iis interrogatum, qui aderant. Ad eumdem plane modum loquitur Marcus cap.14. Lucas vero cap.22. ait, primo negasse interrogatum a muliere; negasse iterum ab homine interrogatum; tertio denique negasse interrogatum itidem ab alio homine. Et S. Joannes narrat, primo negasse interrogatum ab ancilla; negasse iterum a pluribus; tertio interrogatum a servo Pontificis, qui cognatus erat ejus, cui Petrus amputavit auriculam. Præterea tradit Matthæus, Christum Jesum prædixisse Petro, fore ut se ille ter negaret, antequam ea nocte cantasset Gallus: *Antequam Gallus cantet, ter me negabis*. Et eodem plane modo eam rem narrant cæteri Evangelistæ, Marco tamen excepto, qui cit. cap.14. ait, primo Petrum negasse, & cum egressus esset foras, Gallum cantasse: *Et exiit foras ante atrium, & Gallus cantavit*; negasse autem iterum ac tertio, & Gallum iterum cecinisse: *Et statim Gallus iterum cantavit*; ac Petro tum in memoriam venisse, quæ sibi prædixerat Jesus, eum videlicet ter Magistrum suum negaturum, antequam Gallus semel atque iterum cantaret: *Priusquam Gallus cantet bis, ter me negabis*.

Quis Petrum ad negandu m impulerit. Discrepantia videtur ea de re esse apud Evangelistas.

26 Verum multa suppetunt; quibus ea, quæ inter Evangelistas esse videtur, discrepantia e medio tollatur. Divus Thomas Lect.4. in cap.18. Joannis conciliandos suscipit Evangelistas in eo, quod quæritur, quisnam Petrum ad negandum impulerit: docet autem, primo negasse interrogatum ab ancilla, inde egressus cum esset, ac rediisset, ab alia ancilla interrogatum negasse; quæ tamen ancilla non sola fuit, sed cum aliis colloquuta est, qui Petrum itidem interrogarunt; tertio denique negasse interrogatum ab aliis, tametsi cognatus Malchi, cui amputaverat aurem, testabatur illum esse e Sectatoribus Christi. Sunt alii item, qui quod attinet ad tempus, quo Petrus Christum negavit, ostendendum susceperunt Evangelistarum consensum. Verisimilior autem concordia est, si, cum Gallus bis cantet, primo media nocte, atque

Conciliantur Evangelistæ: Consensus etiam eorum ostenditur de tempore, quo Christum Petrus negavit.

 ite-

iterum duabus, aut tribus horis ante ortum ſolis, cumque ſecundus ille cantus vulgo dici ſoleat cantus Galli, Matthæus, Lucas, & Joannes, qui narrant Chriſtum a Petro ter negatum eſſe ante cantum Galli, loquuti eſſe dicantur de cantu Galli duabus tribuſve horis ante ſolis ortum, qui paſſim Galli cantus, ſeu Gallicinium vocatur. Marcus autem, qui narrat Petrum primo negaſſe, deinde Gallum ceciniſſe, atque iterum ac tertio negaſſe, iterumque Gallum cantaſſe, tempus trium illarum negationum deſcripſit accuratius, quarum primam ponit ante primum Galli cantum, nocte media, reliquas duas ante Gallicinium, appetente aurora. Vid. Tillemont. not. 4. ad vitam S. Petri.

Quomodo Chriſtus reſpicere potuerit Petrum, qui videtur fuiſſe in alio loco. Conciliantur Lucas & Marcus.

27 De amaro Petri fletu Matthæus, Marcus, & Lucas inter conſentiunt, quem narrant vehementer illacrymatum, ubi primum, audito Galli cantu, memoria repetens ea, quæ ſibi Jeſus dixerat, ſe graviſſime peccaſſe animadvertit. Verum cum illud habeamus ex Luca, quod, dum cantaret Gallus, *converſus Dominus reſpexit Petrum, & recordatus eſt Petrus verbi Domini, ſicut dixerat: quia priuſquam Gallus cantet, ter me negabis*; nova inde oritur difficultas, quî tandem Jeſus, qui in ſuperiori eſſet Conclavi, reſpicere potuerit Petrum, qui, teſte Marco, *erat in atrio deorſum*. Quidam Interpretes a ſenſu litterali non recedendum exiſtimantes, ut conſtet veritas illius obtutus, quo Chriſtus reſpexit Petrum, ſatis eſſe putant, ſi prima domus contignatio, ſeu inferior domus pars, ubi tunc erat Chriſtus, ſubdiali atrio, in quo Petrus verſabatur, paucis quibuſdam ponatur gradibus altior. Nonnulli etiam animadvertunt, Judæorum Concilium noctu eſſe dimiſſum, iterum illuceſcente die, ut mox dicemus, convocandum, ac per id tempus Chriſtum traditum eſſe familiæ Pontificis & veſanæ cuſtodiendum plebi, a qua tot tantiſque contumeliis, quas refert Lucas, affectus eſt; atque inde ſibi veriſimile fieri dicunt, Petrum, qui eſſet cum illis domeſticis, a Chriſto viſum eſſe. Divus Auguſtinus, conſiderato tum quo Chriſtus, tum quo Petrus erat loco, ait Chriſtum neque eum reſpexiſſe, neque oculis corporis videre illum potuiſſe. *Non poteſt dici, quod corporalibus oculis eum Dominus viſibiliter admonendo reſpexerit*, ſed interioris illum gratiæ adjutorio reſpexiſſe, & ad pœnitentiam adduxiſſe. *Et ideo quod ibi ſcriptum eſt: reſpexit eum Dominus, intus actum eſt; in mente actum eſt; in voluntate actum eſt*: quæ verba ſunt S. Doctoris lib. 2. de Gratia Chriſti cap. 45. pag. 250. Nec ab hac dimovetur ſententia, quod Lucas dicat: *Et converſus Dominus reſpexit Petrum*; nam lib. 3. de Conſenſu Evangeliſt. cap. 6. num. 26. ait, quotidie nos ita precari: *Domine reſpice me*,

reſ-

respice, & exaudi me; quæ precandi forma ad interiorem gratiam impetrandam pertinet. Consonat S. Leo serm.9. de Passione cap.4. ubi hæc habet: *respexit oculis mentis, non corporis; misericorditer, non corporaliter; quia Petrus foris erat & inferius; Christus vero intus & superius*. Verum qui in legendis historiis a sensu litterali ægre recedunt, ante primorum virorum ædes atrium apud veteres fuisse considerant, quod intelligitur ex Sulpicio Apollinari apud A. Gellium Noct. Atticar. lib. 16. cap. 5. *Qui domos amplas antiquitus faciebant, locum ante januam relinquebant, qui inter fores domus & viam medius esset. In eo loco qui Dominum ejus domus salutatum venerant, priusquam admitterentur, consistebant; & neque in via stabant, neque intra ædes erant*. Itaque cum verisimile sit, ante januam ædium Caiphæ hujusmodi locum fuisse, ubi Petrus constiterit, lubenter eam, quam supra retulimus, opinionem amplectuntur, dimisso nempe Concilio, Christum Jesum Ministris fuisse traditum, a quibus in atrium adductus, ubi reliqui Ministri & famuli cum Petro sedebant ad prunas, potuit corporalibus oculis eum respicere.

Tertia pars Dominic. Passionis a testimoniis in Christum latis ad flagellationem. Hujus partis divisio.

28 Venimus nunc ad tertiam Dominicæ Passionis partem, quæ plura continet capita. *Primum* eo pertinet, quod Principes Sacerdotum falsos subornarant testes, ut Christus ultimo supplicio necaretur, & Sacerdos vestimenta scidit sua, cum iterrogatus ab eo Christus, se Dei Filium esse respondit. *Alterum* est de pœnitentia Judæ, qui fusis projectisque in Templum denariis, inde egressus, laqueo se suspendit. *Tertium* est de iis, quæ Christo contigerunt, cum ad Pilatum adductus est. *Quartum* est de illo itu ac reditu a Pilato ad Herodem, & ab Herode rursus ad Pilatum. *Ultimum* denique Pilati continet gesta a Christi reditu ab Herode usque ad flagellationem, & latam mortis sententiam.

Duo judicia adversus Christum habita, alterum noctu summo mane alterum, de quo loquitur S. Lucas.

29 Testantur Evangelistæ, a Principibus Sacerdotum, & universo Concilio conquisitos fuisse ubique testes, ut Jesum morte damnarent; nec inveniri potuisse: quidam enim ad falsum testimonium dicendum accesserant; sed nihil conficiebant, quod Christum læderet, alii eum dixisse testabantur, posse se Templum Dei destruere, & post triduum denuo illud ædificare, at nullius roboris eorum testimonium habebatur. Itaque summus Sacerdos interrogavit eum, quid responderet; tacentemque adjuravit *per Deum vivum*, ut diceret, Filiusne Dei esset. Cumque Jesus respondisset se Filium Dei esse, illum autem visurum Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei in nubibus Cœli; summus Sacerdos scidit vestimenta sua, clamitans eum blasphemasse, non amplius testibus opus esse, cumque cæteros interrogasset, quid cuique videretur,

suc-

succlamarunt omnes: *reus est mortis*. Ita rem gestam narrant Matthæus cap.26. & Marcus cap.14. Ea omnia noctu contigere. Itaque cum ejus Concilii Acta omnia essent irrita, tum quod non generale Concilium esset, tum quod noctu habitum, lex autem prohiberet, ne noctu & clanculum jus diceretur; ideo, ut primum dies illuxit, iterum convocati sunt Seniores populi, & Principes Sacerdotum, & Jesum coram se adesse jussum rursus interrogarunt, num Filius Dei esset; & respondente illo se Filium Dei esse, omnes uno ore dixerunt, nihil opus esse testibus, ex illius ore omnia se audivisse. Atque hoc est Judicium summo mane latum, de quo Lucas loquitur cap.22. v.66 *Et ut factus est dies, convenerunt Seniores plebis, & Principes Sacerdotum, & Scribæ.*

Falsi testes verba Christi proferunt cu additionibus, & malignis interpretationibus. De more Hebræorum scindendi vestimenta sua in signum doloris. An summo Sacerdoti id licuerit facere.

30 Verba, quæ Jesus Hebræis dixerat, sunt ea quæ affert Joannes cap.2. v.19. *Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Ea vero non de Templo, sed de corpore suo, & de Resurrectione sua voluit intelligi; sed nefarii testes lædendi eum cupidi testati sunt illum dixisse: *Possum destruere Templum Dei, & post triduum reædificare illud*, ut est apud Matth. cap.26. v.61. & Marcum cap.15. v.68. *Ego dissolvam Templum hoc manufactum; & per triduum aliud non manufactum ædificabo.* Qua in re quivis videat, quantum Christi verbis falsi testes addiderint, & quam perperam aliorsum, atque ea verba dicta sunt a Christo, intellexerint. Maldonatus in cap.26. Matthæi num. 61. pag.674. cum Origene, Beda, Theophylacto, Euthymio, Chrysostomo, & Hieronymo observat, eos testes jure optimo falsos testes appellari, *Novissime autem venerunt duo falsi testes*, ea ratione, quia, *quod Christus dixerat, & malo animo, & diverso sensu, & aliis verbis recitarunt*. Quoniam vero ne istuc quidem quod testes dixerant, quamvis verum esset, satis erat ut morte damnaretur; neque enim cogitata, sed facta leges morte puniunt; ad aliud decurrere crimen oportuit, nimirum Jesum blasphemasse, cum se Filium Dei esse affirmavit, non quidem adoptione, quemadmodum omnes justi Filii Dei sunt, sed natura, seque ipse verum Deum esse dixit, idque adjuratus per Deum, *Adjuro te per Deum vivum*. Qui enim ad hunc modum adjurabatur, fari eum & vera proloqui oportebat, ut apparet Levitic. cap. 5. vers. 1. Numer. cap. 5. vers. 21. Proverb. cap. 29. vers. 24. Judic. cap.7. vers. 2. & lib.3. Regum cap.8. ver.31. Idque observat Maldonatus loc. cit. num.63. pag.675. ubi illa verba, *adjuro te per Deum vivum*, notat eo loquendi modo significari, *Dei nomine & quasi mandato aliquem aut ad loquendum, aut ad faciendum obstringere*. Quod autem Sacerdos sciderit vestimenta sua, scire opus est, morem Hebræo-

bræorum fuisse, ut in signum doloris aut ad detestandam blasphemiam sua vestimenta scinderent. Quidam viri docti putant, numquam summo licuisse Sacerdoti vestes sibi lacerare, quod evinci existimant ex Levitic. cap.21. v.10. ubi habetur; *Vestimenta non scindet*. Itaque S. Leo serm.55. pag.125. Caipham, qui ut Christi verba audiit, vestem suam discidit, ad hunc increpat modum: *Caiphas ad exaggerandam auditi sermonis invidiam scidit vestimenta sua, & nesciens quid hac significaret insania, sacerdotali se honore privavit. Ubi continentiæ cingulum? Ubi superhumerale Virtutum? Mystico illo sacratoque amictu ipse te spolias, & propriis manibus Pontificalia indumenta discerpis, oblitus præcepti illius, quod legeras de Principe Sacerdotum: De Capite suo Cidarim non deponet, & vestimenta sua non dirumpet*. Verum cum verba illa Levitici ad privatum luctum pertineant, nec Sacerdoti esset interdictum in luctu publico vestem discindere, ut in lib.1. Machab. cap.11. v.71. *Et scidit Jonathas vestimenta sua*, non admodum firma videtur ea doctorum virorum sententia, ut bene notat Natalis Alexander in Matth. cap.26. num.45. Et ad eumdem locum Calmetus pag.249. §.65. ait communem esse meliorum Interpretum opinionem, legem illam Moysis in Levitico de luctu privato esse intelligendam, neque complecti nisi tempus, quo Sacerdos esset in Templo, eaque sola scindi non potuisse vestimenta, quæ sacra essent, & quæ in publicis adhiberentur solemnitatibus. De hac porro scissione vestis duo sunt capita, quæ attigimus: Primum, an divina lege vetitum esset, ne Sacerdos vestem sibi scinderet? Baronius ad ann. Chr.34. num.73. vetitum fuisse respondet: *Divina lege Sacerdotibus vetitum erat, ne sua scinderent vestimenta: Sed Caiphas illa contempta, quo cæterorum adstantium animos in Christi perditionem magis ac magis concitaret, furore quodam perci[t]us, primus summorum omnium Pontificum, quorum sit memoria, sic sua vestimenta conscidit*. Hæc Baronii responsio nititur iis, quæ Levitici cap.10. v.6. Moyses dixit Aaroni, ejusque filiis: *Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere*; & iis, quibus cap.21. v.10. ejusdem Levitici summo Pontifici præscribitur, *ut caput suum non discooperiat, & vestimenta non scindat*. Verum neuter textus is esse videtur, unde quis arguere possit, generatim vetitum fuisse, ne summus Pontifex vestimenta sibi scinderet. Nam Moyses videtur vetasse, ne Aaron, ejusque filii id facerent ea occasione, qua Nadab & Abiu igne Coelo delapso absumpti fuerant. Deus enim voluit, ne Aaron, ejusque filii Eleazar & Ithamar tristitiam ullam significarent: Alter autem Levitici textus videtur prohibere, ne Sacerdotes scinderent

derent vestimenta Sacerdotalia, aut ne vestem ullam sibi discinderent in luctu propter alicujus mortem, etsi in Hebræis in more positum esset. Alterum est, an Caiphas Sacerdotalia sibi discideri vestimenta. Sacerdotalia sibi vestimenta Caipham discerpsisse non modo credidit S. Leo, ut modo diximus, sed affirmat Eucherius, Hieronymus, Theophylactus, Beda, & Glossa ordinaria, quos sequitur Gerardus Vossius in Harmon. Evangel. de Passione Domini cap.6. & cum illis Patribus concludit, inde verum extitisse Vaticinium, fore ut Sacerdotium Leviticum deleretur. Id vero haud facile admitti potest. Ponere enim oporteret, Caipham in eo nocturno Concilio Sacerdotalibus vestimentis indutum fuisse. Verum Act. Apostolor. cap.23. v.5. D. Paulus in Concilium intromissus jubenti Ananiæ Sacerdotum Principi, ut illi alapa impingeretur, audacter & libere maledixit, &, quod ita summo maledixisset Sacerdoti, increpitus respondit: *Nesciebam Fratres, quia Princeps est Sacerdotum*: quod sane neque dixisset, neque dicere potuisset, si Ananias Sacerdotalibus vestitus fuisset indumentis. Quamobrem dici posse videtur, occasiones quasdam fuisse, quibus quidam populi etiam Ethnici scindere vestimenta solerent, de qua consuetudine fuse Sagittarius Histor. Pass. Chr. tom.1. pag.427. num.38. id præsertim penes Hebræos in usu fuisse, ut videre est in Tractatu de luctu Hebræorum Martini Geyeri; tum communem eorum fuisse consuetudinem, ut ubi blasphemiam audirent, scinderent vestimenta. *Consuetudinis Judaicæ est, cum aliquid blasphemiæ, & quasi contra Deum audierint, scindere vestimenta sua*: ut ait D. Hieronymus; atque inde ortum esse, ut Caiphas sibi vestes discerpserit.

De Judæ pœnitentia, disperatione, & miserrimo exitu.

31 De Judæ proditione pauca quædam paullo ante attigimus. Nunc vero reliqua persequemur. Ubi primum accepit, Jesum ultimo supplicio condemnatum, pœnitentia tactus Principibus Sacerdotum & Senioribus, quos ab eis acceperat triginta denarios, retulit inclamans, se sanguinem justum prodidisse. At illi nihil id ad se pertinere dixerunt; ejus esse, id ut ipse videret. Rem ita narrat Matthæus cap.27. qui addit, Judam denarios projecisse in Templum, atque inde egressum laqueo se suspendisse: Sacerdotes autem pecuniam humo sublatam collegisse, atque ex ea, quoniam in ærarium templi nefas erat ejusmodi argentum conjicere, agrum sepeliendis peregrinis coemisse; quo Hieremiæ impletum fuit oraculum, de quo mox sermonem habebimus.

Disputatur, ecquid valerent triginta argentei. De Judæ morte.

32 Præter ea, quæ alibi observavimus, tria sunt etiam de Judæ proditione digna quæ referantur & expendantur; quantum scilicet pretii a Sacerdotibus acceperit, quænam ejus mors fuerit,

&

& quî fuerit impletum Jeremiæ oraculum. Matthæus ait: *constituerunt ei* (Judæ) *triginta argenteos*. Baronius ad ann. Chr. 34. num. 36. & sequen. considerat, ex eo pretio campum esse emtum ad sepulturam Peregrinorum, eumque Urbi proximum, nec temporariam illam fuisse emtionem, ut, quemadmodum in more positum erat apud Hebræos, anno Jubilæi prædia ad priores dominos redirent, ita ager ille tandem in venditoris dominium recidere deberet; ex quibus omnibus num. 19. concludit, quod Judas iniquitatis suæ pretium accepit, triginta argenti pondo fuisse. *Sic igitur, ut dictum est accepit Judas in proditionis præmium triginta libras, quas cum facti pœnitens projecisset in Templum, suburbanus ager figuli emtus est in sepulturam peregrinorum.* Suarez 3. part. tom. 2. disp. 34. sect. 1. pag. 337. eam Baronii sententiam minime amplectitur; eos autem triginta argenteos putat fuisse triginta nummos argento cusos, qui vel siclum, vel sicli semissem conficerent. Calmetus in cap. 26. Matth. pag. 243. §. 15. idem plane sentit; ac triginta siclos observat mancipii pretium fuisse. Exodi cap. 21. versu 32. *Si servum, ancillamque invaserit, triginta siclos argenti Domino dabit: bos vero lapidibus opprimetur*. Quidam, sicli valore expenso, initaque ratione ad nostratem monetam, putant Redemtorem nostrum octodecim scutorum Romanorum pretio fuisse venditum: inter eos Serry Exercitat. 52. & Eminentissimus Gottus de verit. Rel. Christ. tom. 4. par. 2. cap. 24. §. 1. pag. 82. & sequen. In Thesauro Dissertationum in Nov. Testam. Amstelodami edito anno 1702. tom. 2. pag. 210. extat Dissertatio Marci Georgii Schvvartzen *de pretio, quo Servator noster æstimatus*, ubi §. 26. commemoratis aliorum opinionibus, concludit, triginta argenteos, quanti venditus est pactione Judæ Christus Dominus, quindecim thaleros Imperiales conficere. Judas, ut refert Matthæus cap. 26. *pœnitentia ductus* retulit triginta argenteos, iisque proiectis in Templum, *abiens laqueo se suspendit*. Lucas Actor. cap. 1. versu 18. ita mortem Judæ describit: *Suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera ejus*. Oecumenius in cap. 1. Actor. narrat, Judam, postquam se suspendit, nondum laqueo præfocatum in terram decidisse, ac aliquandiu vivum ita corpore intumuisse, ut se loco movere non posset; vehiculo denique, quod illac lente trahebatur, protritum, ut ejus viscera huc illuc dispergerentur. Quam historiam neque Baronius amplectitur ut videre est ad annum Christi 34. num. 75. & vehementer impugnat Casaubonus Exercitat. 6. in Baronii Annales. Joannes Varnecius in Dissertatione *de suspendio Judæ* tom. 2. Thesauri Dissertationum in Nov. Testamentum e Museo Hasei & Ikenii pag. 308. num. 25. re-

futatis aliorum ſententiis, probabile exiſtimat, Judam projectis argenteis fortaſſe ad ſuos redire meditantem, raptum a Diabolo ſtrangulatum, & ita in præceps actum fuiſſe, ut ad terram adliſum corpus ejus, diſruptum, ejuſque viſcera diſperſa ſint. Sed cum diſſertiſſime narret ſacer textus, nefarium proditorem ſe ſuſpendiſſe, nullus hîc difficultati, neque operoſæ interpretationi locus eſſe videtur, quod S. Lucas dicat diſperſa eſſe viſcera ejus. Veriſimile enim eſt, cadaver arbore decuſſum, dejectumque in viam, deinde quod proiectis cadaveribus ſolet contingere, crepuiſſe; niſi quis malit decidiſſe in ventrem, atque ita crepuiſſe, ut videre licet apud Calmetum in cap.26. Matthæi §. 5. & apud Tillemontium Nota 29. in Vit. Jeſu Chriſti. Vetus quæſtio eſt, cujus generis arbor illa fuerit, ad quam Judas ſe ſuſpendit; & ficum fuiſſe ait Juvencus.

Exorſuſque ſuas laqueo ſibi ſumere pœnas,
Infamem rapuit Ficus de vertice mortem.

Et ſi Quareſmio fides habenda ſit Elucidat. Terræ Sanctæ tom.2. lib.4. cap.21. quinquaginta annis antequam ille in eas ſe contuliſſet regiones, prægrandis oſtendebatur ficus, ad quam ſenes narrabant ſeſe Judam ſuſpendiſſe: eam vero, cum ipſe eſſet in Terra Sancta, arefactam eſſe tradit ac cæſam. D. Matthæus cap.27. v.3. *Tunc videns Judas*, inquit, *qui eum tradidit, quod damnatus eſſet, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus dicens: Peccavi tradens ſanguinem juſtum*: ad quæ verba D. Ambroſius lib.10. Commentar. in D. Lucam, *Etſi caſſa*, inquit, *eſt pœnitentia proditoris, quia peccavit in Spiritum Sanctum; eſt tamen nonnullus in ſcelere pudor culpam agnoſcere.* Principes Sacerdotum, (pergit Matthæus verſu.7.) facto conſilio, *emerunt ex illis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum: propter hoc vocatus eſt ager ille Haceldama, hoc eſt ager ſanguinis uſque in hodiernum diem.* Nulla certa ratio conſtat, quamobrem ager ille appellatus ſit *ager figuli*. Quidam exiſtimant ita appellatum, quia a figulo quodam poſſideretur, vel quod figuli ab illo agro figulinam vaſis fingendis effoderent. Valde autem veriſimile eſt, cum Hieroſolymitanis civibus vel publicus, vel ſuus cuique campus eſſet, quo cadauera injicerentur, ac ejuſmodi locus peregrinis deeſſet, idcirco agrum illum iis ſepeliendis emtum eſſe. Quareſmius. loc. cit. cap.23. de loco, ubi ager ille ſitus eſt, ac de præſenti ejus ſtatu loquitur. Narrat, hoc tempore quoſdam Armenos illuc injici, qui a ſuis decepti ſacerdotibus haud ita parvam pecuniam expendunt, ut illic ſepeliantur; ſibi enim pollicentur æternas futuræ viæ pœnas evadere, quæ propter peccata ſibi immi-

neant

neant. Quorumdam opinionem refert, qui putant hujus agri humo viginti horarum ſpatio cadavera exedi, & abſumi; id tamen falſo affirmari, experiundo ſe comperiſſe.

Prophetia Jeremiæ de pretio, quo Christus venditus. Verba, quæ Matthæus Hieremiæ tribuit, extant apud Zachariam.

33 Major eſt de Jeremiæ oraculo difficultas. Matthæus enim cap. 27. verſu 9. poſtquam a Juda redditum eſſe narravit argentum, & ea emtum pecunia agrum, ſubjicit: *Tunc impletum eſt, quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Iſrael.* At non apud Jeremiam, ſed apud Zachariam textus ille deprehenditur. Nam Zachariæ cap. 11. verſ. 12. & 13. habetur: *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & dixit Dominus ad me: Projice illud ad Statuarium, decorum pretium, quo appretiatus ſum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Domini ad Statuarium.*

Diverſæ Interpretum opiniones.

34 Vehementer laborant Sacri Interpretes in hujuſmodi difficultate diluenda, ut videre eſt apud Maldonatum in cap. 27. Matth. num. 9. & Duhamel in id. cap. littera B. Quidam contendunt, illud eſſe Jeremiæ oraculum, licet apud eum ſcriptum non reperiatur. Alii Jeremiæ quidem eſſe, ſed eo uſum Zachariam; ſolent enim dicere Hebræi, in Zacharia fuiſſe ſpiritum Jeremiæ. Alii dicunt, irrepſiſſe mendum culpa librariorum, qui pro Zacharia ſcripſerunt Jeremiam. Calmetus in cap. 27. verſ. 9. opiniones haſce omnes refert, earumque ultimæ videtur ſuffragari, atque idem ſentit Huetius Demonſtrat. Evang. Propoſit. 9. cap. 125. *Veroſimile primum eſt, librariorum oſcitantia eveniſſe, ut Jeremiæ nomen extruderet nomen Zachariæ.* Audaciſſima vero, nulloque pacto eorum ferenda opinio, Evangeliſtas in minutis quibuſdam rebus deceptos eſſe temere affirmantium. *Abſit ut cum illis ſentiamus, vel minimum errorem in Sacris litteris reperiri, quas integras non dubitamus Spiritu S. inſpirante conſcriptas eſſe.* Sunt verba Eſtii in cit. cap. 27. v. 9.

Pulcra ejus difficultatis ſolutio ex Divo Auguſtino.

35 Itaque deſerenda minime nobis videtur Auguſtini reſponſio, qui lib. 3. de Conſenſu Evangeliſtarum cap. 7. familiare eſſe ait apud Evangeliſtas, cum duorum verba, & teſtimonia volunt afferre, unum tantum, non utrumque nominare, ut apud Marcum cap. 1. & duobus ſequentibus, ubi producto textu, cujus prima pars eſt Malachiæ, Iſaiæ altera, Malachiæ nomen reticetur, & ſolius fit mentio Iſaiæ. Quod cum ita fit, obſervat S. Doctor injectam apud Jeremiam de venditione agri mentionem, de qua ſiletur in Zacharia, ut videre eſt Jerem. cap. 32. verſu 7. *Eme tibi agrum meum*, & quæ ſequuntur. Cum autem Zacharias, ut vidimus triginta argenteos commemoret, ait, Matthæum ſolum Jeremiam nominaſſe, & Zachariam præteri-

teriisse, licet ex utroque Propheta verba illa deprompserit. Hanc ejusmodi difficultatis diluendæ rationem sequiturCalmetus loc.cit. & Natalis Alexander in cap. 27. Matth. §. 5. Si quis vero dicat, allata verba neque apud Jeremiam reperiri, neque apud Zachariam; præterea non apparere, quamobrem e duobus factis unum Matthæus conflaverit,& Judæ affinxerit;huic satisfactum esse arbitramur, si moneamus, moris esse Apostolorum, cum veteri testamenti proferunt testimonia,non verbis hærere,sed sensum respicere,quod observavit pulcreHieronymus lib.5:inAmos cap.5.p.306. Tom.6. oper.edit.Veron.*In omnibus Scripturis Sanctis observandum est, Apostolos,& Apostolicos viros in ponendis testimoniis de veteri Testamento non verba considerare sed sensum*. Utrumque vero factum Matthæus cap.27. versu 10. divino spiritu afflatus Judæ affinxit,ut constat ex ipsius verbis,quæ neque apud Jeremiam leguntur, neque apud Zachariam: *Et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus*. Quapropter Augustinus loc. cit. pag. 116. de his verbis sermonem habens, *Unde magis*, inquit, *ex persona ipsius Evangelistæ accipiendum est eleganter, & mystice insertum, quia hoc ex Domini revelatione cognoverit, ad hanc rem, quæ de Christi pretio facta est, hujusmodi pertinere Prophetiam*. Lamy Harm. Evang. lib.5. cap.30. videtur eam amplecti sententiam, ut Jeremiæ, & Zachariæ oracula in unum coaluerint: *Ex duobus vaticiniis primo Jeremiæ cap.32. ubi emit agrum, & altero apud Zachariam unum vaticinium conflatum*.

Jesus adducitur in Prætorium, quo Judæi non introjerunt. Pilati cum Judæis colloquium.

36 Ex iis quæ postea evenerunt, illa sunt maxime memorabilia; Judæos a Caipha adduxisse Jesum in Prætorium; illuc tamen eos non introisse, ne ut alibi diximus, a manducando Paschate abstinere cogeretur. Itaque Pilatus foras egressus eos rogitabat, quo demum crimine Christum insimularent. At illi, qui de crimine non habebant quod commode possent proferre responderunt, se illi Christum non tradituros fuisse, nisi homo esset maleficus, se quidem comperisse, ab eo Gentem omnem seduci, & operam dari, ne tributum Cæsari penderetur; jactare etiam, se Regem esse, & Christum. Pilatus autem Judæis Jesum permittebat, quem comprehenderent, & ex suis legibus judicarent. Verum illi responderunt, sibi non licere quemquam interficere; qua quidem in re impletum est Christi Domini oraculum.

Quis, & unde esset Pilatus variæ opiniones. Ejus indoles & mores.

37 Pontium Pilatum, quem quidam Romanum, alii Italum fuisse volunt, Petrus autem Comestor Gallum e Delphinatu, & Theophylactus natum in Ponto, constat decem annorum spatio Procuratorem Cæsaris Judææ præfuisse,& ut erat praeferoci animo eam provinciam ita divexasse, ut seditioni, quæ paullo post excitata

tata eſt, cauſam præbuerit. De Pilati indole ſcripſit Philo Legat. ad Cajum; & paucis verbis, qui Philonem e Græco convertit, Pilatum ita deſcribit: pag.1034. operum Græco latin. Francofurti. *Erat pervicaci duroque ingenio*: deinde illi exprobrat *venditatas ſententias, rapinas, injurias, clades, tormenta, crebras cædes indemnatorum, crudelitatem ſæviſſimam*, quorum ſcelerum in hac etiam vita pœnas luit. Eum enim Vitellius Syriæ Præſes inde exegit, Romamque miſit, ut in judicio cauſam diceret; cumque crimina, quibus premebatur, non potuiſſet refellere, perpetuo carcere Viennæ in Gallia damnatus eſt, ubi eo furoris devenit, *ut ſua ſe traſverberans manu, multorum malorum compendium mortis celeritate quæſierit*. Sunt verba Adonis Viennenſis Epiſcopi in Chronico. Igitur ad hujuſmodi hominem tot ſceleribus obrutum adductus eſt Jeſus: & quoniam Hebræi propter eam quam ſupra innuimus cauſam, in Prætorium ingredi noluerunt, ex indulgentia quadam ipſe egreſſus eſt ad colloquium. De criminibus, quæ Hebræi Chriſto objiciebant, meminit Lucas cap.23. verſu.2. *Hunc invenimus ſubvertentem Gentem noſtram, & prohibentem tributa dare Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe*. Reliqua S. Ioannes perſequitur cap.18. *verſ.31. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram judicate eum. Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet interficere quemquam.* Lamy Harm. Evang. lib.5. Cap.31. verba D. Joannis, *Exivit ergo Pilatus ad eos foras*, ita explicat: *in exteriorem porticum, ſive exterius veſtibulum*.

38 Si quiſquam eſſet, qui in animum induceret, eas omnes afferre opiniones, quæ de hac re circumferuntur, profecto juſtæ magnitudinis librum conficeret. Quidam arbitrantur, Pilatum, cum dixit, *Accipite eum vos*, per ironiam eſſe loquutum, quaſi illud voluerit dicere: Cum veſtro judicio tot criminibus convictus ſit, injurium ſane eſſet, hominem hunc e veſtris manibus auferre. Alii vero ex communi ſententia, Pilatum ſerio loquutum eſſe affirmant, illudque voluiſſe, ut cauſa omnis apud Hebræos ageretur, quæ tota fere in rebus ad religionem pertinentibus verſabatur. *Quo ſenſu locutus ſit Pilatus.*

39 Scribunt Rabbini quadraginta annis ante everſam a Romanis Hieroſolymam Hebræis jus gladii eſſe ademtum; quod ſi verum eſſet; anno Paſſionis Chriſti id contigiſſet. Verum Scaliger, pluresque alii viri docti putant, Hebræos jure illo privatos ſexaginta annis ante Hieroſolymæ excidium, cum Archelao Judææ Tetrarcha Viennam in exilium pulſo, Judæa fuit in provinciam redacta. *Quando jus gladii Judæis ademtū. Rabbinorū & Scaligeri diverſa opinio.*

40 Non-

Alii putant jus gladii nusquam Judæis ereptum.

40 Nonnulli sunt, quibus non arridet ea sententia, quos inter adnumerandus Lamy loc. cit. qui hanc opinionem suspecto Thalmudis textui dicit innixam. Itaque existimant Hebræis jus illud sontes ultimo supplicio damnandi non fuisse ereptum. Stephanus enim ab Hebræis jussus est extra portam Hierosolymæ interfici; & Christus Dominus semel atque iterum ibi fuit, ut lapidibus obrueretur in Templo; Paulo autem opus fuit Cæsarem appellare; ut Hebræorum declinaret jurisdictionem. Scribit Philo Legat. ad Cajum Hebræis licuisse suis legibus uti, quas Tiberius rumpi noluerit. Ex quibus omnibus confici videtur, ideo Hebræos respondisse, *Nobis non licet occidere quemquam*, quod esset Pascha; die autem Festo non licebat quemquam duci ad supplicium. Vid. a Lapide in Cap.18. Joann. num.31. Suarez 3. par. quæst.47. art.4. & Baronius ad ann. Chr.34. num.77. qui observat, Hebræos jam Christum condemnasse, cum dixerunt: *Reus est mortis*: quamobrem ea verba, *Nobis non licet interficere quemquam*, non aliter explicari posse, quam quod essent dies Azymorum, quibus lege vetitum erat capitalem sententiam exequi. Hanc sententiam confirmat D.Augustini auctoritas, qui Tract.114. in Joannem *pag.*789. *num.*4. hæc scribit: *Intelligendum est, eos dixisse non sibi licere interficere quemquam, propter dici Festi sanctitatem quem celebrare jam cœperant*. Quidam, ut Seldenus de Synedrio Hebræorum lib.2. Cap.15. §. 10. & 11. Scriptores quosdam Judæos sequuti, narrant quadraginta annis ante excidium Templi tantam fuisse scelerum illuviem, tantam Præsidum auxilio, & ope impunitatem, ut Hebræi Judices, licet non essent a Romanis jurisdictione privati, tamen a Judiciis capitalibus abstinerent. Quidam etiam, ut Edmundus Merillius in Notis Philologicis ad Christi Passionem in Evang. S.Joann. §.8. ea verba, *Nobis non licet occidere quemquam*, ad genus supplicii referunt. Illum enim in Crucem sustolli volebant, quod supplicii genus Hebraicis moribus omnino erat incognitum. *Intelligebant de eo genere supplicii, cui Christum adjici postulabant, videlicet supplicio Crucis Judaicis legibus incognito*.

Verior videtur sententia Judæis ereptum jus gladii. Quid apud illos fuerit Judicium zeli. Christus damnatur a Judæis propter ea, quæ ad religionem

41 Verum Calmetus in idem Cap.18. Joann. vers.31. accurate observat, Judæa in Provinciam redacta, Procuratores Cæsaris capitales causas ad se suumque Tribunal avocasse; & quamquam Ananus Jacobum Fratrem, seu Cognatum Christi Domini; & nonnullos alios interfici jussit, præterquamquod Josepho teste ea de re apud Procuratorem, & Agrippam Regem est accusatus, illud facere est ausus occasionem nactus, cum nullus per id tempus in Judæa esset Cæsaris Procurator. Nec quidquam ea obsistunt quæ paullo ante memoravimus, nex illata Stephano, periculum in

quo

quo versatus est Jesus, & alia his similia: ea enim pertinent ad judicium zeli, ut Hebræi vocabant, quo fas esse sibi putabant quasi per popularem tumultum repente coortum, qui propalam violaret & contemneret legem, eum perimere, Romanis ea in re conniventibus. Cum igitur non eam viam ingressi fuerint ad perdendum Jesum, sed rationem inierint eum condemnandi servata judiciali forma, bene responderunt Pilato: *Nobis non licet interficere quemquam*. Pergit Joannes *Cap.*18. *vers.*32. *Ut impleretur sermo, quem dixit significans qua morte esset moriturus*: quibus verbis significat impletum fuisse Christi oraculum, qui dixit, se non ab Hebræis, sed a Gentibus esse necandum, ut apud Matthæum Cap.20. *Versu* 19. *& tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget*; & apud Lucam itidem cap.18. & Marcum cap.10. Id vero minime probat Antonius Bineus tom.3. de morte Chr. lib.3. cap.1. qui eo maxime commovetur, quod S. Stephanum lapidibus obrutum esse constet, nonnisi causa quodammodo cognita; quod cum judicii zelo componi nullo pacto potest. *Et statuerunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba adversus locum Sanctum & legem*; ut est in Act. Apostol. Cap.6. versu 13. Illud etiam apud Bineum vim magnam habet; quod in Actis Apost. Cap.25. *versu* 24. adversus Paulum prodeunt aliquot testes, & postulationes apparent Hebræorum ajentium, *non oportere eum vivere amplius*. Itaque dicendum est, vel Hebræis licuisse sontes reos capitis damnare, dummodo a Romano Præside sententia probaretur, ut putat Lamy Concord. Evang. loc. cit. *Iterum ergo dicam, modo non dissentiret Romanus Præses, poterant Judæi sævire in eos, quos sententiabant sontes esse*; vel Hebræis (licet etiam tunc potestas esset in blasphemos cæterosque, qui contra legem Moysis scelera perpetrassent, animadvertendi capitali pœna) jus tamen minime fuisse puniendi, qui Romani Imperii majestatem imminuissent: ejus enim generis causæ ad Romanum Præsidem pertinebant; atque ejusmodi erat causa Christi Domini, quem Hebræi tributum dari prohibuisse, & seditionem in populo excitare voluisse criminabantur. Id ipsum attingit Lamy loc. cit. & fuse persequitur Bineus loco itidem cit. pag.31. & Christianus Thomasius Dissertat. de *injusto Pilati judicio* tom.2. Dissertat. in Nov. Testam. e Museo Hasei & Ikenii p 350. num.61. Videatur etiam eruditus vir P. Bacchinus in celebri Dissertat. de Originibus Ecclesiasticæ Hierarchiæ par.1. pag.195. cujus ea verba sunt: *Duplex hujusmodi jus clare constat ex Evangeliorum historia, etenim ad Judæorum tribunal reus mortis pronunciatur Christus, quod se filium Dei dixerit: blasphemiæ enim crimen ad Sy-*

pertinent; a Pilato morti addicitur propter imminutam Imperii majestatem.

Synedrium spectabat: apud Pilatum tamquam Crucis reus agitur; quod prohibuerit tributum dari Cæsari, & seditione in populo tentata Regem se fieri curaverit, quod a Pilato tamquam Cæsaris Procuratore cognoscendum erat. Cum itaque Pilatus Judæis dixit: Accipite eum vos, & secundum legem vestram judicate eum: jus blasphemi plectendi Synedrio asseruit; ubi vero Synedrii reposuerunt: Nobis non licet interficere quamquam, fassi sunt, nullum jus sibi competere de criminibus Augusti majestatem lædentibus cognoscendi. Cum autem a Pilato Christus Augustæ & Romanæ Majestatis læsæ reus est pronunciatus, supplicio Crucis addictus est, qui si de blasphemia a Synedrio judicatus fuisset, non Crucis supplicio, sed lapidibus damnatus, contra quod prædixerat, obiisset. Ideo Joannes a Judæis Pilato dictum, Non licet nobis interficere quemquam, referri debere ad Crucis supplicium ostendens, immediate subjunxit: Ut sermo Jesu impleretur, quem dixerat, significans, qua morte moriturus esset.

Pilati variæ interrogationes, & Christi responsiones.

42 Postquam Pilatus audisset, Hebræi quæ sibi responderant, reversus in Prætorium, accersitum ad se Christum interrogavit, an esset Rex Judæorum; qui vicissim interrogavit Pilatum, sciscitandine hoc quæreret gratia, an vero quod ab aliis illud sibi esset insinuatum. Cui Pilatus respondit: Quid? sumne ego Judæus; Gens tua & Pontifices te mihi tradiderunt. Quid fecisti? Tum Jesus ea dixit, quæ habentur apud Joannem cap. 18. vers. 36. *Regnum meum non est de hoc Mundo. Si ex hoc Mundo esset Regnum meum, ministri mei utique decertarent, ne traderer Judæis. Nunc autem Regnum meum non est hinc.* Profecto Christus probe noverat, Pilatum non ex se rogasse, sed ex instinctu Judæorum, num Jesus esset Rex; sed ideo Christus rogavit Pilatum, illane interrogatio ex curiositate, an ex inimicorum criminationibus esset profecta, ut declararet, se nolle ad inutiles quæstiones verbum ullum proloqui. Ubi vero Jesus respondit se Regem esse, *dicit ei Pilatus: ergo Rex es tu? Respondit Jesus: Tu dicis quia Rex sum ego*; addidit autem, Regnum suum non esse ex hoc mundo, in Cœlo esse & suum imperium, & eos quibus ipse imperet; se in hac terra in animos hominum potestate uti; quibus declaravit, se reum non esse læsæ Majestatis, nullumque Principem hujus mundi debere de eo quidquam suspicari, aut ab eo sibi cavere.

Pilatus Christum amandat ad Herodem Galilææ Tetrarcham.

43 Illud etiam Iudæi criminati sunt inter cætera, commoveri ab eo populum, doctrinamque disseminari usque a Galilæa per omnem Judæam: *Commovet populum docens per universam Judæam, incipiens a Galilæa usque huc*, ut est Lucæ cap. 23. *versu* 5. Hinc factum est, ut Pilatus audito Galilææ nomine, cum comperis-

periſſet Jeſum Galilæum eſſe, ideoque Herodis jurisdictioni ſubjectum, illum miſerit ad eum Principem, qui tum temporis Hieroſolymæ morabatur. Id autem Herodi vehementer placuit: multa enim de Chriſto communi omnium ſermone acceperat, & in eam ſpem erat ingreſſus, ut ſignum aliquod ab eo fieri videret. Cum igitur de multis Jeſum interrogaſſet, nec verbum ab eo ullum eliciiſſet, Principibus Sacerdotum & Scribis criminationes in eum urgentibus, *ſprevit illum Herodes cum exercitu ſuo, & illuſit indutum veſte alba, & remiſit ad Pilatum; & facti ſunt amici Herodes & Pilatus in ipſa die; nam antea inimici erant ad invicem*, ut ait Lucas cap. cit. *verſu* 11. & 12.

44 Pilati juriſdictio non ultra Judæam porrigebatur; Galilææ vero Tetrarcha erat Herodes Antipas; idcirco ſecundum Romanorum leges cum criminatio eſſet de perduellione & affectato Regno, & Herodes ad Paſcha celebrandum Hieroſolymis degeret, Pilatus Jeſum illi remiſit; ille autem Princeps ſpe ſua fruſtratus, cum nullum ſignum vidiſſet, (Chriſtus enim non ad oſtentationem, aut explendam curioſorum hominum vanitatem miracula edebat) ſprevit illum *cum exercitu ſuo*, hoc eſt cum omnibus qui in ejus erant comitatu, & *illuſit indutum veſte alba*, quæ primarium deceret virum: ſic enim Deo placitum eſt, ut per hanc quoque rationem ejus innocentia declararetur; nam Regis quamvis ſceleſti cor in manibus ejus eſt, juxta ea, quæ obſervat Baronius ad ann. Chr. 34. num. 79. & ſequen. qui penes Hebræos ait fuiſſe morem, ut rei pullata veſte induerentur, & idcirco Deo placuiſſe, ut Unigenitus Filius ſuus ab omni crimine purus candida veſtiretur. Illo autem die, poſtquam Pilatus Jeſum ad Herodem remiſit, cum fuiſſent inimici, in gratiam alter alterius rediere. Eam autem nonnulli docent ſimultatis fuiſſe cauſam, quod Pilatus Galilæos quoſdam juſſiſſet interfici, interea dum illi Hieroſolymis ſacrificarent; ex quo factum, ut eorum ſanguis cum hoſtiarum ſanguine miſceretur, quemadmodum tradit Lucas cap. 13. v. 1. *Aderant autem quidam ipſo in tempore nuntiantes illi de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificiis eorum*. Rufinus in Expoſit. Symboli Apoſtolorum Chriſtum *reconciliationis xenium* appellat inter Pilatum & Herodem. De cauſa ſimultatis, quæ inter eos interceſſerat, conſentit etiam Lamy Harm. Evang. lib. 5. cap. 31. *Inter Reges & Romanos Præſides ex æmulatu facillime odia naſcebantur; forſan etiam ob Galilæos a Pilato nuper trucidatos, dum ſacrificia offerrent Hieroſolymis; adeoque ob juriſdictionem Herodis uſurpatam*. Accedit Antonius Bineus de morte Chr. tom. 3. lib. 3. cap. 2. in fine. Pulcra Baronii obſervatio con-

Quamobrem Pilatus Chriſtum ad Herodem miſerit. Herodes veſte alba Jeſum indutum ad Pilatum remittit. Herodes & Pilatus redeunt in gratiam: quæ illis cauſa ſimulatis fuerit

firmari potest e D. Ambrosio in Lucam cap. 23. pag. 1526. qui de alba veste, qua indutus est Christus, ait: *Immaculatæ indicia Passionis, quod Agnus Dei sine macula cum gloria peccata mundi susciperet.*

Consilium Pilati, ut Jesum a morte liberaret. Jesus Barabbæ posthabitus.

45 Rediit igitur Christus ad Pilatum, qui illud Hebræis proposuit, ut, quoniam nec ipse, neque Herodes quidquam in eo comperissent, cur illum capite damnarent, leviori plecteretur supplicio, flagrisque cæderetur: sed cum Judæi vehementius flagitarent, ut neci dederetur, Pilatus ut Jesum a morte eximeret, id consilii cepit. Mos erat die Paschatis reum aliquem dimitti; cumque Barabbas seditionis & homicidii reus detineretur in vinculis, Pilatus optionem dedit populo utrum vellent, dimitteret; sed Principum Sacerdotum & Seniorum impulsu populus postulavit, ut Barabbam dimitteret; atque ita nefario & facinoribus noto homini Christus posthabitus est; ut est in Matth. cap. 27. Marc. cap. 15. Luc. cap. 23. & Joann. cap. 18. Matthæus cit. cap. v. 19. narrat, Pilatum, dum sederet pro Tribunali, per internuncium ab uxore monitum esse, ne se in causa justi illius hominis immisceret: *Sedente autem illo pro Tribunali, misit ad eum uxor dicens: Nihil tibi & justo illi; multa enim passa sum hodie per visum propter eum.*

Hebræorum consuetudo liberandi reum die Paschæ. Somnium uxori Pilati immissumne fuerit divinitus, an a diabolo, incertum.

46 Apud Matthæum cap. supradicto v. 15 legimus: *Per diem autem solemnem consueverat Præses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent*; Apud Lucam cap. 23. v. 17. *Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum unum*; Et apud Joannem cap. 18. v. 39. *Est autem consuetudo vobis, ut unum dimittam vobis in Pascha.* Unde inter eruditos orta est controversia, num in Paschate tantum, an vero in Pentecoste etiam, & Festo Tabernaculorum unus reorum dimittendus esset. Sagittarius tom. 1. Histor. Passion. Christi nullum de hac re tulit judicium, ut videre est pag. 556. Casaubonus Exercitat. 16. §. 20. videtur in eam sententiam esse propensus, ut singulis tribus illis Festis unus reorum esset dimittendus. Verum S. Joannes ait, *in Pascha*, quo verbo, quod Matthæus & Lucas indefinite dixerant, *per diem solemnem*, *per diem Festum*, videtur Joannes Paschatis festo determinare. Itaque verosimilius esse videtur, in Paschate tantum, quæ celeberrima omnium esset solemnitas, reum dimitti consuevisse, ut bene observant Antonius Bineus de morte Jesu Christi tom. 3. lib. 3. cap. 3. num. 3. & Joannes Conradus Hottingerus Dissertatione de Ritu dimittendi reum in Festo Paschatis tom. 2. Dissertationum in Nov. Testam. e Museo Hasei & Ikenii pag. 356. a num. 5. ad 10. Cum autem nihil reperiatur in Lege, cui inniti possit ea consuetudo, alia

alia inter doctos viros orta est quæstio, an a Romanis ad Hebræos transierit; constat enim in Lectisterniis liberari consuevisse apud Romanos, qui in vinculis publicis detinebantur; quamobrem Grotius in Matthæum cap.27. num.15. & Vossius Harm. Evang. lib.2. cap.5. §.4. & 5. contendunt, eam consuetudinem a Romanis ad Hebræos esse traductam. Id vero minime probatur Bineo & Hottingero locis cit. Et sane Joannes loquitur de consuetudine apud Hebræos introducta: *Est autem consuetudo vobis*; & ad eumdem modum Matthæus: *Consueverat*; Lucas vero hac consuetudine scribit obligationem induci: *Necesse autem habebat*. Quamobrem longe credibilius est, morem hunc a Judæis inductum, ut excussum Ægyptiacæ servitutis jugum recoleretur, in cujus commemorationem institutum est Pascha; Romanos autem Principes, qui subjectis quibusdam Gentibus indulserant, ut patriis legibus sacrisque ritibus uterentur, Judæis jus liberandi unum e sontibus reis a pœna capitis in Pascha non ademisse. Pilati vero uxori quidam existimant nomen fuisse Claudiæ Prosculæ; & Cornelius a Lapide testatur, apud Græcos in Sanctorum numero adscriptam. At hæc plane incerta, quemadmodum item nihil certi statui potest, divinitus ne immissum fuerit illud quo divexata est somnium, an a Diabolo profectum, qui jam suspicaretur quidpiam; & Christi morte ne Regnum suum everteretur, metueret. Ignatius Martyr epist.8. ad Philippenses tom.2. Bibliothecæ veterum Patrum pag.81. ait, somnium illud a Diabolo fuisse immissum: *Cacodæmon terrebat mulierculam, turbans eamdem in somniis, & ut a crucifigendo cessarent moliebatur, ... quia sentiebat suam perniciem*. Idem sentit Beda in Matthæum. Verum Origenes, Theophylactus, Euthymius, Ambrosius, Augustinus, & Chrysostomus somnium illud arbitrantur immissum esse divinitus, ut antequam Christus injustissima damnaretur sententia, hoc quoque somnio illum esse innocentissimum palam fieret.

Quarta Dominicæ Passionis pars a flagellatione Christi ad eumdem raptatum ad Calvariæ locum.

47 Ad quartam Dominicæ passionis partem venimus; cum Judæi flagris cæsum, corona ex intextis spinis injecta illusum, & Cruci damnatum ad Calvariæ locum Christum Jesum abduxerunt. Sed antequam progrediamur, in ea ratione, qua Pilatus in causa Christi usus est, paucis quibusdam observandis aliquantisper immorabimur.

Pilatus quinquies conatus est Christum morti eripere. Pilatus nefario se scelere obstrinxit, qui Jesum utcumque

48 In tota Passionis serie constat, quinquies illum connisum esse e Judæorum manibus Jesum eripere. Primo apud Lucam cap.23. v.4. *Ait autem Pilatus ad Principes Sacerdotum & turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine*. Secundo apud eumdem Lucam cap. eod. v.20: *Iterum autem Pilatus locutus est ad eos volens dimit-*

que passus est interfici. Baronius vindicatus.

dimittere Jesum. Tertio v.22. *Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis invenio in eo. Corripiam ergo illum, & dimittam.* Quarto apud Joannem cap.19. v.4. *Ecce adduco vobis eum foras, ut cognoscatis, quia nullam invenio in eo causam.* Quinto denique ibid. vers.12. *Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum.* Conatus est etiam in Judæorum animis commiserationem erga Jesum excitare, cujus rei gratia ostendit eum populo spinis coronatum, dicens: *Ecce homo*: ut est in Joann. cap.19. Ad quem locum S. Augustinus Tract.116. in Joannem: *Si Regi*, inquit, *invidetis, jam parcite, quia dejectum videtis: flagellatus est, spinis coronatus est, ludibriosa veste amictus est, amaris conviciis illusus est, alapis cæsus est: fervet ignominia, frigescat invidia.* Intumescente vero tumultu, cum jam videret eum non posse eripi, *accepta aqua lavit manus coram populo dicens: Innocens ego sum a sanguine justi hujus: vos videritis*; imitatus Judæorum morem, qui, ut constat ex Deuteron. cap.21. v.6. cum testari vellent, nihil mali a se admissum, manus propalam suas lavabant. *Lavabuntque manus suas super vitulam, quæ in valle percussa est.* Psal.72. v.13. *Lavi inter innocentes manus meas.* Psal.25. v.6. *Lavabo inter innocentes manus meas.* Pilatus enim, etsi homo Romanus erat, Hebraico tamen ritu idcirco uti voluit, ut quam prætendebat, suam persuaderet omnibus innocentiam, quod considerat Maldonatus in cap.27. Matthæi num.24. *Credo, Pilatum, quamvis Romanum hominem, in causa tamen hominis Judæi, & apud Judæos Judæorum cæremonia suam innocentiam testari voluisse.* Consonat Gretserus de Cruce lib.1. cap.14., ubi, etsi plura affert, quibus ostendat, etiam Romanos eadem cæremonia uti consuevisse, quo suam palam facerent innocentiam, tamen censet, Pilatum ideo lavisse manus, ut Hebræorum ritui adhæreret. Quidam contendunt, Pilatum permisisse tantum Christi necem, atque suam fulciunt opinionem iis Ioannis Evangelistæ verbis cap.19. v.16.: *Tunc ergo tradidit eis illum, ut crucifigeretur.* Ita Lactantius Divinar. Instit. lib. 4. cap.18. *Tum Pontius & Judæorum clamoribus, & Herodis Tetrarchæ instigatione metuentis, ne Regno pelleretur, victus est. Nec tamen ipse sententiam protulit, sed tradidit eum Judæis, ut ipsi de illo secundum legem suam judicarent.* Ita etiam Chysostomus Orat.2. de eleemosyna: *Et postquam vehementer instare eos videt, ipse quidem suffragium non tulit, sed cessit: ipsi vero propria utentes dominatione, omne dein effecerunt.* Alii vero sunt, qui probabilius existimant, capitalem a Pilato latam esse sententiam, ut ex Lucæ verbis eruitur cap.23. v.24. *Adjudicavit fieri petitionem eorum*, Judæorum videlicet, qui

ad

ad necem Iesum deposcebant. Nam more Præsidum Romanorum, qui vellent proferre sententiam, sedit in Tribunali, ut bene considerat Bineus de morte Christi tom.3. lib.3. cap.4. num.54. & Gretserus lib.1. de Cruce cap.13. qui illud etiam observat, Christum ab Ethnicis Pilati militibus Cruci esse affixum, qui Præsidis sententiam sunt exequuti. Quamobrem infelix gravissimo se scelere astrinxit, quo tamen perfidorum facinus Judæorum longe fuit tetrius, & horribilius: qua de re S. Leo serm.8. de Passione cap.2. *Excessit quidem Pilati culpam facinus Judæorum, qui illum nomine Cæsaris territum, & invidiosis vocibus increpatum ad effectum sui sceleris impulerunt: sed nec ipse evasit reatum, qui cooperatus seditiosis, reliquit judicium proprium, & in crimen transivit alienum.* Baronius ad annum Chr.34. num.92. de Pilati culpa ait, quamvis Hebræorum in Synedrio adversus Christum Dominum justum latum fuisset judicium, quod certe iniquissimum fnit; Pilatum tamen, qui ejus Judicii iniquitatem agnosceret, etiam postquam illud probasset invitus, ex Romanis legibus ad decem dies supplicium proferre potuisse; Tiberius enim, qui illum in Judæam miserat Senatus Consulto, quod refertur a Svetonio & Dione, jusserat damnatorum supplicia decem diebus differri; quod Pilatus si fecisset, Judæorum impetum & furorem compressisset. Et quamvis iisdem legibus liceret, si qua tumultus popularisque seditionis esset suspicio, capitalia supplicia prævertere; nihil erat tamen ejusmodi, quod Pilatus posset sibi metuere, qui Romanarum Legionum munitus esset præsidio. Baronii observationem probat Joannes Gerardus Vossius Harm. Evang. de Passione cap.12. ubi hæc habet; *Contra leges Romanas peccat Pilatus indulgens Judæis festinam illam supplicii executionem.* Itemque Gretserus lib.1. de Cruce cap.14. §. penult. Et quamquam Bineus tom.3. de morte Christi lib.3. cap.15. num.6. contendit, nihil peccasse Pilatum adversus Romanas leges, quibus licebat aliquando nondum decem diebus elapsis sententiam exequi, juxta legem Ulpiani, *Si quis* §. *Quid tamen* ff. de injusto rupto & irrito facto Testamento, & Modestini legem 16. ff. de Appellationibus; tamen quia leges illæ de manifestis latronibus, aut de oborta aliqua seditione loquuntur, *nisi forte latro manifestus, aut seditio prærupta, factioque cruenta, vel justa causa, quam mox Præses litteris excusavit, moram non recipiant*; & alibi *ut sunt insignes latrones, vel seditionum concitores, vel duces factionum*; ad Baronii observationem defendendam, satis est ostendere, Pilato causam defuisse quamobrem Judicii exequutionem festinaret, quod quidem facile demonstratur: nam seditionis quidem Christus accusaba-

ſabatur; ſed non ſatis erat criminatio; crimen probatum eſſe oportebat etiam ex Romanis legibus, quibus non latrones, ſed manifeſti latrones excipiuntur, *niſi forte latro manifeſtus*: neque itidem ſatis erat qualecunque ſeditionis crimen, ſed *ſeditio prærupta factioque cruenta*. Quamobrem, cum apud Pilatum Judæorum perfidia Chriſtum quidem Jeſum ut ſeditionis auctorem criminaretur, non tamen probaret, jure optimo Baronius Pilatum, quod mortem Chriſto maturaverit, ut iniquum Judicem reprehendit. Facit ad hanc rem Diocletiani & Maximiani Conſtitutio, non ſane contemnenda, quia poſterior ætate ſit; ipſi enim naturæ, & communi ſenſui innititur: *Cumque a populo exclamatum eſſet; iterum dixerunt: Vanæ voces populi non ſunt audiendæ; nec enim vocibus eorum credi oportet, quando aut noxium crimine abſolvi, aut innocentem condemnari deſiderant*. Ita legitur in l. *Decurionum* 12. Cod. de Pœnis; quod quidem multo antea docuerat Plato Dial. 2. *de legibus*: *Non debet*, inquit, *verus Judex, quæ determinanda Judicio ſunt, ab aliis diſcere, & quaſi ſtupefactus tam clamore multorum, quam ignorantia ſua ita ferre ſententiam*. Plura etiam affert argumenta e legibus depromta Chriſtianus Thomaſius Diſſertat. de injuſto Pontii Pilati judicio, quibus iniquitatis Pilatum reum facit.

Pilatus, conſcientia ſibi reclamante, dimiſit Barabbam, Jeſum flagellatum Judæis tradidit.

49 Itaque Pilatus etſi probe noverat Chriſtum eſſe inſontem, alienumque habebat animum a decernenda illius morte; quin potius eum liberandi cupidiſſimus erat, ut ſupra oſtendimus; tamen *dimiſit illis Barabbam; Jeſum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur*: ut eſt in Matth. cap. 27. verſ. 26. Marcus autem cap. 15. v. 15. *Pilatus*, inquit, *volens populo ſatisfacere, dimiſit illis Barabbam, & tradidit Jeſum flagellis cæſum ut crucifigeretur*. Lucas cap. 23. v. 19. *Emendatum ergo illum dimittam*. Joannes cap. 19. v. 1. *Tunc ergo apprehendit Pilatus Jeſum, & flagellavit*. Idem plane contigit in S. Agapii martyrio, qui neci deditus eſt, eodemque tempore depoſcente populo ſceleſtus homo dimiſſus, ut videre eſt apud Euſebium lib. de Martyribus Palæſtinæ cap. 6. *Trahitur* (ſunt verba Euſebii) *in medium ſtadium una cum noxio quodam, qui Dominum ſuum peremiſſe ferebatur. Poſt hæc is quidem, qui dominum ſuum interfecerat, beſtiis objectus veniam & clementiam Imperatoris promeruit eodem pene modo, quo ille qui temporibus Servatoris noſtri fuit Barabbas. Quam ob cauſam totum repente Amphitheatrum acclamationibus & laudibus perſonare cœpit; quia ſcilicet Imperator cruentam homicidam benigniſſime ſervaverat, & honore ac libertate donaverat*.

50 Poſt

Consilium Pilati in permittenda flagellatione. Damnati ante Crucis supplicium flagellari soliti. Semelne tantum, an bis Christus caesus sit.

50 Post dimissum Barabbam flagellatio Christi apud Matthæum consequitur cap.27. cujus verba superius attulimus, & apud Marcum cap.15. *versu* 15. *Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum ut crucifigeretur*. Item apud Joannem cap.18. & 19. *Clamaverunt ergo rursum omnes dicentes: Non hunc, sed Barabbam; erat autem Barabbas latro. Tunc ergo apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit*. Quæritur, quanam tandem ratione Pilatus Christum flagellis cædi jusserit. Sunt qui putant, idcirco Pilatum jussisse Christum Dominum flagris verberari, ut experiretur, num ea pœna Judæorum animos posset explere, atque ita Christum supplicio Crucis liberare. Hæc sententia illis D. Lucæ verbis innititur Evang. cap.13. *Emendatum ergo illum dimittam*. D.Augustinus Tract. in Joannem 116. *Hoc Pilatus*, inquit, *non ob aliud fecisse credendus est, nisi ut ejus injuriis Judæi satiati sufficere sibi existimarent; & usque ad ejus mortem sævire desisterent*. Quod probat Christianus Thomasius in Dissertat. de injusto Pilati judicio §.28. & vel ex hoc ait, Pilati teterrimam emicare iniquitatem, quem, Christi innocentia cognita, nullo modo æquum fuit jubere Christum flagris verberari, ut illum morti eriperet. Quidam vero morem proferunt eos verberandi, qui Cruci affigendi essent: *multi occisi, multi capti, alii verberati cruci affixi*, scribit Livius de servis conjuratis lib.34. Curtius l. 8. eodem supplicio scribit Alexandrum Magnum jussisse eos affici qui obfirmata contumacia Petram Urbem defenderant: *Omnes*, inquit, *verberibus affectos, sub ipsis radicibus Petræ crucibus jussit affigi*. Et D. Hieronymus in cap.27. Matthæi *Sancitum est* inquit, *ut is, qui crucifigitur, prius flagellis verberetur*. Vide etiam Lamy Concord. Evangel. Dissertat. de Cruce §.6. qui eadem de re multo plura congessit. Itaque arbitrantur, Pilatum jussisse Jesum flagellis cædi, & id exequutioni mandatum, quod juxta morem, quem supra memoravimus, antequam damnati crucifigerentur, fieri consueverat. Hæc est Antonii Binei sententia tom.3. de Morte Christi lib.3. cap.4. num.5. Quidam autem quod Matthæus & Marcus flagellationem ponant ante latam mortis sententiam; Joannes vero insuper nonnihil temporis inter utramque interjicit, binas fuisse flagellationes colligunt, alteram ante latam mortis sententiam, quam sedando Judæorum odio Pilatus feri jusserit; alteram, ut verberum consuetudo servaretur, antequam Crucis supplicium exequutioni mandaretur, quæ est Calmeti sententia in cap.27. Matthæi vers.26. Sed nullus est in Evangeliis locus, cui duplex flagellatio inniti possit; proindeque Sagittarius duplicem flagellationem vehementer rejicit tom.1. de Pass. Christi

Par.2.

par.2.pag.587.num.118. itidemque Bineus loc.cit. Gretserus lib.1. de Cruce cap.9. §. *Nec quidquam causæ*, & Cardinalis Gottus de verit. Relig. Christ. tom.4. Par.2. cap.25. §.2. num.8. Quamobrem D. Augustini, quam, supra retulimus, sententiam amplecti juvat, rejectaque duplici illa flagellatione, Evangelistas adhibita Lirani doctrina conciliabimus, qui in cap. 27. Matthæi ita scribit: *Licet ista flagellatio Christi ponatur hic post sententiam Judicis, tamen fuit ante facta, ut habetur Joannis 19. Quare ad hanc intentionem eum præcepit Pilatus flagellari, & illudi, ut Judæi essent satiati sanguine ejus, videntes eum sic punitum etiam ultra condignum, & ideo ponitur hic quasi per recapitulationem.*

Christum ad Columnam flagellatum fuisse, vetustissima traditio. Eam Columnam Romam asportavit Joannes Cardinalis Columna in Templum S. Praxedis in Exquiliis.

51 Sacri silent Evangelistæ quemadmodum Christus fuerit flagellatus; ex quo silentio complures inter sacros Interpretes & Ecclesiasticæ Historiæ peritos profectæ sunt controversiæ. Rei flagellabantur vel in Prætorio, antequam ad supplicium deducerentur; vel per viam, dum ad patibulum rapiebantur. Cum vero reus cædebatur in Prætorio, ad columnam alligabatur, ut videre est apud J. Lipsium de Cruce lib. 2. cap. 4. Cum autem Redemtor noster in Prætorio fuerit cæsus, vetustissima traditio est, ad columnam fuisse alligatum. Quare Prudentius in Diptycho 41. tom.5. Bibliothecæ Patrum pag.1057. ita scripsit:

Vinctus in his Dominus stetit ædibus, atque columnæ
Adnexus tergum dedit, ut servile, flagellis.

D. Hieronymus in epitaphio Paulæ hæc scribit: *Ostendebatur Illi Columna Ecclesiæ porticum sustinens infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur & flagellatus.* Consonat Beda in cap.23. *Lucæ*: *Ille*, inquit, *qui solvere compeditos solet plena Deo membra verberibus subdidit. Quæ videlicet columna in Ecclesia Montis Sion posita, Dominici cruoris usque hodie cernentibus vestigia certa demonstrat.* Atque inde impudentissima Calvini calumnia repellitur, qui hanc Columnam ausus est dicere a Pontificiis omnino esse confictam, ut bene arguit Gretserus lib.1. de Cruce cap.10. Hanc vero columnam sexto adhuc seculo summa Christiani veneratione Hierosolymæ colebant, quam ligulis etiam textilibus cingebant, easque pellendis morbis quibusdam adhibebant; Gregorio Turonensi teste lib.1. de Gloria Martyrum cap.7. *Ad hanc vero Columnam multi fide pleni accedentes corrigias textiles faciunt, eamque circumdant: quas rursum pro benedictione recipiunt diversis infirmitatibus profuturas.* Eam anno 1213. Joannes Cardinalis Columna Apostolicus Legatus sub Honorio III. Romam asportavit; quæ in Ecclesia S. Praxedis in Exquiliis locata etiamnum eodem loco prostat Fidelium venerationi, quod ipsi innuimus lib.4. de Cano-

nizat.

nizat. Sanctor. par.2. cap.10. num.21., & abunde ostendit P. Honoratus a S. Maria in suis Observationibus ad Criticæ regulas lib.5. Dissertat.5. art. 3. Joannis Cardinalis Columnæ vitam scripsit de Attichy lib. Florum Historiæ Sacri Collegii S. R. E. Cardinalium. Cardinalem creatum fuisse narrat ab Honorio III. Illum militari virtute Provincias aliquot Ecclesiasticæ ditionis Romanæ Ecclesiæ vindicasse, Legatumque Apostolicum contractas ex provinciis, quæ sunt Juris Romani Pontificis, copias in Infidelium regiones traduxisse; Damiatam expugnasse; aliquot victoriis potitum in potestatem venisse Theodori Angeli Comneni, qui opibus potens Imperatoris partes agebat, & ab eo aliquandiu in vinculis detentum: Honorii III. tandem opera illinc dimissum Romam rediisse, nec quidquam aliud secum attulisse, quam Columnam, de qua dudum loquuti sumus, eamque in Ecclesia sui Tituli S. Praxedis collocasse, ubi etiam nunc asservatur. Quaresmius in Elucidat. Terræ Sanctæ lib. 5. cap. 11. & sequen. Tom. 2. contendit, etiam nunc Hierosolymæ in Ecclesia S. Sepulcri hanc extare Columnam, ad quam vinctus & cæsus est Jesus; cumque Romæ eam esse negare nolit in Ecclesia S. Praxedis, ait Christum Jesum semel atque iterum flagris verberatum, primum quidem, inscio Pilato, in domo Caiphæ; iterum vero jussu Pilati: primæ flagellationis Columnam eam esse, quæ Romæ adservatur in S. Praxedis Ecclesia; alteram vero etiam nunc extare Hierosolymæ. Sed Quaresmium facile refutari quisque intelligit, qui consideret, de flagellatione in domo Caiphæ altum esse apud Evangelistas silentium. In ea domo (ut scribit Matthæus) perfidissimi Judæi dumtaxat in Christi faciem expuerunt, & colaphis eum percusserunt dicentes, *Prophetiza quis est, qui te percussit*? Marcus & Lucas nihilo plus ad ea, quæ scribit Matthæus, addunt; ideoque suffosso duplicis flagellationis fundamento, Quaresmii de duplici Columna sententia corruit.

52 Virgisne, hoc est arborum ramusculis in fasciculos colligatis, an flagris & funibus Christus cæsus sit; nudusne, an vestitus ad columnam alligatus fuerit; quot, & unde fuerint, qui eum verberarunt satellites; quinam denique verberum numerus, ex Evangelistis nobis compertum non est. Duo fuere flagellationis genera; alterum, cum virgæ adhibebantur, & ad hunc modum verberatus est Paulus Apostolus, ut ipse scribit 2. ad Corinth. cap. 11. versu 25. *Ter virgis cæsus sum*, alterum, cum flagra & funes. Interdum vero ut acerbior esset pœna, tenuia quædam frusta ligni, aut exigui ossiculi extremis funibus, atque etiam parvuli unci ferrei alligabantur. Baronius ad ann. Chr. 34. num. 84. observat,

Duo flagellationis genera. Flagra cujusmodi essent in Christi flagellatione, incertum.

Christum Jesum, qui, ut ait Apostolus, formam servi assumserat, noluisse virgis cædi, quæ pœna erat liberorum hominum; sed flagris, quibus mancipia cædebantur. Vide Lipsium de Cruce l. 2. c. 3. qui totam hanc rem satis illustrat. Et quamquam Rabbini aliquot probare conantur, in Republica Hebræorum summum etiam Sacerdotem, vel ipsum Regem, cum ita a Synedrio decretum fuisset, & peccatum ejusmodi pœnam postulasset, flagellatione punitos esse; eos tamen egregie confutat Calmetus Dissertat. de suppliciis sacræ Scripturæ §. *Flagrorum supplicium*. Utrum autem, quo acerbior Christo esset flagellatio, addita sint flagris lignea vel ossea frustula, aut unci ferrei, ut traditur in Revelationibus S. Birgittæ lib. 4. cap. 70. *Flagellis aculeatis, infixis aculeis & retractis non evellendo, sed sulcando totum corpus ejus laceratur*, nos nihil ejusmodi scire fatemur cum Lipsio lib. 2. de Cruce cap. 3. *An tale aliquod flagri genus, quo Christus etiam noster cæsus? Imaginantur aut pingunt per pietatem nonnulli. Haud ego assero: sed illud Evangelistæ cæsum esse, & quidem flagro*. Illud concludendum, crudelissimam fuisse eam flagellationem, sive quod Judæi ad immanitatem satellites incenderent, sive quod Pilatus confideret, quo pœna hæc sævior esset, eo sibi fore facilius a morte illum eripere. Quamobrem Redemtor noster, injecta de suis cruciatibus & contumeliis mentione, priore loco posuit flagellationem apud Matthæum c. 20. v. 19 & apud Lucam cap. 18. vers. 32.

Christus Jesus nudus omnino alligatus est ad Columnam.

53 Nudusne Christus affixus fuerit Cruci, quæremus alibi. Quod vero ad flagellationem pertinet, affirmamus, cum ad columnam milites illum alligarunt, omnia ei vestimenta detraxisse: *Christus cum alligatus fuit columnæ, ut flagellaretur, omnium sententia omnino nudus fuit*; ita Suarez 3. part. tom. 2. disp. 36. sect. 4. Calmetus in ea, quam supra attulimus, Dissertatione loquens de supplicio flagrorum, ostendit, ubi primum sententia Judicis morti quispiam addiceretur, ei satellites illico vestes detrahere consuevisse, & si opus fuisset, etiam vi discerpere, ut usque ad ilia nudaretur: sed a communi non videtur sententia recedendum, quam cum Suarez sequitur Durantus Episcopus Montis Feltri in Notis ad Revelationes S. Birgittæ num. 4. *A Doctoribus vero dubitari solet, an omnibus penitus vestibus fuerit denudatus Christus, ita ut nec aliquod velum haberet, quo verenda tegerentur; & quidem cum ad Columnam flagellatus est, omnino fuisse nudum, omnes ferme asseverarunt, & hanc esse communem opinionem omnium affirmat Franciscus Suarez*. Præsertim vero quod ea esset apud Romanos consuetudo. Cicero in Verrem l. 5. c. 62.

c.62. *Repente hominem proripi, atque in medio foro nudari, ac deligari, & virgas expediri jubet.* Svetonius in Cajo c.26. *Quæstorem suum in conjuratione nominatum flagellavit; veste detracta, subjectaque militum pedibus, quo firme verberaturi insisterent.* Et apud Livium: *Missi lictores ad sumendum supplicium, nudatos virgis cædunt.* Et apud A. Gellium Noct. Attic. l.10. cap. 3. de M. Mario homine nobili: *Vestimenta detracta sunt, virgis cæsus est.*

De numero satellitum qui flagris Christum ceciderunt. Singularis quædam Bedæ opinio.

54 Quatuor fuisse, qui Christum verberarunt, lictores seu satellites, affirmat Jansenius Iprensis Episcopus in Cap.27. Matthæi. In sua quadam ecstasi ait S. Maria Magdalena de Pazzis, se vidisse a sexaginta satellitibus cædi Jesum, ut viribus integri fessis succederent. Verum si Pilatus, ut ait Hieronymus in Cap.27. Matthæi, sententiam more Romanotum tulit, jussitque more itidem Romanorum Jesum verberari, unum tantummodo dicendum videtur fuisse lictorem, qui Christum flagellaverit; notissima enim est formula: *I lictor, colliga manus, caput obnubito, virgis cædito.* Utcumque tamen sit de ejusmodi more Romanorum, etiamsi Pilatus in animo habuerit, ut Romano more Jesus verberaretur; verisimile admodum est, propter eas, quas supra memoravimus causas, minime illi fuisse obtemperatum, pluresque fuisse lictores, de quorum tamen numero nihil nos certi quidquam habere concludit Eminentissimus Gottus loc. cit. §. 1. num.11. Singularis est Bedæ sententia in Marc. Cap.15. lib.4. qui unum tantum scribit, eumque fuisse Pilatum, qui Jesum flagris cæciderit *Jesus autem flagellatus non ab alio, quam ab ipso Pilato intelligendus est. Scribit enim aperte Joannes: Tunc apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit. Deinde subjungit: Et milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti ejus.* Liranus in Joann. Cap.19. Bedæ verba ita molliter flectit: *Pilatus flagellavit Jesum non per se ipsum immediate, sed per milites, suos & ministros*, nam ibi locum habere videtur vulgatum illud apud Jurisperitos: *Quod quis per alium facit, ipse fecisse videtur.* Militaris erat disciplina, ut in fustuario Tribunus primam infligeret plagam, ut videre est apud Polybium lib.6. Quod si hæc consuetudo Tribunorum ab exercitu ad Præsides, & Procuratores Provinciarum, qui verberibus aliquem condemnassent, traducta fuisset, eaque consuetudine fuisset usus Pilatus, non tamen vere dici posset, Pilatum unice Christum Jesum flagris verberasse. Sed modus loquendi est scriptoribus familiaris, ut Magistratus id facere dicatur, quod fieri jubet.

Cujus gentis ii satellites fuerint.

55 Si quæramus, qua ex gente lictores fuerint, quive numerus verberum, quæ Christo impegerint, plures difficultates offendimus. Serry Exercit. 56. §. 6. Calabros fuisse putat. Hi enim primi omnium in Italia a Romanis ad Hannibalem defecerunt; ac in pœnam defectionis parere jussi sunt Magistratibus Provinciarum, & servorum vicem obire; quorum operam propterea verisimile est Pilatum, qui Judææ præerat, in Christi flagellatione, & nece adhibuisse; Baronius ad ann. Chr. 34. num. 85. ait, verum quidem esse ex Festo Pompejo, & A. Gellio Calabros a Romanis ignominiæ causa, quod desciverint ad Hannibalem, ea pœna esse damnatos; sed cum alii etiam ex aliis Gentibus in quibusdam regionibus turpissimo illi addicti fuerint ministerio, nihil adversus Calabros inde confici. Sandinus Histor. Familiæ Sacræ cap. 14. Baronio suffragatur, & vehementer oppugnat P. Serry, qui tamen Responsionum suarum ad Sandinum cap. 5. suam tueri conatur sententiam, Calabros fuisse Christi carnifices. Perimezius olim Episcopus Oppidensis de natione tortorum Christi par. 2. §. 3. qui liber Romæ typis impressus est ann. 1727. ostendit, Judæos fuisse, qui Jesum in horto comprehenderint, in Prætorio flagris verberaverint, in Calvario Cruci affixerint; Romanos vero milites, qui Romano parebant Præsidi, e variis Gentibus collectos adfuisse, & nonnihil operæ suæ contulisse, ut in horto vincula Christo injicerentur, infligerentur flagella, imponeretur corona, de eo turpissimum denique Crucis sumeretur supplicium. Eruditus vir P. Joannes Laurentius Berti tom. 5. de Theologicis disciplinis lib. 29. Cap. ult. §. 7. pag. 587. postquam materiam hanc pertractavit, ita concludit: *Ex his constat perperam in Bruttios* (qui nunc Calabri appellantur) *unius Auli-Gellii auctoritate conflari calumniam.*

De numero verberum. In Deuteronomio non plura quã quadraginta præscribitur. Nullus Romanis legibus cõstitutus numerus.

56 Nobis de ea quæstione satis esse videtur, quæ alii scripserint, retulisse. Idem dicimus de verberum numero. Deuteronomii Cap. 25. *versu* 2. statuitur, quadraginta tantum posse aliquem plagis verberari: *Sin autem eum, qui peccavit, dignum viderint plagis, prosternent, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagarum modus, ita duntaxat ut quadragenarium numerum non excedant.* Et Paulus 2. ad Corinth. 2. ait, se *quinquies* a Judæis cæsum, numerumque declarat verberum, quæ per singulas verberationes acceperit: *Quadragenas una minus accepi.* Judæi enim sibi non licere existimarunt, numerum a lege præscritum excedere, ut observat Estius ad illum D. Pauli locum num. 24. Ex his videtur illud profluere, quod Christus Jesus non plures quam quadragenas plagas acceperit. Verum nullus præscriptus Ro-

Romanis legibus verberum numerus, & Pilatus nullum ad hebraicam legem videtur habuisse respectum: nam ut alia prætereamus, Christus Dominus non humi stratus, ut lex Judæorum jubet, sed ad columnam alligatus verbera accepit. Quibus verisimile nobis fit; longe pluribus, quam quadragenis cæsum esse verberibus. Eckius *de Christi Passione* ait, quinquies mille trecentas & triginta quinque eas fuisse plagas. Lodulphus in vita Christi quinquies mille quadringentas, triginta quinque. Lanspergius Homil. 50. illum auget numerum ad quinquies mille quadringentas & sexaginta. Sed ea prorsus incerta, ut bene Durantus in notis ad Revelationes S. Birgittæ lib. 1. cap. 10. num. 9. quamobrem nihil certum de numero affirmantes, plurima concludimus verbera fuisse, quæ Christus acceperit, & gravissima. *Unde licet verisimilius sit, flagella multum excessisse quadragenarium numerum propter rationes adductas, & quia Christus non more Judæorum, sed Romanorum flagellatus est; tamen quantus fuerit ille numerus, affirmare non possumus, quia neque in Evangelio habetur, neque in Scriptura, neque a Sanctis Patribus traditus est.* Hæc Suarez 3. part. tom. 2. quæst. 46. art. 2. Disp. 35. sect. 2. & consentit cum eo Calmetus in cap. 19. Joannis. Utcumque igitur sit de carnificum, & verberationum numero, certum est, Jesum fuisse cæsum crudelissime, ut prophetavit Isaias Cap. 50. & quemadmodum scripsit Augustinus, quem affert D. Thomas in Catena Aurea: *Ecce Dominus aptatur ad verbera, ecce jam cæditur: rupit sanctam cutem violentia flagrorum: repetitis ictibus crudelia verbera scapularum terga conscindunt. Proh dolor! Jacet extensus ante hominem Deus, & supplicium patitur Deus, in quo nullum peccati vestigium potuit inveniri.*

De Spinea corona capiti Jesu imposita. An fuerit e junco marino.

57 Etsi Pilatus non jussit, Jesum Christum post flagellationem Spinis coronari; nihilominus milites effrænata licentia ausi sunt illum in Prætorium trahere, & universa convocata cohorte, veste seu clamyde illum vestire purpurea, ejus capiti coronam e spinis intextam imponere, arundinem in ejus manus injicere, & amaris illusionibus ludificari, & flexis illum genibus per ludibrium adorare, & salutare veluti Judæorum Regem, conspuere, & caput ei ferire arundine, atque omnibus illum afficere contumeliis. Hæc omnia referunt Matthæus cap. 27. Marcus cap. 15. & Joannes cap. 19. quæ quidem injuriæ, irrisiones, & ignominiæ illi ideo illatæ, quod se Regem dixerit, ut recte observat Calmetus in cap. 27. Matthæi vers. 28. ubi etiam, ea vestis quo fuerit colore, suscipit investigandum. S. Matthæus cap. 27. vestem hanc appellat *chlamydem coccineam*. Marcus cap. 15. purpuram vocat;

In-

Induunt eum purpura. Joannes cap. 19. *Purpureum vestimentum*. Coccineus color in sacris paginis peccati symbolum est. Isaiæ cap. 1. *versu* 18, *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur; & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt*: & in rogum, quo vacca rufa cremabatur, Sacerdos coccinum injiciebat, ut videre est Numeror. cap. 19. ut significaret, peccata populi una cum vacca igne absumi. Quamobrem pulcre Lamy Concord. Evang. lib. 5. cap. 33. *Non sine Dei providentia*, inquit, *obtigit Christo, qui factus est peccatum, idest victima pro peccato, ut rubri coloris amictu velaretur*. Baronius ad ann. Chr. 34. n. 89. eruditissime ostendit, chlamydem militarem fuisse vestem, cujus color apud Romanos purpureus, qui illum a Lacedæmoniis morem acceperunt: de corona vero dissentit ab iis, qui putant, eam e marinis juncis fuisse intextam; tum quod ejusmodi junco spinæ sint tantum in vertice, caudex vero & rami spinis omnino careant; tum quod Hierosolymæ, quæ longe abest a mari, haud ita facile quis intelligat, quî militibus marinus juncus præsto fuerit; itaque statuit, coronam fuisse e rhamno, qui terrestris est frutex, ac verisimile esse, prope Hierosolymam natum esse eum, quem milites ad coronam adhibuerunt; idque affirmat probabilius esse etiam P. Ayala in Opere quod inscripsit *Pictor Christianus* lib. 3. cap. 15. num. 9. De Rhamno ita Plinius lib. 24. cap. 14. *Inter genera ruborum Ramnus appellatur a Græcis, candidior, & fructuosior. Is floret, ramos spargens rectis aculeis, non ut cæteri, aduncis foliis majoribus*. Opinioni, quæ favet rhamno, adstipulantur Natalis Alexander in cap. 27. Matthæi num. 12. & P. Joannes Laurentius Berti tom. 5. de Theologicis Disciplinis lib. 29. cap. ult. num. 4.

Corona spinea, lancea, spongia, & arundo a Rege Francorum condita sunt in Sacello Regi Palatii Parisiensis.

58 Hæc vero ut videamus quam sint firma, quærendum est, ubi gentium sit spinea corona; ea enim probe inspecta, facile judicabimus; e junco ne marino, an non, intexta fuerit. De spinea corona lib. 4. de Canonizat. Sanctor. par. 2. cap. 14. num. 13. & cap. 3. num. 8. verba fecimus; ubi plurium Scriptorum gravissimorum auctoritate ostendimus, decimotertio seculo Francos Imperatores, qui Constantinopoli tunc temporis morabantur, cum in magna essent difficultate nummaria; Sacra Lipsana, spineam scilicet Coronam, lanceam, arundinem, & spongiam Venetis oppignerasse, Balduinum vero secundum, quicquid in iis reliquiis sibi juris esset, Ludovico Francorum Regi cessisse, qui repræsentata pecunia eas pignore liberatas in sacello regii Palatii Parisiensis collocavit. Vid. etiam Baillet. Histor. hujus Diei art. 3. numer. 25.

59 Spi-

59 Spinea igitur corona etiamnum extat; quam qui vidit probeque inspexit, cum e junco esse marino testetur, profecto prorsus sublata est omnis dubitatio. *Corona fuit de juncis marinis, sicut etiam vidimus in thesauris Regis Francorum, quorum acies non minus spinis duræ sunt, & acutæ*; ut ait Durandus in Rationali Divinorum Officiorum lib.6. cap.77. §.17. Neque etiam de ejus forma dubitari amplius ullo modo potest; oculati enim testes non ad modum fasciæ, quæ tempora & frontem cingat, formatam esse dicunt, sed instar habere pilei, quo cranium & superior pars capitis tegitur. Ita Bailletus ubi supra, & Serry exercit.52. num.7. quod tamen antea multis evicerat Durantus in notis ad Revelat. S. Birgittæ lib.7. cap.15. num.2. & post eos omnes, observarunt etiam Sandinus Histor. Sacræ Familiæ cap.15. & Gottus de verit. Relig. Christianæ in sæpius jam allato cap.25. §.3. Si Durando, quem supra attulimus; haberi deberet fides, tuta quidem esset sententia de Corona marinis juncis intexta: sed cum Martinus del Rio Lect.9. de Passione, se Parisiensem illam Coronam vidisse testetur, & e marinis juncis factam esse neget, spinasque illas *nil quicquam cum juncis marinis commune habere*, propterea inter eas quæstio hæc annumeranda est, in quibus, quam quisque probaverit sententiam, arbitratu suo sequi potest. Thomas Bartholinus Gasparis filius Tract. de Cruce pag.177. variis prolatis opinionibus, tandem pag.183. ita concludit: *Judicandi arbitrium cuivis committo*, & Bineus cit. lib. 3. cap. 4. num.12. de iis omnibus, qui de spinarum natura scripserunt, judicium ferens ait: *Nemo attulit aliquid certi; & profecto afferri omnino nequit &c. Hoc enim tantum scimus, quod Coronam de spinis cum plexuissent milites, imposuerunt capiti Jesu*.

Corona apparet esse e junco marino. Quæ sit ejus forma.

60 Matthæus & Marcus, quæ superius attulimus, narratis de veste & spinea corona, referunt deinde, carnifices eam Christo vestem detraxisse, ejusque vestibus iterum indutum ad Calvarium traxisse, ut Cruci eum affigerent. Verum Joannes, qui Christi passionem diligentissime persequutus est, narrat, Pilatum populo Christum ostendisse eo habitu, quo illusus erat a militibus, indutum veste purpurea, & spineam coronam capite gestantem, & dixisse Judæis, *Ecce homo*; Pontifices vero & Ministros conclamasse, ut crucifigeretur; cumque Pilatus respondisset, ipsi crucifigerent, se enim nullam comperisse causam, cur mortis supplicio eum plecteret, Judæos legem suam urgendo dixisse: *Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit*. Nefaria sane vox non absimilis ab illa, quam populum dixisse tradit Matthæus cap.27. Postquam enim Pilatus ma-

Christus crucifigendus videtur in ea veste fuisse, in qua coronatus fuit & illusus ob militibus. Terribilis Judæorum imprecatio, qua se devoverunt.

manus suas lavit, ut declararet, se nihil ad ejus justi cædem contulisse, vociferati sunt omnes: *Sanguis ejus super nos, & super filios nostros*; qui est Gentis illius idiotismus, ut Levitic. cap. 20. num. 9. 10. & sequen. Ea verba vero quid valeant, etiamnum declarat ab illis temporibus perpetuus usque in hanc diem super Judæos miseriarum cumulus, & obfirmatissima eorum cœcitas. *Perseverat*, inquit Hieronymus tom. 7. operum lib. 4. in Matth. cap. 27. columna 230., *usque in præsentem diem hæc imprecatio super Judæos; & sanguis Domini non aufertur ab eis*. Absurda prorsus est eorum interpretatio, qui non ad Christum referunt verba illa, *Ecce homo*, sed ad quemlibet eorum, qui aderant, ita ut ea verborum sententia sit: O homo, quisquis es, vide hic, quem tibi ob oculos statuo, quam male multatus sit: Tuos huc converte oculos, ac si tantillo humanitatis sensu tangitur tuus animus, te hujus hominis commiserescat. Apertissime enim constat verba, *Ecce homo*, ad Christum Dominum referenda, ut sententia sit: In hunc miserum tam misere habitum quæso respicite, cui longe alius quam Regis inest aspectus: Videte verberibus flagrisque excarnificatum; si vestrum odium ut Rex inflammavit, illi in hanc miseriam dejecto tandem ignoscite; ac si non omnis ab animo vestro humanitatis sensus abest, non dubito, quin illum, licet crudelitate, & odio flagrantes, liberum tandem abire patiamini.

Pilatus anxius quid consilii capiat, variis rationibus huc illuc impellitur. Tandem Christum morti addicit.

61 Pergit Joannes cap. 19. Pilatum ubi Hebræos clamare audivit, Christum Jesum capitali crimine astringi, quod Filium Dei se fecisset, vehementius fuisse perterritum: fortasse enim timuit, ne divino satu esset ortus, ac suspicari cœpit vera esse, quæ a Christo audierat. Eum igitur rursus adduci jussit in Prætorium, diligentius, unde esset ortus, inquisiturus, interrogavitque: *Unde es tu?* Atque Jesum, qui nihil omnino respondebat, monuit, sibi potestatem esse tum dimittendi eum, tum crucifigendi. Cui dixit Jesus. *Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper*; idest nisi Deus permisisset, ut in tua essem potestate, & ipse nisi voluissem juxta voluntatem Patris in tuam dari potestatem. Tandem accuratam suam Joannes narrationem explet, novasque rationes a Pilato initas refert, quo Christus dimitteretur; sed ut Judæos clamantes audivit: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris; omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari*, tum vero ejusmodi vocibus victus, *adduxit foras Jesum, & sedit pro Tribunali in loco, qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autem Gabbatha*, hoc est lapidibus stratus, iterumque Christum eorum oculis objecit dicens: *Ecce Rex vester*, eosque interrogavit: *Regem vestrum crucifigam?* cumque succlamatum esset: *Non habemus*

Re-

Regem nisi Cæsarem, tradidit eum Judæis crucifigendum, scripto Hebraice Græce & Latine titulo pœnæ causam indicante, quem jussit supra Crucem poni, *Jesus Nazarenus Rex Judæorum*. Hunc autem titulum mutare noluit, quamvis Pontifices Judæorum illum monuissent: *Noli scribere*, Rex Judæorum: *sed, quia ipse dixit* Rex sum Judæorum. S. Ambrosius serm.20. in Psalm.118. §.38. & 39. illud considerat, quod dixit Christo Pilatus, sibi potestatem esse eum vel dimittendi, vel Cruce damnandi: *Audite*, inquit, *quid Judex iniquitatis loquatur: Potestatem habeo dimittendi te, & potestatem habeo crucifigendi te.... Mala potestas, licere quod non liceat. Potestas ista tenebrarum est &c.* & §.36. *Bonus Judex nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ proposito voluntatis; sed juxta leges & jura pronuntiat, scitis juris obtemperat, propriæ voluntati non indulget*. Theophylactus, qui ambitione magis, quam morum asperitate ægrotum animum gessisse censuit Pilatum, quæ tamen, ut alibi ostendimus, illum fefellit opinio, super illis verbis, *Ecce Rex vester*, ita scribit: *Sæpe diximus, quod Pilatus magis fuerit mollis & ambitiosus, quam asperis moribus. Vide etiam & nunc, quod forma quidem examinis & judicii utitur, sed omnino molliter rem agit. Ecce enim*, inquit, *Rex vester. Neque enim Jesum condemnat, neque Judæos manifeste confutat, sed quasi occulte exprobrat eis ut sycophantis, quasi dicat: Ecce qualem hominem dicitis attentasse invadere regnum, vilem scilicet, & nihil tale attentare audentem, & ita accusatio vestra falsa. Quid enim habet ille, quid Tyranni? Num milites, divitias, nobilitatem? Ecce Rex vester. Quæ utilitas, si hunc occideritis, qui homo ne in minimo quidem nocere poterit?* Denique quidam Pilatum per ironiam loquutum esse existimarunt, quod nobis non fit verisimile; nam persuasum habebat, Jesum fuisse verum Christum Judæorum, ut observat Lamy Harm. Evangel. lib.5. cap.33. *Dicit eis Pilatus non ironice, ut quidam volunt, nam valde commovebatur hinc conscientia, inde timore Cæsaris & seditionis; dicit, inquam, Regem vestrum crucifigam? idest Christum vestrum: putabat enim vere esse Christum eorum*.

Christus bajulat sibi Crucem. Quis ille fuerit Simon Cyrenæus, qui successit ferendo illi oneri.

62 Id moris erat, ut Cruciarii suam portarent crucem ad locum supplicii: quamobrem Redemtor noster *bajulans sibi Crucem exivit in eum, qui dicitur Calvariæ locus, Hebraice autem Golgotha*, ait Joannes cap.19. Tertullianus adversus Judæos cap.11. notat, Isaacum, qui humeris tulerat ligna, quibus erat immolandus, Christi typum fuisse, qui suam humeris portavit Crucem, in qua magnum illud, quo expiatum est omne genus humanum, æterno Patri suo obtulit sacrificium. *Cum Isaac a patre hostia du-*

cceretur, & lignum ipse sibi portaret, Christi exitum jam tunc denotabat in victimam concessi a Patre, lignum Passionis suæ bajulantis. Jesus, Cruce humeris sublata, aliquantum confecit itineris, ac fortasse ad Urbis portam pervenit; sed cum innumeris plagis & cruciatibus affectum vires deficerent, narrant Matthæus cap. 27. Marcus cap. 15. & Lucas cap. 23. redeunti e villa Simoni Cyrenæo impositam Crucem, non ita tamen, ut Simon partem Crucis ferret a tergo Christi: quemadmodum existimavit Cajetanus locum illum Lucæ, *imposuerunt Crucem Simoni, ut portaret illam post Jesum*, ita enarrans: *Christus ferebat illam in anteriori parte; Simon in posteriori; & ita ibat post Jesum*; sed ut, exonerato Christo, impositam suis humeris Crucem solus Simon ad Calvarium portaverit, juxta Hieronymi sententiam, qui in cap. 27. Matthæi, *Hoc*, inquit, *intelligendum est, quod egrediens de Prætorio Jesus, ipse portaverit Crucem suam, postea obvium habuerit Simeonem, cui portandam Crucem imposuerit*. Cum eo sentit Augustinus lib. 3. de Consensu Evangelist. cap. 10. Tom. 3. oper. edit. Maurin. *Unde intelligitur, quod ipse sibi portabat Crucem, cum exiret in locum memoratum. Simon autem ille in itinere angariatus est, de quo tres* (Evangelistæ) *commemorant, cui postea data est Crux portanda usque ad locum. Ita utrumque factum invenimus, primo id quod Joannes dixit, deinde quod cæteri tres*. Videatur Gretserus lib. 1. de Cruce cap. 15., qui dicit contrariam inolevisse sententiam, quod pictores ita depingere Simonem cœperint, ut non totam Crucem, sed alteram ipse partem portaret, Christus Dominus alteram. Quæritur quis ille Simon Cyrenæus fuerit. Cyrenensem illum fuisse certum est. Sed cum tres Cyrenarum nomine fuerint Urbes, una in Lybia, in Syria altera, tertia in Cypro insula; cujus nationis esset propterea incertum. Simonem hunc refert Marcus cap. 15. Alexandri & Rufi patrem fuisse. Gentilis ne an Judæus, incompertum. Judæum fuisse, putant communiter recentiores, quod prædia habuerit Urbi vicina; & arreptus sit, ut in onus Christo succederet, dum rediret *e villa*, quod sane idoneum satis argumentum esset, nisi Græcus textus haberet *venientem ex agro*. Vid. Tillemont. Nota 32. in Vita Jesu Chr. Cum tamen in Actis Apostolorum cap. 19. vers. 33. Alexandri mentio injiciatur, & Rufi in Ep. ad Romanos cap. 16. vers. 13. sunt qui credant, Simonem Christo favisse, ob eamque rem, instigante nonnemine Judæorum, abreptum coactumque Crucem ferre: Christi autem Jesu fautorem fuisse inde colligunt, quod pater esset Alexandri & Rufi, qui, ut modo innuimus, censetur inter Christi discipulos.

63 Magna turba populi,& mulierum proficiſcentem Jeſum ad Calvarium ſequebatur.Et fœminæ quidem naturali quodam commiſerationis ſenſu fortaſſe perculſæ, cum illum ita peſſime multatum viderent, lacrymabantur. *Sequebatur autem illum turba multa populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum*, Ad eas autem converſus Jeſus dixit: Filiæ Hieruſalem; nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros; quoniam venient dies, cum ſteriles beatæ ſibi eſſe videbuntur, & optabunt, ut ſupra ſe montes corruant; ita miſerrimam Hieroſolymorum indicans everſionem. *Incipient dicere montibus, cadite ſuper nos, & collibus, operite nos*: quibus verbis hac occaſione uſus eſt Jeſus, quæque multo antea Oſeas adhibuit cap.10. v. 8. cum loqueretur de Samaria, quæ, ſi peccata ſpectes, & pœnam, Hieroſolimæ fuit imago. Addidit Jeſus: *Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet*? Quorum ea eſt ſententia: Si mihi juſto tot ingeruntur mala, quid peccatoribus fiet? Hic enim loquendi modus proverbialis eſt apud Hæbreos, qui ligni viridis probos, aridi nomine malos homines ſignificabant: quamobrem dicere conſueverant, ſi duo ligna ſint, alterum viride, aridum alterum, futurum ut viride cum arido comburatur, ut ſignificarent probos viros propter paucitatem facile a malorum hominum opprimi multitudine. *Excindam viride lignum, & aridum*; ſunt verba apud Ezechielem cap. 20. v.47. quod Propheta ipſe *juſtum & probum* cap.21. interpretatur.

Chriſti verba ad fœminas, quæ illi tam fœde multato illacrymabantur.

64 Pia traditio eſt, ſanctam fuiſſe quamdam fœminam, Veronicam nomine, quæ ad Chriſti faciem ſudore turpatam, & ſanguine, telam admoverit, ubi Sanctiſſimi vultus impreſſa extiterit imago, quæ nunc aſſervatur in Vaticana Baſilica, & Sanctum Sudarium appellatur. Ea de re lib.4. Canonizat. Sanctorum part.2. cap. 31.num.12; diſſeruimus, quo propterea Lectorem mittimus. Incredibile eſt, quo furore Reiskius hæreticis partibus addictus ſacram hanc Reliquiam impugnet in Exercitationibus Hiſtoricis de Chriſti imagine cap.2. Sed ad ea, quæ loco citato attulimus, accedunt quæ ſcripſit Berti tom.5. de Theologicis Diſciplinis lib. 29. cap.ult. num.5. qui omnia commonſtrat fundamenta, quibus pia hæc traditio innititur, ut jam in tuto ſit, quæ Sancto Sudario debetur veneratio. In eo libro de Canonizatione innuimus, piæ illi fœminæ, quæ ad Jeſu faciem Sudarium applicuit, Veronicæ nomen fuiſſe impoſitum; nec deeſſe qui exiſtimet, nomen illud *Veronica* conflatum ex *vera icon*, unde nomen extiterit Veronicæ. apudChiffletium inChriſti Hiſtoria *de linteis ſepulchralibus Chriſti* cap.34. extat Jacobi Pantaleonis Epiſtola, qui fuit Urbanus Pa-

De Sudario à S.Veronica ad Chriſti faciem admoto.Vindicatur hæc reliquia ab hæreticorum calumniis.

pa IV. Hic sorori suæ misit S. Sudarii ectypon hæc scribens: *Idcirco vos rogamus, ut propter reverentiam illius, quem repræsentat, recipiatis eam in Sanctam Veronicam, seu veram ipsius imaginem, & similitudinem.*

An Christo ad supplicium eunti titulus mortis scriptus a Pilato prælatus fuerit.

65 Duo redemtori nostro latrones additi comites, qui trahebantur ad necem: *Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo, ut interficerentur*, inquit Lucas cap. 23. v. 32. Quod autem nusquam in Evangeliis legatur, dum raperetur ad supplicium, prælatum illi fuisse titulum culpæ indicem, quem Pilatus scripserat; propterea fuere, qui id quærendum putarunt.

Videtur prælatus, quod ea esset Romanorum consuetudo.

66 Verum, cum ea esset Romanorum consuetudo, ut reorum collo titulum indicem supplicii appenderent, ut apud Sveton. in Cajo cap. 32. & in Domitiano cap. 10. aut præferri juberent, ut apud Eusebium lib. 5. Eccl. Hist. cap. 1. pag. 206. tom. 1. Edit. Valesii, qui Attalum Martyrem narrat circumductum in Amphitheatro, *præcedente ipsum Tabella, in qua Latino sermone inscriptum erat: Hic est Attalus Christianus*; Et apud S. Ambrosium serm. 90. qui narrat jussu Judicis nudatam esse S. Agnetem, nudamque in lupanar abductam, præeunte satellite, qui magno clamore dicebat: *Agnetem sacrilegam Virginem, Diis blasphemiam inferentem, scortum lupanaribus datam*; hinc verisimile fit, cum duceretur Jesus ad Calvarium, eandem servatam esse consuetudinem.

De Titulo Cruci imposito.

67 Apud S. Matthæum cap. 27. v. 37. legimus: *Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: Hic est Jesus Rex Judæorum*: Apud Marcum cap. 15. v. 26. *Erat titulus causæ ejus inscriptus: Rex Judæorum*: Apud Lucam cap. 23. v. 38. *Erat autem & superscriptio scripta super eum litteris Græcis, & Latinis, & Hæbraicis: Hic est Rex Judæorum*: & apud Joann. cap. 19. v. 19. *Scripsit autem & titulum Pilatus, & posuit super Crucem. Erat autem scriptum: Jesus Nazarenus Rex Judæorum. Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt, quia prope Civitatem erat locus, ubi crucifixus est Jesus, & erat scriptum Hebraice, Græce, & Latine. Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum: Noli scribere, Rex Judæorum, sed quia ipse dixit: Rex sum Judæorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.* Si quas viri docti, quique Passionis historiam eruditionis apparatu, & copia enarrarunt, quæstiones recensere velimus, in longius quam par est nostra producetur oratio. Eas si cui volupe sit cognitas habere, adeat Bineum tom. 3. & Sagittarium tom. 2. qui eas exponunt, & diligenter expendunt. Nos pauca quædam attingemus. Ac primum illum animadvertimus, tribus linguis titulum scriptum fuisse, Latina propter Majestatem Imperii, Hebraica ratione loci, ubi exequutioni

tioni mandabatur sententia; Græca propter Hellenistarum multitudinem, qui ad Pascha celebrandum convenerant Hierosolymam, ut advertit Lamy Harm. Evang. lib.5. cap.34. num.20. Deinde illud quoque observamus, jam, ut constat ex D. Joanne, titulum Cruci impositum lectumque fuisse, cum a Pilato Judæorum Pontifices eum immutari flagitarunt. Itaque ne dicamus, Pilatum Judææ Præsidem, tanta præditum dignitate, quod non sit verisimile, ad Calvarium se contulisse, ut Crucis adesset supplicio, dicere oportet, reversos Hierosolymam Pontifices post mandatam exequutioni sententiam id a Pilato postulasse. Postremo animadvertimus, quæri solere, irane & superbia Pilatus, an quod carere se legitima potestate putaverit, verbum nullum vel immutare vel addere voluerit. Sane ira superbiaque Pontificum postulationem videtur aspernatus. Etsi enim juxta Pauli Constitutionem in D. de Re judicata leg.45. sine Principis auctoritate sententiam judici non liceat immutare (*De amplianda, vel minuenda pœna damnatorum post sententiam dictam sine principali auctoritate nihil est statuendum*) vetitum tamen non videtur, ne mutaretur titulus juxta ejusdem Pauli verba, qui respondit leg.42. *Rescindere sententiam suam præcedentem Prætorem non posse; reliqua autem, quæ ad consequentiam quidem jam statutorum pertinent, priori tamen sententiæ desunt, circa condemnandum reum, vel absolvendum, debere supplere, scilicet eodem die*.

Titulus Crucis in Basilica S. Crucis in Jerusalem Romæ conditus a S. Helena; ubi sub Innoc. VIII. repertus est.

68 Testatur Ambrosius de Obitu Theodosii, & Rufinus Historiæ Ecclesiasticæ cap.7.a S. Helena repertum esse titulum Crucis alio, quam quo Crux reperta fuit, loco. Quem titulum sancta fœmina Romam asportatum in Basilica S. Crucis in Hierusalem, quam quarto ædificavit seculo Constantinus, collocavit. Eam Basilicam sæpius antea restitutam, sub Innocentio VIII. anno 1492. Petrus Gundisalvus Card. de Mendoza cum reficeret, tituli Crucis Christi Hebraice, Græce, & Latine scripti reperta est pars intra parietem, quo ante mille annos Placidius Valentinianus Imperator conjecerat. Eadem fere die expugnata Granata, magnaque clade Mauris a Ferdinando Hispaniarum Rege Catholico affectis, idem Innocentius Pontifex cum Cardinalium Collegio, ob victoriam de Christiani nominis hostibus partam, ad eam Basilicam ad gratias Deo immortali agendas se contulit, Alexander vero Sextus, qui Innocentio successit, Bulla anni 1496. quæ est quarta inter ejus Constitutiones in Bullario Romano, narrat anno paullo ante memorato postrema Januarii Dominica, per eam quam supra monuimus occasionem, titulum Crucis esse repertum; iisque plenariam omnium peccatorum indulgentiam concedit, qui eo die Basilicam visitaverint.

69 Ad

Argumenta, quæ evincunt verum illum esse titulum Crucis.

69 Ad inscriptiones, quæ, ne illius rei memoria interiret, in Basilica positæ sunt, & ad gravissimorum de septem Ecclesiis Romæ Scriptorum consensum Lælii Petronii, qui ea vixit ætate, accedit historia apud Bosium de Cruce lib. 1. cap. 2. Narrat itaque Petronius, cum sacra illa ædes reficeretur, supra plumbeam capsam laminam marmoream esse repertam, in qua incisa erant hæc verba: *Hic est titulus veræ Crucis*; in eam vero capsam, cujus duorum palmorum erat longitudo, asserculus sesquipalmum longus conjectus fuerat, in quo incisa & cruore tincta erant hæc verba, *Jesus Nazarenus Rex Judæorum*: cui tamen postremæ voci *Judæorum* deerant aliquot litteræ: *Sed illud* Judæorum *non erat perfectum: quia illud* Rum *nonnisi usque ad* R *inclusive remanserat, & illud* UM *ceciderat, quia erat tabula ab ea parte corrosa, & vetustate deficit*. Infessura in Manuscriptis Diariis Petronii historiam confirmat, & cæteri Auctores synchroni omnes consentiunt, ut videre licet apud Raynaldum ad ann. Chr. 1492. n. 14. Spondanum ad eumd. ann. num. 7. Honoratum Nicquetum Histor. Tituli Crucis lib. 1. cap. 267. & sequen. Honoratum a S. Maria observat. ad regulas Criticæ lib. 5. dissert. 4. art. 1. §. 1. qui leviculas quasdam ea de re difficultates a Bailleto injectas dissolvit, & apud Angelum Roccam de Sanctissima Crucis Particula cap. 1. tom. 1. pag. 257. Quæri solet, an etiam crucibus latronum, qui cum Christo sunt crucifixi, impositus fuerit titulus. Sagittarius tom. 2. Histor. Pass. Christi pag. 873. id quamobrem negari debeat ait se non videre; illum enim fuisse morem, qui in omnibus sontibus condemnatis usurparetur; nec mirum Evangelistas eam rem siluisse, quorum studium in eo præcipuum fuit, ut unice Christi Passionem scriberent. Id tamen negat Chrysostomus Homil. 81. in Joann. quem sequuntur Gretserus de Cruce lib. 1. cap. 26. Theophilus Raynaudus de S. Latrone cap. 2. num. 5. Nos libentius hanc sententiam amplectimur.

Divisio postremæ partis Passionis Domini.

70 Postrema Dominicæ Passionis parte Crucifixio Jesu Christi, mors, & sepultura continentur.

Christum in Cruce oportuit pati.

71 Fuse agit D. Thomas de Passione Christi 3. par. qu. 46. cujus articulo quarto eam proponit quæstionem, *Utrum Christus pati debuerit in Cruce*, pluribusque allatis rationibus, quas apud illum videas, concludit debuisse. Earum prima ab exemplo virtutis desumitur. Christus enim in Cruce mortem obeundo declarare voluit, nullum justo homini genus mortis vel atrocissimæ esse timendum, cujusmodi ea mors fuit, qua ipse e vita sublatus est; Crucis enim supplicium longe est omnium teterrimum & crudelissimum.

72 Quæ-

Pulcherrima D. Thomæ doctrina de atrocitate Passionis & dolorum Christi.

72 Quærit articulo 5. *utrum Christus omnes passiones sustinuerit*: & art.6. *Utrum dolor Passionis Christi fuerit major omnibus doloribus*. Quod ad primum pertinet, omnes ostendit perpessum esse Christum ægritudines, quæ quidem extrinsecus in hominem irruunt; non enim de iis loquitur, quæ existunt & oriuntur intrinsecus, cujusmodi sunt corporis morbi. Id vero luculenter apparet, si animadvertamus, multa illum a Gentilibus & Judæis, a viris & a fœminis (nam ancillæ Petro occasionem negandi præbuere) multa a Principibus eorumque Ministris, & a populo, & a suis ipsius familiaribus, & amicis esse perpessum, qui a Juda proditus, a Petro negatus fuerit. Porro in amicitia maxime fuit læsus, qui ab amicis fuit desertus, in existimatione tot tantisque in eum congestis blasphemiis, in honore & gloria innumeris proscissus maledictis, & irrisionibus contumeliisque illusus, in anima tristitia & pavore oppressus; in corpore plagis & vulneribus dilaceratus. Præterea in capite propter Spinas, in manibus pedibusque propter clavos, in facie propter alapas & sputa, toto denique corpore propter innumera verbera, dolores pertulit. Quod attinet ad alteram quæstionem in art.6. ait: Christi dolores inter omnes omnium dolores fuisse gravissimos, juxta illud Threnorum: *Attendite & videte, si est dolor similis sicut dolor meus*. Nam de doloribus corporis eadem iterat, quæ articulo 5. persequutus est, & nos recensuimus. De dolore autem animi causas considerat, unde ille profectus est; peccata scilicet humani generis, quorum causa tantopere patiebatur; peccata Hebræorum, aliorumque quorum consilio vel opera nex illi est illata; & scandalum ejus morte discipulis partum. Hinc vero gradum facit S. Doctor ad doloris magnitudinem pro qualitate tum animæ, tum corporis Christi. Recte enim observat, corpus, utpote perfectissime formatum, delicatissimo tactu fuisse præditum, ideoque dolores sensisse atrocissimos; animam vero, cum dolori & tristitiæ permisisset omnem vim suam exerere, caruisse illo solatio, quo miseri plerumque fruuntur, quorum interior tristitia, externusque dolor a superiore parte animi aliquantum leniri solet. *Nam in aliis patientibus mitigatur tristitia interior, & etiam dolor exterior ex aliqua consideratione rationis per quamdam derivationem seu redundantiam a superioribus viribus ad inferiores; quod in Christo patiente non fuit, quia unicuique virium permisit agere quod est sibi proprium*. Concludit denique, ultro Christum Passionem & dolorem assumsisse, ut a peccato hominem liberaret; tantum autem ex iis sumsisse, quantum ratio postulabat ejus fructus,

ctus, quem inde proficisci oportebat; ac propterea non dubitandum, quin Passio & dolores Christi gravissimi fuerint.

Christi anima in superiori parte, utpote quæ divinitate fruebatur, inter maximos dolores summo semper gavisa est gaudio adversus Cani & Serry sententiam.

73 Quoniam vero inter acerbissimos dolores angoresque maximos clara & intuitiva Dei visione Christus fruebatur, cum qua non videtur convenire posse tristitia, usque enim a primo sui conceptus momento viator fuit æque ac comprehensor, ideoque vera perfectaque beatitudine præditus, celebris Melchior Canus de Locis Theologicis lib.12. cap.13. in fine, ejusmodi mysterium ut explicaret, scripsit, Dominum Jesum, quemadmodum animæ gloriam cohibuit, ne in corpus sese funderet, ita, dum esset in Cruce, eam, quam necessario a clara Dei visione profluxisse oportuit, continuisse lætitiam. Hanc Cani doctrinam cæteri Theologi frigide exceperunt, quin etiam censura notavere. Eam tamen novissime suscepit tuendam P. Serry in nuperrima operum Cani editione, quam adornavit Patavii ann.1714. ut videre est cap.8. *Defensionis*. Verum cum diserte doceat D. Thomas loc. cit. art.8. etiam inter acerbissimos, quibus Christus cruciabatur, dolores, ejus animam divino gaudio fuisse perfusam; nos cæterorum omnium Thomistarum sequuti sententiam, dicimus animam Christi in superiori parte summum semper fruitionis gaudium percepisse, interea dum ejus corpus cruci affixum crudelissimis doloribus angebatur; ita tamen ut neque illud gaudium ad inferiorem partem, neque dolores illi ad superiorem pertingerent, evidenti sane miraculo, quemadmodum miraculum etiam illud fuit, quod viator æque Christus & comprehensor esset, & de gloria animæ nihil ad corpus derivaretur.

Decuit Christum pati Jerosolymis, & inter Latrones crucifigi ex D. Thoma.

74 Alteram idem S. Doctor art.10. proponit quæstionem; *utrum Christus fuerit convenienti loco passus*, & art.11. *utrum conveniens fuerit, Christum cum latronibus crucifigi*. Ad primam respondent, Christum maxime decuisse Hierosolymis pati; tum quod Deus Hierosolymam elegerat ubi fierent sibi sacrificia, quæ nihil aliud demum fuerunt, quam figura Passionis Christi, quæ verum fuit Sacrificium; tum quod Passionis virtus ad universum Mundum cum deberet dimanare, conveniens fuit, illum Hierosolymis pati, quæ Civitas est in medio terræ habitabilis sita, & quasi umbilicus. Ad secundam vero quæstionem ait, oraculum esse Isaiæ, *Et cum sceleratis reputatus est*; quod quidem fuerat adimplendum. In ejus vero prophetiæ implemento observat, Judæos Christum inter duos latrones crucifigendo, in animo habuisse ejus famam omnino proterere, perinde ac si eorum sceleris fuisset particeps; Dei vero illud fuisse consilium, ut declararetur, quid

quid facturus esset Christus de vivis & mortuis, quos in duas classes dispertitos, alteram prædestinatorum ad dexteram, alteram reproborum ad finistram ipse judicabit, eosque vocabit ad gloriam; hos ad æterna detrudet supplicia.

75 Sed ut ad historiam redeamus, postquam Jesus ad Calvarium pervenit, appositum illi fuit vinum felle mixtum, quod cum degustasset, noluit bibere. Itaque inter duos illum latrones Cruci affixerunt, quorum unus erat ad ejus dexteram, alter ad sinistram. Fuit titulus Cruci impositus; milites vero postquam eum sustulerunt in Cruce, vestimentis ejus quadrifariam divisis, sic ut suam quisque tolleret partem, sortes jecerunt, ut quæ cuique pars sortito obtingeret, illi assignaretur. De tunica vero sine commissura continuo ductu contexta dixerunt inter se: *Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cujus sit*; quod ubi fecissent, adsidentes eum servabant.

Quæ contigerunt in Calvario.

76 De Calvario hæc habet Matthæus cap.27.v.33. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus*. Marcus cap.15.v.22. *Et perducunt illum in Golgotha locum, quod est interpretatum Calvariæ locus*. Lucas cap.23.v33. *Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ*. Joannes cap.19.v.17. *Exivit in eum qui dicitur Calvariæ, locum, Hebraice Golgotha*. Calvarium seu Golgotha cranium significat, quod exiguo illi monti nomen est inditum, vel quod ille tumulus humani cranii instar haberet, vel quod in eo hac illac eorum crania essent dispersa, qui ob scelera sua morte mulctati fuerant. Hieronymus in cap.5. ad Ephesios Tom.7. oper. edit. Veron. col.649. ait, ætate sua percrebuisse opinionem, eo in loco Adamum fuisse sepultum; inde locum nomen traxisse. *Hæc*, inquit, *vera sint, nec ne, Lectoris arbitrio derelinquo. Certe tunc in populo dicta placuerunt, & quodam plausu ac tripudio sunt excepta*. Idem S. Doctor in cap.27. Matthæi eodem tomo col.133. de hac re agens, eum qui hanc tueretur sententiam rogat, cur in eodem loco duo latrones sint crucifixi; seque proniorem esse declarat in eam opinionem, quæ statuit, locum ita dictum a calvariis & ossibus eorum, qui ultimo supplicio ibi necabantur. *Sin autem quispiam contendere voluerit, ideo ibi Dominum crucifixum, ut sanguis ipsius super Adæ tumulum distillaret, interrogemus eum, quare & alii latrones in eodem loco crucifixi sint? Ex quo apparet, Calvariam non sepulcrum primi hominis, sed locum significare decollatorum, ut ubi abundavit peccatum, superabundaret gratia*. Tertullianus, Origines, Epiphanius, Chrysostomus, & Augustinus favent opinioni, quam rejicit Hieronymus; & Baronius ad ann. Chr. 34. num. 112. satis firmo fun-

Calvarius unde nomen traxerit. Ibi Adam sepultus.

damento fultus vult, locum ideo Calvarium appellatum, quod Adam ibi sepultus fuerit; atque ab Hieronymo, ut sibi ab eo dissentire liceat, veniam petit; quam facile illi S. Doctorem fuisse daturum putamus, quem epist. 46. alias 17. Paulæ & Eustochii ad Marcellam tom.1. op. cit. edit. Col.199., quæ vel ab eo scripta vel dictata fuit, manifesto constat eam sequi sententiam, quam aliis in locis rejecerat. *In hac Urbe* (Hierusalem) *immo in hoc tunc loco & habitasse dicitur, & mortuus esse Adam: unde & locus, in quo crucifixus est Dominus noster, Calvaria appellatur, scilicet, quod ibi sit antiqui hominis Calvaria condita, ut secundus Adam, idest sanguis Christi de Cruce stillans, primi Adam & jacentis Protoplasti peccata dilueret.* Tumulus ille, seu collis, ubi Christus Cruci affixus est, e cranione primi hominis Adæ, quem ibi sepultum ferunt, an ex reorum craniis, qui supplicio affecti fuerint, hac illac dispesis Calvarii nomen traxerit, quæstio est inter eruditos viros diu multumque versata. Quidam enim ægre animum inducunt ut credant, Judæos eorum calvarias, qui publico judicio necati essent, passim insepultas reliquisse. Nam Deuter. cap.21. jubet Deus eorum corpora ante occasum solis terræ mandari. Quod tamen argumentum facile refutare potest, qui non hac illac fuisse dicat dispersas Calvarias, sed ei tumulo (qui Hebræis idem erat, ac Romanis Tarpejus; vel scalæ Gemoniæ) quod capite damnati supplicio ibi plecterentur, inde Calvarii nomen fuisse derivatum. *Capitis igitur locus idem fuerit, ac decapitationis locus*, ait Vossius in Harmonia. Quod autem ad originem spectat ejus nominis e capite Adæ ibi sepulti deductam, præter Patres supra memoratos, haud spernenda etiam videtur pia quædam traditio, qua Fideles impulsi ad Palæstinam iter suscipiunt, quod illis persuasum sit, non modo Christum Jesum in Calvario fuisse sublatum, sed eo etiam Adæ corpus fuisse injectum. Cui traditioni pia etiam innititur illa pictorum consuetudo, ut ad inferiorem Crucis partem hominis calvariam depingant. Recentissimi duo de Calvario scripserunt Auctores, Cardinalis Cozza Comment. Historico. Dogmat. in D.Augu∫t. lib.de Hæresibus Par.2.cap.3.seu 25. n.163. & Quaresmius Elucidat. Terræ Sanctæ lib.5. cap.32. & seq. tom.2. ubi veterem præsentemque Calvarii formam descripsit.

Conciliantur Marcus, & tres alii Evangelistæ, qui vinum cum felle mixtum Christo oblatum scribunt,

77 De vino felle mixto ita Matthæus cap.27. v.34. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum, & cum gustasset, noluit bibere*; atque item Marcus cap.15. v.23. *Et dabant ei bibere myrrhatum vinum, & non accepit*. De potu aceti, cujus mentionem faciunt cæteri duo Evangelistæ Lucas & Joannes, alibi sermonem habebimus; quem potum Chrysostomus eumdem fuisse existimat

mat cum eo, quem referunt Matthæus & Marcus. Sed sententia hæc sustineri nequit: non enim obscure Matthæus & Marcus significant potum, de quo ipsi loquuntur, oblatum fuisse Christo, priusquam tolleretur in Crucem; Lucas vero & Joannes de potu scribunt, qui Christo jam in Crucem sublato, quin etiam prope moribundo præbitus est. Præterea de vino Matthæus & Marcus, de aceto loquuntur Lucas & Joannes. Contendunt quidem nonnulli, si Græcos Codices consulas, posse te facile evincere, Matthæum & Marcum de aceto loqui, sed in veteribus Codicibus alii æque versati id obfirmate negant. Diserte autem Matthæus cap.27. alterutrum ab altero potum discriminat. Narrat enim, simul ac Jesus Calvarium conscendit, dedisse eos illi *vinum bibere cum felle mixtum*: deinde idem v.48. de eo scribit jam morti proximo: *Et continuo currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere*. Ad hunc modum egregie, ut omnia, disputat Maldonatus in cap.27. Matthæi vers.34. cui nos assentimur. Misso igitur aceto, nunc de vino differendum, de quo loquuntur Matthæus & Marcus.

Marcus vero vinum myrrhatum.

78 Duas Christo potiones oblatas contendit Baronius ad ann. Chr.34. num.95. unam vini cum felle mixti, alteram vini myrrhati; vinum vero myrrhatum ait optimum fuisse, & odoris suavitate laudatissimum, damnatis ad supplicium propinari solitum, quo miseri illi paullulum levarentur. Nicolaus Faber vir eruditione clarus, qui magnum illum Annalium Ecclesiasticorum parentem faciebat plurimi, scripsit ad eum, multo sibi videri verisimilius, oblatum Christo vinum myrrhatum, quo mentis sensuumque turbatione oborta, adimeretur illi dolor, aut leniretur; quod a Judæis factitatum esse contendit. Huic rescripsit sapientissimus Cardinalis, & postquam declaravit, vehementer sibi probari singularem ejus doctrinam, addidit, non tamen se hac de re cum illo sentire posse. Non enim myrrhato vino homines obstupescere, sed potius puriore mentis luce perfundi; & si quidem id moris erat penes Hebræos, ejusmodi vinum iis, quibus ultimum supplicium esset subeundum, propinare, ut stupidiores fierent, illud certe potasse oportuit duos illos latrones, qui cum Christo fuerunt in Crucem acti, quos tamen constat ex eorum sermonibus rationis & mentis fuisse compotes. Illud igitur vult Baronius, non odio Hebræorum, sed cujuspiam misericordia myrrhatum Christo vinum oblatum esse; quod cum Christus potare noluisset, ab iis qui Christo erant infensi, vinum cum felle mixtum esse illi propinatum. Suarez 3. par. tom.2. disp.36. sect.3. hanc Baronii sententiam probabilitate non carere arbitratur. A Lapide in Cap.27. Matth.

Duplex Christo potus oblatus.

Matth. v.34. ait Baronii sententiam alios amplecti noluisse. At Calmetus ad eumdem Matthæi locum Baronio suffragari videtur. Observat enim, Christum potare myrrhatum vinum ideo noluisse, ut omni careret solatio, & de Calice, qui in Passione sibi sua exhauriendus erat, ne tantillum quidem amaritudinis diminueretur. Quidam vero Marcum & Matthæum ita conciliari putant, si dicamus, Matthæum, cum ait propinatum Christo vinum cum felle mixtum, nihil aliud quam amarissimum vinum significare voluisse: Marcum vero, qui dicit, *dabant ei bibere myrrhatum vinum*, disertius explicasse, vini amarorem illum e myrrha ortum. Lamy in Harm. Evang. lib. 5. Cap. 34. pag. 590. textum Thalmudis affert, quo probare studet, iis, qui ad capitale supplicium ducerentur, Hebræos vinum thure mixtum præbere consuevisse, quod thus mentem minuat, & moriturum citius extinguat: Judæos autem Christo non thus, sed myrrham miscuisse; cum enim quidquid illi ingratum esse posset, exquirerent, *pro benigni saporis thure, amariorem myrrhæ propinarunt; ne quid deesset, quo violentum suum in Servatorem animum proderent*. Verum ut sua sermoni nostro perspicuitas constet, duo sunt nobis præstanda. Primo conciliandi sunt Matthæus & Marcus; ille enim de felle, hic de myrrha loquitur: qua in re D. Augustini & Bedæ non a vero abesse videtur opinio, utrumque & fel & myrrham in vinum fuisse indita; & Matthæum quidem fel, Marcum vero myrrham memorasse. Deinde videndum, quonam tandem modo id contigerit, quisve myrrhatum vinum paraverit, quisve eo fel indiderit, vel vinum felle mistum obtulerit: qua in re verisimile videtur, pias quasdam, quæ aderant, fœminas, Christum Dominum miseratas, myrrhatum vinum attulisse, quo ille reficeretur; iis autem, cum non liceret proxime ad Crucem accedere, opus fuisse opera uti militum, qui proni ad omne scelus, vel potionem felle corruperunt, vel pro myrrhato vino felle mistum obtulerunt. Id Maldonatus innuit loc. cit. Liranus, & Petrus Galatinus de Arcanis Catholicæ veritatis in hanc propendent sententiam; quam ut certissimam proponit Casaubonus exercit. 16. num. 80. nec desunt qui ea de re ad hunc modum disputent apud Bineum de morte Christi tom. 3. lib. 3. c. 5. num. 27. & sequen.

An Judæis usitatum esset Crucis supplicium.

79 Serpente æneo fuisse Crucem præfiguratam ipse Jesus Christus docuit apud Joann. cap. 3. v. 14. *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis*. Nunc igitur cum de Crucifixione disserendum sit, quæstiones aliquot de Cruce moveri solitas referemus, de quibus quid Interpretes scripserint, innuemus. Prima quæstio est: utrum Crucis supplicium Ju-

Judæis esset usitatum. Quidam Crucem proprium fuisse putant Romanorum supplicium, non vero Judæorum. Nam quod Hai Rex jussu Josue in Crucem actus fuerit, itidemque idem supplicium quinque Cananæorum Reges subierint, apud Josue cap.8. vers.29. & cap.10. vers.26. & septem Saulis filii Cruci pariter fuerint affixi, lib.2. Regum cap.2. vers.9. ejusmodi supplicium dicunt non ex Judæorum, sed Barbararum illarum Gentium more fuisse jussu Josue adhibitum: septem vero Saulis filios non ab Hebræis crucifixos, sed a Gabaonitis, qui reliquiæ erant Amorrhæorum, nec inter filios Israelis censebantur. Verum ante Christum Jesum apud Hebræos Crucem esse adhibitam, jure nemo inficiabitur. Alexander enim Hircani filius teste Josepho de Bello Judaico lib.1. cap.3. octingentos in media civitate captivos crucifigi jussit. Quod observavit Serry Exercit.5. num.1. Sagittarius tom.1. de Pass. Chr. Par.2. pag.694. complures ex Rabbinis affert locos, quibus probare nititur, Hebræis non fuisse Crucis supplicium, sed quatuor tantum apud eos usurpata esse genera suppliciorum, gladium, laqueum, ignem, lapidationem: quæ est etiam sententia Lamy Harm. Evang. Dissertat. de Cruce §.10. Contra Calmetus in Dissertatione de suppliciis putat crucifigendi morem etiam ab Hebræis receptum esse.

Teterrimum mortis genus, quo seditiosi, servi, & scelerati apud Romanos sui criminis pœnas luebant.

80 Quod vero omni caret dubitatione, Romani facinorosos homines Cruci affigebant, præsertim servos; quamobrem Juvenal. Satyr.6. *pone Crucem servo*; Liberos etiam interdum, sed vilioris conditionis homines, si atroci quodam scelere fuissent convicti, ut probat Lipsius de Cruce lib.1. cap.12. & 13. Cui consentit Lamy in Dissertat. de Cruce §.1. pag.573. ubi ait: *Servorum, latronum, sicariorum, & seditiosorum supplicium Crux erat, cui illi affigebantur, & in ea pendebant, donec fame, siti, doloribus enecarentur, post mortem suam canum & corvorum relicti cibus. Itaque supplicio illo non aliud apud Romanos infame magis, & acerbum magis.* Igitur cum Christus Jesus a Judæis insimulatus esset blasphemiæ, *Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit*, Joan. cap.18. cumque ejus criminis non Crux pœna esset, sed lapidatio ex Levitic. cap.24. verisimile fit, Pilatum Crucis supplicio illum condemnasse non propter scelus blasphemiæ, quo fuerat falso insimulatus, sed propter seditionis & affectati Regni crimen, de quo itidem falso accusatus fuerat: *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum Regem esse*: Luc. cap.23. v.2.

Maxima ejus supplicii apud Romanos infamia.

81 Inter crimina vero, quæ Romanis legibus supplicio crucis plectebantur, numerabatur seditio, ut jam innuimus; & constat ex Paulo Jurisconsulto leg.38. §.2. Dig. de Pœnis: *Auctores seditionis, & tumultus, populo concitato, pro qualitate dignitatis, aut in furcam tolluntur, aut bestiis objiciuntur, aut in insulam deportantur*: atrox sane & infame supplicium; quamobrem Cicero in Verrem l.5. c.66. *Facinus*, inquit, *est Civem Romanum vinciri, scelus verberari, prope parricidium necari; quid dicam in Crucem tollere? Verbo satis digno res tam nefaria appellari nullo modo potest*. Supplicium etiam censetur omnium teterrimum & crudelissimum: *Illa morte pejus nihil fuit inter omnia genera mortium*, ait Augustinus Tract.36. in Joannem. Atque illud Redemtor noster voluit subire supplicium, ut moneremur, neminem esse, qui non possit illum imitari, quod animadvertit Lactantius, qui lib.4. Divinarum Instit. cap.26. eam proponit quæstionem: *Dicat fortasse aliquis, cur si Deus fuit, & mori voluit, non saltem aliquo honesto mortis genere affectus est? Cur infami genere supplicii? quod etiam homini libero quamvis nocenti videatur indignum*. Et respondet in hunc modum: *Ut is, qui humilis advenerat, humilibus & infirmis opem ferret, & in omnibus spem salutis ostenderet, eo genere afficiendus fuit, quo humiles & infirmi solent, ne quis esset omnino, qui eum non posset imitari*. Videndus Gretserus de Cruce lib.1. cap.38. & 39. ubi magna eruditionis copia, quam probrosum fuerit supplicium Crucis ostendit. Cum enim plurimi in dies adversa conflictati fortuna mortem sibi inferrent, idcirco Romani, ut a consciscenda sibi morte homines deterrerent, jusserunt, qui sese interfecissent, eorum corpora Cruci per ignominiam affigi. Præterea Ethnici Christianos ut infames trucidabant, quod Christum crucifixum adorarent, quos refellit Arnobius lib.1. adversus Gentes. Quam vero atrox illud fuerit supplicium, Poetæ declarant, qui Crucem *sævam, duram, horrendam*; Callistratus Jurisconsultus *summum supplicium*; Ulpianus *supremum*; Apulejus *extremam pœnam*; Ausonius *pœnæ extremum* appellant.

Crucis variæ formæ.

82 Secunda quæstio ad Crucis pertinet formam; nam controversiam, e qua esset materia, prætermittimus; nihil enim tuto affirmari potest, quam quod lignea fuerit, & forsan eodem aut simili ligno, quo duorum latronum factæ fuerant Cruces, ut advertit Rocca in allato Opere cap.2. pag.257. *Ex obvio & promto aliquo ligno, & robusto quidem ad corporis pondus perferendum, aut sustentandum apto Crucem ipsam fuisse crediderim cum eodem Lipsio, qui eam e quercu tamquam crebra & frequenti olim & nunc*

in

in Judæa, robusta item & fixioni laturæque apta factam fuisse censet. Ut igitur de forma differamus, duo fuere Crucium genera; alterum enim fuit simplex, ex unico prægrandi palo aut trabe, quo condemnati vel clavis affigebantur, vel funibus alligabantur; compositum alterum, e duobus enim lignis constabat. Crux vero composita plures continebat species; quædam enim *decussata* dicebatur, quod duo sese ligna ad angulos acutos secarent, & figuram litteræ X. referebat, cujusmodi Crux B. Andreæ Apostoli pingitur: quædam *commissa* nominabatur, quæ lignum habebat rectum, cujus vertici transversum alterum lignum imponebatur, nec ulla recti ligni pars ultra transversum extabat; ejus formam literam T pulcre exprimit: quædam denique *immissa* dicebatur, in qua recti ligni vertex ultra transversum lignum aliquantum porrigitur, ut videre est apud Lipsium de Cruce lib.1. cap.6. & sequen. & apud Gretserum lib.1. cap.1. & Calmetum in cap.27. Matthæi vers.32. *Decussatæ*, *Commissæ*, & *Immissæ* Crucis imaginem vide apud Bineum tom.3. de morte Christi pag.228.

83 Simplici Cruci Christum non esse affixum plane est exploratum. Ejusmodi Cruci confixum esse Aman apparet ex cap.5. Esther, ubi legimus eam fuisse *excelsam trabem*. De Cruce decussata neminem meminisse comperimus. Quæstio igitur eo redit, *commissæ* ne, an *immissæ* cruci Christus fuerit affixus. Evangelistæ enim tradunt quidem, titulum Cruci fuisse impositum: utrum autem titulus superiori ligni recti fixus fuerit parti, quæ supra transversum lignum extaret, an vero desinente Cruce in lignum transversum, huic ipsi affixus esset, id Evangelistæ non explicant. Tertullianus favet posteriori sententiæ; nam lib.3. contra Marcionem cap.22. *Ipsa*, inquit, *est littera Græcorum Tau, nostra autem T, species Crucis*. Ad quem locum notat Rigaltius: *Hoc ipsum imitati videntur Patres nostri, dum, ut in Missalibus antiquis, initio Canonis in littera T, ubi legitur*, Te igitur, clementissime Pater, *solent pictam exhibere Crucem Christi, in cujus hodie locum successit ipsa Crucis imago pagina proxima præcedenti*. Consentiunt Innoc. III. Sermone 1. quem habuit in Lateranensi IV. Concilio apud Labbeum tom.11. Concilior. pag.133. & Auctor Glossæ ad Clementinam de summa Trinitate & Fid. Cathol. qui dicunt Crucem sine titulo formam habuisse litteræ T: eam autem formam amisisse, cum Pilati jussu fuit illi impositus titulus. Quod si apud Romanos Crux *immissa* adhibebatur, ut esset ubi causæ mortis titulus imponeretur; & apud omnem videmus antiquitatem Christi Crucem ad hanc formam esse depictam; profecto statuendum videtur, Christum Cruci immissæ affixum fuisse. Vide Lipsium

Forma Crucis Christi non simplex. Cruci, quæ dicitur immissa, affixus est.

psium lib. 1. de Cruce cap. 10. Casalium par. 1. de veter. Sacr. Christian. Ritib. Baronium ad ann. Chr. 34. num. 93. Calmetum loco citato, Ayalam in opere, *Pictor Christianus*, lib. 3. cap. 18. num. 1. & 2. Gottum de verit. Relig. Christ. tom. 4. par. 2. cap. 27. §. 2. ubi Serry, qui Tertullianum sequitur, aliosque, quos supra attulimus auctores, rejicit. Pro Cruce *immissa* pugnat Gretserus lib. 1. de Cruce cap. 1. & 2. ideoque nimis mihi videtur esse sollicitus P. Berti de Theologicis Disciplinis tom. 5. lib. 29. cap. ult. qui de hac re ad quam tandem se applicet sententiam, dubius hæret: statuit enim Crucem Domini non fuisse *decussatam*, sed *commissane*, an *immissa* fuerit, decernere non audet. *Indubitatum est*, inquit, *Crucem Domini constasse duobus lignis, arrectario & transverso, non decussatam, sed rectis compactis angulis. Num vero titulus appensus esset stipiti arrectario, sive, ut inquit Tertullianus, staticulo aliquantulum eminentiori, vel diverso ligno ad verticem Crucis defixo, omnino me latet.*

An Crux Christi prælta fuerit, an vero brevis.

84 Illa etiam ad formam Crucis pertinent; longane, an brevis; & utrum suppedaneo instructa, scilicet asserculo seu tabella, cui pedes Cruciarii niterentur, cujusmodi Cruces aliquas depictas videmus, & an in media cruce lignum quoddam esset impactum, in quo cruci affixus quodammodo insideret. Baronius in notis ad Martyrologium ad diem 7. Aprilis observat, ut supra innuimus, vilioris conditionis homines fuisse, qui in Crucem tollebantur: si quispiam vero primarius vir ejusmodi puniendus esset supplicio, Cruci excelsæ affigebatur, ut videre licet lib. Esther cap. 6. & 7. & apud plures profanos Scriptores, quos affert idem Baronius. Huc pertinet quod Lipsius lib. 3. de Cruce cap. 13. affert ex Svetonio, Galbam imploranti cuidam leges, seque Civem esse Romanum testanti, per irrisionem jussisse *præter cæteras altiorem & dealbatam statui Crucem*; quem locum Lipsius quasi enarrans: *altiorem*, inquit, *ut digniori, albatam, ut Civi*. Vide etiam Lamy citata Dissertatione de Cruce §. 10. Quamobrem cum nec Romani Christum Jesum e nobilitate hominem, sed fabrum, aut fabri filium existimarent, verisimile admodum est, ejus Crucem haud valde fuisse excelsam; præsertim vero, quod eam ipse portare, & Simon Cyrenæus deinde pro eo subire illud onus coactus fuerit, cui ferendæ, si paullo fuisset excelsior, vires hominis pares non fuissent. Huc accedit, Joanne teste cap. 19. v. 20. Hebræos legisse titulum Cruci impositum. *Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt, quia prope Civitatem erat locus, ubi crucifixus est Jesus*; cum autem characterum forma non admodum grandis esset, ut etiamnum licet inspicere, hinc intelligi

po-

potest, haud ita altam Christi Crucem fuisse. Ita nostri disputant Scriptores, quibus assentiuntur Auctores Protestantes, qui de Christi Cruce scripserunt, Hermannus Witsius sacrar. exercitat.16. *de Crucifixione & morte Christi* num.5. & 6. & Sagittarius tom.2. de Passione Christi Par.2. pag.790., qui etiam observat, non satis commode potuisse Jesum Matrem & Joannem alloqui, si præaltæ Cruci affixus fuisset.

85 De suppedaneo ita Gregorius Turonensis de Gloria Martyrum cap.6. *In stipite erecto foramen manifestum est. Pes quoque parvulæ tabulæ in hoc foramen insertus est. Super hanc vero tabulam tamquam stantis hominis sacræ affixæ sunt plantæ.* De ligno vero, quod in media Cruce fixum eminet, ita scribit Justinus Martyr in Dialogo Tryph. pag.188. edit. Maurinæ. *Quod in medio figitur, ut ei insideant qui crucifiguntur, ipsum etiam veluti quoddam cornu eminet, & cornu speciem exhibet cum aliis cornibus conformatum, & fixum.* Serry exercitat.53. num.6. his auctoribus affirmat, Crucem suppedaneo & sedili fuisse instructam. Card. Gottus loc. cit. §.2. ait, se non ita fidenter affirmare posse, in Cruce Domini fuisse suppedaneum & sedile. Eamdem ingreditur viam Sandinus Hist. Sacr. Famil. cap.15. At Calmetus in cap.27. Matthæi vers.32. favere videtur opinioni de suppedaneo; tum quod plures Jesu Christi Crucifixi cum suppedaneo depictæ imagines reperiuntur, tum quod hominis cadaver, etsi paullulum temporis solis manibus sustineri posse credit sine suppedaneo, non tamen ad multum tempus, quin discissis manibus ipso sui pondere decidat. Et synopsis Criticorum Sacrorum in Matthæi c.27. pag.674. & 675. ita rem hanc concludit: *Crucifixionis modum hunc fuisse tradunt, ut ambæ manus brachiis expansis in ligno Crucis transverso clavis affigerentur, ambo vero pedes ligno cuidam ab hasta, seu erecto ligno Crucis justo loco prominenti velut basi insistentes, & juxta se mutuo positi itidem clavis affigerentur.* Eadem sentit Gravesonius de Mysteriis & annis Christi Differt.20. quæst.2. pag.455. De suppedaneo & sedili controversia est, quæ peritissimorum virorum torquet ingenia. Lamy Differt. de Cruce S. Justini usus auctoritate §.5. sedile quidem probat, suppedaneum rejicit. Gretserus lib.1. de Cruce cap.24. gravibus assentitur auctoribus, qui statuunt fuisse in Christi Cruce suppedaneum. *Denique*, inquit, *nummus vetus apud Lipsium tabulam suppedaneam spectandam offert; ut hæc sententia propter auctoritatem tantorum virorum minime videatur rejicienda, quamvis hujus ligni suppedanei in Cruce nullum extet vestigium apud profanos auctores.* Thomas Bartholinus in Tract. de Latere Christi aperto Lipsiæ edito

An suppedaneo & sedili instructa.

to anno 1685. ſuppedaneo favere videtur. Franciſcus Fevardentius in Notis ad S. Irenæi opera lib.2. cap.42. veteres multas Jeſu Chriſti imagines ſe vidiſſe teſtatur ita Cruci affixi, ut pedes ſuppedaneo inniterentur. Hujus exhibetur imago ſimilis ab Arringhio in Roma ſubterranea. Idem etiam in veteribus nummis obſervavit Franciſcus Nanſius, quem ob id ipſum laudant Scaliger, & Voſſius. Idem videre eſt apud Lipſium in Notis ad lib.2. cap.10. & apud Franciſcum Cornelium Curtium Tractatu de Clavis Dominicis pag.125. & ſequen. Sagittarius Par.2. Hiſtor. Paſſion. Chriſti pag.794. & ſequen. quantopere ſuppedaneo repugnant, tantopere ſedili favent. *In ſtipite illius* (Crucis) *arrectario impactum lignum fuit, in quo ſederet, cum Cruci affigeretur. At non fuit ſuppedaneum, in quo innixi & ſimul fixi pedes.* Ratio autem omnis, quamobrem vel ſuppedaneum, vel ſedile, vel utrumque Cruci appoſitum fuiſſe volunt, huc tandem redit, quod fieri non poſſe videatur, ut humanum corpus manus & pedes clavis transfixi ſine alio ſuſtineant adminiculo. Id olim propoſitum fuit Nicolao Fontana, An manus clavis transfixæ pares ſint ferendo corpori inde pendulo. Ejus reſponſio extat in calce Tractatus Thomæ Bartholini de Cruce Chriſti; in qua, inita vel a ſe vel ab aliis experientia, compertum eſſe ait, ſine ſedili, & ſine ſuppedaneo poſſe corpus in Cruce ſuſtineri. Cui tamen experimento nec Bartholinus de Latere Chriſti aperto, nec Sagittarius, nec Bineus acquieſcunt; qui reputantes Chriſtum non funibus adhibitis, ſed ſolis clavis Cruci affixum, cum jam ita male mulctatus eſſet, ut vix pellis oſſibus adhæreſceret, illud Fontanæ experimentum ſibi negant ſatisfacere, quod in corporibus validis vegetiſque initum ſit: ex quo magis apparet, quam difficile ſit in ea re quidquam ſtatuere.

Jacentine, an erectæ Cruci Chriſtus ſit affixus.

86 Tertia quæſtio eſt de quibuſdam, quæ ad ipſius Crucifixionis modum pertinent; erectane Crux fuerit, Chriſto Domino jam illi affixo, an vero in Crucem jam erectam ipſe ſublatus; quænam, & quot confixa fuerit clavis corporis pars; nuduſne omnino, an velo alicui parti obducto; num denique cum ſpinea corona capiti impoſita crucifixus ſit. Veriſimilior ſententia eſt, Chriſtum non jacenti, ſed erectæ Cruci affixum: oſtendit enim Lipſius de Cruce lib.2. cap.7. ad eum plerumque modum ſontes crucifigi ſolitos. Et apud veteres Scriptores frequentiſſime illa occurrunt, *Tollere in Crucem, ferre in Crucem, agere in Crucem, aſcendere in Crucem, ſalire in Crucem, excurrere in Crucem*; quibus manifeſte patet, Crucem jam fuiſſe erectam, cum ſontes affigerentur. Certe de Chriſto Jeſu Athanaſius ſerm. de Paſſione,

Venit,

Venit, inquit, *ad locum ubi erat illi ascendenda Crux*. Et Hilarius lib.10. de Trinitate: *In lignum elevatus est*. Dupliciter olim crucifigi homines consuevisse constat; vel enim Cruciarii porrectæ humique jacenti Cruci affigebantur, quod colligitur ex Actis Martyrii S. Pionii, ubi hæc habentur: *Ultro se vestimentis spoliavit, & in Cælum suspiciens, ac Deo gratias agens, super lignum se ipsum extendit, militique tradidit, ut Cruci affigeretur*. Et paullo post: *Eum igitur ligno fixum erexerunt*. Vel in Crucem jam erectam scalis adhibitis sustollebantur; quod constat ex loco Ciceronis in Verrem lib.5. cap.66. *Quid attinuit, cum Mamertini more & instituto suo Crucem fixissent post Urbem in via Pompeja, te jubente figere in ea parte, quæ ad fretum spectaret?* Quinam e duobus his modis in Christi Crucifixione adhibitus, inter se viri docti discrepant. Bineus lib.3. de Morte Christi cap.6. num.3. Lipsii opinionem probat. *Cum Cruciarius pervenisset ad supplicii locum, Crux, quam ipse gestaverat, tamdiu in terra defigebatur, vel fixa aliquando ante fuit. Crucem enim defigi prius solitam, quam Cruciarius defigeretur, multis veterum locis Justus Lipsius ostendit*. S. Bonaventura, Rodulphus, & Toletus existimant, Crucem jam fuisse ante erectam, quam Jesus defigeretur, eumque scalis funibusque in Crucem esse sublatum. Contra Salmeron tom.10. tract.35. videtur existimare, Christum Cruci humi jacenti affixum; idque Ecclesiam putat innuere, quæ Feria 6. in Parasceve Crucem humi jacentem poni jubet, & a Clero ac populo adorari. Gretserus lib.1. de Cruce cap.21. neutrum tuto dici posse fatetur, cum de modo sileant omnes Evangelistæ; exaltatio enim Crucis, de qua loquuntur, æque vera est, utrovis modo Christum Cruci affixum statueris. Probabilius tamen putat humi jacenti Cruci affixum esse. *Alii probabilius existimant, Christum affixum Cruci adhuc humi jacenti; quin, ut multi testantur, in Terra Sancta demonstratur locus Crucifixionis distans aliquos passus a loco, in quo Crux est infixa terræ; deinde quia sententia hæc est convenientior piorum cogitationibus & meditationibus de Passione Domini; tertio quia modus hic multo est facilior & expeditior, quam si Corpus Cruci jam erectæ affigatur*. Videatur etiam Quaresmius in elucidat. Terræ Sanctæ lib. 5. cap. 36. tom. 2. qui hanc eamdem sequitur sententiam, & nobile describit Sacellum in eo loco erectum, ubi pia traditione proditum est, Christum Cruci humi jacenti affixum esse.

87 Manus Christi & pedes clavis perforatas fuisse diserte non tradunt Evangelistæ. Et sane funes interdum manibus pedibusque adhi- *Christus in manibus, & pedibus Cru-*

ci affixus fuit quaternis clavis, non funibus alligatus.

adhibiti, nullatenus transfixis per clavos, ut videre est apud Lipsium l.2. de Cruce c.8. Affirmare ausus est Westphalus hæreticarum partium homo, Christum non clavis transfixum, sed funibus vinctum. Verum Cornelius Curtius libro de Clavis Dominicis cap.2. hæretici hominis fregit audaciam. Nihil enim disertius, nihil ad crucifixionem Domini accommodatius iis verbis ex Psal.21. *Foderunt manus meas & pedes meos*: quem locum Hebræorum perfidia omni conatu frustra studuit aliquot interjectione punctorum, & versiculorum ordinem perturbando corrumpere, ut videre est apud Calmetum ad illum Psalmi locum, & apud Berti To.5. De Theologicis Disciplinis lib.29. cap. ult. §.6. Quamvis enim Evangelistæ in Crucifixionis historia aperte non dixerint, Christum Cruci fuisse clavis affixum; id tamen satis luculenter ostendunt, cum Thomam Apostolum narrant dixisse: *Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam*. Joann. cap.20. v.25. Videatur Gretserus lib.1. de Cruce cap.19. qui duos latrones Cruci clavis affixos ostendit. Scriptura enim eodem verbo utitur *crucifigere* tum in Christi, tum in latronum Crucifixione. Ostendit Justus Fontaninus Archiepiscopus Ancyranus Dissertatione de Corona Ferrea vetustiorem, ac propterea dignam, quam omnes amplectantur sententiam esse eorum, qui statuunt, non ternis, sed quaternis clavis Christum Cruci affixum. Et Rocca de Particula Crucis tom.1. pag.262. veteres omnes refert imagines Christi quatuor clavis crucifixi. Idem affirmat Bellarminus de septem Christi verbis in Proœmio. Franciscus Cornelius Curtius Tract. *de Clavis Dominicis* eamdem tuetur opinionem. Alphonsus Tostatus in Paradoxis ait Paradoxo 3. cap.10. majorem clavorum numerum, quam quibus opus sit, admitti non oportere; longiori autem clavo ambos trajici pedes posse, si alter alteri superimponatur; ac ternis propterea tantum clavis Christum affixum esse Cruci. Quamobrem opinionem de tribus tantummodo clavis adhibitis in Fidelium animis jam inveterasse nemo negaverit; præsertim quod Pictores tribus clavis Christum affixum Cruci hoc tempore pingunt, ut notat Baronius ad ann. Chr.34. num.118. & ad ann.326. num.52. & Quaresmius in elucidat. Terræ Sanctæ tom.2. lib.5. cap.23. Verum cum tenendum omnino sit, ut infra docebimus, nullum e Christi corpore os fractum esse, nec ita facile quis intelligat, longiori & crassiori clavo utrumque pedem alterum alteri impositum trajici potuisse, quin os aliquod frangeretur, relinquenda videtur Tostati sententia, ut bene observat Rocca loc. cit. pag.264. & Ayala in Opere,

Pictor

Pictor Christianus, lib.3. cap.17. num.9. Atque eam de quatuor clavis opinionem sequuntur Serry exercitat.54. n.3. Gottus loc. cit. §.2. & Sandinus Hist.Sacr.Fam.cap.15. Gretserus autem lib.1. de Cruce cap.20. optime ad hunc modum disputat: *Nec quicquam pietati officit, tribusne, an quatuor clavis Christus crucifixus venerantium oculis subjiciatur, dummodo pax & concordia animorum inconcussa permaneat, utpote in controversia nec a sacris litteris, nec a Doctoribus Ecclesiæ definita*. Mirari se ait Serry, nec sane injuria, Mellonium *De Sacris Stigmatibus*, & Cornelium a Lapide ex maculis quæ in sancta apparent Taurinensi Syndone, conjecisse, non in vola manus, sed paullo superius, qua manus cum extrema coit brachii parte seu carpo, ubi venæ tentantur a Medicis, clavos fuisse adactos. Quod omnino rejicitur illis Thomæ Apostoli verbis apud Joannem cap.20. *Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum*. & Psal.21. v.18. *Foderunt manus meas & pedes meos*. & Zachariæ 13. v.6. *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum*? Et consentit Gottus loc. cit. num.12. Jani Nicii Erythræi Frater æneam quamdam Jesu Christi Crucifixi imaginem reperit, in qua clavi non in vola manus, sed in carpo erant infixi. Et Petrus Paulus Rubens egregius pingendi artifex Antuerpiæ ad hoc exemplum Christi crucifixi depinxit imaginem. Ejusmodi tamen imagines rejicit Thomas Bartholinus Tract. de Cruce §.9. pag.72. & sequen. Bineus de morte Christi tom.3. lib.3. cap.6. num.9. Chiffletius in Crisi historica de Linteis sepulcralibus Christi §.31.

88 Nudusne omnino, an tectis aliquo velo secretioribus partibus corporis, Christus Dominus in Crucem actus fuerit, quæstio est, quam lib.3. de Canonizat. Sanctorum cap.ult. num.17. pertractavimus, variasque de ea sententias attulimus. D. Anselmus lib. De Passione Domini scribit, B. Mariam amictum capitis sui Filio dedisse, quo eas sibi tegeret partes. S. Birgitta in Revelationibus narrat, idque se ait a B. Maria accepisse, hominem quemdam miserationis sensu tactum Jesu Christo velum dedisse, quo tegeretur; quæ non minima fuit ipsi Jesu consolatio. Quaresmius pag.443. utramque conciliare studet historiam, nempe B. Mariam detractum sibi velum cuidam homini dedisse, qui illud traderet Filio. Sed hæ piæ quædam sunt commentationes, quæ dirimendæ controversiæ nihil quicquam proficiunt. Durantus in cap.70. lib.4. Revelat. S. Birgittæ num.4. rationes affert utriusque sententiæ. Sed apud veteres mos erat, ut sontes nudi omnino crucifigerentur; quod colligitur ex Ariano in Epictet. lib.4. cap.26. qui lavantium nuditatem in balneo cum eorum confert nuditate,

Nudus Christus Jesus Cruci est affixus.

ditate, qui Cruci affigebantur. *Ut in balneo vestibus exutus, & te ipsum extendens, ut solent crucifixi, hinc inde fricceris*. Quamobrem D. Augustinus adversus Faustum lib. 12. Christi e Cruce pendentis nuditatem cum Noe vino madidi comparat nuditate. Itaque statuendum, maxime decere Christi crucifixi imagines pingi cum velo secretioribus partibus circumducto; id tamen a veritate historiæ esse alienum, ut præter Serry, Gottum, & Ayalam abunde probat Lorinus in Psalm. 21. num. 18. Lipsius de Cruce lib. 2. cap. 7. Calmetus in cap. 27. Matth. num. 35. & Suarez 3. par. tom. 2. disput. 36. num. 4. Præter D. Augustinum etiam D. Ambrosius lib. 10. in Lucam Tom. 1. oper. edit. Maur. col. 1527. Christi e Cruce pendentis nuditatem conferens cum nuditate Adæ in statu innocentiæ, satis declarat se existimare, Christum nudum omnino in Crucem fuisse sublatum. *Refert considerare qualis Crucem ascendit. Nudum video. Talis ergo ascendat, qui seculum vincere parat, ut seculi adjumenta non quærat. Victus est Adam, qui vestimenta quæsivit. Vicit ille, qui tegumenta deposuit; & talis ascendit, quales nos auctore Deo natura formavit: talis in Paradiso homo primus habitavit, talis ad Paradisum homo secundus intravit*. Morem autem fuisse, ut nudi omnino sontes rei crucifigerentur, apparet ex Artemidoro lib. 3. cap. 58. qui, *Crucifigi*, inquit, *bonum pauperi, quia sublimis est crucifixus; noxium vero diviti, quia nudi crucifiguntur*. Gretserus quidem lib. 1. de Cruce cap. 22. probare nititur, velo Jesu Christi partes, quas tegere jubet pudor, tectas fuisse, & tamen vere dici posse nudum fuisse Cruci affixum; nam vulgo nudus ille dicitur, qui veste omni detracta, eas partes tectas habet. Idem etiam probat ex linteo Aquisgranensi, quo Christi Corpus est involutum, in quo apparet, easdem partes obducto velo fuisse velatas. Negat etiam Tostatus in Opusculis, Paradoxo 34. verisimile esse, satellites, etsi odio & crudelitate flagrarent, ita Jesum nudasse, ut pars corporis quælibet omnium oculis appareret. His tamen aliisque piis considerationibus a communi, quam superius retulimus, opinione avelli non possumus.

Christus e Cruce pendens habuerit ne spineam Coronam.

89 Quod attinet ad spineam coronam, quamvis id non tradiderint Evangelistæ, vetus est tamen & pia traditio, illam Christi capiti fuisse impositam, cum crucifigeretur. Tertullianus enim lib. contra Judæos id disertissime docet, qui Jesum e Cruce pendentem ita describit: *Inhærens Crucis cornibus, & Corona Spinea in capite ejus circumdata*. Neque vero verisimile videtur Hebræos voluisse illud tolli opprobrium, quo Christi regnum vehementius detestarentur. Præterea etiamsi opus fuisset, ut, cum

detra-

detrahenda illi esset vestis inconsutilis, detraheretur etiam corona, potuerunt milites illi jam nudato rursus eamdem coronam imponere. Vide Durantum in cap.14. lib.7. Revelat. S. Birgittæ num.2. Mellonius in elucidatione stigmatum S. Syndonis cap.12. num.18. locum Origenis, qui ait coronam semel impositam Christo nunquam fuisse detractam, ita explicat, ut non censenda sit detracta, quæ, simul ac detracta, rursus acriori cum dolore illi fuerit imposita. Videatur etiam Ayala loc. cit. num.6. qui hanc testatur communem esse sententiam. Jam vero, quod supra docuimus, pia quædam fœmina ad Redemtoris vultum sudarium admovit, in quo ejus extitit impressa imago. Illud autem sudarium sanguine tinctum est, qui per faciem Jesu Christi manabat; cumque non aliunde sanguis ille quam e capite spinis undique compuncto potuerit erumpere; fateri oportet, Christum saltem ad Calvarium Coronam illam gestasse. Nulla certe alia ratio est, cur coronam illi milites detraxerint, quam quod fieri non potuisse videtur, ut sertum illud spinis implexum gestans tunica inconsutili Christus nudaretur. Id tamen non evincit, sine ea corona illum fuisse cruci affixum: vel enim vix detracta rursus illi fuit imposita; vel vestis inconsutilis ita superne fuit aperta, ut etiam non detracta corona, detrahi potuerit. Ita Suarez loc. cit. Disput.36. sect.4. Gretsero lib.1. de Cruce cap.22. quæ jam attulimus, omnia probantur: ait enim: *Non videtur improbabile, eos (satellites) Coronam insigne Regni affectati in Sacrosancto Christi Capite reliquisse, etiamsi opus fuisset illam detrahere, cum inconsutili veste Christum exuerent; nam in caput Domini jam vestibus exuti facile reponi potuit. Quamobrem vere repræsentant antiquæ Picturæ & Scripturæ Christum in Cruce pendentem coronatum.* Consentit Quaresmius Elucidat. Terræ Sanctæ tom.2. lib.5. cap.24. & Sagittarius Harmon. Hist. Pass. Chr. Par.2. pag.667. varia profert quorumdam exempla, qui affectati regni crimine convicti, cum ferrea corona capiti imposita populo videndi vel vivi vel mortui sunt expositi.

90 Cruci Jesu affixo vestimenta ejus milites inter se diviserunt, teste Matthæo cap.27. Marco cap.15. Luca cap.23. & Joanne cap.18. v.23. 24. quorum ultimus id accuratius ita describit: *Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta ejus (& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem) & Tunicam. Erat autem Tunica inconsutilis desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad invicem: Non scindamus eam; sed sortiamur de illa, cujus sit; ut Scriptura impleretur dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortem.* Quomodo autem divi-

Vestes sontium militibus supplicii munus obeuntibus leges addicebat. Christi dispertitæ vestes.

divisæ fuerint Christi vestes, fuse scripsit Suarez loc. cit. disput. 37. sect. 1. Vestes eorum, qui ultimo afficiebantur supplicio, militibus munus supplicii obeuntibus leges addicere observat Calmetus in cap. 27. Matth. num. 35. De forma tunicæ inconsutilis prolixe agit idem Auctor in cap. 19. Joannis vers. 23. Matthæus, Marcus, & Lucas de divisione vestium rem ita narrant, ut in omnes jactæ sortes esse videantur. Verum D. Joannes, cujus modo verba retulimus, luculenter ostendit, quatuor milites, qui Christum Dominum sustulerunt in Crucem, vestes in quatuor partes divisisse.

De Tunica inconsutili.

91 Tunicam vero inconsutilem, quæ divisa nullius pretii fuisset, integram sorte ductam esse. Eam a B. Maria textam, & infanti Jesu datam, pia est opinio, quam vetustam esse oportet; eam enim Euthymius commemorat. Ac si conjecturæ locus sit, hanc tunicam inconsutilem Christus super interula uteretur, omnium vestium corpori proximam gestasse, eaque totum corpus ab humeris ad pedes videtur contexisse. Eam vero textilem fuisse censemus ad illud exemplum, quo nunc acu tibialia texuntur. Ita sentit Lamy lib. 1. Harm. Evangel. cap. 34. Ostendit autem diligens in primis Auctor Braunius, gravibus quibusdam testimoniis adhibitis, lib. 1. cap. 16. de Vestitu Sacerdotum Hebræorum, ad hunc modum integras quasdam tunicas texi consuevisse. Hæc tunica inconsutilis etiamnum asservari dicitur Augustæ Trevirorum, eamque ab Helena Constantini Matre dono datam ferunt Agricio Episcopo, qui illam in sua condidit Cathedrali. Salmeron autem tom. 10. Commentariorum in Nov. Testam. tract. 38. custodiri eam refert Argentolii, oppido haud longe a Lutetia Parisiorum dissito. Utrum vero quemadmodum Christi, ita etiam duorum latronum vestes sortito sint distributæ, haud ita facile est divinare: ea enim de re omnino tacent Evangelistæ. Maldonatus in cap. 27. Matthæi num. 35. putat etiam latronum vestes sortito esse divisas; ea enim fuit consuetudo, ut cruci affixorum vestes inter satellites dividerentur; Evangelistas autem nihil de ea re scripsisse, quod non latronum, sed Christi historiam texerent.

Amarulenta Judæorum in Jesum convicia.

92 Pergunt Evangelistæ ac narrant, quomodo Jesu in Crucem sublato illuderent Principes Sacerdotum, Scribæ, & Seniores, & populus universus, & amarulentis illis dicteriis insultarent: *Alios salvos fecit; se ipsum non potest salvum facere*: Si Christus est a Deo electus, nunc descendat e Cruce: Si Deus illum diligit, salvet eum. Si Filius Dei es, descende de Cruce. Si Rex Israel es, salva te ipsum. Vah qui destruis Templum Dei, & post triduum reædificas, salvum fac temetipsum. Scribit Matthæus; *Prætereuntes blasphemabant eum moventes capita sua*:

ubi

ubi observandum est, Hebræos interdum caput movere consuevisse, ut commiserationis, interdum vero ut admirationis cum commiseratione conjunctæ, interdum etiam, quemadmodum hic, ut derisionis signum darent, ut apud Isaiam cap.37. v.22. *Despexit te, & subsannavit te virgo filia Sion, post te caput movit filia Hierusalem*. Et Psalm.118. v.25. *Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita sua*. Et Ecclesiastic. cap.23. v.8. *Et in novissimo deridebit te, & postea videns derelinquet te, & caput suum movebit ad te*. Et Threnor. cap.12. v.15. *Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam; sibilaverunt, & moverunt caput suum super filiam Hierusalem*.

De septem Christi ver'is. Prima Christi verba. D. Thomæ doctrina de gravitate peccati Principis Judæorum, & populi. Christus non pro Principibus oravit, sed pro populo & gentibus.

93 Septies in Cruce Christum loquutum esse constat ex Evangelio. Prima verba sunt ea, quæ habentur apud Lucam cap.23. v.34. *Jesus autem dicebat: Pater dimitte illis; non enim sciunt quid faciunt*. Quæstionem proponit D. Thomas 3. par. qu.47. art.5. Utrum Christi persecutores eum cognoverint? & Judæorum respondet quosdam quidem majores, quosdam vero fuisse minores. Majores autem, scilicet Principes eorum, cum manifestissima vidissent Divinitatis Christi signa, iis noluisse habere fidem, sed odio & invidia flagrantes omnia pervertisse; quamobrem ipse Christus apud Joannem cap.15. v.22. *Si non venissem*, inquit, *& locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo*. Et paullo post: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Expendit idem S. Doctor locum D. Pauli 1. ad Corinth. cap.2. v.8. *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent*. Docet autem eorum ignorantiam fuisse quodammodo affectatam, eaque non modo illos non excusari, sed gravius eorum fieri peccatum. Minores vero, seu populum mysteria Scripturæ cognita non habuisse; ac si quispiam eorum ex multitudine miraculorum suspicatus sit, Christum esse Dei Filium, majorum opera ab ejusmodi opinione fuisse revocatum. Unde illa Actorum cap. 3. v.17. *Scio, quia per ignorantiam fecistis, sicut & Principes vestri*. Ad aliam deinde venit quæstionem S. Doctor art. 6. *Utrum peccatum Christum crucifigentium fuerit gravissimum?* Et ait, peccatum Principum Judæorum fuisse gravissimum non tam ex suo genere, quam ex eorum malitia; Gravissimum item fuisse Judæorum minorum peccatum, si spectetur peccati genus; eorum tamen ignorantia aliquid de peccati gravitate diminui. Denique verbis illis, *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt*, concludit Deum orasse Patrem, non pro Principibus Hebræorum, sed pro populo, & pro Gentilibus, qui eum quidem

Cruci affixerunt, sed ignorantia aliquo modo excusabantur.

Suarez putat Christum orasse etiã pro Principibus Judæorum. Omnes videntur peccasse, nescii quid facerent. Christus a Deo exoravit omnibus auxilia sufficientia ad salutem. Hanc non omnes tamen adepti sunt.

94 Sequutus est S. Doctor Bedæ doctrinam, qui verba illa ex D. Luca enarrans, *Pro illis*, inquit, *rogat*, *qui nescierunt quid facerent*, *zelum Dei habentes*, *sed non secundum scientiam*. *Multo autem magis fuit excusabile peccatum Gentilium*, *per quorum manus crucifixus est*. Hæc vero illius loci explicatio Suarez minime arridet, qui loc. cit. qu.47. art.6. contendit, Christum generatim orasse pro omnibus; excusationem autem ex ignorantia omnibus convenire potuisse, saltem ad veniam de perpetrato crimine impetrandam; quæ quidem ignorantia, licet in Principibus Judæorum fuerit affectata, aliquid detrahit de audacia, & contemtu Dei, quæ in Judæorum scelere continentur; præsertim vero quia ejusmodi explicationi favere videntur illa ex Actis Apostol. *Scio, quia per ignorantiam fecistis, sicut & Principes vestri*. Hesselius in Explicat. Passion. Christi putat, Jesum non pro iis, tantum orasse, qui ex ignorantia, sed etiam pro iis, qui odio, invidia, pessimaque voluntate peccaverunt; ac propterea etiam pro Scribis, legis Peritis, & Sacerdotibus, qui Prophetas legerent, ac Hebdomadarum Danielis rationem inire potuissent; nam de his etiam potuisse dici, *non enim sciunt quid faciunt*; vel quod peccati sui quantitatem ignorarent, vel quod in eo, qui omni comes est peccato, judicii errore versarentur. Id autem probat, & animadvertit, Christum exemplo suo nos docere voluisse, oportere nos non modo pro iis orare, qui errore ducti, sed etiam pro iis, qui mala mente impulsi nos oppugnent. Quoniam vero inde videt argui posse, quosdam ex iis, qui ex animi malitia in Christum Dominum peccaverunt, æternam salutem esse adeptos, concedit, confirmatque ex Act. Apostol. cap.6. v.7. *Multa etiam turba Sacerdotum obediebat Fidei*: & ex cap.13. ubi Paulus dicit, quosdam Principes & Sacerdotes, qui Christum, & Prophetas singulis quibusque Sabbathis legi solitos ignorabant, *judicantes implevisse*. Quæ omnia Estio probantur in cap.23. Lucæ vers.34. Docet Sylvius Commentar. in 3. par. D. Thomæ quæst.47. art.5. inter Christi persecutores fuisse nonnullos, illum qui probe noverint Messiam in lege promissum; tanta autem fuisse perfidia, ut ad ejus præclara & admiranda opera animum noluerint adjicere, sed argumenta sint aucupati, quamobrem illum insectarentur. Plebejos & minores generatim Christum ut Messiam non cognovisse; eorum vero, qui vi miraculorum perculsi in eam essent cognitionem ingressi, quosdam odio malisque artibus Pharisæorum revocatos, in priorem cæcitatem recidisse. Et art.6. probabilius esse docet,

docet, illum oraſſe *tam pro peccantibus ex invidia, malitia, odio, quam pro peccantibus ex ignorantia; tam pro majoribus, quam pro minoribus, ſcilicet illis, qui erant prædeſtinati*. Quod vero ad Lucæ textum attinet, in quo verſamur, *Pater ignoſce illis, non enim ſciunt quid faciunt*, illum ita explicat: *Pater ignoſce illis, quia per ignorantiam neſcientes quid faciunt, valde miſeri ſunt*. Et quæſt.21. art.4. vult, *Chriſtum non oraſſe pro omnibus ſuis crucifixoribus, ſed pro iis ſolum, qui erant prædeſtinati*. Jeſus enim dixit apud Joann. cap.17. v.9. *Non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi*. Quorum in numero non modo quidam fuere, qui per aliorum ſeditionem, ſed nonnulli etiam, qui per malitiam in Chriſtum Dominum peccaverunt. Superius num.198. & ſequen. docuimus, omnem Chriſti orationem, quæ ex rationali & deliberata voluntate proficiſceretur, efficacem fuiſſe, quamobrem Joann. cap.10. legitur: *Quæcumque popoſceris a Deo, dabit tibi Deus*: Et illud, *Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis*. Inde fit, ut Sylvius Quæſt.21. art.4. ſententiam illam tueatur, Chriſtum pro ſolis prædeſtinatis oraſſe. Verum qui dicat Chriſtum Dominum oraſſe pro omnibus, orationem ejus fuiſſe exauditam, omnibus a Deo exoraſſe auxilia ſufficientia ad ſalutem, etſi non omnes ſalutem adepti ſunt; is facile omnem videatur diluere difficultatem. Nam Chriſtus dicens, *ignoſce*, nihil quidquam aliud a Deo petiit crucifixoribus ſuis, quam auxilia, quibus opus eſt ad converſionem & pœnitentiam; in præſenti enim providentia non niſi pœnitentibus & converſis ignoſcitur.

Secunda Chriſti verba in Cruce. Evangeliſtæ diſcrepare videntur. Matthæus & Marcus tradunt, utrumque latronem Chriſto improperaſſe; Lucas, alterum tantum, & ab altero reprehenſum.

95 Secunda Chriſti verba ſunt ad Latronem, *Hodie mecum eris in Paradiſo*, quæ refert itidem Lucas cap.23. Medium inter duos Latrones diximus Chriſtum ad Calvarium ductum eſſe, ut crucifigeretur. Medium inter utrumque nunc dicimus crucifixum: *Tunc crucifixi ſunt cum eo duo Latrones, unus a dextris, & unus a ſiniſtris*; ita Matthæus cap.27. & cum eo conſentit S. Marcus cap.15. Atque narrat uterque Evangeliſta, Chriſtum ab utroque latrone maledictis eſſe proſciſſum: *Id ipſum autem & Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei* &c. *Et qui cum eo crucifixi erant conviciabantur ei*. Sed quædam videtur eſſe diſcrepantia inter ambos hos Evangeliſtas & S. Lucam, qui cap.23. v.39. ſcribit, Latronum alterum, dum in Chriſtum contumelioſa verba evomeret, acriter ab altero reprehenſum, qui poſtea Chriſtum oravit, ut cum ad ſuum perveniſſet Regnum, memor eſſet ſui: *Unus autem de his, qui pendebant, latronibus blaſphemabat eum dicens: Si tu es Chriſtus, ſalvum fac temetipſum & nos*.

 Reſpon-

Respondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es. Et nos quidem juste; nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali gessit. Et dicebat ad Jesum: Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum. Hæc vero cum ea, quæ ex Matthæo & Marco retulimus, videantur evertere, quæritur quî Evangelistæ inter se possint conciliari.

Conciliantur Evangelistæ ex D. Augustino. Latrones & ipsi clavis affixi sunt.

96 Docet D. Hieronymus in cap.27. Matthæi, Tom.7. op. edit. Ver. col.235. inter se nihil Evangelistas discrepare, & principio quidem utrumque latronem in Jesum convicia & maledicta conjecisse; alterum vero eorum, ut solem obscurari vidit, tremefieri terram, & saxa disrumpi, resipuisse: *Non quod discrepent Evangelia, sed quod primum uterque blasphemaverit, dehinc sole fugiente, terra commota, saxisque disruptis, & ingruentibus tenebris, unus crediderit in Jesum, & priorem negationem sequenti confessione emendaverit.* Verum S. Augustinus lib.3. de consensu Evangelistarum ad eos conciliandos aliam ingreditur viam. Ait enim, Matthæum & Marcum modum adhibuisse loquendi, qui frequens est in sacris paginis, ubi sæpe pluralis pro singulari numero ponitur. Itaque in Epist. ad Hebræos, *clauserunt ora leonum*; ubi tamen de solo Daniele est sermo: *secti sunt*, quod refertur ad Isaiam; & Psalmo 2. v.2. *Astiterunt Reges terræ & Principes convenerunt in unum*; quæ Herodem innuunt & Pilatum, quorum alter Rex, alter Princeps erat, ut apparet ex Act. Apostol. cap.4. vers.6. Hanc Augustini sententiam libentius Interpretes sunt amplexi; quod testatur Scriptor Synopsis Critic. Sacr. in Matth. cap.27. pag.677. *Pluralem numerum usurpari, ubi unus e multis, sed indefinite indicatur, veteres novique interpretes monuerunt.* Atque etiam multo verisimilius est, de uno tantum latrone Evangelistas loqui; nam qui bonus potuisset latro alterum, quod blasphemaret increpare, si ipse etiam paullo ante blasphemasset? Vid. Tillemont. not.34. ad Vit. J. Chr. qui illud addit, quemadmodum fuit Christus, ita & latrones clavis affixos fuisse Cruci; nam Evangelistæ tum Christi, tum latronum crucifixionem eodem modo & iisdem plane verbis narrant: *Tunc crucifixi sunt cum eo duo Latrones*; Matth. cap.27. v.38. *Et cum eo crucifigunt duos Latrones*; Marc. cap.15. Neque vero difficile fuisset, cum tres illæ repertæ sunt Cruces; eam qua Christus, ab iis Crucibus quibus latrones fuerant affixi, discernere, si Crux tantummodo Christi Domini fuisset clavis perforata.

Fortasse Latrones fuerunt ex iis, qui nunc temporis

97 Quænam fuerint latronum nomina, & Martyrne dicendus, an Confessor bonus latro, disputare prætermittimus, qui jam de iis disseruimus lib.4. par.2. de Canonizat. Sanctor. cap.12. num.10.

num.10. Illud obiter animadvertimus, quod cum Judæa tunc temporis quibusdam Hebræis latronibus esset infesta, qui Deum sibi solum Regem esse statuentes, Romano propterea se Imperio non esse subjectos jactitabant; cumque probabile sit, latronem hunc, de quo loquimur, ex eorum numero fuisse, sane eximia fuit divinæ gratiæ vis, qua Christum credidit & fassus est Regem. *Et dicebat ad Jesum: Domine memento mei, cum veneris in Regnum tuum.* Hæc procul dubio ad cœleste Regnum sunt referenda: noster enim Servator saturatus opprobriis jam in mortis limine versabatur non ad Regnum illud, cujus Messiam fore compotem Judæi somniaverant, nec ad terrenum illum dominatum, quo futurum sibi falso pollicebantur, ut Israelitici Regni splendor restitueretur & gloria. Quamobrem exclamat S. Leo Serm.2. de Passione: Tom.1. oper. pag.120. *Quæ istam fidem exhortatio persuasit? quæ doctrina imbuit? Quis Prædicator accendit? Non viderat prius acta miracula; cessaverat tunc languentium curatio, cæcorum illuminatio, vivificatio mortuorum; ea ipsa, quæ mox erant gerenda, non aderant; & tamen Dominum confitetur & Regem, quem videt supplicii sui esse consortem.* Nunc vero de verbis, quæ illi dixit Jesus, *hodie mecum eris in Paradiso*, pauca quædam observabimus.

Judæam infestabant, nec alium sibi Regem esse, quam Deum dicebant. Singularis gratia Dei, quod Latro Christum Regem crediderit.

98 Marcionem ea verba ex Lucæ Evangelio sustulisse, narrat Epiphanius Hæres. Marcion. & Origenes refert, eadem verba itidem deleta fuisse a quibusdam simplicioris ingenii Catholicis, quod putarent non posse cum eo congruere, quod nobis traditum est de Christo Domino, cujus corpus eo die in sepulcro erat, anima autem in sinum Abrahæ descenderat, ut inde Patriarcharum animas secum abduceret. Hesychius Hierosolymitanus post vocem illam *Hodie*, comma ponebat, ut sensus esset: Tibi hodie dico; mecum eris in Paradiso. Verum ut recta ex iis Jesu Christi verbis eruatur sententia, non est opus tanto molimine; ut observat Calmetus in cap.23. Joann. num.43.

Quo sensu intelligenda illa, Hodie mecum eris in Paradiso.

99 Justinus Martyr qu.75. 76. & 85. ad Orthodoxos ait, Paradisum illum terrestrem intelligendum esse, unde pulsus est Adam. Verum præterquamquod nulli compertum est, quandiu ille Paradisus extiterit, quove tempore sublatus fuerit; hujusmodi sententia cum petitione Latronis minime convenit. Latro enim non terrestrem Paradisum, sed Beatorum Sedem, & cœlestem Dei visionem postulaverat. S. Cyrillus Catechesi 13. pag.198. edit. Maurin. *Nondum*, inquit, *Abraham ille fidelis ingressus est, & Latro ingreditur; nondum Moyses & Prophetæ, & Latro intr at.* Ex quibus verbis intelligi potest Cyrillum putasse, primum

D. Augustini & D. Thomæ vocis illius hodie explicatio. Quis Paradisus ille sit, quem Latro nominat.

mum omnium fuisse latronem, cui visione beatifica contigerit perfrui. Advertit Antonius Augustinus Toutée ad illum S. Cyrilli locum, eam posse tribui Cyrillo sententiam, ut Christus ad Inferos vigesima quarta diei hora descenderit, postquam antea Latronem in Paradisum adduxisset. Verum expeditior & apertior sententia Cyrilli verbis tribui potest, primum scilicet omnium Latronem fuisse, cui Christus Paradisum pollicitus sit. Quod vero attinet ad vocem *hodie*, quæ Interpretes tantopere exercuit, docet D. Augustinus epist.187. alias 57. ad Dardanum cap.3. verba illa, *hodie mecum eris in Paradiso*, non de Paradiso intelligenda esse; non enim Christus illo venturus erat die in Paradisum: *Non ex his verbis in Cœlo existimandus est esse Paradisus; neque enim ipso die in Cœlo futurus erat homo Christus Jesus*: sed ita intelligenda esse, ut Paradisus esset in Inferno, quo anima Christi illo die futurum erat ut descenderet. Restat igitur, ut si secundum hominem dictum est, *Hodie mecum eris in Paradiso*; in Inferno intelligatur esse Paradisus, ubi erat eo die futurus secundum humanam animam Christus. Et D. Thomas, qui nunquam ab Augustino recedit, 3. par. qu.52. art.4. ad tertium hæc scribit: *Illud verbum Domini est intelligendum non de Paradiso terrestri corporeo, sed de Paradiso spirituali, in quo esse dicuntur, quicumque divina gloria perfruuntur. Unde Latro loco quidem cum Christo ad Infernum descendit, ut cum Christo esset, quia dictum est ei: Mecum eris in Paradiso: sed præmio in Paradiso fuit, quia ibi Divinitate Christi fruebatur, sicut & alii Sancti*. Maldonatus in cap.27. Matthæi num.44. varias affert loci hujus intelligentias: ait enim nomine Paradisi Cœlum a quibusdam accipi, quo etsi Christus non nisi post quadraginta dies ascendit, tamen ut Deus ubique est, & ideo eodem illo die in Cœlo erat: alios existimare scribit, Paradisum quemcumque locum vocari, ubi sit Christus, & unde Deus perspiciatur; animam autem Latronis futuram Christo fuisse comitem, eodemque die Deum visuram; vere propterea dictum esse, futurum ut eo die cum Christo esset in Paradiso. Utramque refutat Maldonatus sententiam; eamque demum amplectitur, quæ statuit, Paradisi nomine intelligendum esse Abrahæ sinum, ubi Sanctorum animæ, donec ad Cœlum pateret aditus, morabantur: illuc enim eo die Christus descendit; illuc Latronis animam secum adduxit. Hæc sententia probatur Lamy, qui Harm. Evangel. lib.5. cap.35. Christi verba ita explicat: Non modo tui memor ero cum Regnum meum suam plenitudinem consequetur, sed hodie magna tibi afferam solatia, & ad illam te sedem mecum adducam, ubi tranquille degunt animæ Abraham, Isaac, Jacob.

100 Ter-

100 Tertia, quæ Christus protulit verba, refert Joannes cap.19. v.25. *Stabant autem juxta Crucem Jesu Mater ejus, & Soror Matris ejus Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Cum vidisset ergo Jesus Matrem, & Discipulum stantem, quem diligebat, dicit Matri suæ: Mulier ecce filius tuus. Deinde dicit Discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam Discipulus in sua.*

Tertia Christi verba in Cruce.

101 Quænam illa fuerit Maria Magdalene, quæ Crucifixioni adfuit, nos alibi examinabimus. Interea satis sit hæc adnotasse: Discipulum, quem diligebat Jesus, fuisse Joannem filium Zebedæi: Mariam Cleophæ, quæ simul cum B. Virgine & Maria Magdalene morti Christi Jesu adfuit, juxta probabiliorem sententiam sororem fuisse B. Mariæ, & uxorem Cleophæ, qui fuit Pater Jacobi minoris: Christum Dominum Beatam Virginem ideo matris nomine non appellasse, quod ejus commiseresceret:

.... matrem sine nomine Matris,

Ne Materna pium cruciaret viscera nomen.

ut cecinit Jo: Baptista Mantuanus. Ut autem præcipuum suum in Matrem amorem declararet, ei dixisse, ut Joannem deinceps in filii loco diligeret; itidemque Joanni, ut B. Mariam perinde ac Matrem coleret: Joannem mandata Christi abunde implevisse, qui omni officio & pietate B. Mariam semper coluit, domi secum habuit, donec mansit in Palæstina, profectusque Ephesum eam secum adduxit, ubi tandem Beata Mater ex hac vita ad Cœlum convolavit. Quod autem Christus Joanni Matrem commendaverit, sacri inde Interpretes arguunt, D. Josephum tum temporis in vivis non fuisse. Vid. Calmet. in cap.19. Joann. num.27. & Natalem Alexandrum ad idem caput num.25. & seqq.

Discipulus, quem diligebat Jesus, erat Joannes Zebedæi filius. Maria Cleophæ uxor, soror B. Mariæ. Ephesi B. Maria obiit S. Joseph tempore crucifixionis jam e vivis abierat.

102 Quarta Christi verba refert Matthæus cap.27. v.46. *Clamavit Jesus voce magna dicens: Eli Eli lammasabacthani? hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Et Marcus cap.15. v.34. *Exclamavit Jesus voce magna dicens: Eloi Eloi lammasabactani? quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Narrat uterque Evangelista, eos qui aderant credidisse, illum Eliam inclamasse. Quinam hi fuerint, id qui crediderint, non satis exploratum esse potest. Quidam putant fuisse Romanos linguæ Hebraicæ imperitos. Alii vero animadvertentes Romanis Eliam hominem fuisse plane ignotum, putant fuisse Judæos Hellenistas, qui Hebraicæ quidem linguæ imperiti, quis esset tamen Elias, probe noverant. Sunt alii, qui arbitrantur, fuisse Judæos Hierosolymitanos, qui licet linguæ periti, se non intelligere simularunt, ut Christum irriderent. Vid. Calmet. Cornel.

Quarta Christi verba. Eli Eli &c. verba Syriaca sunt; Judæi ea se non intelligere simulabant.

nel. a Lapide, & Nat. Alexand. in cap.27. Matthæi. Syriaca vero sunt verba, *Eli Eli lammasabacthani*; nam post reditum a Babylonia Hebræi vulgo ea usi sunt lingua, quæ ex Hebraica & Chaldaica simul permixtis coaluit. Maldonatus in cap.27. Matthæi num.47. ex omnibus illis, quas modo recensuimus, sententiis de eo quod quæritur, quinam tandem ii fuerint, qui existimarunt Christum invocasse Eliam, eam amplectitur, quæ statuit id a Romanis creditum esse: *affirmare Romanos milites fuisse audeo*. Haud porro rationem affert. Matthæus & Marcus narrant, illos, seu illorum aliquem, qui dixit, *Eliam vocat iste*, eumdem illum fuisse, qui Christo acetum obtulit: Lucas autem & Joannes scribunt, eos qui acetum obtulerunt, fuisse milites; unde confici videtur Romanos fuisse milites, qui Christum invocare Eliam crediderunt. Idem Maldonatus num.46. considerat, apud Matthæum Christum exclamasse *Eli Eli*, & apud Marcum *Eloi Eloi*, apud Hebræos autem idem esse *Eli*, & *Eloi*, *utroque enim*, *inquit*, *modo Hebræi dicunt*, Deus meus, *&* Eli, *&* Eloi. Quæritur igitur, utra Christus tandem sit usus voce, conjicitque Maldonatus, non *Eloi*, sed *Eli* adhibuisse vocem, tum quod verba recitabat ex Psal.21. tum quia adstantes crediderunt, Eliam ab eo fuisse vocatum.

Impia Calvini blasphemia. Non illa fuere verba Christi desperantis, sed magis dolorum suorum acerbitatem declarantis.

103 Verba illa fuisse Christi desperantis nefaria ausus est affirmare blasphemia impius Calvinus; propterea quod omnem Dei iram, quam peccata nostra concitassent, ideoque etiam damnatorum pœnas, inter quas desperatio, experiri Christo oportuit. Quæ quidem horribilis blasphemia se ipsa jugulat. Si enim Christus pendens e Cruce desperavit, graviter profecto peccavit, nec propterea Dei iram placavit, quin imo magis incendit. Huc accedit, quod cum jam in eo esset ut expiraret, dixit: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*; quæ profecto verba non sunt desperantis. Statuendum est igitur juxta Psalm.21. qui totus est de Christo, ubi habetur: *Deus, Deus meus respice in me, quare me dereliquisti*? verba Christi non ex impatientia, aut diffidentia esse orta, nec iis significari, ejus humanitatem in extremis vitæ doloribus a Divinitate fuisse derelictam, aut æterni Patris benevolentiam imminutam; sed atrocissimos animi dolores cruciatusque corporis, omnesque illas acerbitates declarari, quas æterni Patris jussu perferebat, ut quibus reum se ipse supposuerat, omnium omnia crimina expiarentur. Digni sane sunt qui legantur Sermones Leonis Magni de Passione Domini 65. & 66. ubi plurima reperias, quæ huc respiciunt. Estius in cap.27. Matthæi docet, non ideo in hunc modum Christum exclamasse, ut significaret,

ficaret, a misericordia Dei se penitus esse rejectum, quemadmodum ii rejiciuntur, qui in desperationem inciderunt; sed illud ostendere voluisse, humanam naturam suam tot, tantisque acerbitatibus esse circumfusam, nihil ut solatii a divina natura, quæ illi unitate personæ conjuncta erat, acciperet. Christus enim ita acerbissimas sentire voluit pœnas, ut merus quilibet homo sensisset. Advertit etiam, paullo ante Christum Patris nomine Deum compellasse: *Pater, in manus tuas commendo Spiritum meum*. Quærendum propterea, cur omisso nomine Patris, Dei nomine postea usus sit: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Cumque responderi posse videat, hæc verba ex Psalmo, quem supra diximus, esse desumta, ubi est nomen Dei, non Patris, notat, illa etiam, *In manus tuas commendo &c.* ex Psalmo sumta esse. Sicut autem Christus hoc loco voci *Domine* vocem *Pater* substituit, eodem modo videtur haud ægre pro *Deus meus* debuisse vocem adhibere *Pater meus*: atque ita tandem concludit: *Cur id non fecerit, afferri potest ratio, quia non conveniebat, ut Filius diceret se a Patre derelictum; cum illis nominibus summa inter eos charitas, & conjunctio significetur: sed creaturam, idest hominem ab eo relinqui in pœnis non inconvenienter dicitur, quia Deus est totius creaturæ Dominus*. Addit præterea, Christum, cum peccatoribus a Deo misericordiam petit, voce *Pater* jure optimo uti: *Pater dimitte illis*; eamdemque adhibere vocem, cum suum Spiritum Deo commendat: *Pater in manus tuas &c.* Eo enim charitas, dulcisque continetur conjunctio. Adversus autem Calvini blasphemiam, qui ait Christum desperasse, vel ipse Gerardus Vossius Harm. Evang. cap.9. quî tandem id dici possit, vehementi quodam animi impetu rogat, cum ipse Christus iisdem illis verbis se ad Deum convertat, *Deus meus, Deus meus*. Grotius vero in Matthæum, & Glassius lib.5. Tract.2. cap.5. probant, tum in Græco, tum in Hebraico sermone verba illa *ut quid* præcantis esse verba, non desperantis. Videatur etiam Maldonatus in cap.27. Matthæi, qui refutato impio illo Calvini errore exclamat: *Facessat igitur ista blasphemia. Satis blasphemiarum a Judæis in Cruce pendens Christus accepit: opus non est, ut ab hæreticis interpretibus ad dexteram Patris sedens plures accipiat*.

Quinta Christi verba. Acetum illi sitire se dicenti præbitum est.

104 Quinto loquutus est Jesus, cum sitire se dixit; & acetum illi præbitum est. Id vero solus Joannes refert cap.19. v.28. *Postea sciens Jesus, quia omnia jam consummata sunt, ut consummaretur Scriptura, dixit: Sitio*. Matthæus postquam narravit Christum exclamasse, *Eli Eli lammasabacthani*, iisque verbis quosdam credidisse Christum Eliam inclamare, pergit: *Unus ex eis acceptam*

ptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere; aitque alios dixisse: *Sine videamus an veniat Elias liberans eum*. Consonat S. Marcus cap.15. v.36. *Currens autem unus, & implens spongiam aceto, circumponensque calamo potum dabat ei dicens: Sinite videamus an veniat Elias ad deponendum eum*. Et Lucas cap.23. v.36. *Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei*. Et Joannes loco supra cit. v.29. *Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto hyssopo circumponentes obtulerunt ori ejus*.

In ea re impleta Scripturarum oracula. Multæ Christo Jesu fuere illius sitis causæ.

105 Haud mirum esse ait Lyranus, Jesum, tot jam laboribus exantlatis, tantaque sanguinis copia effusa, sitim esse perpessum. *Tantum laboraverat, & de sanguine emiserat, quod corpus ejus erat dissecatum, & adustum, & propter hoc sitiebat supra modum*. Sitis hujus, qua Servator noster laboraverit, causas fuse persequitur Joannes Jacobus Schevchzerus in *Physica Sacra* in textum S. Joann. cap.19. longo illum tempore cibo potuque abstinuisse; diutissime vigilasse; huc & illuc violenter raptatum discurrisse; magnam vim sanguinis amisisse; spineam coronam capite gestasse; flagellis teterrime cæsum, ignominiosissimum mortis genus præsens animo habuisse; infinitos in Cruce sustulisse cruciatus; in ipsa Cruce pendentem totum pene sanguinem profudisse; viscera ejus ex inflammatione conflagrasse, & in pectoris cavum lympham defluxisse. Scripturas vero in hac re impletas, luculentissime patet. Psalmo enim 68. v.22. habetur: *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto*; cujus prima pars oraculi spectat ad id, quod supra narravimus de vino felle mixto, de quo loquitur etiam Matthæus cap.27. v.34. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum*; altera pars ad illud pertinet, de quo nunc agimus, ut observat Suarez 3. par. tom.2. disp.37. §. *Ultimo tandem*.

Semelne, an sæpius Christo acetum oblatum fuerit. Conciliantur Evangelistæ.

106 Putant nonnulli, S. Cyrillo sibi duce adscito, sæpius Christo Domino oblatum fuisse acetum; nam, ut dudum ostendimus, quidam Evangelistæ dicunt, præbitum illi acetum postquam dixisset; *Eli Eli lammasabacthani*; & S. Joannes narrat, id factum esse, postquam Jesus dixisset: *Sitio*. Huc accedit, quod Matthæus narrat, quemdam ex iis, qui aderant, Christo acetum obtulisse, cæteros vero dixisse: *Sine, videamus*. At Marcus cap.15. v.36. ait, illum ipsum, qui acetum obtulit, dixisse cæteris: *Sinite videamus, si veniat Elias ad deponendum eum*. Verum nihil opus esse videtur, ut acetum sæpius illi oblatum dicamus; nam quod scribat Joannes, Christum dixisse, *Sitio*, idque taceant alii Evangelistæ, non inde inferri potest, aut Evangelistas

inter

inter se discrepare, aut ad tollendam discrepantiam oportere actus multiplicari. Nam S. Joannes, qui enucleate omnia, quæ contigerunt in Passione Christi, descripsit, aliquid amplius narravit, quod alii quidem tacent Evangelistæ, non tamen negant. *Alii Evangelistæ quamvis hoc prætermiserint, non tamen negarunt*, ait Suarez loc. cit. §. *Majorem*. Quod vero attinet ad discrimen inter *sine*, & *finite*, vide a Lapide in cap.27. Matth. vers.49. Pulcre observat Maldonatus in cap.26. Matthæi num.48. Matthæum & Marcum ita eam rem narrare, ut militum quidam accurrisse videatur, qui acetum caperet, cum Jesus Eliam visus est inclamasse; quæ quidem non satis constant, (*quæ non satis inter se videntur cohærere*) quid enim aceto cum *Elia*? Ostendit itaque, historiam hanc a Joanne illustrari; qui narrat, Jesum, qui probe noverat consummata esse omnia, se scilicet ea passum, quæ Patris sui decreto debuerat perpeti, nec quidquam aliud reliqui sibi esse, quam spiritum emittere, sitire se dixisse, ut Scriptura impleretur; atque ita sitim suam eamdem esse, de qua David in Psalmo supra allato cecinerat; jamque tempus incidisse, cum, ut Scriptura impleretur, acetum sibi esset propinandum.

Duplex hyssopi genus. Spongia imposita fuit hyssopo vallensi, qui ad duos pedes assurgit, non parietario, quæ mera est herba.

107 Cur autem, & quomodo acetum illi oblatum fuerit, longe difficilius est explicare. Ajunt Matthæus, & Marcus, spongiam aceto imbutam arundini impositam fuisse; Joannes vero & hyssopum aceto addidit. Nam hyssopum arundinis usum præbuisse, non ita facile quis credat, qui sciat hyssopum mollem esse herbam haud ita altam, cujus codex sustinendæ spongiæ prorsus impar est. Quamobrem lib.3. Regum cap.4. v.33. Salomon *disputavit super lignis a cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete*: quibus verbis ejus herbæ exilitas demonstratur. Idcirco aliqui ex Sacris Interpretibus arbitrati sunt, hyssopum aceto fuisse permixtum; eoque liquore spongiam imbutam. Nonnulli putant spongiam hyssopo veluti quodam funiculo alligatam fuisse arundinis vertici; alii calathiscum implexis hyssopi ramusculis intextum, quo aceto imbuta spongia contineretur. Calmetus in cap.27. Matthæi vers.48. & cap.19. Joan. vers.29. suffragari sententiæ illorum videtur, qui spongiam putant hyssopi calamo fuisse impositam. Duplex enim observat hyssopi genus, alterum parietarium, quod parietibus, alterum vallense, quod in campis innascitur ad sesquipedis, & interdum ad duorum altitudinem pedum assurgens: justæ autem proceritatis hominem, duos qui pedes longum baculum teneat, posse ait, sublatis brachiis, ad altitudinem novem pedum pertingere; nec eo amplius opus esse, ut quis os hominis in Cruce pendentis attingat. Cruces

 enim

enim plerumque haud ita sunt altæ, ut etiam, quod in historiis proditum est, crucifixorum corpora a feris interdum discerperentur; quod S. Blandinæ corpori contigisse narrat Eusebius lib.5. cap.1. & fuse ostendit Lipsius de Cruce lib.3. cap.2. & Gretserus itidem de Cruce lib.1. cap.7.

Fortasse acetum sibi milites attulerāt, quod apud Romanos milites potus ille esset usitatus. Parabatur acetum etiā crucifixis, ut acrius torquerentur.

108 Verisimile etiam eidem Calmeto videtur, milites acetum secum attulisse, quo, cum scirent se diu multumque ibi servandis crucifixorum corporibus remansuros, vires reficerent, ac recrearent. Quam sententiam juvat Spartiani locus in Pescennio Nigro cap.10. *Idem jussit vinum in expeditione neminem bibere, sed aceto universos esse contentos.* Nec refragatur Synopsis Critic. sacr. quæ in cap. Joann.19. pag.1373. militum quidem ait usitatum potum ad sedandam sitim fuisse acetum, sed eos Christo illud obtulisse, ut illum irriderent. Illud tamen addit, acetum paratum esse, crucifixis exhibendum, quo vel maturius interirent, vel prorogata diutius vita acrius torquerentur. *Acetum pro crucifixis paratum erat, vel ut citius morerentur, nam acetum valde vulneratis nocet, vel potius ut diutius in tormentis viverent; acetum enim & semianimes recreat appositum ori, aut naribus, & sanguinem copiose fluentem sistit admotum vulneribus; vel ut sitim restinguerent. Certissimum est milites Romanos, & pauperes alios acetum vini loco bibisse. Christo autem dederunt, ut ei illuderent, pro juvante, & jucundo potu nocentem, & acetum offerentes.* Baronius ad ann. Chr.34. num.124. & sequen. aceti & hyssopi naturam spongiæque usum expendens ait, ea omnia esse adhibita, ut prolata crucifixis vita cruciatus etiam prorogaretur. Quid calamus, quid hyssopus fuerint, quonam modo spongia, acetum, & hyssopus adhibita sint, fuse explicant Maldonatus loc. cit. Lamy Concord. Evang. lib.5. cap.35. & Joannes Jacobus Schevchzerus in Physicæ sacræ loco superius allato.

Incertum, quis Christo acetum obtulerit.

109 Non nemo existimat a Judæo oblatum fuisse Christo acetum. Sed ab aliquo præbitum est qui Cruci esset proximus; & Hebræi quidem Romanis immisti militibus proximi erant, sed militum erat crucifigere, & Crucem custodire; ex quo verisimile fit, non a Judæo, sed a Romano milite acetum fuisse oblatum; præsertim vero cum Lucas cap.23. v.36, a militibus id factum esse scribat: *Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei.* Sunt etiam qui credant, acetum oblatum, spongiamque adhibitam ad sanguinem cohibendum, Sed hoc non facile intelligi potest; non enim acetum haustum e vulnere exeuntem sanguinem remoratur, cumque spongia ori, non manibus, aut pedibus adhibita sit, unde magna vis sanguinis defluebat, aperte inde ap-

apparet, acetum non cohibendi ſanguinis gratia fuiſſe oblatum. Ita argumentatur Caſaubonus Exercit. 16. num. 87. qui num. ſequen. ſcribit, morem fuiſſe parandi acetum, ut iis, qui animo defeciſſent, ſpiritus revocaretur; milites vero, ut Servatori noſtro magis magiſque illuderent, acetum obtuliſſe. Porro in re, quæ in ſacris litteris non admodum enucleatur, omnes opiniones afferimus de aliqua ejus circumſtantia, ut quam quiſque probaverit, eam amplectatur: nullam enim eſſe novimus de ea circumſtantia, de qua loquimur, Traditionem.

Romanus Pontifex in ſolemni Miſſa ſanguinem per fiſtulam exſorbet. Myſtica alluſio ad arundinem Chriſto porrectam ex Rocca.

110 Romanus Pontifex, cum ſolemnem celebrat Miſſam, Sanguinem e Calice per fiſtulam exſorbet, itidemque Diaconus, & Subdiaconus. Nonnulli putant, uſum fiſtulæ introductum, ut, cum Summi Pontifices provectiore plerumque ſint ætate, arceatur periculum effundendi ſanguinis Chriſti. Verum Rocca in Tractatu de ſolemni Communione ſummi Pontificis tom. 1. Operum ſuorum pag. 27. hanc rationem minime probat: ſi enim hujuſmodi ratio firma eſſet, etiam in Miſſis privatis ad eumdem modum oporteret ſanguinem a Romano Pontifice ſumi; quod minime fit: neque id opus eſſet Diacono & Subdiacono, quorum ætas plerumque haud ita gravis. Itaque adhiberi ait fiſtulam a Romano Pontifice, ut repræſentetur arundo, cui ſpongia fuit impoſita, quæ aceto imbuta Chriſti ori admota eſt; eodemque modo a Diacono & Subdiacono ebibi ſanguinem, ad ſignificandam communicationem Paſſionis Chriſti. *Calamo denique ſummus Pontifex in hauriendo Chriſti Sanguine utitur, ut calamum Chriſto cruci affixo porrectum ad potandum, amariſſimamque Paſſionem exprimat. Miniſtri vero, Diaconus ſcilicet Cardinalis, & Subdiaconus Apoſtolicus eodem utuntur calamo ad ejuſdem Paſſionis communicationem inſinuandam.* Hæc Rocca pag. 31.

Verius fortaſſe mos hic ad veterem diſciplinam refertur.

111 Nos eam evertere rationem minime volumus, quam tamen meram tantummodo cogitationem ex Auctoris pietate profectam putamus, nullo alioquin fultam veteri monumento; atque illud eſſe in cauſa arbitramur, quamobrem hoc modo Romanus Pontifex, Diaconus, & Subdiaconus ſanguinem ebibant, ut vetus retineatur conſuetudo, qua quondam populo ſub utraque ſpecie Euchariſtia præbebatur. *Quia ſanguinis* (inquit Lindanus in *Panoplia Evangelica* lib. 4. cap. 56.) *effuſio propter incultioris populi ruſticitatem merito timebatur, Calicibus canna eſt ferruminata affabreque inſerta.* Agit etiam de hac re Macrus Vocabular. Eccl. verbo *Siphon*, ubi eumdem fuiſſe ait uſum fiſtulæ quondam etiam Abbati Montis Caſini ad exſugendum Sanguinem Chriſti. De Abbate Caſinenſi quod ſcribit Macrus, illud teſtatur

etiam

etiam Joannes Baptiſta Caſalius de veteribus Sacris Chriſtianorum ritibus cap.81. qui præterea vetuſtas quaſdam affert Carthuſianorum Conſtitutiones, a Guigone compoſitas, qui S. Bernardo coævus fuit. In iis hæc habentur cap. 40. *Ornamenta aurea vel argentea præter Calicem, & Calamum, quo Sanguis Domini ſumitur, in Eccleſia non habemus*. Et quamvis cum Rocca conſentiat, nos tamen a noſtra ſententia non recedimus; cum præſertim idem Caſalius fateatur; Innocentium III. ubi agit de Communione ſummi Pontificis, non loqui de cauſa hauriendi ſanguinem per fiſtulam, quam cauſam ille Pontifex, cæteroquin a ſymbolicis ſacrorum myſteriorum explicationibus minime alienus, non allegoricam agnoverit, ſed hiſtoricam.

Sexta Chriſti verba in Cruce. Lutheranorum & Calviniſtarũ profligatur interpretatio.

112 Sexta, quæ Chriſtus protulit verba refert Joann. cap.19. v.30. *Cum ergo accepiſſet Jeſus acetum, dixit: Conſummatum eſt*, ut jam impleta eſſe oracula oſtenderet, iiſque, quas prædixerat, acerbitatibus omnibus ſe jam eſſe perfunctum. *Completæ ſunt Scripturæ: non eſt amplius, quod inſaniam populi furentis expectem: nihil minus pertuli, quam me paſſurum eſſe prædixi*; ut ait S. Leo ſerm.53. 4. de Paſſione pag.123. Tom.1. Lutherani & Calviniſtæ ut Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacrificium de medio tollant, omnemque ſatisfactionem noſtram funditus repudient, ſane nimis perperam verbis illis *Conſummatum eſt* abutuntur; perinde ac ſi Chriſtus declarare voluerit, omnia ſacrificia eſſe expleta; nullum deinceps aliud offerendum; nihilque jam reliqui eſſe ad plenam ſatisfactionem, & ſanctificationem noſtram. Verum cum Servator noſter ita loquutus penderet e Cruce, & pro nobis tot tantoſque cruciatus eſſet perpeſſus, quis non intelligat, iis verbis illud ſignificare voluiſſe, omnibus ſe perfunctum eſſe cruciatibus, quos ſibi ipſe deſtinaverat perferendos, nec quidquam aliud ſibi reliquum eſſe, quam mortem oppetere, & *ponere animam*, quam non alio conſilio aſſumſerat, quam ut moreretur, nec alia de cauſa, quam ut moreretur, retinebat? Haud ſane negaverimus, inter veteres Scriptores fuiſſe nonneminem, qui verba illa *conſummatum eſt* ita interpretatur, ut Chriſtus Jeſus veteris legis figuras impletas eſſe ſignificare voluerit. Verum bonam hîc poſtulamus fidem; quid interpretationi huic cum abolendo Euchariſtiæ Sacrificio? Quid cum noſtrorum operum ſatisfactione explodenda? cum præſertim veteres iidem Scriptores eam interpretationem ſequuti; & Sanctum Euchariſtiæ Sacrificium, & bonorum operum ſatisfactionem admiſerint. Vide Maldonatum in cap.27. Matthæi num.50.

113 Po-

113 Postrema verba denique tradit Lucas cap.23. v.46. *Et clamans voce magna Jesus ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum; & hæc dicens expiravit*. Ac de valido vocis Christi clamore Matthæus cap.27. v.50. idem testatur *Jesus autem iterum clamans voce magna emisit spiritum*. Item Marcus cap. 15. v.37. *Jesus autem, emissa voce magna, expiravit*. Et paullo post v.39. *Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Vere hic homo Filius Dei erat*. Neque enim est intra fines naturæ, ut tot cruciatibus fractus, ac propemodum protritus homo in ipso mortis limine ea verba tanto clamore proferat. Cornelius a Lapide in cap.27. Matth. vers.50. putat, magna voce Christum clamasse adhibitis viribus, quas illi Divinitas suppeditabat. Verum D. Thomas 3. part. qu.47. art.1. ad secundum docet, Christum, ut declararet non per vim sibi animam adimi, robur corporis ita sibi conservasse, ut in extremo vitæ momento tanto vocem clamore potuerit tollere. *Dicendum, quod ut Christus ostenderet, quod Passio illata per violentiam ejus animam non eripiebat, naturam corporalem in sua fortitudine conservavit, ut etiam in extremis positus voce magna clamaret*. Unde autem illæ vires profectæ, apertissimum certe est tanti clamoris miraculum. Maldonatus in cap.27. Matthæi num.46. locum illum de Christo in Ep. ad Hebræos expendit: *In diebus carnis suæ preces supplicationesque ad Deum, qui possit illum salvum facere a morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia*. Deinde ait, id humanæ naturæ vires superasse, ut Christus Jesus jam ferme moriens alta voce clamare potuerit. *Solet enim non solum morientes, sed timentes etiam mortem vox in primis deficere*. Cujus miraculi vim, magnitudinemque etiam juxta naturæ leges illustravit Joannes Jacobus Schevchzerus in *Physica sacra* ad cap.27. Matthæi vers.46. & vers.50. De Centurione ita Matthæus cap.27. v.54. *Centurio autem, & qui cum eo erant custodientes Jesum, viso terræmotu, & his quæ fiebant, timuerunt valde dicentes: Vere Filius Dei erat iste*. Et Lucas cap.23. v.47. *Videns autem Centurio quod factum erat, glorificavit Deum dicens: Vere hic homo justus erat*.

Postrema Christi verba. Clamor Christi tot cruciatibus fracti miraculo adscribendus.

114 Discrepare ea in re fortasse videantur inter se Evangelistæ. Marcus enim confessionis, quam Centurio edidit, causam tribuit magno vocis clamori, quam Christus protulit in ipso mortis momento; cæteri vero Evangelistæ eam causam in terræmotum conferunt, aliaque prodigia, quæ tunc evenere. Præterea Matthæus, & Marcus tradunt, Centurionem dixisse: *Vere hic homo filius Dei erat*; Lucas autem: *Vere hic homo justus erat*. Quivis tamen

Centurio & clamore Christi, & terræmotu, aliisque prodigiis permotus fatetur Christum esse Dei filium. Conciliatio Evangelistarum ex D. Augustino.

men facile intelligat, Centurionem & ab illo clamore, & ab iis quæ tum acciderunt, æque potuisse ad credendum impelli, ut nulla propterea ea de re sit Evangelistarum pugna. Quod autem spectat ad Centurionis verba, quæ varie ab Evangelistis referuntur, ita S. Augustinus lib.3. de Consensu Evangelist. cap.20. Tom.3. op. edit. Maur. part.2. Col.130. *Sed vel utrumque dictum a Centurione intelligere debemus, & aliud illos, aliud istum commemorasse, vel fortasse Lucam exprimere voluisse sententiam Centurionis, quomodo dixerit Jesum filium Dei; Forte enim non eum Unigenitum æqualem Patri Centurio intellexerat, sed ideo Filium Dei dixerat, quia justum crediderat, sicut multi justi dicti sunt filii Dei.*

Quis ille centurio. Alius fuit a Longino.

115 Huic Centurioni quidam Longini nomen tribuunt, quem Christi Fidem amplexum, dimissa militia, ferunt Martyrii coronam consequutum esse, ut videre licet apud Metaphrastem ad diem 16. Octobris; Bollandistas ad diem 15. Martii; & Baronium ad ann. Chr. 33. num. 131. Cum iis consentit Menologium Græcorum ad diem 16. Octobris. In Ecclesia Latina fit commemoratio S. Longini militis, qui tamen est alius a Centurione; miles enim ille fuit, qui Christi latus lancea trajecit, ut est in Martyrologio Romano ad eumdem diem *Cæsareæ in Cappadocia Passio S. Longini, qui latus Domini lancea perforasse perhibetur.* Tillemontius Not.38. ad vitam Jesu Chr. affert quæcumque Græci, & Latini de Longino, & Centurione tradidere; nec eorum probat sententiam, qui eos omnes Scriptores conciliare conati, putant Centurioni & militi idem Longini nomen fuisse, atque utrumque Martyrii palmam consequutum esse. Et Card. Gottus de verit. Relig. Christ. tom.4. par.1. in fine cap.31. §.2. num.25. nihil ait posse statui de Centurione, incertumque omnino esse, & Martyrium, & nomen.

De prodigiis, quæ Christi mortem cõsequuta sunt. Primum tenebræ a meridie toto terrarum orbe obortæ

116 Ad prodigia venimus, quæ Christi mortem sunt consequuta. Primum illud est, de quo Matthæus cap.27. v.45. *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram usque ad horam nonam*; idest a meridie usque ad tres horas post meridiem. Idem refert prodigium Marcus cap.15. v.33. *Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram usque ad horam nonam.* Et S. Lucas cap.23. v.44. *Erat autem fere hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universam terram usque in horam nonam, & obscuratus est Sol.*

Non Judææ solum, sed universo terrarũ [or]bi ea solis e-

117 In eo prodigio existit controversia, Judææ ne soli, an toti terrarum orbi illo solis deliquio lux erepta fuerit? quod quidem lib.4. de Canoniz. Sanctor. pertractavimus par.1. cap.25. num.5.

num.5. & sequen. ubi testimonio præsertim Phlegontis Hadriani liberti, qui sexdecim in libros distributam scripsit historiam, probavimus universo terrarum orbi solis lumen ademtum. Locus autem Phlegontis est: *Quarto anno centesimæ secundæ Oympiadis magna & excelsa inter omnes, quæ ante eam acciderunt, defectio solis facta. Dies hora sexta ita in tenebrosam noctem versus, ut stellæ in Cœlo visæ sint; terræque motus in Bithynia Nicææ urbis multas ædes subvertit*. Hæc vero Eclipsis, quam refert Phlegon, cum tradita ab Evangelistis probe congruit; idem enim utriusque annus Tiberii Cæsaris decimus nonus, eadem hora sexta, & in utraque terra concussa est. Et quamvis Phlegon eam Eclipsim non dixerit contigisse in Plenilunio, id tamen haud negat, sed Astronomicarum rerum imperitus prætermisit. Huetius vero in Demonstrat. Evangelica proposit.3. scribit, Hadrianum Gressonium in historia Sinensi adnotasse, in illis Regionibus eodem illo tempore visam Solis extraordinariam Eclipsim, quæ Quamvutium Imperatorem vehementer commovit. Bertus tom.5. de Theologic. discipl. lib.29. cap. ult. pag.587. multiplici eruditione ostendit, non Judæam modo, sed universum terrarum orbem tenebris circumfusum; idque fuisse miraculum: nihil enim ejusmodi lunæ pleno orbe potest contingere; trium autem spatio horarum tenebris illis fœdatam Telluris faciem. Doctorum vero profert ætatis nostræ virorum auctoritatem, quibus adde Lamy Harm. Evang. lib.5. cap.35. pag.596. Auctores etiam heterodoxi eamdem tractant materiam. Antonius Bineus de morte Christi lib.3. cap.8. pag.409. ait, se olim existimasse, tenebras universam terram ingruisse; deinde vero eam amplexum sententiam, quæ statuit solam Judæam illis tenebris involutam; eam tamen obscurationem miraculo adscribendam esse fatetur. *Sol obscuratus modo quodam hominibus ignoto fuit, cum Scriptores sacri id alto silentio involvant. In eum ergo inquiritur omnino frustra. Illud cogitatum rectius est, solem obscuratum esse ad indicandum immane atque horrendum Judæorum scelus*. Sagittarius Part.2. histor. Pass. Christi cap.17. nostram tuetur sententiam. In tom.2. Dissertationum in Nov. Testam. e Museo Hasei & Ikenii extant binæ dissertationes, quarum altera Sigismundo Kissling Auctore, *De labore solis, laborante sole justitiæ*; altera Gasparis Posneri *De singularibus ac mirandis quibusdam, quæ morte Christi in natura acciderunt*: quorum uterque cum Sagittario pugnat pro obscuratione universæ terræ; idque statuunt miraculo tribuendum, ut videre est pag.368. num.21. & sequen. & pag.375. num.35. & seq. Nec pulcra Teophylacti verba sileri possunt, qui in cap.27. Matthæi hæc

eclipsi lux erepta est. De ea meminit Phlegon.

bit: *Erant tenebræ in toto mundo, non in parte mundi, ut in Ægypto; ut monstretur quod lugeat in Passione Creatoris Creatura, & quod a Judæa lux recesserit: Judæi quoque petentes signum e Cœlis, nunc videant solem obtenebrari.*

Veli in Templo discissio post Christi mortem. Conciliatur Lucas cum reliquis Evangelistis.

118 Alterum prodigium est Veli, quod erat in Templo, discissio, de qua loquitur Matthæus cap. 27. v. 50. *Jesus autem clamans voce magna emisit spiritum. Et ecce Velum templi scissum est a summo usque deorsum* Et Marcus cap. 15. v. 37. *Jesus autem emissa voce magna expiravit. Et velum templi scissum est in duo a summo usque deorsum.* Quibus verbis illud intelligitur, contigisse prodigium simul ac Jesus extremum spiritum exhalavit. Et quamvis Lucas cap. 23. n. 45. Veli scissuram cum obscuratione Solis conjungat, ac deinde Christi referat mortem: *Et obscuratus est Sol, & Velum templi scissum est medium. Et clamans voce magna Jesus ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum: & hæc dicens expiravit*: id tamen Evangelistæ fuit consilium, ut duo illa miracula simul conjungeret, ut Augustinus animadvertit de Consen. Evang. lib. 3. cap. 19. loco sup. cit. *Volens enim miraculum miraculo adjungere, cum dixisset: Sol obscuratus est; continuo subjungendum existimavit: Et velum Templi scissum est medium, præoccupans videlicet, quod expirante Domino factum est.*

Templum in tres partes duobus oppansis velis divisum.

119 Templum divisum erat in partes tres; quarum prima erat Atrium; interior altera, quæ dicebatur Sanctuarium; tertia, quæ sanctissima omnium erat, Sanctum Sanctorum appellabatur, quo nulli nisi summo Sacerdoti fas erat ingredi. Prima Populo, altera Sacerdotibus patebat; tertiam adire summo tantum Sacerdoti licebat, & semel quidem in anno in die Expiationis. Duobus eæ partes velis separabantur, quorum unum ante Sanctum Sanctorum oppansum, alterum ante Sanctuarium; ut constat ex Origene Tract. 75. in Matthæum, ubi ita de Templo, ejusque duplici Velo: *Duo*, inquit, *esse vela, unum quidem interius, quod velat Sancta Sanctorum, alterum vero exterius sive Tabernaculi sive Templi.* Terna fuere vela Moysis ætate in Tabernaculo oppansa. Templum autem Salomonis, & alterum, quod, Salomonico disjecto, deinde ædificatum est, duo tantum habebant vela; nam pro tertio & extimo velo ipsæ erant Templi fores; ut ex cap. 5. antiquit. Judaicarum Josephi, & lib. 6. de Bello Judaico colligit Sagittarius Par. 3. Hist. Pass. Chr. cap. 1. §. 5. & 6. Quæritur itaque interiusne velum, an exterius in Christi morte scissum fuerit?

Verius est, interius velum discissum, quod

120 D. Hieronymus Epist. 150. ad Hedibiam quæst. 8. Tom. 1. op. cit. edit. Col. 826. existimat exterius velum fuisse discissum. Quæ-

Quærendum quod velum Templi ſciſum ſit, exterius, an interius? Mihi videtur in Paſſione Domini illud velum eſſe conſciſſum, quod in Tabernaculo & in Templo foris poſitum fuerat, & appellabatur exterius. Quia nunc ex parte videmus, & ex parte cognoſcimus. Cum autem venerit quod perfectum eſt, tunc & velum interius diſrumpendum eſt, ut omnia, quæ nunc nobis abſcondita ſunt, Domus Dei Sacramenta videamus. Contra S. Leo Magnus ſerm.10. de Paſſione, & Cyrillus Alexandrinus in cap.19. Joann. putant, diſciſſum velum illud, quod ante Sanctum Sanctorum oppanſum erat. Recentiores quoque alii alias ſunt ſequuti ſententias. Gerardus Voſſius Harmon. Evang. lib.2. cap.2. arbitratur, unum tantum fuiſſe velum in Templo: Si enim, ajens, duo vela fuiſſent, non dixiſſent Evangeliſtæ *Velum Templi ſciſſum eſt.* Quam quidem opinionem futilem eſſe quis non videat? illud enim quod indefinite ſcribunt Evangeliſtæ, *Velum Templi ſciſſum eſt*, ſatis verum deprehenditur, ſi velorum alterutrum diſcindatur. Baronius ad ann. Chr. 34. num.127. contendit, diſruptum exterius velum fuiſſe, quod populo conſpicuum erat. Serry Exercit.57. num.5. & Gottus cap.31. §.2. Baronio ſuffragantur; eoſque, diſciſſum qui affirmant velum Sancto Sanctorum oppanſum, arguunt ignorantiæ, quod duo in Templo fuiſſe vela neſcierint. Cum iis ſentit Lamy Harm. Evangel. lib.5. cap.36. qui illud etiam monet, quod ſi fuiſſet intimum velum diſciſſum, Sacerdotum duntaxat oculis objectum eſſet miraculum illud, & quidem ea tantum hora, qua Sanctuarium ad lucernas accendendas, & thura adolenda ingrediebantur. Suarez tom.2. 3. par. diſput.39. ſect.2. de ea re ſibi fatetur non liquere. Caſaubonus itidem non conſtare ſcribit Exercit. 16. in Baron. num.90. utrum e duobus velis diſciſſum ſit a ſummo uſque deorſum. Alii denique exiſtimant, velum illud interius ſciſſum eſſe, quod Sancto Sanctorum prætexebatur; quam ſententiam ut communem nunc fere omnes ſequuntur. Vid. Cornel. a Lapid. in cap.27. Matth. verſ.52. & ad eumdem locum Natal. Alexand. §.26. & Calmet. verſ.51. qui obſervat, D. Paulum Epiſt. ad Hebr. cap.10. ſcribere, Jeſum Chriſtum, utpote ſummum Sacerdotem, Sanctuarii viam per velum, ideſt per corpus ſuum, nobis pateteciſſe; ideoque Apoſtolum eam confirmare ſententiam, quam poſteriore loco attulimus; ſciſſura enim veli ante Sanctum Sanctorum oppanſi ſignificat per mortem Chriſti patefactum nobis iter ad Cœlum, disjectas Legis umbras, verumque Pontificem ad intima Templi adyta ingreſſum, ut omnes homines a peccato liberaret. Rivetus in Exod. cap.26. verſ.31. veterum Hebræorum ſequutus ſententiam, probe textum intimum

confirmatur ex D. Pauli loco ad Hebr. cap. 10. Cur velum ſciſſum ſit?

 hoc

hoc velum existimavit, nec fuisse pellucidum, ne cujusquam oculis pateret Sanctum Sanctorum, sed a summo Sacerdote tantum, qui eo introiret, videretur. Et Sagittarius loc. cit. num. 13. miraculi magnitudinem expendens notat, Velum illud fuisse densum, & firmæ materiæ, figuris segmentatis distinctum, nec pellucidum, nec ulla ex parte alligatum, ut ne venti quidem flatu commotum ullo modo posset diffindi. Quid causæ fuerit, cur velum diffinderetur, quærunt Interpretes. Euthymius & Theophylactus in Matthæum dicunt, idcirco Deum ita voluisse, ut significaret a Templo divinam recessisse gratiam; & quo nulli fas antea fuisset ingredi, eo pateret omnibus aditus. Ad hanc sententiam alludit D. Hieronymus in Isaiam cap. 52. Tom. 4. op. cit. ed. col. 505. *Velum Templi a summo usque deorsum scissum est in duas partes, ut omnes Judæorum cæremoniæ panderentur, & eo tempore impleretur, quod in hoc eodem Propheta dicit: Ex Sion egredietur lex, & Verbum Domini de Hierusalem*. De Scissura veli varias Interpretum sententias refert Maldonatus in cap. 27. Matthæi n. 51.

Quædam miracula sunt propter circumstantias. Hujusmodi fuit terræmotus miraculum.

121 De tertio miraculo itidem Matthæus cap. 27 v. 51. *Terra*, inquit, *mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt*. De illo terræmotu lib. 4. de Canoniz. Sanctor. par. 1. cap. 25. num. 31. disseruimus, ac miraculum fuisse demonstravimus. In eodem Opere nostro de Canonizatione observavimus, quoddam esse ostentorum & miraculorum genus, quæ prodigia quidem sint propter circumstantias, quibus eveniant; semotis tamen illis circumstantiis, nihil quidquam habeant, quod naturæ superet vires. Cui doctrinæ in hoc terræ motu locus est sane commodus. Terra enim eo ipso tempore contremuit, cum Christus humani generis Servator clavis Cruci affixus mortem oppeteret, perfidissimis Judæis illius necis auctoribus. Terra præterea tremefacta, plures veritatis viam ingressi sunt, & Crucifixum præpotentis Dei Filium esse, palam confessi. Quæ omnia notavit etiam Caspar Posnerus cit. Dissertat. *De singularibus & mirandis quibusdam, quæ morte Christi in natura acciderunt*, num. 26.

In Judæane tantum, an etiam alibi terra contremuerit, petræ fuerint disruptæ, & aperta monumenta.

122 Quæritur, in Judæane tantum, an vero alibi etiam concussa terra sit, petræ disruptæ, & aperta monumenta. Origenes Tract. 35. in Matthæum, in Judæa solum ea docet contigisse. *Nec enim extra Judæam petræ discissæ sunt, aut monumenta aperta sunt alia, nisi ea tantummodo, quæ in Hierusalem erant, aut forte in Terra Judææ: nec alia terra tremuit tunc, nisi terra Hierusalem*. Sane Matthæus cap. 27. v. 53. videtur innuere, non ultra Hierusalem, & vicina loca monumenta aperta esse. *Exeuntes de monumentis, post Resurrectionem ejus venerunt in Sanctam Civita-*

tatem, & apparuerunt multis. Nam si aliter diceretur, fatendum esset, Sanctos homines in remotis regionibus e tumulis excitatos, mirifice per aera Hierusalem avectos esse; quod omnino tacent Evangelistæ. De Sanctorum illa resurrectione non est hic fuse disserendi locus. Sed ut pauca quædam attingamus, nonnulli putant, eos apertis monumentis vel ipso mortis Christi momento, vel paullo, post, revixisse, & cum Jesu ad Inferos descendisse, sive etiam, antequam Christus resurgeret, revocatos ad vitam extra Hierosolymam delituisse, quo ingressi sint postquam ille ad vitam rediit. *Delituerunt extra Urbem, donec resuscitato Christo ingressi sunt in Sanctam Urbem, ibique apparuerunt, ut simul & mortis & resurrectionis Christi gloria in ipsis appareret*, ut ait Lamy Concord. Evang. lib. 5. cap. 36. pag. 600. Verum communis sententia est, tremefacta terra, monumenta quidem in Christi morte aperta esse, Sanctos vero cum eo revixisse, ut videre est apud Calmet. loc. cit. vers. 52. Natal. Alexandr. §. 27. Suarez loc. cit. §. *In quibus dubitari potest*. Terram porro fuisse concussam, & aperta monumenta, petrasque disruptas etiam longe ab Hierosolymis & Judæa, verisimile est, nec desunt apud Baronium ad ann. Chr. 34. num. 128. monumenta ex historia depromta, & apud Calmet. loc. cit. vers. 51. & Suarez loc. cit. §. *Quæri vero potest*, & Gretserum lib. 1. de Cruce cap. 33. qui veteri traditione ait esse acceptum, Alverniæ montem in Etruria, & Promontorium prope Cajetam eo terræmotu esse diffissa, ut hodie apparent. Et sane Phlegon terræmotum item ut solis deliquium commemorat; & D. Thomas 3. par. qu. 44. art. 4. ad tertium docet, petras esse disruptas *ad ostendendum, quod lapidea hominum corda per ejus Passionem emollirentur, & quod totus mundus virtute Passionis ejus erat in melius commutandus*. Ex quibus intelligitur, rationes tum veras, tum etiam mysticas suppetere, quamobrem illud miraculum non in Judæa solum, sed alibi etiam credamus contigisse. Hunc autem vehementem terræ motum sane non carere mysterio, haud temere quis affirmaverit, quo videlicet Deus Filii Divinitatem palam facere voluerit. Quamobrem in Psal. 67. vers. 8. *Deus cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto, terra mota est*: & Psal. 97. v. 7. *Moveatur mare & plenitudo ejus, orbis terrarum, & qui habitant in eo, a conspectu Domini, quoniam venit judicare terram*: & Psal. 113. v. 7. *A facie Domini mota est terra, a facie Dei Jacob*.

123 Quartum miraculum non ab Evangelistis, sed a Plutarcho in lib. *de defectis oraculis* memoriæ proditum est. Ille igitur narrat, cum in Italiam tenderet, & jam Echinadas prænavi- *Historia ex Plutarcho, quæ congruit cum tempore mor-*

ga-

tis Christi, de Thamo Ægyptio.

garet navis rector quidam, Thamus nomine, Ægyptius, remisisse ventum, auditamque vocem ad Paxas Insulas, quæ Thamum appellaret, juberetque ipsum, ubi primum ad portum Pelodem appulisset, clamare, magnum Pana esse mortuum; quæ vox rerum omnium parentem, & naturæ auctorem significat; Thamus autem ubi paruisset, eamque, quam jussus fuerat, vocem edidisset, ejulatus auditos esse quasi Panos obitum gementium; pervenisse id ad Tiberium Cæsarem, qui ex ipso Thamo de re gesta certior factus, hominum eruditorum ea super re sententiam exquisivit. Æmilianus Rhetor apud Plutarchum narrat, id a Patre Epitherse rei ipsius teste sibi traditum. Cum autem id in tempus mortis Christi conveniat, idcirco inter cætera, quæ tum contigerunt, portenta recensetur. Baronius ad ann. Chr. 34. num. 129. dubius ea de re incertusque videtur. Suarez loc. cit. *Sed horum*, inquit, *quæ in Evangelio non habentur, fides sit penes Auctores*. Natalis Alexander Hist. Eccl. Seculo 1. cap. 1. art. 5. num. 6. putat, non Christi mortem ea re, sed Diaboli sublatam potestatem, ejusque Regni eversionem declarari. Tillemontius Not. 37. ad Vit. J. Chr. nescire se fatetur, quamobrem ea historia rejicienda sit; qui tamen, utcumque ea sit, monet non esse ex iis, quibus Christiana Religio tamquam fundamentis inædificata est. Serry Exercit. 57. num. 8. eam veluti fabulam explodit; nihil enim de ea Tertulliano, Justino Martyri, aliisque veteribus Christianæ religionis defensoribus innotuisse comperimus. Alii vero cum Eusebio lib. 5. Præpar. Evang. cap. 17. nihil de ejus rei fide detractum volunt, Huetius Demonstr. Evang. Prop. 9. cap. 136. Gravesonius de Myster. & annis Chr. dissert. 20. §. 1. in fine, Card. Gottus loc. cit. cap. 31. §. 2. num. 22. quibus & ipsi libentissime suffragamur, addito tamen Tillemontii monito illo, quod modo attulimus, nec dubitamus, quin doctissimis istis viris probetur.

Crura Latronibus fracta, non Christo, qui jam mortuus erat: impletum ea de re Scripturæ oraculum.

124 Narrat Joannes cap. 19. v. 31. Judæos, imminente Sabbatho, rogasse Pilatum, ut per eum liceret Christi duorumque latronum crura frangi. *Judæi ergo, quoniam Parasceve erat, ut non remanerent in Cruce corpora Sabbatho, erat enim magnus dies ille Sabbathi, rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura, & tollerentur*: Quod cum impetrassent, duobus quidem latronibus milites crura perfregisse; at non item Christo, quem mortuum repererunt. *Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura; sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit sanguis, & aqua* cap. cit. v. 33. Monet autem impleta oracula his verbis cap. cit. v. 35.: *Et qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus, & ille*

ille scit, quia vera dicit, ut & vos credatis. Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo: & iterum alia Scriptura dicit: Videbunt, in quem transfixerunt. Isidorus lib.5. Originum cap.27. ita de Crurifragio: *Patibuli minor pœna, quam Crucis: nam patibulum appensos statim exanimat. Crux autem suffixos diu cruciat; unde & in Evangelio latronibus, ut morerentur, & de ligno ante Sabbathum deponerentur, crura confracta sunt, quia ligno suspensi cito mori non poterant*. Et Lactantius lib. 4. cap.26. de Crurifragio, quo caruit Christus: *Suffixus*, inquit, *itaque Christus, cum spiritum deposuisset, necessarium carnifices non putaverunt ossa ejus suffringere, sicut eorum mos ferebat*.

126 Lex est lata per Moysem in Deuteronomio cap.21. v.22. *Quando peccaverit homo quod morte plectendum est, & adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non manebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem die sepelietur*. Et apud Josephum lib.4. de Bello Jud. vehementer increpantur Idumæi, quod insepulta cadavera reliquissent; *cum præsertim Judæis tanta sepulturæ cura sit, ut etiam Judicio Cruci suffixos ad occasum Solis deponant, atque sepeliant*. Alia consuetudo fuit Romanorum, qui crucifixorum corpora de Cruce non refigebant, priusquam expirassent. Nam Josephus lib. de Vita sua narrat, se prætereuntem quosdam vidisse Cruci affixos, quorum tres amicitia sibi conjunctos conspicatus, Titum exoravit, ut Cruce avellerentur, & curarentur, quo convalescerent; unum tamen dumtaxat fuisse superstitem. Lamy cit. Dissertat. de Cruce §. 8. ita scribit: *Vitam producere Cruciarios Romani sinebant, & corrumpi, & tabe profluere in Cruce*. Neque vero pœna crurifragii in crucifixionis pœna continebatur; crura enim sontibus non perfringebantur, nisi quædam atrocior criminis diritas extitisset, aut vilissima esset sontium conditio. Ipsa etiam interdum miseratio suadebat, ut miseris crura frangerentur, eosque celerior mors cruciatu liberaret, ut videre est apud Lipsium de cruce lib.2. cap.14. Apud Plautum inter minas, quæ in servos adhibentur, est crurifragium: *Crura hercle offringentur*. Svetonius autem in Augusto narrat, illum jussisse homini, qui, sibi esset a secretis, crura suffringi, quod arcanum prodidisset; & Tiberium itidem narrat ministro cuidam suo, & tubicini crura pariter jussisse comminui. Haud profecto Judæis molestum fuisset, Romanam servare consuetudinem, quo Christus Jesus diutius acerbiusque cruciaretur. Neque enim Romanis mos erat, paucis quibusdam casibus exceptis, crurifragio mortem Cruciariis maturare. Sed ne, qui prope erat, diei festi solemni-

Qua ratione Judæi petierint a Pilato, crucifixis ut crura suffringerentur.

nitas funestaretur, petierunt a Pilato, ut crura Crucifixis suffringerentur; ita enim, maturata eorum morte, cadavera Cruce avelli poterant.

Christo non fuerunt fracta crura, ut Agno Paschali os comminui non licebat. Lactantii ratio parum probatur. Zachariæ impletum Oraculum.

126 Itaque duobus latronibus, non Christo, fracta sunt crura, ut impleretur Scriptura, *Os non comminuetis ex eo*. Ubi sensus allegoricus ad Christum refertur. Nam in Exodo cap. 12. præscribitur, ita comedendum Paschalem Agnum, qui figura fuit Christi, ut os illius non confringeretur. Idcirco scribit Lactantius lib. 4. cap. 26. ossa Christo non fuisse confracta *ne læsum ac diminutum corpus ad resurgendum inhabile redderetur*, quod nobis minime quidem probatur. Christus enim, qui suæ divinitatis virtute plurimos claudicantes & pedibus captos jussit erectos convalescere, confracta sua crura pristinæ integritati reddere potuisset. Excitata a quibusdam illa quæstio est, cui vere dici possit ossa Christo Jesu non esse confracta, cui clavis perforati sint pedes: pedis autem ossa arctissime jungi, ut transfigi pes non possit, quin ossa confringantur. Sed post Vossium respondet Sagittarius Part. 3. Hist. Pass. Christi cap. 2. num. 45. clavum eo adactum, ubi firmissime ossa inter se conjunguntur, & laxata quidem fuisse, non tamen confracta. Si quis vero hac responsione sibi putet minime satisfieri, cum testetur Scriptura, clavis quidem transfixos pedes, sed ossa non fuisse comminuta, sit habeat, Deum, qui Christi ossa confringi noluerit, probe novisse, quo pacto & pedes clavis transfigerentur, & ossibus sua constaret integritas. S. Joannes, ut modo diximus, impletum fuisse ait oraculum, *Os non comminuetis ex eo*, & illud etiam vaticinium, *videbunt in quem transfixerunt*. Alterum autem hoc Zachariæ est cap. 12. v. 10. *Et effundam super domum David, & super habitatores Hierusalem spiritum gratiæ, & precum, & aspicient ad me, quem confixerunt, & plangent cum planctu quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti*: testaturque etiam D. Lucas cap. 23. spectatores, cum vidissent ea quæ contigerant, percutientes pectora sua Hierosolymam revertisse.

De milite qui lancea Christum transfixit. Dextrum latus videtur fuisse confossum.

127 Miles, qui Christo transfodit latus, ut experiretur, num extremum spiritum exhalasset, in Ecclesia Occidentali, ut supra docuimus, appellatur Longinus. Eum secessisse ferunt in Cappadociam, ubi Fidem Christi prædicaverit, & Martyrii coronam consequutus sit. Pictores equo illum insidentem depingunt; verum viri docti contendunt peditem fuisse militem, qui lancea, quæ propria erat Romani peditatus, Jesum transfixit; ut videre est apud Calmet. in cap. 19. Joann. num. 34. Quæritur etiam, dextrumne, an sinistrum latus confoderit, Venerabilis Beda in libros

bros Regum q.12. ait, dextrum latus fuisse transfixum. *Passo in Cruce Domino, unus militum lancea latus ejus dextrum aperuit.* Ayala in suo *Pictore Christiano* lib.3. cap.18. num.9. opinionem strenue tuetur eorum, qui putant, dextrum latus lancea percussum, eamque dicit esse communem sententiam, quam etiam vetustissimæ probent picturæ. Chiffletius de Linteis Sepulcralibus Christi cap.31. vulnus in dextero latere acceptum probat ex Sudario Vesuntino, & Sindone Taurinensi, in quibus *vulneris ad latus inflicti cicatrix sinistra est, ut nimirum dextero Christi lateri respondeat.* Et Gretterus lib.1. de Cruce cap.35. in hanc sententiam videtur propensissimus, qui aurei numismatis ectypon exhibet, *ubi qui lanceam tenet, ad dexterum Christi latus efformatur, ad sininistrum ille, qui Spongiam arundini impositam gestat.* Innocentius III. lib.2. de sacro Altaris Sacramento cap.54. *Calix*, inquit, *ponitur ad dexterum latus, quasi sanguinem suscepturus, qui ex latere Christi dextero creditur vel cernitur profluxisse.* In hanc propendet sententiam Suarez 3.par. qu.51. sect.1. tom.2. & cum eo sentit Durantus in cap.15. num.3. lib.7. Revelat. S. Birgittæ. Et Rocca Tractatu de solemni Romani Pont. communione quæsit 3. docet, Romanum Pontificem, qui in Missa solemni, postquam ad Altare consecravit, ad Solium communicat, e sinistro Solii latere Sacratissimam Hostiam sibi allatam, Sanguinem vero e dextro latere excipere, ad repræsentandum Sanguinem, qui e dextro Christi latere profluxit: quam symbolicam ejus cæremoniæ explicationem probat Jo: Baptista Casalius de Veteribus Sacr. Christianor. Rit. cap.81. §. *Dignum sane est.*

Vera aqua e Christi latere fluxit. Qua parte transfixa corporis sanguis, & aqua manaverit.

128 De sanguine & aqua, quæ de Sacratissimo Christi latere manavit, plurima huc afferenda suppeterent. Quæ varii varia sunt opinati, unde, & qua corporis parte transfixa sanguis & aqua manaverint, breviter afferemus. Plures tum ex veteribus, tum ex recentioribus Scriptoribus putant, militis hastam ad pericardium cordisque substantiam pervenisse; inde propterea aquam & sanguinem defluxisse; quidam e membrana, qua cor involvitur, ea manasse arbitrantur, ac dicunt, ibi ejusmodi humorem ab humida cordis exhalatione progigni; illum autem humorem e læso pericardio interdum erupisse. Quibusdam videtur aqua e pericardio vulnerato, sanguis autem a majoribus vasis itidem vulneratis effluxisse. Singularis est Casparis Bartholini sententia, qui aquam & sanguinem e thoracis cavo emissam arbitratur, ad quam propugnandam sententiam Thomas Bartholinus filius Tractatum conscripsit. Sed lib.4. de Canonizat. Sanctor. par.1. c.31. num.6. satis prolixe hac de re disseruimus; atque illa præsertim

docuimus, Clementem V. in Viennensi Concilio pronunciasse, non vivo adhuc, sed mortuo Christo latus esse perfossum; Innocentium III. definisse non inde phlegma, sed veram effluxisse aquam; Patrum omnium consensione id miraculo tribui; eoque omnem difficultatem redigi, miraculine ratio in eo sita sit, quod sanguis, an vero quod aqua e Christi latere eruperit: quosdam enim existimasse non aqueum pericardii humorem, sed miro quodam modo aquam profluxisse: quæstionem esse etiam, aquane, an, quod Evangelio videtur consonum magis, prior sanguis prodierit; scribit enim Joannes: *Et continuo exivit sanguis, & aqua*. Itaque illuc Lectorem mittimus.

Lanceæ superior pars a Bajazeto Turcarum Rege ab Innoc. VIII. missa in Vaticana Basilica colitur: ejus cuspis in Regio Parisiensi Sacello asservatur. Calvinus confutatus.

129 De Lancea vero, qua Christi latus transfixum est, scripsimus lib.4. de Canonizat. Sanctor. par.2. cap.31. num.8. & seqq. superiorem ejus partem a Bajazeto Turcarum Rege Innocentio VIII. summo Pontifici dono missam: eam nunc in Vaticana Basilica magna veneratione coli: ejusdem vero Lanceæ cuspidem S. Ludovicum Francorum Regem a Balduino II. Constantinopolitano Imperatore accepisse, eamque in Regio Sacello Lutetiæ Parisiorum collocasse. Paullo ante diximus, nobis non esse animum verba facere de sanguine & aqua, quæ ex Christi transfixo latere manarunt, eaque de re ad Opus illud nostrum de Canonizatione Lectorem misimus. Verum huc addere illud juvat, negasse Calvinum, quidquam in hac re fuisse, quod miraculo tribui debeat. Ab ejus tamen sententia Calvinistæ præsertim vero Lindemius, discesserunt. Caspar Posnerus citata Dissert. *De singularibus ac mirandis quibusdam quæ morte Christi in natura acciderunt*, Tom.2. Dissertat. in Nov. Testam. e Museo Hasei & Ikenii in hac controversia substantiam humorum ab eorumdem fluxu distinguit. Sanguinem existimat e corde, seu etiam e venis saltem minoribus, aquam e pericardio prodiisse. Etsi autem putat, sanguinem ab aqua separatum effluxisse, nec pauculas quasdam sanguinis & aquæ guttas, sed tantam utriusque vim profluxisse, ut oculis cerni potuerit; nihilominus id miraculo tribuendum arbitratur: nihil enim quidquam hujus simile in quovis humano, seu vivente, seu exanimato corpore accidisse compertum est; *Ut id propterea indubium sit, humores hos quoad substantiam spectatos fuisse naturales; at quod attinet ad eorum discretionem, & fluxum putamus excessisse naturæ vires, adeoque fuisse supernaturalem & miraculosum*.

De Christi sepultura. Joseph ab Ari-

130 Narrant Evangelistæ, Joseph ab Arimathæa nobilem Decurionem fidenti animo Pilatum convenisse, & ab eo corpus Jesu Christi postulasse, Pilatum vehementer miratum Christum

esse

esse mortuum; & accersito Centurione, ubi ab eo certior factus est Jesum obiisse, Josepho corpus Jesu donasse: Josephum sindone coemta divinum cadaver involvisse, & in monumento suo, quod exciderat in petra, deposuisse, magnoque saxo monumenti ostium occlusisse. Hæc Matthæus cap.27. Marcus cap.16. Lucas cap.23. v.53., qui addit, in eo sepulcro antea conditum fuisse neminem. *Et posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam conditus fuerat*. Et Joannes cap.19. rem minute describens non id tantummodo narrat, quod Pilatum inter & Joseph actum est; sed illud etiam refert, Nicodemum, qui nocte, quæ præcessit proxima advenerat, allata secum mixtura myrrhæ & aloes pondo quasi librarum centum, Josepho se comitem addidisse, eique sepeliendo Jesu operam dedisse: utrosque fasciis quibusdam sanctum corpus Hebræorum more aromatibus perfusum involvisse, & in sepulcro, quo nemo antea erat injectus, deposuisse; atque ejus monumenti indicat etiam Evangelista locum fuisse in horto. S. Marcus cap.15. v.44. de Josepho, qui Christi corpus a Pilato petiit, hæc scribit: *Pilatus autem mirabatur, si jam obiisset; & accersito Centurione, interrogavit eum, si jam mortuus esset. Et cum cognovisset a Centurione, donavit Corpus Joseph*. Mors autem Christi Pilato admirationem movit, vel quod ipsa experientia perspectum erat, Cruci affixos, si ætate florerent, in plures dies producere vitam; vel quod Pilatus, Christum arbitratus divinum hominem, crediderat illum vel nunquam moriturum, vel ipsum a Crucis supplicio se fuisse erepturum: quamobrem ab ipso Centurione, cujus erat curare Crucis supplicium, de Christi morte certior fieri voluit; quod observavit Lamy Harm. Evang. lib.5. cap.37.

mathæa petit a Pilato ejus corpus. Aromatibus perfusum, Nicodemo sibi operam dante, condit in sepulcro novo. Cur Pilatus certior fieri voluerit a Centurione de morte Christi.

131 Josephum ab Arimathæa Senatorem, sive, ut magis proprie loquamur, Judæorum Decurionem fuisse constat, eumque tradunt Evangelistæ fuisse Christi Discipulum: *Discipulus Jesu &c. Expectans Regnum Dei &c. Qui expectabat & ipse Regnum Dei &c. Discipulus Jesu, occultus autem propter metum Judæorum*. Atque hic Joseph, utpote vir probus & justus, etsi fuerat in Synedrio, cum Christus Jesus est condemnatus, non probavit acta ejus Concilii, teste Luca cap.23. v.50. *Et ecce vir nomine Joseph, qui erat Decurio, vir bonus & justus: hic non consenserat consilio & actibus eorum*. Nicodemum Joannes cap.3. Pharisæum & Principem Judæorum appellat, eumque narrat noctu Jesum convenisse, & in eo, quod cum illo habuit colloquio, dixisse, se probe scire neminem ea signa facere posse, quæ Christus ederet, nisi cum illo esset Deus. Eum autem jam tum ad

Qui fuerint Joseph ab Arimathæa, & Nicodemus.

Christi doctrinam animum adjecisse oportuit; tum quia, orta contentione de Christo, quis qualisve esset (Joann. cap.7.) ita Jesum defendit, ut in suspicionem venerit, se doctrinam Christi sectari: *Numquid & tu Galilæus es?* tum etiam quod Josepho ad Jesu Christi corpus sepeliendum operam dederit.

Josephi laus est, quod Christi corpus a Pilato quæsierit; Nicodemi, quod cadaver aromatibus perunctum fuerit.

132 Ea igitur Josephi tota laus est, quod Christi Domini corpus a Pilato quæsierit. Quia vero sibi numquam Pilatus persuadere potuit, Jesum seditionis aut perduellionis reum fuisse, facile illius corpus Josepho permisit: constat enim, ut observat Grotius in cap.27. Matthæi, nonnisi Judicis permissu licuisse, qui ultimo supplicio essent necati, eorum cadavera sepulturæ mandari; nec Judicem ægre ejusmodi veniam dare solitum, nisi forte seditiosi aut perduellis cadaver ad sepeliendum deposceretur; ut notat Calmetus in idem Matthæi caput num.57. Nicodemi vero laus est, quod centum libras myrrhæ & aloes contulerit. Utrique autem præclare meriti, quod Sacrosanctum corpus perunctum, fasciisque alligatum Hebræorum more sepelierint. Lamy in Concord. Evang. lib.5. cap.37. satis fuisse ait perungendo corpori ternas quaternasve libras myrrhæ & aloes; sed cum Nicodemus eorum aromatum quasi centum libras attulerit, *Signum hoc est opulentiæ Nicodemi, & non parci affectus.*

Mos apud Judæos ungendi cadavera, & longis institis constringendi.

133 De funeribus & sepultura Hebræorum prolixam & eruditam Dissertationem scripsit Calmetus. Cadavera Judæi aromatibus perungebant, ne putrescerent; quod in Lazari cadavere prætermissum oportuit; quatriduo enim elapso, tetrum spirabat odorem. *Domine, jam fœtet; quatriduanus est.* Verba sunt Marthæ apud Joann. cap.11. v.39. Longis institis, seu fasciis oleo aromatibus permixto perfusis totum corpus constrigebant; quemadmodum puerorum corpus fasciis involvitur, capite excepto; faciem velo quodam lineo tegebant; Sindonem vero super corpus fasciis colligatum obtendebant. Quamobrem de Lazaro reviviscente scribit Joannes loc. cit. *Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatis pedibus & manibus institis, & facies illius sudario erat ligata.* Hæc omnia ad sepeliendum Jesum adhibita esse, ostendunt verba quæ attulimus Joannis cap.19. v.40. qui de Josepho, & Nicodemo ait: *Acceperunt ergo corpus Jesu, & ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire.* Divus Augustinus lib.1. de Civit. Dei cap.13. de Josepho, & Nicodemo hæc scripsit: *Laudabiliter commemorantur in Evangelio, qui corpus ejus de Cruce acceptum, diligenter atque honorifice tegendum, sepeliendumque curarunt.* Mysticas quasdam de myrrha & aloe observationes, itidemque de horto, in quo fuit

fuit Jesus sepultus, legere licet apud D. Thomam 3. par. qu.52. art.2.

134 Illud vero sedulo animadvertendum, Christi corpus in sepulcro fuisse conditum, quo nullum umquam antea cadaver injectum fuerat, ne cum Christus revivisceret, calumniaretur quispiam, non Jesum, sed alium ab eo surrexisse. Quod notat Hieronymus in cap.27. Matthæi. *Ne post resurrectionem, cæteris corporibus remanentibus, surrexisse alius fingeretur*. Fasciarum formam, quibus cadavera circumligabantur, elegantissimam exhibet Lamy in Harmonia Evangelica. De Sacra Sindone, qua Christi corpus involutum fuit, quamque Fideles Taurini venerantur, plura attulimus lib.4. de Canonizat. Sanctor. par.2. cap.31. num.17. De Sindone itidem, qua involutum est corpus Jesu, loquuntur Evangelistæ. S. Matthæus cap.27. v.59. *Involvit illud in Sindone munda*; Marcus cap.15. v.46. *Joseph autem mercatus Sindonem, & deponens eum involvit Sindone*; Lucas cap.23. v.53. *Et depositum involvit Sindone*; Joannes cap.19. v.40. *Ligaverunt illud linteis cum aromatibus*. Dissertationem edidit in fascias Christi Joannes Andreas Schmidt heterodoxus Auctor Amstelodami anno 1726. quæ Dissertatio est in tom.318. Miscellaneorum in Bibliotheca Dominici Cardinalis Passionei. Nullam fuisse opinatur hic Auctor Sindonem, in qua Corpus Christi fuerit involutum, sed unam eamdemque fuisse fasciam & Sindonem, quodque Joannes fasciam, id cæteros Evangelistas Sindonem appellare. Quod eo disputare videtur Auctor, idque ex tota dissertatione illa apparet, ut Taurinensis Sindonis fidem imminuat. Verum alia est Sindon, alia est fascia; nec quid causæ sit videmus, quamobrem in hac re ab illa conciliandorum Evangelistarum ratione recedamus, qua aliis in locis utimur ad Evangelistarum consensum demonstrandum; ut nempe stet illud, quod eorum quispiam scripserit, nec alius adversari censeatur, si forte omiserit; præsertim vero si & illud omissum sit, & aliud præterea narretur. Nam si duo sint, quorum alterum unus, alterum narret alter Evangelista, eaque pugnantia non sint inter se, tunc alteruter Evangelistarum alterius narrationem supplere, & alter alterum censendus est illustrare. Ac propterea omnis corruere videtur ejus Auctoris machina ad subruendam Taurinensis Sindonis venerationem admota.

Æquum fuit Christum condi in sepulcro novo. Refutatur Schmidii opinio de una tantum instita, qua involutum dicit corpus Christi, nulla adhibita Sindone.

135 Ad Passionis Jesu Christi absolvendam historiam reliquum est, ut de anno, die, & hora, quibus mortuus est, pauca quædam dicamus. Quod ad diem emortualem pertinet, vetus est & perpetua traditio, Christum vigesima quinta Martii die ob-

De anno, die, & hora, cum Christus est mortuus. Dies emortua-

iis Christi ex vetustissima & constanti traditione est 25. Martii. Rogerii Baconis & Tostati proscripta sententia.

obiisse, ut constat ex Tertulliano contra Judæos cap.8. Augustino lib.18. de Civ. Dei cap. ult. & Chrysostomo in Homilia in Nativitate Joannis Baptistæ. Henschenius Bollandiani Operis continuator præter Martyrologia Typis impressa, alia quatuor & viginti manuscripta in pluribus Europæ Bibliothecis se vidisse testatur, in quibus omnibus Jesu Christi mortem adnotatam comperit ad vigesimam quintam Martii diem. Extat etiamnum S. Hippolyti Martyris Portuensis Episcopi Canon Paschalis in Tabula marmorea incisus anno Chr.222., qui repertus est in Agro Verano anno 1551. In eo habetur: *Octavo Kal. Aprilis Passio Christi*. Hæc vero Tabula cum statua S. Hippolyti conservatur in Bibliotheca Vaticana. Rogerium Baconem Ordinis Minorum Mathematicarum disciplinarum peritissimum decimo tertio seculo existimasse Christum tertia Aprilis die mortuum esse, atque ob eam sententiam erroris suspicione notatum, & condemnatum, tradit Waddingus de Scriptor. Minorum & tom.2. Annalium. Consequutum est seculum decimumquartum, cum celebris Tostatus idem quibusdam publicis Thesibus propugnare ausus est Senis, ubi tunc Eugenius IV. cum Romana Curia morabatur; at Cardinalis Turrecrematæ opera, ea doctrina tanquam erronea proscripta est. Bertus tom.5. de Theologic. Discipl. lib.29. cap.7. pag.561. negat, Tostati propositionem illam fuisse damnatam, quinimmo ait, illum apologia edita eamdem doctrinam sustinuisse, quam etiam alii amplexi sint. Incognitam autem prudenter advertit vetustis auctoribus fuisse, quam ipse propterea rejicit, ostenditque multiplici eruditionis copia emortualem Christi diem fuisse 25. Martii.

Christus obiit ex Joanne hora quasi sexta, teste Marco hora tertia: quomodo a quibusdam concilientur Evangelistæ.

136 De hora haud ita levis est difficultas. Tertiam enim horam fuisse, qua Jesus expiravit, tradit Marcus cap.23. v.25. *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*. At Joannes cap.19. v.14. scribit, hora quasi sexta: *Erat autem Parasceve Paschæ hora quasi sexta*. Quidam ut eam, quæ videtur esse, tollant discrepantiam, ajunt hora tertia crucifixum Judæorum vocibus, qui magno clamore deposcebant illum ad necem; hora autem sexta re ipsa Cruci fuisse affixum, manibus pedibusque perforatis, ut videre est apud D. Thomam 3. par. qu.46. art.9. *ad secundum*, & Lect.3. in cap.19. Joannis.

Concinnior conciliatio. Judæi diem in quatuor dividebant partes, quarum

137 Verum longe melius concinniusque respondent ii, qui a Judæis observant diem dividi in quatuor partes; quarum prima tres diei horas continebat, & *Prima* appellabatur, quod ab ea esset diei initium. Altera ab hora tertia ad sextam, seu meridiem

diem porrigebatur, quæ dicebatur *Sexta*, quod ab hora tertia inchoaret. Tertia diei pars ab hora incipiebat sexta, & in horam desinebat nonam, &, quod a sexta hora inciperet, *Nona* vocabatur. Postrema denique pars a nona incipiebat, & occasu solis terminabatur, quæ dicebatur *Vespera*.

singulæ ternas diei horas continebant.

138 Harum qualibet partium tres horæ continebantur. Cum igitur Marcus scribit, Christum Cruci affixum esse *hora tertia*, non id factum esse intelligendum est initio horæ tertiæ, sed exeunte hora tertia, & jam jam sexta hora subeunte; & rursus cum Joannes dicit, Christum obiisse non absolute hora sexta, sed hora *quasi sexta*, tantum abest, ut a Marco dissentiat, ut potius inter eos pulchre conveniat; hora enim quasi sexta illud idem tempus est, cum hora tertia in finem vertit. Inter recentiores, qui ad hunc conciliant modum utrosque Evangelistas, vide Baronium ad ann. Chr. 34. num. 163. Maldonatum in cap. 27. Matthæi num. 25 Tillemont. Nota 31. ad J. Chr. vitam, Natalem Alexandrum in cap. 19. Joann. num. 14. Serry exercit. 56. Graveson. de Myster. & ann. Chr. pap. 315. & Gottum de verit. Rel. Christ. cap. 30. §. 2. num. 10.

Hora tertia, & hora quasi sexta idem est, ac exeunte hora tertia, & sexta subeunte.

129. Si quoto æræ Christianæ anno crucifixus est Jesus, ut etiam quoto anno ætatis suæ, differere in animo haberemus, controversiam sane gravem susciperemus, cui nostræ vires impares sunt, & ad eam expediendam justo opus esset volumine. Baronius ad ann. 34. num. 132. existimat, Christum mortuum ætatis suæ tertio & trigesimo anno, mense tertio, Tiberii anno decimo octavo. Gravesonus in citato opere pag. 305. putat, obiisse anno ætatis suæ trigesimo tertio ineunte, & decimonono imperii Proconsularis Tiberii. Calmetus in cap. 8. Ioann. num. 57. statuit, Christum obiisse, cum medium ageret ætatis annum trigesimum sextum. Natalis Alexander Differt. 2. sec. 1. Prop. 2. contendit, Iesum mortuum anno ineunte trigesimo septimo ætatis suæ, & Imperii Tiberii decimo nono. Honoratus a S. Maria in Observat. ad Regul. & usum Criticæ lib. 5. differt. 1. ait, communem esse traditionem, Christum triginta natum circiter annos mortuum esse, decimoquinto anno Tiberii. Quid harum rerum periti senserint, satis est retulisse. Interea, cum tacito quodam Ecclesiæ consensu probata, atque etiam communis videatur opinio, Christum mortuum esse trigesimo tertio ætatis suæ anno, seu ineunte, seu jam expleto, sive etiam tribus additis mensibus, ut existimavit Baronius, Imperii Tiberii decimo octavo, vel decimonono; nos huic sententiæ libentissime accedimus, de qua vi-

Quoto Christianæ æræ anno, quotque natus annos Christus mortuus sit, variæ sententiæ. Videtur mortuus 33. ætatis anno, Imperii Tiberii 19.

Missam, ad Altare reversus ponit super corporale, & Diaconus vinum, Subdiaconus aquam in Calicem interea infundunt: aquam Sacerdos hodie non benedicit: dextera manu Sacratissimam hostiam sustollit, ut a populo possit conspici; eam in tres dividit partes, quarum tertiam in Calicem tacitus indit. Prætermittuntur *Pax Domini*, & *Agnus Dei*; item aliæ duæ orationes, quæ ante Communionem dici solent; tertia vero recitata, *Perceptio*, accipit patenam cum corpore Christi, & maxima humilitate dicit: *Panem cœlestem accipiam, & nomen Domini invocabo*. Deinde percutit sibi pectus dicens, *Domine non sum dignus*; postea signat se Sacramento, quod deinde sumit reverenter. Tandem prætermissis omnibus, quæ dici solent ante sumtionem Sanguinis, sumit de Calice particulam Hostiæ, & vinum.

Hac die solum Hierosolymis ostendebatur populo Crux, in quam sublatus est Jesus. Fortasse inde orta disciplina in omnibus Ecclesiis exponendi Crucem.

134 Populi adorationi & aspectui Crucem exponi dudum monuimus. S. Paulinus epist. 31. novæ edit. ad Severum narrat, hac tantummodo die eam ipsam, cui Christus affixus est, Crucem Hierosolymæ exponi solitam Fidelium adorationi. *Neque præter hanc diem, qua Crucis ipsius mysterium celebratur, ipsa, quæ Sacramentorum causa est, quasi quoddam solemnitatis insigne profertur*. In eadem epistola de ea Cruce loquens paullo ante dixerat; *Quam Episcopus Urbis ejus quotannis, cum Pascha Domini agitur, adorandam populo Princeps ipse venerantium promit*. Quod autem memorata subjecit verba, *Neque præter hanc diem, qua Crucis ipsius mysterium celebratur*, inde arguitur loqui de Feria sexta in Parasceve, ut advertit Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 86. Nonnulli existimant, ab ea Hierosolymitanæ Ecclesiæ consuetudine communem hanc derivatam esse disciplinam publicæ venerationi Crucem exponendi; quam opinionem eruunt ex verbis illis Amalarii: *Fuerunt quidam, qui volebant dicere se velle eamdem Crucem adorare, in qua Dominus crucifixus est. Utinam in omnibus Ecclesiis haberetur. Quamvis omnis Ecclesia eam non possit habere, tamen non deest eis virtus sanctæ Crucis in suis Crucibus, quæ ad similitudinem S. Crucis factæ sunt*: ut est in lib. 4. cap. 14. de Ecclesiastic. Offic. in tom. 14. Biblioth. PP. Edit. Lugdun. ann. 1677. pag. 950.

Cur latriæ cultu adoranda etiam quælibet Crux ad ejus exemplū facta, in qua Christus obiit: rationes ex D. Thoma.

135 Nonnihil difficultatis Rabano subesse videbatur, non quidem in eo cultu, qui Cruci exhibetur hac die, sed in verbo, quo utimur, *adorationis*. Verum, ut bene advertit Bailletus Hist. hujus diei §. 2. num. 19. Fidei puritas pravam omnem amovet suspicionem. Ecclesia in Canticis ait: *O Crux adoranda*. Et alibi, *Tuam Crucem adoramus*. Celebris est Lactantii versiculus

Flecte genu, lignumque Crucis venerabile adora.

Theologis vero disputandum linquimus, Latriæ ne cultu, an minore aliquo Crucem venerari debeamus, quam fuse quæstionem pertractant Estius in 3. lib. sentent. dist. 9. §. 3. & Cardinalis Gapisuccus in appendice controversiæ, *Quo cultu sanctæ imagines sint colendæ*. Notat Thomassinus de dier. Festor. celebratione lib. 2. cap. 14. num. 20. cæremoniam hujus diei de adoranda Cruce a veteribus appellari *Adoratum*. Observat etiam, eos Episcopos, qui in Parisiensi Synodo Sacrarum cultum Imaginum rejiciebant, adorationem tamen Crucis in Feria sexta Majoris Hebdomadæ approbasse. *Et ideo Sancta Mater Ecclesia* (sunt verba Synodi) *toto Orbe terrarum inter cætera innumera Crucis Sacramenta decrevit, licitum esse universis Catholicis ob amorem Passionis Christi, ubicumque eam viderint, inclinando, si voluerint, venerari: Et insuper die sancto, quo Passio domini in universo Mundo specialiter celebratur, cum omni devotione universum Ordinem Sacerdotalem, seu cunctum populum adorare*. Et D. Thomas 3. par. quæst. 25. art. 4. docet, Crucem, cui Christus affixus est, latriæ cultu adorari, tum quod ea nobis exprimit Christi figuram in Cruce pendentis, tum etiam præsertim quod ejus sanguine fuerit perfusa: eodem etiam Latriæ cultu quamlibet ex quacumque materia Crucem ad illius Crucis exemplum factam itidem adorari, quod imaginem repræsentet Christi in Cruce extensi; quod tamen ita est intelligendum, ut adoratio ad Jesum Christum referatur; nam si Crux consideretur tamquam pertinens quiddam ad Christum Dominum, ad quem veluti terminum non referatur adoratio, non latriæ cultu, sed hyperduliæ tantum est colenda; cujusmodi cultus B. Virgini exhibetur, cui, etsi propius quam Crux ad Christum pertineat, cum eam tamquam unam ex iis rebus, quæ Christi sunt, veneramur, cultum quidem peculiarem exhibemus, sed qui nonnisi hyperduliæ cultus est.

De Trisagio, Sanctus Deus, Sanctus fortis &c. *A puero quasi divinitus allato Constantinopoli sub Imperio Theodosii. Cur eo utatur Occidentalis Ecclesia hac die Græce & Latine.*

136 Innuimus paulo ante, in fine cujusque improperii, interea dum Cux adoratur, cani celebre Trisagium, & quidem Græce & Latine, *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*, *Sanctus immortalis*, *miserere nobis*. Menologium Græcorum narrat, sub Imperio Theodosii vigesimaquarta die Septembris vehementissimo terræ motu Constantinopolim esse concussam: Imperatorem una cum Proclo Patriarcha, & populo universo ad implorandam Dei opem confugisse: puerum repente in aera sublatum; cumque omnes metu perterriti exclamarent *Kyrie Eleison*, puerum in terram descendisse, atque alta monuisse populum voce, ut Trisagium caneret ad hunc modum, *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*,

San-

Sanctus & immortalis, vix ea loquutum repente mortuum concidisse. Devota hæc oratio in Ecclesia Orientali frequentissime usurpatur. Ea vero hac die præsertim utitur occidentalis Ecclesia, Latine, ut propriam suam linguam adhibeat, Græce vero etiam, ut alludat illi divinæ voci, quam puerum illum diximus Constantinopoli edidisse. Vid. Goar. in Notis ad Rituale Græcorum pag. 109. edit. Venetæ ann. 1730.

137 Petrus Fullo, ut inveheret hæresim Theopaschitarum, qui naturam divinam passam in Cruce falso affirmabant, ea verba Trisagio addidit: *Qui Crucifixus es pro nobis, miserere nobis*; quod a Catholicorum cœtu reprobatum fuit. Qua additione cum Armeni usi essent usque ad XI. seculum, a Gregorio VII. Epist. 1. lib. 8. moniti sunt, ut eam omitterent. *Clausulam*, inquit summus ille Pontifex, *quam in illa laude subjungitis: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis: istam videlicet*, qui crucifixus es pro nobis; *quoniam nulla Orientalium præter vestram, sed nec Sancta Romana Ecclesia habet, vos totius scandali occasionem, pravique intellectus suspicionem vitantes, superaddere de cætero omittatis*. Armeni, etiamsi Decretum illud Gregorius VII. ediderit, eadem verba in Trisagio retinuisse videntur. Cum patrum nostrorum memoria de concilianda inter eam Gentem & Romanam Ecclesiam communione & pace ageretur, inter cætera dubia illud in Congregatione de Propaganda Fide die 30. Januarii ann. 1635. propositum fuit: *An Trisagio: quo utuntur Armeni, possit addi: Qui passus est pro nobis*. Et rescriptum fuit: *Congregatio negative respondit: nam in Liturgia Armenorum decantato Trisagio in honorem Sanctissimæ Trinitatis, adduntur prædicta verba secundum Theopaschitarum hæresim damnatam in Concilio Romano sub Felice Papa. Et licet in alio loco ad personam Filii Trisagium applicetur, nihilominus Trisagium ab Angelis traditum, & in honorem & glorificationem Sanctissimæ Trinitatis decantari solitum, non videtur posse formaliter attribui Christo Domino, uti scilicet tantum personæ ejusdem Sanctissimæ Trinitatis.*

Nec valet id fuisse concessum Maronitis: quia alio modo in eorum libris Hymnus glorificationis prædictus concipitur; & non fuit etiam ille modus expresse a Sede Apostolica approbatus.

Additio ad illud Trisagium Petri Fulloris, Theopaschitarum hæresim olens, a Catholicis damnata. A Gregorio VII. interdictum Armenis ea uti: quæ tamen ab iis postea adhibita videtur.

138 Denique de Missa etiam quædam supra attigimus, quæ hac die celebratur. Eam vero Missam non, ut vulgo ajunt, siccam dici oportet, sed Missam Præsanctificatorum, in qua Sacerdos sola specie panis, die quæ præcessit proxima consecrati, communicat. Missam enim siccam eam dicimus, in qua neque consecratio fit, neque Christi corpus sumitur, & Sacerdos, licet Sacerdo-

Missa hujus diei non sicca, sed Missa Præsanctificatorum appellanda.

cerdotalibus indutus vestibus, ita Missam recitat, ut omittat tamen omnia, quæ summissa voce dicuntur: Præfationem quidem recitat, & Pater noster, sed Canonem & reliquas Secretas omnes prætermittit; non hostiam habet, non Calicem, nihilque eorum dicit aut facit, quæ super Eucharistiam fieri solent, ut videre licet apud Durandum in Rationali lib.4. cap.1. Contra vero in Missa Præsanctificatorum nihil omittitur præter Eucharistiæ consecrationem, quod Sacramentum sub unica specie sumitur panis quem pridie ejus diei sacerdos consecravit, ut explicat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag.75. *In Parasceve Majoris Hebdomadis non consecratur Corpus Christi, sed Sacerdos in Missa utitur Præsantificatis, idest hostiis ante consecratis tum pro se, tum pro omni populo.*

In Orientali Ecclesia per totam Quadragesimam Missa Præsanctificatorum celebratur, Sabbatho, & Dominica exceptis. Ritus quorumdam Græcorum in hac re parum probatus. Græcorum criminationes adversus Latinos.

139 In Ecclesia Græca Missa Præsantificatorum dicitur omnibus Quadragesimæ diebus, Sabbatho, & Dominica exceptis, ut constat ex Laodicena Synodo, quam Baronius existimat ante Concilium Nicænum habitam: *Non oportere in Quadragesima panem offerre, nisi in Sabbatho, & Dominicis diebus*; verba sunt ex Canone 48. Et in Concilio Trullano Can. 52. *In omnibus sanctæ Quadragesimæ jejunii diebus, præterquam Sabbatho, & Dominica, & Sancto Annunciationis die, fiat sacrum Præsanctificatorum ministerium.* Id etiamnum in Orientali Ecclesia in usu esse testatur Cardinalis Bona lib.1. Rer. Liturgicar. cap.15. num.5. *Hunc morem adhuc servat Orientalis Ecclesia.* Bossuetus Meldensis Episcopus volum.5. suorum Operum edit. Argentinæ ann. 1742. in Tract. de Communione sub utraque specie tradit, plerosque Græcorum hoc tempore aliquot pretiosi Sanguinis guttas supra panis consecrati partes in formam Crucis aspergere, easque pro diebus insequentibus reservare ad Officium Præsanctificatorum: quem morem invectum fuisse post Schisma Cerularii, & a melioris notæ auctoribus Græcis nec probari, nec usurpari luculenter ostendit. Nicetas Pectoratus Romanam Ecclesiam criminatur, quod per Quadragesimam, Sabbatho & Dominica exceptis, Missam Præsanctificatorum non celebret: cujus repressa merito fuit audacia ab Humberto Cardinali Silvæ Candidæ tom.4. Biblioth. Patrum, ut videre etiam licet apud Goar. loc. cit. pag.173. qui tamen monet, Cardinalem multis in rebus justos prætergressum esse fines; quod fusius refert Juvenin. de Sacram. Dissert. 5. quæst.8. cap.1.

Cur apud Latinos hac die tantum celebretur Missa

140 Verum utcumque sit de ejusmodi re, si quis est, qui quidquid de Præsanctificatorum Missa apud Græcos disputari potest, sibi cupiat expromi, adeat Leonis Allatii Dissertationem ad cal-

ad calcem Operis de Consensu perpetuo Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis adjectam,& Le-Brun in explicat. Missæ tom.2. art.2. pag.372. edit. Parisien. Apud Latinos hac die Præsanctificatorum Missa tantummodo celebratur ea ratione, quam innuit Hugo a S. Victore de Specialibus Missæ Observationibus cap.20. *Quæritur, quare hac die Missa non cantetur, sed corpus Christi reservatum die præcedenti sumatur. Ad quod dicitur ex decreto Innocentii Papæ Missam hoc biduo non celebrari, ut in Pastoribus Ecclesiæ status temporis illius apud Apostolos ostendatur, qui, sicut Propheta prædixerat, Percusso Pastore dispersi erant &c. Quæritur iterum, quare hac die non sumatur sanguis Christi, sicut & caro Christi; ad quod dico, quod utrumque sub utraque specie sumitur. Sed quia species vini labilis non potest tuto reservari, sine ea corpus Christi reservari constitutum est.* Quæ repetit etiam Claudius Espencæus lib.2. de adoratione Eucharistiæ cap.13.

Præsanctificatorum ex Hugone a S. Victore.

142 Alludit Hugo ad Epistolam Innocentii I. ad Decentium Episcopum Eugubinum: *Feria sexta* (verba sunt ex illius Epistolæ capite 4.) *propter Passionem Domini jejunamus. Sabbathum prætermittere non debemus, quod inter tristitiam & lætitiam temporis illius videtur inclusum. Nam utique constat, Apostolos biduo isto & in mœrore fuisse, & propter metum Judæorum se occuluisse. Quod utique non est dubium, intantum eos jejunasse biduo memorato, ut traditio Ecclesiæ habeat, isto biduo sacramenta penitus non celebrari. Quæ utique forma* (jejunandi) *per singulas tenenda est hebdomadas propter id, quod commemoratio diei illius semper est observanda.* Ac de ejusmodi consuetudine, quam servat Occidentalis Ecclesia celebrandi in Parasceve Missam Præsantificatorum, vetera reperias documenta apud Pouget Instit. Catholic. tom.1. pag.841. tom.2. pag.272. & apud Bailletum Hist. hujus diei §.2. Amalarius, & Alcuinus hujus rei rationem afferunt. *Quia in hac die Dominus se ipsum obtulit, & ipsa oblatio sufficit ad salutem credentium.* Innocentius I. rationem adducit paullo ante memoratam, quæ ab Apostolorum mœrore desumitur, & a jejunio, quo hunc diem transegerunt; & hæc quidem ratio longe cæterarum visa est accomodatissima Mabillonio par.2. Musei Italici Commentar. ad Ord. Rom. & Gravesonio de Mysteriis & annis Christi pag.455. Quærit Vertus tom.4. Explicat. Cæremon. Eccl. Observat. 35. pag.293. Edit. Parisien. ann.1713. an Innocentii I. verba de quibuscumque Feriis sextis, & Sabbathis cujuslibet Hebdomadæ sint intelligenda, an vero de sexta tantum feria in Parasceve, & Sabbatho Sancto; ea enim verba sextas omnes ferias, & Sabbatha totius anni videntur complecti. Verum

Hugonis verba respiciunt Epistolam Innoc. I. ad Decentium. Locus Innocentii quomodo intelligendus.

rum cum Innocentius mœrorem commemoret, quo capti sunt Apostoli Feria sexta, qua die Christus Jesus est mortuus, & Sabbatho insequenti, quo ejus corpus jacuit in sepulcro, jure inde arguit, ea verba de Feria sexta in Parasceve, & Sabbatho sancto esse intelligenda.

Hugo negat hac die dici Missam, sed intelligit eam quæ celebratur per annum. In Hispaniis obsoleverant cæremoniæ hujus diei, & Ecclesiæ erant clausæ. Concilium Toletanum IV. eas cæremonias restituit.

142 Ait Hugo in loco, quem supra attulimus, Feria sexta Majoris hebdomadæ & Sabbatho Missam non celebrari. Verum si quis ejus verba attente consideret, facile intelliget de ea Missa loqui, quæ aliis diebus celebrari solet; nec Præsanctificatorum Missam ejus verbis excludi, quæ cum omnibus cæremoniis, quas scripsimus, semper in Occidentali Ecclesia celebrata est in Parasceve. In Hispaniis abusus ille irrepserat, ut Ecclesiæ hac die essent clausæ, & prorsus ab omni sacra cæremonia & divino cultu feriarentur; quem abusum sustulit Concilium Toletanum IV. Can.7. *Comperimus, quod per nonnullas Ecclesias in die Sextæ Feriæ Passionis Domini, clausis Basilicarum foribus, nec celebratur Officium, nec Passio Domini populis prædicatur, dum idem Salvator noster Apostolis suis præceperit dicens: Passionem & Mortem & Resurrectionem meam omnibus prædicate. Ideo oportet eodem die Mysterium Crucis, quod ipse Dominus cunctis nuntiandum voluit, prædicari, atque indulgentiam criminum clara voce omnem populum postulare, ut pœnitentiæ compunctione mundati venerabilem diem Dominicæ Resurrectionis, remissis iniquitatibus, suscipere mereamur, Corporisque ejus & Sanguinis Sacramentum mundi a peccatis sumamus.*

Sacerdos in Missa Præsanctificatorũ sumit revera Corpus & Sanguinem Christi. Vinum non consecratur ex immersione particulæ in calicem.

143 Præterea ait Hugo, nullo modo negari posse, Sacerdotem hac die sumere Christi Corpus & Sanguinem; utrumque enim revera esse sub specie panis, præcedenti licet die consecrati: additque id in causa esse, cur vinum non servetur die præcedenti consecratum, quod periculo irreverentiæ actio ista non careat. Quidam Græcorum contendunt, sumi in Missa Præsanctificatorum Corpus & Sanguinem tum sub specie panis, tum etiam sub specie vini; putant enim; per immersionem particulæ in calicem, ex Sacratissima Hostia detractæ, transubstantiationem fieri vini in Sanguinem. Sed hi sunt recentiorum Schismaticorum errores: Veteres enim Græcorum semper credidere, ut ipsi credimus, non aliter vinum posse consecrari, quam proferendis verbis, quæ formam constituunt Sacramenti, ut animadvertit Christianus Lupus ad Can.52. Conc. Trullani tom.2. veter. edit. pag.956. *Verum respondeo, hæc esse novella Schismaticorum commenta. Antiqui omnes Græci nobiscum credidere, Eucharistica elementa sine mysticis verbis non posse consecrari. Quocirca non ab ipsis*

ipsis elementis hæc Missa vocatur Præsanctificatorum, sed a rebus contentis: quod nempe sub unica panis specie sit non solum Domini Corpus, sed & Sanguis.

144 Nemo profecto inficiabitur, quosdam etiam fuisse inter nostros Latinos Scriptores eosque Catholicos, qui affirmarunt, in Missa Præsanctificatorum corpus & sanguinem sumi sub specie non modo panis, sed etiam vini, quod vinum consecretur vel per orationem *Pater noster*, vel per immersionem particulæ panis consecrati in Calicem injectæ. Durandus in Rationali lib.6. cap.75. hanc quæstionem proponit: *Numquid vinum, quod in die Parasceves cum Dominico Corpore servato sumitur, in Altari consecratur, & Sanguis Christi efficitur per immissionem ipsius Corporis in Calicem, & ejus tactum?* Cui quæstioni respondet, quosdam esse, qui putent, vinum effici sanguinem Christi, Micrologum & Amalarium innuens: *Super hoc dicunt quidam, quod per Dominicam Orationem, quæ tunc dicitur, fit consecratio, seu commutatio vini in sanguinem.* Id vero ait minime verum esse; nam si ea vis esset Orationis Dominicæ, panis etiam consecraretur, atque inde existeret illud absurdum, quod supervacaneum esset ad sextam Feriam reservare panem præcedenti die consecratum. *Nos tamen hoc non dicimus; quia si hoc jam esset, non esset necesse Corpus Domini ad diem illum reservari*: ac statuit, vinum sanctificari quidem contactu sacræ particulæ, non vero consecrari, neque ejus transubstantiationem fieri in sanguinem Christi. *Dicimus ergo illud non consecrari, sed sanctificari. Differt autem inter hæc: nam consecrari est consecratione transubstantiari; sanctificari est ex contactu seu admixtione sacræ rei reverendum & sanctum effici, ut patet in aqua benedicta.* Sylvius tom.5. suorum Operum edit. Antverpien. in Oratione I. *De Officio Parasceves*, more suo accurate tractat hoc argumentum, & quæ objiciuntur auctoritates explicat; magnum intercedere discrimen ostendens inter consecrari & sanctificari. *Vinum enim sanctificari est ex admixtione, vel contactu rei sacræ reverendum & sanctum effici: consecrari vero est, illud vi verborum consecrationis transubstantiari in sanguinem Christi.*

Quidam ex Latinis in eadem fuere sententia, qua Græci Schismatici, vinum consecrari per immersionem Corporis Christi.

145 Hæretici, qui adversus Ecclesiæ sensum pugnant pro Communione sub utraque specie, libenter eorum amplectuntur sententiam, qui in Missa Feriæ sextæ existimarunt, per particulam sacratissimæ hostiæ in Calicem injectam vinum consecrari; ita enim se ab eo argumento liberant, quod adversus eos depromimus ex ea Missa, in qua Sacramentum sumitur sub unica specie panis. Sed eos magno in errore versari ostendit Mabillonius to.2. Musei

Hæretici, qui pugnant pro Communione sub utraque specie, eam amplexi sunt sententiam. Eos confutavit egregie Mabillonius. Ab ea

sententia semper abfuit Romana Ecclesia.

Musei Italici in Commentar. ad Ord. Rom. §.12. & sequen. ubi veterem fuisse docet controversiam, utrum per particulæ contactum vinum consecraretur: quod observavit etiam Georgius Cassander in sua Liturgia cap.31. pag.76. Ecclesiam Romanam semper existimasse, non consecrari; in aliquo ex Ordinibus Romanis reperiri ea verba: *Sanctificatur autem vinum, non consecratum per sanctificatum panem*; ea tamen in textum inducta apparere; Patrum & gravissimorum Scriptorum summum in eo esse consensum, ut doceant nonnisi vi verborum Christi, quæ Sacerdos proferat, vinum consecrari; Feria sexta Majoris Hebdomadæ propter ejus diei mœrorem Præsanctificatorum Missam esse introductam; panem pridie ejus diei consecratum a Sacerdote, non autem vinum sumi, quod panis facile conservari possit sine periculo irreverentiæ, vinum vero non item; disciplinam denique idcirco invectam, ut vinum & aqua in Calicem infundatur, atque eo injiciatur sacræ hostiæ particula, ut a Christo instituta ad exemplum convivii sacra Communio eo modo exprimeretur, qui esset Cœnæ Christi accomodatior. *Nimirum quia Communio sacri convivii rationem habet, ex cibo & potu debet constare. At quoniam altera Eucharistiæ species in crastinum reservanda haud videbatur, nec isto biduo Sacramenta celebrari mos sinebat; inde factum est, ut ex puro vino aqua mixto, sed tamen particula Eucharistiæ sanctificato altera convivii pars, videlicet potus, suppleretur.* Plura etiam, quæ cum iis quæ scribit Mabillonius consentiunt, reperias apud Vert. cit. tom.4. pag.293. & sequen. Herminier tractatu de Sacramentis tom.2. cap.15. ubi agit de forma Eucharistiæ, animadvertit, in pluribus vetustis Missalibus Galliæ, Angliæ, Germaniæ, & Hispaniæ hunc loquendi reperiri modum, vinum nempe sanctificari, & Christi Sanguinem fieri, cum Hostia consecrata in calicem injicitur; sed hanc fuisse docet quorumdam parum sane probabilem opinionem, & ante 9. seculum omnibus incognitam, quam vehementer impugnavit S. Bernardus Ep.69. Joannes Beletus cap.99. & Jacobus Cardinalis de Vitriaco Histor. Occidentalis cap.38. Idem Herminier, quod supra innuimus, eodem loco confirmat, Romanam Ecclesiam numquam ejusmodi amplexatam esse doctrinam; eaque verba ex quodam Ordine Romano, *Sanctificet autem vinum consecratum per sanctificatum panem*, abesse monet a veteribus Codicibus Vaticano, Corbejensi, & Colbertino, juxta ea, quæ scripsit loco cit. Mabillonius. Alcuinum, Micrologum, Amalarium, & Ordinem Romanum modo nominatum commemorare non prætermisit Bossuetus Meldensis Episcopus tract. *de Communione sub utra-*

utraque specie vol.5. suorum Operum edit. Argentinen. pag.254. & invictis probat argumentis, eos Scriptores numquam sensisse, sanctificationem ex hostia in vinum injecta veram esse consecrationem, qua vinum convertatur in Sanguinem; sed existimasse eam sanctificationem inferioris esse ordinis alteriusque naturæ, cujusmodi eam describit S. Bernardus Epist.69. qui ait, vinum cum hostia consecrata mistum, etiamsi non ea peculiari solemnique Consecratione consecratum sit, qua in Sanguinem Christi converatur, sacrum tamen esse ex Corporis Domini Nostri contactu, sed longe diversa ratione ab ea, quæ fit virtute verborum, quæ ex Evangelio desumta sunt.

146 In hac Feria sexta nulli sacra præbetur Communio, nisi forte gravis quædam necessitas urgeat, juxta Rubricam Missalis Romani: *Hodie* (Feria 5.) *reservat Sacerdos in loco decenti & convenienti hostiam consecratam pro die sequenti, in quo non conficitur, vel etiam plures, si necesse fuerit, pro infirmis*. Sed non hanc semper fuisse disciplinam, & hac etiam die populo sacras particulas distribui consuevisse, quæ pridie essent consecratæ, probant certissima monumenta, ut ostendimus institutione 18. tom.11. Porro quanta fuerit veterum Christianorum hac die jejunii severitas, docuimus institutione 16. tom.XI. pag.98.

Nulli in hac die sacra Communione præbetur, etsi non ea semper fuit disciplina.

CAPUT VIII.

De Sabbatho Sancto.

1 FEriæ sextæ in Parasceve succedit Sabbathum Sanctum. Hoc die sacram illam & mysterii plenam Christi quietem in sepulcro, ejusque descensum ad inferos, seu statum illum Jesu Christi, quamdiu anima a corpore fuit sejuncta, recolit Ecclesia. Quamobrem hujus diei Mysterium satis aperiri videtur, si duo ista explicentur. Sed cum ex ea, quæ nunc viget, disciplina sacræ complures aliæ hoc Sabbatho peragantur cæremoniæ, quæ Resurrectionem Domini respiciunt, & ipsa Missa in hac die celebretur de Resurrectione, necessarium propterea putamus de Christo etiam a morte reviviscente sermonem habere.

Quod Mysterium hac die recolat Ecclesia. Cur sermo instituatur etiam de Christo reviviscente.

2 Ex Decreto quod innuimus Innocentii I. nec Feria sexta, nec Sabbatho Divina mysteria celebrabantur. Introducta est in Occidentalem Ecclesiam Præsanctificatorum Missa feria 6. in Parasceve celebranda. Ejusmodi Missæ celebrandæ Ritus non potuit extendi etiam ad Sabbathum: cum enim ejus diei Officium post horam nonam incipiat, & desinat ad Solis occasum, nihil

Vetus disciplina non recedendi ab Ecclesia ante mediam noctem in Pervigilio Paschæ. Mos celebrandæ

Missæ in nocte ante Pascha viguit usque ad ætatem Durandi, & Valdensis, etsi jam tum cœpta est anticipatio ejus Missæ;

temporis præsantificatorum Missæ celebrandæ suppetebat, ut bene advertit Bailletus in Historia hujus diei §. 2. Docet Tertullianus lib. 2. ad uxorem cap. 4. morem tum fuisse celebrandi Missam in nocte Sabbathi. *Quis solemnibus Paschæ adnoctantem securus sustinebit?* Et Hieronymus in cap. 25. Matthæi testatur, ex Apostolica traditione populum ante mediam noctem non consuevisse ab Ecclesia discedere in Pervigilio Paschæ. Iis etiam temporibus, quæ consequuta sunt, ejusmodi viguit disciplina; scribit enim Theodorus Balsamon ad Canonem 90. Trullanum, pios Christianos totum in Ecclesia Sabbathum exigere solitos fuisse, sexta vero noctis hora, hoc est media nocte, communicare, & hora noctis septima matutinæ Psalmodiæ adesse. Durandus, qui vivebat anno 1280. lib. 5. Rationalis cap. 76. testatur, ad suam usque ætatem in quibusdam Ecclesiis morem ejusmodi retentum. Idem affirmat Thomas Waldensis ca. 25. to. 3. Doctrinalis, antiquitati, idest post annum 1400. Fatendum tamen ante ætatem Durandi a Valdensis cœptam esse Missæ anticipationem. Etenim Hugo de S. Victore, qui obiit anno 1140. lib. 3. de specialibus Missæ observationibus cap. 21. *Jam fere*, inquit, *transacto die Sabbathi Officium hoc celebrarunt*, (Veteres nimirum Missam Sabbathi Sancti) *sed modernorum debilitas ad epulas festinans tempus prævenit destinatum*. Nunc canitur Missa circa meridiem: & quamquam anticipatur tempus; non ideo tamen quidquam in orationibus est immutatum, in quibus fit noctis mentio; nam in Collecta hæc leguntur: *Deus, qui hanc sacratissimam noctem gloria Dominicæ Resurrectionis illustras*; & in Præfatione: *In hac potissimum nocte*; & alibi: *Communicantes, & noctem Sacratissimam celebrantes*.

Non decuit, Corpus Christi putrescere in sepulcro ex D. Thoma.

3 D. Thomas 3. par. qu. 51. art. 3. quæstionem proponit, *utrum corpus Christi fuerit in sepulcro incineratum*; & respondet, non decuisse Christi corpus putrescere; etsi enim, si spectetur conditio naturæ passibilis, putrescere poterat; non tamen putrefieri potuit, si ratio habeatur meriti putrefactionis, quod est peccatum; ac proinde tribuit virtuti Divinæ, quod Christi Corpus immune servatum sit a corruptione, & ab illa maledictione Genes. cap. 3. v. 19. *Pulvis es, & in pulverem reverteris*. Oraculum illud Psalmi 15. v. 10. *Quoniam non derelinques animam meam in Inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem*, docet Petrus Apostolus Act. cap. 2. v. 31. in Jesu Christo esse impletum: *Providens loquutus est de Resurrectione Christi, quia neque derelictus est in Inferno, neque caro ejus vidit corruptionem*. Neque huc quidquam amplius addendum putamus, qui de incor-

ruptione

ruptione Corporis Christi jam disseruimus lib.4. de Canonizat. Sanctor. par.1. cap.30. num.2. Sylvius expendens D. Thomæ verba loc. cit. in respons. ad secundum, ubi S. Doctor Corpus Christi docet, *quantum ad conditionem naturæ passibilis, fuisse putrefactibile*; hæc scribit: *Ita nimirum ut non obstante unione Verbi, mori & putrefieri potuisset, si nullum aliud miraculum accessisset*.

4 Agit itidem D. Thomas in 3. par. de animæ Christi descensu ad Inferos. Si quis vero, quæcumque eo pertinent, cupiat sibi dari adversus hæreticos pulcre explicata, & ad exactam examinis trutinam revocata, adeat Bellarminum tom.1. Controvers. lib.4. de Christi anima a cap.1. usque ad 16. integrum, Petavium Theologicor. Dogmat. lib. 13. cap.15. & sequen. Estium lib.3. distinct.22. §.2. Thomassinum Theologic. Dogmat. tom.2. lib.4. cap.9. Plura sunt in Sacris paginis loca, unde ad illud Fidei dogma probandum depromuntur argumenta. Psalmo 15. v.10. *Non relinques animam meam in Inferno*. De Christo dixit Zacharias cap.9. v.11. *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua*. Regius Psaltes pluribus in locis ex persona Christi ait, suam ad Inferos animam descendisse, atque inde abiisse. Et Sapientia divina in Ecclesiastici cap. 24. v.45. *Penetrabo*, inquit, *omnes partes inferiores terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino*.

Christi anima descendit ad Inferos.

5 Celebris vero est textus Epistolæ 1. v.18. D. Petri cap.3. *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est justus pro injustis, ut nos offeret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem Spiritu, in quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe*. Ad illius Epistolæ D. Petri caput tertium adde illud ex capite quarto v.6.: *Propter hoc & mortuis evangelizatum est, ut judicentur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum Deum in spiritu*. Qui textus si intelligatur de prædicatione facta in diebus Noe, omnino non videmus, quî verba secum ipsa constent. Et sane quomodo hæc cohæreant; Christus in Passione sua mortuus est carne, sed vivus remansit in spiritu; idcirco Deus olim prædicavit hominibus per Noe? ut bene animadvertit Bellarminus loc. cit. cap.13. *Si hic locus intelligatur de prædicatione facta in diebus Noe, non apparet, quorsum hic sit inserta ista narratio. Quomodo enim ista cohærent: Christus in Passione sua carne mortuus est, spiritu vivus mansit: ideo Deus olim prædicavit hominibus per Noe?* Con-

Locus Epist. Beati Petri cap.3. explicatus.

tra si intelligatur de descensu Christi ad inferos, optime omnia inter se nexa cohærent. Cum enim Petrus voluerit ostendere Christum passum, & mortuum remansisse vivum quoad animam, id optime confirmat, si dicat animam Christi ad Inferos descendisse, atque ibi spiritibus eo carcere detentis prædicasse, iis præsertim, qui diluvii aquis fuerant absumpti, quique crediderant, & in extrema vita pœnitentiam egerant, sed de eorum salute dubitabatur. Videatur Estius in cap. 3. Ep. 1. D. Petri num. 20. ubi notat, Petrum eorum, qui in diluvio interierunt, mentionem facere, *quia nunquam tanta hominum multitudo simul periit, & secundum animas ad Inferna descendit*; & quia inde commoda erat Apostolo transitio ad loquendum de Baptismo (*quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma*) cujus figura fuit Arca Noe.

Communis consensus Patrum de Christi descensu ad Inferos. Ex Ruffino fortasse heretici impulsi sunt ad negandum ejusmodi descensum.

6 Verum omnis in hac re sublata est difficultas communi omnium Patrum Græcorum & Latinorum consensu, quorum dicta in unum congessere Bellarminus, & Petavius. Quamobrem Thomassinus loc. cit. pag. 283. optime concludit: *Tanta est antiquorum utriusque Ecclesiæ Patrum ab ipsis usque primis Christiani nominis temporibus concordia & conspiratio, tanta proinde omnium consensio Ecclesiarum in hunc Christi ad Inferos descensum ut sine injuria Fidei Catholicæ nemo secus sentire possit*. Ruffinus in expositione Symboli Apostolorum, *Sciendum*, inquit, *sane est, quod in Ecclesiæ Romanæ Symbolo non habetur additum*, Descendit ad Inferos; *sed neque in Orientis Ecclesiis habetur hic sermo. Vis tamen verbi eadem esse videtur in eo, quod sepultus dicitur*. Ex hoc Ruffini loco credibile est hæreticos depromsisse rationem, quamobrem Christi descensum negarent ad Inferos. Levis tamen in Ecclesia Ruffini auctoritas, quem Origenianis contractum erroribus nemo est qui nesciat. Præterea non de Symbolo Apostolorum loquitur, sed de Nicæno, aliisque Symbolis.

Symbola non omnes, sed vel potiores, vel in controversia positos articulos continent.

7 Sed dubitatio summovetur omnis, si animadvertimus, non omnes Fidei articulos in Symbolum Patres voluisse conjicere, sed vel potiores, vel eos, de quibus per ea tempora aliqua esset coorta controversia. Neque vero, quod in quibusdam Symbolis ille non contineatur articulus, inde sequitur, non habitum fuisse a Patribus unum ex Fidei capitibus, cum præsertim in plurimis aliis Symbolis disertissime legatur expressus. Vide quæ scripsit eruditus vir Josephus Blanchinus in *Enarratione Pseudo-Athanasiana in Symbolum*, Veronæ anno 1732. pag. 51. & sequen. Natalis Alexander Dissert. 12. Sæcul. I. observat in nostro Symbolo haberi *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus*

pultus descendit ad Inferos; in Aquilejensi passionem & mortem prætermitti: *Crucifixus sub Pontio Pilato, & sepultus descendit ad Inferos*; & in Romano cæterisque Orientalibus Symbolis non inveniri descensum ad Inferos. Verum monet, in Aquilejensi Symbolo nullatenus prætermitti Passionem & mortem, quæ in crucifixione & sepultura continentur; neque itidem in Romano cæterisque Orientalibus Symbolis descensum ad Inferos prætermissum videri, qui in sepultura comprehensus intelligitur; quemadmodum enim Christi corpus ad locum suum descendit, ad terram scilicet, qui locus est corporum; ita ejus Anima ad animarum locum descendit, ad eam nimirum Inferorum partem, in qua Sanctorum animæ veluti captivæ detinebantur, ut eas illinc eriperet, & triumphator secum una sublimes in Cœlum duceret.

8 Itaque corpus Christi quievit in sepulcro, anima descendit ad Inferos, Divinitas vero neque a corpore, neque ab anima fuit sejuncta, sed cum iis, licet separatis, hypostatica unione conjungebatur; quod egregie probat D. Thomas 3. par. qu. 50. artic. 2. ubi ait, donum, quod per gratiam Dei conceditur, sine culpa non revocari; ac propterea cum nulla in Christo fuerit culpa, fieri non potuisse, ut in illius morte solveretur unio hypostatica, & divinitas a carne separaretur; præsertim cum unionis gratia maxima sit, & maxime permanens: *Et etiam magis permanens ex sui ratione, quia hæc gratia ordinatur ad unionem personalem, gratia autem adoptionis ad quamdam unionem affectualem; & tamen videmus, quod gratia adoptionis numquam perditur sine culpa. Cum igitur in Christo nullum fuerit peccatum, impossibile fuit, quod solveretur unio Divinitatis a carne ipsius. Et ideo sicut ante mortem caro Christi unita fuit secundum personam & hypostasim Verbo Dei, ita & remansit unita post mortem, ut scilicet non esset alia hypostasis Verbi Dei, & carnis Christi post mortem*. Idem S. Doctor eamdem confirmat doctrinam in 3. sentent. dist. 21. qu. 1. art. 1. Quod si in morte Christi Divinitas a corpore non fuit separata, docet S. Doctor ead. 3. par. qu. 50. art. 3. multo minus ab anima fuisse sejunctam: *Anima unita est Verbo Dei immediatius, & per prius quam Corpus, cum corpus sit unitum Verbo Dei mediante Anima. Cum ergo Verbum Dei non sit separatum in morte a corpore, multo minus separatum est ab anima*. Quapropter in Catechismo S. Tridentinæ Synodi ad expositionem quarti Articuli habentur hæc verba: *Quare cum Jesum mortuum esse dicimus, id significamus, ejus animam a corpore divisam esse; neque tamen concedimus Divinitatem sejunctam a corpore; quin potius constanter credimus, & confitemur, anima ejus a cor-*

Corpus Christi quievit in sepulcro, Anima descendit ad Inferos, Divinitas cum Corpore & Anima licet sejunctis hypostatice fuit unita ex Divo Thoma.

a corpore divisa, Divinitatem tum corpori in Sepulcro, tum animæ apud Inferos conjunctam semper fuisse. Refert Cardinalis Pallavicinus in Historia Concilii Tridentini lib.17. c.6. num.6. Religiosum quemdam hominem, nomine Amantem, Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis, Episcopi Sebenicensis Theologum, quod in Sessione quadam affirmaverit, in morte Christi Divinitatem a corpore fuisse divisam, palinodiam recantare coactum: & Historiæ Concilii Tridentini a Paulo Sarpio conscriptæ nuperrimus Scholiastes Petrus Franciscus Courayer tom.2. pag.234. num.31. quamvis Pallavicinum audaci sane, sed minus felici conatu susceperit refellendum, ea super re cum eo haud gravate consentit.

Sanguinis triduo illo, quo Corpus Christi jacuit in Sepulcro, unitus fuit hypostatice verbo Dei.

9 Quo tempore Christi corpus jacebat in sepulcro, ejusque anima ad Inferos descenderat, diximus neque a corpore neque ab anima fuisse Divinitatem separatam. Utrum vero Sanguini, qui in Passione effusus est, conjuncta fuerit, antequam Christus reviviscens Sanguinem illum in suum corpus receperit; seu, quod idem est, utrum Sanguis triduo illo hypostatice unitus remanserit Verbo Dei, gravis in Ecclesia fuit controversia; quam ipsi exposuimus tom.2. de Canonizat. Sanctor. cap.30. num.4. & sequen. Verum postquam definivit S. Tridentina Synodus Sess.13. cap.3. esse in Eucharistia Corpus sub specie panis, Sanguinem sub specie vini, & animam sub utraque specie vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui jam resurrexit ex mortuis non amplius moriturus, inter se copulantur, cumque dubitari non possit, Sanguinem veram fuisse Christi partem, statuendum est quemadmodum Corpus, quod humanitatis Christi pars fuit, Verbo fuit conjunctum, ita Sanguinem ejusdem Humanitatis partem, quique rursus in Resurrectione assumendus erat, eadem plane ratione Verbo fuisse unitum, ut qui hodie hujusmodi doctrinam negaret, erroris esset omnino accusandus.

Anima Christi per essentiam suam descendit ad sinum Abrahæ, non tamen per essentiam suã, sed per suum effectum descendit ad Infernum. Durandi rejecta opinio. Nihil acerbi sensit Christus in Inferis.

10 Quibus ita constitutis, quasdam breviter proponemus quæstiones, quæ de animæ Christi descensu ad Inferos a Theologis agitari solent. Prima est, utrum anima Christi substantiali præsentia sua, an sua tantum potentia & operatione in omnem Inferorum locum descenderit. Durandus in 3. sentent. Distinct.22. vult, Christi animam ad Inferos descendisse *secundum effectum & operationem, quam in illo Divinitas, sive anima Christi sit operata*: cui tamen assentiri nullo pacto possumus. Christus enim vere & re ipsa descendit ad Inferos, quo factum est, ut ejus anima illic præsens fuerit. Quamobrem D. Augustinus ep.99. *Secundum*, inquit, *creaturam eam, quam ex quodam tempore suscipiendo manens Deus homo factus est, hoc est secundum animam*

eum

eum fuisse apud Inferos aperte Scriptura declarat, & per prophetiam præmissa, & per Apostolicum intellectum satis exposita, quæ dictum est: Non derelinques animam meam in Inferno. Id ipsum docuit Lateranense Concilium sub Innoc. III. in Cap. *Firmiter* de Summa Trinitate & Fide Catholica. Consentiunt Theologi; qui illud etiam quærunt, an descensus ad Inferos gravis Christo fuerit & acerbus. Nihil acerbitatis Christum sensisse respondent; tum quia, quæ anima ab omni peccato pura & integra sit, a corpore simul ac fuerit sejuncta, nihil amplius potest pati; tum quod si, retardato ad Cœlum ascensu, quidpiam molestiæ Christus accepisset, multo sane graviorem accepisset molestiam in illo quadraginta dierum spatio, quod inter Resurrectionem & Ascensionem interjectum est; quod a nemine adhuc dictum esse comperimus, ut notat Sylvius in 3. par. D. Thomæ Quæst.52. art.1. Itaque Catholica veritate constabilita, quod anima Christi substantiali præsentia descenderit ad Inferos, reliquum est ut quæramus, an in omnibus Inferni locis præsens fuerit. D. Thomas 3.par. ead.quæst.52. art.2. respondet, Christi animam per essentiam suam descendisse ad illum Inferorum locum, qui Limbus dicitur, seu sinus Abrahæ, ubi Patriarchæ & Justi ante Christum mortui detinebantur; non autem per suam essentiam, sed per suum effectum descendisse ad Infernum, ubi perpetuis pœnis reprobi addicti sunt, & ad Purgatorium, quo animæ conjectæ fuerant eorum, qui amici quidem Dei mortem obierant, sed nondum temporalibus pœnis Divinæ justitiæ satisfecerant; & reprobos quidem de eorum incredulitate & malitia coarguisse, qui vero in Purgatorio erant, iis spem dedisse consequendæ gloriæ.

Quid contulerit Justorum animabus descensus Christi ad Inferos?

11 Secunda quæstio est, quid Justorum animabus Christi ad Inferos descensus contulerit. D. Augustinus epist.164. ad Evodium tom.2. op. col.476. §.8. se id nescire fatetur: *Illis justis, qui in sinu Abrahæ erant, cum ille* (Christus) *in Inferna descenderet, nondum quid contulisset inveni, a quibus eum secundum beatificam præsentiam suæ Divinitatis numquam video recessisse.* Verum lib.20. de Civit. Dei cap.15. Tom.7. op. præcit. edit. col.593. scribit, eorum animas in Inferno, idest in Sanctorum Patrum Limbo, fuisse ab omni prorsus pœna sensus exemtas, acerrimo tamen inde abeundi desiderio esse incensas, ut Paradisi gloriam assequerentur. *Non absurde credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Christi tenuerunt Fidem, locis quidem a tormentis impiorum remotissimis, sed apud Inferos fuisse, donec inde eos Sanguis Christi & ad ea loca descensus erueret.* Quæ quidem viam aperiunt ad respondendum, quemadmodum communiter

niter respondetur, Sanctos Patres, etsi ab originali labe, & omni peccato actuali, atque etiam omni reatu pœnæ pro peccato actuali liberati essent per Fidem Christi, non tamen a reatu pœnæ originalis peccati absolutos fuisse, propter quem reatum, nondum humanæ redemtionis persoluto pretio, a vita gloriæ excludebantur: eo prorsus modo, quo Fideles Christi per Baptismum a peccatorum, quæ in se admiserint, atque etiam a peccati originalis reatu, quantum ad exclusionem pertinet a gloria, absolvuntur, adhuc tamen remanent obligati reatu peccati originalis, quantum ad necessitatem moriendi. Quapropter si Sancti Patres in sinu Abrahæ nondum erant a peccati originalis reatu liberati, Christus descensu suo ad Inferos duo illis contulit beneficia; alterum, quod iis beatificam visionem attulit, in qua summa hominis beatitudo posita est; alterum, quod eorum animas ex illo loco liberavit, ut optime de hac re tota disputat S. Thomas 3. par. qu. 52. art. 5.

An Christus liberaverit animas in Purgatorio detentas, & pueros non expiatos a peccato originali.

12 Tertia quæstio est, an Christus descensu ad Inferos animas in Purgatorio detentas, & puerorum item animas liberaverit, qui e vita erepti essent, antequam iis remedium illud esset adhibitum, quo originale peccatum delebatur. Quod ad Purgatorii animas attinet, docet S. Thomas loc. cit. art. 8. eas fuisse liberatas, quæ Divinæ Justitiæ jam satisfecerant, & nihil in iis erat reliquum quod purgaretur; ut etiam illas, quæ pio quodam erga Christi Passionem affectu meruerant, ut descendente Christo ad Inferos pœnis temporalibus Purgatorii absolverentur. Animas vero puerorum, qui cum peccato originali obiissent, idem S. Doctor loc. cit. art. 7. negat fuisse liberatas. Eos enim Christus liberavit, qui sibi per Fidem & Charitatem essent conjuncti, Pueri vero, qui libero arbitrio non fuerint compotes, nec per fidem parentum, aut per aliquod Fidei Sacramentum a peccato originali mundi essent, filii erant iræ, & vasa contumeliæ. Quapropter Africani Episcopi in Sardinia exules in Epistola Synodica scribunt: *De parvulis indubitanter tenenda Catholicæ religionis regula veritatis, quia parvulus, qui baptizatur, gratuita Dei bonitate salvatur: qui vero sine Baptismo moritur, propter peccatum originale damnatur*. Ea autem damnatio cujusmodi sit, & an posita in eo sit, ut Beatitudine tum supernaturali, tum naturali careant, omni tamen pœna sensus vacui; an vero eadem privati sint beatitudine cum levi quadam pœna sensus, etiamnum inter se Theologi disputant.

An Christus aliquos ex veteribus Philosophis descendens ad Inferos liberaverit.

13 Ultima quæstio est, an Christus descendens ad Inferos veterum Philosophorum quosdam inde eripuerit. Sed si illi in damna-

damnatorum inferno detinebantur, Catholica Fide docemur, nullam esse in Inferno redemtionem. Ne ipsos quidem infantes, qui cum peccato originali mortui essent, modò ostendimus a Christo esse liberatos. Quamobrem ne comminisci quidem rationes ullas possumus, cur affirmemus, ereptos ex Inferno eos fuisse Philosophos, qui illuc conjecti essent, vel quod nullam in Christum Fidem habuerint, vel si quam Fidem implicitam habuere, nullam conformitatem habuerint ad charitatem Christi patientis, ut ait D. Thomas loc. cit. art.6. Tostatus Paradox.5. cap.132. putat probabile, Socratis, Platonis, & Aristotelis animas in Sanctorum Patrum Limbo fuisse, quod implicitam in Christum Fidem habuerint, & integram a gravibus peccatis vitam egerint, atque inde a Christo fuisse ereptas. *Ex quo satis rationabile videtur, quod animæ Socratis, Platonis, & Aristotelis, similiumque Philosophorum ad Limbum morte ipsorum descenderint, postea autem cum Christo resurgente inde in æthereas ascenderint mansiones. His quippe vita studiosa erat, & vitia castigabantur ad unguem, ne quid inhonestum eis accideret, acutissime advertebant. Quod satis colligi datur, si eorum dicta & facta ex historiis Philosophorum advertamus*. Nicetas in Orat.42. S. Gregori Nazianzeni narrat, Platonem, ubi primum Christum in Inferno prædicantem audivit, in eum credidisse. *Cum diu antea vita functus a quodam Christiano maledictis, conviciisque ut improbus & impius laceratus esset, noctu ad conviciatorem suum venit, hominemque accusavit, ut inique in ipsum maledictis incessentem. Ego enim, inquit, me peccatorem esse haudquaquam inficias ivero: verum cum Christus in Infernum descendit, nemo ante me ad Fidem accessit*. Sed hæc sunt somnia & deliramenta; non quod fieri non potuerit, ut quidam ex ethnicis salvi sint per Fidem saltem implicitam divinæ providentiæ, quod crediderint, Deum esse humani generis liberatorem secundum modos sibi placitos, aut per Fidem adventus Christi peculiari revelatione cognitam, quæ doctrina est D. Thomæ 2. 2. quæst.2. art.7. ad tertium; sed quia incompertum omnino est, eos Philosophos ejusmodi Fidem habuisse, quos alioqui constat recte scripsisse, non recte vixisse. Bellarminus loc. cit. cap.15. in fine Nicetæ historiam tamquam fabulosam & commentitiam explodit. Petavius autem loc. cit. cap.18. num.13. apposite ad hanc rem: *Quamvis*, inquit, *nonnulla præclare ab illis dicta factaque legantur, quæ videntur indicia multarum esse magnarumque virtutum, tamen & ipsa non expressa, neque solida erant, sed adumbrata, & ad verborum speciem efficta, tum multo pluribus iisque certis & turpissimis fla-*

gitiorum notis dedecorata sordebant. Et Thomassinus loc. cit. cap.9. in fine: *Nil tutius*, ait, *nil sapientiæ & sobrietatis regulis accommodatius, quam communi Fidelium sensui & credulitati adhærescere, liberatos scilicet a Christo non philosophos, non quoscumque alios, nisi qui in gratia & amicitia Dei e vivis excessissent*. Pulcram Calmetus Dissertationem edidit, num ethnici, quibus Lex Moysis, aut Evangelium incognita fuere, potuerint æternam salutem consequi; & ostendit, Sanctos illos ante legem Moysis, puta Seth, Noe, Melchisedech, qui Fidei lumine Deum cognoverunt, & puro, religiosoque cultu, & innocentia vitæ coluerunt, salutem æternam adeptos; Philosophos vero, qui naturali lumine Deum habuere cognitum, tantoque beneficio abusi ejus opem non implorarunt, sed fœdo Idolorum cultui hæserunt, corruptisque moribus se commacularunt, inter quos Socrates, Plato, Seneca, neque salutem æternam consequutos, neque a Christo ad Inferos descendente liberatos esse.

Differitur de Resurrectione. Cur de ea sermo injiciatur. Totius reliqui hujus Sermonis distributio in quinque partes.

14 Quicquid hactenus de Christi descensu ad Inferos disseruimus, egregie Suarez persequitur tom.2. 3.par. disp.43. sect.1. & sequentibus, quarum in postrema animadvertit, tandiu animam Christi apud Inferos permansisse, donec in Resurrectione denuo corpori jungeretur. Quantum vero temporis inter mortem & Resurrectionem elapsum sit, mox examinabimus. Cum enim in Sabbathi Sancti cæremoniis Resurrectionis celebretur Mysterium, postulare videtur instituta sermonis nostri ratio, ut de Resurrectione quoque verba faciamus. Atque, ut ordine agamus, tractationem omnem in quinque capita putavimus dividendam. Primo veritatem Resurrectionis demonstrabimus; secundo de tempore & hora, qua Christus revixit, differemus; tertio ejus circumstantias afferemus; quarto de qualitate Corporis resurgentis agetur; postremo de iis, qui resurrexerunt cum Christo, sermonem habebimus.

Rationes quinque ex D. Thoma, quamobrem opus fuit ut Christus reviviscere.

15 Divus Thomas 3. par. qu.53. art.1. probat, necessarium fuisse, Christum ex mortuis resurgere. 1. ad Divinæ justitiæ commendationem, ut qui se usque ad mortem Crucis humiliasset, exaltaretur a Deo usque ad gloriosam Resurrectionem. 2. ad Fidei nostræ instructionem, ut per Resurrectionem Christi Fides nostra de ejus Divinitate confirmaretur. 3. in nostræ spei solatium, quia dum certo scimus Christum revixisse, ipsi speramus & nos resurrecturos. 4. ad informationem vitæ Fidelium; nam quemadmodum Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, ita nos mortui peccato, vivimus Deo. Postremo ad nostræ salutis complementum; ipse enim rediit ad vitam, ut post Resurrectionem

nem fructus Passionis suæ per Apostolorum prædicationem nos faceret compotes.

16 Plura sunt in Testamento veteri de Resurrectione Christi oracula. Psal. 114. v. 3. *Circumdederunt me dolores mortis, & pericula Inferni invenerunt me &c. Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi, quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lapsu.* Et Psal. 70. v. 20. *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas, & conversus vivificasti me, & de abyssis terræ iterum reduxisti me.* Et Psal. 40. v. 5. *Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me, & retribuam eis.* Christus etiamnum vivus futurum prædixit, ut reviviesceret, apud Matth. cap. 16. v. 21. *Exinde cœpit Jesus ostendere Discipulis suis, quia oporteret eum ire Hierosolymam, & multa pati a Senioribus & Scribis & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere*: & apud Joann. cap. 2. v. 19. *Respondit Jesus & dixit eis: Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud &c. Ille autem dicebat de Templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt Discipuli ejus, quia hoc dicebat; & crediderunt Scripturæ, & sermoni, quem dixit Jesus.* Atque inde factum est, ut Principes Sacerdotum, & Pharisæi peterent a Pilato, ut juberet, custodes per triduum vigilare ad sepulcrum, ne Discipuli Christi Corpus inde auferrent, & dicerent surrexisse; ut est apud Matth. cap. 27. v. 62. *Convenerunt Principes Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum dicentes: Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium, ne forte veniant Discipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit a mortis: & erit novissimus error pejor priore.* Post Resurrectionem suam Christus Dominus multis apparuit, ut alibi demonstrabimus; quod affirmate & libere testati sunt Apostoli Act. cap. 3. v. 15. *Auctorem vero vitæ interfecistis, quem Deus suscitavit a mortuis, cujus nos testes sumus*; cap. 4. v. 33. *Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium Resurrectionis Jesu Christi Domini nostri*; & cap. 10. v. 40. *Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo, nobis qui manducavimus & bibimus cum illo, postquam resurrexit a mortuis*; & cap. 13. v. 30. *Deus vero suscitavit eum a mortuis tertia die, qui visus est per dies multos his, qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Hierusalem; qui usque nunc sunt testes ejus ad plebem.*

De Christi Resurrectione Oracula ex Sacris paginis.

17 S. Paulus item 1. ad Corinthios cap. 15. v. 5. apertissime testatur de Resurrectione Christi, dicens, eum post mortem visum

Testimonia D. Pauli de Christi Resurrectione.

ſum eſſe Cephæ, & poſt hoc undecim: & ſtatim poſt v.6. *Viſus eſt plusquam quingentis fratribus ſimul, ex quibus multi manent uſque adhuc, quidam autem dormierunt*: & proſequitur v.7. *Deinde viſus eſt Jacobo, deinde Apoſtolis omnibus*: denique ait: v.8. *Noviſſime autem omnium tamquam abortivo viſus eſt & mihi*.

Huetii animadverſio ſuper fide teſtium de Chriſti Reſurrectione

18 Perpulcre Huetius Demonſtr. Evang. Prop.9. cap.142. oſtendit, teſtes de Chriſti reditu ad vitam nulli eſſe exceptioni obnoxios. Quî enim credibile eſt, Apoſtolos palam teſtari voluiſſe Chriſtum rediiſſe ad vitam, niſi id revera contigiſſet, teſteſque proferre auſos, a quibus mendacii convinci potuiſſent? Incredibile eſt etiam, voluiſſe pro mendacio, cujus ipſi ſibi eſſent conſcii, vel pro re, quam non ſatis exploratam haberent & cognitam, depaciſci vitam, atque adeo profundere. Præterea quis putet Apoſtolos Chriſti corpus clanculum ſurripuiſſe, ut figmentum de Chriſti ad vitam reditu univerſo terrarum orbi obtruderent, illuderentque vulgi credulitati? Quod Judæi perfidia quadam vulgari ſtuduerunt. Communi enim Synedrii ſententia milites ſepulcro appoſitos pecunia ſubornaverant, qui dicerent ſibi ſomno oppreſſis Diſcipulos Chriſti corpus clam ſuſtuliſſe, ut narrat Matthæus cap.28. Simplices homines, rudes, imperitos, cujuſmodi erant Apoſtoli, meticuloſos, & ad ſatellitum adventum paullo ante trepidantes, tantum facinus auſos eſſe nemo profecto crediderit; cum præſertim, dum prope eſſent ſemiſomni ſatellites; qui leviſſimo rumuſculo excitari poterant, tantum otii契 ſupereſſe Apoſtolis non potuerit, ut ingentem lapidem ſepulcri oſtio appoſitum amoverent, & faſcias inſtitaſque, quibus Chriſti corpus conſtringebatur, disjungerent & explicarent. Illud Huetii argumentum fuſe proſequutus eſt & exornavit Hermannus Witſius Heterodoxus Auctor Sacrarum in Apoſtolorum Symbolum Exercitat.19. num.30.

Pilati teſtimonium de Chriſti Reſurrectione, itemque Joſephi hiſtorici.

19 Neque vero prætermittendum, apud ipſos Ethnicos Judæoſque teſtimonia extare de Chriſti rèditu ad vitam. Conſtat enim, Pilatum, cum de rebus gravioribus, quæ ſe Præſide in Judæa contigiſſent, Tiberium, ut mos erat Præſidum Provinciarum, certiorem faceret, Chriſti quoque mortem, prodigia quæ conſequuta ſunt, & reditum ejus ad vitam in eos Commentarios retuliſſe, iiſque permotum Tiberium egiſſe cum Senatu, ut Chriſtus inter Deos adſcriberetur. Vide Calmeti Diſſertationem de Actis Pilati ad Tiberium Cæſarem miſſis, quod ipſi quoque pertractavimus lib.1. de Canonizat. Sanctor.cap.1. n.2. Joſephi vero lib.18. Antiqu. cap.4. luculentiſſimum eſt de Chriſto teſtimonium; *Fuit*, inquit Joſephus, *hoc tempore Jeſus vir ſapiens, ſi tamen*

tamen virum illum oportet dicere. Erat enim mirabilium operum effector, magister hominum, qui vera libenter amplectuntur. Et plurimos quidem ex Judæis; plurimos etiam ex Gentilibus ad se pertraxerit. Hic erat Christus. Cumque eum a Primoribus Gentis suę accusatum Pilatus ad Crucem damnasset, ab eo diligendo non abstiterunt, qui primum cœperant. Nam post tertium diem redivivus ipsis apparuit, cum Divini Vates hæc, aliaque quamplurima admiranda de eo prædixissent. Neque ad hanc diem defecit denominatum ab eo Christianorum genus.

Josephi testimonium agnovit Chrysostomus: locus ille est genuinus, non subdititius. Spinosæ monstrosa & impia doctrina.

20 De eo Josephi testimonio ita Chrysostomus Homilia 5. in Acta Apostolorum: *Esset fortasse sermo suspectus. Quia autem Judæus & æmulator, qui post Evangelium floruit, quomodo non omnibus manifesta sunt, quæ facta?* Si quis vero contendat, a Christianis Iosephi historiæ testimonium illud pio dolo assutum, næ ille vel severissimos Criticos anxia & odiosa sedulitate superaverit. Eusebius enim, Hieronymus, Isidorus Pelusiota, Sozomenus, & Nicephorus locum illum Josephi tamquam genuinum & legitimum in suis scriptis repræsentarunt; & constans & perpetuus omnium codicum, sive manu exaratorum, sive formis impressorum consensus de illo Josephi fœtu dubitare non sinit; quis enim credat, si a deceptore aliquo ea verba fuissent inserta, nullum omnino Codicem illius manus effugisse? De celeberrimo hoc Josephi testimonio verba fecimus cap. 1. lib. 1. de Canonizat. Sanctorum. Bernardus Montfaucon cap. 2. Diarii Italici testatur in Codice Ambrosiano Mediolanensi diligenter inspecto verba illa, ut in aliis Codicibus reperiuntur, se deprehendisse. Videatur Antonius Boucat Theol. Patrum tom. 3. dissert. 2. de existentia Incarnat. Dominicæ art. 5. qui de hac re satis abunde ibi disseruit. Benedictus Spinosa, qui ex Judæo Christianus, seu qui, ut verius dicamus, vel Judaicam impietatem animo retinuit, vel omnem religionem amisit, cum videret maximo Resurrectionis Christi miraculo monstrosam impiamque corruere suam doctrinam, qua omnia miracula evertebat, Epist. 25. fatetur, ab Evangelistis Resurrectionem Christi creditam oportere, quam cum omnibus ejus adjunctis tam minuta diligentia tradiderunt, sed, salva Evangelii doctrina., eos decipi potuisse. Qui vero falli potuerint, explicat Epist. 23. ubi ait, Christum allegorice dici ad vitam rediisse, *& omnia, quæ narrant Evangelistæ, non res, sed apparitiones fuisse.* Adversus tantam nefarii hominis impietatem Lamy Harm. Evangel. lib. 5. cap. 41. vehementer invehitur: & Christum quidem puellam coram ejus parentibus paucisque suis discipulis ait ad vitam revocasse; unicum ve-

vero mulieris viduæ filium prope Naim coram omnibus, quotquot ejus funus prosequebantur, vitæ restituisse; Lazari lethalem morbum cum cognovisset, Bethaniam venisse; ante quatuor dies mortuum, & in monumento conditum cum invenisset, jussisse surgere, & ad vitam revocasse; quo miraculo Judæorum furor acrius in Christum exarsit. Itaque illud concludit, quod cum veræ horum mortuorum Resurrectioni, quotquot credunt Evangelio, præbeant fidem, nemini profecto de vera Christi Resurectione subire potest dubitatio: *Resurrectio autem illa & aliorum certum est argumentum, veram fuisse Christi Resurrectionem. Testes enim Apostoli potestatis, qua toties viderant, eum de morte fuisse victorem, non poterant de Resurrectione ejus dubitare, quam ipsi oculis, manibus, & omni sensu exploraverant.* Adversus Spinosam Tractatum de Veritate Resurrectionis Christi conscripsit Joannes Colerus Lutheranæ Ecclesiæ minister Hagœ Comitum anno 1706 in eadem urbe typis impressum, qui etiam Josephi testimoniũ, de quo supra verba fecimus, ut genuinum agnoscit.

De tempore & hora, qua Christus resurrexit.

21 Qua die Christus ad vitam rediit, ea hebdomadæ prima est, apud nos Dominica, quam Matthæus cap. 28. vocat primam Sabbathi. Sabbathum autem appellat vel primam hebdomadæ diem, quæ est Dominica, vel primam post Sabbathum, quæ Dominica itidem est, ut bene animadvertit Suarez tom. 2. in 3. par. qu. 36. sect. 1. neque enim in sacris paginis novum est Sabbathi nomen ad totam significandam hebdomadam usurpari; quamobrem verba illa Lucæ cap. 18. *Jejuno bis in sabbatho*, intelligenda de hebdomada; quî enim bis in eadem die quispiam jejunare possit? D. Augustinus Ep. 55. alias 119. cap. 13. *Dies*, inquit, *Dominicus non Judæis, sed Christianis Resurrectione Domini declaratus est, & ex illo habere cœpit festivitatem suam.* Et Tract. 120. Tom. 3. Oper. in Joann. *Una Sabbathi, quem jam diem Dominicum propter Domini Resurrectionem mos Christianus appellat.* De hora, qua Christus revixerit, sacri inter se dissentiunt Interpretes; & Hieronymus ep. 150. ad Hedibiam quæst. 6. Tom. 1. oper. Col. 824. ait, eam horam hominibus esse omnino incognitam. *Angelum autem non putemus idcirco venisse, ut aperiret sepulcrum Domino resurgenti, & revolveret lapidem, sed postquam Dominus resurrexit hora, qua ipse voluit, & quæ nulli mortalium cognita est.* Communis tamen sententia est, suscitatum a mortuis illucescente aura diei Dominicæ; quamobrem sanctæ mulieres, quæ summo mane ac vix orto sole venerant die Dominica ad sepulcrum, non invenerunt corpus Christi, qui jam ad vitam redierat, ut narrat Marcus cap. 16. v. 2. *Et valde*

valde mane una ſubbathorum veniunt ad monumentum orto jam ſole. Et Lucas cap. 24. v. 1. *Una autem Sabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum portantes, quæ paraverant aromata, & invenerunt lapidem revolutum a monumento, & ingreſſæ non invenerunt Corpus Domini.* Atque ea eſt D. Thomæ ſententia 3. par. quæſt. 53. art. 2. ad tertium: *Chriſtus reſurrexit circa diluculum, illuceſcente jam die, ad ſignificandum quod per ſuam Reſurrectionem nos ad lucem gloriæ inducebat, ſicut mortuus eſt, adveſperaſcente jam die & recedente in tenebras, ad oſtendendum, quod per ſuam mortem deſtrueret tenebras culpæ & pœnæ.* Baronius ad ann. Chr. 34. num. 173. & 174. ex eo hymno, qui in Eccleſiaſticis Paſchalium Feſtorum Officiis canitur, infert, hanc eſſe Romanæ Eccleſiæ ſententiam. Suarez eamdem opinionem loc. cit. ſect. 2. proponit, tamquam quæ ſit ad veritatem propior; monetque, Divi Hieronymi, aliorumque Patrum, qui ſcripſerunt, incognitam eſſe horam, qua Chriſtus ſurrexit a mortuis, hunc ſenſum eſſe, nobis horam ipſiuſque horæ momentum non eſſe compertum. *Nam licet dicamus, Chriſtum reſurrexiſſe poſt inchoatam lucem diei Dominici, ignoramus tamen, quantum tempus illius diei fuiſſet tranſactum.* Calmetus cap. 28. Matt. §. 2. ait, de hora, qua Chriſtus revixerit, ne verbum quidem fieri in ſacris paginis; hinc factum eſſe, ut ea de re ſacri inter ſe diſſentiant Interpretes; quoſdam enim exiſtimaſſe Chriſtum ad vitam rediiſſe nocte Sabbathi ineunte; quoſdam paullo poſt mediam noctem; alios vero, appetente aurora Dominicæ; quam ſententiam ut veriſimiliorem amplectitur. Revixit enim Chriſtus haud ita multo ante, quam Angelus deſcenderet, & ſepulcrum aperiret, & terra contremiſceret: quæ omnia cum interea contigerint dum ſanctæ mulieres venirent ad ſepulcrum, ipſæ autem paullo poſt ſolis ortum eo pervenerint; perſpicuum eſt, Chriſtum paullo ante ſolis ortum, ſeu illuceſcente aurora ad vitam rediiſſe.

Sententia, quæ ſtatuit paulo ante ſolis ortum Chriſtum rediiſſe ad vitam duabus obnoxia difficultatibus. Prima difficultas ab hora, qua venerunt ſanctæ mulieres ad ſepulcrum.

22 Binæ huic ſententiæ difficultates objici ſolent: quarum prima eſt, incompertum nobis eſſe, qua hora ſanctæ mulieres venerint ad Sepulcrum, ac propterea exploratum nobis eſſe non poſſe, qua hora Chriſtus revixerit. Sanctæ vero mulieres ad ſepulcrum qua hora pervenerint, non ſatis cognitum habemus propter Evangeliſtarum quemdam veluti diſſenſum. Eas enim Matthæus tradit ad ſepulcrum perveniſſe *veſpere ſabbathi*, Marcus *valde mane orto jam ſole*, Lucas, *valde diluculo*, & Joannes, *mane cum adhuc tenebræ eſſent.*

Conciliantur Evangeliſtæ de

23 D. Auguſtinus de Conſenſu Evangeliſt. lib. 3. cap. 24. hanc ſolvit difficultatem. Eamdem enim advertit horam ſignificare

hora, qua mulieres venerunt ad monumentum.

care eum, qui dicat *valde diluculo*, ac qui dicat *valde mane orto jam Sole*, vel *cum adhuc tenebræ essent*: dies enim cum illucescit, quædam adhuc tenebrarum restant quodammodo reliquiæ, quæ sensim majore vi lucis affulgente paullatim discutiuntur. *Die quippe surgente, aliquæ reliquiæ tenebrarum tanto magis extenuantur, quanto magis oritur lux*. Nec ab ejusmodi explicatione illud Matthæi discrepat, *Vespere Sabbathi*: non enim, cum dicit *Vespere*, extremam diei partem significare vult, sed planetam illum, qui paullo ante solem oritur, quique lucifer appellatur, ideoque Auroram Dominicæ, præsertim cum addat, *quæ lucescit in prima Sabbathi*; quæ verba eam significationem, quam voci illi *vespere* tribuimus, pulcre confirmant. Id optime advertit Baronius ad ann. Christi 34. num.172. qui ait, nihil sibi videri hac explicatione ad conciliandum Matthæum cum cæteris Evangelistis accommodatius. Sunt alii, qui sane non absurde duo distinguunt tempora; alterum cum sanctæ mulieres sunt domo egressæ; alterum cum ad sepulcrum pervenerunt; ac Joannis verba, *cum adhuc tenebræ essent*, ad primum, ea vero Marci, *orto jam Sole*, ad secundum tempus esse referenda, cum primi e Sole prodeuntes radii noctis tenebras dispellere inciperent. Cum igitur Calvariæ locus, & hortus, quo Christi corpus injectum est, extra Hierosolymam sita essent, nonnihil temporis elapsum fuisse oportuit, interea dum mulieres domo egressæ venirent ad sepulcrum. Eo ubi pervenerunt, lapidem, quo occludebatur monumenti ostium, revolutum viderunt, quod quidem ut indicium facit, Solem jam supra Finitorem apparuisse, ita verisimile esse probat, eas extrema noctis parte domo egressas, illucescente primo diluculo, seu albescente Cœlo, nondum tamen omnibus disjectis tenebris, ad sepulcrum pervenisse.

Altera difficultas ex Christi verbis, Sicut Jonas &c.

24 Hac prima sublata difficultate, æque gravem alteram solvere aggredimur. Ait enim Jesus apud Matthæum cap. 12. v.40. *Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus*. Quod si Christus paullo post Feriæ sextæ meridiem est mortuus, & Dominica die Cœlo albescente revixit, profecto in sepulcro tribus diebus, totidemque noctibus jacere non potuit, præsertim cum tres dies illos solidos fuisse oporteat. Marci enim cap.8. v.31. habetur, *Et post tres dies resurgere*; & Matthæi cap.27. v.63. *Post tres dies resurgam*.

Solvitur difficultas Post tres dies significat tertio die

25 Hanc ut difficultatem enodemus, observandum primo, Christum dixisse tertio die, non vero post tertium diem se suscitatum iri a mortuis. Etenim apud Matthæum cap.16. & v.22.

Lu-

Lucam cap.9. v.22. habetur *Oportet Filium hominis multa pati, & tertia die resurgere*. Et Joann. cap.2. v.19. *Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*. Quod autem scripserit Marcus, *post tres dies resurgere*, & Matthæus, *post tres dies resurgam*, hæc juxta communem loquendi modum ita accipienda sunt, ut non post diem tertium, sed tertio die Christum ad vitam rediturum intelligamus. Hunc vero loquendi modum usitatum esse ex eo apparet, quod Levitici cap.12. Deus octavo die circumcidi puerum jubet. Lucas vero scribit. cap.1. v.21. *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer*, atqui Christus Jesus non post octavum diem, sed ipso octavo circumcisus est die: ex quo intelligi potest, verba illa *post tres dies* non aliter accipi solere, quam pro tertio die. Atque hanc eorum esse verborum veram significationem, ex ipsis Matthæi cap.27. v.63. colligitur. Eo enim loco Principes Sacerdotum & Pharisæi; postquam Pilato significarunt, Christum dixisse, *post tres dies* ad vitam se rediturum, *Domine recordati sumus; quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam*, non plus a Pilato petendum sibi existimarunt, quam ut ad tertium usque diem sepulcrum custodiretur *Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium*. Ex quo palam fit, vulgari modo loquendi cum quis *post tres dies* diceret, nihil quicquam aliud significare voluisse, quam tertio die.

Qui dici possit Christi Corpus jacuisse tribus noctibus.

26 Itaque cum tempus, quo Christus in Sepulcro jacuit, in tres tantummodo compegerimus dies, nec longius producendum esse ostenderimus; reliquum est, ut quæramus, quî tribus diebus & noctibus dici possit Christi corpus in Sepulcro fuisse conditum, cum eo conjectum post Feriæ sextæ meridiem, sub Dominicæ auroram surrexerit. Scribit enim S. Augustinus lib.4. de Trinitate cap.6. tom.8. op. col.817. *Ab hora mortis usque ad diluculum resurrectionis horæ sunt quadraginta, ut etiam ipsa hora nona connumeretur .... A vespere autem sepulturæ usque ad diluculum Resurrectionis trigintasex horæ sunt*.

Ratio reperiendi tres dies & totidem noctes in temporis spatio inter Domini sepulturam & Resurrectionem interjecto.

27 Sunt qui, ab hac difficultate se ut expediant, falso existimant, Christum non Dominica die, sed consequenti Feria secunda revixisse: alii putant Christum non sexta, sed quinta Feria mortuum esse, cum Eucharistiæ Sacramentum, ideoque incruentum Sacrificium vespere Feriæ quintæ instituit; in quo, ajunt, quantum attinet ad consecrationis verba, separatur anima a Corpore & Sanguine, & utrumque, nimirum Corpus & Sanguis naturali concomitantia subest sub speciebus Sacramentalibus; Christus enim, qui sub iis speciebus est vivus, animam simul, Corpus,

Sanguinem, & Divinitatem in se continet. Sed missis vanis ejusmodi responsionibus, communem sequuti sententiam dicimus, a Romanis morem illum ad Judæos commeasse, ut dies a media nocte ad mediam noctem alteram numerarent, quod ipsi quoque facimus, quoties jejunamus. Qua dierum inita ratione, si prætérea pars pro toto sumatur, tres dies totidemque noctes reperiemus in eo temporis spatio, quod inter sepulturam, & Resurrectionem interjicitur. Sepultus est Christus Feria sexta vel circiter, vel paullo post meridiem; itaque, si per Synecdochem pars sumatur pro toto, & quod superfuit temporis Feria sexta ad occasum Solis, quodque consequutum est a Solis occasu ad mediam noctem ejus temporis ratio habeatur, jam diem unum reperiemus. Secundus a media nocte, quæ proxime Sabbathum, ad mediam noctem quæ Dominicam præcessit, numeratur; qui dies est solidus, & diem noctemque complectitur. Tertius dies computatur a media nocte, quæ præcessit Dominicam, ad ipsius Dominicæ diei auroram; quicquid autem in eo temporis spatio fuit tenebrarum & lucis diem constituit, sumendo partem pro toto, & ejusmodi die nox & dies continentur. Uno verbo inter mortem Christi Domini ejusque Resurrectionem tres revoluti dies & noctes; dies scilicet unus unaque nox solida Sabbathi, ac bini dies noctesque dimidiatæ Feriæ sextæ & Dominicæ. Ad hunc modum difficultatem solvit Augustinus lib.3. de Consens. Evangelistarum cap.24. & lib.4. de Trinit. cap.6. *Ipsum autem triduum non totum & plenum fuisse Scriptura testis est: sed primus dies a parte extrema totus annumeratus est: dies vero tertius a parte prima & ipse totus; medius autem inter eos, idest secundus dies, absolute totus viginti-quatuor horis suis, duodecim nocturnis, & duodecim diurnis.* Consentit D. Thomas 3. par. qu.51. art.4. ad primum: *Primus dies computatur ab extrema parte sui, qua Christus in sexta Feria est mortuus & sepultus. Secundus autem dies est integer cum viginti quatuor horis nocturnis & diurnis. Nox autem sequens pertinet ad tertiam diem.* Vid. Baronium ad ann. Chr.34. num.177. & sequen. Suarez tom.2. in 3. par. disp.46. Sect.3. Cornel. a Lapide in Cap.12. Matth. vers.12. Calmet. vers.40. & Sylvium in 3. par. Quæst.51. art.4.

Confirmatur superior ratio numerãdi dies & noctes ex loco libri Esther.

28 In libro Esther cap.4. v.16. hæc habentur: *Vade & congrega omnes Judæos, quos in Susam reperéris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus; & ego cum ancillis meis similiter jejunabo, & tunc ingrediar ad Regem, contra legem faciens non vocata, tradensque me morti & periculo.* Calmetus loc. paulo ante cit. notat, tribus illis diebus & no-

& noctibus, quas liber Esther commemorat, non plus quam solidum diem duasque noctes contineri; eoque utitur exemplo ad confirmandam eam explicationem de tribus diebus tribusque noctibus, quibus Christus jacuit in sepulcro. Et ad cap.4. Esther vers.16. considerat, haud verisimile esse Populum universum tribus diebus noctibusque solidis ab omni cibo & potu abstinuisse, cum perpauci sane sint, qui famem sitimque tandiu tolerare possint; & conjicit spatio illo nonnisi solidum diem binasque noctes comprehendi. Et sane non expectavit Esther, dum tertius dies solidus laberetur, sed eodem illo die Assuerum convenit, ut apparet cap.5. v.1. *Die autem tertio induta est Esther regalibus vestimentis, & stetit in atrio domus Regis.*

Partitionis duabus partibus absolutis, ad tres reliquos transitio.

29 Jam vero de adjunctis Resurrectionem concomitantibus, de Christi corpore ad vitam suscitato, de iis qui cum eo revixerunt, deque Christi apparitionibus disserendum.

Judæi sepulcro apponi curant milites

30 Judæi, ut alibi docuimus, operam dederunt, ut milites sepulcro apponerentur, veriti ne Discipuli corpus surriperent, atque in vulgus rumorem dissiparent, Christum rediisse ad vitam; quod cum a Pilato impetrassent, sepulcrum obsignarunt, & ad illud milites custodiendum ibi reliquerunt, ut tradit Matthæus cap.27. Et Nicephorus lib.1. Histor. cap.32. rem omnem ita describit: *Primum sigillum Sepulcro est impressum, quod & intactum permansit; & custodia militaris illa, & genere alienigena, quæ in propinquo sigillum observabat. Præterea ingens ille lapis ad os sepulcri appositus.*

Mos condid. cadaver. ab Ægyptiis traductus ad Judæos. Nomina Sanctarum mulierum. Inter eas non videtur fuisse B. Maria.

31 Mos ille cadaverum aromatibus condiendorum ab Ægyptiis ad Judæos traductus. Ad eamque rem quadraginta dies consumi consuevisse, constat ex iis, quæ de sepultura Jacob traduntur Geneseos cap.50. v.2. *Præcepit* (Joseph) *servis suis medicis ut aromatibus condirent Patrem; quibus jussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadaverum conditorum.* Atque inde factum est, ut Sanctæ mulieres, etsi Christo mortuo jam adhibita erant aromata, expleto Sabbatho, nimirum post occasum Solis, aliis coemtis aromatibus ad cadaveris conditoram subinde instaurandam, ad sepulcrum sese contulerint. Eas Matthæus cap.28. mulieres suo quamque nomine appellat, Mariam Magdalenam, & Mariam Jacobi, & Josephi matrem, quibus Marcus cap.16. Salome, & Lucas cap.24. Joannam comites addunt, cæterasque mulieres, quæ Christum e Galilæa sequutæ sunt redeuntem. S. Gregorius Nyssenus inter has mulieres B. Mariam quoque recenset Orat. 2. de Resurrectione; & cum eo consentit Sedulius.

..... hoc luminis ortu
Virgo Parens, aliæque simul cum munere matres
Messis aromaticæ noctu venere gementes
Ad tumulum.

Sed huic sententiæ negat se posse subscribere Maldonatus in Cap. 28. Matthæi ad illa verba *ad tumulum*. Nihil enim de hoc B. Mariæ adventu tradunt Evangelistæ, quem profecto non siluissent; cumque Magdalenam commemorent, certe B. Mariam, si ad Sepulcrum venisset, priore loco nominassent; quemadmodum Joannes, qui inter mulieres, quæ Cruci proximæ erant, primam ponit B. Virginem, deinde Mariam Cleophæ, tertio loco Magdalenam.

Terra in Resurrectione contremuit. De Angelo de Cælo delapso quid tradiderint Evangelistæ.

32 Narrant Evangelistæ, tremuisse terram, Angelumque veste indutum candida, ac veluti fulgur coruscantem Cœlo delapsum lapidem ab ostio monumenti revolutum amovisse: qui mulieribus Christum revixisse nunciaverit, jusseritque, eas locum inspicere, quo Christus conditus fuisset, iisque mandaverit, ut de omni ea re monerent discipulos, quibus etiam prædicerent, ab iis visum iri in Galilæa; eas denique mulieres sepulcro inter metum & lætitiam egressas Discipulos convenisse. Hæc tradit Matthæus cap. 28. Eamdem rem ita narrat Marcus cap. 16., Mulieres, ut lapidem, quo occlusum erat sepulcrum, revolutum viderunt, eo ingressas, Juvenem stola candida indutum, sedentem ad dexteram vidisse; eas cohortatum ne quidquam metuerent; Christum jam ad vitam rediisse; locum inspicerent, ubi corpus Christi jacuisset; iis mandasse ut ea de re Discipulos, præsertim vero Petrum, certiores facerent; eas autem sepulcro egressas, pavore tactas, nulli eam rem renunciasse. Lucas cap. 24. revolutum lapidem, & mulieres in sepulcrum ingressas item commemorat; sed duos refert viros veste indutos lucida nunciasse mulieribus, suscitatum a mortuis, ut ipse prædixerat; idque mulieres monumento egressas undecim Apostolis cæterisque omnibus retulisse. Denique Joannes cap. 20. testatur, Mariam Magdalenam, ubi primum revolutum vidit lapidem, ad Petrum, & Joannem convolasse, quibus nunciavit, corpus Christi Domini fuisse sublatum, nec quo fuisset allatum, comperti quicquam habere. Pergit eodem loco Joannes narrare, se Petrum antevertisse ad Sepulcrum; eo tamen non introisse, sed fascias vidisse, quibus Christi corpus fuerat alligatum: Petrum vero ingressum in Sepulcrum easdem vidisse fascias, & Sudarium, quo Christi facies tegebatur, a fasciis semotum deprehendisse; ipsum quoque postea in monumentum introisse, cum interea Maria Magdale-

na

na extra Sepulcrum lacrymaretur; eam deinde introſpexiſſe in Sepulcrum, binoſque vidiſſe Angelos veſtimentis albis indutos, quorum alter ſederet ubi caput Chriſti, alter ubi locati fuerant pedes; ab iis autem quamobrem fleret interrogatam, reſpondiſſe, quod neſciret quo corpus Domini ſuieſſet avectum; cumque demum ſe retrorſum convertiſſet, ſub forma cuſtodis horti Chriſtum vidiſſe, quem poſtea agnoverit; atque omnia hæc Diſcipulis renunciaſſe.

Ratio ex Patribus, quamobrem Angelus aperuerit ſepulcrum. Diſcrepantes Evangeliſtæ conciliantur.

33 Antequam piæ feminæ ad ſepulchrum pervenirent, terra contremuit; idque contigit eo temporis momento, cum Angelus e Cœlo deſcendit. Qui Cœlo delapſus eſt Angelus, revoluto lapide, monumentum aperuit, vel ut reviviſcenti Chriſto Domino, quod quidam ex Patribus docuerunt, pateret exitus e ſepulcro; non ſane quod Chriſto id opus eſſet, ſed ut honor illi haberetur; vel potius ut ſanctis mulieribus facultas eſſet introſpiciendi in ſepulcrum, & cognoſcendi, Chriſtum eſſe a mortuis ſuſcitatum; quod congruit communi doctrinæ cæterorum Patrum, qui Chriſtum docent, quemadmodum ex utero matris prodiit, ita e ſepulcro egreſſum, quin ſigillum abruperit. Quin etiam Evangelico Matthæi & Marci innititur textui. Nam S. Matthæus cap. 28. v. 2. ait: *Ecce terræmotus factus eſt magnus; Angelus enim Domini deſcendit de Cœlo, & accedens revolvit lapidem*. Ex quibus patet Chriſtum jam reſurrexiſſe, antequam Angelus revolveret lapidem: aliter enim S. Matthæus terræmotum non cum Angeli deſcenſu, ſed cum Chriſti Reſurrectione conjunxiſſet; neque Marcus veluti opportunum deſcriberet Angeli adventum, qui revoluto lapide, mulieribus in ſepulcrum ingredi optantibus, incertiſque quo pacto ſuſtollerent lapidem, difficultatem illam ademit; ut advertit Maldonatus in cap. 28. v. cit. Matthæi ad illa verba, *Angelus enim Domini deſcendit de Cœlo*. Ex iis, quæ jam attulimus, Matthæus, & Marcus unum tantummodo Angelum commemorant; Lucas vero de duobus Angelis mentionem facit; itidemque Joannes, cum narrat Chriſtum Magdalenæ paullo poſt ſe præſentem exhibuiſſe. Angelus, qui e Cœlo deſcendit, lapidemque revolvit, ſuper ipſum lapidem aſſedit; atque hic eſt ille Angelus, quo viſo milites quaſi mortui conciderunt, & de quo loquitur Matthæus. Mulieres in ſepulcrum ingreſſæ duos viderunt Angelos, ut habetur apud Lucam, & Joannem. Nam de Angelo altero nihil Matthæus, & Marcus commemorant; hi enim Evangeliſtæ de illo potiſſimum Angelo ſibi ſcribendum exiſtimarunt, cujus in hac re primæ quodammodo partes fuerunt, quique cum Sanctis mulieribus ſermonem habuit. Lucas autem duos Angelos adfuiſſe ait, ratus eorum numerum

merum sibi non prætereundum; nec tamen pugnat cum Matthæo, & Marco, cum scribit utrumque Angelum esse loquutum. *Dixerunt ergo ad illas: Quid quæritis viventem cum mortuis?* In eo enim, qui passim in sacris paginis occurrit, loquendi modum sequutus est, ut duobus tribuatur Angelis, quod ab eorum altero utriusque nomine factum dictumve sit. Neque itidem a Matthæo, & Marco Joannes discrepat, cum aliam apparitionem narret Magdalenæ factam, postquam Angeli jam sanctis mulieribus apparuerant. Vid. Calmet. in cap.28. Matth. vers.2. & in cap.16. Mar. v.8. qui notat locum illum Marci, *nemini quidquam dixerunt*, Lucæ non adversari, qui scribit cap.24. v.9. *Nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus*. Marcus enim id intelligit, Sanctas mulieres, dum a monumento redirent, nihil cuiquam dixisse; omnia autem, quæ contigerant, renunciasse, ubi ad locum pervenerunt, in quo una erant Apostoli mœrore & lacrymis pene consumti.

Rursus conciliantur Evangelistæ in eo, quod tradunt de Maria Magdalena.

34 Sed multo videatur major inter Matthæum, & Joannem discrepantia. Narrat enim Matthæus cap.28. v.5. Mariam Magdalenam, aliasque sanctas mulieres venisse ad sepulcrum, ac revolutum lapidem reperisse; Angelum autem dixisse ad eas: *Nolite timere: scio enim, quod Jesum quæritis. Non est hic: Surrexit enim, sicut dixit*. At Joannes cap.20. v.2. Mariam Magdalenam, ubi vidit revolutum lapidem, scribit illico ad Petrum convolasse, eique dixisse: *Tulerunt Dominum de monumento; & nescimus ubi posuerunt eum*; quod quidem non dixisset, si vidisset Angelum, eumque loqui audisset. Verum probe animadvertendum est, Mariam Magdalenam, cæterasque pias mulieres, cum ad sepulcrum pervenerunt, eo ingressas vidisse neminem; nondum enim iis, qui lapidi assidebat Angelus, se conspicuum præbuerat. At Maria Magdalena, ubi sepulcrum reclusum, nec quidquam vidit aliud, quam sudarium, & fascias, celerrime ad Petrum, & Joannem se contulit, eisque dixit: *Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus ubi posuerunt eum*. Nam nec Angelum viderat, nec loquentem audierat. Itaque venerunt ad monumentum Petrus, & Joannes, qui cum nihil præter sudarium vidissent & fascias, domum redierunt, relictis in sepulcro mulieribus. Sed Maria Magdalena, quæ Christi corpus vehementer cuperet invenire, hortum, ubi erat sepulcrum, explorando cœpit perambulare; cum interea reliquæ mulieres monumento exeuntes duos viderunt Angelos, a quibus revixisse Christum monitæ sunt, mandatumque acceperunt, ut ea Discipulis renunciarent. Denique Maria Magdalena, postquam diu multumque hor-

tum

tum frustra pervestigasset, rediit ad monumentum, unde jam reliquæ erant egressæ mulieres; & duos Angelos, quos homines esse existimavit, atque ipsum Christum Dominum vidit sub olitoris forma. Quibus omnibus in hanc seriem dispositis, sublata videtur omnis inter Matthæum & Joannem discrepantia: aberat enim Maria Magdalena, cum reliquæ mulieres duos Angelos viderunt, atque idcirco vere Petro, & Joanni potuit dicere, Christi Corpus sublatum e sepulcro, neque se scire, quo asportatum fuisset. Quæ omnia huc attulimus ex Analysi Evangeliorum Gallice conscripta, & ex Gravesono de Myst. & annis Christi pag.498.

De qualitate Corporis Christi resurgentis Verum fuit, integrum, & gloriosum.

35 Divus Thomas 3. par. qu.54. agit de qualitate corporis Christi ad vitam redeuntis, ostenditque art.1. non phantasticum illi fuisse corpus, sed verum, & solidum; nec, si aliter fuisset, vere dici posse Christum revixisse. Ut enim quispiam dici possit ad vitam rediisse, necessarium omnino est, eamdem cum eodem corpore animam conjungi. Et quamvis Christus Dominus suscitatus a mortuis ab oculis eorum, qui se aspicerent, interdum quodammodo evanesceret, id tamen non probat, inane & phantasticum Christi corpus post resurrectionem fuisse, sed glorificatum, cujus ea vis & facultas est, cui & quando sibi libuerit, se vel conspicuum præbeat, vel ab aspectu surripiat.

Corpus Christi fuit integrum. Ratio cur voluerit Christus, ut in suo Corpore remanerent cicatrices.

36 Cum eadem congruit doctrina, quod Angelicus Doctor art.2. docet, integrum fuisse corpus Christi a mortuis suscitati; proindeque & carnem, & ossa, & sanguinem habuisse. Idem art.2. ait fuisse gloriosum; ejus enim Resurrectio fuit resurrectionis nostræ tum exemplar, tum etiam causa; gloriosa porro sanctorum erunt corpora, ubi ad vitam revocata fuerint. Idem art.4. ostendit, vulnerum cicatrices in Christi corpore remansisse, cum Thomæ incredulo dixerit: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis*. Decuisse autem docet, ut Christus corpus cum cicatricibus tum ad sui gloriam assumeret, tum ad Resurrectionis fidem in Apostolorum animis constabiliendam, tum etiam ut Patri, dum interpellat pro nobis, semper ostendat, quo mortis genere peccata nostra expiaverit. Joann. cap.20. vers.26

Guttæ aliquot Sanguinis Christi Mantuæ asservantur. Id non repugnat

37 Atque, quod ad institutum nostrum attinet, id satis esse videtur, quod ex D. Thoma jam allatum est. Nec tamen dissimulare volumus, aliquibus in locis, Mantuæ præsertim, guttas aliquot Sanguinis asservari, quæ e Christi latere manarunt. Quod quidem cum eo pugnare videtur, quod supra docuimus, Chri-

integritati corporis Christi reviviscentis.

Christum ad vitam redeuntem idem Corpus, eumdemque Sanguinem assumpsisse. Totam hanc rem in opere de Canonizat. SS. pertractavimus, ubi gravissimorum Theologorum auctoritate ducti fieri potuisse affirmamus, ut pretiosi Sanguinis Christi guttæ aliquot humi remanserint, quibus nihil esset opus ad illius corporis integritatem; neque idcirco necessarium fuisse, ut in Resurrectione ipsius corpori redderentur. Etsi enim illis corporis partibus semper divinum Verbum hypostatice unitum fuit, quæ ad integritatem corporis Christi pertinebant, non tamen iis partibus semper conjunctum fuit, quæ non erant ad integritatem corporis necessariæ, nec erant in Resurrectione corporis restituendæ.

Qui cum Christo redierint ad vitam, incertum. Sepulcra quidem in Christi morte aperta, mortui vero in ejus resurrectione revixerunt.

38 Jam vero de iis, qui cum Christo ad vitam rediere, nihil est nobis compertum, quam quod tradit Matthæus cap. 27. v. 52. *Monumenta* (in morte Christi) *aperta sunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt, & exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam Civitatem, & apparuerunt multis*. Reclusa tum sepulcra, sed nondum mortuos revixisse supra docuimus; quod ex verbis Matthæi pulcre confirmatur, quibus diserte distinguitur inter reclusa sepulcra, & mortuorum resurrectionem, ut aperta monumenta ad mortis tempus, mortui vero ad vitam redeuntes, ad tempus referantur: *Post Resurrectionem ejus*.

Duplex quæstio proponitur.

39 Duplex de his mortuis, qui tum revixerunt, quæstio proponi solet; quarum altera est, quinam illi fuerint qui ad vitam redierint; altera, utrum qui revixerunt, rursus mortem obierint, an vero cum Christo in Cœlum cum suo ipsorum etiam corpore ascenderint.

Quinam fuerint qui revixerunt cum Christo. Exponitur sententia quorumdam.

40 Quidam eos existimant revixisse, qui cum multo antea essent mortui, omnium diutissime in sinu Abrahæ fuerant detenti; eam propterea sortem contigisse Adam, Abel, Mathusalem, Lamech, Noe, Sem, Abrahæ, Jacobo, Josepho, Moysi, Josue, Davidi, aliisque veteribus multis. Verum cum non toto terrarum orbe, sed Hierosolymis, aliisque circumjacentibus locis reclusa fuerint monumenta, ut supra innuimus; cumque non alii, quam quorum sepulcra fuerunt aperta, revixerint, neque verisimile sit, antediluvianos Patres, quique ante Abraham vixerint, omnes esse in Palæstina mortuos, & sepultos, haud ita facile iccirco eam sententiam quisquam tueri possit.

Duæ aliæ ea de re sententiæ.

41 Quamobrem alii eo decurrunt ut dicant, eos ad vitam rediisse, qui Judæis, qui tum viverent, noti essent; ac propterea Zachariam Joannis Baptistæ patrem, senem Simeonem, ipsum

Ba-

Baptistam Præcursorem Domini, bonumque Latronem revixisse. Quibusdam vero verisimile videtur, eos ad vitam rediisse, qui in suis quisque Prophetiis Nativitatem Christi, vitam, mortem, & reditum ad vitam prædixerant, atque ideo Moysem, Davidem, Samuelem, Isaiam, Hieremiam, Ezechielem, Melchisedechum, qui Sacerdotii Christi imaginem gessit, & Danielem, qui tam accurrate tempus, quo Christus venturus erat, prophetavit, Job, Jonam, tresque Pueros, qui e fornace Babylonica incolumes erepti Resurrectionis Christi fuerunt quodammodo typi, omnes a mortuis esse suscitatos.

42 Verum Sacer textus cum nihil nobis significet, quam quod *multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt*, quivis facile perspiciat, nihil ea de re tuto affirmari posse. Quod ad alteram quæstionem spectat, Patres itidem inter se dissentiunt. Quidam enim affirmant, eos, qui revixerunt, ita rediisse ad vitam, ut morti non amplius fuerint obnoxii, iis enim gravius futurum fuisset mortem rursus oppetere, quam non reviviscere. Alii vero docent, rursus mortem obiisse, ut contigit Lazaro. Petrus enim Act. cap.2. monet, non posse, nec debere in illo Psalmi 15. v.10. loco Davidem intelligi: *Nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*, eamque afferre rationem: *Quoniam defunctus est, & sepultus est, & sepulcrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem*: ejusmodi autem rationi nihil roboris fuisset, nisi corpus David etiam tum jaceret in sepulcro; facile enim cuilibet fuisset respondere, Psalmum de Davide intelligendum, qui cum suo quoque corpore in Cœlum evolasset. Huc accedit, quod Job, qui inter eos, qui non amplius morituri revixerunt, ponitur, de se ipso dicit cap.19. vers.25. *Scio, quod Redemtor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum*; & D. Paulus ad Hebræos cap.11. de Sanctis veteris Testamenti ait, generatim eos ad absolutam nondum pervenisse felicitatem, quæ in glorificatione consistit animæ & corporis, eamque nonnisi cum universæ Ecclesiæ corpore adepturos. *Hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente; ut non sine nobis consummarentur*. Quod autem objicitur, iis longe minus grave fuisse futurum non redire ad vitam, quam reviviscere, rursusque mortem subire, id quidem minimi est momenti; nihil enim justis gratius est, & acceptius, quam divinam sequi voluntatem.

Nihil certi statui ea de re potest, de qua sacer textus nihil indicat? an vero qui revixerunt, denuo mortem obierint, alii negant, alii affirmant; quæ ultima sententia confirmatur.

43 Atque postremam hanc opinionem plurimum probabilitatis habere existimat D. Thomas 3. par. qu.53. art. 3. *ad secundum*. Eamdem eruditissime tuetur Calmetus in Dissertatione *de* Re-

In eam propensior videtur Divus Thomas. Maldonati sententia non probatur.

Resurrectione Sanctorum Patrum, quo tempore Christus rediit ad vitam. Tillemontius in Not. 36. ad Vitam Jesu Chr. hanc pertractat quæstionem, & eidem videtur favere sententiæ, quam tamen oppugnat Cornelius a Lapide, & præsertim Maldonatus, qui ex eo, quod narrat Matthæus, eos, qui revixerunt, sese multis conspiciendos exhibuisse, ac propterea non ab omnibus visos esse, infert, non eodem modo, quo Lazarus, suscitatos fuisse e tumulis, sed ad vitam cum corpore glorioso rediisse, nihilque esse cur dicamus, eos revixisse rursus morituros, sed una cum Christo simul cum corpore in Cœlum ascendisse. Hujusmodi Maldonati ratio haud sane videtur absurda, non tamen quod vult evincit: nihil enim aliud conficit, quam eorum corpora præcipuo quodam Dei beneficio quibusdam corporum glorificatorum dotibus prædita fuisse, inter quas illa etiam est recensenda, ut non omnibus essent conspicua. Verum non probat, eam fuisse in illis corporibus qualitatem ad permanentis habitus modum; quin etiam nihil prohibet, quominus dicamus, fuisse per modum quemdam transeuntem, qui mortem alteram non excluderet. Et sane Moyses, qui, ut fusius alibi docebimus, Christi Transfigurationi interfuit, suscitatus ad vitam aliquantisper vixit, nec omnibus tamen se conspicuum præbuit: cujus nihilominus ab eo tempore corpus gloriosum fuisse, nec postea rediisse ad sepulcrum, nemo profecto dixerit.

De Christi apparitione in die Resurrectionis. An prima omnium B. Virgini apparuerit? Negat Estius.

44 Reliquum est ut de Christi apparitionibus in die Resurrectionis, cæteris alio rejectis, differamus. Eæ numerantur quinque: Primo sese videndum objecit mulieribus ad sepulcrum: Secundo iisdem cum a Sepulcro reverterentur; tertio B. Petro: quarto duobus Discipulis Emmauntem proficiscentibus: denique multis Hierosolymæ se conspicuum exhibuit, cum inde Thomas abesset: propterea autem tam sæpe hoc die sese videndum præbuit, quod Fideles *per plura indicia erant admonendi, ut a principio Fidem resurrectionis reciperent*, ut ait D. Thomas 3. par. qu. 55. art. 3. *ad tertium*. De his omnibus apparitionibus extant in Evangeliis disertissima testimonia; verum B. Virgini apparuisse neque tradunt Evangelistæ, nec cuiquam prius apparuisse docent, quam Mariæ Magdalenæ: atque id est, quamobrem Estius in cap. 16. Marci vehementer iis adversetur, qui decuisse putant, ut nulli prius, quam Matri appareret; quamquam id nusquam tradat Scriptura; ac de ejusmodi argumentis verba faciens, quæ ab eo, quod deceat, ducta parum roboris habent: *Quale est*, inquit, *ex quibusdam rationibus congruentiæ velle probare, Christum a morte redivivum primo suæ Matri apparuisse, cum Scriptura tam clare dicat, eum apparuisse primo*

mo Mariæ Magdalenæ, nec unquam alibi diversum insinuet? Nec abest solida ratio, cur Matri primum non apparuerit: pulcre enim noverat in Resurrectionis Fide minime eam nutare. Quamobrem Ep.50. scribit Petrus Blesensis: *Christus exurgens a mortuis non suæ matri Virgini benedictæ, sed Mariæ peccatrici, de qua septem ejecerat Dæmonia, prius dignatus est apparere, ut puto.*

46 Contra Rupertus Abbas lib.7. de Divinis Officiis cap.25. existimat, primum omnium Sanctissimæ Matri suæ Christum apparuisse. Cur autem id Scriptura non tradiderit, causa esse potuit, quod Evangelistæ tantum narrare voluerint Christum sese præbuisse conspiciendum iis, quos vel resurrectionis suæ testes elegerat, vel de Resurrectione noverat dubitasse, quorum in numero B. Virgo profecto minime poni potest. Quod autem Beatissimæ Matri suæ Scriptura non referat primum omnium Christum apparuisse, qui inde velit arguere id omnino non esse factum, illum etiam arguere oportebit, toto quadraginta dierum spatio, quod inter Resurrectionem & Ascensionem intercessit, numquam divinum Filium Matri apparuisse, quod apparuisse Scriptura non tradat. Id vero non sane videtur admitti posse. Quamobrem Baronio subscribimus, qui ad ann. Chr.34. §.183. *Traditio*, inquit, *per manus Majorum, ac per subsequentia secula ad posteros dilapsa testatur, eumdem Dominum nostrum apparuisse primum omnium Sanctissimæ Genetrici Mariæ, quod nemo pius, puto, negabit.* Nec prætermittendum est, Sanctam Teresiam in additione ad suam vitam scripsisse, sibi Christum Dominum significasse, post Resurrectionem suam Sanctissimæ Matri, ut eam consolaretur, apparuisse. *Die quadam, cum sacram Eucharistiam sumsissem &c. mihi dixit Dominus, se simul ac revixit, Matrem suam Dominam nostram convenisse, idque factum oportuit; ea enim ex illo dolore, quo ejus animus fuerat confossus, haud ita cito ad se redierat, ut illo gauderet gaudio; seque, quam diu opus fuerat, cum illa multum temporis extraxisse.* Casaubonus Exercit.16. scribit, apud Latinos & Græcos plura esse de Christi apparitionibus accurate disputata; verum quod Christus Jesus B. Mariæ apparuerit, nihil ea de re scriptum reperiri; quamobrem eam apparitionem omnino negat; declarat tamen Jansenii probari sibi sententiam, qui scripsit, idcirco Jesum B. Matri non apparuisse, quod in ea Fides altissimis esset defixa radicibus; apparuisse Joanni, sed non statim, *quia credidit*; deinde apparuisse Petro, qui minus luculenter crederet, sed miraretur: rejecta veluti nullius roboris ratione illa, quam ex convenientia ducit Maldonatus, cum ait: *Primum Matri suæ apparuisse Christum, non quod Evangelistæ fa-*

Affirmat Rupertus Abbas. Baronius ex vetusta traditione itidem affirmat, cui subscribit Auctor, adstipulantibus etiam S. Teresiæ revelationibus.

factum dicant, sed quia fieri decuerit credendum esse. Eadem, quæ scribit Casaubonus, iterat Andreas Rivetus Scriptor heterodoxus in Apologia pro Sanctissima Virgine lib.1. cap.20. in fine. Sed hæc nihil impediunt, quin nostram piam retineamus sententiam, quæ non convenientiæ modo innititur, sed etiam Traditioni, juxta ea quæ scripsit Baronius, cujus verba paullo ante attulimus. In Operibus S. Irenæi, quæ collegit Renatus Massuetus Congregationis S. Mauri Monachus, adjectæ sunt ad calcem adnotationes quædam Fevardentii, qui in cap.31. lib.5. observat, non negari ab Irenæo Christum B. Mariæ apparuisse, *cum id ex veterum traditione sequentium seculorum Patribus persuasum fuerit*; & S. Ambrosii locum affert lib.3. de Virginibus: *Vidit Maria* (Virgo) *Resurrectionem Domini, & prima vidit, & credidit*; Affert Poetam Christianum Sedulium:

.... *Hujus se visibus astans*
Luce palam Dominus prius obtulit &c.

& præter Rupertum, quem ipsi supra citavimus, affet etiam Anselmum, & Bonaventuram.

Apparitiones quinque.

46 Diximus, eas, quas commemoravimus, apparitiones ab Evangelistis referri. Ac de Christo, qui mulieribus apparuit, ita Matthæus cap.28. v.9. *Et ecce Jesus occurrit illis dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum*. Mariæ Magdalenæ apparuisse, tradit Marcus cap.16. vers.9. *Prima Sabbathi apparuit primo Mariæ Magdalenæ*, & fusius Joannes cap.20. Atque hæ duæ sunt apparitiones, quibus Dominus in die Resurrectionis se mulieribus videndum præbuit. Sequitur tertia, cum apparuit Petro, quam commemorat Lucas cap.24. v.34. atque eam duo testificantur Discipuli, quibus, ut mox dicemus, Emmauntem proficiscentibus Christus apparuit: *Dicentes, quod surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni*. De ea etiam loquitur D. Paulus 1. ad Corinth. cap.15. v.4. & 5. *Christus resurrexit tertia die secundum Scripturas, & apparuit Cephæ*. Quartam afferunt Marcus cap. 16. v. 12. *Post hæc autem duobus ex his ambulantibus ostensus est in alia effigie euntibus in Villam*, & Lucas cap.24. qui fuse narrat, cum duo Discipuli Hierosolyma se conferrent Emmauntem, ac inter se loquerentur, accessisse ad eos Jesum, & quid fabularentur interrogasse; cui cum Cleophas alter eorum respondisset, sermonem habere se de Christo Nazareno, de ejus vita, rebus gestis, morte, & Resurrectione, explicasse iis Dominum oracula Scripturarum, initio sumto a Moyse, & Prophetis; eum perhumaniter invitatum cum iis ad mensam accubuisse: *Tunc* (ait Lucas) *accepit*

pa-

panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis: atque hîc eum Discipuli agnoverunt: *Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum, & ipse evanuit ex oculis eorum*. Quintam denique apparitionem narrant Lucas eod. cap.24. & Joannes cap.20. Nam cum duo illi Discipuli, qui Emmautem se contulerant, noctu rediissent, ingressi in eum locum, quo propter metum Judæorum cæteri Discipuli in unum convenerant, dum quod sibi contigerat, renunciarent, etsi ostium clausum erat, stetit Jesus in medio eorum, & dixit: *Pax vobis. Ego sum: Nolite timere*. Atque ut magis magisque Resurrectionis suæ veritatem confirmaret, non modo iis suas manus & pedes ostendit, ac præbuit contrectandos, verum etiam cum iis cibum voluit sumere. *Ad exhibendam fidei veritatem in corpore, dignatus est etiam non necessitate, sed potestate cibum sumere*; verba sunt D. Augustini serm. 142. alias 147. num.12. de Tempore. Postquam vero dixit, *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, suum in eos spiritum inhalavit. *Hæc cum dixisset, insufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*; quibus verbis significatur collata potestas remittendi retinendique peccata in Pœnitentiæ Sacramento juxta Tridentinam Synodum Can.3. cap.14. de Sanctissimo Pœnitentiæ Sacramento.

An Christus ad mensam, ad quam accubuit cum duobus Discipulis Emmaũtem proficiscentibus, panem consecraverit. Eorum, qui id affirmant, rationes.

47 Quærunt Sacrarum Scripturarum Interpretes, cum Christus Jesus *accepit panem, & benedixit & fregit*, deditque duobus Discipulis, an panem consecraverit, ita ut, quemadmodum in Consecratione Eucharistiæ facta fuerit transubstantiatio. Sunt qui id affirment; tum quia verba, quibus in eo loco Lucas utitur, eadem sunt cum iis, quæ Matthæus, Marcus, & Lucas ipse adhibent, cum de institutione Eucharistiæ scribunt historiam: tum quia non initio, sed in fine Cœnæ panem Christus benedixit & fregit; quod argumento est, eam non fuisse benedictionem, quæ fieri solet in principio mensæ, sed in fine, ideoque ad Sacram Eucharistiam esse referendam: tum quia demum Christum agnoverunt Discipuli *in fractione panis*, ut ait Lucas. Vide a Lapide in cap.24. Lucæ v.30. ubi illud etiam monet, hinc argumentum confici, Eucharistiam sub una tantum specie distribui posse, adversus eorum errorem, qui sub utraque specie contendunt ex Dei præcepto distribuendam. Vide Maldonatum in cap.24. Lucæ num.30.

Negant Estius, Jansenius, & Calmetus. Bellarminus, & Natalis Alexander nihil certi statuunt.

48 Estius vero in idem cap.24. Lucæ vers. 30. & Cornelius Jansenius in Commentar. ad Concordiam Evangelicam cap.146. existimant, Christum benedictione illa panem non consecrasse. Cum enim duo illi Discipuli in institutione Eucharistiæ non adfuerint

fuerint ultimæ Cœnæ, haud ita facile quis credat, præbuisse Jesum Eucharistiam iis, qui de Sacrosancto Mysterio illo nihil noverant. Illud tamen Jansenius animadvertit, quod cum omnes res a Christo gestæ mysticum quiddam contineant, ea re, de qua loquimur, Eucharistiæ distributio nobis sub una tantum specie significatur. Jansenio suffragatur Calmetus in cap.24. Lucæ cap.30. ubi ait, fractione quidem panis juxta Sacrarum Scripturarum idiotismum nihil aliud exprimi, quam distributionem Eucharistiæ, atque inde multos ex Patribus existimasse, Christum Dominum duobus præbuisse Discipulis Eucharistiam; sed multos tamen Interpretes magni nominis ab hac sententia dissentire; quamobrem putat, utramque ita conciliari posse opinionem, si eam, de qua nunc loquimur, cœnam, & fractionem panis Sanctissimæ Eucharistiæ fuisse figuram dicamus. Lamy Concord. Evang. lib.5. cap.42. Estii sententiæ subscribens ait, vocem *benedixit* idem valere, quod *gratias egit*, sive recitavit preces: sic Hebræos loqui, quorum in Ritualibus libris *preces* appellantur benedictiones: Judæorum fuisse morem, ut in conviviis qui esset præcipuæ auctoritatis, Deo gratias ageret, & frangeret panem. Utramque opinionem tamquam a Catholica Fide minime abhorrentem refert Bellarminus lib.4. de Sacram. Euch. cap.24. ac utrique suam esse finit auctoritatem; & Natalis Alexander in Appendice 1. Ep.34. ad Theolog. Dogmaticam & Moralem ait, non liquere, utrum Christus Dominus panem, quem Discipulis Emmauntem proficiscentibus dedit, consecrarit. Innocentius III. Papa lib.6. Mysteriorum Missæ cap.9. docens quamobrem Romanus Pontifex in Missa solemni super Altare panem consecret & frangat, quem deinde stans in solio manducet, ait: *Romanus autem Pontifex ideo non communicat ubi frangit, sed ad Altare frangit, & ad Sedem communicat, quia Christus in Emmaus coram duobus Discipulis fregit, & in Hierusalem coram decem Discipulis manducavit. In Emmaus fregisse legitur, sed manducasse non legitur: in Hierusalem non legitur fregisse, sed legitur comedisse*: quæ ultima verba ad eam apparitionem referuntur, de qua paullo ante verba fecimus, & de qua Lucas cap.24. v.41. *Habetis hîc aliquid, quod manducetur? at illi obtulerunt ei partem piscis assi, & favum mellis. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis*. Joannes Baptista Casalius de Veter. sacris Christianorum Ritibus cap.81. §.*Quoniam*, scribit de illo ritu, quo in Missa solemni Romanus utitur Pontifex, ut super Altare consecret; & in solio Eucharistiam suscipiat, nec sequitur Innocentii III. sententiam; sed ait, uti Christus in Cœna incruentum, in Cruce vero cruentum obtulit Sacrificium;

ficium; ita Papam ad Altare consecrando incruentum Sacrificium, in solio Eucharistiam suscipiendo cruentum significare.

An in postrema apparitione, de qua supra, adfuerit Thomas. Conciliatur Lucas cum Joanne.

49 De postrema tandem apparitione Lucas videtur innuere, Thomam quoque adfuisse cum aliis Apostolis cap.24. v.33. *Et invenerunt congregatos undecim*, cujus numeri ratio certe non constat absente Thoma; Matthias enim multo post inter Apostolos in locum Judæ est cooptatus. Contra Joannes cap.20. v.24. huic apparitioni diserte negat Thomam adfuisse. *Thomas autem unus ex Duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venit Jesus*. Multa de hac re commentati sunt sacrarum literarum Interpretes. Nihil tamen ad hanc enodandam difficultatem videtur accommodatius, quam si adfuisse quidem dicamus Thomam, cum Emmaunte Discipuli redierunt, sed cum eorum sermo prolixius duceretur, illum, vel quod iis quæ narrarent, fidem non haberet, vel alia quavis causa impulsum foras egressum esse, ac tunc temporis Jesum inter Discipulos medium ex improviso adstitisse. Vid. Suarez tom.2. in 3. par. qu. 55. sect. 4. in fine.

De Cæremoniis, quibus hac die Ecclesia celebrat Resurrectionis Mysterium. Benedictio ignis.

50 Jam vero pro ingenii nostri exiguitate iis explicatis, quæ tum ad tempus, quo Christi Corpus jacuit in sepulcro, & Anima descendit ad Inferos, tum ad ejus Resurrectionem pertinent, de iis cæremoniis est differendum, quæ, ut diximus Resurrectionis mysterium referentes, antea quidem nocte quæ præcedit Dominicam, nunc vero ipso Sabbathi die celebrantur. Atque ut a prima ordiamur cæremonia, cantatis Horis, extinctisque usque ad principium Missæ, quæ sunt super Altare, candelis, extra Ecclesiam ignis e silice extunditur, quo carbones incenduntur. Sacerdos novum ignem & quinque incensi grana Cereo insigenda benedicit. Constans & perpetua fuit Ecclesiæ disciplina, ut nulla re utatur, quin eam prius benedixerit. Octavo seculo nulla erat in Ecclesia Romana hujusmodi benedicendi ignis cæremonia, quæ tamen alibi jam tum viguisse deprehenditur ex Zachariæ Papæ epistolis ad Bonifacium Episcopum Moguntinum apud Baronium ad ann. Chr. 751. quibus Sanctus ille Pontifex ait eam fuisse consuetudinem, ut Feria Quinta ternæ Lampades accenderentur, quæ arderent usque ad Sabbathum Sanctum, atque in eo, qui secretissimus esset Ecclesiæ locus, poneretur; deinde addit: *De igne vero, qui ex crystallis, sumitur, ut asseruisti, nullam habemus Traditionem*. Vixit Zacharias usque ad annum 751. a Christo nato. Leo IV. anno 847. creatus Pontifex Homilia de Cura Pastorali, *In Sabbatho*, inquit, *Paschæ, extincto veteri, novus ignis benedicatur, & per popu-*

lum

lum dividatur. Extant monumenta, quæ probant, morem in Ecclesia Romana fuisse, e percusso silice extudendi ignis Feria quinta, ut constat e primo Ordine Romano *in feria quinta in Cœna Domini*; ubi hæc habentur: *Ea vero die hora nona faciunt excuti ignem de lapide in loco foris Basilicam*. Tomassinus *de dierum Festorum celebratione* lib. 2. cap. 14. ostendit, consuetudinem fuisse quarumdam Ecclesiarum, ut quotidie ignis in eum modum, præsertim vero die Sabbathi, solenni vero cæremonia Sabbatho Sancto excuteretur, quæ consuetudo ineunte seculo XI. ad solam Sabbathi Sancti diem contracta fuit. Et Pouget in Institut. Catholicis tom. I. pag. 847. tum quod hactenus diximus confirmat, tum etiam causas affert ejusmodi cæremoniæ. Itaque eam proponit quæstionem, *Cur hodie sit solenniter benedictio ignis recens excussi e silice?* atque ita respondet: *Hic est vestigium antiquitatis. Olim excutiebatur quotidie ignis e silice ad accendenda Ecclesiæ luminaria, & fiebat prius ignis benedictio. Nihil enim in publicum usum adhibuit unquam Ecclesia sine præcedenti benedictione. Solennius hac die agitur hujus ignis benedictio, quia ignis ille e silice excussus videtur Christi recens ex mortuis suscitati typum ferre. Romæ solennis hæc ignis novi benedictio fiebat olim Feria Quinta Majoris Hebdomadæ.*

Benedictio quinque granorum incensi. Accenduntur Candelæ in trianguli formam arundini impositæ.

51 Post novi ignis, & quinque granorum incensi benedictionem carbones benedictos indit Acolythus in thuribulum, quo injectum incensum Sacerdos benedicit. Diaconus deinde alba induitur Dalmatica arundinem accipit, cui tres impositæ sunt candelæ in formam trianguli, & Ecclesiam ingressus inclinat arundinem; Acolythus vero cum candela novo igne accensa unam ex iis accendit, quæ arundini sunt impositæ; & Diaconus, erecta arundine, genuflectens ait: *Lumen Christi*. Atque iterum & tertio idem fit in medio Ecclesiæ & ante altare, ut tandem tres illæ sint accensæ, quæ in trianguli formam dispositæ sunt.

Unde usus hujus arundinis originem traxerit incertum. Verti conjectura.

52 Bissus in suo Opere littera A pag. 460. §. 4. declarat, frustra se multum operæ & studii contulisse, ut unde arundinis hujus usus originem traxerit, reperiret. Ne Martene quidem, ut ut harum rerum eruditione abundet plurimum, ea de re mentionem facit. Vertus tom. 2. Explic. Cærem. Eccl. pag. 132. contendit, non aliunde ejus Cannæ originem extitisse, quam ex eo quod principio candela in modum anguis esset inflexa quemadmodum etiamnum virgis & cannis recurvis in Ecclesiis ad Altaris candelas accendendas utimur. Quidam vero trium candelarum usum ejusmodi putant ex eo derivatum, quod olim tres candelæ funalis instar colligabantur, ne vento possent extingui. At-

Atque id est, cur in recentibus quibusdam Cæremonialibus præscribitur, ut accensa candela in laterna feratur occlusa, ut in ea quæ fit processione tres illæ candelæ in trianguli figuram dispositæ possint accendi.

53 Sed utcumque sit de tempore quo ejusmodi instituta sit cæremonia, profecto eam vetustam esse constat. In Ordine enim Romano Cardinalis Gajetani hæc habentur: *Diaconus junior accipit arundinem trium cubitorum, & dimidii cubiti triplicem candelam, quam de novo igne illuminatam imponit arundini*. Idem legitur in Ordine Romano Amelii, & in manuscripto Pontificali Apameensis Ecclesiæ penes Martene *De antiqua Ecclesiæ disciplina in celebrandis divinis officiis* pag. 442. primæ editionis Lugdunensis: *Benedicto novo igne, junior* Diaconus *Diaconorum Cardinalium, juxta consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, de ipso novo igne triplicem candelam conjunctam accendat, & eam in capite arundinis ponat, ipsam arundinem in manu tenens* &c. Gavantus trium candelarum mysterium ita explicat: *Candelæ in calce unum quid esse deberent, & deinde distingui in tres, ad designandum Mysterium Unitatis, & Trinitatis Dei*: idque eo confirmatur etiam, quod dum quælibet e candelis trianguli accenditur, dicitur, *Lumen Christi*: *Deo Gratias*: ut bene advertit Thomassinus de dierum Festor. celebrat. lib. 2. cap. 14. num. 7. *In Trinitatis honorem Cereum in tres divisum accendimus, rati nos Jesu Christi lumine fusos Trinitatis penitiora Mysteria nosse*.

Pervetusta est hæc cæremonia accendendi tres candelas.

54 Processione expleta, fit benedictio Cerei. Anastasius Bibliothecarius in Zosimi Papæ vita hæc scribit: *Et per Parochias concessa licentia Cereos benedici*. Creatus fuit ille Pontifex anno 417. & Sigebertus ad eumdem annum scribit, hanc cæremoniam ab illo Pontifice institutam esse: *Zosimus Papa decrevit Cereum Sabbatho Sancto Paschæ per Ecclesias benedici*. Alii contendunt, eum ritum benedicendi Cereum Sabbatho Sancto seculo integro ante Zosimum in Ecclesiam fuisse invectum, idque ex eo Prudentii hymno arguunt, cujus est inscriptio, *Ad incensum Cerei Paschalis*. Verum Sirmondus vetustis collatis codicibus reperit, genuinam esse inscriptionem, *ad incensum lucernæ*; ostenditque, eum hymnum non ad Cereum Paschalem, sed ad ignem esse referendum, qui quolibet Sabbatho e silice extunditur ad luminaria in templis, ut innuimus, accendenda. Itaque Prudentii hymnus vetustatem Cerei ante Zosimum minime evincit; sed neque itidem ex modo memorato libro Pontificali qui Anastasio tribuitur, recte argui potest, Zosimum ejusmodi benedictionis auctorem fuisse. Quin etiam innuere videtur, hujusmodi

Benedictio Cerei refertur ad Zosimum. Videtur introducta in majoribus Basilicis ante illius Pontificis ætatem.

modi ritum, quem in Majoribus solum templis, seu Basilicis antea observatum ad Parochias Zacharias extendit, multo antea fuisse introductum. Videatur institutio nostra 39. Edit. latinæ cum qua consonat eruditus vir P. Meratus in Notis ad Gavantum edit. Romanæ 1737. 2. par. tom. 1. pag. 1149. Consonat etiam Gretserus tom. 5. suorum Operum nuperrimæ edit. lib. 1. de Festis cap. 25. ubi allatis verbis libri Pontificalis ait: *Nihil hic de institutione vel Ritus, vel Cerei ipsius, sed tantum quod Ecclesiis Parochialibus consecrandi quoque Cerei Paschalis potestatem fecerit, cum antea in majoribus dumtaxat Basilicis consecrari, & accendi soleret.*

Benedictionis Cerei significatio ex Ruperto.

55 Omnem Cerei Benedictionem Rupertus Abbas pulcherrime explicat de Divinis Offic. cap. 28. & sequen. Cereum ait significare Christum reviviscentem; quod probatur etiam ex capite octavo Concilii Toletani IV. juxta secundam Garziæ editionem: *Lucerna, & Cereus in Pervigiliis Paschæ apud quasdam Ecclesias non benedicuntur; & cur a nobis benedicantur, inquirunt: propter gloriosam enim noctis ipsius Sacramentum solemniter hæc benedicimus; ut Sacræ Resurrectionis Christi Mysterium, quod tempore hujus votivæ noctis advenit, in benedictione sancti luminis suscipiamus.* Antequam Cereus benedicatur, Diaconus illi quinque incensi grana affigit, ut significetur Christi corpus Josephi ab Arimathæa, & Nicodemi opera aromatibus esse conditum. Quinque foramina ad figuram Crucis in Cereo excavata, quo grana incensi injiciuntur, quinque Christi exprimunt vulnera. Benedictio Cerei generatim fit a Diacono, etsi reliquæ Benedictiones pleræque omnes fiant a Sacerdote. In Ecclesia solum Ravennatensi Cereum ab ipso Episcopo olim benedici consuevisse colligitur ex D. Gregorii epist. 28. lib. 9. Benedici tamen a Diacono Rupertus Abbas ait, ut significetur, non ab Apostolis Corpus Christi, sed a Discipulis aromatibus esse delibutum, ejusque Resurrectionem sanctis mulieribus prius, quam Apostolis prænunciatam; quamobrem D. Augustinus serm. 232. alias 144. de Tempore tom. 5. oper. col. 981. hæc de Sanctis mulieribus scribit: *Resurrexisse Dominum ab Angelis audiverunt: fœminæ viris nuntiarunt ... Nam hoc est, quod egit Dominus Jesus Christus, ut prius illum sexus fœmineus resurrexisse nuntiaret. Quia per sexum fœmineum cecidit homo, per sexum fœmineum reparatus est homo: quia Virgo Christum pepererat, fœmina resurrexisse nuntiabat.*

Vertus, qui usum Cerei ad naturales cau

56 Vertus, qui Ecclesiasticorum Rituum originem ad solas naturales causas referendam esse imaginatur, scribit ideo Paschalem

lem Cereum esse institutum, quod hisce cæremoniis, quæ ut diximus noctu peragebantur, lumine opus esset; fit enim, ut paullo post dicemus, ad Baptismalem Fontem Processio, in qua Cereus præfertur. Quia vero usus Cerei non ultra Ascensionem Domini porrigitur, nihil hîc mysterii opus esse ait quod comminiscamur; certum enim aliquando tandem absumi oportere. Verum vir doctus æque ac pius Episcopus Suessionensis in præclaro Opere *De vero Ecclesiæ sensu in sacrarum cæremoniarum usu* secundæ editionis Parisien. ann. 1721. pag. 225. Vertum interrogat, solumne in Sabbathi Sancti nocte Christiani in Ecclesiis Pervigilia agitarent, & Quid causæ esset, cur per alias complures noctes vigilantibus Cereus non accenderetur? Præterea cur Cereus a Paschate ad Ascensionem accenderetur, in noctibus vero Natalis Domini, & Epiphaniæ, profecto æque obscuris, & longe productioribus, non item? Quæ quidem evincunt, non ad naturalem causam Cerei usum in Sabbatho Sancto referendum, sed ad Mysterium, quod tam pulcre Rupertus Abbas explicavit, cum quo consentit etiam Pougetus in Institut. Catholicis par. 1. pag. 848.

sas refert, confutatur.

57. Veteres tradunt Scriptores morem fuisse, ut ad Paschalem Cereum Tabella quædam appenderetur, in qua notabatur quotus annus decurreret ab Incarnatione Domini. Beda lib. de Temporum ratione cap. 45. *Fratres*, inquit, *nostri*, *qui tunc fuere Romæ, hoc modo se in Natali Domini in Cereis Sanctæ Mariæ scriptum vidisse, & inde descripsisse referebant: A Passione Domini nostri Jesu Christi anni sunt* 668. Qui locus Bedæ Mabillonium eo induxit, ut in Commentario ad Ordinem Romanum tom. 2. Musei Italici pag. 101. animadverteret, vel in die Natali Domini ejusmodi exponi solitam Inscriptionem, ut novus enunciaretur annus, qui penes Romanos ab eo die inchoabatur; vel si eadem inscriptio exponebatur in Paschate, semper significari annum, qui a Natali Christi die numerabatur. Vide Martene De antiqua Ecclesiæ disciplina in Divinis celebrandis Offic. cap. 24. pag. 407. & Gretserum lib. 1. De Festis cap. 25. pag. 74. Cereus Paschalis deinde accenditur. Rem sane miram quotannis contigisse in hac die Hierosolymis, & in Ecclesia Sancti Sepulchri tradunt historici magni nominis, ut igne Cœlo delapso luminaria accenderentur; cujus miraculi cum nulla mentio fiat ab Eusebio Cæsariensi, Epiphanio, Hieronymo, Cyrillo Hierosolymitano, inde colligitur, eorum quidem ætate nihil tale contigisse; non tamen quispiam propterea jure negaverit, miraculum illud eorum historicorum ætate viguisse, qui de eo scripserunt,

De Tabella, quæ ad Paschalem Cereum olim appendebatur; in qua exhibebatur quotus ab Incarnatione annus decurreret.

pserunt, & ad ea usque tempora editum, cum in Palæstinam, pulsis inde qui essent Latini nominis, Photii, & Cerularii schisma a Græcis invectum est. Legendus P. Lupus tom. 4. primæ edit. ad Concilia Generalia, & Provincialia pag. 237. & sequen. ubi verisimile esse ait pag. 245. in hujus miraculi memoriam toto terrarum orbe institutum esse, ut lumina, & Cereus per hos dies accenderentur. *Quare non dubito, quin ad agendas Deo pro Hierosolymitano miraculo gratias, & ipsum omnibus sub Cælo populis prædicandum, mos iste noster sit institutus.*

De consuetudine Roman. Pontif. ceras consecrandi, quæ dicuntur Agnus Dei.

58 De veteri Romanorum Pontificum consuetudine benedicendi & consecrandi Ceras quasdam, quæ Agnus Dei appellantur, scripsimus lib. 4. Canonizat. Sanctor. part. 2. cap. 20. num. 12. eodemque lib. 4. par. 1. cap. 5. n. 10. 11. & 12. de eorum vi ac virtute disseruimus. Illud hîc adnotare libet, Ritum ejusmodi a quibusdam ad morem illum referri, cum Fidelibus particulæ quondam ceræ e Paschali Cereo benedicto detractæ distribuebantur. Durandus lib. 6. cap. 79. ita testatur: *Hac die Acolythi Romanæ Ecclesiæ faciunt agnos de cera nova benedicta, vel de cera Cerei Paschalis anni præcedentis, admixto Chrismate, qui in Sabbatho in Albis in Ecclesiis per Dominum Papam populis distribuuntur.* Et Amalarius lib. 1. de Divinis Offic. cap. 16. *Libellus*, inquit, *Romanus narrat, eodem die* (Sabbatho Sancto) *benedici ceram oleo mixtam, indeque fieri agnos, eosque reservari usque ad octavas Paschæ.* Vid. Martene loc. cit. pag. 410. num. 12. Meratum ubi supra pag. 1187. num. 66. Du Cange in Glossario verbo *Agnus Dei*.

De hymno Exultet. Ejus Auctor videtur D. Augustinus. Lectio Prophetiarũ. Baptismus Catechumenorũ, & infantium.

59 Dum Cereus benedicitur, interea canitur celebris hymnus *Exultet*, quem quidam infirmis ducti rationibus D. Ambrosio, alii multo etiam levioribus argumentis innixi Petro Diacono Cassinensi tribuunt, qui seculo vixit 12. Illud enim constat ex minime dubiis argumentis, ante quadringentos annos illum hymnum cani in Gallia consuevisse, ideoque probabilius est scriptum esse a D. Augustino, ut ostendit Martene in citat. Opere pag. 405. & Bailletus hist. hujus diei art. 2. Benedictionem Cerei consequuntur lectiones ex Sacra Scriptura, quæ Prophetiæ appellantur. Atque inter eas Cantica, Tractus, & Orationes seu Collectæ interjiciuntur, quæ ad Baptismi Sacramentum respiciunt, cujus administratio est prima & peculiaris hujus diei cæremonia. Id erat moris in veteri Ecclesia, ut, nisi urgeret necessitas, numquam præterquam in Sabbatho Sancto, aut in Sabbatho, quod Pentecostes Festa præcedit, Baptismi Sacramentum conferretur, ut ex Siricii Papæ epistola infertur ad Himerium

Epi-

Episcopum Tarraconensem, ex epistola quarta & octogesima S. Leonis, & epistola prima Gelasii Papæ cap. 12. aliisque monumentis, quæ ipsi nos protulimus institut. prima Edit. latinæ. Atque in his duobus diebus ab Episcopo, ideoque etiam a Romano Pontifice Catechumeni baptizabantur, qui jam, ut alibi docuimus, satis eruditi fuerant, atque etiam tenelli infantes, ut videre est in Commentario ad Ord. Romanum Mabillonii tom. 2. Musei Italici pag. 95. iisque omnibus post Baptismum, Confirmationis etiam, & Eucharistiæ Sacramenta conferebantur.

Locus D. Augustini insignis. Pueris in Baptismo olim præbebatur Eucharistia sub specie vini. Abusus injiciendi in Calicem mel & lac.

60 Rem omnem describit Augustinus Serm. 324. *Baptizatus est, sanctificatus est, unctus est, imposita est ei manus, completis omnibus Sacramentis assumptus est:* quod etiam antea S. Cyprianus expresserat Epistola Synodica num. 70. Quod ad puerorum Communionem attinet, in libello de Ordine Romano, ubi sermo est de Sabbatho Sancto, hæc habentur: *Illud autem de parvulis providendum est, ut postquam baptizati fuerint, nullum cibum accipiant, nec lactentur, antequam communicent Sacramentum Corporis Christi, & omnibus diebus septimanæ Paschæ ad Missas procedant, & Parentes offerrant pro illis, & communicent omnes.* Cabassutius Dissertatione quinta in *Notitia Ecclesiastica seculi primi* probat, primorum seculorum fuisse disciplinam ut pueris post Baptismum Eucharistia præberetur sub specie vini. Baptizans enim digitum Christi sanguine imbutum in os pueri injiciebat, quod etiamnum in more positum in quibusdam Regionibus Orientalibus, testatur Orientalium Rituum peritissimus Maronita Abrahamus Ecchellensis. Joannes Diaconus in epistola a Mabillonio edita in primo Tom. Musei Italici propositam sibi a Senario quæstionem exponit: *Cur in sacratissimum Calicem lac mittatur, & mel, & Paschæ Sabbatho cum Sacrificiis offeratur?* Atque ita respondet: *Baptizatis hoc Sacrificii genus offerri ut intelligant quia non alii, sed ipsi, qui participes sunt Corporis & Sanguinis Domini, terram repromissionis accipient; cujus iter inchoantes tanquam parvuli lacte nutriuntur & melle.*

Parvulos baptizatos non nisi accepta Eucharistia salvos fieri, sententia est falso afficta D. Augustino. Ea Communio res fuit disciplinæ ex Tridentino. Lac & mel benidi-

61 Numquam sacra existimavit Antiquitas, pueros baptizatos, non nisi accepta Eucharistia, salvos fieri. Recentiorum quidam ejusmodi opinionem S. Augustino sane audacter affinxerunt. Verum clarissimæ memoriæ Cardinalis Norisius in Vindiciis Augustinianis §. 4. explicata S. Doctoris doctrina ostendit, numquam illum in ea fuisse sententia. Et Sancta Tridentina Synodus Sess. 21. cap. 4. Communionem parvulorum refert ad ea, quæ sunt disciplinæ. *Denique eadem Sacrosancta Synodus docet, parvulos usu rationis carentes nulla obligari necessitate ad Sacramentalem*

ci tantum, non injici in Calicem jussit Concilium Africanum.

mentalem Eucharistiæ communionem; siquidem per Baptismi lavacrum regenerati, & Christo incorporati adeptam jam Filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt. Neque ideo tamen damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis servavit aliquando. Ut enim Sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse sine controversia credendum est. Prava autem eorum fuit consuetudo, qui lac & mel in Calicem injiciebant: nam in vulgato Ordine Romano habetur quidem lactis, & mellis benedictio, sed ea non indebantur in Calicem, sed post Eucharistiam sub specie vini infantibus sugenda præbebantur. Quamobrem Africanum Concilium decrevit, ne quidquam præter panem, & vinum aqua mistum in Sacrificio offeratur. *Primitiæ vero, seu mel & lac, quod uno die solemnissimo in Infantum Mysterio solet offerri, quamvis in Altari offerantur. suam tamen habeant benedictionem, ut a Sacramento Dominici Corporis, & Sanguinis distinguantur*; quod advertit etiam eruditus vir Berlendus in Tractatu de Oblationibus ad Altare pag. 4. & 5.

Disseritur de præsenti, qua nunc utimur disciplina.

62 Sed jam, veteri disciplina omissa, ad eam, qua nunc utimur, nostra transiliat oratio. Sabbatho Sancto Catechumeni adulti, atque etiam infantes baptizantur; atque in Episcoporum Cæremoniali præscribitur, ne cuiquam infanti in Ecclesia, in qua Episcopus Sabbathi Sancti cæremonias est celebraturus, per octo dies ante idem Sabbathum, dummodo nulla urgeat necessitas, Sacramentum Baptismi administretur. *Si aderunt Catechumeni, baptizentur more solito ab Episcopo &c. & per octo dies ante in ipsa Ecclesia, nisi periculum immineat, nullus infans baptizetur.* Adultis autem Catechumenis bene jam eruditis, post Baptismum, Confirmationis etiam & Eucharistiæ sub una tantum specie sacramenta conferantur. Ubi vero sit fons Baptismalis, quamvis nullus esset baptizandus, fit nihilominus ad ejus benedictionem processio.

Cæremoniæ in benedictione Fontis.

63 Præcedit Acolythus manu Cereum benedictum tenens, sequitur qui Crucem gestat, ac deinde procedit Clerus; ultimus est qui Missam celebrat inter Diaconum & Subdiaconum medius. De hujusmodi ritus benedicendi Fontis vetustate, & sanctitate prima institut. editionis jam citatæ disseruimus; quo Lectorem amandantes, hîc tantum addimus, dum ad Fontem proceditur, Antiphonam cani interea, *Sicut cervus*, ut declaretur, Catechumenos sancto desiderio flagrare, ut ad fontem gratiæ Baptismum perveniant, non aliter quam cervi sitibundi ad fontem aquarum convolant

volant, suam ut expleant sitim. In Crucis figuram aqua dividitur ad quatuor mundi plagas, quo significatur, Baptismatis gratiam in mundum universum diffundendam; præcepit enim Discipulis suis Jesus, ut terram peragrantes omnes docerent gentes, sacroque Baptismate abluerent, ut bene notat Mazzinellus in notis ad officium Majoris Hebdomadæ pag. 293. In modum itidem Crucis Sacerdos in aquam spiritum suum inhalat, *ut cum Cruce Trinitatem conjuget*, ut ait Gavantus; Cereum deinde in aquam semel, iterum, & tertio immergit, & inde tollit, *ut Spiritus Sanctus sua plenitudine fontem impleat, sicut quando descendit in specie Columbæ in Baptismo Christi adumbrati in hoc Cereo demerso in aquam: elevatio autem ejusdem Cerei significat effectum Baptismi, qui confert gratiam elevantem a peccato ad gloriam*. In aquam præterea Oleum Catechumenorum, & Chrisma infundit, eaque commiscet, *ut indicetur conjunctio Christi per Baptismum cum populis Ecclesiæ*; quæ sunt Gavanti verba. Ejusmodi autem harum cæremoniarum explicatio partim ex Amalario lib.1. cap.25. partim ex Honorii Gemma lib.3. cap.3. partim etiam sumta est e Durando lib.6. cap.81.

Quando incipi debeant Litaniæ.

64 Fontis Benedictione peracta, & administrato, si opus fuerit, Baptismo, omnes eodem ordine, quo ad Fontem processerant, redeunt ad Altare, & in hac processione canuntur Litaniæ. Quæstio est inter Scriptores de Sacris Ritibus, priusne quam Processio a Fonte discedat, incipi debeant Litaniæ, quæ interea canantur, dum proceditur ad Altare; an vero postquam ad Altare perventum est. Solvit quæstionem hanc Meratus in Notis ad Gavantum pag. 1168. dicens, primum modum esse in inferioribus, alterum in Cathedralibus Ecclesiis servandum. Inferioribus enim Ecclesiis Rubricas Missalis, Cathedralibus vero Cæremoniale Episcoporum normam esse debere. Si autem Ecclesia Baptismali careat fonte, lecta ultima Prophetia, & orationibus, quæ eam consequuntur, humi Sacerdote, & Altaris Ministris in faciem provolutis, cæteris vero omnibus genuflexis, cantantur Litaniæ. In Sacramentario S. Gregorii, & in Ordine Romano præscribitur, ut quando in Litaniis canitur *Agnus Dei*, Altaris lumina accendantur; lumen enim Fidei per Christum Agnum Dei nobis illuxit, ut bene notat Amalarius lib.1. cap.30.

Descriptio reliquæ Cæremoniæ, & Missæ usque ad Tractum.

65 Sabbathi Sancti Missa caret Introitu, qui cum introductio quædam esset ad publicas preces, caneretur que interea dum populus conveniret, & ad Altare Sacerdos accederet, eo jam nihil est opus in hac Missa; Populus enim jam convocatus cum

Sa-

Sacerdote,& Clero Processioni ad Baptismalem Fontem interfuit, ut videre est apud Meratum cit. opere pag. 1176. num. 5. Simul ac Sacerdos Hymnum præcinuerit, *Gloria in excelsis Deo*, pulsantur Campanæ, quas a Feria Quinta cessare diximus; Campanæ enim Sanctos significant Christi præcones; quamobrem ab eo die quo Christus satellitibus traditus est, campanarum usus intermittitur usque ad hunc diem, nam sancti Apostoli in maximo Passionis æstu Christum deseruerant, & Petrus in eo discrimine aufugerat, ut docuimus in institut. 20. edit. latinæ pag. 118. ubi de hoc ritu verba fecimus. Epistola sumitur ex prima quam scripsit D. Paulus ad Corinthios, qua recens baptizatos monet, ut resuscitati cum Christo, nulli rei præterquam cœlestibus studeant. Lecta Epistola, Sacerdos canit *Alleluja*, quæ a Septuagesima usque ad Pascha omittitur, propterea quod tempus illud pœnitentiæ, mœrori, & luctui addictum est. Hoc autem die *Alleluja* revocatur; etsi enim ejus vocis non alius sensus est litteralis, quam *laudate Deum*; tamen, si ejus spectetur usus, exclamatio quædam est lætitiæ, ut idem fere valeat, quod valet apud Latinos *plaudite*. Liceat tamen illud obiter addere, quod Ecclesia Romana olim etiam in Defunctorum exequiis canebat Alleluja, ut constat ex Hieronymo in Epitaphio Fabiolæ: *Jam fama volans tanti prænuncia luctus, totius Urbis populum ad exequias congregabat, sonabant Psalmi, & aurata tecta Templorum reboans in sublime quatiebat Alleluja*. In Quadragesima quoque interdum ea vox adhibebatur; quam prorsus amovit Gregorius Magnus, ut patet ex epist. 64. Indict. 2. ad Joannem Episcopum Syracusanum. Quod enim quidam objiciebant, sumtum ejusmodi Ritum a Græcis, respondet Sanctus Pontifex, S. Damasi Papæ tempore ab Hierosolymitana in Romanam Ecclesiam consuetudinem invectam fuisse canendi *Alleluja*; se propterea neque induxisse, neque amplificasse ait, sed potius coarctasse, quia, ut putamus, a Quadragesima, & ab Exequiis mortuorum eam vocem summoverat. *Ut Alleluja hic diceretur, de Hierosolymorum Ecclesia ex Beati Hieronymi traditione, tempore Beatæ memoriæ Damasi Papæ, traditur tractum. Et ideo magis in hac Sede illam consuetudinem amputavimus, quæ hic a Græcis fuerat tradita*. De Alleluja iterum sermonem habemus tom. IX. pag. 91. & 92.

Cur post Alleluja dicatur Tractus.

66 Alleluja, quæ lætitiæ vox est, Tractus consequitur, qui doloris signum est; Ecclesiæ enim nondum est absoluta lætitia; nam illa reviviscentis Christi mysterium celebrat, qui tamen nondum apparuit. Evangelium ex primo Evangelistarum Matthæo

thæo desumtum Resurrectionis historiam continet; nec ad Evangelium afferuntur lumina; cum enim nondum se Christus reviviscens conspicuum præbuisset, Fides idcirco adhuc erat obscura juxta Alcuinum. Omittitur in hac Missa *Credo*; nec ullum in ea est Offertorium, quod Gavantus ad illud refert silentium, quo sanctæ mulieres cum aromatibus se ad sepulcrum Domini contulerunt; & cum eo sentiunt Walafridus Strabo de rebus Ecclesiæ cap.22. & Abbas Berno cap.1. de rebus ad Missam spectantibus.

Cur Offertorium omittatur, quorumdam opinio.

67 Cum Offertorium cantaretur interea dum panis & vinum offerebantur, quæ ad Sacrificium adhibenda erant, quidam considerantes, jus offerendi cum communicandi jure ita esse conjunctum, ut qui a Communione, etiam ab oblatione arceretur, juxta Can.28. Concil. Illiberitani: *Episcopum placuit ab eo qui non communicat, munera accipere non debere*; putant, ideo in Sabbathi Sancti Missa Offertorium cœptum esse prætermitti, quod nulli eo die Eucharistia præberetur.

Rejicitur ea opinio. Probabilis alia opinio Merati

68 Verum in hac Missa non Catechumeni modo, & infantes; sed cæteri quoque qui aderant, communicabant, ut patet ex Sacramentario S. Gelasii lib.1. cap.15. in oratione enim, quæ dicitur *Postcommunio*, legitur: *Præsta quæsumus &c. ut divino munere satiati, & sacris mysteriis innovemur & moribus*. Id ipsum probat Grancolas ad Breviarium Romanum lib.7. cap.21. & eruditus Morettus Basilicæ S. Mariæ Trans Tyberim Canonicus *in Disceptatione de Ritu variandi Chorale indumentum*, c.14. Quapropter opinio, quam dudum exposuimus, nullo fulcitur fundamento, nec ab ea recedendum videtur quam supra attulimus, nec refragatur Meratus cit. Opere pag.1179. & sequen. qui addit, fortasse prætermitti cœptum Offertorium, ut Missa brevior esset, quam contrahere opus fuit, ut vitaretur quam maxime poterat vagitus infantium, qui Baptismum suscepissent; difficile enim erat quin, præsertim jejuni, ploratu, & ejulatibus omnia complerent.

Gavanti rationes, cur in hac Missa nec osculum pacis, nec Agnus Dei, nec Postcommunio fit.

69 Tandem non osculum Pacis in hac Missa, non *Agnus Dei*, non *Postcommunio*. Gavantus ait, idcirco non dari osculum pacis, quod nondum Apostolis Christus apparuerat, nec dixerat, *Pax vobis*. Non dicitur *Agnus Dei*, juxta eumdem Gavantum, propter mulierum silentium, quæ in Christum Redemptorem animarum nondum crediderant; cum quo Alcuinus, & Durandus consentiunt. Denique juxta ejusdem Gavanti sententiam, non dicitur Postcommunio, quia in hac Missa, quod tamen supra improbavimus, populus non communicabat.

Vetus ritus osculi in hac nocte ante Matutinum cum iis verbis Surrexit Dominus.

70 In Ordine Romano ab Hittorpio edito pag. 55. ita legitur: *In ipsa nocte matutina luce rumpente tenebras surgentes in Ecclesiam veniant, & mutua charitate se invicem osculantes dicant: Surrexit Dominus*. Ex quibus intelligitur, veterem fuisse consuetudinem, ut antequam inciperet Matutinum in Paschate, quod noctu canebatur, Fideles se invicem amplexi dicerent: *Surrexit Dominus*. Atque inde profectum esse ait Grancolas, ut in Missa Sabbathi Sancti, quæ olim eadem illa nocte paullo ante Matutinum Paschæ celebrabatur, osculum pacis prætermitteretur.

Agnus Dei *jussit dici in Missa Sergius I. Cur tertio dicatur*, Dona nobis *Pacem*: *At in Basilica Lateranensi dicatur tertio*, Miserere nobis.

71 Sergius I. Pontifex, quem ex lib. Pontificali constat circa 7. seculi finem vixisse, instituit, ut fracta Hostia, ejusque particula in Calicem injecta, Clerus & Populus ter caneret *Agnus Dei*. Verba Pontificalis libri sunt: *Statuit, ut tempore confractionis Dominici corporis, Agnus Dei qui tollis peccata mundi, a Clero, & Populo decantaretur*. Et quamquam statuit, ut eadem verba ter dicerentur, nunc tamen, cum tertio dicitur *Agnus Dei*, pro illis verbis *miserere nobis*, in omnibus Ecclesiis dicitur *Dona nobis pacem*, excepta Lateranensi Ecclesia, ubi vetus etiamnum disciplina retinetur dicendi semel, iterum, ac tertio *miserere nobis*. Constat enim, a seculo septimo ad decimum semper etiam tertio dictum esse *miserere nobis*; ad tollendum vero schisma, seu ad divinam opem implorandam, ut imminentibus Ecclesiæ periculis Deus occurreret, loco motis illis verbis, substituta sunt, *dona nobis pacem*; quod testatur Innoc. III. Pontifex lib. 6. de Mysteriis Missæ cap. 6. & fuse probat Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 16. num. 5. Quod hactenus diximus, confirmat Casalius *de veter. Sacr. Christianorum Ritibus*, Romæ 1647. *inter notabilia*, pag. 404. & Lateranensis Ecclesiæ ritum præcipue commemorat: Additque, si coram summo Pontifice solemnis celebretur Missa, Cantores Pontificiæ Capellæ ad tertium Agnus Dei succinere, *Dona nobis pacem*. Quod autem ad hujus diei Missam attinet, prætermittitur Agnus Dei: *quia hæc nova est adjectio; hæc enim deprecatio instituta fuit a Sergio Papa, qui sedit anno 688.* Sunt verba Merati cit. Opere pag. 1182. qui etiam addit, ideo *Postcommunionem*, eamque, quæ *Communio* dicitur, Orationem, etsi olim utraque recitaretur, omitti, quod in earum locum suffectæ sint Vesperæ, quas verius appellari posse ait *Gratiarum actionem*, quam *officium Vesperarum*.

Ritus ornandi septem Altaria ex Jo-

72 Peculiarem quemdam Ecclesiæ Romanæ Ritum commemorat Joannes Diaconus in allata Epistola, ornandi septem Altaria in Sabbatho Sancto. Cujus Ritus idem Joannes rationem

se

se nescire fatetur. Et Mabillonus in Museo Italico tom.2.pag.101. ne vestigium quidem ullum reperiri miratur ejusmodi Ritus apud Rerum Ecclesiasticarum Scriptores, ac ne in Romanis quidem Ordinibus. Nos alias Septem Altarium, quæ in multis reperiuntur templis, & quorum visitatione acquiritur Indulgentia, originem investigavimus, sed frustra. Ex hoc autem Ritu, de quo Joannes Diaconus, fortasse septem Altaria visitantibus largita indulgentia originem traxit; verum id eruditorum diligentiæ examinandum relinquimus. Grancolas in veter. Sacramentar. Ecclesiæ Par.1.pag.45. Epistolam Joannis Diaconi commemorat, quam testatur in Bibliotheca Christinæ Svecorum Reginæ a Mabillonio repertam. In ea Epistola ritum illum ornandi septem altaria refert Joannes vel ad septem dona Spiritus Sancti, vel ad septem Urbis regiones. *Quod de septem altaribus inquisisti, quæ in Urbe Roma Sabbatho Paschæ moris est consecrari, hoc ideo dico, quia Majores nostri sive in septiformis gratiæ spiritu decreverint faciendum, sive quia Septem Regionibus Ecclesiastica apud nos militia continetur, a qua hæc ipsa parantur Altaria, ut singulis benedictio præstetur.* Hæc tamen illi non satisfaciunt; quemadmodum ne ipse quidem cæteris satisfacit in eo, quod subjicit, oportuisse, aucto Sacerdotum numero, multiplicari altaria; nam dubium remanet adhuc, cur Sabbatho sancto, & rursus cur septem admodum altaria ornarentur?

anne Diacono. Altum de eo silentium apud alios Scriptores. Conjecturæ aliquot, unde ille originem traxerit.

73 In quibusdam Ecclesiis peculiares hoc die cæremoniæ fiunt. Ante preces & laudes matutinas Sacerdos e sepulcro Christi imaginem educit, ipsiusque imaginis pedibus Ecclesiæ pulsat fores, Davidicum illud succinens, *Attolite portas Principes vestras, & elevamini portæ æternales*: & Ecclesiæ foribus apertis cantatur hymnus de Resurrectione. Ritum hunc commemorat Gretserus lib.1. de Festis cap.23. eumque a Græcis injuria carpi contendit. Salmeron tom.10. tract.49. scribit, morem esse in quibusdam Provinciis, magna ut populi frequentia Sabbatho Sancto repræsentetur Christi depositio e Cruce; sed optandum esse ait, ut Episcoporum Edictis talia spectacula interdicantur, quod ea pluribus gravibusque peccatis occasionem præbeant perpetrandis. Quod tamen Quaresmio non placet, qui Elucidat. Terræ Sanctæ tom.2. lib.5. cap.18. eam cæremoniam defendit, quam pie ac devote, Religiosis Terræ Sanctæ auctoribus, testatur Hierosolymæ a Christianis celebrari. Sed hæc bene fortasse Hierosolymæ. In aliis vero Regionibus non item. Quamobrem Episcopi, qui bonos populorum suorum mores tuentur, curant ejusmodi deleri consuetudines, quæ principio pietatis quodam

Ritus peculiares aliarum Ecclesiarum.

ſenſu fortaſſe ſunt introductæ, ſed paullatim eo ſunt prolapſæ, ut populo offenſionem pariant. Teſtis locupletiſſimus eſto Armandus S. R. E. Cardinalis de Rohan Epiſcopus Argentinæ, qui Decreto ſuo edito anno 1742. & ad calcem Ritualis illius Eccleſiæ impreſſo talia interdixit.

CAPUT IX.

De Dominica Paſchæ, ac de duobus Feſtis, quæ conſequunt.

Verum Etymon vocis Paſcha, & cur id nomen huic Feſto inditum.

1 SAbbathum ſanctum dies Paſchæ, ideſt Dominica Reſurrectionis, cum duobus aliis diebus feſtis conſequitur. Hebraica vox eſt *Paſcha*, quæ tranſitum ſignificat. Præcepit Deus Hebræo populo, ut hoc feſtum celebraret, & memoriam maximi beneficii recoleret, cum ex Ægyptiorum ſervitute fuit ereptus, & exterminator Angelus, ut alibi diximus, primogenitos Ægyptiorum interfecit, Hebræorum domos præteriens, quæ ſanguine Agni pridie ejus diei immolati eſſent reſperſæ. Cum autem hac die Reſurrectionis Chriſti memoria celebretur, propterea huic diei Paſchæ nomen eſt inditum. Etenim a morte Chriſtus ad vitam rediens, triumphanſque de Diabolo, hominibus ab ejus ſervitute, & æterna morte liberatis, *vitæ æternæ nobis aditum, devicta morte, reſervavit*; ut in hujus diei oratione loquitur ſancta Eccleſia. Quidam putant, vocem *Paſcha* ductam a Græco verbo πάσχω, id eſt *patior*, quod ad Chriſti Domini Paſſionem referatur. Vera tamen ſententia eſt, *Paſcha* nomen eſſe Hebraicum, & Tranſitum ut diximus ſignificare.

Origo hujus Feſti ad Apoſtolos referenda. Olim per totam Hebdomadam feſti erant dies uſque ad ſec.12.

2 Hujus Feſti origo ad Apoſtolos referenda, ut ait D. Auguſtinus Epiſt.54. & ideo S. Gregorius Nazianzenus eam appellat Feſtum Feſtorum, & ſolemnitatem ſolemnitatum; & juxta veterem diſciplinam non die tantum Dominica, duobuſque conſequentibus diebus, ſed per integram hebdomadam memoria Reſurrectionis Chriſti celebrabatur, ut ſeptem omnibus illis diebus feſtum eſſet de præcepto, ut patet ex Concilio quodam Lugdunenſi, quod refertur in Can.1. De Conſecrat. Diſt.3. ubi inter Feſta per annum celebranda recenſetur *Sanctum Paſcha cum tota hebdomada*. Plurima etiam id confirmant uſque ad ſeculum 12. monumenta apud Martene De Antiqua Eccleſiæ Diſciplina in Divinis celebrandis Officiis cap.25. num.1. & ſequen. & apud Gretſerum in ſæpe cit. lib.1. de Feſtis cap.26. apud Thomaſſinum de dierum feſtorum celebratione lib.2. cap.16. num.1.

3 Cum

3 Cum de Sabbatho Sancto differeremus, de Resurrectione, & apparitione Christi, qui hac die revixit, seque conspicuum exhibuit, Evangelicam exposuimus historiam; ideoque de ea nihil est quod amplius dicamus. De celebri vero controversia, quonam die Pascha sit celebrandum, pauca quædam breviter perstringemus.

Nullus hic sermo de Resurrectione, de qua supra in Sabbatho Sancto.

4 Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum mater, veterem sequuta morem, Pascha celebrabat ea Dominica, quæ post vernum æquinoctium decimamquartam Martii Lunam consequeretur. At Asiæ Ecclesiæ Pascha juxta Hebræorum ritum celebrabant decimaquarta Luna Martii, in quamcumque diem ea Luna incidisset.

Dissensus Ecclesiarum Asiæ a Romana Ecclesia de tempore celebrandi Paschatis.

5 Ea controversia, tamquam ad solam pertinens disciplinam, principio nihil turbavit in Ecclesia. Et sane cum Polycarpus Smyrnensis Episcopus, qui Asiaticum Ritum sectabatur, Romam venisset, neque Pascha cum Aniceto Pontifice juxta Romanum, & universalem Ritum celebrare voluisset, nihil tamen propterea de veteri eorum amicitia detractum est, & Polycarpus cum osculo pacis Roma discessit.

Nihil inde turbarum in Ecclesia exortum usque ad finem secundi seculi.

6 Sub finem secundi seculi Polycrates Ephesinus Episcopus, Concilio cum aliis Episcopis habito, Epistolam Synodicam ad Victorem Papam scripsit, cujus pars apud Eusebium extat Hist. Eccl. lib.5. in qua una cum cæteris Orientalibus Episcopis declarabat, fieri contra traditionem a S. Joanne Evangelista acceptam, si alio die, quam decimaquarta Martii Luna, Pascha celebraretur. Tum vero Victor Pontifex, coacto Romæ Episcoporum Concilio, decrevit, Asiaticos, qui Pascha in Dominica non celebrarent, & Romanæ adversarentur disciplinæ, ab unitate Ecclesiæ, & a Fidelium communione separandos, misitque ad eos Epistolam Synodicam, de qua meminit Eusebius lib.5. Eccl. Hist. cap.24.

Asiatici Episc. primi turbas excitarunt Romanæ Ecclesiæ consuetudinem improbantes. Victor Papa eorum vicissim consuetudinem reprobat.

7 Ad eam dissensionem componendam plura variis in locis Concilia celebrata sunt. Et quamquam Gallicana Ecclesia Romanum Ritum servabat, tamen Irenæus Lugdunensis Episcopus cæterarum etiam Ecclesiarum nomine scripsit ad Victorem Pontificem, illum cohortatus, ne propter ejusmodi controversiam, quæ ad disciplinam tantum pertineret, Asiæ Ecclesias a sua Communione sejungeret: diversam enim esse posse disciplinam, quin unitas lædatur Ecclesiæ. Hîc vero qui Ecclesiasticam profitentur historiam, quærunt, precibusne Irenæi Victor lenior factus excommunicationis effectum suspendens Asiaticis Ecclesiis pacem reddiderit, an vero nunquam Excommunicationis sententiam re-

Ea Controversia in Niceno Concilio restincta.

revera tulerit, sed tantummodo sit minitatus. Res satis vulgata est apud juniores eruditos: ex his autem videas præsertim Schelstrat par.2. *Antiquit. illustratæ* differt. 1. art.3. qui hanc controversiam accuratissime tractat. Tandem anno 325. ea dissensio in Nicæno Concilio conquievit, in quo decretum est, juxta Romanæ Ecclesiæ cæterarumque Ecclesiarum Traditionem, Resurrectionem Christi Domini, quæ Pascha dicitur, ea celebrandam esse Dominica, post decimamquartam Lunam, quæ vel in æquinoctium vernum caderet, vel illud proxime consequeretur; Diem autem vigesimum primum Martii deinceps tanquam æquinoctii diem habendum, ut omnis, quæ ab astronomicis rationibus oriri posset de vero æquinoctio controversia removeretur. Concilio Nicæno adfuit ipse Constantinus Imperator, qui nihil reliqui sibi fecit, ut Decreto omnes obtemperarent. Imperatoris Epistolam ad Episcopos, qui Concilio non adfuere, affert Gelasius in Historia Concilii Nicæni lib.2. cap.33. *Lætum etiam nuntium vobis afferimus de consensu omnium in celebrando Sanctissimo Festo Paschatis, quod ea res etiam vestris precibus recte constituta est, ita ut omnes Fratres in Oriente, qui antea Judæos imitari consueverant, jam deinceps cum Romanis, & vobis, omnibusque nobis, qui eumdem morem vobiscum a primis temporibus in eo recolendo tenuimus, Sanctissimum Festum Paschatis concordissime celebraturi sint*. Extat ipsius Concilii Nicæni Epistola Synodica ad Alexandrinam Ecclesiam apud Theodoretum lib.1. cap.9. vide Eusebium in vita Constantini lib.3. cap.6. & Socratem Eccl. hist. lib.1. cap.9. Quidam S. Pii Papæ decretum proferunt, qui anno 141. regebat Ecclesiam. In eo Decreto statuit Pontifex, ut Pascha in Dominica celebraretur. Sed hæc Decretalis habetur apocrypha, licet in Eusebii Chronico hæc legantur: *Sancitum est a Pio, ut Resurrectio Dominica Dominico die celebretur, quod a pluribus postea Pontificibus confirmatum est*. Arnaldus enim Pontacus ea verba a manuscriptis Codicibus abesse animadvertit; atque id est, quamobrem Scaliger in nova ejus Chronici editione ea verba omiserit.

Ratio, quare per hos dies tam breve sit Officium.

8 Breve per hos dies usque ad Dominicam Officium recitatur, cui unum tantummodo nocturnum est, idque brevissimum. Cujus brevitatis ratio historica, & naturalis ea est, quod cum Christiani ad multam noctem in Officio & Missa Sabbathi Sancti detenti fuissent, & rursus, paullum refectis viribus, ad Officia divina redirent, nocte jam vergente in diem, pluribus recitandis Nocturnis spatium non suppetebat. Propterea unum dumtaxat satis esse oportuit; isque mos tota hebdomada retinebatur, quia

quia quidquid in Ecclesia prima die, præsertim quod ad Neophytos attinet, fieri solebat, idem per reliquos hebdomadæ dies factitabatur, ut apud Martene de antiqua Eccl. disciplina in celebrandis Divinis Offic. cap. 25. num. 25. & apud Mazzinellum in Notis ad Officium Hebdomadæ Sanctæ pag. 313.

9 In Missa dicitur Sequentia *Victimæ Paschali*: cujus jure Gavantus ait non satis nobis esse cognitum quis fuerit Auctor: & sane Bellotte in Observationibus pag. 416. eam Beato Hermanno Contracto, Herrera vero apud Card. Bonam Rerum Liturgicarum lib. 2. cap. 6. num. 6. Otgero Abbati S. Galli tribuit.

Sequentia Victimæ Paschali in Missa. Ejus auctor quis fuerit.

CAPUT X.

De Festo Ascensionis quod Feria 5. celebratur, quæ Dominicam quintam post Pascha consequitur.

1 Ascensionis solennitas Feria 5. celebratur post quintam Dominicam Paschæ. Revixerat jam Christus Dominus, seque ipso resurrectionis die videndum sæpe exhibuerat; cum *post dies octo*, Apostolis in eodem loco congregatis, quo antea, Thoma absente, apparuerat, rursus iis repente adstitit, cum etiam Thomas adesset. *Iterum erant Discipuli ejus intus, & Thomas cum eis* (introivit iterum occluso licet ostio) *Venit Jesus januis clausis, & dixit: Pax vobis*. Thomam autem invitabat: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed Fidelis*: cumque respondisset Thomas, *Dominus meus, & Deus meus*; dixit Jesus: *Quia vidisti me, Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt*. Ita refert Joannes cap. 10. v. 26., & seqq.

Recensentur Christi apparitiones, antequam ascenderet in Cælum. Apparet Christus Apostolis post dies octo præsente Thoma.

2 Hæc autem apparitio non in Galilæa, sed Hierosolymis contigit, ut ex Joannis verbis colligitur: *Iterum erant Discipuli ejus intus, & Thomas cum eis*. Itaque e duabus illis vocibus *iterum*, & *intus* manifesto constat, Discipulos fuisse in eodem loco, & Cœnaculo, in quo fuerant tum, cum absente Thoma Christus eis apparuit; id vero ut Hierosolymis contigit, ita Hierosolymis contigisse oportuit quicquid narrat Joannes cap. 20. juxta ea, quæ accurate advertit Suarez in 3. par. D. Th. tom. 2. qu. 55. art. 4. disp. 49. sect. 5. in princ.

Ea apparitio contigit Hierosolymis.

3 Cum Christus revera ad vitam redierit, atque ideo ejus anima cum corpore, quicum antea juncta fuerat, rursus copulata sit; cumque post Resurrectionem ejus Corpus non phantasticum

Christus introiit occlusis foribus. Inanes hæretico

rum cavillationes, ut explicent, qui demum id fieri potuerit.

ſticum, ſeu apparens, ſed ſolidum verumque fuerit, ut probat D. Thomas 3. par. quæſt. 54. art. 1. quæritur quî fieri potuerit, ut ubi erant Apoſtoli, illuc oſtio clauſo introierit. Non hac apparitione modo, ſed etiam illa, quæ ante octo dies contigerat, & de qua verba fecimus cap. 8. num. 44. Chriſtus occluſis foribus introivit; ut videre eſt apud Joann. cap. 20. v. 19. qui de priore apparitione ait: *& fores eſſent clauſæ*; & de ſecunda: *venit Jeſus januis clauſis*. De hoc Servatoris noſtri ingreſſu agentes heterodoxi quidam Scriptores putant, Chriſtum noctu quidem, quo tempore clauduntur fores, ſed iis apertis introiiſſe: cui opinioni tamquam fundamentum ſubſtruunt ea verba, *Cum fores eſſent clauſæ*, quaſi ea ad tempus referenda ſint, quo domorum occludi ſolent fores. Sed textus non habet tantum, *Cum fores eſſent clauſæ*, ſed in eo præterea legitur: *venit Jeſus januis clauſis*. Quapropter nemo eſt, quin intelligat illa verba *non tempus*, *ſed modum intrantis ſignificare*, ut ait Eſtius in cap. 20. Joann. num. 9. Faceſſant igitur ejuſmodi impiæ, & ineptæ opiniones, & cum S. Cyrillo potius dicamus: *Hic nemo quærat, quomodo clauſis januis Corpus Domini penetravit, cum intelligat, non de homine ſed de omnipotente Filio Dei hæc ſcribi*. Conſiderandum glorioſi corporis cum Divinitate conjuncti longe aliam ac aliorum corporum eſſe naturam: *Aliam eſſe conditionem Corporis glorioſi, quocum unitur Divina natura, ut de illo ſtatui non debeat ex conſuetudine*: verba ſunt Lamy Concord. Evang. lib. 5. cap. 43. §. 36. Dominus, qui nunc introivit, etſi fores eſſent clauſæ, illum eumdem eſſe, qui in ortu ſuo ex utero licet clauſo Virginis prodiit in lucem, *clauſo Virginis utero*, & poſt mortem reviviſcens prodiit clauſo ſepulcro, ut legitur in Notis Duhamel ad Bibliam Sacram nuperrimæ Lovanienſis edit. ann. 1740. ad illum D. Joan. locum num. 19. Calmetus in cap. 20. Joann. num. 19. ait, nihil hîc eſſe loci rationibus philoſophicis, quæ non niſi in natura, & naturalibus corporum actionibus verſari ſolent. Quamobrem dicendum eſt, vi Divinitatis Corpori unitæ, non ipſius Corporis virtute id factum eſſe, ut docet D. Thomas 3. par.. qu. 54. art. 1. ad primum. *Dicendum eſt quod non ex natura corporis, ſed potius ex virtute Divinitatis unitæ illud corpus ad Diſcipulos, licet verum eſſet, januis clauſis introivit*. Atque D. Auguſtinus multo antea docuerat Tract. in Joann. 121. tom. 3. Oper. Col. 808. §. 4. *Moli corporis, ubi divinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt; ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo naſcente Virginitas matris inviolata permanſit*. Huc accedit, quod poſt Reſurrectionem Corpus Chriſti verum quidem & integrum, ſed etiam

glo-

gloriosum fuit; ut probat idem S. Thomas art. 3. ideoque ad eam subtilitatem redactum, ut nihil illi, quocumque introire vellet, esset impervium.

4 At vero cum Corpus Christi esset gloriosum, quî potuit Thomas Apostolus lateris, & manuum vulnera tangere? id enim indicium facit, corpus palpabile fuisse, ac propterea corruptibile; quod autem corrumpi potest, id gloriosum corpus esse non potest. Glossa, & Euthymius putant, Thomam Apostolum non tetigisse vulnera, sed vidisse, idque ex iis verbis elicitur: *Vide manus meas*. Contra tetigisse contendunt Ambrosius, Augustinus, & Gregorius. Et sane Christus jussit Thomam sibi cicatrices tangere: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum* Joann. cap. 20. vers. 27. Itaque nihil plane est, quamobrem putemus Thomam præcepto Christi non obtemperasse. Vid. Calmet. num. 26. & Corn. a Lapide num. 27. in cap. 20. Joannis. Quod autem Corpus, etsi gloriosum esset, tangi potuerit, Cyrillus & Chrysostomus ajunt, resistentiam, qua corpus palpari potest, proprietatem esse quantitatis, quam Christus, cum sibi liberet, poterat Corpori eripere: quod etiam de visibilitate dicendum est; cui enim est corpus gloriosum, is conspicuum se præbere; vel ab aliorum oculis, prout vult, sese potest eripere. Divus Thomas loc. cit. art. 3. in respons. *ad secundum* ait, Corpus Christi natura sua etiam post Resurrectionem fuisse palpabile; atque adeo corruptibile etiam fuisse futurum, si absque gloria fuisset, quæ ab Anima Beata in ipsum redundabat.

Thomas reipsa tetigit Corpus Christi. Solvitur quædam objectio.

5 Notatu maxime digna sunt in his apparitionibus verba Thomæ Apostoli ad Jesum: *Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus*. Nunc enim primum in Evangelio Dei nomen Christo diserte tribuitur: diserte, inquam, nam alibi non quidem eadem, sed æquipollenti loquendi forma Christum Deum esse significat Evangelium; ubi dicitur, Verbum esse Deum, & Verbum carnem assumsisse; ex quo luculentissime apparet, Christum esse Deum, quoniam ipse est Verbum caro factum. Thomas Apostolus Deum esse nondum crediderat, nec propterea ad vitam redisse. Cum autem eum revixisse vidit, sese credere professus est, illum Deum esse, qui Divinitatis suæ vi corpus suum a morte ad vitam revocaverit. *Mira, & magna est confessio discipuli paullo ante increduli, & qualem ante non legimus. Quamvis enim Petrus, atque etiam alii Christum fuissent confessi Filium Dei, nemo tamen ante Thomam legitur expressis verbis dixisse Christo*: Deus meus es tu. *Igitur*

Ex Thomæ verbis evincitur Christi Divinitas.

sicut in Paulo, & sic in Thoma singulariter ostendere voluit Deus potentiam gratiæ suæ, ut ubi superabundavit delictum, superabundaret & gratia: verba sunt Estii in cap.20. Joannis num.28. Reliqua, quæ supra diximus, confirmat Maldonatus in idem cap.20. Joannis num.28. *Non respondet Thomas quod respondendum esse videbatur: Credo Domine te esse; credo te a mortuis surrexisse: sed respondet quod majus est: Dominus meus, & Deus meus: non solum confessus, Christum surrexisse a mortuis, sed, quod inde sequebatur, Deum ac Dominum verum esse, qui sese a mortuis suscitasset*. Arianos Divinitatis Verbi hostes textus hic acerrime torsit; qui propterea eo decurrerunt, ut dicerent, Thomam Christum non reipsa Deum appellasse, sed eo modo, quo justi in Scriptura Dii vocantur, & Moyses Exodi cap.7. Deus dicitur Pharaonis. Sed futilis est ea responsio: neque enim Thomas Christo Dei tantummodo, sed etiam Dei sui, & Domini sui nomen tribuit, *Dominus meus, & Deus meus*; quæ quidem verba protulit homo Israelita, qui probe noverat scriptum Deuteronomii cap.6. *Audi Israel: Dominus Deus noster Deus unus est*. Præterea homo Judæus in ipsa Fidei suæ Professione, cum Deum nominaret, non alium præter verum Deum intelligere poterat; Christus autem, ea Fidei professione collaudata, veram sui divinitatem comprobavit; quod quidem minime fecisset, nisi verus Deus fuisset. Ita Hilarius adversus Arianos lib.7. de Trinitate Col. 184. Tom.2. Oper. edit. Veronen. novissimæ *Veritatem igitur Evangelici Sacramenti Thomas intelligens, Dominum suum, & Deum suum esse confessus est. Non hic honoris est nomen, sed naturæ confessio est. Rebus enim ipsis, atque virtutibus Deum credidit*. Idem Hilarius postquam observavit, Christum Thomæ confessionem probasse, ita concludit: *Nam utique religiosus filius, & qui non voluntatem suam, sed ejus qui se miserat, faceret; & qui non honorem suum, sed ejus a quo venerat quæreret, honorem hujus in se nominis recusasset; ne quod ipse unum Deum prædicaverat, solveretur. Sed veræ, & Apostolicæ fidei mysterium confirmans, & naturæ in se paternæ nomen agnoscens, beatos esse docuit, qui cum se resurgentem e mortuis non vidissent; Deum tamen per Resurrectionis intelligentiam credidissent*.

Socinianorum vana effugia.

6 Quidam vero, qui sunt Sociniani, quos inter Eniedinus, ut textus illius robur infirment, dicunt Thomam viso Jesu admiratione commotum in ea verba prorupisse, *Dominus meus, & Deus meus*; quæ non ad Christum, sed ad Patrem retulerit, quemadmodum nos inusitatę rei cujuspiam novitate perculsi exclamamus: Proh Deum immortalem! Sed, præterquamquod Theodori

dori Mopsuesteni hic fuit error, quem damnavit quintum Constantinopolitanum Concilium Act.3. cap.11. & Edicto suo Justinianus Imperator, ostendit Lamy Concord. Evangel. lib.5. cap.43. adversus Eniedinum, pravam ejus interpretationem palam cum Evangelico textu pugnare: neque enim est in Evangelio, Thomam exclamasse: O Dominus! O Deus! sed sermonem suum ad ipsum Jesum convertisse: *Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.*

Apparitio Christi ad mare Tiberiadis.

7 Ut autem reliquas persequamur apparitiones, quarum historia ducimur ad Ascensionis mysterium, de apparitione Christi disserendum ad mare Tiberiadis, quod est in Galilæa. Prædixerat Christus Jesus suis Discipulis, se, postquam revixisset, eos prævertendo venturum in Galilæam, Matthæi cap.26. v.32. *Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galilæam.* Idem dixerat Angelus mulieribus, quæ ad sepulcrum sese contulerant, ut est ibid. cap.28. v.7. *Et cito euntes dicite discipulis ejus, quia surrexit; & ecce præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis.* Mulieres omne id renunciarunt: *Et regressæ a monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus*; verba sunt D. Lucæ cap.24. Qui Christum sectati fuerant tum viri, tum fœminæ, omnes a Galilæa venerant Hierosolymam, ut celebrarent Pascha. Ex iis quidam eodem die inde abierant, puta ii qui, quemadmodum supra diximus, eum viderant Emmaunte in via, quæ ab Hierosolyma in Galilæam ducit. Petrus cæterique Apostolorum Hierolosymis se dies aliquot continuerunt, iisque Dominus ut narravimus apparuit, antequam se videndum præbuerit in Galilæa; qua quidem in re nihil est quod pugnet cum eo, quod Christus prædixerat: non enim Jesus dixerat, nusquam, nisi in Galilæa, aut prius in Galilæa, quam alibi se iis futurum conspicuum: *Neque ipse, neque Angeli dixerunt, visum iri eum dumtaxat in Galilæa, & non alibi, neque prius in Galilæa, quam alibi*: Sunt verba Suarez loc. cit. Quamobrem ad rem nostram scripsit S. Ambrosius in Lucam cap.24. *Non est promissi transgressio, sed potius festinata ex benignitate impletio.* Quem locum in hanc rem affert S. Thomas 3. par. qu.55. art.3. *ad quartum.*

De Nathanaele.

8 Erant itaque in litore maris Tiberiadis Petrus, Thomas, qui dicebatur Didymus, Nathanael, qui erat e Cana Galilæa, Filii Zebedæi, aliique duo Discipuli, quemadmodum narrat Joannes cap.21. Nomen *Didymus* non hîc modo, sed etiam alibi D. Thomæ tribuitur, ut in cap. Joannis 11. v.16. *Dixit ergo*

Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos: Eamus & nos, & moriamur cum eo. Divus Thomas appellatus est *Didymus*, idest geminus, vel quod cum alio fratre eodem est editus partu, quemadmodum gemini germani fratres Jacob, & Esau, quæ opinio est Euthymii; vel quod, ut putant Toletus, & Maldonatus, illud esset nomen a majoribus suis acceptum; quemadmodum apud Romanos novimus quosdam appellari Spurios, & quosdam Crassos, qui tamen neque spurii, neque crassi essent, sed eà traxerint a majoribus nomina.

An idem sit qui Bartholomæus.

9 Nathanaelem, quem Philippus adduxit ad Jesum teste Joanne cap. 1. sunt qui putant eumdem esse cum Bartholomæo; inter quos Rupertus Abbas, Tostatus, Jansenius, Cornelius a Lapide; si enim Nathanael, quem vocatum legimus a Christo Domino, alius sit a Bartholomæo, nusquam reperiemus Bartholomæum inter Apostolos cooptatum. Et Evangelistæ, qui Bartholomæum commemorant, de Nathanaele omnino silent; contra Joannes, qui de Nathanaele mentionem facit, Bartholomæum ne nominat quidem. Præterea Nathanael cum primis quatuor Apostolis ductus ad Jesum egregiam Jesu Christo edidit confessionem dicens: *Rabbi, tu es Filius Dei; tu es Rex Israel*; ex quo conjici facile potest, illum ad Apostolicum munus esse vocatum. Id tamen minime probat Baronius ad annum Chr. 31. §. 28. qui D. Augustinum sequutus Tract. in Joann. 17. cap. 1. negat, Nathanaelem a Christo Jesu fuisse ascitum inter Apostolos, quod Legis esset peritus; quæ quidem ratio satis firma videtur & valida, si ad primos duodecim Apostolos referatur, qui certe litterarum erant plane ignari, & rudes; sed aliena est omnino, si ad ceteros omnes extendatur, cum proculdubio constet, D. Paulum ipso Nathanaele longe fuisse doctiorem. Estius in cap. 21. Joannis partes sequitur Baronio adversas, & Nathanaelem eumdem cum Bartholomæo fuisse cont ndit; ac putat, Bartholomæum non esse proprium hominis nomen, sed quemadmodum Bar-Jona significat filium Jona, ita Bartholomæum significare filium Tholomæi, seu Ptolomæi: ab Evangelistis Nathanaelem appellari Bartholomæum, quia per illud tempus, quo natus est Jesus, mos erat Judæis filium non proprio, sed patris nomine indicare: hanc consuetudinem a Joanne non esse servatam, qui vero, & proprio nomine Nathanaelis est usus. Quia vero huic opinioni multum detrahit, quod Nathanael credatur fuisse Legis Doctor; ægre autem quis crediderit Legisperitum a Christo inter duodecim Apostolos annumeratum; propterea Estius in cap. 1. Joann. num. 46. se quidem plane nescire daclarat, unde ejus-

ejusmodi de doctrina Nathanaelis opinio extiterit. Nam etsi Philippo renuncianti Messiam venisse a Nazareth, Nathanael respondit: a Nazareth, potest aliquid boni esse? ut habetur cap. 1. Joannis, nihil tamen inde consequitur, quam quod Nathanael probe noverat, quæ apud Judæos percrebuerat, opinionem, e Bethleem Christum nasciturum, nec quemquam e Galilæa Prophetam proditurum. *A Nazaret potest aliquid boni esse? quasi dicerent, non. Non hoc dicit tamquam Legisperitus, sed quia vulgo jam ferebatur apud Judæos Christum in Bethleem nasciturum, & e Galilæa nullum surgere Prophetam*. Sunt ipsius Estii verba loc. cit. Illud præterea addit, quod si ex ea responsione suspicari liceat, Nathanaelem fuisse Legis Doctorem, idem etiam dici potest de Philippo, qui Nathanaelem invitans, ut veniret, & Christum videret, ita alloquutus est: *Quem scripsit Moyses in lege, & Prophetæ, invenimus Jesum filium Joseph a Nazareth*. Quod tamen sustineri non facile potest; constat enim, Christum Jesum, ut humanæ sapientiæ superbiam confunderet, ad Apostolicam dignitatem homines rudes, & imperitos, saltem priores illos duodecim, provexisse, ut paullo ante innuimus, & nuperrime demonstravit Joannes Lamius in Tractatu *de eruditione Apostolorum* Florentiæ edito ann. 1738. Zebedæi filios satis constat fuisse Jacobum, & Joannem ex Matthæi cap. 10. v. 3. qui vero duo reliqui discipuli fuerint, de quibus loquitur Joannes capit. 21. frustra quæsieris, quorum nomen Evangelista reticuit.

Joannes primus agnoscit Jesum. Petrus in mare se dejicit, & ad Jesum properat.

10 Itaque hi omnes dum essent in litore maris Tiberiadis, Petrus dixit se piscatum ire; cui sese omnes piscatui operam daturi comites addiderunt, sed cum ea nocte nihil piscium cepissent, ubi dies illuxit, Christus adstitit in litore, nec a quoquam Discipulorum agnitus fuit, ut narrat Joannes cap. 21. v. 4. qui solus hanc apparitionem commemorat. *Mane autem facto stetit Jesus in litore: non tamen cognoverunt Discipuli, quia Jesus est*. Christus igitur interrogavit eos, an quidquam esculenti haberent: *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* cumque illi negassent, sibi quidquam esse, rete a dextera navigii parte Jesus jaci jussit, sic prospere illis, & bene piscatum eventurum, sicut evenit. *Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis. Miserunt ergo, & jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium* loc. cit. v. 6. Primus Joannes Christum agnovit. *Dixit ergo Discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro: Dominus est*, sive quod propter innocentiam puritatemque vitæ, amoremque in Jesum clarissime omnium videret, sive quod eum, qui aderat, esse Jesum ex prædæ miraculo argueret. Petrus, ubi Christum esse intellexit,

xit, accepta tunica, in mare se dejecit, & sive adnatans, sive pedibus in vado aquæ haud ita altæ prope litus incedens, venit ad Jesum; reliqui vero Discipuli, qui a terra non plus quam ducentos passus aberant, ad litus, rete trahentes, navim appulerunt. D. Hieronymus Epist. ad Pammachium adversus errores Joannis Hierosolymitani ait, primum Joannem Servatorem nostrum cognovisse, quia *prior virginitas virginale corpus agnoscit*; & Maldonatus in cap.21. Joannis num.7. verisimilius esse putat, Petrum per humiliorem prope litus aquam vadentem pedibus, non natantem ad Jesum venisse: natasse enim non dicit Evangelista. *Evangelista nasse non dicit; nec utrum nando, an humiliori prope litus mari pedibus incedendo ad Christum venerit, constare potest: & eo ipso quod Evangelista non dicit, est verisimilius venisse pedibus.*

Petrum non omnino nudũ fuisse in navi verisimilius est. Accipit tunicam, ut decenter occurrat Christo.

11 Narrat Joannes cap.21. Petrum vestem accepisse, priusquam in mare se immitteret, cum antea esset nudus: *Erat enim nudus*; quod quidem non omnino eum nudum fuisse significat, dum in navi cum cæteris versaretur, sed superiorem sibi vestem detraxisse, quo piscando esset expeditior; eamque induisse, dum veniret ad Jesum, ut quam posset decentissime ipsi occurreret. Quod notat Natalis Alexander in cap.21. Joann. num.7. monens, apud Hebræos illum dici nudum, qui sola sit interula indutus. Ad eum modum Saulem nudum prophetasse, nudum saltasse Davidem, nudum ambulasse Isaiam legimus lib.1.Reg.c.19., & lib.2.c.6 Isaiæ cap.20. Et in hunc sensum Job.cap.22. ait: *Nudos spoliasti vestibus*. Consonat Lamy Harm. Evangelicæ lib.5. cap.44. n.7.

Apostoli inveniunt piscem impositũ prunis, & panem. Mira piscium vis capta.

12 Ubi in litus Discipuli descenderunt, panem, & piscem viderunt candentibus carbonibus impositum. *Viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem*. Cumque jussisset Jesus pisces afferri ex præda, Petrus, conscensa navi, ad terram traxit centum, & quinquaginta tribus prægrandibus onustum piscibus rete, quod sane mirandum fuit par fuisse tanto oneri quin disrumperetur. Christus deinde vocavit eos ad prandium, nec quisquam fuit, qui interrogare eum auderet, quisnam esset; probe enim Dominum esse noverant, *scientes quia Dominus est*. Accessit igitur Jesus, & acceptum panem piscesque illis distribuit, & simul omnes comederunt: *Cum ergo prandissent*. Id totum narrat Joannes cap.21.

Miracula hac in re a Christo edita. Verisimile est, Christum cum Apostolis mansisse.

13 In hac narratione omnino advertendum esse putamus novum Jesu Christi miraculum, qui carbones ardentes, piscem, & panem in litore parata deprehendi a Discipulis voluit, sive huc ab Angelis, sive alio quovis modo invisibili omnipotentiæ suæ vi af-

afferri ea jusserit, sive ex alia materia formaverit, ut in nostro de Canonizatione Sanctorum Opere disseruimus, ubi de miraculis agitur. Neque illud prætereundum, etsi exigua transisset diei pars, nec comedendi hora esset, eos tamen prandisse, quod totam noctem laborando exegissent. Nec denique sileri potest, Christum comedisse; qui licet minime cibo indigeret, comedendi tamen facultatem post resurrectionem retinuit, ut advertit Augustinus de Civit. Dei lib. 13. cap. 22. tom. 7. Op. col. 342. *Fides Christiana de ipso Salvatore non dubitat, quod etiam post Resurrectionem, jam quidem in spirituali carne, sed tamen vere cibum ac potum cum Discipulis sumsit. Non enim potestas, sed egestas bibendi ac edendi talibus corporibus auferetur.* In Evangelio S. Joannis cap. 21. revera Christum comedisse non legimus, sed cæteros ad manducandum invitasse: *Venite, prandete.* Et paullo post: *Cum ergo prandissent.* Sed ipsum etiam comedisse, verisimile existimant S. Gregorius, & Theophylactus: tum quia, cum appareret, semper comedere consueverat, etiamsi non esset paratum prandium, nec Discipuli manducaturi essent, ut est apud Lucam cap. 24. *Habetis hic aliquid, quod manducetur?* tum quia si, cæteris comedentibus, ipse non comedisset, suspicari Discipuli potuissent, se viso aliquo illudi, nec in eorum crevisset animis in dies magis de veritate Resurrectionis fides. Vid. Maldonatus ad cap. 21. Joann. num. 12.

Comestio Christi vera. At Angelorum, qui corpora assumserint, non est vera comestio.

14 Angelos in corporibus, quæ assumserint, vitales exercere actiones, negat D. Thomas 1. par. qu. 51. art. 3. ac docet, sicubi in sacris pagini habeatur, Angelos aliquando comedisse, non de vero cibo id intelligendum, qui in assumtum corpus distribui non potuit; non enim ea est assumti corporis ratio & natura, ut alimenta in ipsum converti possint: & concludit Angelorum comestionem non veram fuisse, sed cibi comestionisque spiritualis figuram. Quapropter dixit Angelus ad Tobiam; *Cum essem vobiscum, videbar quidem manducare & bibere, sed ego potu invisibili, & cibo utor.* Convertit deinde suum Sanctus Doctor sermonem ad comestionem Christi Domini post Resurrectionem, & ait: *Quamvis in corpus Christi post Resurrectionem cibus non converteretur, sed resolveretur in præjacentem materiam, tamen Christus habebat corpus talis naturæ, in quod posset cibus converti; unde fuit vera comestio.* Et 3. par. qu. 54. art. 3. *ad tertium* doctrinam S. Augustini, quemadmodum solet, amplectitur his verbis; *Manducavit ergo post Resurrectionem non quasi cibo indigens, sed ut eo modo naturam corporis resurgentis adstrueret: & propter hoc non sequitur, quod corpus ejus fuerit animale, quod est indigens cibo.*

15 Ex-

Ter Christus Petrum interrogat, an se amaret? Potestas data Petro, qua Caput universæ Ecclesiæ constituitur.

15 Expleto prandio, Christus Petrum interrogavit, an se amaret magis quam cæteri: *Simon Joannis, diligis me plus his?* cumque respondisset Petrus, se illum diligere, Christus reposuit: *Pasce agnos meos*. Semel, iterum, ac tertio Christus ad eum modum Petrum interrogavit; quibus interrogationibus singulis singulæ item responderunt declarationes amoris; ac semel, iterum, ac tertio Christus ei dixit: *P-sce agnos meos*, ut habetur cit. cap.21. Joann. atque iis verbis, quod antea promiserat, dedit illi claves Regni Cœlorum, suumque in terris Vicarium & universalis Ecclesiæ Caput constituit. Porro eum ter interrogavit, ut, quemadmodum docent Interpretes, posset tribus amoris sui declarationibus culpam trinæ negationis Magistri sui diluere.

Ad tertiam Christi interrogationem cur Petrus perturbatus sit.

16 Narrat S. Joannes, Petrum, ubi tertio interrogari se audivit, diligeretne Dominum Jesum, tristitia esse correptum: *Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio: amas me?* Cujus tristitiæ causam afferunt Chrysostomus, Theophylactus, & Euthymius; quia Petrus, ut antea viribus suis confisus erat, ita factus postea fuerat timidior, & cautior; quapropter verebatur, ne Dominus Jesus in ejus animo quidpiam videret, quod ipsi sibi ignotum esset, neve tale sibi contingeret, cujusmodi evenit Passionis tempore, etiamsi tam multis protestationibus suam amicitiam tum declarasset.

Christi Oraculum de B. Petri Martyrio.

17 In eodem illo sermone post prandium habito Petro dixit Christus: *Cum esses junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas. Cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis: hoc autem dixit significans, qua morte clarificaturus esset Deum*. Joann. cap.21. vers.18. & 19. Et sane post quatuor & triginta annos ad supplicium ductus extendit brachia ad catenas & Crucem, cui affixus est, ut testantur Lactantius de morte Persecutorum, Clemens Alexandrinus lib.7. Stromatum, & post Originem Eusebius Hist. Eccl. lib.3. cap.1.

Responsio Christi ad Petrum de Joanne interrogantem. De particulis sic, & si ad hujus loci illustrationem

18 Denique sermone eodem cum Petrus vidisset Joannem, Dominum Jesum interrogavit: *Domine, hic autem quid?* Cui respondit Christus: *Sic eum volo manere, donec veniam: quid ad te?* quo quidam eo sunt inducti ut crederent, illum non moriturum. *Exiit ergo sermo inter Fratres, quod Discipulus ille non moritur*; quod tamen minime credidit Joannes, qui non aliam quam cœlestem pollicebatur sibi immortalitatem, tempus interea semper expectans, quo Deus se visitaret; quamobrem, etsi ætate pene decrepita Evangelium scripsit, tamen ea verba apposuit: *Et non dixit ei Jesus: non moritur: sed, sic eum volo manere,*

re, donec veniam: quid ad te? Ea est vulgatæ nostræ versionis lectio. Ita etiam legunt Augustinus, Ambrosius, Eusebius Emissenus, Beda, Rupertus. Nonnemo pro *sic* legendum existimat *si*; quod orationis cursus & ordo conditionis particulam ferat, idest *si*, quæ vox librariorum oscitantia in *sic* mutata sit. Id innuit Lamy Concord. Evang. lib. 1. cap. 44. num. 20. Id ipsum ante Lamy observaverat Estius in cap. 21. Joann. n. 23. & Maldonatus ad id. cap. num. 22. & 23. Et quamquam uterque probat particulam *si*: tamen Maldonatus monet, quod attinet ad sententiam, utravis lectio retineatur, nihil aliud esse discriminis, quam quod particula *sic* determinationem in conditione positam significet, quod ad id, de quo mox sermonem habebimus, minimi est momenti.

Variæ de illa Christi responsione interpretationes

19 Verba illa. *Sic eum volo manere, donec veniam*, explicant alii aliter. Quidam putant, Christum Jesum innuere solum voluisse, Joannem vivum fore usque ad excidium Hierosolymæ, quod sæpe in sacris paginis per adventum JesuChristi significatur. Hanc vero sententiam fulciunt illis verbis Matthæi cap. 16. v. 28. *Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo*. Et sane B. Petrus quatuor & triginta annis post Christi mortem, sexto circiter anno ante eversam Hierosolymam necatus est: Joannes vero trigesimo anno abiit ab ejus urbis excidio. Alii vero iis verbis probabiliorem sententiam tribuunt, ut sit eorum sensus: Ego vero vivere hunc volo, donec e vita illum naturali morte eripiam. Quid tua interest? Quod ad te attinet, illud vide, ut, qua ego morte, moriare Cruci affixus. Videantur Calmetus, & Cornelius a Lapide in cap. 21. Joannis. Certe naturali morte S. Joannes Apostolus sublatus est; quod nihil ei de Martyrii gloria diminuit, qui Romæ in ingentem ahenum ferventis olei plenum propter Christi professionem conjectus, atque inde salvus, & incolumis egressus, post multos annos naturali morte ereptus est, juxta ea quæ observavimus lib. 3. de Canonizat. Sanctor. cap. 12. num 4. & num 13.

Joannes mortuus est; nec vivus reservatus in fine sæculi, Locus quidam D. Ambrosii non contradicit.

20. Diximus naturali morte Joannem esse sublatum: eorum enim opinio ab omnibus improbatur existimantium, Joannem vivum adhuc reservari, ut in fine seculi pugnet cum Antichristo, quod itidem docuimus lib. 1. de Canonizat. cap. 14. num. 12. Apud D. Ambrosium in Psal. 25. legitur: *Antichristus ex abysso ascendit, ut adversus Eliam, atque Enoch, atque Joannem, qui propter testimonium Domini Jesu terris sunt redditi, præliaretur, ut legimus in Joannis Apocalypsi*. Sed Benedictini Monachi in nova Ambrosianorum operum editione annotarunt, verbum

Joannis ab omnibus, uno excepto, manuscriptis codicibus abesse.

Quare hæc a Joanne tertia dicatur apparitio. Caput ultimum Evangelii Joannis non est additum, sed illius Apostoli.

21. Atque hæc dicta sunto de apparitione, quam refert S. Joannes cap. 21. v. 14. aitque tertiam fuisse, postquam Christus revixit: *Hoc jam tertio manifestatus est Jesus Discipulis suis, cum resurrexisset a mortuis*. Tertiam autem illam vocat apparitionem, vel quod de solis loquitur apparitionibus ad plures simul Discipulos, quarum hæc tertia est, ut advertit Tirinus in cap. 21. Joann. num. 14. ubi ait: *Nempe multis congregatis, ut Euthymius exponit*: vel quia ternæ sunt apparitiones, si a diebus quibus contigerint numerandæ sint, hoc est si veluti una ponantur illæ, quæ acciderunt ipso Resurrectionis die; altera quæ octo post diebus, de qua Joannes cap. 20. tertia quæ ad mare Tiberiadis contigit, de qua idem Joannes cap. 21. Quamobrem Duhamel in Notis ad illud cap. 21. num. 14. *Fors est*, inquit, *ut non numerentur apparitiones*. Nec prætereundum, fuisse aliquos, qui cum Cap. 20. finem observassent, *Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus*, existimarunt, caput 21. Ecclesiæ Ephesinæ additamentum esse, ex scriptis tamen S. Joannis conflatum, quod Ecclesiæ sensui adversari monet Duhamel num. 31. *Non defuere qui putarent, caput ultimum hujus Evangelii ab Ecclesia Ephesina adjectum fuisse ex scriptis Apostoli; & hoc in capite finitum esse Evangelium Joannis. Caput ultimum ut a Joanne scriptum agnoscit & veneratur Ecclesia.* Quod adeo verum est, ut Jonas Slichtingius de Bukovviec scriptor heterodoxus in Notis ad cap. 20. id ingenue fateatur: *Caput hoc quidam ab aliis adjectum putant Historiæ Joannis. Sed non video, cur id putemus, ullam causam. Nam quod superiori capite videatur finivisse historiam, id nihil impedit, quominus hoc appendicis loco addat. Solent enim quædam post absolutum scriptum in mentem venire, quæ peculiariter digna sunt, ut addantur &c. Cæterum hæc historia & Joanne digna est, & stylum habet Joannis; immo & Joannes ipse auctorem se facit etiam hujus capitis v.24.* Alludit ad ea verba: *Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc, & scimus, quia verum est testimonium ejus.* Non defuere qui Canone Tridentini Concilii de editione Sacrorum Bibliorum nihil deterriti, affirmare ausi sunt, ea verba saltem ab Ecclesia esse addita, ut major Evangelio S. Joannis fides accederet; adversus quos vehementi zelo & singulari doctrina invehitur Maldonatus in cap. 21. S. Joann. n. 24. *Miror vehementer doctos homines, & bene profecto Catholicos ætate nostra extitisse, qui an hæc verba Evangelistæ sint, in dubium revocaverint Videri enĩ ab aliquo postea, aut a tota Ecclesia ad commendandam hujus Evangelii*

gelii auctoritatem adjecta fuisse. Quod nescio an quispiam hæreticorum, qui modo Joannis Evangelium receperint, quamvis audaces, quamvis magni sint Aristarchi, ausus fuerit facere.

22. Nunc vero reliquas apparitiones persequamur, quarum unam refert Matthæus cap. 28. quasdam alibi memoratas reperimus, aliam denique narrat Marcus cap. 16. Narrat cit. Cap. 28. v. 16. Matthæus, undecim Discipulos in Galilæam venisse ad eum montem, quem illis monstrarat Dominus Jesus: *Undecim autem Discipuli abierunt in Galilæam in montem, ubi constituerat illis Jesus.* Quinam ille mons esset, cum Evangelista non dixerit, non est facile divinare. Quidam existimant, esse montem Olivarum, qui mons haud longule abest ab Hierosolyma. Alii putant, esse Thabor, ubi Christus transfiguratus est; quod ea ratione a quibusdam rejicitur, quod mons ille, utpote refertus habitatoribus, non satis aptus esse videtur ad ea quæ Dominus designaverat. Ubi eum viderunt Discipuli, illum adorarunt, sed eorum quidam hæserunt dubii: *Et videntes eum adoraverunt; quidam autem dubitaverunt.* Notat Suarez cit. sect. 5. Matthæum coram quidem undecim Discipulis dicere apparitionem illam contigisse, non tamen coram iis solum; aitque verisimile esse, multos etiam alios adfuisse; quod confirmari potest ex illis D. Pauli verbis 1. ad Corinth. cap. 15. v. 6. *Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul.* Sacri enim Interpretes communi fere consensu existimant, eam apparitionem, de qua loquitur eo loco D. Paulus, eamdem esse cum ea, quam Matthæus commemorat. *Eamdem vero hanc esse apparitionem cum illa, quam in Galilæa factam scribit Matthæus, omnium fere consensus est.* Verba sunt Estii Commentar. ad eam D. Pauli epistolam num. 6. Quod cum ita sit, nihil mirum, si quidam eum adorarunt, quidam dubitaverunt. Adorarunt undecim Apostoli, cæterique Discipuli ejus præcipui, atque eum quidem ut Dei Filium, qui probe persuasum habebant, Christum revera ad vitam rediisse. Quidam vero Discipulorum dubitarunt non de Resurrectione, sed de corpore quod sibi versabatur ob oculos, incerti corpusne Christi, an esset phantasma. Vid. Calmetus in cap. 28. Matthæi num. 17. Quod si dubium illud ad Apostolos referre velimus, illud *dubitaverunt* est omnino dicendum, quasi Matthæus ad Thomæ aliorumque Discipulorum dubitationem voluerit alludere, cum nondum ii satis essent edocti, nec Christi Resurrectionem certissimam haberent, ut animadvertunt Barradius, Franciscus Lucas, Cornelius a Lapide in cap. 28. Matthæi num. 17. Harum explicationum priorem amplectitur Lamy Concord. Evangel. lib. 5. cap. 45. num. 17. ubi

De reliquis apparitionibus. Apparitio in Monte, Olivarumne, an Thabor disputant Eruditi. Undecim aderant; & fortasse plures alii.

hæc habentur: *Et videntes eum adoraverunt, quidam autem dubitaverunt, non de Resurrectione ejus, quam illis testatam fecerat, sed an ille, quem forsan eminus videbant, ipse Christus esset; nondum enim ad illos proximus accesserat.* Posteriorem probat ac fuse declarat Maldonatus in cap. 28. Matthæi num. 17.

Quomodo intelligenda illa Christi verba Data est mihi potestas *&c.*

23. In ea apparitione Christus Jesus dixit Discipulis: *Data est mihi omnis potestas in Cœlo, & in Terra.* Sane ut Deus hujusmodi potestate & imperio ab æterno præditus erat. Sed ut homo eam potestatem consequutus est *inchoative*, ut loquuntur Scholastici, in Incarnatione, propter dignitatem hypostaticæ unionis cum Verbo, & *complete*, ut ajunt iidem Scholastici, postquam revixit, propter suæ Passionis & mortis meritum. Quamobrem D. Paulus ad Philippenses cap. 2. vers. 8. *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis; propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.*

Præcipit Apostolis baptizare omnes gentes. De forma Baptismatis. Baptismus in nomine Jesu est Baptismus post emissam professionem Fidei in Jesum. Anabaptistarum error rejellitur.

24. Ejusmodi igitur potestate usus jussit, Discipulos *euntes docere omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, docentes eos servare omnia, quæcumque ipsis mandaverat*; quibus verbis Sacramenti Baptismatis forma continetur, juxta veterem Traditionem, & perpetuam Ecclesiæ consuetudinem. In Actis Apostolorum sæpiuscule collatum comperimus Baptismum in nomine Christi: veluti cap. 2. vers. 38. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Christi*: & cap. 8. vers. 12. *In nomine Jesu Christi baptizabantur viri ac mulieres*; & cap. 10. vers. 48. *Et jussit eos baptizari in nomine Domine Jesu Christi*; & cap. 19. vers. 5. *His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu*. Id autem Theologos impulit, ut quærerent, aliasne in solo Jesu, aut Christi nomine Baptismus fuerit collatus. In qua controversia D. Thomas 3. par. qu. *66.* art *6. ad primum*; & in 4. sentent. dist. 3. qu. 1. art. 2. qu. 2. *ad tertium*, peculiari quadam dispensatione Apostolis concessum esse docet, ut in solo Christi nomine baptizarent, ut ejus nomini invidiam eluerent, qua laborabat apud Judæos, & Gentiles, honoremque & existimationem conciliarent. Cæteri vero Theologi hanc doctrinam minime sequuntur, eosque locos ex Apostolorum Actis ita interpretantur, ut baptizari in nomine Christi nihil aliud sit, quam baptizari post publicam Fidei Christi professionem, seu baptizari Baptismo Christi, ut a Joannis Baptismate distinguatur. Ex illis Christi verbis, *Docete omnes gentes, & Baptizantes eos*, negarunt Anabaptistæ infantibus,

bus, quod doceri non possint, conferendum esse Baptismum. Respondet Estius in cap. 28. Matthæi num. 19. verba illa, *docete omnes gentes*, referenda solum ad eos, qui adulta ætate doctrina possunt informari; illa vero, *baptizantes eos*, omnes respicere, quotquot Baptismum possunt suscipere; ideoque etiam ad infantes parvulos referenda, juxta illud Joannis cap. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto; non potest introire in Regnum Dei*.

Christus Jesus perpetuam opem & auxilium pollicetur Apostolis.

25 Denique in ea apparitione Christus Dominus: *Et ecce*, inquit, *ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi*. Quorum verborum sententia est: metum omnem abjicite, quem vobis imbecillitas vestra posset injicere. Ipse vobis adero non spirtu tantum, quem vobis a Patre demittam, postquam in Cœlum ascendero, sed auctoritate, opere, divinaque virtute in omnibus quæ subire vos continget periculis & laboribus in veritate Fidei nationibus prædicanda, nec vobis tantum, sed & successoribus vestris.

Christus apparuit Jacobo

26 Divus Paulus 1. ad Corinth. cap. 15. post apparitionem, quam eamdem esse diximus cum ea, quam refert Matthæus, peculiarem quamdam innuit aliam apparitionem S. Jacobo: *Deinde visus est Jacobo*. Hanc credere par est contigisse post illam, quam antea commemoravit, ut bene notat Lorinus ad Acta Apostolorum cap. 1. vers. 13. cum quo consentit Estius ad Epist. 1. ad Corinth. num. 7. *Teneamus hanc apparitionem, de qua Paulus, Jacobo factam fuisse multis diebus post Domini Resurrectionem, eo scilicet ordine temporis, quo facta recensetur a Paulo*. Alias etiam apparitiones præter eas, quas referunt Evangelistæ, necesse est post Resurrectionem contigisse. Quadraginta enim dies in terris versatus est Christus, antequam in Cœlum ascenderet, quibus diebus etsi non semper cum Discipulis fuit, iis tamen frequenter apparuisse constat ex Act. Apostolor. cap. 1. v. 3. *Quibus & præbuit seipsum vivum post Passionem suam in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis*. Postremam vero omnium, quam consequutus est ascensus in Cœlum, refert Marcus cap. ult. eamque innuit D. Paulus eadem Epistola ad Corinthios: *Deinde Apostolis omnibus*.

Postrema apparitio Precipit Apostolis docere omnes gentes. Sensus verborum Qui crediderit et baptizatus fuerit &c.

27 Redierant, ut communi fere consensu putant Interpretes, Hierosolymam Apostoli, ita res præordinante Deo, qui voluit eos Ascensionis Jesu Christi esse testes, & Pentecostes die Spiritu Sancto perfundi. Accubuerant mensæ, cum illis astitit Jesus, eosque increpuit, quod illis non credidissent, qui ipsum viderant ad vitam rediisse. *Novissime recumbentibus illis Undecim apparuit*,

ruit, & exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt Marc. cap. 16. num. 14. Deinde dixit eis: loc. cit. num. 14. *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur*: quod ita est accipiendum, ut salvus ille futurus esset, qui sacro ablutus Baptismate usque in finem perseveraret in Fide viva, sincera, & cum charitate, ideoque cum bonis operibus conjuncta. Ait enim Apostolus ad Galatas cap. 5. vers. 6. *In Christo Jesu neque Circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed Fides, quæ per Charitatem operatur*. Et Jacobus in sua Epist. cap. 2. v. 14. *Quid proderit*, inquit, *si Fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit Fides salvare eum?* Et paullo post v. 19.: *Tu credis quoniam unus est Deus; bene facis & Dæmones credunt, & contremiscunt. Vis autem scire, o homo inanis, quoniam Fides sine operibus mortua est? Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super Altare? Vides quoniam Fides cooperabatur operibus illius; & ex operibus fides consummata est &c. sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & Fides sine operibus mortua est*. Denique dixit, per ejus, qui in se credidisset, intercessionem futura esse miracula: id vero quomodo sit intelligendum, & quomodo Christi oraculum jam sit impletum, atque etiam nunc impleatur, docuimus de Canonizat. Sanctor. lib. 4. par. 1. cap. 2. num. 8.

Post eam apparitionem ascendit in Cœlum.

28 Tradit eodem cap. 16. v. 19. D. Marcus, post eam apparitionem ad Cœlum Christum ascendisse. *Et Dominus quidem Jesus, postquam loquutus est eis, assumtus est in Cœlum, & sedet a dextris Dei*. Idem refert Lucas cap. 24. ac rem fusius narrat Act. Apostolorum cap. 1. Et capite quidem Evangelii sui 24. v. 49. ait, Christum Jesum Apostolis imperasse, ne Hierosolyma abirent, sed expectarent, dum Spiritum Sanctum, quemadmodum pollicitus erat, illis demitteret: *Et ego mitto promissum Patris mei in vos; vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto*: quod confirmat in cap. 1. Actuum Apostolorum. *Et convescens præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, quam audistis, inquit; per os meum*; illud ipsum innuens, quod antea dixerat Joann. cap. 14. v. 26. *Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis*.

29 Per-

29 Pergit Lucas in Evangelio, Christum Dominum e Cœnaculo Apostolos deduxisse in Bethaniam in apertum locum, ut omnes Ascensionis miraculum videre possent: *Eduxit eos foras in Bethaniam*. Num autem illis in via conspicuus esset, an non, incompertum est, ut notat Suarez in citata sæpius sect.5. §. *Dico quarto*. Jam, ut innuimus, illis prædixerat, delapsurum in eos Spiritum Sanctum: *Quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non post multos hos dies*. Act. cap.1. vers.5. Cumque nonnulli ex Discipulis sciscitati essent ab eo, num dies advenisset, cum regnum Israel instauraretur: *Igitur qui convenerant interrogabant eum dicentes: Domine si in tempore hoc restitues Regnum Israel*; castigata inani eorum curiositate, respondit, ejus rei cognitionem Patri suo reservari; suumque sermonem convertit ad Spiritus Sancti adventum, & ad ea, quæ in Fidei prædicatione facienda erant in Judæa, & Samaria, & in toto orbe terrarum. *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate, sed accipientis virtutem supervenientis Spiritus Sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ*. loc. cit. vers.6.

Christus deducit Apostolos in Bethaniam in locū apertum, unde ejus Ascensionem viderent. Castigat inanem Apostolorum curiositatem.

30 Quæ verba sunt Lucæ in Actis Apost. cap.1. ubi deinde narrat, Christum ea loquutum, conspicientibus omnibus, in sublime esse sublatum, & ab eorum oculis nube quadam ereptum; cumque illum aspicerent in Cœlum ascendentem, adstitisse duos homines veste indutos candida, qui dixerunt: *viri Galilæi, quid statis aspicientes in Cœlum? Hic Jesus, qui assumtus est a vobis in Cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in Cœlum*: Act.1. vers. 11. Hoc est in extremo die cum eodem redibit corpore & majestate judicaturus vivos & mortuos. Narrat Lucas in Evangelio cap.24. v.50. Dominum Jesum, dum in Cœlum tolleretur, manibus suis benedixisse Discipulis: *Et elevatis manibus suis, benedixit eis; & factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis & ferebatur in Cœlum*; eos autem, qui tanti fuerunt miraculi spectatores, adorasse Dominum, & postea Hierusalem rediisse: *Adorantes regressi sunt Hierusalem*, obsequia & latriæ adorationem illi tribuentes tamquam Deo, quem externum cultum numquam antea illi adhibuerant, tametsi ejus Divinitatem cognitam habuissent: ita enim cum iis Jesus vivebat familiariter, ut ejusmodi cultum, saltem externum, licet sibi debitum, iis remisisse videretur, quemadmodum Maldonatus observat in capit.24. Lucæ vers.52. *Non legimus nisi hoc loco Christum a Discipulis*

Sublimis fertur in Cœlum. Apostoli, quinque aderant, eum adorarunt.

pulis suis adoratum. Nam etsi Deum esse credebant, tamen quia solum in eo videbant hominem, tamquam cum homine versabantur Hunc demum adorant, cum in Cœlum ferri vident, coacti re ipsa confiteri Deum, quem ante sola fide confitebantur.

Refelluntur quæ hinc depromunt hæretici argumenta adversus adorationem Eucharistiæ.

31 Pergit Maldonatus, & respondet novis hæreticis, qui Catholicos veluti simpliciores irrident, quod Eucharistiam adorent, cum Apostolos Eucharistiam adorasse nusquam reperiatur scriptum: ac pulcre animadvertit, nihil mirum Apostolos Christum in Eucharistia non adorasse, quem extra Eucharistiam non adoraverint. Cum autem illum, postquam ascendit in Cœlum, adoraverint, nos, qui probe novimus & firmiter credimus in Cœlum ascendisse, & hoc certissimum de illius Divinitate testimonium habemus, illum, ubicumque sit, ideoque jure optimo etiam in Eucharistia, ubi se dixit esse, & revera est, adoramus. Reditum in Hierusalem Lucas etiam in Actis Apostolorum commemorat cap. 1. & tum in eo libro, tum etiam in Evangelio refert, Apostolos Hierosolymam regressos numquam ab oratione destitisse.

Triplex partitio totiusque restat tractationis.

32 Ut recta progrediamur via, quasdam primo quæstiones pertractabimus, quæ ad intelligendum textum pertinent. Eas enim de industria huc rejecimus, ne textus expositio interrumperetur. Deinde quasdam etiam quæstiones examinabimus, quas de Ascensionis mysterio solent Theologi excitare. Tum adjuncta quædam persequemur, quæ idem mysterium circumstant.

Plura loca ex Nov. Testament. quibus dicitur Christus sedere ad dexteram Patris.

33 Christum assumtum esse in Cœlum, & sedere a dextris Dei refert Marcus cap. 16. Idem cap. 14. v. 62. verba Christi, quibus summo Sacerdoti respondit, ita refert: *Videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei.* Tradunt Acta Apostolorum cap. 7. v. 55 Stephanum vidisse *gloriam Dei, & Jesum stantem a dextris Dei*, eumque dixisse: *Ecce video Cœlos apertos, & Filium hominis stantem a dextris Dei*. Et D. Paulus ad Hebræos cap. 1. v. 13. ut demonstret Christum longe majorem Angelis, ita disputat; *Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis?* Et ad Colossenses cap. 3. v. 1. *Igitur si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens*. Et in veteri Testamento nobis exhibetur Messias ad dexteram Dei sedens, ut Psal. 109. v. 1. *Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis*.

Quo sensu dicatur Jesus sedere ad dexteram Patris fuse disseritur

34 Quibus prænotatis, quæritur, quid hîc dexteræ nomine intelligendum sit: non enim hîc quidquam de situ aut figura cogitandum, qua certe Deus Pater circumscribi non potest. quæ fuit *Antropomorphitarum* hæresis, qui Deo corpus humanum tribue-

buebant. D. Thomas 3. par. qu. 58. art. 1. & duobus sequentibus totam hanc rem tractat. Sed facile est quæstionem ejusmodi solvere; solet enim interdum Scriptura quosdam loquendi modos adhibere ad populi captum accommodatos. Profecto Deus Pater quemdam in Cœlo non occupat locum, neque in Throno sedet, cui sit vel dextera pars, vel sinistra. Populus tamen ad id exemplum Deum Patrem imaginatur sedere in Throno, quem circumstent ejus ministri, familiares, & consiliarii; ex quo factum est, ut Scriptura ad summam Christi potestatem, æqualitatem cum Patre, & infinitam gloriam declarandam, ejusmodi illustri figura usa sit, qua nobis Christus veluti sedens exhibetur ad dexteram Patris. Vid. Calmet. in cap. 16. Marci num. 19. Qui vero considerat, Christo tamquam homini tribui sessionem, ait ejusmodi tropo judiciariam ejus significari potestatem, quam ei tamquam omnium Judici Pater permisit. De sessione Christi ad dexteram Patris fuse Maldonatus in cap. 16. S. Marci num. 19. Opinioni autem eorum, qui judiciariam potestatem, & universæ Ecclesiæ gubernationem per illam sessionem significari existimant, favet Sedulius, qui lib. 5. ita de Ascensione cecinit:

Æthereas evectus abit sublimis in Auras,
Et dextram subit ipse Patris, mundumque gubernat.

Sessionem autem Christo tribui tamquam homini, e Sancti Stephani visione potest intelligi, qui se videre dixit *Filium hominis* sedentem a dextris Dei; & ex Oratione, quæ habetur in Missa in die Ascensionis Domini: *Diem celebrantes, quo Dominus noster unigenitus Filius tuus unitam sibi fragilitatis nostræ substantiam in gloriæ tuæ dextera collocavit*. Quia vero posset quispiam objicere, tropum ejusmodi modum excedere, quod Christus ut homo digniore quam quo Pater loco collocetur, etsi responderi potest, sinistram aliquando dextera digniorem habitam esse; tamen qualiscumque demum apud Romanos fuerit mos, compertum est, apud Hebræos, & Ægyptios semper in dextera magis fuisse, quam in sinistra, honorificum locum; quamobrem Genes. cap. 48. Joseph ut primogenito filio suo digniorem tribueret locum, posuit in dextera, alterumque filium secundogenitum in sinistra; & apud Matthæum cap. 25. oves in dextera, hœdi in sinistra collocantur. Itaque accommodatissima est ea metaphora, quæ in Regiæ sedis medio locatum Deum nobis exhibet; ex quo sequitur, eum, qui in dextera parte positus sit, digniorem ceteris locum occupare; atque ita intelligenda Psalmi 44. verba illa: *Astitit Regina a dextris tuis*, & quod habetur in lib. 3. Regum cap. 2. Salomonem matrem posuisse suam ad dexteram. Vid. E-

ſtius in cap. 1. Ep. ad Hebræos ad illa verba: *ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis*: & ad illa: *Ad quem autem Angelorum dixit aliquando*. Cum quo conſentit a Lapide in cap. 3. ad Coloſſenſes verſ. 1. §. *Tertio ergo*. Nec, ut quiſpiam ad alicujus dexteram ſedens priorem obtinere locum vere dici poſſit, opus eſt ut alius ſedeat ad ſiniſtram. Satis eſt, locum eſſe ubi alius ſedere poſſit; quo in loco ſi quis ſedere jubeatur, & pars dextera vacua ſit, facile quivis intelligat, digniorem eſſe virum, cui dexter reſervatur locus. Alii ulterius progreſſi dicunt; nemini digniorem locum eſſe poſſe, quam ſit locus ipſe, quem Rex obtinet in Regno ſuo, etiamſi ab ipſo Rege quiſpiam ad dexteram locetur partem; ex eo enim nihil aliud intelligi poſſe, quam quod Rex ſupra cæteros quidem, non tamen ſupra ſe ipſum velit illum haberi; & proferunt Neronis, & Claudii exempla, quorum ille ad ſuam dexteram Tiridatem Armenorum Regem ſedere juſſit, ut eſt apud Sveton. in Nerone cap. 13. alter apud eumdem Sveton. in Claudio cap. 24. A. Plautio occurrens, eumque in ovatione deducens ad Capitolium, *latus texit*, quod idem eſt, juxta Eutropium l. 7. c. 8. atque in dextera Plautium habuit, ἐν δεξιᾷ τὸν Πλαύτιον ἔχων Nero autem & Claudius Tiridatem, & Plautium obſervari quidem ab omnibus voluerunt, non tamen ultra quam ipſi colerentur. Hæc & alia in rem noſtram congeſſit Hermannus Witſius ſacrar. Exercitat. 21. num. 7. Nos vero, omiſſis iis, quæ ex profanis depromuntur Auctoribus, ſatis eſſe putamus, quod ſcribit S. Maximus Taurinenſis in Homilia *de Sancta Pentecoſte*: *Pater Chriſto Filio Throni ſui offert ſublimem conſeſſum, & honoris gratia ad dexteram ſuam illum æterna ſede conſtituit*, Deinde quærit, *Cur ad dexteram Filius eſſe dicatur*, atque ita reſpondet: *Licet dignitatis gradus non ſit, ubi eſt plenitudo divinitatis, tamen ideo ad dexteram ſedet Filius, non quo præferatur Patri, ſed ne inferior eſſe credatur*.

Utrum Apoſtoli baptizati fuerint; & utrum ante, an poſt Aſcenſionem.

35 Chriſtus, quemadmodum ſupra docuimus, cum Apoſtolis promiſit Spiritum Sanctum, dixit, Joannem eos baptizaſſe aqua, poſt aliquot vero dies fore, ut ipſi baptizarentur Spiritu Sancto; ad cujus textus intelligentiam quæritur, utrum Apoſtoli Joannis baptiſmate ſint abluti; & ante ne, an poſt Aſcenſionem Baptiſmo Chriſti perfuſi ſint. Menochius in hiſtoria Sacra Act. Apoſtolorum lib. 1. cap. 1. num. 3. poſt Chryſoſtomum, & Bedam ait, etſi Scriptura Baptiſmum Joannis non commemoret, quo abluti ſint Apoſtoli, valde tamen veriſimile eſſe, eos, qui vel viderint, vel probe noverint, ſuum Magiſtrum a Joanne baptizatum fuiſſe, ejuſmodi Baptiſmate itidem eſſe ablutos, cum eorum qui-

quidam etiam Joannis Discipuli fuerint, antequam in Christi disciplinam se dedissent. Utrum vero Apostoli ante Ascensionem Baptismum acceperint Christi, non videtur dubitandum: quî enim putandum est, cæteros baptizatos esse ab iis, qui baptismate non essent regenerati? cum præsertim statim ab ipso Pentecostes die Sacramentum illud Apostoli administrare cœperint, praeclare illius Orationis vi impulsi, quam habuit B. Petrus Act. Apostol. cap.2. v.38. *Pœnitentiam*, inquit, *agite*, *& baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi*. Rursus quomodo credibile est, Christum sui Corporis & Sanguinis distribuisse illis Sacramentum, qui nondum ejus baptizati essent baptismate? Vidimus alibi, Christum, cum in eo esset, ut Petro pedes ablueret in ultima Cœna, illi dixisse: *Qui lotus est*, *non indiget ut pedes lavet*, *sed est mundus totus*; ex quibus verbis infert S. Augustinus epist. 108. ad Seleuciam, Petrum jam fuisse baptizatum, *ubi intelligitur*, *quod jam Petrus baptizatus fuerat*. Christi enim Baptismus sua virtute præditus erat etiam ante ejus Passionem, ut docet D. Thomas 3. par. qu.66. art.2. *Ad primum ergo dicendum*, *quod etiam ante Passionem Christi Baptismus habebat efficaciam a Christi Passione*, *inquantum eam præfigurabat*, *aliter tamen quam Sacramenta veteris legis*: *nam illa erant figuræ tantum*; *Baptismus autem ab ipso Christo virtutem habebat justificandi*: *per cujus virtutem ipsa etiam Passio salutifera fuit*. Quæ quidem omnia satis ostendunt, Apostolos ante Ascensionem fuisse baptizatos: quod enim ait Joannes cap.4. v.2. *Quamquam Jesus non baptizaret*, *sed Discipuli ejus*; id ita intelligendum, ut Jesus haud ita sæpe baptizaret; nam vulgo etiam dicitur neminem ab eo baptizatum, præter ejus Sanctissimam Matrem ex fœminis, & ex viris B. Petrum, qui Andream, Jacobum, & Joannem baptizaverit. Ea vero verba, *Vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non post multos hos dies*, ad uberrimam illam Spiritus Sancti effusionem sunt referenda, qua gratia, quam acceperant, vis etiam, & lux, qua repleti fuerant, novis accessionibus & perfectionibus augeretur. Vid. Calmet. in cap.1. Act. Apostolorum num.4.

Cujusmodi fuerit Benedictio Christi super Apostolos, num in modum Crucis, an extensis tantũ manibus.

36 Ex S. Luca retulimus Christum Jesum, cum in sublime tolleretur in Cœlum, manibus Apostolis benedixisse. Picturæ aliquot reperiuntur, in quibus Christus in aera sublatus exprimitur benedictionem Apostolis impertiens, sublata dextera, quasi signum Crucis designans, cujusmodi benedictionem in fine Missæ videmus a Sacerdotibus populo impartiri; quod multi irrident, ut notat Serry Exercit. 61. in fine. De picturis ejusmodi

ita Ayala in Opere quod inscripsit, *Pictor Christianus*, lib.3. cap.20. num.7. *Deinde cum ex Historia sacra satis constet, sub initium ipsum profectionis suæ in Cœlos Christum Dominum benedixisse Discipulis, & hoc ritu nostro, eo scilicet, quo Pontifices Sacerdotesque populo Benedictionem impertiunt, peractum esse doceant Scriptores gravis judicii, si forte hoc depingere aliquis velit, depingendus est Christus elevata manu ad eum modum, quo Episcopus solet, cum populum benedicit. Sed jam jam ascendentem in Cœlum elevatis decenter manibus ad eum modum, quo sæpius fit, debere depingi, nemo est, qui nesciat.* Suarez in 3. par. D. Th. tom.2. qu.58. art.4. disput. 51. sect.2. scribit, pie & probabiliter credi posse, *Christum non utcumque manus elevasse, sed in Crucis signum*; cum quo consentit a Lapide in cap.24. Lucæ vers.51. Verum cum olim Sacerdotes benedicere solerent populo, plenam illi felicitatem apprecando, extensisque ad eum manibus, ut Levitici cap.9. v.22. *Extendens Aaron manum ad populum benedixit ei*; cumque si alicui benediceretur, manus super ejus caput imponeretur, ut Genes. cap.48. vers.14. *Qui extendens manum dexteram posuit super caput Ephraim minoris fratris, sinistram autem super caput Manasse, qui major natu erat, commutans manus*, verisimilius videtur & probabilius, Dominum Jesum ascendentem in Cœlum, manibus ad eos qui aderant extensis, benedixisse, ut concludit Gottus De verit. Relig. Chr. tom.4. par.2. cap.37. §.4. num.24. Vide Lamy Harm. Evang. lib.5. cap.46. §.19.

An Christum decuerit in Cœlum ascendere? Oracula de Ascensione Christi in Veteri Testamento.

37 Quæstiones vero, quæ ad Ascensionis mysterium pertinent, videre licet apud D. Thomam 3. par. qu.57. Quærit Sanctus Doctor articulo primo, an decuerit Christum in Cœlum ascendere; & decuisse respondet, propterea quod Christus, postquam revixit, immortalem vitam omnis corruptionis expertem vivere incipiebat; ubi vero nos sumus, locus est generationi & corruptioni obnoxius; in Cœlo autem nullus corruptioni locus. Et quamquam prima fronte videri potest nobis multo fuisse utilius futurum, si nobiscum commoratus esset in terris; id tamen si bene perpendatur, minime verum est; nam etsi subducta sit ab oculis nostris corporalis Christi præsentia, præsto tamen semper nobis est ejus Divinitas. Præterea cum Christus non jam versetur amplius in terris, augetur in nobis Fidei virtus, quæ ad ea pertinet, quæ non apparent. Denique sublata sua præsentia, ad eam spem nos erexit, eo ubi ipse est perveniendi, & ad rerum cœlestium cupiditatem nostros animos excitavit. Nec vero desunt de Christi Ascensione in Cœlum oracula seu Vaticinia.

Psal.

Psal.46. v.6. *Ascendit Deus in jubilo, & Dominus in voce tubæ*. Et fortasse Psalmum hunc canebant Judæi, cum Arca ferebatur in Templum; sed Arcæ in sua sede collocatio sublimius quiddam & augustius videtur indicare. Psal.67. v.19. *Ascendisti in altum, cepisti captivitatem; accepisti dona in hominibus*. Christus enim Ascensione sua devictis hostibus, & opimis reportatis spoliis triumphavit. Levitici cap.16. jubetur Pontifex Maximus semel in anno, mensis nempe septimi die decimo, qui mensis primus erat vulgaris seu civilis anni, postquam victimæ sanguinem effuderit, intra intimum velum, & in Sancta Sanctorum ingredi, & orare pro populo. Quod quidem videri potest Ascensionis Christi exemplar & typus. Christus enim initio anni partæ nobis gratiæ, & assertæ libertatis, postqnam suum pretiosum Sanguinem effudisset, scisso carnis velo, ingressus est in Sacrarium, non ab hominibus manufactum, sed Cœleste, ut interpellaret pro nobis, Deo Patri satisfactionis suæ virtutem exhibens.

Inutiles quædamquæstiones omissæ. Egregia in hanc rem Augustini verba.

38 Alii alias quæstiones proponunt, exempli causa, quomodo Christi corpus Coelos penetrare potuerit; & qui supra Cœlum Empyreum magis aut minus altus reperiatur locus, sive ipsum Empyreum sphærica, sive plana & quadrata figura præditum sit. Quas quidem quæstiones inutiles & inanis plenas curiositatis omittimus, in quibus locum aptissimum habent notissima illa Augustini verba epist.78. *Magis eligo doctam ignorantiam confiteri, quam falsam scientiam profiteri*. Nobis satis est credere, Christum propter hypostaticæ unionis dignitatem excelsissimum omnium in Cœlo obtinere locum. *Supra omnem Principatum & Potestatem & Virtutem & Dominationem, & supra omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro*, ut ait Apostolus ad Ephesios cap.1. v.21.

Qua virtute Christus in Cœlum ascenderit.

39 Duo tamen minime prætereunda videntur. Primum est, Christum in Cœlum ascendisse *propria virtute*, ut loquuntur Theologi, id est non ea virtute, quæ naturæ humanæ propria est, sed propria virtute Divina, & ea virtute, quæ propria est animæ beatæ, ut docet S. Thomas cit. quæst.57. art.3. in responsione *ad secundum*. *Christus non ascendit in Cœlum propria virtute, quæ est naturæ humanæ naturalis: ascendit tamen in Cœlum propria virtute, quæ est virtus divina, & propria virtute, quæ est animæ beatæ. Et licet ascendere sursum sit contra naturam humani corporis secundum statum præsentem, in quo corpus non est omnino subjectum spiritui, tamen non erit contra naturam, neque violentum corpori glorioso, cujus tota natura est omnino subjecta spiritui*. Et ante eum scripserat Gregorius Magnus Ho-

Homil.29. in Evangelia Tom.1. operum edit.Maurin. Col.1572. *Notandum quoque est, quod Elias in curru legitur ascendisse, ut videlicet aperte demonstraretur, quia homo purus adjutorio indigebat alieno. Per Angelos quippe facta illa & ostensa sunt adjumenta, quia nec in Cœlum quidem aereum per se ascendere poterat, quem naturæ suæ infirmitas gravabat. Redemptor autem noster non curru, non Angelis sublevatus legitur, quia qui fecerat omnia, nimirum super omnia sua virtute ferebatur.*

Christi Ascensio est causa nostræ salutis: Et quamobrem?

40 Alterum est, Ascensionem Christi nostræ salutis esse causam. *Expedit vobis, ut ego vadam*; Joann. cap.16. Tractat. rem hanc S. Thomas citata qu. 57. art. 6. ubi ostendit, Ascensionem Christi nostæ salutis esse causam, sive nostrum, sive illius ratio habeatur. Nam quod ad nos attinet, cum ille se a conspectu nostro eripuerit ascendens in Cœlum, Fidei, Spei, & Charitati nostræ sit locus, ut supra dictum est. Quod vero ad illum pertinet, sublatus ipse in Cœlum parat nobis munitque viam, qua illuc perveniamus: ut enim in Testamento veteri Pontifex in Sancta Sanctorum introibat orans pro populo, ita Dominus Jesus Cœlum ingressus orat & interpellat pro nobis. Denique inde nobis divina dona demittit, ut propterea D. Paulus ad Hebr. c.4. v.14. scripserit: *Habentes ergo Pontificem magnum, qui penetravit Cælos Jesum Filium Dei &c. adeamus cum fiducia Thronum gratiæ*. Hasce D. Thomæ rationes erudite Gravesonus illustrat de mysteriis & annis Christi pag.514. Constans & perpetua est omnium Sanctorum Patrum tum Græcorum tum Latinorum doctrina, Christum in Cœlo Sacerdotis fungi munere, ac pro nobis orare, ut videre est apud Thomassinum lib.10. de Incarnat. Verbi cap.12. duobusque sequentibus. Alibi nos observavimus, etsi ea orandi formula, si severe perpendatur, adhiberi poterat, *Jesu Christe, ora pro nobis*, Ecclesiam tamen ea uti maluisse, *Jesu Christe, miserere nobis*, ut Arianis, & nostrorum temporum Socinianis ex orationis forma, qua Christum Dominum precamur, omnis cavillandi eriperetur occasio Divinitatem & consubstantialitatem cum Patre.

De Circumstantiis, quæ Ascensionem comitatæ sunt ad radices montis Oliveti sita erat Bethania. Ex quo conciliantur Acta Apost. & Evangelium Lu-

41 Reliquum est, ut adjuncta, quæ Ascensionis mysterium circumstant, persequamur; quæ sunt locus, tempus, modus, spectatores, comitatus, & miracula, quæ Deus in tanti mysterii memoriam edere diu perseveravit. Tradit Lucas cap. ult. Christum Discipulos adduxisse in Bethaniam, iisque benedixisse: *Et factum est dum benediceret, recessit ab eis, & ferebatur in Cœlum*; quod quidem innuere videtur, eum e Bethania in Cœlum ascendisse. Verum idem Lucas Act. Apostol. cap.1. v.12. testatur,

ſtatur, Apoſtolos, poſtquam Chriſtum viderunt aſcendiſſe in Cœlum, rediſſe Hieroſolymam *a monte, qui vocatur Oliveti, qui eſt juxta Hieruſalem Sabbathi habens iter*: ex quo colligitur Chriſtum aſcendiſſe in Cœlum e monte Oliveti. Nulla tamen inter Evangelium Lucæ, & Actus Apoſtolorum eſt pugna; nam Bethania in declivi montis Oliveti poſita eſt; & fortaſſe Dominus Jeſus ſe in Bethaniam contulerat, ut Lazarum, ſororeſque ejus Martham & Magdalenam prius inviſeret, ſecumque adduceret, ut eſſent Aſcenſionis ſuæ teſtes. Ita diſputant a Lapide, & Janſenius in cap. ult. Lucæ; id vero ſi Tillemontio non [illegible] nota 40. in vitam Jeſu Chriſti, probatur tamen Calmeto in cap. 1. Act. Apoſt. v. 12.

ca de loco, unde Chriſtus in Cœlum aſcendit.

42. Ad eumdem modum textum ex Lucæ Evangelio cum Actuum Apoſtolorum capite primo conciliat Synopſis Criticorum Sacrorum pag. 1395. Ad illa enim verba, *A monte Oliveti*, hæc ſunt adnotata: *Inde ergo Chriſtus in Cœlum aſcendit; idque primo quia hic inchoavit Paſſionem ſuam in horto ſudans, hic ſæpe oravit, & pernoctavit, Lucæ 21. & 22. Secundo ut in conſpectu impiæ Hieroſolymæ glorioſe aſcenderet. Erat enim hic mons tantæ altitudinis, ut inde pœne omnes Urbis plateæ conſpicerentur. At Chriſtus dicitur eduxiſſe eos in Bethaniam, & ferri in Cœlum, Lucæ 24. Reſpondetur: Hæc non diſcrepant; nam Bethania erat pars montis in ejus deſcenſu ſita.*

Quæ conciliatio probatur in Synopſi Criticorum.

43. Difficilius eſt allatum S. Lucæ textum ex Apoſtolicis Actis cum Joanne cap. 11. componere. Ait enim Lucas, Hieroſolymam a monte Oliveti tantum abeſſe itineris, quantum Hebræis liceret conficere die Sabbathi, *Sabbathi habens iter*; quod eſt ſex, ſeptem, aut octo ſpatium ſtadiorum, ſeu mille noſtrorum paſſuum. At Joannes cap. 11. Bethaniam, quam in deſcenſu montis poſitam eſſe diximus, tradit Hieroſolyma abeſſe *ſtadiis quaſi quindecim*. De itinere, quod Sabbathi die Hebræis liceret conficere, variæ ſunt diverſæque ſententiæ, quas vide apud Menochium in Actis Apoſtolorum cap. 4. Calmetus in caput 1. Act. Apoſt. docet, S. Lucam, qui ſcripſit montem Oliveti ab Hieroſolyma diſtare, quantum die Sabbathi itineris liceret Hebræis conficere, non accurate ſex, ſeptem, aut octo ſtadia ſignificare voluiſſe; cum præſertim eodem Sabbathi die Hebræi modo plus, modo minus itineris conficerent; itaque Lucam ſpatium illud præter, propter, & ut vulgo dicitur circiter deſignaſſe, ut propterea nihil Joanni repugnet. Sed alii plures animadvertunt, ubi dicitur Hebræis non plus quam ſex, ſeptem, aut octo ſtadia perambulare licuiſſe, ea ſtadia eſſe Græcorum; at Joannem, qui ſcribit Bethaniam

De diſtantia montis Oliveti ab Hieroſolyma. Conciliantur Acta Apoſtolorum, & Evangelium Joannis.

ab Hierosolyma distare stadiis quasi quindecim, Hebræorum stadia intelligere. Porro stadium Hebraicum stadiis Græcorum binis æquale est, ex quo cuivis scrupulus omnis evellitur de discrepantia inter Lucam & Joannem. Videatur Tillemontius Nota 40. ad vitam J. Chr. Serry Exercit. 61. num. 7. & Gottus par. 2. tom. 4. cap. 37. §. 4. num. 22.

Constat Christum ascendisset in Cœlum Feria quinta.

44. Testatur Lucas in citato sæpius cap. 1. Actuum, Christum Jesum, postquam rediit ad vitam, quadraginta commoratum esse dies in terra, antequam in Cœlum ascenderet: *Quibus* (Apostolus) *& præbuit se ipsum vivum in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, & loquens de Regno Dei*. Cum igitur Christus vigesima quinta Martii die mortuus sit, & vigesima septima revixerit, ut alibi demonstravimus, necessario inde consequitur, quinto illum Maji die, qui dies Jovis fuit, ascendisse in Cœlum. Quod enim putat Chrysostomus Homil. 3. in Acta Apostolor. Christum in Cœlum ascendisse Sabbathi die, singularis est, nec cuiquam probata ejusmodi opinio.

Non subito, sed per successionem temporis videtur ascendisse in Cœlum. Vestitusne ascenderit?

45. Scribit Lucas in Actis: cap. 1. v. 9. *Videntibus illis elevatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum*. Et postea v. 10. *cumque intuerentur in Cœlum euntem illum*: quibus verbis significari videtur sensibilis quædam elevatio per motum successivum, ita ut Apostolis licuerit aliquandiu suis oculis illum euntem in Cœlum prosequi, donec in lucidam nubem ingressus ab eorum aspectu est ereptus; nec, quemadmodum ipse alias, & sæpe etiam in suis apparitionibus Angeli, momento temporis evanuerit. Tostatus Paradoxo 5. cap. 9. & 34. putat nubem ita fuisse formatam, ut Domino Jesu quasi Thronum quemdam ubi sederet, & vestem, qua tegeretur, præbuerit. Existimat enim idem Auctor, Christum, postquam rediit ad vitam, nudum semper fuisse omni veste detracta, nec ulla alia re tectum quam lumine, quod e glorioso ejus corpore effulgebat, nudumque omnino ea solum nube circumdatum ad Cœlum ascendisse. Sed vestene indutus in Cœlum, an nudus Christus ascenderit, accurate perpendit Menochius in Act. Apostol. cap. 3. num. 4. Pervulgata tamen opinio est, quam sequuntur a Lapide, & Calmetus ad cap. 1. Act. Apostol. Christum, postquam revixit, semper ut antea veste tectum apparuisse, & ita indutum in aera sublatum esse, nec prius vestem abjecisse, quam a nube illa fuerit exceptus. Neque vero est hîc Astronomorum speculationibus locus, qui immensam extimi summique Cœli ab orbe terrarum distantiam reputantes, tam multos illi postulant annos, qui ad illud Cœlum e Tellure velit ascendere. Motus enim, si Deus velit, vehementius, supra quam cuiquam

quam credibile eſt, acceleratur. Præterea corpus Chriſti non erat corpus animale proprio gravatum pondere, ſed corpus verum illud quidem, ſpiritui tamen obtemperans, ut quocumque ſpiritus vellet, ſtatim eo ferretur.

46. Aſcenſionem Chriſti ſpectaſſe undecim Apoſtolos, diſerte tradit Marcus cap. 16. Lucas cap. 24. & Act. Apoſt. cap. 1. Quæritur modo, num alii tanti miraculi fuerint ſpectatores? Serry citata exercit. 61. num. 9. ait, in Sacra Hiſtoria ſolos Apoſtolos ſpectatores commemorari; ſe tamen non repugnare, ſi quis affirmaret, alios etiam præter Apoſtolos, ac Beatam præſertim Virginem huic Chriſti Domini triumpho adfuiſſe. *Si quis vero alios adjicere velit, maxime vero Deiparam Virginem, non repugnabo.* Et Sandinus Hiſtor. Fam. Sacræ edit. Patavinæ pag. 253. *Si quis alios addere velit, maxime vero ejuſdem Chriſti matrem Mariam Virginem, non auſim repugnare.* Uterque autem putat, falli eos vehementer, qui affirmant centum & viginti homines Aſcenſioni Chriſti Domini affuiſſe: nec quidquam facere textum, cui qui ita exiſtimant inniti videntur, ex cap. 1. Act. Apoſt. verſ. 15. *Erat autem turba hominum ſimul fere centum viginti.* Nam textus ille non eos qui Aſcenſioni affuerint, ſed qui ad Matthiæ electionem convocati fuerint, commemorat. Contendit tamen a Lapide ad illum locum Act. Apoſt. centum viginti illos Aſcenſioni adfuiſſe; atque idem ſentit Calmetus ad eumdem locum verſ. 6.

An alii præter Apoſtolos ſpectaverint Chriſtum aſcendentem in Cœlum.

47. Verum utcumque de hac re ſit, S. Lucas in Act. Apoſt. cap. 1. v. 14. de iis, qui ex monte Oliveti Hieroſolymam redierunt, & introierunt in Cœnaculum, poſtquam undecim commemoravit Apoſtolos, ait: *Hi omnes erant perſeverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria Matre Jeſu, & Fratribus ejus.* Si igitur undecim Apoſtolos Cœnaculum ingreſſos fateamur, ut æquum eſt, præſentes fuiſſe Aſcenſioni, idem etiam dicendum videtur de mulieribus, de B. Virgine, ejuſque fratribus, de quibus Lucas, poſtquam undecim numeravit Apoſtolos, ait: *Hi omnes erant perſeverantes in oratione.* Demus igitur, ut par eſſe videtur, textum illum, *Erat autem turba hominum ſimul fere centum viginti*, non de iis, qui Aſcenſioni, ſed iis qui electioni Matthiæ affuerunt, eſſe intelligendum; præſertim cum Matthias in Apoſtolorum numerum poſt aliquot ab Aſcenſione dies fuerit cooptatus; ſiquidem Lucas ait, *In diebus illis*; inde colligi quidem poterit, non omnes illos centum & viginti, qui Matthiam elegerunt, Aſcenſionem Chriſti Domini ſpectaviſſe, non tamen ſolos ſpectaviſſe Apoſtolos undecim: præcipue cum Sacra tradat hiſtoria, ante Sancti Matthiæ electionem, & ſtatim poſt Chriſti

B. Virgo aliique, qui in Cœnaculum cum Apoſtolis introierunt, Aſcenſioni Chriſti in Cœlum, præſentes fuere.

Ascensionem eos qui adfuerint, Hierosolymam reversos introisse in Cœnaculum; eademque Sacra historia referat, præter Apostolos fuisse in Cœnaculo etiam mulieres, B. Virginem, & Fratres Jesu Christi. Vide Gottum loc. cit. num. 23. ubi ait, verisimile fieri, non solum undecim Apostolos spectasse Ascensionem, sed eos saltem omnes, qui in Cœnaculum una cum Apostolis ingressi orationi vacabant.

Videtur Christus ascendisse stipatus Angelorum comitatu.

48. Narrat Sacer textus, dum Discipuli in Cœlum suspicerent, duos illis Angelos veste indutos candida adstitisse, qui eos interrogaverint, quid ita in Cœlum respicerent; monuerintque, Jesum, qui tollebatur in Cœlum, ad eumdem modum venturum, quo illum viderint abeuntem. Satis hi duo Angeli declarant, e Cœlo reliquos etiam Angelos esse delapsos, ut Christum exciperent & comitarentur. Cum enim duo edixerint Angeli, Christum in fine mundi ita venturum, quemadmodum ascendisset in Cœlum, compertumque habeamus, venturum ad extremum totius generis humani judicium cum gloria, potestate, & majestate Angelicis stipatum ordinibus, jure affirmari potest, eodem circumseptum comitatu in Cœlum ascendisse. Suffragari videtur locus e Psalmo 23. v. 9. *Attollite portas, Principes, vestras*; & alius itidem e Psalmo 46. v. 6. *Ascendit Deus in jubilatione, & Dominus in voce tubæ*. Quamobrem scribit Suarez in 3. part. D. Th. tom.2. quæst. 58. art. 4. disput. 51. Sect. 2. *De Angelico autem ministerio, & comitatu quamvis in Scriptura nihil dictum sit, tamen non est dubium, quin omnes Angelorum ordines descenderint, ut Christum Ascendentem comitarentur, eique honorem & gloriam exhiberent, quod omnes Sancti Patres scribentes de hoc mysterio luculenter exponunt.*

Christus ascendens in Cœlum Justorum animas in Cœlum secum adduxit.

49. Justorum animas, qui ante Christi Passionem obierint, alibi docuimus non in Paradisum exceptas, sed in Patrum Limbo fuisse detentas, qui sinus Abrahæ dicitur Lucæ cap. 16. ubi narrat Evangelista, divitem illum epulis deliciisque tantopere celebratum animam vidisse Lazari eo loci tranquille conquiescere: *Vidit Abraham a longe, & Lazarum in sinu ejus*. Eas animas itidem diximus una cum Christo in Cœlum ascendisse: *Christus ascendens in altum captivam duxit captivitatem*: quæ D. Pauli verba ad Hebræos 4. ita communi consensu interpretantur sacrarum litterarum Professores, ut sententia sit, Christum animas justorum secum in Cœlum adductas æternæ gloriæ fecisse compotes. *Qui ante ejus adventum in hunc mundum venerunt* (ait S. Gregorius Moralium lib. 13. cap. 14.) *quantamlibet justitiæ virtutem haberent, ex corporibus educti in sinum cœlestis patriæ statim recipi nullo modo poterant,*

terant, quia necdum venerat, qui inferni claustra sua descensione solveret, & Justorum animas in perpetua jam sede collocaret.

50. Illum etiam alibi docuimus, in morte Christi aperta esse monumenta, eoque reviviscente, *multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexisse*, hoc est multos Sanctorum, qui mortui erant, ad vitam rediisse. Exploratum quidem est, eorum animas Christi in Cœlum ascendentis fuisse comites. Illud omnino incompertum, quo loco illæ animæ degerint per dies quadraginta, quibus Christus in terris versatus est. Matthæus enim cap. 27. tradit quidem, eos Sanctos venisse in Sanctam Civitatem, & multis apparuisse; Sed tunc temporis cum vivebant, & nemini erant conspicui, ubi permanserint, omnino tacet Evangelista. D. Thomas in 3. sent. dist. 22. quæst. 3. art. 2. in fine probabile putat, eos in terrestri Paradiso commoratos; ubi itidem, est qui existimat, Christum eos egisse dies, qui ab ejus Resurrectione ad Ascensionem elapsi sunt. Suarez tom. 2. in 3. par. qu. 55. art. 3. in Commentariis, incerta esse hæc omnia prudenter animadvertit. Et sane nihil in iis esse certi, satis vel ex eo potest intelligi, quod ad rem expediendam prius decernere oporteret, ubi terrarum fuerit terrestris Paradisus, & quantum temporis permanserit; quam quæstionem Calmetus in cap. 2. Geneseos num. 4. ait ejusmodi esse, ut non aliam reperias, de qua scissa sint in tam varias sententias Doctorum virorum ingenia.

Ubi quadraginta illos dies exegerint animæ mortuorum, qui in morte Christi surrexerunt, & cum eo ascenderunt in Cœlum.

51. Sed si incertum est, ubi terrarum fuerint Sancti, qui revixerunt, quo loco consitus fuerit Paradisus terrestris, & quamdiu permanserit; illud certe multo incertius, utrum Sancti, qui ad vitam redierunt, rursus obierint, & eorum animæ cum Christo in Cœlum evolaverint, relictis suis corporibus, quæ universalem carnis Resurrectionem expectent; an vero novi interitus expertes cum Christo una sua quisque cum anima, & corpore in Cœlum ascenderint.

An, ubi revixerunt, rursus obierint.

52. Eam quæstionem tractant Theologi. D. Thomas in 4. sent. dist. 43. qu. 1. art. 3. qu. 1. *ad tertium*, sequutus Hieronymum in cap. 27. Matthæi videtur eorum suffragari sententiæ, qui contendunt, Patres revixisse non amplius morituros. Sed in 3. par. Summæ qu. 53. art. 3. *ad secundum*, Epistolam D. Augustini expendens 99. nunc 164. ad Evodium cap. 2. in eorum videtur opinionem esse propensior, qui putant, Sanctos, qui revixerint, rursus e vita excessisse. Tillemontius Nota 36. in vitam Jesu Christi hanc affirmat Patrum communem esse sententiam. Eamdem acriter etiam propugnat Calmetus in sua Dissertatione, quam de hac re edidit. Profecto D. Paulus ad Hebræos cap. 11. v. 39. genera-

Verior sententia est, rursus migrasse e vita.

neratim de Justis in veteri Testamento verba faciens ait, non priusquam reliqua omnis Ecclesia, plenam assequuturos felicitatem quæ in animæ & corporis gloria sita est. *Hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur*. Quod minime videtur fuisse dicturus, si Sancti, qui, Christo reviviscente, redierunt ad vitam, immortalitatem consequuti, una cum corporibus in Cœlum cum Christo ascendissent. Huc accedit quod communis Catholicorum sententia est, solum Christum Jesum, Beatamque Mariam ejus matrem in Cœlum corpore & anima evolasse.

De vestigiis Christi impressis eo loco, unde ascendit in Cœlum. De ædicula ibi extructa, cui tectum superinduci numquam potuit.

53. Affert Calmetus miracula, quæ post Christi Ascensionem Deus edidit in ejus Mysterii memoriam, ut videre est in cap. 1. Act. Apost. num. 12. Auctor libelli de Locis Hebraicis in Actis Apostolorum apud Hieronymum, cui multum auctoritatis tribuerunt vel ipsi Scaliger, & Erasmus, narrat eo loco unde Christus in Cœlum sublatus est, extitisse impressa vestigia. *Mons Oliveti ad Orientem Hierosolymæ torrente Cedron interfluente, ubi ultima vestigia Domini humo impressa hodieque monstrantur*. Illud etiam mirabile: *Cumque terra eadem quotidie a credentibus hauriatur, nihilominus tamen eadem sancta vestigia pristinum statum continuo recipiunt*. Præterea addit: *Denique cum Ecclesia, in cujus medio sunt* (vestigia Christi) *rotundo schemate & pulcherrimo opere conderetur, summum tantum cacumen, ut perhibent, propter Dominici corporis meatum nullo modo contegi, & concamerari potuit, sed transitus ejus a terra ad Cœlum usque patet apertum*. Idem refert Sulpicius Histor. Sacra lib. 2. cap. 33. S. Paulinus Nolanus Epist. 11. ad Severum, & D. Augustinus Tract. 37. §. 4. in Joannem: *Ibi sunt vestigia ejus, modo adorantur, ubi novissime stetit, unde ascendit in Cœlum*. Ejusmodi miraculum de vestigiis impressis prædixerat Zacharias cap. 14. *Et stabunt pedes ejus in die super montem Olivarum, qui est contra Hierusalem ad Orientem*. Et Casaubonus Exercit. 16. §. 154. ei miraculo de vestigiis Christi, quæ, detracta licet identidem terra devotionis causa ab iis, qui illuc confluebant, non delerentur, fidem abrogari non posse candide fatetur. *Miraculum de Sanctis Domini vestigiis pristinum statum continuo recipientibus, quicquid homines molirentur, propter consensum tot Scriptorum, & in his magni Hieronymi, qui fuit oculatus testis, mihi quidem videtur dignissimum*. Et Bailletus Histor. de Mysterio Ascensionis alterum affert miraculum, quod, cum in Hierosolymæ obsidione Titus in monte Oliveti castra haberet, numquam tamen fieri potuerit, ut vel militum excursionibus, vel pedibus equorum, vel cæteris militaribus molitionibus, quibus certe

certe universam montis terram inversam esse oportuit, vestigia illa Domini delerentur.

Aliud miraculū de vento flante quotannis in die Ascensionis, Missa peracta, & splendore quo Cœlum flagrare videbatur.

54. Auctor libelli de *Locis Sanctis*, qui a multis Bedæ tribuitur, cap. 7. aliud narrat miraculum, quod instaurabatur singulis annis die Ascensionis in æde illa, quæ ibi fuerat extructa, unde Jesus abiit in Cœlum. Missa peracta, vehemens quidam & mirificus ex alto ventus flabat, quo dejecti quotquot aderant humi procumbebant, dum interea totus mons vicinaque loca insolita luce ita coruscarent, ut ardere viderentur. Illud miraculum commemorat Baronius ann. Chr. 58. num. 77. Bailletus Histor. hujus Festi num. 5. Menochius in Act. Apostolicis lib. 1. cap. 4. num 3. Serry cit. Exercit. 61. num. 8. & Gottus cit. cap. 37. num. 25. quorum duo postremi advertunt, post Auctorem ejus libri, a nemine fieri ejus miraculi mentionem, ut jam credendum videatur desiisse.

Witsii plumbeum argumentum, quo superiora duo miracula explodere conatur.

55. Hermannus Witsius Heterodoxus Auctor Sacrar. Exercitat. 20. num. 13. bina illa miracula, alterum de impressis Christi vestigiis, alterum de irrito conatu Ædis contegendæ, ubi eadem sunt impressa vestigia, oppugnat argumento ducto a silentio Socratis, Theodoriti, Sozomeni, & Nicephori. Prioris originem se invenisse existimat; Eusebium scilicet in vita Constantini lib. 3. cap. 42. de Helena, quæ in Judæam venerat, scripsisse: *Servatoris nostri vestigia debito cultu venerata est*: id de Judæa, ubi Christus habitaverit, dictum, ad Montem Oliveti traductum esse, unde ascendit in Cœlum. Sed argumentum negativum quam sit infirmum, nemo est qui nesciat; præsertim si aliquorum Scriptorum silentio, aliorum, majoris qui sint auctoritatis, rem aliquam affirmantium, testimonia opponantur. Qui in eos Scriptores sanctitate & magna existimatione florentes respexerit, qui bina illa miracula testantur, facile intelliget, nullius esse roboris a Witsio intentatum argumentum adversus illa miracula. Vide Quaresmium Elucidat. Terræ Sanctæ lib. 4. cap. 7. & sequen. tom. 2. qui præsentem earum rerum statum exponens testatur, deletam esse ab Infidelibus Ædem in eo loco antea extructam, unde Christus ascendit in Cœlum; tamen etiamnum extare veteris magnificentiæ signa; ædiculam vero nunc esse, in qua conspicitur impressum sinistri pedis vestigium, dextri enim pedis alterum alio asportatum fuisse; hanc porro ædiculam laqueari esse contectam. *Ex his apparet, Sacellum constructum in loco ubi Christus ascendit in Cœlum, non patulum & apertum nunc esse, sed opertum & cameratum.*

De Ascensionis Festo, quo-

56. Explicato Ascensionis mysterio quædam æquum est de ejus

Solemnitas omnium dicitur complementū a D. Bernardo.

ejus Festo attingere. S. Bernardus serm. 2. de Ascensione num. 2. Festum hoc appellat omnium solemnitatum complementum. *Consummatio, & adimpletio est reliquarum solemnitatum, & felix clausula totius itinerarii Filii Dei. Qui enim descendit, ipse est, qui ascendit hodierna die super omnes Cælos, ut adimpleat omnia.* Et serm. 4. num. 1. *Si Nativitatis, & Resurrectionis Dominicæ digna devotione solemnia celebramus, hodiernum quoque Ascensionis diem non minus devote convenit celebrari. In nullo siquidem a Festivitatibus illis ista degenerat, sed finis earum, & adimpletio est.*

Hæc solemnitas instituta ab Apostolis ex D. Augustino.

57. D. Augustinus Epist. 44. alias 118. cap. 1. docet, hanc Solemnitatem ab Apostolis esse institutam. *Illa autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe servantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata, atque statuta retineri, sicut quod Domini Passio, Resurrectio, & Ascensio in Cœlum, & Adventus Spiritus Sancti anniversaria solemnitate celebrantur, & si quid aliud occurrit, quod observatur ab universa, quacumque se diffundit Ecclesia.* Quod etiam probe advertit Martene cap. 28. num. 1.

Idem Augustinus eam vocat Quadragesimam.

58. Idem Augustinus serm. 267. cap. 3. Solemnitatem hanc *Quadragesimam* vocat, quod post dies a Resurrectione quadraginta celebretur: & libro Constitutionum Apostolicarum cap. 19. huic Festo Feria quinta destinatur quintæ post Resurrectionem hebdomadæ. Orientales *Tessaracosten*, seu *Tetracosten* appellant, quod quadragesimum post Pascha diem significat, ut notat Bailletus loco citato. Si quis tamen, quod Chrysostomus putaverit, Christum die Sabbathi in Cœlum ascendisse, inferri ex eo posse existimet, Sancti illius Doctoris ætate neque Antiochiæ, neque Constantinopoli Ascensionis Festum Feria Quinta celebratum esse, observandum est, sermonem ejus extare in Festo Ascensionis, quem habuisse credere necesse est Feria 5. post quadraginta dies a Paschate. Quamobrem nulla probabilis potest elici conjectura, in iis locis Ascensionis Festum aut non celebrari consuevisse, aut alia quam die Jovis celebratum esse. Vid. Tillemont. Nota 42. ad vitam J. Chr.

Olim in die Ascensionis erat Processio. Mos etiam erat benedicendi panem, & novos fructus.

59. Testatur Durandus *in Rationali Divinorum Officiorum* lib. 4. cap. 6. primis Ecclesiæ temporibus in memoriam Ascensionis Domini Processionem qualibet hebdomada fieri solitam quinta feria. quæ, Festorum numero in honorem Sanctorum aucto, sublata est. *Primitiva Ecclesia observabat Quintam Feriam, & fiebat in ea Processio in memoriam Dominicæ Ascensionis: sed multiplicatis Sanctorum Festivitatibus, sublata est solemnitas Feriæ quintæ,*

& ejus

& ejus Processio per Agapitum Papam in Dominicam translata est, ut a Populo tunc ad Ecclesiam conveniente simul & solemniter valeat celebrari; ut propter hoc dies Jovis dicatur vulgariter cognata diei Dominicæ, quia videlicet antiquitus par solemnitas fuit utrique. Ejus Processionis meminit Gregorius Turonensis lib.5. Histor. Francor. cap. 11. non tamen de ea Processione videtur loqui, quæ qualibet Feria quinta, sed quæ Feria quinta fiebat ipso Ascensionis Domini Festo. Et Bailletus Histor. hujus diei §.7. allatis vetustiorum Scriptorum testimoniis ait, etiam fieri Processionem post Tertiam, in itineris memoriam Apostolorum ab Hierosolyma in Bethaniam, a Bethania in Montem Olivetum proficiscentium, atque inde Hierosolymam redeuntium. In hujus diei Missa mos erat benedicendi panem, novosque fructus; quarum benedictionum formulas vide apud Martene de antiqua Ecclesiæ Disciplina cap. 28. pag. 527. veteris edit. Micrologus cap.55. jejunium commemorat in Pervigilio Ascensionis. Nunc autem Pervigilium sine jejunio celebratur, propter Paschale tempus, ut bene advertit Gavantus sect.6. de Litaniis majoribus & minoribus cap.17. *Vigilia Ascensionis non habet jejunium, quia de tempore Paschali est.*

Cereus usque ad Ascensionem accenditur certis quibusdam diebus. Ad Evangelium Missæ Ascensionis extinguitur.

60. De Cereo, cujus fit benedictio in Sabbatho Sancto, sermonem alibi habuimus. In Annalibus Fratrum Minorum anni 1263. eos decrevisse legimus, ut usque ad Ascensionem Cereus accenderetur saltem in Missis solemnibus. At S. Rituum Congregatio 19. Maii 1607. constituit, ut tribus Paschæ festis diebus, Sabbatho in Albis, & singulis quibusque Dominicis usque ad Ascensionem, dum canitur Missa, & tum in Vesperis, tum etiam in cæteris Horis Canonicis juxta Locorum consuetudinem accendatur. Quando Cereus auferri debeat, nec amplius accendi, nihil apud vetustiores Scriptores reperimus. Nunc quidem disciplina est, ut in primis Ascensionis Vesperis, in Laudibus, & Missa accendatur usque ad Evangelium, cujus lectione expleta, extinguatur, & in Sacrarium asportetur. Iterum autem accenditur in Sabbatho Pentecostes ad benedictionem Fontis. Extinguitur autem die Ascensionis post Evangelium, ut Christi discessus ab Apostolis significetur. Vide Macrum in Vocabular. Ecclesiast. verbo *Cereus Paschalis*, & Meratum part.2. tom.1. in Notis ad Gavantum pag. 1173. & 1188. & 1197. Quod post Evangelium Missæ solemnis Cereus extinguatur, quidam ex eo conjiciunt, eam esse horam, qua Christus in Cœlum ascenderit; quæ sane conjectura leviuscula est, ut etiam advertit Gottus loc. cit. num.21.

CA-

CAPUT XI.

De Festo Pentecostes, quod prima Dominica celebratur post Dominicam infra Octavam Ascensionis.

Matthias in locum Judæ cooptatus est inter Apostolos.

1 PEntecostes solemnitas ea Dominica celebratur, quæ Dominicam infra Octavam Ascensionis proxime consequitur. Postquam Hierosolymam Apostoli, Christo in Cœlum sublato, redierant, & turba fere centum & viginti Discipulorum convenerat, Petrus, cui universalis Ecclesiæ administrandæ partes a Christo datæ fuerant, dixit opus esse, ut impio Judæ sufficeretur aliquis, qui locum Apostolicum obtineret; cumque duo propositi essent, Joseph qui dicebatur Barsabas, & Matthias, *Et statuerunt duos Joseph qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Justus, & Matthiam*; omnes Deum deprecati sunt, ut quem vellet eligi, significaret. *Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus unum, accipere locum ministerii hujus & Apostolatus, de quo prævaricatus est Judas, ut abiret in locum suum.* Cumque sortiti essent, Matthiæ sors obtigit, qui inter Apostolos est cooptatus. *Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis* Act. Apost. cap. 1. v. 23. & seqq.

Matthias, ita volente Deo, sortito adeptus est Apostolatum, quod trahi non debet in exemplum.

2. E septuaginta Christi Discipulis erat Matthias. Statuerunt Apostoli, ut per sortes locus Judæ impleretur, *ne*, ut ait Ambrosius in cap. 1. Lucæ, *Apostoli electio a mandato discrepare legis veteris videretur*. Etenim ex Evangelio Lucæ ipsius cap. 1. colligitur, per sortes eligi solitum, qui thus Domino adoleret. Dionysius, seu quis alius Auctor lib. de Ecclesiastica Hierarchia cap. 5. par. 3. scribit, sortem, quam Acta Apostolorum commemorant cap. 1. indicatam fuisse per signum visibile Cœlo delapsum, idest radium quemdam cœlestem Matthiæ capiti circumfusum, aut aliud quidpiam simile. *Cum autem de divina illa sorte, quæ divinitus super Matthiam cecidit, alii ab aliis diversa senserint, meam ipse sententiam exponam. Mihi enim videtur Scriptura sortem appellare divinum illud munus, quo declarabatur Choro hierarchico, quisnam divino suffragio electus erat.* Quidam vero existimant, revera sortes fuisse jactas. Quod quidem peculiare fuit in Matthiæ electione, nec in exemplum proponi potest. Christus enim, cum illum ipse vellet eligere, ne minor quam cæteri Apostoli videretur, in animos Apostolorum divino suo injecit afflatu, ut per sortes rem gererent. Tirinus in cap. 1. Act. Apostol: num. 26. ita scri-

scribit: *conjectis nominum chartulis in urnam, & instinctu divino certiores redditi, Deum hac sortitione demonstraturum, utrum e duobus vellet.*

3. Cum ii omnes, qui Matthiam elegerant, ipso Pentecostes die in eodem essent, loco, vehemens ex improviso ventus coortus est, quo tota domus, in qua erant, concussa est. *Et cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus est repente de Cœlo sonus, tamquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes*: verba sunt Act. Apostol. cap. 2. vers. 1. Ad quæ verba Tirinus post Pagninum aliosque Interpretes notat: *Non necessarium est, fuisse verum ventum, sed sufficit fuisse verum sonum, qualis excitare solet a vento valido ingruente. Si enim homines possunt sine vento similem vento excitare sonum, cur id non possit Deus?* Ad illum sonitum excitatus universus populus eo accurrit, ubi erant Apostoli; ibi enim vehementius aer commoveri, & sive sonus sive strepitus, quæcumque causa esset, unde oriretur, gravior ingruere videbatur. *Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis, seditque supra singulos eorum*: itaque *repleti sunt omnes Spiritu Sancto*: non quod tum sanctificantem gratiam primum sint consequuti, sed quod maxima in iis facta fuerit gratiæ accessio, ut de adventu Spiritus Sancti verba faciens S. Leo Homil. 3. de Pentecost. tom. 1. op. edit Lugdun. pag. 159. cap. 1. ait: *Non ut tunc primum esse Sanctorum inhabitator inciperet, sed ut sacrata sibi pectora & ferventius accenderet, & copiosius inundaret, cumulans sua dona, non inchoans, nec ideo novus opere, quia ditior largitate.*

Ingruente sonitu quodam vehemente, delapsus est Spiritus Sanctus super Apostolos, & apparuerunt linguæ igneæ super eorum capita dispertitæ.

4. Ad eam justificantis gratiæ accessionem, septem indita illis fuere Spiritus Sancti dona, de quibus Isaias cap. 11. v. 2. *Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Gratiæ illæ etiam iis tum infusæ fuerunt, quæ *gratis datæ* appellantur, de quibus loquitur D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 12. ut Parthi, Medi, & qui e Mesopotamia, Judæa, Cappadocia, Ponto, Asia, Phrygia, Ægypto, Romani, Judæi illuc convenerant, aliique multi, quos commemorat Lucas in Actis cap. 2. v. 6. vehementer demirati sint, quod Apostolos sua quisque audisset lingua de Deo ejusque potentia & magnitudine loquentes. *Facta autem hac voce convenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat unusquique lingua sua illos loquentes. Stupebant autem omnes, & mirabantur dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt? Et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus? Audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei? Stupebant autem* om-

Cum gratiæ sanctificantis uberiori copia indita sunt Apostolis septem dona Spiritus Sancti.

omnes, & mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?

Hierosolyma omnium Asiæ civitatem nobilissima. Incredibilis multitudo illuc confluebat die Pentecostes.

5. Nobilissima tum temporis erat Asiæ Civitatum Hierosolyma, cujus pulcritudinem describit Josephus de Bello Judaico lib. 6. cap. 18. *Prospicit ejus, quam proditis pulcritudinem, quale Oppidum, quale Templum, quam multarum gentium munera!* In ea Judææ Gentis Conventus agebantur; in ea Synagogæ omnium Gentium, quotquot essent Judaici nominis, Alexandrinorum, Libertinorum, Cyrenensium, & Cilicum; & Arcis Antoniæ Romanorum præsidiarii milites custodiam gerebant. In Festis solemnioribus ex remotissimis terræ partibus Judæi illuc confluebant, ut suæ Gentis viderent Metropolim. Maxima vero frequentia conveniebant die Pentecostes, ut fuse probat Joannes Christophorus Harembergius Auctor Heterodoxus Dissertatione *de Miraculo Pentecostali* tom. 2. Dissertationum in loca quædam Novi Testamenti edit. anno 1732. pag. 575. num. 5.

Apostolos quidam existimabant ebrios esse. Joelis Oraculum tunc bene adimpletum.

6. Itaque nil mirum, si e tanta turba, quæ eo, ubi erant Apostoli accurrerat, extiterit aliquis, qui eos se vino ingurgitasse ausus sit dicere. *Alii autem irridentes dicebant: quia musto pleni sunt isti.* Act. Apostol. cap. 2. Tum vero Petrus tamquam Ecclesiæ caput una cum aliis Apostolis prodiit ad multitudinem, elataque voce declaravit, eos non esse ebrios: *non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt*; sed Joelis impleri oraculum, qui prædixit, novissimis diebus futurum, ut Spiritum suum in homines Deus effunderet. Qua in re adnotarunt Interpretes, Joelem de temporibus loquutum, quæ Hebræorum captivitatem consequuta sunt, & de pœnis, quas Deus ab hostibus populi sui sumserat; cumque dixerit, Deum nonnisi exiguo numero Prophetarum sese communicare, futurum autem aliquando, ut non solum viri, sed etiam fœminæ Spiritu Sancto, non quidem levi & transeunte, sed diutina effusione uberrime perfunderentur, numquam perfecte eam prophetiam adimpletam fuisse, quam post Jesu Christi resurrectionem: non enim Apostolis tantum, sed multis aliis quamplurimis sacro Baptismo ablutis Linguarum & Miraculorum dona concessa sunt. Ea vero miraculorum, & linguarum gratia tribus primis Ecclesiæ seculis ad Fidem constabiliendam maxime fuit conspicua, atque identidem prout opus est etiamnum sese exerit & ostendit. Vide Calmetum in Joelem cap. 2. n. 28. & in cap. 2. Act. Apost. num. 17.

Salmasius confutatus.

7. Salmasius dicere ausus est, donum linguarum fuisse datum Apostolis non per modũ habitus, sed per modum actus transeuntis, adeo ut eo dono præditi fuerint ipso Pentecostes die, donec igneæ linguæ in eos delapsæ eorum capitibus insedere, quibus dilapsis, Apostoli eo linguarum dono caruerint. Sed ab ipsis suæ sectæ auctoribus

bus vel impugnatus est, vel desertus; qui licet hæreticas partes sequantur, audacem ejus propositionem nullo fundamento innixam esse cognoscunt. Marius Gothfredus Thilus Dissert. *de Linguis ignitis* tom. 2. Dissertation. in Nov. Testam. Edit. Amstelod. ann. 1702. pag. 430. n. 17. observat, cum exploratum perspectumque sit, Apostolos variis linguis loquutos esse, iis præsertim, quæ opus erant ad eas Gentes ad Fidem convertendas, quibus Evangelium prædicarent, si eas linguas labore & industria didicissent, neque habitu infuso veluti haustas adhibuissent, nihil quidquam fuisse in hac re quod mirificum videretur; neminem enim esse satis constat, qui idem non possit, si perdiscendis linguis paullo habilior sit. *Si enim habitus ille linguarum non fuit infusus, sed crebris exercitiis comparatus, nil novi accessit Apostolis, cum id cum quolibet homine commune habeant.* Et Joannes Christophorus Harembergius cit. Dissert. *de Miraculo Pentecostali* §. 15. libenti subscribit animo veræ sententiæ, quæ statuit, non solum Apostolos, sed etiam primævæ Ecclesiæ Christianos fuisse præditos dono linguarum, quas Gentibus ad Christi ovile revocandis adhiberi oporteret.

Celebris Oratio B. Petri ad populum; cujus vitaeti ter mille homines Baptismum susceperunt.

8. Jam vero ut cæteras res a B. Petro gestas persequamur, fuit illud tempus cum Princeps Apostolorum, tamquam Caput Ecclesiæ, egregiam habuit orationem, quæ est in cap. 2. Act. Apostol. cujus vi tria hominum millia sacro sunt abluta Baptismate, & pœnitentiam egerunt. Chrysostomus Homilia 4. in Acta Apost. de illa Petri Oratione mentionem injiciens, *Apostoli*, inquit, *communem vocem edebant, ac Petrus omnium erat os, sed adstabant illi undecim, testimonio suo comprobantes ea, quæ ab illo dicebantur.*

De Pentecoste Hebræorum. Quæ illa Solemnitas, & quando celebraretur.

9. Ut Pentecostes Mysterium declaretur, quasdam proponemus quæstiones, quarum prima ea est, quænam esset in lege veteri Solemnitas Pentecostes. Festum illud igitur quinquaginta dies post Pascha, seu verius post secundam Azymorum diem celebrabatur, ut primæ fruges Deo offerrentur, & ut Legis memoria coleretur, quam quinquaginta dies post Pascha in Monte Sinai a Deo Moyses acceperat. Sic enim jubet Deus in Levitico cap. 23. v. 15. *Numerabitis ergo ab altero die Sabbathi, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas; usque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, idest quinquaginta dies; & sic offeretis Sacrificium novum Domino.* Et c. 16. v. 8. Deuteronomii: *Sex diebus comedes azyma, & in die septima, quia collecta est Domini Dei tui, non facias opus. Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die, qua falcem in segetem miseris, & celebrabis diem festum Hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei*

 tui.

tui. Legem autem a Deo Moysi traditam habes in cap. 20. Exodi. Considerat vero Calmetus in cap. 2. Act. Apostol. vers. 1. Pentecostem legis festum appellari; quod, ut diximus, eo institutum est, ut Legis coleretur memoria, quam a Deo Moyses accepit in Monte Sinai; Pentecostes autem nomine quinquagesimam diem significari, bene observat Pougetus Institut. Catholicar. tom. 1. pag. 865. Edit. Parisien. anni 1725. Si quem plura de Hebræorum Pentecoste cognoscendi cupido ceperit, is Alphonsum Tostatum, nomine Abulensem, adeat in cap. 23. Levit. Quæst. 41. qui docet, in veteri Testamento Azymorum Festum in memoriam institutum esse libertatis, quam Ægyptiacæ servituti ereptus Judaicus populus est consequutus; Pentecostem autem in memoriam Legis Moysi datæ in Monte Sinai: In festo Azymorum primarum frugum manipulum offerri consuevisse; In Pentecoste panis primitias: quemadmodum vero in Festo Azymorum ante oblationem primarum frugum non licebat iis vesci, & polentam conficere; ita vetitum fuisse in Pentecoste, ne quis panem prius manducaret, quam oblatus fuisset. Præter panes in Pentecoste animalia etiam offerebantur, ut habetur Levit. cap. 23.

De Pentecoste Christianorum. Analogia inter illam & Pentecostem Judaicam.

10. Secunda quæstio est, quid apud nos sit festivitas Pentecostes. Inter utramque Pentecostem, nostram scilicet, & Judæorum, analogiam quamdam intercedere docet Isidorus lib. 1. de Officiis Ecclesiasticis cap. 32. *Concordat autem hæc festivitas Evangelii cum festivitate Legis*. Postquam enim Judæi, sacrificato agno, celebraverant Pascha, quinquaginta diebus jam elapsis, vetus lex digito Dei scripta Moysi est tradita: in nova autem lege, quinquaginta itidem diebus post Pascha celebratum in mortis Jesu Christi memoriam, qui tamquam immaculatus Agnus ad sacrificium ductus est, celebratur adventus Spiritus Sancti, qui Dei digitus appellari solet. *Illic enim posteaquam Agnus immolatus est, interpositis quinquaginta diebus, data est lex Moysi scripta digito Dei: hic postquam occisus est Christus, qui sicut ovis ad immolandum ductus est, celebratur verum Pascha, & interpositis quinquaginta diebus, datur Spiritus Sanctus, qui est digitus Dei, super centum viginti Discipulos*. Huc accedit, quod in veteri lege, quando vox Dei audita est, atque lex Moysi fuit tradita, celebrari cœptum est Pentecostes Festum; & in Lege nova idem Festum institutum est post adventum Spiritus Sancti, cum Apostoli linguarum, & miraculorum dona acceperunt, & Magnalia Dei cœperunt loqui, ut pergit Isidorus loco citato. *Pentecostes dies hinc cœpit exordium, quando Dei vox in Sina monte desuper tonantis audita est, & lex data Moysi. In novo autem Testamento Pentecoste*

coste cœpit, quando adventum Spiritus Sancti, quem Christus promisit, exhibuit, quem ait non esse venturum, nisi ipse ascenderet in Cœlum. Denique dum Portam Cœli Christus intrasset, decem diebus interpositis, intremuit subito orantibus Apostolis locus, & descendente Spiritu Sancto super eos, inflammati sunt, ita ut linguis omnium gentium Dei Magnalia loquerentur. Et S. Leo serm. 73. de Pentecoste 1. cap. 1. *Sicut enim Hebræo quondam populo ab Ægyptiis liberato, quinquagesimo die post immolationem Agni, Lex data est in Monte Sina; ita post Passionem Domini, qua verus Dei Agnus occisus est, quinquagesimo a Resurrectione ipsius die in Apostolos plebemque credentium Spiritus Sanctus illapsus est, ut facile diligens Christianus agnoscat, initia veteris Testamenti Evangelicis ministrasse principiis, & ab eodem Spiritu conditum Fœdus secundum, a quo primum fuerat constitutum.*

11 Tertia quæstio est, qui numerus fuerit eorum, qui in unum convenerant locum, quando Spiritus Sanctus Cœlo delapsus est; & solisne Apostolis accessio illa gratiæ facta fuerit, donaque Spiritus Sancti, & gratiæ gratis datæ fuerint concessæ. Cui quæstioni respondere affirmative potest, cum Apostolis ibi fuisse mulieres, Beatam Virginem, & Fratres Christi Domini, ut supra diximus, & ut est in Actis Apostol. cap. 1. ac verisimile esse, omnes simul centum & viginti admodum fuisse. Nam totidem paucis ante diebus ad S. Matthiæ electionem convenerant. Beza ibi non nisi Apostolos fuisse contendit, qui jure vapulata Tirino in cap. 2. Actor. Apostolor. *Beza id inepte restringit ad solos Apostolos.* Eumdem confutat etiam hæreticarum partium scriptor Joannes Christophorus Harembergius Differt. *De Miraculo Pentecostali* num. 9. *Homines, qui interfuerunt huic miraculo, sunt vel Candidati Spiritus Sancti, vel spectatores. Candidati illi erant viginti ultra centum, quos Petrus paullo ante adloquutus erat, & quorum consensu Matthiæ sortito Apostolatus obtigerat. Quis vero dubitat, quin Apostoli cum ceteris Christianis cultus sacri causa fuerint in uno loco? Nec alibi solis Apostolis dona Spiritus Sancti & linguarum concessa, sed potius cum ceteris Christianis communicata sunt.* Præterea fidenter responderi potest, super omnes Spiritum Sanctum fuisse delapsum. *Sedit* enim *supra singulos eorum*; verba sunt ex cap. 2. Act. Apostol. Quamobrem Chrysostomus Homil. 4. in idem caput ita scribit: *Quid autem? An in duodecim venit tantum, non etiam in ceteros? Nequaquam: sed venit etiam in illos centum viginti.* Idem confirmat D. Augustinus Tract. 19. in Joannem: *Centum & novem cum Apostolis undecim, centum & viginti erant, quando simul congregati post ejus Ascensum expectaverunt, & receperunt Spiritum Sanctum.*

Qui numerus fuerit eorum, qui eo convenerant, quo Spiritus Sanctus delapsus est. Beza refutatus.

12 Quarta

Quid fuerit donum linguarum Apostolis collatum.

12 Quarta Quæstio est, quid eis linguarum donum fuerit collatum, ideft an Apostoli, dum propria prædicarent lingua, ab omnibus, qui audirent, intelligerentur; an vero facultatem haberent, ut omnium sermones, non quidem eodem tempore, sed ut ferebat occasio, loquerentur. Hanc tractat quæstionem Divus Thomas 2. 2. quæst.176. art.1. ubi docet, potuisse Deum utrumque linguarum donum Apostolis conferre, sed probabilius esse, atque etiam magis decuisse, Apostolos omnium linguarum esse peritos; non solum enim opus erat, ut ab omnibus intelligerentur, sed ut ipsi ea, quæ ab aliis dicerentur, intelligerent, quæque adversus eorum doctrinam objicerentur. Cui rationi favet textus D. Pauli ex Epist.1. cap.14. ad Corinthios: *Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor*. Quamquam haud negaverimus potuisse aliquando contingere, ut propria utentes lingua ab omnibus intelligerentur, ut demonstravimus lib.3. de Canonizat. Sanctor. cap.46. num.6. & sequen. Consonat Tirinus in caput 2. Act. Apost. num.4.

De linguis igneis. Quid revera essent. Calmeti sententia. Nova opinio Serry.

13 Quinta quæstio pertinent ad ignem, & linguas: *Et apparuerunt illis dispertitiæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum* Act. Apost. cap.2. v.3. Quæritur enim an verus fuerit ille ignis, & quid per eas linguas dispertitas sit intelligendum. Calmetus in cap.2. Act. Apostol. v.3. ait, non fuisse illum materialem ignem, & elementarem, sed fulgorem quemdam non absimilem igni, qui symbolum erat luminis, & ardoris, quem in Apostolos cæterosque Spiritus Sanctus injiciebat: frequenter enim linguæ nomen tribui rebus, quæ desinunt in acumen, ut cum eam terram, quæ in mare porrigitur, terræ linguam, & fretum, quo mare in terram protenditur, maris linguam appellamus; itaque verisimile esse, eas igneas linguas nihil aliud fuisse, quam igniculos, seu exiguas flammulas, quæ super eos, qui illic aderant, hac illac dispertitæ sint. Serry Exercit.62. num.9. novo quodam modo rem explicat. Ait enim, non apparuisse supra unumquemque eorum, qui aderant, igneas linguas, sed omnes hianti ore obstupuisse, eorumque linguas veluti igneas & dispertitas visas esse; non enim dicere sacrum textum, linguam super uniuscujusque caput apparuisse. *Et apparuerunt illis dispertitiæ linguæ, tamquam ignis, seditque supra singulos eorum*; atque ultima verba non ad linguas ignis, sed ad Spiritum Sanctum esse referenda, qui super eos stare dicitur, quorum in pectore inhabitat; præsertim cum sacer textus pergat: *Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto*.

14 Verum nos, quibus novæ & a communi sensu abhorrentes opiniones minime arrident, satis commode solvi quæstionem putamus, si ignem dicamus fuisse materialem & elementarem: nec quidquam obest, quod Sacer textus habeat: *tamquam ignis*; alibi enim ait, Spiritum Sanctum *sicut Columbam* super Christum esse delapsum; & tamen communis sententia est eam, quæ super Christum descenderit, veram fuisse Columbam. Nec probari potest P. Serry explicatio; non enim sacer textus solum habet, *Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ*, ut dictum oportuit, si ex hianti eorum ore dispertitæ linguæ apparuissent, sed integer textus est: *Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis*; qui quidem ignis non super eorum linguas, sed *sedit super singulos eorum*. Neque etiam verba illa, *sedit super singulos eorum* ad Spiritum Sanctum sunt referenda, cum statim sequatur: *Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto*, & cum verba illa, *sedit super singulos eorum*, nexu quodam conjungantur & continuentur cum iis, *Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ sicut ignis*. Cum vero S.Lucas voluit innuere, eos Spiritu Sancto uberrime fuisse perfusos, novam inchoat orationem: *Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto*. Vid. Gottus par.2.tom.4. de verit. Relig. Chr. c.39. §.4.n.26.

Ignis ille fuit elementarius. Serry refutatus.

15 Quæstionem hanc tractant etiam Protestantes in Dissertationibus, quas supra nominavimus. Thilus Dissertat. *de Linguis ignitis* §.14. utramque commemorat opinionem; neutra tamen illi præcipua. Ait enim: *ita sua cuique sententia*. Sed Joannes Christophorus Harembergius Dissertat. *de miraculo Pentecostali*, Sect.2.num.17. acriter in Soleichtum invehitur, qui eamdem, quam P. Serry extulit opinionem. *Verum quis tam levis est, ut linguas intra oris septum igneas fuisse existimet? Quis ita statuit? Cum fictionibus & larvis pugnas. Interpretum Principes, quotquot ego vidi, non dissecant linguas Apostolorum, nec linguas dispersas intra ora collocant; sed in aera visas fuisse autumant.* Nos igitur, ut paullo ante, a sententia P. Serry declaramus toto animo abhorrere; nec Pictores reprehendendos arbitramur, qui cum Apostolos die Pentecostes in unum cœtum collectos exprimunt, igniculos ad linguarum exemplum super eorum capita delapsos pingunt; nam S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 17. scribit: *Sedit (Spiritus Sanctus) super illos, ut novæ coronæ spirituales per linguas igneas imponantur capiti illorum.*

Aliæ opiniones, quæ non probantur.

16 Sexta quæstio est de loco ubi erant Apostoli aliique, in quos Spiritus Sanctus illapsus est. Ex Actis Apostolicis cap.1.v. 13. compertum habemus, Apostolos, postquam Christum in Cœlum ascendentem vidissent, reversos Hierosolymam in Cœnaculum se-

De loco, ubi erant Apostoli, quando descendit Spiritus Sanctus. Quid sit Cœnaculum.

secessisse, ubi Spiritum Sanctum acceperunt. *Et cum introissent in Cœnaculum ascenderunt, ubi manebant Petrus, & Joannes &c.* Cœnaculum nihil aliud est, quam superior domus pars a frequentioribus partibus longe remota, ideoque orationi accommodatissima; ut constat ex cap. 8. v. 5. Judith: *In superioribus domus suæ fecit* (Judith) *sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa moraretur.* Et cap. 6. Genes. jubet Deus, Noe construere in Arca *Cœnacula*, & *Tristega*, id est duas tresve aliam super aliam contignationes. Templi pars superior *Cœnaculum* appellatur. *Per cochleam ascendebant in medium Cœnaculum*, hoc est per eam scalam ascendebant ad contignationem, quæ media inter cæteras intercederet. Eodem sensu accipienda illa ex cap. 3. lib. 2. Paralipomenon: *Cœnacula quoque texit auro*; & Lucas Act. Apost. cap. 20. narrat, dum Paulus Troade prædicaret, juvenem quemdam in fenestra sedentem, somno oppressum, e tertia domus contignatione decidisse: *Cecidit de tertio Cœnaculo.* Ex profanis etiam Scriptoribus probatur, superiorem domus partem fuisse cœnaculum, quos vide apud Menochium cap. 5. lib. 1. in Act. Apostol.

Cujusnam domus illa esset, in cujus superiorem partem secesserant Apostoli. Verisimile, fuisse domum Mariæ matris Joannis, cui nomen Marcus, qui fuit comes Pauli, & Barnabæ.

17 Quæritur cujusnam domus illa esset, in cujus superiorem partem secesserant Apostoli, cum Spiritus Sanctus in eos illapsus est. Nicephorus Joannis Evangelistæ, Theophylactus Simonis leprosi, Euthymius Josephi ab Arimathæa, aut Nicodemi domum illam fuisse tradunt. Baronius, Jansenius, Canisius, Lorinus, & Menochius loco citato scribunt, fuisse domum Mariæ, quæ illius Joannis mater erat, qui Marcus nominabatur, quique postea comes fuit Pauli; & Barnabæ, dum prædicando Evangelio terras peragrabant. Hæc opinio veritati videtur esse propior. Nam Apostoli cum essent Hierosolymis, habitare eam domum consueverant, in qua Spiritum Sanctum postea acceperunt, ut legitur in Actis Apost. cap. 1. v. 13. *In Cœnaculum ascenderunt, ubi manebant Petrus: & Joannes, Jacobus, & Andreas.* Et cap. 12. Petrus Angelorum ope a vinculis liberatus domum Mariæ matris Joannis, qui nominabatur Marcus, tamquam ad hospitium, quo consueverat, se contulit, atque inde abiit, veritus ne iterum conjiceretur in carcerem, quod Hebræi, quo ille se recipere solitus esset, probe noverant.

Discrepantia, quæ videtur esse inter Acta Apostolorum, & Evangelium Lucæ de Loco, in quem Spiritus Sanctus descendit.

18 S. Lucas cap. 24. v. 3. postquam Christi descripsit Ascensionem in Cœlum, ait: *Erant* (Apostoli) *semper in Templo laudantes & benedicentes Deum.* At juxta Acta Apostolorum, ut modo innuimus, Apostoli, cum Spiritus Sanctus descendit, erant in Cœnaculo, & perseverabant *unanimiter in oratione cum mu-*

mulieribus, & Maria Matre Jesu, & fratribus ejus. Quod quidem creare turbas videtur. Si enim Apostoli postquam ex Monte Olivarum rediere, semper fuere in Templo, ibi certe fuisse etiam oportuit, cum super eos descendit Spiritus Sanctus. Id tamen cum eo non cohæret, quod scribit Lucas, Apostolos fuisse tum in Cœnaculo.

19 Plures erant diætæ in Templo: quamobrem in lib.4. Regum cap.11. & Paralipomenon lib.2. cap.22. proditum est, Regem Joas a nutrice per plures annos in Templo educatum. Quod cum ita sit, utrumque textum quidam ita componunt, ut dicant, Cœnaculum, ubi erant Apostoli, cum super eos descendit Spiritus Sanctus, fuisse aliquam ex iis diætis, quæ essent super Templum, & ideo partem ejusdem Templi: ita ut sive dicamus, Spiritum Sanctum esse delapsum, cum Apostoli essent in Cœnaculo, sive descendisse dicamus, cum essent in Templo, semper res ipsa in Templo contigerit. Sed hoc non fit verisimile. Meticulosi enim Apostoli, & persequutionibus obnoxii, neque in Templo, neque in aliquo Templi conclavi conventus ejusmodi unquam agitassent. Maldonatus in cap.24. Lucæ num.43. Evangelistæ textum in hunc modum explicat: *Quod autem semper in Templo fuisse dicit, non sic intelligendum, quasi nunquam exirent e Templo; sed sic ut significetur, non aliis occupatos fuisse rebus per totos illos quinquaginta dies, quam oratione.* At Estius in id. cap. 24. num.53. vult, Apostolos ante Spiritus Sancti delapsum ab ore hominum subductos se domi continuisse; & ad hoc tempus refert ea verba ex Actis Apostolorum; postquam vero descendit Spiritus Sanctus, tunc assiduos fuisse in Templo, & huc referenda esse Evangelii verba. Consonat cum eo Calmetus in id.cap.24. Lucæ vers.53. & in cap. 1. Act. Apost. vers.15.

Duplex conciliandi modus, alter Maldonati, Estii alter.

20 Si Maldonati explicationem amplectamur, perquam facile nobis erit Evangelium cum Actis Apostolorum conciliare; nam si plerumque Apostoli sese domi continebant; interdum vero, cum possent, Templum adibant *horis Orationi destinatis, & temporibus opportunis, idque maxime ante acceptum Spiritum Sanctum*, ut bene concludit Duhamel num.53. in Lucæ cap.24. facile intelligitur, quonam modo, quin ulla sit pugna cum Evangelico textu, Spiritus Sanctus super Apostolos descenderit, cum in unum congregati orationi vacarent, non in Templo, sed in Cœnaculo. Si autem cum Estio assiduos dicamus fuisse Apostolos in Templo, non ante, sed post delapsum Spiritum Sanctum, summovetur omnis, quæ inter utrumque textum videbatur esse, discrepantia. Acta enim loquuntur de tempore, quod Spiritus Sancti delapsum

Uterque modus satis aptus conciliandæ concordiæ inter Acta & Evangelium Lucæ.

præcessit; Evangelium vero de tempore, quod Pentecostem consequutum est. Neque vero nos longius abire nobis videmur, si moneamus, etiam nunc in Terra sancta ædem extare a D. Helena extructam, deinde a Regina Siciliæ denuo ædificatam eodem prorsus loco, ubi magnum Pentecostes miraculum contigit, ut videre est apud Quaresmium lib.4. Elucidat. Terræ Sanctæ cap.5. tom.2.

In quam diem ceciderit eo anno Pentecoste.

21 Septima quæstio est, in quem inciderit diem Pentecoste eo anno, quo Spiritus Sanctus in Apostolos illapsus est. Judæis enim, qui non certo & præfinito quodam die, sed in primi mensis quartadecima Luna celebrabant Pascha, quicumque tandem esset ille dies, in quem ea Luna caderet, ne Pentecostes quidem festus dies, qui a Paschate quinquagesimus numeratur, certus & costans esse poterat.

Ex Romanæ Ecclesiæ traditione cecidit eo anno Pentecoste in Dominicam.

22 Vulgaris responsio est, Pentecostem in Dominicam cecidisse. Et sane constans & perpetua fuit Ecclesiæ disciplina, celebrandi Pentecostem die Dominica post quinquaginta dies a Paschate. Neque tamen desunt, qui eo anno Pentecostem in diem Dominicam cecidisse, haud ita perspicuum esse dicunt, & loca quædam afferunt ex S. Clementis Constitutionibus, & serm.154. S. Augustini de Tempore, quæ quidem opera Critici ab illis Auctoribus abjudicant, ut notat Tillemontius nota 8. ad Vitam S. Petri, & Gravesonus de Mysteriis & annis Christi pag.425. Verum cum S. Leo scribat serm.1. & 3. de Pentecoste, die post Ascensionem decimo, & a Pascha quinquagesimo in Apostolos Spiritum Sanctum esse delapsum, cumque Pascha in Dominicam diem ceciderit, necessario consequitur, etiam Pentecostem in diem Dominicam cecidisse, cum præsertim idem S. Leo Epist.11. alias 81. ad Dioscorum cap.1. tom.1. op. pag.220. de Dominica loquens ita scripserit: *In hac Mundus sumsit exordium; in hac per Resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit initium; in hac Apostoli a Domino prædicandi omnibus gentibus Evangelii tubam sumunt, & inferendum universo Mundo Sacramentum regenerationis accipiunt; in hac, sicut Beatus Joannes Evangelista testatur, congregatis in unum Discipulis, januis clausis, cum ad eos Dominus introisset, insufflavit, & dixit: Accipite Spiritum Sanctum .... in hac denique promissus a Domino Apostolis Spiritus Sanctus advenit.* Verum quidem est, Sanctum Leonem circa quinti seculi dimidium vixisse; sed credere æquum est, id eum scripsisse, quod ex Romanæ Ecclesiæ traditione acceperit; quam quidem traditionem ne Protestantes quidem hac de re oppugnant, ut videre est apud Usserium in Annalibus pag.642. apud Pearsonium in notis post-

posthumis ad Acta Apostolorum pag. 30. & in Synopsi Criticorum Sacrorum itidem in Acta Apostol. pag. 402.

23 Verum, si quinquagesimus dies a secundo, ut diximus, azymorum die numerabatur, quod diserte testatur Josephus lib. 2. Antiquit. cap. 10. *Secunda die Azymorum, quæ est mensis hujus decima sexta, frugibus de messibus & hactenus intactis incipiunt frui, æquumque rati, Deum hujus ubertatis auctorem per multitudinem honorari, hordei primitias offerunt*; primus autem azymorum dies anno Christi emortuali cecidit in sextam Feriam, necessario secundus in Sabbathum incidit, itidemque in Sabbathum eo anno Pentecostem incidisse oportuit.

Proponitur gravis quædam difficultas adversus eam Traditionem.

24 Hanc difficultatem quidam solvere nituntur negando Christum anno emortuali suo Pascha Judaicum celebrasse: Et cum eo anno Pascha inciderit in Sabbathum, ideoque secundus Azymorum dies in Dominicam, inde probant, Pentecostem cecidisse in Dominicam. Alii vero fatentur, Christum feria quinta, sed contendunt Judæos eo anno feria sexta celebrasse Pascha; ita ut primus azymorum dies in Sabbathum, secundus in Dominicam, adeoque itidem in Dominicam Pentecoste inciderit. Verum eo anno Christum eodem, quo Hebræi, die Judaicum celebrasse Pascha alibi demonstravimus, ac Hebræos neque antevertisse Pascha, neque in alium diem distulisse; quamobrem ejusmodi responsio nobis minime satisfacere potest.

Solutio quædam non probata.

25 Neque vero iis possumus assentiri, qui fidenter affirmant, anno Christi emortuali primum azymorum diem in feriam sextam, secundum in Sabbathum, ideoque in Sabbathum itidem incidisse Pentecostem, quæ eo die ab Hebræis pariter & Christianis celebrata fuerit; neque iis qui affirmant, eo anno Hebræos sabbatho, Christianos Dominica Pentecostem celebrasse. Harum opinionum primam amplectitur Serry exercit. 62. num. 4. alteram bene multi sequuntur apud Antonium Perez: & Theophilus Raynaudus tom. 9. pag. 653. *Tandem Pentecostem Judaicam eo anno, quo Christus obiit, incidisse in diem Sabbathi, nihil est quod vetet admittere, quamvis ex Traditione certum habeamus, Pentecostem Christianam, de qua agit Sanctus Lucas, incidisse in diem Dominicam*. Sed prima evertit, quod supra statuimus, anno Christi emortuali Dominica Pentecostem esse celebratam; secunda vero quasi certum & exploratum ponit, alio Hebræos, alio Christianos die celebrasse Pentecostem, & Divum Lucam non de Hebræorum, sed de Christianorum Pentecoste esse loquutum; quod tamen ita est incertum, ut contra Bellarminus certum esse dixerit, eodem die Christianos & Judæos Pentecostem celebrasse. *Nam ut habemus Actor.* 2. v. 1.

Solutiones aliæ, quæ minus videntur idoneæ.

 Spi-

Spiritus Sanctus venit dum complerentur dies Pentecostes, idest ipso die Pentecostes Judæorum; non enim Divus Lucas potest intelligi de alia Pentecoste, quam Judæorum. Tom.2. Controverſ. lib.3. de cultu Sanctorum cap.13.

Alii ejus difficultatis diſſolvendæ modi

26 Quidam ut Pentecoſtem etiam anno Chriſti emortuali tum ab Judæis tum a Chriſtianis celebratam eſſe probent die Dominica, textum repetunt ex Levitico in cap.23.v.1. *Numerabitis ergo ab altero die ſabbathi, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdomadas plenas uſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, ideſt quinquaginta dies, & ſic offeretis ſacrificium novum Domino*; ac non a Sabbatho, ſeu a ſecundo azymorum die, ſed a Dominica inſequenti, ideoque a tertia azymorum die quinquaginta dies numerandos eſſe contendunt; ex qua numerandi ratione aperte intelligitur, eo anno, quo Chriſtus obiit, Pentecoſtem in Dominicam incidiſſe. Hæc ſententia eſt Heſychii, Ruperti, & Sylvii in illud Levitici caput 23. Et Suarez in 3. par. D. Th. tom.2. Diſp.46.num.1. nihil in hac ſententia ſe ait reperire, quod ſacræ Scripturæ adverſetur. *Ratio numerandi hos dies a ſecundo azymorum excluſive, nihil habet repugnans Scripturæ &c. Scriptura enim ſolum dicit: Numerabitis ab altero die Sabbathi, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum: quod ſine ulla vi, aut improprietate exponi poteſt ab illa die excluſive.* Ulterius etiam Suarez progreſſus, hanc explicationem ne Joſephi quidem verbis ſupra allatis adverſari contendit, quibus tamen vim inferre nobis videtur. Propterea Bellarminus loco citato eorum referens ſententiam, qui ſtatuunt, quinquaginta dierum primam diem eſſe ipſam ſecundam Azymorum, tamquam illius opinionis adſtipulatorem affert Joſephum, ac deinde ait: *Et ſane movet me multum auctoritas Joſephi, quippe qui noverat praxim ejus legis, cum ipſe quoque eſſet Sacerdos, & vixiſſet in Hieruſalem, cum adhuc lex illa ſervaretur.*

Bellarmini ſententia.

27 Pergit idem Bellarminus, ſuamque exponens ſententiam ait, quinquageſimam diem in quam Pentecoſte incideret, morem plerumque numerandi fuiſſe ab ipſa Azymorum ſecunda die; eam tamen rationem non ſemper eſſe ſervatam. Nam ſi ſecunda azymorum in Sabbathum incidiſſet, ut anno Chriſti emortuali contigit, cum frumentum eo die non liceret demetere, exſiccare, & ad Sacerdotem afferre, propterea quinquaginta dies a tertia azymorum, ſeu Domicica numerabantur; quæ computandi ratio Pentecoſtem eo anno in Dominicam cecidiſſe oſtendit. Hanc veluti a ſe excogitatam proponit Bellarminus reſponſionem, ac negat apud quemquam Scriptorem tale quidpiam ſe reperiſſe. Eam tamen

tamen antea Baronius attulerat ad ann. Chr.34.num.239. probatque Juveninus de Sacram. Differt.4. Quæst.2. art.1.§. *Respondeo cum Bellarmino*, & Gravesonus de mysteriis & annis Christi pag. 425. quamquam Calmeto minime placet, qui Sabbatho etiam licuisse putat frumentum demetere, & spicas offerre, cum Deo debita oblatio fieret, legisque præceptum impleretur. Vide Calmet. in Act. Apostol. cap.2.vers.1.

28. Denique duas quidam statuunt Pentecostes, alteram Judæorum, Christianorum alteram, ut supra dictum est, & Pentecostem, qua Lucas Spiritum Sanctum in Apostolos illapsum esse narrat, eam fuisse affirmant, quam Christiani celebraverint, quæque a Resurrectione Christi quinquaginta diebus numeratis, etiam anno Christi emortuali in Dominicam inciderit, non vero Pentecostem Hebræorum in eo Lucæ loco intelligendam, quæ a secunda die azymorum inita quinquaginta dierum ratione, eo anno in Sabbathum ceciderit. Favet huic sententiæ Menochius in lib.1.Act.cap.8.num.2. eamque multis fretus rationibus tuetur a Lapide in cap.2.Act.Apost.vers.1.§. *Nota secundo*, & in cap.23. Levit. vers.15. Lucas enim non Judæis, sed Christianis scripsit Acta Apostolorum, eumque librum multos annos post Christi mortem composuit, cum disciplina jam invecta esset, non a secunda Azymorum, sed Resurrectionis Christi die, quinquaginta dies numerandi ad Pentecostem. Sed hæc quibusdam non probantur. Si enim Apostoli eadem qua Hebræi die celebrarunt eo anno Pascha, quid causæ fuit, quamobrem eodem anno Pentecostem cum Hebræis non celebraverint? Huc accedit, quod Lucas narrat Act. cap.20. Divum Paulum, cujus comes erat in itineribus, properasse, *ut, si possibile sibi esset, diem Pentecostes faceret Jerosolymis*. Quod si in eo loco Lucas non de Christianorum, quæ celebrari potest ubilibet, sed de Judæorum Pentecoste loquitur, quæ solum Hierosolimæ celebranda erat, juxta legem Exodi cap.23. & Levitici cap.16. quid est, cur Lucas, cum cap.2. Actor. dicit: *Cum complerentur dies Pentecostes*, non sit intelligendus de Pentecoste, quæ a Judæis celebrabatur? Vid. Calmet. loc. cit. Serry Exercit.62. n.3. Tournely loc. cit. pag.485. Vuitasse de Sacram. Eucharist. par. 1. edit. Paris. pag. 154. quorum duo primi opinionem hanc ut falsam, duo alii ut veram proponunt.

Alii statuunt eo anno duplicem Pentecostem, alteram Judaicam, Christianorum alteram; quod non facile quis crediderit.

29. Ipse Tournely postquam omnes, quas supra memoravimus sententias attulit, hæc subjicit pag.486. *Ex his variis responsionibus eligat prudens Lector, quam probabiliorem judicaverit*. Idem & nos possemus dicere; sed ne Lectorem suspensum relinquamus, probabiliorem videri nobis declaramus eam sententiam,

Bellarmini & Baronii verisimilior sententia.

quæ

quæ ſtatuit, quinquaginta dies numerandos a Dominica, cum ſecunda azymorum dies in Sabbathum incideret; neque fas fuiſſe Sabbatho metere, exſiccare, colligere manipulos. Atque hæc eſt Baronii & Bellarmini ſententia, cui favet etiam Gottus cit. Opere cap. 39. §. 3. num. 19. Nam qui licuiſſe putant Judæis Sabbatho ea opera agere, cum fierent in Dei honorem, idque probare nituntur Rabbinorum aliquot auctoritate, refelluntur ipſo Exodi textu ex cap. 34. verſ. 21. qui nullo diſcrimine prohibet frumentum demeti Sabbatho. *Sex diebus operaberis, die ſeptima ceſſabis arare & metere*; opera autem, quæ natura ſua ſunt ſervilia, ne ad uſum quidem Templi, atque in Dei honorem fieri poterant die Sabbathi.

De hora, qua delapſus eſt Spiritus Sanctus.

30. Octava quæſtio ad horam pertinet, qua Spiritus Sanctus delapſus eſt. Atque ea facile ſolvitur; tradunt enim, ut paullo poſt docebimus, Acta Apoſtolorum, eam fuiſſe horam ab orto Sole tertiam; atque huc reſpicere videtur Eccleſia, quæ canit

Cum lucis hora tertia
Repente mundus intonat,
Apoſtolis orantibus
Deum venire nuntiat.

Canit itidem ad Horam tertiam in die Pentecoſtes, *Veni Creator Spiritus*, loco Hymni *Nunc Sancte nobis Spiritus*; quod obſervant Gavantus ſect. 6. cap. 18. de Feſtis, & Meratus in Notis ad Gavantum par. 1. tom. 2. pag. 475. Cum Apoſtoli, ut ſupra dictum eſt, variis linguis cœpiſſent loqui, fuere qui eos ebrios eſſe dixerunt. Reſpondit Petrus: *Non ſicut vos æſtimatis, hi ebrii ſunt, cum ſit hora diei tertia*. Itaque hinc nonnihil oritur difficultatis; neque enim ſatis bona ratio videtur ad ebrietatem rejiciendam allata, quod tertia eſſet hora ab orto Sole; nam tertia poſt ortum Solis ebrium eſſe quempiam, haud ita alienum a vero eſt. Ut hanc amoveant difficultatem quidam, animadvertunt, penes Hebræos prandii horam fuiſſe in meridie, ut colligitur ex Geneſi cap. 43. v. 25. *Illi vero parabant munera, donec ingrederetur Joſeph meridie; audierant enim, quod ibi comeſturi eſſent panem*; & apertius ex ejuſdem capitis verſu 16. ubi ita loquitur Joſeph: *Introduc viros domum, & occide victimas, quoniam mecum ſunt comeſturi meridie*; & ex cap. 13. Daniel. *Cum autem populus revertiſſet per meridiem, ingrediebatur Suſanna, & deambulabat in pomario viri ſui*; ac deinde narrat Sacer textus, impuros ſenes dixiſſe: *Eamus domum, quia hora prandii eſt*. Et ex Evangelio Joann. cap. 4. ubi Evangeliſta, indicata colloquii hora inter Jeſum Chriſtum, & mulierem Samaritanam, narrat acceſſiſſe ad eum Diſcipulos orantes,

tes, ut cibum sumeret: *Rabbi manduca*. Flavius Josephus in vita sua pag. 1020. narrat, lege Hebræorum severe vetitum fuisse, ne quis ante meridiem Sabbatho manducaret, aut biberet. Ex quo Serry Exercit. 62. num. 5. novam rationem profert suffulciendæ sententiæ suæ, nimirum Sabbathi die Spiritum Sanctum esse delapsum. *Ex quo etiam novum petitur fundamentum statutæ a nobis paullo ante sententiæ confirmandæ, Spiritum Sanctum non die Dominica Christianorum, sed ipsa die Sabbathi missum esse*. Verum cum ex Josepho compertum sit, non licuisse Hebræis non solum die Sabbathi, sed ne alio quidem die Festo comedere aut bibere ante meridiem, patet ipso Pentecostes die, qui erat Judæis maxime celebris, optime Petrum eos refutasse, qui Apostolos ebrios esse dicebant, cum tertia esset hora ab ortu Solis; nec ullius roboris esse illum Josephi locum ad confirmandam Patris Serry sententiam, Spiritum Sanctum non Dominica, sed Sabbatho in Apostolos descendisse. Vid. Calmet. in cap. 2. Act. Apost. vers. 15.

31. Ex iis quæ hactenus disseruimus facile colligitur, quid per Festum Pentecostes Fidelibus ab Ecclesia repræsentetur, nimirum Sancti Spiritus in Apostolos illapsus; nec quidquam peculiariter admonendum restat de vetustate Festi, quod sine ulla dubitatione ab Apostolis est profectum; quamobrem quæstionum Auctor sub Justini nomine quæst. 145. ubi de ea consuetudine loquitur, qua Dominicis diebus & Pentecoste non flexis genibus, sed stantes oramus, testatur Pentecostem ab Apostolis derivatam esse; idque etiam tradi ab Irenæo. *A temporibus Apostolorum consuetudo talis accepit initium, prout ait Beatus Irenæus Martyr & Episcopus Lugdunensis in libro de Paschate, ubi quoque mentionem facit Pentecostes, in qua genua non inflectimus, quoniam pari est cum die Dominica potestate*. Quanta autem sit Festi hujus solemnitas, ex verbis Leonis Magni ostenditur serm. 73. de Pentecoste 1. cap. 1. pag. 155. *Hodiernam solemnitatem, dilectissimi, in præcipuis Festis esse venerandam omnium Catholicorum corda cognoscunt. Nec dubium est, quanta huic diei reverentia debeatur, quem Spiritus Sanctus excellentissimo sui muneris miraculo consecravit*.

Pentecostes Festum sine ulla dubitatione ab Apostolis profectum.

32 Extant ex veteri disciplina firmissima argumenta, quæ probant Pentecostes nomen olim significasse tum diem ipsum, quo Spiritus Sanctus in Apostolos Cœlo delapsus est, tum etiam quinquaginta dies inter Pascha & Pentecostem interjectos. Quapropter Tertullianus de Idolatria cap. 14. Gentibus insultans ait: *Ethnicis semel annuus dies quisque festus est*: tibi (Christiane) *octavo quoque die*, idest Dominica. *Excerpe singulas solemnitates Nationum, & in Ordinem texe, Pentecostem implere non poterunt*.

Pentecoste in veteri disciplina non tam ipsum diem Festi significat, quam quinquaginta dies inter Pascha & Pentecostem interjectos.

33 Ex-

Canon Concilii Illiberitani explicatus. Quinquaginta dies inter Pascha & Pentecostem omnes festi olim fuere.

33 Extat Concilii Illiberitani Canon 43. *Pravam institutionem emendari placuit juxta auctoritatem Scripturarum, ut cuncti diem Pentecostes celebremus: quod qui non fecerit, quasi novam hæresim induxisse notetur.* Albaspinæus ad hunc Canonem observat, non posse ex illius verbis intelligi, num de solo Pentecostes die, an de quinquaginta diebus post Pascha in eo Canone sermo sit. *Non omnino liquet, hoc Canone decretum diem dumtaxat Pentecostes, an quiquaginta post Pascha dies celebrandos.* Sed cum in quibusdam Manuscriptis Codicibus reperiatur, *Pravam institutionem emendari placuit juxta auctoritatem Scripturarum, ut cuncti diem Pentecostes post Pascha celebremus, non quadragesimam, sed quinquagesimam: Qui non fecerit, quasi novam hæresim induxisse videtur*: propterea idem Albaspinæus candide fatetur, Canonem intelligendum non de solemni Pentecostes die, sed de quinquaginta diebus, qui Pascha consequuntur. *Certum est superioribus temporibus Pentecostes non unicum diem; a Paschate ad Pentecostem totos dies a Christianis celebratos*, &c. *Quapropter in eam potius sententiam hunc Canonem acciperem, ut dies quinquaginta, quam unicum Pentecostes diem observandum statuat.* Thomassinus etsi neque Illiberitani Canonis meminit, nec Albaspinæi notas commemorat, tamen lib.2. de dier. Festor. celebrat. cap.16. num.7. ait, quinquaginta illos dies olim festos omnes fuisse.

Ita tamen festi fuerunt quinquaginta illi dies, ut non cessatum sit ab operibus servilibus.

34 Quo autem pacto, quibusque significationibus quinquaginta horum dierum Festivitas celebraretur, haud ita facile est definire. Nam ab omnibus cessatum esse servilibus operibus, non est verisimile. Qui enim artifices, qui labore manuum suarum victum sibi parant, tolerare vitam potuissent? Quo redigi oportuisset agros, qui quinquaginta dierum spatio cultu omni caruissent? idque locis citatis optime advertunt Albaspinæus & Thomassinus.

Festivitas illorum dierum celebrabatur legendis in Ecclesia Apostolicis Actis. Nullum per eos dies jejunium, nulla oratio flexis genibus. Octo primis diebus silebat forum; reliquis nullum licebat edere spectaculum.

35 Itaque festivitatem quinquaginta horum dierum celebratam esse statuimus Actis Apostolicis in Ecclesia legendis, ut constat ex Homil. 63. S. Jo: Chrysostomi tom.5. ubi Sanctus Doctor quærit, *Cur in Pentecoste Acta legantur?* & ideo legi respondet, quod miracula Apostolorum, quibus Resurrectio Domini confirmatur, iis Actis contineantur. Præterea nullum per eos dies jejunium, nulla flexis genibus oratio, prorsus ut in Dominica; quamobrem Tertullianus de Corona Militis cap.3. *Die Dominica jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate a die Paschæ in Pentecostem usque gaudeamus.* Idem prorsus ait Epiphanius de Expositione

Fidei

Fidei num.22. *Quinquaginta Pentecostes diebus neque genua flectuntur, neque jejunium indicitur*; tempus enim illud lætitia exigendum propter Christi Domini Resurrectionem. Huc accedit, quod etsi primis octo diebus sileret forum, & ab Actis publicis cessaretur, ut colligitur ex serm. S. Augustini 19. inter eos quos edidit Sirmondus tom.10. pag.811. in Octava Paschatis habito, *Peracti sunt dies feriati, succedunt jam illi conventionum, exactionum, litigiorum*; tamen per eos omnes dies nullum edere spectaculum, nullam Comœdiam dare licebat, ut ex Theodosii Junioris lege intelligitur quinta Tit.5 de spectaculis, lib.15. Codicis Theodosiani. Denique eos dies statuamvs cum Albaspinæo loco citato *celebrari & agitari consuevisse publicis de more Missarum Sacrificiis, Eucharistiæ quoque sumtione sanctissime obita, aut elogiis recitandis*. Et consonat Gretserus lib.1. de Festis cap.31. ubi hæc scribit: *Neque unquam omnes illi dies quinquaginta ita Christianis fuerunt festi, ut in omnibus ab omni opere servili abstinerent. Qui enim hoc per quinquaginta continuos dies fieri potuisset? Sed festi ideo dicuntur, quod toto illo tempore rigidior disciplina nonnihil relaxaretur, & lætitiæ etiam externæ magis, quam aliis temporibus indulgeretur propter Domini Resurrectionem, & salutis nostræ reparationem*.

Olim hac die conferebatur Baptismus. Fiebat Benedictio Cerei. Aliæ consuetudines sublatæ, quod turbas crearent in populo.

36 Quemadmodum Sabbatho in pervigilio Pentecostes mos erat administrandi Baptismatis: olim enim hujus Sacramenti administrationi duo illi dies erant præstituti, ut patet ex Siricii Papæ epistola ad Himerium Tarraconensem Episcopum, ex epist.4. & 80. Leonis Magni, & ex epist.1. cap.12. Gelasii Papæ. Videatur Vicecomes De Ritibus Baptismi lib.1. cap.22. ubi egregia, qua solet, eruditione materiam hanc pertractavit. Temporibus a quibus haud longe distat nostra ætas, in aliquibus Ecclesiis fieri consuevit benedictio Cerei, cujus formulam edidit Martene de antiqua Ecclesiæ Disciplina in divin. celebrand. Officiis cap.28. pag.538. primæ edit. Per eadem tempora in Missa Pentecostes, lecta Epistola, dum caneretur hymnus, *Veni Sancte Spiritus*, tubarum sonitu Ecclesia perstrepebat, ad illum sonum significandum, qui advenientem Spiritum Sanctum præcessit; e tecto etiam flammæ ignis demittebantur, ac tota Ecclesia Columbæ volitabant, ac rosæ passim spargebantur, ut testatur Durandus lib.6. cap.107. Hujusmodi retinetur etiam nunc Messanæ cæremonia, teste Macro in Vocabulario Ecclesiastico verbo *Pentecostes*, & in aliquibus præterea Ecclesiis tum in Italia, tum maxime extra Italiam; qua de re vide Gretserum lib.1. de Fest. c.28. in aliis vero locis sublata est, quod turbas crearet in populo, &

quod ejusmodi rebus a Sacrorum Mysteriorum contemplatione Fideles avocarentur. Baillet. Histor. hujus diei §.2. num.7.

Jejunium in pervigilio Pentecostes.

37 Quod vero attinet ad eam, quæ nunc viget, disciplinam; in pervigilio Pentecostes servatur jejunium; de quo quibusdam in locis mentio fit in Jure Canonico. Can. *Nosse* Distinct.76. hæc habentur: *Non minore lætitia celebramus diem Pentecostes, quam Sanctum Pascha curavimus. Tunc enim sicut modo fecimus, jejunavimus Sabbatho vigilias celebravimus*. Et Can. *Scire* ead. Dist. *Scire debet Sanctitas vestra. Per hos quinquaginta dies nobis est jugis, & continuata festivitas: ita ut hoc omni tempore neque ad observandum indicamus jejunia, neque ad exorandum Deum genibus succedamus*. Et paullo post: *Necessario ergo Ecclesia constituit, ut post diem Pentecostes jejunia celebrentur; sed quod in illis quinquaginta diebus jejunandum esse negatur, ex observantiæ necessitate intelligitur*.

Ex consuetudine præceptum est jejunium in Pervigilio Pentecostes. Falso Quesnelus affirmat, non fuisse illud jejunium ante seculum 12.

38 Paullo ante diximus, nullum antiquitus inter Pascha & Pentecostem fuisse jejunium. Sed consequuta sunt tempora, cum laudabilis invecta est jejunandi consuetudo in Pervigilio Pentecostes. Nam quod audacter affirmat Dissertatione 6. Quesnelus, ante 12. seculum in Ecclesia Romana nullum fuisse in pervigilio Pentecostes jejunium, falsum omnino deprehenditur. In Sacramentario enim Gelasii, quod vulgavit Venerabilis Dei Servus Cardinalis Thomasius, & in Sacramentario itidem Leoniano ab erudito viro Blanchino Congregationis Romanæ Oratorii S. Philippi Nerii Presbytero nuperrime edito in Missa secunda hujus diei mentio fit jejunii in pervigilio Pentecostes. Ex quo manifestum est, ejusmodi Disciplinam duodecimo seculo esse multo vetustiorem, ut bene advertit Meratus par.2. tom.1. egregii sui operis, pag.1215. Nunc vero ex consuetudine præceptum esse jejunium in pervigilio Pentecostes docet Gavantus tit. *De die Sancto Paschæ usque ad Festum Trinitatis*, cujus verba refert etiam Meratus loc. cit. pag. 1197.

Benedictio Fontis in Sabbatho Pentecostes. Ludovicus Vives putat, per quinquaginta illos dies olim Baptismum administrari consuevisse.

39 Quemadmodum in Pervigilio Paschæ, in Pentecostes itidem pervigilio fit Baptismalis fontis benedictio; hunc enim ritum retinere voluit Ecclesia, ne ejus disciplinæ memoria interiret, qua olim iis duobus solummodo diebus, nisi urgeret necessitas, Baptismus conferebatur, ut prima nostra institutione observavimus. Atque hic obiter adnotare liceat, Ludovicum Vives, quod in Notis ad cap. 8. lib.22. Augustini de Civitate Dei, scripserit in veteri olim Ecclesia non in solo Pentecostes pervigilio, sed toto illo tempore, quod a Paschate ad Pentecostem excurrit, Baptismum administrari consuevisse, a Viceco-
mite

mite de Ritibus Baptiſmi lib.1. cap.25. acriter reprehendi, & veluti ſolius Grammaticæ peritum perhiberi. Eum vindicare aggreſſi ſunt Albertus, & Cave, qui ut confirment non in ſolo Pentecoſtes pervigilio, ſed toto etiam tempore inter Paſcha & Pentecoſtem interjecto Baptiſmum adminiſtrari conſueviſſe, quemadmodum Vives affirmavit, locum illum afferunt ex Tertulliano de Baptiſmo c. 19. *Diem Baptiſmo ſolemniorem Paſcha præſtat, & exinde Pentecoſtes ordinandis lavacris latiſſimum ſpatium eſt, quo & Domini Reſurrectio inter Diſcipulos frequentata eſt, & gratia Spiritus Sancti dedicata.*

40 Canon 33. ſextæ Synodi Pariſienſis ita præcipit: *Sicut autem duobus temporibus, Paſcha videlicet, & Pentecoſtes Baptiſmus, ita etiam traditio Spiritus Santi per impoſitionem manuum Fidelibus tribuebatur.* Quibus verbis palam fit, in Paſchate & Pentecoſte quemadmodum Baptiſma ita Confirmationis Sacramentum conſueviſſe conferri. Neque id mirum; nam poſt Baptiſmum proxime Confirmatio conferebatur, ut Inſtitutione ſexta editionis latinæ obſervavimus. Ritum adminiſtrandi Confirmationem ſtatim poſt Baptiſmum accurate deſcribit Mabillonius in Commentar. ad Ordinem Romanum num.15. tom.2. Muſei Italici. Occidentalis Eccleſia poſtea diſciplinam mutavit, & Baptiſmi adminiſtratio a Confirmationis collatione ſejuncta eſt. Ne autem vetuſtatis omne veſtigium aboleretur, reſtat etiamnum conſuetudo, ut in Pentecoſte utrumque Epiſcopus conferat Sacramentum.

Olim in Paſchate & Pentecoſte conferebatur Confirmatio.

41 Quæ in Miſſis Proſæ leguntur poſt Graduale, quatuor numerantur; quarum altera incipit *Victimæ Paſchali* in Paſcha; altera *Lauda Sion* in Feſto Corporis Chriſti; tertia *Dies iræ* in aliquibus Miſſis Defunctorum; quarta denique *Veni Sancte Spiritus*, in Pentecoſte; quæ omnes idcirco Proſæ appellantur, quod nulla in iis habeatur menſuræ carminis ratio. Primus ad hunc modum ſcribendi auctor fuiſſe perhibetur Notkerus Monachus S. Galli, qui vixit 10. ſeculo; atque illi Bailletus loc. cit. num.8. Proſam *Veni Sancte Spiritus* tribuit. Sunt qui ejuſdem Proſæ auctorem putant fuiſſe Robertum Francorum Regem, qui vixit ſeculo 11. alii B. Hermannum Contractum, qui mortuus eſt anno 1054. Quidam denique veriſimilius eam Proſam Innocentio III. tribuunt, qui ducentis poſt Robertum Regem vixit annis; ea enim Proſa extat inter illius Pontificis Opera, ut obſervat Meratus par.2. tom.1. pag.1216.

Quatuor Proſæ recenſentur, quæ recitantur in Miſſa. Qui cujuſque earum fuerit Auctor.

42 Scripſit Theophilus Raynaudus Opuſculum *de Prima Miſſa* tom.6. editum; in quo ſcopus auctoris eſt oſtendere, ſta-

Primam Miſſam Apoſtoli diſtulerunt uſ

que ad Pentecostem, cum nova lex satis promulgata fuit.

tim post Resurrectionem primam Apostolos Missam celebrasse. Verisimilior autem Cardinalis Bonæ sententia est Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 5. qui dilatam existimat ab Apostolis primæ Missæ celebrationem usque ad Pentecostem, cum divino Sancti Spiritus haustu sunt repleti; vetus enim viguit lex usque ad Pentecostem; nam nova lex ante Pentecostem nondum satis promulgata habebatur: quamobrem, Sacerdotio nondum translato, non decebat novum Sacrificium offerri, ut nos etiam docuimus Institutione 21.

CAPUT XII.

De Festo Sanctissimæ Trinitatis.

Decretalis Quoniam de Feriis illustratur.

1 SAnctissimæ Trinitatis Festum Dominica, quæ Pentecostem proxime consequitur, celebramus. Ad ejus Festi cognitionem animadversiones quasdam afferemus ad Decretalem *Quoniam* Tit. de Feriis. Ea sic habet: *Præterea Festivitas Sanctissimæ Trinitatis secundum consuetudines diversarum Regionum a quibusdam consuevit in Octavis Pentecostes, ab aliis in Dominica prima ante Adventum Domini celebrari. Ecclesia siquidem Romana in usu non habet, quod in aliquo tempore hujusmodi celebret specialiter Festivitatem, cum singulis diebus Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, & cætera similia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis.*

Ea Decretalis non Alexandro III. sed Alexandro II. tribuenda est.

2 Hanc Decretalem Alexandro III. tribuunt: certe in Corpore Juris Canonici nomen illius Pontificis præfert; atque his vestigiis insistit Joannes Baptista Casalius de Veteribus Sacris Christianorum Ritibus edit. Romanæ 1647. pag. 422. Quidam vero Auctorem existimant Alexandrum II. optima sane ducti ratione. Micrologus enim de ea Decretali libro de Ecclesiasticis Officiis cap. 60. ait: *Unde piæ memoriæ Alexander Papa de hac re inquisitus respondit juxta Romanum Ordinem, nullum diem specialiter adscribi debere solemnitati Sanctæ Trinitatis, sicut nec Sanctæ Unitatis, precipue cum in omni Dominica, immo quotidie utriusque memoria celebretur.* Vixit Micrologus sub S. Gregorio VII. ut constat ex cap. 14. ejus libri: Gregorius vero creatus est Pontifex anno 1073. Quapropter ejus Decretalis, quam citat Micrologus, auctorem esse oportet Alexandrum II. qui ad Pontificiam dignitatem evectus est anno 1061. nam Alexander III. Pontificatum est adeptus anno 1159. Itaque optime in rem no-

ſtram Martene cap.28. num.22. de antiqua Eccl. Diſcipl. in celebran. divinis Offic. ait: *Hoc Decretum, quod citatur extra de Feriis cap.* Quoniam *ſub nomine Alexandri Papæ III. eſt ſecundi hujus nominis Pontificis, qui illo utitur ad improbandam inſtitutionem Feſti Santiſſimæ Trinitatis*. Et Thomaſſinus de dier. Feſtor. celebrat. lib.2. cap.18. num. 11. *Micrologus mortuus eſt ante Alexandrum III. Pontificem. Alexander ergo, cujus meminit, ſecundus ejus nominis extitit ſub finem ſeculi.*

3. In ea Decretali docet ſummus Pontifex, in pluribus Eccleſiis morem fuiſſe celebrandi Feſtum Trinitatis, & in aliis quidem octava die poſt Pentecoſtem; in aliis prima ante Adventum Dominica. Id vero ex epiſtola Caturſii colligitur ad Carolum Magnum, qui anno 800. ſuſcepit Imperium. *Ergo, mi Rex, ſi vobis placeat hoc conſilium pro his omnibus, pro te, & pro exercitu Chriſtianorum, ut unum diem poſt jejunium in anno in honore Sanctæ Trinitatis, & Unitatis, & Angelorum, & omnium Sanctorum celebrem, conſtituas ſuper Regnum tuum cum conſilio Synodi Francorum.* Alia profert monumenta Martene loc. cit. cap.28. num.22. Alexandri II. ætate priora, quibus evincitur, in aliquibus Regionibus Feſtum Sanctiſſimæ Trinitatis celebrandi morem fuiſſe. Stephanum Leodienſem Epiſcopum, qui anno 920. mortuus eſt, conſtat juſſiſſe ſcribi Sanctiſſimæ Trinitatis Officium; & Riquierium, qui ei ſucceſſit, in ſua Diœceſi recitari voluiſſe; quam diſciplinam vicinæ Eccleſiæ amplexæ ſunt, quod oſtendit Bailletus in Inſtitutione hujus feſti §.1. num.2. Joachimus Hildebrandus Hæreticarum partium ſectator Tractatu *de Priſcæ, & Primitivæ Eccleſiæ ſacris Publicis, & diebus Feſtis*, Amſtelodami edito ann.1702. pag.59. ſolemnem ſemper fuiſſe ait in Eccleſia Sanctiſſimæ Trinitatis Feſtivitatem, eamque tamquam Octavam Pentecoſtes habitam eſſe; quod autem celebretur non ut Octava Pentecoſtes, ſed ut Feſtivitas Sanctiſſimæ Trinitatis, id ante nonum ſeculum negat uſu eſſe receptum.

Monumenta, quæ probant quod dicit ea Decretalis, in quibuſdam Eccleſiis die octava Pentecoſtes, in aliquibus prima Dominica ante Adventum hoc Feſtum celebrari.

4. Hoc Feſtum Alexander ſecundus in ea Decretali non improbat; quod videtur exiſtimaſſe Micrologus: ait enim tantum ſummus Pontifex, certum quemadam non præſcribi ab Eccleſia Romana diem, quo Sanctiſſimæ Trinitati cultus adhibeatur. Luculenta ſane ſunt Decretalis verba; atque id probe Thomaſſinus animadvertit loc. cit. num.2. *Cæterum Romanus Pontifex non reſpuit, ut paullo liberius ſcribit* (Micrologus) *feſtum hunc diem, ſed ei minime eſt ſuffragatus Eccleſiarum cæterarum ritus non condemnans*. Et Gonzalez in notis ad illud cap. *Quoniam* de Feriis: *Unde*, inquit, *cum Alexander conſultus fuiſſet, utrum liceret ſpecialem*

Pontifex non improbat ea Decretali hanc Feſtivitatem.

cialem diem dicari huic Festivitati, ut Patres Gallicani fecerant, respondit, Ecclesiam Romanam non consuevisse speciali die hoc mysterium colere, cum singulis diebus dicatur, Gloria Patri &c. unde non damnavit Alexander consuetudinem Ecclesiarum, ubi certo & præfinito die celebratur, sed tantum certum diem huic Festivitati non indixit. Denique docet Decretalis, non esse consuetudinem in Ecclesia Romana certo & præfinito die peculiarem cultum tribuendi Sanctissimæ Trinitati, cujus quotidie in honorem in fine cujuslibet Psalmi cantetur hymnus *Gloria Patri* &c.

In Ecclesia Romana nulla erat præfinitus dies huic Festivitati. Quælibet Dominica huic cultui est assignata. Sanctissima Trinitas est objectum, quo refertur omnis cultus. Gloria Patri & Filio &c. *quidam putant in Concil. Nicæn. compositum.*

5. Quamlibet Dominicam peculiari erga SSmam Trinitatem cultui destinatam esse, nec tamen id repugnare quominus illi cultus adhibeatur, qui deinde introductus est in prima Dominica post Pentecostem, ostendit Suarez rationibus e Theologia depromtis de Religione lib.2. cap.4. Ejusmodi enim cultus additus est *ad majorem reverentiam Trinitatis, & ut expressa memoria tam in Officio proprio, quam in concionibus illius Mysterii fieret*; Cum præsertim certissimum sit, Sanctissimam Trinitatem objectum esse præcipuum, quo cultus omnis refertur, qui ab Ecclesia Deo tribuitur; per illum enim cultum, quem Sanctis tribuimus, Christo Domino, cujus membra sunt Sancti, honorem exhibemus: cum autem Jesu Christo habetur honor, qui Filius Dei est, & unus in substantia cum Patre & Sancto Spiritu, facile quod modo dicebamus inde colligitur, omnis Religiosi cultus Trinitatem objectum & finem esse præcipuum. Quod vero ad hymnum attinet *Gloria Patri* &c. quem Decretalis ait cani quotidie, & fortasse in fine cujuslibet Psalmi, vulgaris quondam sententia fuit, in Nicæna Synodo eam orationem fuisse compositam; eam in Oriente addi solitam in fine cujuslibet Psalmi; ac laudabilem invectam esse in Occidentem ejusmodi consuetudinem a Damaso Papa Hieronymo impulsore. Vid. Herrera lib.2. de Origine divinor. Officior. & Gonzalez in cap. *Quoniam* in fine de Feriis.

Ostenditur ea Oratio Concilio Nicæno prior.

6. Sed hæc omnia falso affirmari compertum est: non enim in Nicæno Concilio ea oratio, seu, quemadmodum appellata est a Majoribus nostris, ea Glorificatio composita est; ejus enim meminit Basilius epist. ad Amphilochium cap.7. *Proinde quod a majoribus nostris dictum est, & nos dicimus, gloriam esse communem Patri cum Filio* (loquitur de Spiritu Sancto) *quapropter & Glorificationis Hymnos Patri simul cum Filio offerimus*. Atque ante Basilium Magnus Athanasius Episcopus Alexandrinus *de Virginitate*, seu *de Meditatione* disertissime eum hymnum commemorat: *Cum surrexeris a mensa, rursum gratias agendo trinis vicibus dicas: Misera-*

Miserator, & misericors Dominus escam dedit timentibus se. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto; rursumque post actam Glorificationem preces tuas absolvas. Quorum Patrum auctoritate nitens Card. Bona *de Div. Psalmod. c. 16. §. 6.* Glorificationi majorem antiquitatem jure vindicat. Basilius enim a majoribus eam repetit; & Athanasius de re loquitur non tanquam nuper instituta, sed certa jam, atque perspecta.

7 Itaque verius dici potest, Apostolos jussu Christi Domini in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti Baptismum contulisse; atque inde ab Apostolicis usque temporibus Glorificationis hymnum Fideles canere cœpisse; Nicænæque Synodo verba illa tribui posse: *Sicut erat in principio &c.* quæ Nicæni Patres addiderint ad Arianorum hæresim jugulandam, qui Filium a Patre *in tempore* genitum, ac fuisse tempus cum non esset Filius, nefarie blasphemabant; quod colligitur ex Concilio Vasionensi paullo post Nicænam Synodum habito in Gallia sub Julio Pontifice Constantii Imperatoris ætate, cujus Canones cum iis, qui secundi sunt Vasionensis Concilii sub Leone Magno permistos habemus. Verba Concilii sunt: *Et quia non solum in Sede Apostolica, sed etiam per totum Orientem, & totam Africam, vel Italiam propter hæreticorum astutiam, qua Dei Filium non semper cum Patre fuisse, sed a tempore fuisse blasphemant, in omnibus clausulis post* Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto. Sicut erat in principio & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen, *Dicitur; etiam nos in universis Ecclesiis nostris hoc ita dicendum esse decernimus.*

Ab Apostolis ea Oratio profecta. Fortasse in Nicæna Synodo addita sunt illa: Sicut erat in principio.

8 Atque hæc est doctorum virorum, qui in rebus Ecclesiasticis studium operamque suam posuerunt, sententia, cujusmodi est Baronius ad ann. Chr. 325. num. 175. & sequen. Bona de Divina Psalmodia cap. 16. §. 6. Lupus in Notis ad Concilium Nicænum cap. 7. tom. 1. pag. 109. primæ edit. Theophilus Raynaudus tom. 15. Operum suorum pag. 19. Cardinalis autem Bona eod. loco, postquam Cassiani testimonium attulit, qui lib. 2. de Instit. Cœnob. cap. 8. tradit, non fuisse in Oriente consuetudinem ad finem Psalmi cujuslibet canendi *Gloria Patri*, negat, disciplinam ejusmodi ab Oriente in Occidentem esse traductam Hieronymi cura & opera; Cassianum enim, qui quinquaginta vixit post Hieronymum annis, testari nihil ejus disciplinæ ætate sua fuisse in Oriente; Qui aliter senserit, Hieronymi ad Damasum epistola esse deceptum; eam autem esse apocrypham. Et sane falso adscriptam Hieronymo eam epistolam putat etiam Schelstratus part. 2. Antiquitat. illustratæ, & Pagius in Breviario Romanor. Pontif. tom. 1. in Vita Damasi pag. 3. & sequen.

Consuetudo canendi in fine cujusque Psalmi Gloria Patri *non est traducta ab Oriente in Occidentem.*

9. At

Concilium Narbonense ann. 589. jubet, ad quemlibet Psalmum addi Gloria Patri.

9 Affert Baronius ad ann. Chr. 548. num.31. Canonem quemdam Concilii Narbonensis anno 589. ideſt centum & sexaginta post Hieronymi obitum annos habiti, cujus hæc sunt verba: *Ut in psallendis Ordinibus per quemque Psalmum Gloria dicatur Omnipotenti Deo: per majores vero Psalmos, prout fuerint prolixiores, pausationes fiant, & per quamque pausationem Gloria Trinitatis Domino decantetur*. Ejusmodi Decretum cæteræ quoque Ecclesiæ amplexæ sunt, quod satis esse putamus ut palam fiat, quam vere in sua Decretali dixerit Alexander II. fuisse morem, ut quotidie, & forsitan in cujuslibet Psalmi Glorificationis hymnus caneretur, *Gloria Patri &c.*

Joannes XXII. Festum hunc diem primus celebrari jussit Dominica prima post Pentecosten.

10 Atque ut unde sumus digressi, eo regrediamur, cum earum Ecclesiarum disciplinam Ecclesia Romana non improbaverit peculiarem quemdam festum diem celebrandi in Sanctissimæ Trinitatis honorem, paullatim ea consuetudo cœpit pervulgari. Quapropter Rupertus Abbas, qui duodecimi seculi vixit initio, lib.11. de Divinis Officiis cap. 1. scribit, ætate sua Festivitatem hanc vulgo celebrari cœptam esse; & Durandus, qui vixit vergente in finem seculo 13. etsi tradit, nonnihil varietatis esse in ea celebranda, testatur tamen pluribus in locis esse receptam. Quæ cum ad plures Ecclesias latius in dies vulgaretur, tandem ab ipsa Apostolica Sede suscepta est. Joannes enim XXII. qui obiit anno 1334. primus decrevit, ut prima post Pentecostem Dominica ab universali celebraretur Ecclesia. In id consentiunt Martene citat. cap.28. Thomassinus cit. cap.18. lib.2. num.13. Bailletus in Historia hujus Festi §.1. uum.4. Ciaconius in vita Joannis XXII. Gavantus, & Meratus in Notis ad Gavantum tom.1. par.2. pag. 1222. Gonzalez in cap. *Quoniam* de Feriis num.8. in fine. Herrera de Origine Divinorum Officior. lib.2. cap.52. Suarez loc.cit. num.17. Pagius in Breviario Romanor. Pontificum tom.4. in vita Joannis XXII. num.86. & nos lib.4. de Canonizat. Sanctorum ipsi demonstravimus par,2. cap.30. num.1.

C A P U T XIII.

De festo Corporis Christi, quod Feria Quinta celebratur post primam Dominicam, quæ Pentecostem proxime consequitur, seu post Octavam ejusdem Pentecostes.

Destinandus dies alius videbatur a Feria V. majoris ...

1 AB Apostolicis usque temporibus Feria Quinta *in Cœna Domini* Sanctissimæ Eucharistiæ institutionem veneratur Ecclesia. Sed cum eo die in Passione & morte Christi Domini recolendis sancta versetur Ecclesia, & in plurimis cæremoniis occupata sit, optimum factu, & Deo gratum fore visum est, si peculia-

culiaris quædam institueretur Festivitas lætitiæ & gaudii declarationibus celebranda, cui Feria Quinta post primam Dominicam Pentecostes destinaretur. Quoniam vero de Sanctissimæ Eucharistiæ institutione fuse disputavimus, cum de Feria Quinta Majoris Hebdomadæ sermonem habuimus, nos hîc tantummodo de hac nova addita Festivitate differemus, quæ Feria Quinta post primam Dominicam Pentecostes celebratur.

Origo hujus Festivitatis B. Juliana Leodii de ea instituenda consulit Episcopos & Theologos, inter quos Archidiaconum Leodiensem, qui postea fuit Urbanus IV.

2. Magna erga Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum devotione fuit Beata Juliana e Monte Cornelione ad Leodii Portas Hospitalaria. Quæ cœlesti quadam visione admonita, ut peculiari Festivitate Sanctissima Eucharistia coleretur, postquam Priorissæ munus illi delatum fuit anno 1230. in Religiosa Domo Montis Cornelionis, rem omnem cum Joanne Canonico S. Martini Leodiensi communicavit, qui eam est cohortatus, ut a Theologis, &Episcopis consilium peteret. E Theologis quosdam ex Ordine Prædicatorum Fratres, ex Episcopis Cameracansem consuluit; consultor etiam est adhibitus Jacobus Pantaleo Trecensis Archidiaconus Leodiensis, Episcopus deinde Virodunensis, summus denique Pontifex Urbanus Quartus appellatus.

Probatam omnibus Festivitatem & Officium in Concilio habito anno 1246. Episcopus Leodiensis coram se jussit celebrari.

3. Probata est omnibus nova Festivitas, ejusque Officium curante B. Juliana compositum est. Etsi autem, ut in rebus, quæ Dei cultum tangunt, solet accidere, plures intercesserint difficultates, Robertus Leodiensis Episcopus in Concilio ann. 1246. habito novum hoc Festum per omnem Ditionem suam celebrari jussit, &, antequam e vita migraret, voluptatem eam cepit, ut novum hujus solemnitatis Officium coram se celebrari videret. Ad hunc modum institutam Festivitatem Hugo, qui Prior antea & Provincialis Fratrum Prædicatorum in consilium a Beata Juliana adhibitus rem omnem probaverat, Cardinalis postea creatus, & in Belgium Legatus ab Apostolica Sede missus, ab omnibus Præsulibus, & universo Clero Legationis suæ retineri jussit & coli; idemque qui ei in Legatione successit Capocius Cardinalis biennio post confirmavit.

Agitur apud Apostolicam sedem de hac Festivitate ad universam Ecclesiam extendenda.

4. Juliana, quæ negotium omne cum quadam pia muliere, quæ Leodii habitabat, nomine Eva, communicaverat, e vivis sublata est. Itaque Eva ab Henrico Leodiensi Episcopo, qui Roberto successerat, flagitare non destitit, ut Romanum Pontificem exoraret, quo nova Festivitas ad universalem proferretur Ecclesiam; cum præsertim in B. Petri Cathedra sederet Urbanus IV. qui visionis, qua B. Juliana monita fuerat, probe conscius, eam Festivitatem in Belgio, antequam creatus esset Pontifex, approbaverat.

Urbanus IV. negotium protrahit: tandem miraculo commotus jubet Festivitatem in Ecclesia universali celebrari.

5. Ejusmodi preces ad Pontificem jam pervenerant, qui rem adeo gravem, in qua de Festivitate ad universalem Ecclesiam extendenda agebatur, cunctando protrahebat, ne quid temere suscepisse videretur. Sed stupendo per id tempus miraculo edito Pontifex commotus Constitutionem, de qua mox sermonem habebimus, evulgavit, qua ab universali Ecclesia Festivitatem hanc celebrari mandavit.

De miraculo Volsiniensi, quo permotus fuit Pontifex.

6. Castrum est ad Volsiniensem lacum sub radices collis in via, quæ Romam per Hetruriam ducit, ab Urbeveteri haud longe distans, in qua tum Civitate Urbanus IV. cum Romana Curia morabatur. Eo in Castro contigit, ut Sacerdos quidam post consecrationem panis & vini, cum de transubstantiatione in Corpus & Sanginem Jesu Christi cœpisset dubitare, ex improviso Sanguis ex Hostia eruperit, qui linteum, seu Corporale commaculavit. Sunt qui narrant, Sanguinis guttam Sacerdotis imprudentia in linteum effusam; illum autem, quo suam tegeret negligentiam, multiplici plexu eam lintei partem, quo Sanguinis gutta deciderat, complicasse; maculam deinde Sanguinis in formam Hostiæ in singulis lintei plexibus esse repertam. Cujus miraculi fama commotus Pontifex, ipse linteum inspicere voluit; ac novissimas preces memoria repetens, quæ ad peculiarem Festivitatem Corporis Christi impetrandam sibi erant expositæ; ea etiam revolvens animo, quæ Leodii multo antea acceperat, & accurato examine perpenderat; reputans præterea, quantopere necessarium esset, ut gliscens Berengarii hæresis, qui realem Corporis Christi sub speciebus panis & vini præsentiam impugnabat, auctoritate publica frangeretur, Constitutionem edidit, quæ in Bullario primum inter Urbani IV. Bullas obtinet locum, qua ad hæreticos comprimendos, & exaltandam Catholicam Fidem singulis annis eodem quo nunc die Festivitatem Corporis Christi in universali Ecclesia celebrari jussit. In eam Constitutionem Revelationes etiam, quas antequam ad Apostolatum esset evectus, cognitas habebat, inseruit. Nulla in hac Constitutione reperitur dies, qua eam Urbanus ediderit. Litteræ vero in forma Brevis ad piam mulierem, quam supra memoravimus, nomine Evam; quibus Pontifex de capto jam consilio certiorem facit, datæ sunt die octava Septembris anno 1264. Urbeveteri Pontificatus sui anno quarto. In Regestis Vaticanis, quæ in Bullario deest dies, Bullæ adscribenda, reperitur fuisse undecima Augusti anno 1264.

Mortuo Urbano IV. duobus fere mensibus post edi-

7. Postridie Kal. Octobris Urbanus migravit e vita. Diestemius in quodam opere ann. 1646. edito ait, Urbani Bullam receptam & exequutioni mandatam in Leodiensi dumtaxat Eccle-

sia

tam Bullam. Festivitatem, in ipso sui initio intermortuam excitavit Clemens V. in Conc. Viennensi.

Eucharistia cur adoretur: adversus Calvinum.

sia. Sed ea Bulla celebrandæ Festivitati constituit Feriam 5. post primam Dominicam Pentecostes; data autem est die 11. Augusti ann. 1264. ut paullo ante monuimus; quocirca facile intelligi potest, Diestemium nimio in Leodiensem Ecclesiam studio deceptum, cujus obedientiam erga Urbanum IV. Archidiaconum quondam suum conatur extollere, peculiarem Festivitatem, quæ ante Urbani Bullam Leodii celebrabatur, cum Festivitate confundere, quæ juxta Apostolicam Constitutionem Leodii itidem, ut in cæteris Christianæ Reipublicæ Ecclesiis, cœpit celebrari. Illud vere dici posse videtur, Urbanum, antequam illam Constitutionem ederet, & morte eriperetur, hanc Festivitatem solemniter celebrasse, quod colligitur ex ejus literis in forma Brevis ad Evam, quas ipse Diestemius affert: *Et scias, quod nos ejusmodi Festum cum omnibus Fratribus nostris S.R.E. Cardinalibus, nec non cum omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, cæterisque Ecclesiarum Prælatis, tunc apud Sedem Apostolicam commorantibus, (ad hoc ut videntibus & audientibus de tanti Festi celebritate salubre præberetur exemplum) duximus celebrandum.* Cum autem paullo post datam Bullam excessisset e vita, nec quisquam urgeret, ut exequutioni mandaretur, quod innuit Glossa Clement. Unica de reliquiis & veneratione Sanctorum, inde factum est, ut annis insequentibus ejusmodi Festivitatem celebratam esse non reperiamus. De ea enim silet Durandus, qui post Urbani mortem duos & viginti vixit annos. Verum Clemens V. in Concilio Viennensi anno 1311. habito Urbani Constitutionem confirmavit, quam demisso animo, ut par erat, Patres, qui universalem repræsentabant Ecclesiam, acceperunt; ut videre est in Clementina unica de reliquiis & venerat. Sanctorum. Cujus executionem Joannes XXII. qui anno 1316. Clementi V. successit, omni studio curavit, ad eamque rem Martinus V. & Eugenius IV. novis Indulgentiis tribuendis plurimum contulerunt, ut tandem in tota Ecclesia Festivitas celebraretur. Quamobrem sancta Tridentina Synodus sess. 13. cap. 15. eam solemnitatem Triumphum de hæresi appellat, & in eos, qui eam improbare audeant, anathema pronunciat Can. 6. Atque in eo loco sancta Synodus gravissimum illud scandalum animo præsens habuit, cum Augustæ Vindelicorum teste Surio in Commentar.fol.150. in Processione Corporis Christi (in qua sanctam Eucharistiam gestabat Cardinalis Moguntinus, secularibus Principibus, & Clero præeuntibus, quos deinceps Carolus V. Imperator, aperto capite, cereum manu tenens, ac post eum Archiepiscopi, & Episcopi omnes sequebantur, & Umbellam alternis Principes viri gerebant) Saxoniæ

Dux, & Lutherani Principes adesse noluerunt, ex quo maximam Imperator animi molestiam cepit.

8. Quærit a Catholicis Calvinus lib. 4. Institut. cap. 17. *quo prætextu consecrent hostiam, quam circumferant in pompa?* Cui facile respondemus, in pompa gestari ut adoretur. Id vero laudabile esset, etiamsi non subesset illis speciebus reali sua præsentia Christus, nam in sacris paginis proditum est, jussu Dei Arcam Domini ab Israelitis per plura loca, quanta maxima fieri poterat, celebritate circumferri consuevisse. Quanto igitur potiori ratione id fiat, cum illis speciebus Servator noster Christus Jesus contineatur, ut docet Catholica Ecclesia, quæ in Tridentina Synodo congregata, Augustissimo Ecclesiæ Sacramento Latriæ cultum tribuendum esse definivit. Vid. Herminier Tractatu de Sacramentis tom. 2, de Eucharistia cap. 25. & Pichler in Theologia Polemica par. 2. pag. 1164. & 1165. ubi *de asservatione & adoratione Eucharistiæ* verba facit. Hi enim explicant, quo sensu intelligamus Sacramento Latriæ cultum tribuendum, etiamsi panis & vini species, quæ sunt res creatæ, in illo contineantur.

Miraculi Volniensis veritatem probant Scriptores omnes; sed omnium luculentissime ipsum Corporale in Cathedrali Urbisveteris asservatum.

9. De miraculo, quod in Volsiniorum Castro contigisse diximus, scribunt Trithemius, S. Antoninus, & fuse Panvinius. Sed argumento est longe firmissimo sacrosanctum idem linteum seu Corporale, quod in Urbevetano Cathedrali templo summa veneratione adservatur. Ejusdem miraculi veritatem luculentissime probat ipsa Ædes, in ejus memoriam maximo sumptu a fundamentis excitata, quæ pulchritudine & magnitudine cum cæteris orbis terrarum celeberrimis certare potest. In ejus fundamentum primum jecisse lapidem Nicolaum IV. Idibus Novembris anno 1290. narrat Panvinius; atque ea omnia, quæ hactenus diximus, referunt & confirmant præter Trithemium, S. Antoninum, & Panvinium, cæteri omnes. Vide Capeauvil tom. 2. Histor. Leodien. pag. 642. Bartholom. Tisseu de Orig. Festivit. Corporis Christi, Jacobum Bourgeois in Tractatu cognomine, Martene de antiqua Eccl. Discipl. in Divinis celebr. Offic. cap. 21. num. 1. & sequen. Henschenium in continuatione Bollandiana tom. 3. Aprilis pag. 437. Bellote Observat. ad Ritus Eccl. Laudunen. pag. 851. & sequen. Christian. Lupum tom. 11. nuperrimæ edit. pag. 340. Theophil. Raynaud. tom. 11. pag. 347. Baillet. in Festo ejusdem diei §. 2. Pagium in Breviar. Roman. Pontific. tom. 3. pag. 366. num. 12. Rainaldum ad ann. Chr. 1264. num. 27. Ughellium in addit. ad Ciaconium in Vita Urbani IV. Suarez tom. 1. de Religione lib. 2. cap. 7. num. 3. Thomassinum de dierum Festor. Celebrat. lib. 2. cap. 19. & præsertim num. 13. Pougetum in In-

in Instit. Catholicis tom. 1. §. 15. pag. 871. Gretserum tom. 5. suorum Operum, Differt. de Festo Corporis Christi, Petram in egregiis suis ad Constitutiones Romanorum Pontificum Commentariis tom. 3. in notis ad Constitut. Urbani IV. & Andream Pennazium, qui recens scripsit de Volsiniensi miraculo historiam anno 1731. editam.

10. Quærunt nonnulli, an Urbanus IV. ut hanc Festivitatem, ita solennem, quæ fit hac die, instituerit Processionem. Probabilissima est eorum sententia, qui e re ipsa putant, hanc Processionem esse profectam. Nam Urbanus ab Episcopo ejus loci sacrum Corporale cum processione & pompa adferri sibi jussit, illudque in Ecclesia Urbevetana adservandum locavit. *Attonitus Pontifex ad se ab Episcopo loci cum processione Urbemveterem* (corporale) *transferri voluit, & illud, solemnitate instituta, in Ecclesia Urbevetana recondidit*. Guillelmus Lindanus Episcopus Ruremundensis tom. 2. Apologetici postquam docuit, non hanc Festivitatem, sed Processionem a quibusdam Lutheranis improbari, subjicit: *Sed unde obsecro certum est, solemni piorum communioni ab Urbano non fuisse adjunctam solemnem etiam Venerabilis Sacramenti circumgestationem? Certe qui occasionem, atque scopum illius Festi ab Urbano IV. instituti prudenter juxta illorum temporum historias perpendunt, videbunt, opinor, non pro absurdo habendum, si quis ad illius Festi originem pertinere dicat istam solennem circumgestationem, quæ stato die tam solemniter toto Christiano Orbe celebratur*. Gretserus tom. 5. edit. Ratisbonen. tract. de Processionibus cap. 19. §. *Duodecimo mentitur prædicans* pag. 64. probare nititur ex Bulla Urbani, Processionem quoque ab eo Pontifice fuisse institutam. Idem confirmat Differtat. de *Festo Corporis Christi* eod. tom. 5. cap. 12. pag. 161. ubi monet, id causæ fuisse illi Pontifici, quamobrem hanc institueret Festivitatem, ut Hæreticorum dementiam confunderet & perfidiam; ad id autem cum ea solemni processionis pompa nihil excogitari possit accommodatius, id Gretsero satis est, ut ab Urbano etiam Processionem institutam esse conjiciat. Nobis vero melius id probari videtur ex iis, quæ ex Panvinio paullo superius attulimus.

An Urbanus IV. etiam Processionem instituerit.

11. Quidam olim viri docti dubitabant, an officium quod hac die recitamus, scripserit D. Thomas Aquinas, nec in eo conquiescebant, quod in historiis supra allatis proditum est, Urbanum IV. D. Thomæ, qui tum temporis Urbeveteri erat, id muneris demandasse. Papebrochius quid causæ esset, cur ea de re dubitaret, exposuit in Actis Sanctorum mensis Aprilis. Postea

Officium, quod nunc recitatur, composuit D. Thom. Aquin. Græci non habent hanc Processionem. Paraguajensium pietas.

ſtea vero quam celebrem legit Diſſertationem, quam de hoc argumento Natalis Alexander conſcripſit, candide declaravit, omnem ſibi ſcrupulum eſſe exemtum, ſeque D. Thomam illius Officii auctorem agnoſcere in Propylæo menſ. Maji part. 2. pag. 53. Quæ tamen numquam orta eſſet controverſia, ſi Conſtitutio iis diſceptatoribus innotuiſſet edita a Xiſto IV. quam reperias in tom. 3. noviſſimi Bullarii Fratrum Prædicatorum pag. 555. In ea declarat Pontifex, eam ſolemnitatem ab Urbano IV. eſſe inſtitutam; deinde ſubjicit: *propriumque ejuſdem ſolemnitatis Officium per B. Thomam de Aquino tunc in ipſa Curia exiſtentem compoſitum edidit*; quod a nobis antea notatum quinta noſtra Inſtitutione jam citatæ edit. obſervavit etiam Meratus par. 2. tom. 1. ad Gavantum pag. 1225. & ſequ. Gretſerus Tractatu de Proceſſionibus pag. 97. Græcorum, nec injuria, miſeriam deflet, qui cum realem Chriſti in Euchariſtia fateantur præſentiam, & publico cultu Sacramentum cenſeant adorandum, ſolemnem hoc die Proceſſionem non uſurpent. Græcis longe feliciores Chriſtiani in Paraguai, quorum quanta ſit pietas in Feſtivitate & Proceſſione Corporis Chriſti, haud facile quiſquam legerit, quin intimo ſuavique animi ſenſu tactus commoveatur. Id optime exponit Ludovicus Antonius Muratorius in relatione de Miſſionibus Paraguai anno 1743. edita cap. 15.

CAPUT XIV.

De Feſto Inventionis S. Crucis die 3. Maji.

Oſtentum celebratiſſimum Conſtātino divinitus objectum.

1. QUinto nonas Maji Sanctiſſimæ Crucis Jeſu Chriſti inventio ſolemni memoria recolitur. Magnus Coſtantinus dum adverſus Maxentium pararet exercitum, veræ religionis cognoſcendæ ſtudio incenſus, anno 311. celebri illa viſione eſt admonitus, qua ſplendidiſſimam vidit ſupra Solem in formam Crucis lucem cum ea inſcriptione, *In hoc vince*, ut narrat Euſebius lib. 1. Vitæ Conſtant. cap. 28. & ſequen.

Vindicatur illius miraculi veritas ab audaciorum hominum argutiis.

2. Ingenio fuit Imperator ille aperto & candido, veritatis amans, & ab omni fraude abhorrens; quapropter de eo ſcripſit Pragſagoras Ethnicus apud Photium Codic. 62. *Omni viritutum & honeſtatis genere, omnique adeo felicitate omnes omnino, qui ſe anteceſſerunt Imperatores facile ſuperavit Conſtantinus*. Itaque, cum ſe cœleſte illud prodigium vidiſſe ipſe affirmaverit, ejus etiam milites mirabilis oſtenti oculati fuerint teſtes, ut eſt apud Euſebium in Vita Conſtant. cap. 28. & id in ſuo Panegyrico innuat Naza-

Nazarius subobscure quidem, sed ita tamen ut fateatur, tota Gallia miraculum illud fuisse vulgatum, & notum; nemo sane reperiri potest, nisi sit æque impudens atque Oornebeccus, Tollius, & Boillavius, qui Imperatorem esse mentitum affirmare velit, & a se visum finxisse, quod non viderit. Pari etiam temeritate præditum jure dixeris, qui contendat, ut Fabricius tom.6. Biblioth. lib.5. cap.3. splendidam illam Crucem naturale quoddam fuisse phænomenon, quod illa ætas haud ita Astronomicarum rerum gnara veluti cæleste quoddam & divinitus immissum ostentum existimavit; quasi vero nostris hisce temporibus, cum Astronomia tantum progressa est, jure possit quispiam affirmare, inter naturalia phænomena referendam esse fulgidam Crucem supra Solem in aere suspensam, cum epigraphe, *In hoc vince*, quod Eusebius, Philostorgius, Sozomenus, aliique testantur innumeri: quibus potissimum verbis ad Christianam Religionem amplectendam Imperator impulsus est; & quorum fidem insequenti anno ex eo prælio, quod cum Romani Imperii hoste commisit, parta victoria comprobavit.

3. Sacrorum in Palæstina locorum Sanctitatem omni studio Hadrianus Imperator pollui, Christianumque nomen contumeliis onerari curabat. Sunctum propterea Jesu Christi Sepulcrum terra oppleri, Templumque in eo loco Veneri dicatum excitari jussit; ut Christiani, qui ad eum locum, quo Christus Dominus fuerat conditus, devotione tacti venissent, eo se contulisse viderentur, ut inane illius Deæ numen adorarent.

Sacrorum in Palæstina locorum Hadriani Imperatoris studio polluta Sanctitas.

4. Constantinus Imperator Christianam Fidem amplexus magnificentissimum in eo loco templum extruere statuit; cui ædificando Macarium Hierosolymitanum Episcopum præfecit, Præsidesque provinciarum omnia illi, quæ opus essent, suppeditare jussit. Omne illud opus perficiendum suscepit S. Helena Imperatoris mater, quæ sacris Christianorum jam initiata cum animum suum ad pietatem charitatemque exercendam appulisset, anno 326. fere exeunte, sese contulit Hierosolymam, & loco, ubi Christus Cruci est affixus, iisque omnibus quæ ad ejus Passionem pertinent probe exploratis, Templum, Venerisque simulacrum, quo Calvarius occupabatur, locusque Filii Dei morte & reditu ad vitam consecratus fœde polluebatur, jussit everti; atque inde amota terra, sanctoque detecto sepulcro, ternas ejusdem formæ & magnitudinis reperit Cruces sibi invicem adjacentes.

Tres Cruces a S.Helena effossæ in Calvario.

5. Ex iis quænam illa esset, in quam Redemtor noster fuisset sublatus, omnino erat incompertum. S. Ambrosius *in funere Theodosii* conjecit, Crucem, cui Christus fuerat affixus, cognitam esse

Vera Christi Dñi ex tribus illis Crucibus miraculo cernitur.

esse ex titulo, *Jesus Nazarenus Rex Judæorum*. Ruffinus vero, Socrates, Sozomenus, & Theodoretus narrat, in re tam dubia Macarium a S. Helena, quid facto opus esset, in consilium adhibitum, divino afflatum numine singulas quasque Cruces ad matronæ cujusdam nobilis corpus, quæ in ipso mortis limine versabatur, admoveri jussisse, Deumque deprecatam esse, ut, cuinam tribus ex illis Crucibus Unigenitus ejus Filius esset affixus, significare dignaretur; ægram, ubi ejus corpori tertia Crux esset admota, valetudini restitutam; id indicio fuisse, in eam Christum Dominum fuisse sublatum. S. Paulinus Nolanus Episcopus in Epistola ad Sulpicium Severum, qua se illi scribit particulam mittere Sanctissimæ Crucis, narrat eam mulierem jam mortuam, ubi primum ejus cadaveri tertia Crux fuit applicita, revixisse. *Postremo* (sunt Paulini verba) *Dominicam Crucem prodit Resurrectio, & ad salutaris Ligni tactum, morte refuga funus excussum, & corpus erectum*. Et consonat Sulpicius Severus Histor. lib. 2. *Duabus prius frustra Crucibus admotis, ubi Christi patibulo attactum est, dictu mirabile! trepidantibus cunctis funus excussum, & inter spectatores adstitit*. Inde quidam existimarunt, duo tum contigisse miracula: alterum mulieris morbo prope confectæ, quæ convaluerit; alterum mulieris mortuæ, quæ revixerit. Verum cæteri omnes vulgo unum tantum miraculum referunt; rem vero ajunt aliter Paulinum narrare, quod ex rumore populi eam acceperit, qui plerumque, quæ gesta fuerint, multis vel sublatis vel additis circumstantiis auget vel minuit.

Non sub Eusebio Papa inventa Crux est sed sub Sylvestro.

6. Verba sunt ex libro Pontificali, qui Anastasio vulgo tribuitur, in vita S. Eusebii Papæ: *Sub hujus temporibus inventa est Crux Domini nostri Jesu Christi quinto Nonas Maji, & baptizatus est Judas, qui & Cyriacus*. Vignolius post vocem *Cyriacus* seu *Quiriacus* legit: *qui eam invenerat*. Sed hanc narrationem multa evertunt; nam neque sedente Eusebio, sed Sylvestro, inventa Crux est, neque sincera ea sunt Acta, quæ Judæorum opera tradunt Crucem esse repertam.

Argumenta, quæ Crucem sub Sylvestro inventam evincunt.

7. Et sane sub Sylvestro Pontifice, non vero sub Eusebio Crucem esse inventam plurima evincunt argumenta. Syriam enim, Eusebio Pontifice, non Constantinus obtinebat, sed Maximinus, qui numquam profecto Christi Domini Crucem investigari, atque ibi Ecclesiam extrui passus esset: præterea Constantinus nondum ea, quam supra memoravimus, cœlesti visione monitus, ne Christianus quidem tum temporis erat; nondum itidem ejus mater Helena Christianam profitebatur fidem; & Macario multo post Hierosolymitana Ecclesia anno 312. tradita fuit. Vid. Baron. ad annum

num Chr. 326. num.42. Pagium in Breviario Romanorum Pontificum tom.1. in vita S. Eusebii; & Binii, Labbei, Ciaconii, Bencini, & Vignolii Notas ad librum Pontificalem in eadem S. Eusebii vita. Quod autem Canonem, qui incipit *Crucis*, de Consecr. distinct. 3. Gratianus tribuat Eusebio, cujus ea sunt verba, *Crucis Domini Nostri Jesu Christi, quæ nuper, nobis gubernacula Sanctæ Romanæ Ecclesiæ tenentibus, quinto nonas Majas inventa est, in prædicto Kalendarum die Inventionis Festum vobis solemniter celebrari mandamus*, nihil negotii facessit: hoc siquidem Decretum falso affingi Eusebio advertit Suarez tom. 1. de Religione lib.2. cap.7. num.2.

8. Acta vero, quæ tradunt, Crucem Judæorum opera esse repertam, rem ita narrant: Helenam Judæos ad se accersitos de nefarie illata Christo nece objurgasse; jussisse paratos ex iis esse quingentos, ut interroganti sibi, ubinam esset Crux Christi Domini, responderent; eam, cum nihil comperiret, eadem de re peritiores quosdam esse percunctatam, quos inter quidam fuit nomine Judas, qui ex traditione patris sui Simeonis filii Zachæi noverat, ubi esset Crux Jesu Christi, quam a patre indicare jussus esset, si quando ea de re interrogaretur; Judam primo detrectasse quod haberet cognitum aperire; in vincula tamen traditum, diutinaque septem dierum fame parere coactum, aliorum quorumdam opera adjutum, effossa terra ternas reperisse Cruces; ex iis Crucem Domini eo miraculo, quo mortuus revixit, cognitam fuisse; Judam denique sacro ablutum Baptismate a S. Eusebio Episcopum consecratum esse, & relicto Judæ nomine Cyriacum appellatum. In Chronicis Hispaniensibus traditur, tanta eum captum fuisse devotione, ut ante pectus in veste Crucis imaginem gestare voluerit: unde ajunt profectos Equestres Ordines, quos qui profitentur, in veste, & in medio pectore Crucis imaginem gerunt. Vide Quaresmium Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. Lib. 5. cap. 20. in fine.

Acta quæ tradunt S. Crucem Judæorum opera esse repertam.

9 Gregorius Turonensis lib.1. cap.34. ubi de Constantino loquitur, eam rem innuit: *Hujus tempore venerabilis Crucis Dominicæ Lignum per studium Helenæ matris ejus repertum est, prodente Juda Hebræo, qui post Baptismum Quiriacus est appellatus.* Sed adversus eam narrationem tot tantasque objecere difficultates Baronius, & Panvinius, ut rejicienda omnino videatur. Bollandistæ ad diem 3. Maji accurate eam examinant, ac denique Acta illa veluti spuria explodunt. Janningus in Apologia, quam posuit in tom.1. Junii num.26. ostendit, Scriptorem historiæ de Inventione Sanctissimæ Crucis, quisquis ille fuerit, loca, tempora, homines, & facta confingere. Et Papebrochius, in

Acta illa veluti spuria a doctissimis quibusque rejiciuntur.

in responsionibus ad P. Sebastianum a S. Paulo part.1. respons. ad art.1. §.7. accusatus quod Breviarium Romanum in eo, quod ad S. Crucis Inventionem pertinet, impugnasset, rejecisse, sibi Gelasio Papa praeeunte, qui in Can. *Sancta Romana* dist. 15. hoc de ea historia tulit judicium: *Item scripta de Inventione Dominicae Crucis, & alia scripta de inventione Capitis Beati Joannis Baptistae novellae quidem relationes sunt, & nonnulli eas Catholici legunt; Sed cum haec ad Catholicorum manus pervenerint, Beati Apostoli Pauli praecedat sententia: Omnia probate, & quod bonum est, retinete*. Decretum hoc Gelasianum egregie defendit Fontaninus in Antiquitatibus Hortae in append. eoque usus est Schelstratius in Notis ad librum Pontificalem in vita S.Eusebii ad confutandam historiam de Cruce Hebraeorum opera inventa. Eamdem ingreditur viam Tillemontius Not.3. ad vitam S. Helenae, ubi advertit, hanc historiam illo fulciri posse argumento, quod ille Judas Cyriacus, seu Quiriacus Hierosolymae Episcopus in omnibus fere Martyrologiis reperitur adscriptus, & honore, quo Sanctos veneramur, tamquam Patronus colitur Anconae, e cujus Episcopatu Clementis XII. beneficio ad Metropolitanam Bononiensem Ecclesiam quondam translati fuimus. Illud quoque addit, non abesse a verisimili, alium quemdam fuisse Cyriacum, qui Hierosolymae martyrium passus sit, & cujuspiam alterius Civitatis Episcopus fuerit; ejusque sacra Lipsana Anconam a Placidia Augusta, ut creditur, esse delata.

Retinenda historia de Inventione Crucis, quae Breviario Romano continetur.

10 Retinenda est igitur prima illa quam attulimus historia, utpote Breviario Romano emendato plane consentiens; cum praesertim firmissimis suffulta sit fundamentis; ex Ambrosio in Concione de obitu Theodosii; Ruffino lib.1. cap.8. S. Paulino ep.31. alias 2. Sozomeno lib.2. cap.1. Nicephoro lib.8. cap.29. Sulpicio Severo Hist. lib.2. S. Cyrillo epist. ad Constantium Imperator. §.3. col.352. op. edit. Maur. ubi haec habentur: *Ac tempore quidem Deo amicissimi, & felicis recordationis Constantini Patris tui salutare Crucis lignum Hierosolymis est repertum, divina gratia viro pietatem recte quaerenti hoc largiente, ut absconditos sanctos locos inveniret*. Et in Eusebii Chronico a Pontaco edito: *Helena Constantini mater Divinis monita visionibus Beatissimum Crucis Lignum, in quo mundi salus pependit, apud Hierosolymam reperit.* Quapropter Bailletus in sua Tabula Critica ad diem 3. Maji num.1. monet, primae adhaerendum historiae; alteram autem, quae Judam Hebraeum commemorat, cujus opera Crux Domini reperta sit, rejiciendam.

11. Sal-

11 Salmasius, Spanhemius, Basnagius, Dallæus, Calvinianarum hominum partium, veritatem historiæ de Inventione Sanctissimæ Crucis prorsus negant; suumque judicium confirmant silentio Eusebii in Vita Constantini: epistolam vero Cyrilli velut spuriam & apocrypham rejiciunt; quæ vero ex Chronico Eusebii attulimus, recens addita esse contendunt: illud vero vehementer urgent, non fieri verisimile, trecentorum spatio annorum Christi Crucem, quodque mirandum magis, binas etiam duorum Latronum sub terra latuisse incorruptas. Hospinianus Tract. *de Origine Festorum Christianorum* pag. 107. non solum negat, Crucem inventam esse sub S. Eusebio Papa, quod nos ipsi paullo ante diximus non esse verisimile, sed insuper eo inclinat, ut totam de Inventione Crucis historiam ex rationibus modo indicatis rejiciat. *Calvinistæ eam historiam explodunt.*

12 Verum ut Cyrilli epistola sit apocrypha, quod contendit Rivetus; ut in Chronico Eusebii ea verba recenter addita sint, quemadmodum putat Scaliger, & Bollandistæ ad diem 3. Maji, quis tanta fuerit confidentia, qui rem tot gravissimorum Scriptorum testimonio confirmatam audeat convellere? Cum præsertim, etiamsi Eusebius revera siluisse de hac re comperiatur, argumentum inde depromtum sit mere negativum, cujus vires plane concidunt, cum alia suppetant veterum & gravissimorum Scriptorum testimonia, qui rem narrant ab alio prætermissam, quæ minime prætereunda videatur; ut optime observarunt Natal. Alexander tom. 4. postremæ edit. Parisien. cap. 6. art. 12. Tillemont. Nota 2. ad S. Helenæ vitam, & Bollandistæ ad diem 18. Augusti § 8. de vita S. Helenæ, num. 76. *Dato autem, non concesso, Eusebium in hac re fuisse pisce, ut ita dicam, mutiorem; an propter silentium unius Eusebii tot alii gravissimi Auctores, qui adeo diserte eam asserunt, falsitatis arguendi sunt? &c. Quibus omnibus addenda est constans, stabilis, ac perpetua Catholicæ Ecclesiæ Traditio. Andreas itaque Rivetus heterodoxus Ministellus commiseratione, seu risu potius vel contemtu dignus est, quando in Critici sui Sacri, ut vocant, specimine adversus inventionem Crucis audacter ac temere ista deblaterat.* Diximus, ut apocrypha sit Cyrilli epistola; nam revera est genuina; quod enim illam Rivetus rejiciat ut spuriam, quia in ea Constantius Augustus laudatur, qui Christi Divinitatem oppugnabat, id quidem nullius est roboris argumentum; Athanasius enim, & Hilarius honorificis sane verbis eumdem Imperatorem appellarunt, tum cum maxime & pertinacissime Catholicam Fidem divexabat, ut bene animadvertit Gravesonus de Myster. & annis Christi p. 452. *Evertuntur argumenta, quæ illi adversus eam historiam gerunt.*

Diximus itidem, ut in Chronico Eusebii ea verba sint addita; nam id quidem non satis exploratum est; reperiuntur enim ea verba in pluribus manuscriptis Codicibus, & multis veteribus editionibus. Adeundus Gretserus, ubi Scaligerum refutat, Florentinius in Notis ad vetus Martyrologium num.3. & Pagius in vita S. Eusebii. Diximus denique, etiamsi Eugenius revera siluisse ea de re comperiatur; nam videre licet apud Bollandistas in vita S. Helenæ ad diem 18. Augusti §.8. Eusebium ejus rei mentionem injecisse in Vita Constantini lib.3. cap.30. ubi Imperatoris affert epistolam ad Macarium, qua quidem epistola probe Continuatores expensa concludunt: *Ut ad Inventionem Crucis revertamur, ob rationes datas videtur nobis probabilius Eusebium hanc indicasse in Epistola Constantini citata*. Cui autem non sit verisimile, trecentorum spatio annorum tres Cruces humo tectas delituisse incorruptas, is Divinam Omnipotentiam videtur circumscribere. Deus enim, cum nollet Crucem Jesu Christi in Ethnicorum manus incidere, vel cum Titus delevit Hierosolymam, vel cum Hadrianus Hierosolymitanum agrum populatus est, eam jacere humi sepultam passus est, & a corruptione defendit, ut impio demum Idolorum cultu deleto, & Christiana religione longe lateque diffusa, salutare Lignum publico populorum cultui proponeretur. Nec quidquam roboris est, quod objicitur, huic rationi locum esse tantummodo, ubi de Christi Cruce sermo sit; omnes enim tres illas Cruces idcirco Deus voluit incorruptas, ut mirabili illi, quod contigit, miraculo fieret locus, cum, ut supra monuimus, ab iis Crux Dominica discreta & agnita est.

Ipsa instituendæ hujus Festivitatis ratio exponitur, & defenditur.

13 Quod si quis interroget, qui Festum diem Ecclesia præscripserit, quo celebraretur Sanctissimæ Crucis inventio, cum hæc historia non nisi humanæ fidei & opinioni innitatur; aut si scire velit, quid demum hac in re tantopere dignum reperiatur, ut ideo Solemnitas fuerit instituenda: respondemus, fidem humanam, & moralem evidentiam satis firma esse fundamenta instituendæ Festivitati. Atque ut exemplo rem declaremus, si Christiani Turcarum copias prælio profligaverint, pro parta victoria Festum indicitur, etiamsi non Fide divina, sed humanæ fidei evidentia ejus rei certi simus, Quod autem quærunt, quid in Sanctissimæ Crucis inventione reperiatur hac Festivitate dignum; respondemus, Inventionem Crucis non esse hujus Festivitatis fundamentum, sed Festivitatis instituendæ occasionem præbuisse. Etenim sola Crux propter Christum, qui ei est affixus, ponitur veluti fundamentum huic Solemnitati. Christus enim objectum est

Reli-

Religionis noſtræ præcipuum, & Crux tamquam noſtræ redemtionis inſtrumentum colitur. Præterea Auguſtinus de Civit. Dei lib.10. cap.4. inter multas alicujus inſtituendæ Solemnitatis rationes, inſigne aliquod Dei benificium non ultimum habere docet locum. *Ei* (Deo) *beneficiorum ejus ſolemnitatibus Feſtis, & diebus ſtatutis dicamus, ſacramuſque memoriam, ne volumine temporum ingrata ſubrepat oblivio*. Et ſane magno Dei beneficio Crux, qua Chriſtus humanum genus redemit, tandiu incorrupta delituit; cumque temporis opportunitas ut eam veneraremur poſtulabat, ejuſdem Dei inſigni beneficio reperta eſt. *Nonne divina manu latuit* (ait D. Paulinus cit. Epiſt.) *ut poſtea inveniretur, cum religioſe quæreretur*? Quiſquis vero conſideret, Hebræis, qui nihil reliqui ſibi fecerunt ad omnem Chriſti memoriam obliterandam, in mentem non veniſſe Crucem comburere, fateatur neceſſe eſt, in omni hac rerum ſerie Omnipotentis Dei dexteram in eum finem omnia ordinaſſe, quem jam innuimus, id eſt eo intendiſſe, nobis ut benefaceret. *Si ad manus Judæorum* (ait D. Paulinus) *omnia contra Fidem Chriſti præcaventium Lignum illud veniſſet, conterendum & exurendum fuiſſet: neque enim in Cruce abolenda negligentes fuiſſent, qui ſignaverant ſepulchrum*.

14. Vetuſtiſſimam hanc eſſe Feſtivitatem ait Micrologus, eamque docet a S.Euſebio inſtitutam in obſervat.Eccleſiaſtic. cap. 55. *Euſebius Papa a B. Petro trigeſimus ſecundus conſtituit, ut omnes Chriſtiani Inventionem S. Crucis quinto Nonas Maji ſolemniter celebrarent*. Eadem affirmat Barius in notitia Romanor. Pontific. Quæ quidem a Frontone riſu excipiuntur in Notis ad Calendarium Romanum ante nongentos annos ſcriptum, in quo cum nullam viderit ad diem 3.Maji Feſtivitatem de Crucis Inventione notatam, hæc ſcripſit: *Hic tertia Maji nulla mentio Inventionis Sanctæ Crucis. Antiquam hanc celebritatem credit Pamelius ob illa, quæ ait Micrologus: ſed qui animum adverterit ad ea, quæ dicit Micrologus, videbit ad fabulam eum alludere. Hujus etiam nulla mentio apud Græcos. Itaque nonniſi poſt annum a Chriſto 720. cœpit celebrari*.

Quo tempore inſtituta fuerit hæc Feſtivitas.

15. Alludit Micrologus ad Decretum S. Euſebii a Gratiano relatum de Conſecr. Diſt. 3. & ad ejuſdem Pontificis Decretalem; quæ tamquam ſpuria rejicitur, quemadmodum ſupra docuimus, & ut expendit Ciaconius in Vita S. Euſebii. Quamobrem in hac re omnino Frontoni ſubſcribimus. Quod vero ad hujus celebritatis originem pertinet, cum eo ſentire non poſſumus. Nam in veteri Occidentalis Eccleſiæ Martyrologio, quod Hieronymo tribuitur, & a Florentinio eſt editum, hæc leguntur ad diem 3. Maji:

Spurium Euſebii decretum, quo Micrologus utitur ad vetuſtatem huic Feſto aſſerendam.

Notata eſt hæc ſolemnitas in Martyr.D.Hieron. edito a Florentinio.

Maji: *In Hierosolyma Inventio S. Crucis Domini Nostri Jesu Christi ab Helena post Passionem Domini anno 233. regnante Constantino Imperatore*. Si quis vero dicat, ea verba Martyrologio posteriori ætate addita esse, dignam sane rem notatu dicit. Si enim hæc Festivitas a Martyrologio abesset, audacter affirmaretur, ad illud usque tempus nondum eam fuisse institutam; si vero, in Martyrologio cum sit adnotata, objicitur illuc posteriori tempore esse inductam, nemo non videt, rem eo esse deductam, ut de ea ne liceat quidem divinare.

Crucis Pars Hierosolymæ locata, Pars Romam missa. Unde originem traxerit ritus ostendendæ Crucis in Feria 6. majoris Hebdomadæ.

16. Bollandistæ referunt Crucis partem S. Macario traditam, ac postea in Templo a Constantino Hierosolymæ extructo locatam esse; alteram Crucispartem Romam ab Helena missam, ut in templo S. Crucis in Hierusalem poneretur; quod Templum in memoriam Crucis, quam in Cœlo viderat Constantinus, ipsa ædificari curaverat. Propterea ajunt, in Orientali Ecclesia nullam oportuisse Festivitatem de Inventione Crucis instituere, cum magnum illud Templum excitandum esset, quo extructo, statim pia illa cœpit consuetudo, ut certis quibusdam diebus solemnibus, ac præsertim Feria sexta in Parasceve magno concursu advenarum S. Crucis lignum spectandum populo exhiberetur. Atque inde, quod alibi monuimus, ea, qua nunc utimur disciplina profecta est, ut in Divinis Feriæ sextæ Majoris Hebdomadæ Officiis in universali Ecclesia Crux solemniter ostendatur: neque enim ea cæremonia Hierosolymæ ostendendi Feria sexta Crucem proprie dici potest inventio Crucis, sed potius inventæ Crucis adoratio, quemadmodum monuit Bailletus in Hist. hujus diei.

Bollandistarum conjectura de origine hujus Solemnitatis.

17. Pergunt Continuatores Bollandiani in hoc argumento, & vero non absimile existimant, postquam Helena Romam Crucis partem vel misit, vel e Palæstina rediens ipsa secum tulit, & in Basilica S. Crucis in Hierusalem collocavit, in hac primum Ecclesia Festivitatem Inventionis S. Crucis celebrari cœpisse, atque inde a summis Pontificibus in alias Romæ Ecclesias invectam esse, unde tandem ad universalem Ecclesiam permeaverit. Sane de ea mentio fit in Sacramentario, & Antiphonario S. Gregorii. Quod autem absit a Calendario Frontonis, haud ita improbabile est, ante Calendarium S. Gregorii illud esse conscriptum. Vetera vero Sacramentaria, & Martyrologia, quæ hanc Festivitatem commemorant, reperias apud Florentinium in Notis ad Martyrologium ad hunc diem, & apud Martene cap.32. num.16. Quomodo autem paullatim hæc Solemnitas ad universam Occidentalem Ecclesiam permanaverit, ostendit Bailletus in Hist. hujus diei.

18. Sed

18: Sed ut ad medii ævi tempora descendamus, in priori Gregorii XI. vita, quam Bosquetus, & Baluzius edidere, Pontificem illum jussisse comperimus componi non modo Inventionis, sed Exaltationis quoque S. Crucis Officium, de qua solemnitate alibi nobis erit sermo. Ejus Officii Auctorem fuisse Petrum Senogalliensem Episcopum tradit Bailletus; quod quidem ex eo verisimile fit, quod Petrus Amelius fuerit Urbani Sacrista, deinde Gregorii XI. Pœnitentiarius, & Senogalliensem Ecclesiam ad annum usque 1367. gubernaverit, ut videre est apud Ughellium. *Gregorius XI. Officium componi jussit.*

19. In veteri Officio, cujus Auctor Senogalliensis Episcopus, ea continebantur, quæ dudum explosimus de Juda, cujus opera Crux esset inventa. Sed Clemens VIII. cum Officium ad secundæ Classis Ritum promovit, sublatis Antiphonis ad Laudes, easdem, quæ in Festo Exaltationis, recitari jussit; *quia priores historiam continebant dubiam*; verba sunt Gavanti sect. 7. cap. 7. de Festis Maji num. 3. Hanc denique solemnitatem Constitutione edita ex præcepto celebrandam voluit Urbanus VIII. *Sublata inde a Clem. VIII. quæ ex adulterinis Hebræorum Actis desumta fuerant.*

20. Egregie Natalis Alexander Differt. 7. Hist. 8. seculi stultum Paulicianorum errorem confutat, quem rursus a Claudio Taurinensi, a Petrobusianis, & Wicleffistis excitatum novissime Lutherani, & Calvinistæ instaurarunt, adversus cultum, qui Cruci, cui affixus est Jesus; ejusque Crucis imaginibus jure tribuitur. Hîc autem non prætermittendum, voluisse Constantinum in S. Crucis honorem, ne quis deinceps publico supplicio plectendus Crucis patibulo necaretur, ut testantur Sozomenus Hist. lib. 1. cap. 8. & Nicephorus lib. 7. cap. 46. Cum autem contumacissimi Judæi quamdam celebrare cœpissent solemnitatem, qua hominem Cruci affixum cremabant, dictitarentque id facere se in Amani eorum hostis odium, ne Christiani in odium & contumeliam Christi Domini factum suspicarentur; Theodosius junior Imperator hanc legem tulit, quæ est in Codice Justinianæo Tit. de Judæis; sumta ex Cod. Theodos. lib. 16. tit. 8. leg. 18. *Judæos quadam festivitatis suæ die solemni Aman ad pœnæ quondam recordationem incendere, & Sanctæ Crucis assimilatam speciem in contemtum Christianæ Fidei sacrilega mente exurere, Provinciarum Rectores prohibeant, ne jocis suis Fidei nostræ signum immisceant: sed Ritus suos infra contemtum Christianæ Religionis retineant, amissuri sine dubio permissa hactenus, nisi ab illicitis temperarint.* *Hæreticorum error, qui cultum S. Cruci ademerunt. Lex a Theodosio lata adversus Judæos.*

21. Non modo Crucem, sed Titulum etiam, & Clavos Helena invenit. De Titulo supra, de Clavis par. 2. Tom. 4. de Canoni- *Repertus etiam titulus Crucis. Qui*

de Crucis inventione egregie scripserint

nonizatione verba fecimus, ubi gravem exposuimus controversiam in Sacra Rituum Congregatione agitatam de cultu Coronæ Ferreæ, quæ est Modoetiæ, restituendo; in quam fama est partem clavi, quo transfixus est Jesus, esse insertam. Gretserus tom. 1. suorum operum edit. nuperrimæ Ratisbonensis lib. de Cruce cap. 42. & duobus sequen. accurate scripsit de Inventione Crucis, confutatis Centuriatoribus Magdeburgensibus: alibi autem agit etiam de Festo. In eodem primo volumine inserta est *Apologia pro S. Cruce*, in cujus cap. 3. objectiones Junii ea de re adversus Bellarminum diluit. In volumine 5. lib. 1. de Festis cap. 32. Hospinianum refellit. Post hujus nostri Operis sermone vernaculo a nobis conscripti editionem, prodiit typis Bononiensibus secundæ Partis Tomus tertius *de Cultu Sanctorum*, Auctore Abb. Trombello, cui adiecta est *Appendix de Cruce*, ubi ample & erudite omnis hæc pertractata materia est. Quicquid autem ipsi de hac re paucis explicuimus, in ea appendice, & in citatis Gretseri Operibus magno doctrinæ apparatu confirmatum reperies.

CAPUT XV.

De Festo Transfigurationis Domini, quæ die 6. Augusti celebratur.

Tetius argum. partitio. Quid fuerit Transfiguratio Christi ex Evangeliis.

1. POstridie Nonas Augusti Transfiguratio Christi Domini celebratur. De Jesu Christi Transfiguratione loquuntur Matthæus cap. 17. Marcus cap. 9. & Lucas cap. itidem 9. Atque ut via & ratione procedamus, quæremus primo, quid fuerit Transfiguratio: quomodo, quando, ubi contigerit, quænam ejus fuerit causa, quæ circumstantiæ; postremo hujus solemnitatis originem aperiemus. Quid Transfiguratio fuerit, explicat Matthæus cap. 17. v. 2. *Transfiguratus est ante eos: & resplenduit facies ejus, sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix.* Marcus cap. 9. *Transfiguratus est coram ipsis: & vestimenta ejus facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.* Denique Lucas cap. 9. v. 29. *Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera, & vestitus ejus albus & refulgens.*

Nihil faciem Christi fuisse immutatam, sed micanti splendore coruscasse apparet ex Evangelio.

2. Quibus Evangelistarum verbis intelligimus in Transfiguratione Christo nihil ex faciei lineamentis immutatum esse, sed faciem tamquam Solem coruscasse. Quamobrem Hieronymus in illud Matthæi caput: *Ubi splendor*, inquit, *faciei ostenditur, & candor describitur vestium, non substantia tollitur, sed gloria commutatur. Certe transformatus est Dominus in eam gloriam,*

qua

qua venturus est postea in Regno suo. Transformatio splendorem addidit, faciem non subtraxit.

3. Quamquam autem de solius faciei & vestium splendore loquuntur Evangelistæ; tamen cum transfiguratum esse dicant, existimare licet, ejusmodi splendore non faciem tantum, sed totum corpus coruscasse, sacrosque Scriptores, cum faciem memorant, corpus omne significare voluisse, ut docet idem Hieronymus epist.61.adversus Joann. Hierosolymitani errores, cap.10. *Et facies ejus fulgebat sicut sol. Ubi autem facies nominatur, existimo, quod & cætera membra conspecta sint.* Quem locum ad hanc rem etiam attulimus in lib. 4. de Canonizat. par. 1. cap. 26. num. 11.

Existimare licet, non modo faciem, sed universu Christi Corpus splendore circumfusum.

4. Transfiguratio autem quo pacto contigerit, sive quod idem est, unde splendor ille manaverit, explicat D.Thomas in 3.par. qu.45. art. 2. Itaque docet, claritatem corporis Christi in Transfiguratione derivatam fuisse ab ejus anima, tum ob Divinitatem, cum qua hypostatice jungebatur, tum propter gloriam, qua jam inde a conceptione sua fruebatur. Quod autem a principio conceptionis animæ gloria ad corpus non redundaret, factum id esse ait ex divina dispensatione, ut in corpore passibili Christus Redemtionis nostræ mysteria adimpleret. Cum igitur numquam ea potestate Christus caruerit transfundendi in corpus animæ gloriam, eam potestatem in Transfiguratione exercuit: *Non tamen per hoc ademta est Christo potestas derivandi gloriam animæ ad corpus. Et hoc quidem fecit quantum ad gloriæ claritatem in Transfiguratione.*

Quo pacto contigerit Transfiguratio ex D. Thoma.

5. Illud tamen discrimen inter claritatem corporis glorificati, & claritatem corporis Christi Transfigurati intercedebat, quod glorificati corporis claritas est qualitas immanens; claritas vero in Transfiguratione Christi corpus afficiebat per modum qualitatis transeuntis, ut docet D. Th. loco cit. *Nam ad Corpus glorificatum redundat qualitas ab anima, sicut qualitas quædam permanens Corpus afficiens: unde fulgere corporaliter non est miraculosum in corpore glorioso. Sed ad Corpus Christi in Transfiguratione derivata est claritas a Divinitate, & Anima ejus non per modum qualitatis immanentis & afficientis ipsum corpus, sed magis per modum passionis transeuntis, sicut cum aer illuminatur a sole: unde ille fulgor tunc in Corpore Christi apparens miraculosus fuit, sicut & hoc ipsum, quod ambulavit super undas maris.*

Discrimen inter claritatem corporis glorificati, & splendorem Christi Transfigurati.

6. Duplex vero in Transfiguratione fuit miraculum: alterum, quod non usque a Conceptione Corpus Christi spendidum fuerit, & effusio gloriæ ab anima Christi in Corpus, cui tam-

Duplex in Transfiguratione miraculum.

quam immanens qualitas inhærere debuerat, impedita fuerit: Alterum, quod idem Corpus, quamvis passibile, in Transfiguratione splendidum fuerit; & quamvis Deus naturæ Auctor statuisset, ne gloria animæ Christi, dum esset in hac vita, ad corpus pertingeret, ut ejus cruciatibus & Passione humanum genus redimeretur; tamen voluit, ut in Transfiguratione ad faciem, manus, pedes, & cætera membra gloria animæ permearet: ut docuimus lib. 4. de Canonizat. par. 1. cap. 26. num. 12.

D. Matthæi locus, ex quo elici posse videtur tempus, quo contigit Transfiguratio.

7. Dixerat Dominus Jesus Discipulis, sibi Hierosolymam proficiscendum, plurimos subeundos cruciatus, & mortem oppetendam, ac post triduum se rediturum ad vitam, eosque ad Crucem subeundam est cohortatus, æternamque vitam per contemptum vitæ hujus consequendam. *Exinde cœpit Jesus ostendere discipulis suis, quia oportet, eum ire Hierosolymam, & multa pati a senioribus & Scribis & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere*, & quæ sequuntur apud Matthæum cap. 16. v. 21. cui consonant Marcus cap. 8. & Lucas cap. 9.

Videtur Christus paullo ante Passionem transfiguratus. Dissensus aliquis apparet inter Evangelistas.

8. Ex quibus colligi videtur, Transfigurationem haud multo ante Pasionem contigisse, ut advertit Baronius. Narrat Matthæus cap. 17. v. 1. post dies sex assumsisse Jesum secum Petrum, Jacobum, & Joannem, & in excelsum montem adduxisse, ubi postea transfiguratus est: *Et post dies sex assumit Jesus Petrum & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & deducit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos*. Ad eundem modum Marcus cap. 9. v. 1. *Et post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis*. Verum Lucas cap. 9. v. 28. octo dies, non sex, inter illum Christi sermonem, & Transfigurationem interjicit. *Factum est autem post hæc verba fere dies octo, & assumit Petrum & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem, ut oraret, & facta est, dum oraret, species vultus ejus altera, & vestitus ejus albus & refulgens*; quæ pugnare videntur cum aliis Evangelistis.

Ostenditur Evangelistarum Concordia.

9. Sed omnis tollitur difficultas: nam ut bene advertit S. Augustinus de Consensu Evangelistarum lib. 2. cap. 56. Matthæus, & Marcus neque ipsum diem, quo Christus eum ad Discipulos sermonem habuit, neque diem, quo cum iis se ad montem contulit, numerant; Lucas vero utrumque cum sex aliis diebus conjungit; ex quo fit, ut ii sex tantum dies referant, Lucas autem octo. Vide Lamy Concord. Evangel. lib. 4. cap. 19.

Qui Mons ille fuerit, ubi transfiguratus est Jesus.

10. Quinam vero Mons ille fuerit, ubi transfiguratus est Christus, Evangelistarum tradit nemo. Quidam putant, montem

tem hunc esse Olivarum; quod ex ipsis Evangelistarum verbis rejici posse videtur, qui montem illum excelsum fuisse dicunt; Mons vero Oliveti tumulus potius erat, quam mons. Alii putant, eum montem haud multum abesse a Lacu Genesareth. Nos vero cum Hieronymo, Cyrillo Hierosolymitano, & Damasceno Transfigurationem in Monte Thabor existimamus contigisse, ut etiam diximus de Canonizat. lib.4. par.1. cap.26. num.9. Scribit Nicephorus Eccl. Hist. lib. 8. cap.30. in eo Monte a S. Helena in honorem trium Apostolorum, qui Transfigurationi adfuerunt, Templum fuisse extructum. Josephus lib. 4. cap. 2. narrat, multos post annos quamdam veluti arcem in eodem Monte Judæos excitasse, qua se adversus Romanos tuerentur. Et Innoc.III. Epistola ad Christianos pro Terra Sancta recuperanda testatur, Saracenos ad Christiani nominis injuriam arcem ibi ædificasse, qua vicinæ urbis Aconis potiundæ sibi munirent viam. Verum *in præsentia omnia fere diruta*; sunt verba Quaresmii Elucidat. Terræ Sanctæ lib. 7. cap. 2. tom. 2.

Decuit Christum transfigurari ex D. Thoma.

11. Decuisse ut Christus transfiguraretur, probat D.Th. 3. p. qu.45, art. 1. & egregie advertit, æquum fuisse, Christum Discipulos suos de Passione sua monitos cohortatum ad subeundos labores, cruciatus, & necem, terminum etiam iis innuere, quo per eas acerbitates perventuri essent; quemadmodum si quem ad iter aliquod asperum suscipiendum adhortemur, loci amœnitatem, quo tendit iter, illi solemus commonstrare. Non animæ solum gloriam, qua vel a primo conceptus sui momento præditus erat, sed etiam Corporis per passionem suam consequi Christum oportebat. *Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Lucæ cap.ult. Eos quoque, qui passionis suæ sequerentur exemplum, ad hanc gloriam vocabat: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei*. Actor. cap. 14. Inde igitur eruitur, quæ Transfigurationis fuerit causa; scilicet ut specimen ejus gloriæ exhiberetur, quam adepturi essent ii, qui propter Christum labores adirent, ac mortem oppeterent, ut concludit idem S. Doctor.

Cur Christus non omnes, sed tres tantum Apostolos secu duxerit.

12. Transfigurationis loco, tempore, & causa explicatis, reliqua persequamur, quæ quasi quædam adjuncta eam comitantur. Tres tantummodo, ut diximus, discipuli adfuere, Petrus, Jacobus, & Joannes, quos Dominus Jesus secum adduxerat. Illud quæritur, quamobrem non omnes secum adduxerit, sed tres illos tantum ex omnibus elegerit. D. Thomas loco cit. art. 3. ad quartum ait, tres solummodo a Christo adductos Transfigurationis fuisse testes, quia non omnibus profunda mysteria

ſunt revelanda, ſed paucis quibuſdam, qui ea cæteris omnibus enuncient. Selecti vero ex omnibus Petrus ob præcipuum ejus in Jeſum Chriſtum amorem, & ob excellentem ejus poteſtatem ab illo ſibi tributam; Joannes ob amorem, quo eum Chriſtus Dominus complectebatur, ob ejus virginitatem, & Evangelicæ doctrinæ excellentiam; Jacobus *propter prærogativam martyrii*, ut ait idem S. Doctor, ſeu, quod idem eſt, quia primus Apoſtolorum propter Jeſum mortem perpeſſus eſt; ut apud Baronium ad ann. Chr. 44. num. 1.

Iidem tres Apoſtoli teſtes mœroris Jeſu in Gethſemani.

13. Iidem tres illi Apoſtoli tamquam teſtes vocati ſunt mœroris, quo correptus eſt Jeſus in horto Gethſemani. *Et aſſumto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe*, Matth. cap. 26. v. 37. fratres enim erant Jacobus & Joannes, quorum pater Zebedæus, eodem Matthæo teſte cap. 4. v. 21. *Vidit alios duos fratres Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia ſua, & vocavit eos.*

Cur adhibiti in Transfiguratione Teſtes Moyſes, & Elias.

14. Narrant Matthæus, Marcus, & Lucas in Transfiguratione Chriſto adſtitiſſe Moyſem, & Eliam cum eo loquentes. Qua in re quæritur, cur in Transfiguratione duo ſint adhibiti teſtes ex veteri Teſtamento? D. Thomas loc. cit. art. 3. eam affert rationem, *quod ad gloriam æternæ beatitudinis adducuntur homines per Chriſtum, non ſolum qui poſt eum fuerunt, ſed etiam qui eum præceſſerunt*. Quæritur itidem, cur ex omnibus, qui ſunt ex veteri Teſtamento, Moyſem, & Eliam Chriſtus teſtes adhibuerit gloriæ ſuæ; & idem S. Doctor eodem loco *ad tertium* ex Chryſoſtomo ſex rationes affert; quas inter ea ſane videtur optima, quod Moyſe, & Elia cum Chriſto loquentibus de futura ipſius Paſſione & morte, *dicebant exceſſum ejus, quem completurus erat in Hieruſalem*, Diſcipulorum animi confirmabantur; inductique ſunt propterea duo illi Prophetæ, quia alter Pharaoni, Alter Achabo non ſine vitæ periculo reſtiterunt.

An hi eſſent proprio præditi corpore.

15. Quæritur denique, an Moyſes, & Elias proprio præditi eſſent corpore; an corpus apparens aſſumſerint; & quonam demum indicio a tribus Apoſtolis cognoſci potuerint. Quod attinet ad Eliam, cum fide divina compertum habeamus, illum in terra cœleſtem vitam degere, ab Angelo quodam par eſt credere illum inde ubi erat in Thabor eſſe translatum. De Moyſe vero, qui certe mortuus erat, Deuteron. cap. 34. verſ. 5. res eſt minus explorata. Quidam putant, animam corpori ejus adjunctam; eumque poſt Transfigurationem rurſus mortem obiiſſe. Ita Scotus in 4. ſentent. Diſt. 43. qu. 2. art. 1. *Moyſes in Transfiguratione*

tione Domini resurrexit secundum veriorem opinionem, quæ est Hieronymi super Matthæum cap. 17. nam postquam Evangelista ait, apparuisse illic Moysem, non satis est, ut apparuerit in corpore aereo, ut quibusdam placet, quia non esset ille Moyses, nisi in suo proprio corpore, cui anima uniretur, apparuisset: & tamen non dubitatur, quin postea fuerit mortuus; quia absurdum esset concedere, Moysem in vitam perpetuam prius Christo resurrexisse. Idem docet Suarez tom. 2. in 3. par. qu. 45. art. 3. disp. 32. sect. 2. Sed nos libentissime D. Thomæ subscribimus, qui Moysis animam docet, quemadmodum Angeli solent, per assumtum corpus apparuisse, cit. art. 3. *ad secundum*. Unde autem Apostoli indicium habuerint, eos, qui cum Christo loquebantur, esse Moysem, & Eliam, illud esse potuit, vel quod eos Christus suo quemque nomine appellaverit, vel quod eorum quænam fuerit facies, Apostoli a majoribus suis acceperint; verisimile enim est, quemadmodum apud nos est aliqua de alicujus Apostoli facie in Ecclesia traditio, ita apud Hebræos Moysis, & Eliæ faciem traditione cognitam fuisse. Vide Calmet in cap. 17. Matth. num. 3.

Verba D. Petri in Transfiguratione expenduntur. Pulcre D. Ambrosius de illis judicavit.

16. Narrat Matthæus cit. cap. 17. v. 4. Petrum postquam apparuere Moyses, & Elias, dixisse: *Domine bonum est, nos hic esse: si vis, faciamus hic tria Tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum*. Et consonat Marcus cap. 9. v. 5. qui hæc addit: *Non enim sciebat* (Petrus) *quid diceret; erant enim* (Apostoli omnes) *timore exterriti*. Idem refert Lucas cap. 9. v. 33. *nesciens quid diceret*. Ea vero Petrus dixit verba, ubi vidit Moysem, & Eliam illinc discedere: *Et factum est, cum discederent ab illo, ait Petrus ad Jesum &c.* verba sunt D. Lucæ. In eum modum loquutus est Petrus, quia ad illud spectaculum lætitia abreptus & gaudio, putabat, se posse Moysem, & Eliam retinere, ne abirent; neque consideravit, nihil sanctissimis illis æternæ gloriæ candidatis opus esse tentoriis, seu mapalibus ex frondibus ramisque contextis; nonnisi post mortem introeundum Christo in eam permanentem gloriam, de qua cum Moyse, & Elia loquebatur; nec prius discipulos eam gloriam consequuturos, quam plurimos labores exantlassent. Si verbis textus hæreamus, videtur Petrus interrogatus a Christo ea verba respondisse: *Respondens autem Petrus dixit ad Jesum*. Sed Hebraicæ linguæ periti observant, *respondere* idem esse, ac *dicere* apud Hebræos. Quod vero Petrus non sui compos esset, cum ea loquutus est, putat Origenes, illum maligno afflatum spiritu in ea verba erupisse. Chrysostomus existimat, Petro tum defuisse supernaturale illud lumen, quo Christi Divinitatem agnoverat. Contra Tertullianus arbitratus est, Petrum

trum in ecstasim raptum; quas opiniones omnes recenset Calmetus in cap. 17. vers. 5. Matthæi. Pulcherrima vero est D. Ambrosii animadversio in Lucam cap. 9. Petrum videlicet a vivido ingenio & devotionis suæ ardore abreptum fuisse, quod nesciret, quonam alio demum pacto gratum animum, & amorem suum in Deum declararet. *Non inconsulta petulantia, sed præmatura devotio fructum pietatis accumulat. Nam, quod ignorabat, conditionis fuit; quod promittebat, devotionis.*

Vox de nube: Hic est Filius meus dilectus &c. *Locus ex 2. Epistola D. Petri explanatus.*

17. Moyses, & Elias jam inde abierant, ut bene animadvertunt Chrysostomus, Theophylactus, & alii; necdum Petrus loqui desierat, cum ex nube fulgida Dei vox erupit, qui Christum dixit Filium suum esse dilectum, animum propterea ad ejus dicta attenderent. *Adhuc eo loquente ecce nubes lucida obumbravit eos; & ecce vox de nube dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.* Verba sunt S. Matthæi cap. 17. cum quo consentiunt Marcus & Lucas cap. 9. Id ipsum attigit D. Petrus Epist. 2. cap. 1. v. 16. *Non enim doctas fabulas sequuti notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem & præsentiam, sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim a Deo Patre honorem & gloriam, voce delapsa ad eum hujuscemodi a magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite: Et hanc vocem nos audivimus de Cœlo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto; & habemus firmiorem propheticum Sermonem, cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris.* Loquitur ibi S. Petrus de Christi Transfiguratione. Profitetur, se non doctas fabulas, idest non callide excogitatas venditare. Refert vocem æterni Patris, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipsum audite.* Quæ verba etsi absunt a Græcis Codicibus, tamen in omnibus Latinis vulgatæ editionis reperiuntur. Ac testimonium ea de re tres perhibent Evangelistæ, quibus Spiritus Sanctus voluit, ut veluti quartus Evangelista, accederet S. Petrus, quo Transfiguratio Christi cum omnibus, quæ eam circumstetere, testatior fieret & illustrior. Idem Apostolus ait: *Habemus firmiorem propheticum sermonem*: quod quidem magnam difficultatem parit. Certissimum enim est Dei Patris loquentis testimonium; nec minor Apostolorum in re aliqua testanda, quam Prophetarum fides; ut ægre intelligatur, quanam demum ratione D. Petrus plus auctoritatis tribuat dicto Prophetarum, quam ipsius Dei Patris voci, & Apostolorum testimonio.

Cur eam vocem audiri Deus volue-

18. Verum, quod observat Estius ad hunc locum, S. Petrus ad Judæos scribebat; quos cum vellet confirmare, primo vocem

Dei

Dei Patris de Cœlo auditam affert; deinde illam testimonio suo, aliorumque duorum testimonio confirmat: & quoniam majorem esse noverat apud Hebræos Prophetarum existimationem, quam Apostolorum, postremo loco Prophetarum testimonium profert, forsan ad illa Psalmi respiciens, *Filius meus es tu: Ego hodie genui te*. Quamobrem D. Augustinus sermone 43. alias 27. *De verbis Apostoli* cap. 4. acute observat, non dixisse Petrum, Prophetarum sermonem meliorem esse, sive veriorem, sed certiorem. *Certiorem sane dicit; certiorem, non meliorem, non veriorem*. Et certiorem quidem firmioremque non in se, sed habito respectu ad auditores. *Quid est ergo, certiorem, nisi in quo magis confirmetur auditor*? Ut autem ad historiam regrediamur, non prius audiri voluit vocem suam Deus, quam Moyses, & Elias abiissent, ut perspectum esset omnibus, se de Christo tantum loqui. Deum sæpe legimus in Veteri Testamento in nube se conspicuum exhibuisse, atque inde esse loquutum. Hoc modo in Tabernaculo cum Moyse, & in Templo cum Salomone sermonem habuit; in Testamento novo nube obvolutus ad Cœlum ascendit, & in nube itidem redibit judicaturus vivos, & mortuos. Sed quæ in Veteri Testamento Dei præsentiam indicabat, atra nubes erat; status enim rerum erat ejusmodi, ut umbræ omnia essent & figuræ, omnia plena formidinis: nubes vero, cui Deus, & Christus insidet in Testamento novo, lumine & fulgore micat; omnia enim in eo statu sunt, ut undique illustratæ veritatis lumen affulgeat, amor & dilectio cuncta moveat & gubernet. D. Thomas cit. quæst. 45. art. 4. rationes affert, cur Deus voluerit suam vocem in Filii sui Transfiguratione audiri; super qua re extat etiam Leonis Magni Homilia 94. sane pulcra de *Transfiguratione Domini*.

rit, postquam abierunt Moyses, & Elias.

Vetat Jesus, ne quisquam Apostolorum, quod viderint, enunciarent. Explic. Christi verba de Adventu Eliæ.

19. Evangelica denique de Transfiguratione historia narrat, Discipulorum animos, qui metu essent exterriti, a Christo Jesu esse erectos, vetitumque omnibus, ne quis ea de re, priusquam ipse redisset ad vitam, quidquam enunciaret: *Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat*. Id enim si ante Christi mortem evulgatum esset, observat D. Thomas sequutus Hieronymum art. 3. *ad quartum*, fuisse futurum, ut vel a populis ejus mors impediretur, vel ut rudes & imperiti, qui eum turpissimæ neci deditum in Crucis patibulo vidissent, scandalum paterentur. Narrat S. Matthæus cap. 17. v. 10. Christum fuisse interrogatum a Discipulis: *Quid ergo Scribæ dicunt, quod Eliam oportet primum venire*? Cum quo concordat S. Marcus cap. 9. Communis Judæorum erat opinio, futurum ut Messia prior veniret Elias; quamobrem Tryphon Judæus in Dialogo cum Justino Martyre

tyre profert Judæorum doctrinam, qua probare nititur, nondum venisse Eliam. *Christus siquidem natus est, & alicubi extat; ignotus est, ac ne ipse quidem se ipsum scit; neque potestate aliqua præditus est, donec adveniens Elias illum unxerit, & manifestum omnibus reddiderit.* Credebant Apostoli Christum esse Messiam: quia vero nondum Eliam venisse viderant, ut faceret quod illum facere oporteret, sed apparuisse tantum; propterea interrogarunt: Quid igitur ajunt Scribæ, oportere primum, ut ante Messiam veniat Elias? Quibus Christus ad hunc modum respondit, ut est apud S. Matthæum loc. cit. v. 11. *Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Dico autem vobis, quia Elias iam venit, & non cognoverunt eum; sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis.* Et apud Marcum eodem cap. 9. v. 11. *Elias cum venerit primo, restituet omnia, & quomodo scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur & contemnatur. Sed dico vobis, quia & Elias venit, & fecerunt illi, quæcumque voluerunt, sicut scriptum est de eo.* Eliam, qui venisset, Christus Jesus intelligit Joannem Baptistam, & hunc eumdem intellexerunt Apostoli, ut tradit Matthæus: *Tunc intellexerunt Discipuli, quia de Joanne Baptista dixisset eis.* Eliam vero cum ait esse venturum, Prophetam illum intelligit, de quo scribit Malachias cap. 4. v. 5. *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Sane Joanni Baptistæ jure optimo Eliæ nomen tribui poterat, quia *in spiritu & virtute Eliæ jam venerat*, ut fuse Maldonatus in cap. 17. Matthæi num. 11.

Falso vulgus credit, hanc Festivitatem a Callixto III. institutam.

20. Reliquum est ut de Transfigurationis solemnitate verba faciamus. Institutam eam a Callixto III. vulgus existimat, in nobilissimæ victoriæ memoriam, qua Rex Huniades Turcarum delevit exercitum. Id vero falsum esse ex eo palam fit, quod Bononiæ sexta Augusti die obiit S. Dominicus anno 1221. At Gregorius IX. in ejus Canonizationis Bulla jussit, die quinta Augusti Festivitatem ejusdem Sancti celebrari, ne in illum diem incideret, qui Transfigurationis solemnitati præscriptus erat, ut observat Pagius tom. 3. in Vita Gregorii IX. num. 32. & eruditus vir P. Bremondus in Notis ad Constitut. 108. Gregorii IX. in novo Bullario Frat. Ordinis Prædicatorum tom. 1. pag. 68. Nunc vero S. Dominici Festus dies est pridie Nonas Augusti jussu Pauli IV. Nonis enim Augusti Festus dies celebratur S. Mariæ ad Nives, ut patet ex illius Pontificis Constitutione 13. in eodem Bullario tom. 5. Itaque jussu Gregorii IX. celebranda erat S. Dominici Festivitas quinta die Augusti, quod dies insequens Transfigurationis solemnitati esset addictus. Cum autem Gregorius IX. Callixto III. longe

longe antiquior ſit, manifeſtum eſt falſo affirmari Transfigurationis Feſtivitatem a Callixto eſſe inſtitutam.

21. In Martyrologio ſeu Calendario Hieronymiano apud Florentinium pag. 736. legitur: *Octavo Idus Sixti Epiſcopi, Feliciſſimi, & Agapiti, & Transfiguratio Domini*. Et in Menologio Græcorum juſſu Baſilii Imperatoris edito die ſexta Auguſti Transfigurationis Domini memoria recolitur.

Notatur hæc Solemnitas ad diem 6. Auguſti in Martyrologio Hieronymiano Florentinii, & Græcorum Menologio.

22. Raynaldus ad ann. Chriſti 1457. num. 78. Decretales affert Callixti III. literas, quæ huc ſpectant. Pontifex in ſecreto & publico Conſiſtorio cum Cardinalibus aliiſque Romanæ Curiæ Prælatis *de eorum conſilio inſtituit, ut præter communem, quam de ipſo excellenti miraculo (Transfiguratione Domini) Sabbatho primæ Hebdomadæ quadrageſimalis jejunii, & ſequenti Dominica commemorationem univerſalis facit Eccleſia, propria in honorem ejuſdem Salvatoris ſolemnior per univerſum Orbem, videlicet Octavo Idus Auguſti, quæ eſt ſexta dies ejuſdem, annuatim ab univerſis fidelibus hæc Sacroſancta feſtivitas celebretur*. Idem etiam Pontifex Officium compoſuit; nam in iiſdem literis Decretalibus Indulgentias concedit iis, qui in Vigilia & ipſo Feſtivitatis die ad Veſperas, ad Matutinum, & ad Miſſam, quæ recentiſſime compoſita fuerant, adeſſent. Extat etiam apud Raynald. loc. cit. num. 80. Callixti ad Cardinalem Carvajal in Hungaria & Germania Legatum Epiſtola hujuſmodi: *Bullam Feſtivitatis glorioſiſſimæ Transfigurationis Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, quam edidimus ſimul cum Officio, jam nuper tibi miſimus, ut eam per Civitates & loca decentia tuæ Legationis ſolemniter faceres publicari & obſervari*. Ejus Officii veteribus expunctis Hymnis & Lectionibus primi & ſecundi Nocturni, novas ſubſtituit S. Pius V. ut obſervat Gavantus de Feſtis Sanctorum menſe Auguſto ſect. 7. cap. 10. num. 6.

Locus ex Conſtitutione Callixti III. de Inſtitutione hujus Solemnitatis.

23. Complura Galeſinius affert in Martyrologio argumenta, quibus hanc Feſtivitatem Callixto III. antiquiorem probat; verum Bullæ conquieſcendum eſſe concludit. Callixto tamquam auctori Officium hujus diei tribuit Platina in ejus vita; idem habetur in Vita ejus Pontificis tom. 13. Concil. Collect. Labbeanæ pag. 1391. & apud Cave de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Sæculo Synodali pag. 113. edit. Geneven. 1705. Baronius in Notis ad Martyrolog. die ſexta Auguſti, vetuſtiorem ait eſſe hanc Solemnitatem Callixto, qui tamen Officium de ea recitari juſſerit. Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 5. num. 14. putat, Callixtum hunc feſtum diem, de quo tantum Officium recitaretur, ex præcepto celebrari juſſiſſe. Et Bailletus exiſtimat, Callixtum ad univerſalem Eccleſiam hanc extendiſſe Solemnitatem.

Feſtivitas certe Callixto vetuſtior. Quid Callixtus fecerit amplius, non conſtat inter Scriptores.

Auctoris in ea re sententia. Indulgentiæ a Callixto concessæ.

24 Nos ita concludimus, certum illud esse, ante Callixtum III. in aliquibus Ecclesiis Transfigurationis Festum celebrari consuevisse, & quidem solemniter, ut præter ea quæ supra attulimus, colligitur ex iis, quæ congerunt Thomassinus de Dier. Festor. celebratione lib. 2. cap. 14. num. 19. & Martene cap. 33. num. 17. Deinde dicimus, Sabbatho primæ Hebdomadæ Quadragesimæ, & Dominica consequente in universa Ecclesia Transfigurationem Domini commemorari solitam: in iis enim diebus legebatur Evangelium, quo Mysterium illud continetur; idque jam a Callixti III. temporibus; ut ex verbis apparet ejusdem Pontificis, quæ dudum attulimus, & ex Durando in Ration. Divin. Offic. lib. 4. cap. 22. Postremo dicimus, Callixtum ad divinam opem adversus Turcas implorandam, qui Christianam Rempublicam divexabant, peculiarem Transfigurationis Festivitatem die sexta Aug. in universa Catholica Ecclesia celebrari, Officiumque recitari jussisse, ut ex allatis monumentis, & ipsa Callixti Bulla perspicuum est. Post S. Antoninum, Bellarminum, & Azorium observavit Casalius de Veter. Sacris Christianor. Rit. Rom. edit. ann. 1647. pag. 422. Callixtum III. iis Indulgentiam concessisse, qui in die, quo celebratur Christi Transfiguratio, Officio Divino interfuerint, eodem plane modo, quo concessa illis fuit Indulgentia, qui Officio divino intersint in die Festo Corporis Christi. Et Gretserus de Festis lib. 1. cap. 21. ait, Transfigurationis Festum esse apud Græcos Festum Chori, & Fori; apud Latinos vero Festum Chori dumtaxat; eamque Festivitatem ætate priorem esse Callixto III.

CAPUT XVI.

De Festo Exaltationis Sanctissimæ Crucis die 14. Septembr.

Chosroas Persarum Rex Phocæ bellum infert.

1 Postridie Idus Septembris SSmæ Crucis celebratur Exaltatio. Mauritio Imperatore anno 602. ejusque liberis nefaria Phocæ perfidia interemtis, Chosroas Persarum Rex, quicum Mauritius necessitudine fuerat conjunctus, ulciscendam sibi ratus eam indignissimam necem, bello adversus Phocam indicto, bene rem gessit. Sed cum, sublato tyranno, adversus Heraclium Imperatorem, qui Phocæ successerat, bellum produceret, satis declaravit, suscipiendi sibi belli non ultionem interfecti Principis veram fuisse causam, sed amplificandi regni cupiditatem.

Imperii vires fractæ sub Phoca. Hierosolyma in-

2 Multum sub Phoca de Imperii viribus imminutum; qua usus occasione Chosroas plures Civitates diripuit, multosque in servitutem abductos in diversas Regni Persarum regiones distribuit:

buit: & anno 624. Hierosolymam expugnatam incendit, plurimos Christianos cum Zacharia Patriarcha captos Hebræis vendidit, accessitque tamquam miseriarum cumulus, quod sancta Crux abacta, & in hostium regiones avecta, Cresphonte, quæ urbs ad Tigrim sita est, tamquam pretiosissimum ex omnibus spoliis, quæ Persæ a Christianis retulissent, collocata est.

censa. Crux Christi Christianis erepta.

3 Crux quodammodo captiva ab ipsis tamen hostibus honorifice est habita. Suidas enim testatur in Vita Heraclii, Chosroam ne ausum quidem fuisse illam ex theca, ubi condita erat, amovere; parique apud Persas, qua Hierosolymæ, diligentia & custodia servatam. Multa etiam Deus edidit miracula, quibus complures Infideles admiratione perculsi Christianam amplexi sunt Fidem; pluraque etiam præter naturæ ordinem evenere, quæ incredibilem bonitatem Jesu Christi, & potentiam declararunt, qui in ea Cruce, ut redimeret genus humanum vitam devoverat.

Crux ab ipsis Persis honorifice custodita.

4 Nec, Hierosolyma capta, ab armis Chosroas destitit; sed sese ulterius inferens omnes fere Orientis provincias igne ferroque vastavit; cumque in Africam trajecisset, reliquis Provinciis, quæ ex Romano Imperio supererant, minitabatur. Heraclius, cui pares resistendo vires non suppeterent, a victore pacem petere coactus est. Verum nulla pax conciliari potuit; sive Chosroas agi de ea noluerit, sive, ut a nonnullis traditur, iniquissimas pacis conditiones ferret, quarum ea præcipua, ut Christianorum Fide undique convulsa, Persarum Religio in provincias inveheretur.

Actum frustra de concilianda pace Heraclium inter & Chosroam.

5 Neque tamen Heraclius, licet in ejusmodi angustias compulsus esset, ac militum paucitate laboraret, animo concidit; sed exiguis iis, quas habebat, copiis comparatis, Dei fretus ope, signis collatis, deleto Chosroæ exercitu, pridie Idus Decembris anno 627. maximam victoriam reportavit. Æger tum temporis Chosroas dysenteria laborabat; ac sibi mortem, vel captivitatem veritus, Madarsem, seu Mardesanem, minorem natu filium, quem amabat plurimum, socium imperii sibi adscivit. Id Siroem natu maximum filium ambitione flagrantem eo furoris impulit, ut captum apud Seleuciam patrem in vincula conjecerit, fratrem recens creatum Regem ante os suum trucidari jusserit, diuque miserum parentem indignissime tractaverit usque ad ejus mortem, quæ pridie Kal. Martii 628. contigit.

Heraclius exercitum Persarum fundit. Chosroam Siroes filius in vincula conjicit, fratrem ante os suum obtruncari jubet.

6 Sed cum revolveret animo, quibus artibus regnum adeptus esset, ad illud retinendum alicujus ope, & amicitia sibi opus esse ratus, pacem ab Heraclio petiit. Conditiones Heraclius apposuit cujusmodi victores victis ferre solent: inter eas Crucem

Siroes ab Heraclio pacem petit. Inter pacis conditiones ea dicta est conditio, ut Crucem Siroes redderet.

 Domi-

Domini reddendam. Siroes in eadem argentea theca Crucem Heraclio remisit, in quam Helena conjecerat, ut vidimus cum de Festo Inventionis disseruimus; quosque pater in servitium abduxerat dimisit. In iis fuit Zacharias Patriarcha Hierosolymitanus, qui ad suam rediens Ecclesiam Crucem ipse secum retulit.

Heraclius Constantinopoli lætis acclamationibus exceptus. Ob recuperatam Crucem nummus percussus. Heraclius in Calvario, unde amota fuerat, Crucem collocat.

7 Heraclium multis magnique momenti negociis Constantinopolim revocatum, omnibus lætitiæ significationibus veluti triumphantem populus excepit; percussaque & in vulgus jactata numismata in altera parte cum Heraclii imagine, in altera cum Cruce ab hostibus recepta. Ineunte vere in Syriam se contulit, ut res Orientis componeret; ac in sanctis Hierosolymæ locis reparandis, Ministris Ecclesiasticis præficiendis, eaque Ecclesia multis donis locupletanda plurimum studii pecuniæque consumsit, ut superiorum calamitatum memoriam deleret. Sed Crucem ad Calvarium, unde amota fuerat, volentem reportare, occulta quædam vis retinuit, ut ne unum quidem passum potuerit progredi. Zacharias Patriarcha cum Heraclium vidisset auro & gemmis ornatum: Vide, inquit, Imperator, ne isto triumphali ornatu in Cruce ferenda parum Jesu Christi paupertatem & humilitatem imitere. Tum Heraclius, detractis calceis, ac plebejo indutus amictu, reliquum viæ confecit, & in eodem Calvariæ loco Crucem statuit, unde Persæ asportaverant.

Heraclius pietatis suæ edita exempla hæresi maculavit. Turcis in Imperium ingruentibus, Crucem Constantinopolim asportari jubet.

8 Quæ omnia veræ pietatis Heraclii sane certa fuerunt indicia. A qua tamen paullo post Anastasii Jacobitarum Patriarchæ deceptus consiliis Imperator descivit, & causatus, se Chalcedonensem tueri Synodum velle, Monothelitarum hæresim a Cyro Constantinopolitano, & Sergio Alexandrino Episcopis excitatam propugnavit, qui unam tantum in Christo voluntatem & operationem statuebant. Ac per illa tempora cum se in Fidei quæstionibus immisceret, voluit Deus pœnas ab eo repetere. Mehemeti enim successores Syriam, Ægyptum, & Palæstinam Romano Imperio ademerunt; captamque Hierosolymam tenuere quadringentis & sexaginta tribus annis usque ad Francorum expeditionem, qui eam urbem e barbarorum manu eripuere. Has tantas Heraclius calamitates antea prospexerat; itaque Crucem quadriennio antea Hierosolymæ collatam Constantinopolim asportavit, & in Patriarchali S. Sophiæ Templo condidit. Publicæ salutare Lignum venerationi Fidelium in eadem Ecclesia exponebatur tribus postremis majoris Hebdomadæ diebus; & Feria quidem quinta Imperator, Senatus, Magistratus, & Laici, Feria sexta Imperatrix, viduæ, & reliquæ fœminæ, Sabbatho Episcopus, Presbyteri, & Clerus universus ad eam adorandam se conferebant.

9 Sui-

9 Suidas, Theophanes, & vetusti quidam Rituales libri, quos affert Baronius ad ann. Chr. 628. narrant ea quæ supra retulimus. Eadem etiam narrant Lectiones Officii hujus diei in Breviario Romano; ubi non ex iis, quæ Heraclius gesserit, hanc Festivitatem traxisse originem legimus; sed ortam esse occasionem, ut Festivitas antea jam instituta solemnius celebraretur. *Itaque Exaltationis Sanctæ Crucis Solemnitas, quæ hac die quotannis celebrabatur, illustrior haberi cœpit ob ejus rei memoriam, quod ibidem fuerit reposita ab Heraclio, ubi Salvatori primum fuerat constituta.*

Ex his ortum est, non ut Festivitas institueretur, sed jam instituta ut celebraretur solemnius.

10 Et sane nemo inficiari possit, multo ante Heraclium Exaltationis Sanctæ Crucis Solemnitatem ab Ecclesia esse celebratam. In Chronico Alexandrino habetur: *His Consulibus* (Dalmatio, & Anicio Paulino) *facta sunt Encænia Ecclesiæ S.Crucis a Constantino sub Macario Episcopo Septembris XVII. Inde cœpit Festum Manifestationis S. Crucis*. Ubi advertendum est, mendum irrepsisse in numeros. Cum enim legeretur 14. secunda & tertia nota perperam coiere. Itaque in Græcorum Menologio apud Canisium tom. 2. Lect. Antiquar. ad diem 14. Septembris hæc habentur: *Exaltatio pretiosæ & vivificæ Crucis sub Imperatore Constantino Magno*. Hujus festivitatis meminit etiam, qui paullo post Constantinum vixit Chrysostomus Homil. 51. tom. 1. quam habuit quarto nonas Octobris. *Nondum elapsi sunt dies viginti, ex quo memoriam Crucis celebravimus, & ecce Martyrum memoriam celebramus.*

Multo antea solemnitatem hanc celebratam esse constat.

11 Ex his apparet monumentis, in Orientali Ecclesia multo ante Heraclii tempora Exaltationem S. Crucis in memoriam eorum, quæ Constantino contigerunt, esse celebratam; de quibus ad diem tertiam Maji fuse disseruimus. Idem observavit Baronius in Notis ad Martyrologium ad diem 14. Sept. & Sollerius ad Martyrologium Usuardi. *De illius Festi antiquitate, celebritate, aliisque eodem spectantibus videndi inter cæteros Baronius, & Florentinius, qui merito censent, Exaltationem S. Crucis Heraclio vetustiorem habere originem: &, si Castellano credimus, ducentis & quadraginta annis ante illius Imperatoris tempora saltem Hierosolymis institutam esse. Hinc forte apud Hieronymianos Codices, Bedam, & Rabanum nulla Heraclii facta mentione simpliciter legitur Exaltatio S. Crucis*. Videantur Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 179. Florentinius ad suum Martyrologium, & Martene cap. 34. num. 18.

In Oriente ante Heraclium celebratam docent Baronius, & Thomassinus.

12 Idem de Occidentali Ecclesia testatur Thomassinus de dier. Festor. Celebrat. lib.2. cap.24. *Exaltationem Crucis ejusdem tam*

In Occidente peractam itidem ante He-

tam Latina, quam Græca Ecclesia multo ante Heraclium Imperatorem coluit, quod conspiciendam se præbuerit Constantino. De ea meminit Sacramentarium S. Gregorii; ex quo intelligi potest, ante Heraclium Occidentalem Ecclesiam S. Crucis Exaltationem celebrasse. Sexaginta vero annis post ereptam ab Heraclio e Barbarorum manibus Crucem, Sergium Pontificem narrat liber Pontificalis divinitus afflatum capsam quamdam, quæ in Sacrario Basilicæ S. Petri jacebat, aperiri jussisse. Qua constaret materia, propter vetustatem non potuisse primum cognosci; deprehensam postea argenteam; ibi Crucem repertam esse gemmis ornatam, in qua ejus Crucis magna pars erat inserta, cui Christus fuerat affixus; & ejus Pontificis jussu singulis annis in Lateranensi Basilica ipso Exaltationis die publicæ venerationi exponi solitam. In Usuardi Martyrologio ad diem 14. Septemb. utrumque conjungitur, & quod sub Heraclio, & quod sub Sergio contigit. Eadem Crux in Pontificii Sacelli Sacrario etiamnum asservatur, ut fuse probat Rocca tom. 1. pag. 453. noviss. edit. Neque vero ex iis, quæ sub Sergio sunt gesta, bene inferas, ab eo Pontifice hanc institutam esse Festivitatem: illud tamen eruitur, eo die, quo jam multo ante instituta Festivitas celebrabatur, Crucem publicæ venerationi singulis annis Sergium exponi jussisse. Itaque ut in compendium rem omnem conferamus, in utraque Orientis & Occidentis Ecclesia multo ante Heraclium Exaltatio S. Crucis sub Constantino, 5. Non. Maji, altera, quæ refertur ad ea, quæ gessit Heraclius, postrid. Idus Septembris celebrantur. Id apparet ex Lectionibus, quæ in earum Festivitatum Officia insertæ sunt. Quæ Lectiones leguntur postridie Idus Septembris, eæ emendatæ fuere sub Pio V. & Clemente VIII. qui Exaltationem S. Crucis ad Ritum duplicis majoris extulit, teste Gavanto cap. 11. de Festis Sanctorum mense Septembri num. 14.

raclii tempora apparet ex Sacramentario S. Gregorii. Pars Crucis a Sergio Papa reperta in Vaticanæ Basilicæ Sacrario. Sejuncta Festivitas Exaltationis a Festivitate Inventionis, & sua cuique dies constituta.

Aureus ille nummus Heraclii repertus in ruderibus Basilicæ Lateranensis. Explicatus a Battello Archiepiscopo Amaseno.

13 Aureum numisma Heraclii, quod apud Clementem XI. erat, erudite explicavit Joannes Christophorus Battellus Archiepiscopus Amasenus Dissertatione Romæ edita anno 1702. Nummum illum esse ferunt ex iis, qui reperti sunt in ruderibus Basilicæ Lateranensis sub Xisto V. cum Templum illud proximumque Palatium magnificentius extruere cogitabat. Ejusmodi numismatum idem Pontifex meminit Constitut. 73. ex quibus eximiam colligit Heraclii pietatem in Basilica reparanda, & in Crucis cultu propagando, quam suorum numismatum voluit esse signum, & suorum memoriam triumphorum.

Descriptio ipsius nummi.

14 Est in adversa parte numismatis Heraclii caput diademate cinctum, quod familiare est Cæsaribus circa tempora Constantini.

tini. Supra diadema galea e pinnis assurgit, cui Crux est imposita. Circum Heraclii caput est epigraphe DN HERACLIUS PPA, hoc est, ut explicat Battellus, Dominus Noster Heraclius Perpetuus Augustus. In aversa parte est Crux patibulata. Circa eam legitur VICTORIA AUGUSTA; in inferiori parte sunt hæ litteræ CONOB.

15 Battellus, qui nummum hunc suscepit explicandum, ostendit per eam Crucem patibulatam significari eam victoriam, quam a Persis reportavit. Percussum præterea ait nummum illum cum Cruce commissa & patibulata, ut aliquod mysterium eo veluti Symbolo innueretur, fortasse concors quatuor Evangelistarum historia de Cruce & Passione Christi, ejusque per quatuor Mundi plagas propagatio. Satis autem ex inscriptione VICTORIA AUGUSTA putat ostendi referendam eam Crucem ad Heraclii triumphum post Persas prælio fusos. Litteræ illæ CONOB ex ejusdem Auctoris sententia significant *Constantinopoli obsignata*. Atque huc conferre pauca hæc ex illa Dissertatione opportunum putavimus, dum de S. Crucis Exaltatione dissereremus, ut viri memoriam renovaremus, cujus amicitiam, dum viveret, coluimus, & eruditionem plurimi fecimus. Nec sumus nescii, Ephemeridum Trevoltiensium Scriptoribus mense Augusto 1704. non omnino ejusmodi explicationem probatam fuisse; quam tamen egregie propugnatam reperies in Italicis Ephemeridibus ann. 1715. Tom. 22. quo Lectores remittimus. Quaresmius Elucidat. Terræ Sanctæ lib. 5. cap. 39. tom. 2. Sacellum describit, quo Calvarii montis locus continetur, & testatur ibi ad Australem plagam imaginem esse S. Helenæ cum Epigraphe: *Helena Regina*, cui exadverso ad Borealem esse itidem imaginem Heraclii cum Epigraphe: *Heraclius Imperator*. Illa enim prima Crucem reperit, hic ex infidelium manibus eripuit. Gretserus, & Trombellus, quos citavimus cum de Festo Inventionis Crucis tractaremus, testimoniis veterum Scriptorum abunde congestis, qui tradunt Heraclium Crucem infidelibus eripuisse, eam historiam vindicant ab Hæreticorum calumniis.

Battelli explicatio. De Sancto Sacello, quo Calvarius mons continetur.

CAPUT XVII.

De Festo Die Natali Domini Jesu Christi 25. die Decembris.

1 Nativitas Jesu Christi 8. Kalendas Januarii celebratur, cujus historiam describit Lucas cap. 2. Nos Evangelistæ verba identidem afferemus, atque ea, quæ Sacri adnotarunt ad illa

Totius sermonis institutum & partitio. Editum Cæsa-

ris de censendo Romano Imperio, ex Evangelio.

illa verba Interpretes, exponemus. Deinde de hujus diei solemnitate sermonem habebimus, ac Primæ Operis hujus Parti finem imponemus. Scribit S. Lucas cap. 2. v. 1. *Factum est autem in diebus illis, exiit Edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus Orbis. Hæc descriptio prima facta est a Præside Syriæ Cyrino.*

Cur de hoc censu nihil extet apud profanos Scriptores.

2 De ea descriptione sub Cæsare Augusto nihil reperias apud profanos rerum Scriptores; neque id mirum. Unam enim tantummodo ejus Imperatoris historiam habemus accurate scriptam, cujus pars decem admodum annos complectens, in qua descriptio ipsa contineri debuerat, interiit; ut bene advertunt Casaubonus exercit. in Baronium, Tillemont. Not. 2. ad Vitam Jesu Christi, & Calmetus in cap. 2. Lucæ num. 1. qui sapienter monet nihil de ea posse dubitari, tum quod de ea testimonium habemus Lucæ, tum quod Justinus Apologia secunda, & Tertullianus in Marcionem lib. 4. cap. 7. ejus descriptionis injecta mentione, Ethnicos & Hæreticos ad Acta publica mittunt, quo eo tempore adhuc extabant.

Non Judæa solum censa, sed universum Romanum Imperium.

3 Cum igitur descriptionem, quæ a Luca memoratur, dubitandum non sit factam esse jussu Cæsaris Augusti; & Evangelista scripserit, exiisse Edictum, *ut describeretur universus orbis*, quæritur, num Judæa solum censa fuerit; sæpe enim in sacris paginis universus orbis solam Judæam significat, ut Geneseos cap. 13. *Ecce universa terra coram te est*, & lib. 1. Regum cap. 30. *Qui cum duxisset eum, ecce illi discumbebant super faciem universæ terræ.* Vera tamen sententia est, iis verbis totum Romanum contineri Imperium; quamobrem Hegesippus lib. 2. cap. 9. scribit: *Orbis terrarum, qui Romano Imperio clauditur & definitur.*

Cur ea descriptio a D. Luca dicatur prima.

4 Universi Romani Imperii descriptionem scribit Lucas factam esse a Syriæ Præside Cyrino, eamque fuisse primam. Justinus Martyr in Dialogo adversus Tryphonem, idcirco primam a Luca appellari putant hanc descriptionem, quod tum primum a Romanis Judæa censa sit. Alii existimant, hanc fuisse totius Romani Imperii primam descriptionem, quæ antea, nondum pacato Imperio, fieri non potuerit. Sed de his inferius.

Cyrinus, Cyrenius, Cyrinius, & Kerinius, ut habent Græci Codices, ostendunt illius Præsidis nomen fuisse Cyrinum.

5 In Græcis Codicibus manuscriptis legitur Cyrenio, Cyrinio, & Kerinio; unde oritur quæstio, quodnam tandem sit ejus Præsidis Syriæ nomen, a quo descriptio hæc facta fuerit. Sed utcumque sit de hac controversia levis sane momenti, quisque profecto ex eorum nominum similitudine facile intelligere potest, Præsidis illius nomen fuisse Cyrinum. Majus opus est

cum

cum Lucæ Evangelio profanos Scriptores conciliare, ut fuse disputat Bineus De Natali Jesu Christi lib. 1. cap. 3. num. 7.

6 QuintiliumVarum postremo Herodis anno Judæam gubernasse scribit Tacitus lib. 5. *Post mortem Herodis, nihil expectato Cæsare, Simon quidam regium nomen invaserat. Is a Quintilio Varo Syriam obtinente punitur.* Tertullianus contra Marcionem lib. 4. cap. 19. descriptionem factam esse testatur a Sentio Saturnino: *Sed & census constat actos sub Augusto tunc in Judæa per Sentium Saturninum.* At Josephus lib. 16. Antiquit. cap. 13. & 14. tradit, Saturninum postremo Herodis anno provincia discessisse, quam Quintilius Varus susceperit, & Quintilio successisse Publium Sulpicium Quirinum, qui idem est cum Cyrino. Quam si chronologiam amplectamur, census ille totius Imperii non videtur factus, cum Jesus in lucem editus est, sed post decem ab Herodis morte annos, Archelao Judææ Rege in exilium pulso. Neque enim dubitari posse videtur, Herodem aut anno Christi natali, aut proxime posteriori e vita decessisse. Quamobrem Huetius demonstrat Evangel. prop. 9. cap. 10. num. 9. *Anno ipso*, inquit, *quo natus est Christus Jesus, vel proximo certe obiisse Herodem, optimorum Chronologorum sententia est.*

Difficultas conciliãdi cum Evangel. profanos Scriptores.

7 Ab ea, quæ proposita est, difficultate se ut expediat vir ille omni laude alioqui dignissimus contendit, Sentium Saturninum Syriam quinquennium rexisse; & extremo Præfecturæ suæ tempore de censu per Syriam habendo mandatum a Cæsare habuisse: Censum vero primo in Italia finitimisque provinciis institutum procul dubio fuisse, & censuales tabulas prius Augustum cognovisse, quam in extremis Imperii finibus remotisque locis, ut in Judæa confici juberet. His constitutis, putat Huetius, censum illum in Judæa, a Saturnino extremo suæ Præfecturæ anno cœptum Quintilium Varum continuasse, *qui cum instaret operi, tum natus est Jesus Dominus*: sunt ipsius Huetii verba.

P. Danielis Huetii solutio.

8 Cui sententiæ, quæ Lucæ Evangelio adversatur, minime possumus assentiri. Cyrinum enim, nonQuintilium memorat S. Lucas. Nam quod ait Huetius fieri potuisse, atque id sæpenumero contigisse, ut salva semper ea veneratione, quæ Sacris Codicibus est tribuenda, propter variantes Manuscriptorum Lectiones aliud pro alio nomen irrepserit, id omnino rejicimus: hac enim ratione via quædam nimis lata ad Sanctorum Evangeliorum, & utriusque Testamenti veritatem convellendam aperitur.

Rejicitur, quod sacros codices sollicitet.

9 Petavius & Grotius existimant, Cyrinum in Judæam & in Syriam cum extraordinaria jurisdictione missum, dum eam regeret Provinciam Saturninus vel Quintilius Varus. Idem cum iis

Alia Petavii & Grotii solutio.

sentit Natalis Alexander in cap.2. Lucæ num. 2. licet eos non nominet. Atque hac ratione sane sublata videtur omnis difficultas. Si enim Cyrinus vir Consularis cum potestate extraordinaria missus est ab Augusto, ut censeret Judæam, Saturnino ejus Provinciæ Præside, ecce tibi jam Cyrinus Judæam descripsit, ut scribit Lucas, eaque descriptio vere dici potest facta sub Sentio Saturnino, quod testatur Tertullianus. Ad hæc si illud adjiciamus, duos a Cyrino census actos esse; alterum dum Herodes Rex adhuc viveret; alterum postquam Archelaus in exilium est pulsus; illum tranquillis pacatisque rebus; hunc dum Judas Gaulonita seditione, & turbis omnia misceret; illum extraordinaria, hunc ordinaria potestate, quam factus postea Syriæ Præses Cyrinus obtinebat; facile intelligitur, Josephi Chronologiam cum Luca bene componi, & verum esse, descriptionem a Cyrino factam anno Jesu Christi Natali ante Herodis obitum, ideoque Lucam bene scripsisse; *Hæc descriptio prima facta est a Præside Syriæ Cyrino*, extraordinaria nimirum potestate; idcirco autem Cyrinum ab Evangelista Syriæ Præsidem appellari, non quod in prima descriptione eam Prnvinciam regeret, sed quod postea eam obtinuerit Provinciam, atque jam ejus Præses secundam descriptionem fecerit, quam Josephus commemorat.

Alia Calmeti & Lamy solutio. Sequitur historia ex Lucæ Evangelio.

10 Quæ sane difficultatis dissolvendæ ratio cum Luca optime cohæret. Sed Calmetus in cap. 2. Luc. num. 2. cui haud videtur verisimile, Cyrinum census habendi causa in Judæam cum extraordinaria potestate missum esse, putat omnem summoveri posse controversiam, si verba S. Lucæ: *Hæc descriptio prima facta est a Præside Syriæ Cyrino*, ita explicentur. *Hæc descriptio prima facta est, antequam Cyrinus esset Præses Syriæ*; multosque Scriptores affert secum idem sentientes; atque explicationi ejusmodi contendit Græcam phrasim non adversari, pluribusque locis e Sacra Scriptura collatis, sententiam suam nititur confirmare. Nobis vero ea, quam proxime attulimus, sententia verior videtur, & cum Evangelico textu melius congruere, quam etiam amplectitur Lamy Concord. Evangel. lib.1. cap.9. num.2. *Hæc*, inquit, *descriptio, de qua agitur, facta est sub Cyrino, qui præerat Syriæ: nam alterius descriptionis sub eodem Cyrino mentionem facit Josephus, quam cum factam multis post Hærodis obitum annis scribat, hoc est multis post Christum natum annis, non decet eam habere pro una & eadem*. In Thesauro Dissertationum in Nov. Testam. e Museo Hasei & Ikenii tom. 2. pag. 428. edit. 1732. extat Dissertatio Bartholomæi Christiani Richardi *De Censu Augusti universe indicto*, in qua totam hanc rem Auctor examinat:

minat: at demum sententiam sequitur, quam supra innuimus, de duplici censu, quorum altero Cyrinus extraordinaria, altero Judæam ordinaria censuit potestate; nec aliter putat Sacram historiam cum profanis Auctoribus posse componi; quamlibet autem aliam eorum conciliandorum rationem implicare magis id, quod quæritur, quam expedire. Pergit D. Lucas: *Et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam Civitatem. Ascendit autem & Joseph a Galilæa de Civitate Nazareth in Judæam in Civitatem David, quæ vocatur Bethlehem, eo quod esset de domo, & de familia David, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.*

Disputant Eruditi, quo consilio Augustus censum illum indixerit. Pulcra Lamy verba in hac controversia.

11 Censum illum Augustus fieri jussit non studio cognoscendi qui numerus eorum esset, qui sibi parerent, quemadmodum David, ut suas probe vires metiretur, ut est in lib. 2. Regum cap. 24. v. 2. *Dixitque Rex ad Joab Principem exercitus sui: Perambula omnes tribus Israel a Dan usque Bersabee, & numerate populum, ut sciam numerum ejus.* Sed ideo censeri totum Imperium voluit Augustus, ut & homines cognosceret, & quid in unaquaque Provincia quisque fortunarum haberet, qua quisque in arte se exerceret; atque inde pro cujusque muneris & rei familiaris ratione vectigal certum imponeretur, ut animadvertunt Ambrosius, Beda, Euthymius, & Maldonatus in cap. 2. Lucæ. Quidam vehementer repugnant opinioni eorum, qui putant, ideo censum toto Imperio ab Augusto indictum, ut pro cujusque fortunarum ratione tributum imponeret: Judæos enim suos habuisse Reges, & tunc temporis Herodem imperitasse: ei dumtaxat, non vero Romanis Judæos vectigalia pependisse: illum interdum populo tertiam, interdum etiam quartam tributorum partem remisisse: directe autem ab illo tamquam socio tributum Romanos exegisse. Ita disputat Richardus, & Bineus tract. de Natali Jesu Christi lib. 1. cap. 3. Itaque censum ab Augusto non alia de causa indictum esse uterque Auctor contendit, quam ut omnium hominum, qui Romano parerent Imperio, eorum etiam qui sociis Regibus subjecti essent, constaret numerus, quorum nomina in publicas Tabulas referebantur, ut si quod bellum exarsisset, exploratum haberet Imperator, quem in quaque regione militum delectum habere posset. In hac controversia nullas partes profitemur nos sequi; sed cum Lamy loco cit. num. 1. sapientiam Dei suspicimus sane mirificam, qui homines ita sinit ea facere, quæ sibi facienda censeant, ut eorum res gestæ æterno divinoque numini & consilio obsecundent: quod quidem in hac re luculentissime apparet: nam quæcumque causa

fuerit, qua impulsus Augustus Imperii vires recensere voluerit, certe ex eo censu voluit Deus certissimum extare testimonium, Christum Jesum regio Davidis prognatum sanguine. *Parentes enim ejus* (sunt verba Lamy eod. cap. 9. num. 1.) *Bethlehem profecti, ex qua Urbe oriundi erant, se probaverunt ex familia David: & cum eo tempore, quo venerunt in hanc civitatem, Jesus natus sit, Gentem suam & sobolem in acta Romanorum retulerunt; ex quibus, quoties opus fuit, depromi poterat, Jesum natum esse in Bethlehem ex Parentibus de familia David.*

Joseph & Maria per rectam lineam Davide prognati.

12 Ex eadem Tribu erant eademque stirpe David, Beata Virgo, & S. Joseph, ut est apud Lucam cap. 3. Quin etiam, etsi multi putant Interpretes, S. Evangelistam, qui scribit Josephum esse *de domo & familia David*, duobus verbis idem significare voluisse, alteramque vocem altera explicari; eruditi tamen quidam Critici contendunt, vocem illam *Familia* non tam late patere, ac illa vox *domus* patet; atque illud voluisse Evangelistam, non modo e Davidica stirpe Josephum ortum esse, sed etiam per lineam rectam masculinam Davide Rege prognatum, ac ex eo ordine, qui jus haberet ad Regnum per Salomonem, ex quo Messias erat nasciturus, ut apparet ex lib. 6. Regum cap. 7. vers. 12. & sequen. & cap. 1. Epist. ad Hebræos vers. 17. Videantur Notæ ad Historiam vitæ, doctrinæ, & miraculorum Jesu Christi Urbini editæ 1730. cap. 16.

Joseph & Maria veniunt, censendi causa, Bethlehemum, quæ Civitas erat Davidis gentilitia.

13 Habitabat Joseph cum Sanctissima uxore sua in Civitate Nazareth Galilææ; cumque Augusti mandatum intellexisset, suscepto in Judæam itinere, venit Bethlehem, quæ civitas erat Davidis gentilitia. Unde enim suam quisque trahebat originem, & ubi rem familiarem, bona fortunasque suas haberet, ibi juxta leges Romanorum suum debebat nomen profiteri; sic enim Ulpianus l. 3. Dig. de Censibus: *Is vero qui agrum in alia Civitate habet, in ea Civitate profiteri debet, in qua ager est; agri enim tributum eam Civitatem debet levare, in cujus territorio possidetur.*

Verisimile Mariam pedibus iter illud confecisse.

14 Cum in eo itinere profecto non ita brevi a Nazareth ad Bethlehemum non dicat Evangelista, Beatam Virginem, & S. Josephum veterino aliquo usos esse jumento, verisimile est id itineris pedibus eos confecisse; præsertim cum Spiritus Sancti opera conceptum Filium sanctissima Fœmina gestaret in utero, quem sine dolore in lucem erat editura; ac propterea iis molestiis non esset obnoxia, quibus prægnantes ex viro mulieres conflictari solent; & quod habebat in utero, non modo ipsi oneri non esset, sed eo potius levior fieret & expeditior.

15 In

Quid referretur in Tabulas Censuales.

15 In his censibus suum quisque nomen, & uxoris, & liberorum profiteri debebat, ut referretur in Acta. Cujusque conditio & bona, ut innuimus, describebantur. Nam Romanæ leges propter ætatem interdum tributum remittebant. Neque enim a puellis ante duodecimum annum tributum in Syria pendebatur; ac juxta ejusmodi usum Jesu Christi, B. Virginis, & S. Josephi nomina in censum relata sunt, quemadmodum videre est apud Fulgentium Sermone de laudibus B. Mariæ, apud S. Bernardum in Sermone super verba illa Apocalypsis, *Signum magnum*, & Maldonatum ad cap. 2. S. Lucæ.

Bodini nefaria impietas.

16 Atque hîc insurgit adversus Bethlehemiticum Christi ortum Bodini impietas, qui mendacii Lucam audet nefaria impudentia insimulare. Negat enim, Jesum Christum civem fuisse Romanum; cives autem Romanos tantummodo vocatos ad nomen suum profitendum in censu Cyrini: ex quo ait non posse intelligi, quamobrem Christus esset censendus. Addit scelestus homo, quo quisque habitaret loco, ibi suum quemque nomen profiteri debuisse; quapropter, nec verisimile, nec verum esse, Mariam & Josephum Nazaretho Bethlehemum censendi causa se contulisse; negat præterea fœminas, præsertim vero gravidas & partui proximas in censum venisse; quamobrem nullam esse rationem, cur Beata Virgo tantum iter susciperet.

Bodini profligata sophismata.

17 Bodini sophismata apud Huetium demonstr. Evangel. propos. 9. cap. 10. num. 4. disjecta reperies. Ex uberrimo enim penitioris eruditionis suæ penu depromit vir doctissimus argumenta, quibus ostendit, vectigales etiam, peregrinos, & socios, ac propterea etiam, qui Cives Romani non essent, censos esse; & in lustralibus censibus eo se quemquam conferre debuisse, unde haberet originem; ea vero Livii verba, *præter mulieres*, quibus fretus Bodinus tantopere exultat, ac luculenter demonstrari putat, in lustralibus censibus fœminarum nomina in censuales Tabulas non esse relata, ostendit contrariam omnino sententiam continere; Livium enim non dixisse viros censos esse, non fœminas, sed præter fœminas viros etiam in Tabulas esse descriptos.

An B. Virgo cogeretur Edicto se conferre Bethlehemum.

18 Si cui volupe est totam hanc rem accurate perspectam habere, adeat Huetium in loco citato. Interea nos ad eas quæstiones pertractandas accedimus, quas sacri excitant Interpretes. Neque vero illa quærenda sunt, num B. Virgo Nazaretho se Bethlehemum contulerit; id enim diserte tradit Sacra Historia: neque etiam illud, utrum ejus nomen, & filii, & viri sui in tabulas censuales fuerit relatum; descripta enim fuisse utriusque

que conjugis, & filii nomina, communis sententia est, sed illud examinandum, ipsane iter suscipere coacta fuerit a lege, cum vir ejus Joseph uxoris suæ & filii nomen legitime profiteri potuisset.

Nec fœminæ, nec pueri cogebantur census causa itinera suscipere.

19 Respondet Calmetus in cap. 2. Lucæ num. 4. neque fœminas neque pueros ad suscipienda itinera censendi causa esse coactos; nihil enim necesse fuisse, innumeris & molestissimis suscipiendis itineribus totum prope Imperium commoveri, levissimaque de causa tantos motus excitari.

Quamobrem B. Maria licet gravida Bethlehemum venerit.

20 Ea igitur necessitatis causa rejecta, alii existimant, Beatam Virginem licet gravidam idcirco Nazaretho Bethlehemum venisse, quod cum filia esset unica, & in familia sua hæres, progeniem familiamque suam repræsentare deberet. Hæc vero quibusdam ratio minime arridet. Neque enim exploratum est, eam fuisse unicam filiam, atque, ut unica fuerit, in manu erat viri sui, cui nupserat, quique uxoris nomen præsertim partui proximæ profiteri poterat.

Facta omnia in hac re singulari Dei consilio & numine. B. Virgo Filium enixa Bethlehemi.

21 Quamobrem erectis in Cœlum animis, Divinæ Providentiæ incomprehensibile consilium suspicientes concludamus, cum ex Prophetarum oraculis humani generis Reparatorem Bethlehemi nasci oporteret, mysteriumque Incarnationis Nazarethi jam esset impletum, necessarium fuisse, ut existeret aliqua occasio Bethlehemum adeundi: divino consilio factum esse, ut ea præberetur occasio ab Ethnico Principe, qui universum Imperium censeri juberet. Factum itidem divino nutu ac numine, ut Josephus Bethlehemum venire cogeretur; Beataque Virgo licet partui proxima, nec ulla lege ad illud suscipiendum iter compulsa, illuc se cum viro contulerit, atque Christus Jesus Bethlehemi natus sit; quæ omnia summam Dei potentiam declarant, qui temporum, humanorumque eventuum supremus est arbiter, rerumque omnium dominus. *Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret. Et peperit Filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio, quia non erat eis locus in diversorio.* Verba sunt Lucæ cit. cap. 2. v. 6.

Quo sensu illa verba intelligenda, peperit filium suũ primogenitũ. *Nulla obstetrix.*

22 Verba illa, *Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret*, opinionem eorum suffulcire videntur, qui non eadem nocte Beatam Virginem, qua Bethlehemum pervenerit, sed aliquot post dies suum peperisse Filium existimant. Eorum porro verborum, *peperit Filium suum primogenitum*, sententia est, peperisse Unigenitum Filium suum, quem Evangelista Primogenitum vocat; neque enim quemquam alium filium antea, neque post Beata mater peperit. Æterni Patris Primogenitum,

idest

ideſt unicum filium vocat D. Paulus Chriſtum Jeſum ad Hebræos cap. 1. verſ. 6. & in Veteri Teſtamento ſermo fit de iure primogeniti, ejus videlicet, qui primus omnium natus ſit, ſive unicus fuerit, ſive fratres deinde habuerit. Verba illa, *pannis involvit*, oſtendunt, B. Mariam nullo tactam dolore peperiſſe. Barradius exiſtimat, divinum Infantem ex utero Matris editum humi fuiſſe poſitum, ut nobis humilitatis præberetur exemplum. Franciſcus Lucas putat, B. Virginem in ſuis accepiſſe manibus puerum, veluti maturum fructum ex arbore decerptum. Suarez opinatur exceptum ab Angelis, & in manus Virginis traditum. Scribit B. Birgitta, ipſum Infantem in ſuaviſſimæ Matris ſuæ manus veniſſe; quas opiniones refert a Lapide in cap. 2. Lucæ verſ. 7. Eas ſollicitare nolumus, ac per nos ſua cuique ſit fides; rejicienda vero prorſus eſt eorum ſententia, qui ad hunc partum obſtetricem adhibitam putant, quam dicunt S. Anaſtaſiam fuiſſe. Beata enim mater ab omni dolore vacua, ut diximus, Filium peperit, quem ſuis manibus exceptum pannis involvit, nec cujuſquam alterius manus contrectavere. Vide Baronium ad ann. 1. Chr. num. 6. 7. & 8. Luculentiſſimum eſt etiam adverſus Helvidium Hieronymi teſtimonium: *Nulla ibi obſtetrix, nulla muliercularum ſedulitas interceſſit: ipſa pannis involvit infantem; ipſa & mater, & obſtetrix fuit*. De S. Anaſtaſia fabulam explodit Baronius in Notis ad Martyrolog. ad 25. diem Decembris. Eam enim tertio vixiſſe conſtat ſeculo, & ſub Diocletiano Martyrium eſſe paſſam. Occaſio ejus fabulæ extitit ex commemoratione, quæ de ea fit 25. Decembris die, qui Natalis eſt Jeſu Chriſti; eo enim die martyrii palmam adepta eſt, ac propterea Statio ad ejus Eccleſiam inſtituta fuit.

23. S. Gregorius Nyſſenus *de Chriſti nativitate* loquitur de linteis, ſeu faſciis, quibus Jeſus infans eſt involutus: *Pannis*, inquit, *conſtringitur, qui peccatorum noſtrorum vincula in ſe ſuſcepit*. Narrat Drexelius, extructam olim in ſacrarum honorem faſciarum Baſilicam; & Feſtivitatem ſingulis annis celebrari conſueviſſe; quod auctoritate probat S. Germani Patriarchæ Conſtantinopolitani, & Euthymii Oratione de Faſciis Domini apud Lippomanum tom. 6. ad diem 31. Auguſti. Cum eo conſentit Baronius ad ann. 1. Chriſti; qua in re etſi notatur a Caſaubono, qui vetuſtiora poſtulat teſtimonia, eaque virorum, qui primis Eccleſiæ ſeculis vixerint, teſtantium faſcias Infanti Jeſu ſervatas fuiſſe; tamen duo illi, quos ſupra nominavimus, ſatis eſſe videntur ad fidem affirmandam huic rei, de qua nihil quidquam in ſe recipit Eccleſia Catholica, tantumque fidei per eam unicuique licet piæ

De Faſciis Domini, & rurſus de obſtetricibus.

huic

huic opinioni tribuere, quantum quisque voluerit. De Juvenale Hierosolymor. Episcopo proditum est, ab eo illas fascias Eudoxiæ Augustæ muneri missas; quod Chiffletius *in Christi historia de Linteis Christi sepulcralibus* cap. 28. magni facit; præsertim cum idem testetur Nicephorus. Idem Chiffletius loca commemorat, ubi sacræ fasciæ in plures divisæ partes etiam nunc asservari dicuntur & coli. Vetus extat Romæ Vitrum in Museo Familiæ Victoriæ, quo nati Servatoris Præsepe exhibetur. Sacrum hoc Vitrum Eruditorum virorum judicio circa dimidium 3. seculi creditur fuisse confectum. Illud explicavit Latino Opusculo Eques Franciscus Victorius, pluraque de eo scripsit Antonius Franciscus Gorius in suis Observationibus de Christi Domini Præsepe; ubi num. 9. ostendit, non tam in maxima inopia, quam in summa Christum natum esse munditia: munda a sordibus lintea, mundæ fasciæ, mundissimus etiam miro quodam modo ipse partus, quo Virgo Mater infantem Jesum enixa est. Deinde observat num. 10., Vitro illo exprimi B. Virginem in ipso partus discrimine positam; nullam tamen fœminam apparere, quæ suam in ministerio partus operam locet, cujusmodi imagines in quibusdam medii ævi monumentis præsertim in Ecclesia Græca reperiuntur. Hunc Ecclesiæ Græcæ qualemcunqne ut probet usum, idem Gorius profert Imperatoris Basilii Menologium. Ad id monumentum addimus fores æneas Metropolitanæ Basilicæ Montis Regalis in Sicilia, ubi B. Virgo lecto jacens exprimitur cum aliquot mulieribus, quæ infantem Jesum lavant. Ad idem exemplum vermiculato Emblemate, seu Musivo, ut ajunt, opere Nativitas Christi repræsentatur in choro ejusdem templi. Quæ omnia improbantur, ut docet Molanus de Sacris Imaginibus lib. 2. cap. 27. & Michael de Judice Cassinensis Monachus in descriptione Templi & Monasterii Montis Regalis pag. 86. num. 23. & pag. 160. num. 6. & 7. Quæ de B. Virgine sine dolore, & sordibus scripsimus, abunde probant Baronius loco cit. & Huetius. Quibus quamquam Antonius Bineus lib. 2. de Natali Christi cap. 2. num. 19. futilibus ductus rationibus contradicere audet, dissimulare tamen minime potest, quanti utrumque Scriptorem faciat. Baronium enim appellat num. 2. *Ecclesiasticorum Annalium Conditorem, purpura, & eruditione illustrem*, Huetium vero num. 3. *Eximium, & minus infularum ornamentis, quam incredibili quadam ingenii elegantia, & tersa eruditione conspicuum*.

Oraculum de ortu Christi Bethlehemitico.

24 Jam vero ad majoris momenti quæstiones deveniamus, quæ ad ortus Christi Domini locum, tempusque pertinent. Natus est igitur Jesus Bethlehemi, teste Luca, cujus verba superius

attu-

attulimus, & Matthæo cap. 2. v. 1. *Cum natus esset Jesus in Bethlevem Juda*: atque ita impletum fuit Michææ Oraculum cap. 5. v. 2. *Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit Dominator in Israel*. Illud vero oraculum Hebræi satis habebant cognitum; nam Christo Bethlehemi nato, teste Matthæo loc. cit. Herodes, convocatis Principibus Sacerdotum & Scribis populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur: *At illi dixerunt: in Bethlehem Juda. Sic enim scriptum est per Prophetam*; Michæam intellige.

Duæ Civitates nomine Bethlehem. Michæas cum Matthæo pugnare videtur.

25 Bethlehemum Matthæus vocat Bethlehem Juda; nam in Tribu Juda ea civitas erat. Est etiam alia ejus nominis in Galilæa, in Tribu Zabulon. Michæas vero Bethlehem Ephrata appellat; conditor enim ejus civitatis matris suæ nomen illi indidit. Affert Michææ locum Matthæus in hæc verba cap. 2. v. 6. *Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda: ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Israel*. Ubi verba, quæ Matthæus affert, non eadem sunt cum iis, quæ ex Michæa modo retulimus; imo pugna quædam videtur esse inter utrumque textum; ait enim Matthæus de Bethlehem, *nequaquam minima*, quam contra Michæas *parvulam* vocat.

Eorum textuū conciliandorū ratio quædā.

26 Quidam existimant, verba Michææ, *Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Juda*, admirantis hominis esse, ac interrogantis; ut vim negationis habeant, & sententia sit: *Tu ne parvula es in millibus Juda, ex qua mihi egredietur, qui sit Dominator in Israel?* Atque ex eodem Matthæo cap. 11. v. 7. verba afferunt Christi de S. Joanne Baptista: *Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam, hominem mollibus vestitum?* Quibus verbis profecto non illud significatur, Joannem esse arundinem vento agitatam, aut hominem splendida veste indutum, sed contra non esse hominem, qui velut arundo moveretur, & delicata ac molli veste uteretur.

Longe melior conciliandi ratio, quæ est D. Hieronymi.

27 Atque hæc est quorumdam sententia; qua tamen longe melior est D. Hieronymi ratio, qui advertit Matthæum attulisse Michææ verba in eum modum, quo a Scribis, & Principibus Sacerdotum allata sunt, cum ab Herode interrogati fuerunt, ubi Christus esset nasciturus; ea noluisse Evangelistam immutare, ut omnibus palam fieret, quo ignorantiæ in Sacris Scripturis Scribæ, & Sacerdotes eo tempore decidissent, qui producere volentes ad suam sententiam Prophetæ oraculum, corrupte illud vitioseque enunciarunt.

Quare Christus dicatur in Scriptura Na-

28 Quod si quis quærat, quanam demum ratione Christus, qui Bethlehemi natus sit, Nazaræus, & Galilæus in Scriptura voci-

zaræus, & Galilæus. Bodinus confutatus.

vocitetur, & quamobrem veluti Galilæum Pilatus eum ad Herodem amandaverit, respondet D.Thomas in 3. par. quæst. 35. art. 7. ad 2. Nazaræum in Scriptura appellari, non ut significetur ubi natus, sed ubi altus educatusque sit; & Huetius loc. cit. multa profert e profanis Scriptoribus, quibus probat, plerumque patriam dici locum, ubi quis educatus sit, etsi alibi est natus. Bodinum, qui opinatur Christum non Bethlehemi, sed Nazarethi natum, ea ductus ratione, quod ancilla ostiaria de Petro dixerit: *Et hic erat cum Jesu Nazareno*: & Pilatus in titulo Crucis scripserit: *Jesus Nazarenus Rex Judæorum*, castigat Bineus tract. de Natali Christi lib. 2. cap. 1. num. 7. Ostendit enim, eam esse Judæorum consuetudinem, ut aliquis ex ea dicatur esse patria, in qua altus educatusque sit, quamvis eum alibi mater pepererit. Refelli etiam potest Bodinus loco Matthæi cap. 2. v. 24. *Et veniens* (Christus) *habitavit in Civitate, quæ vocatur Nazareth, ut impleretur quod dictum est per Prophetas, quoniam Nazaræus vocabitur.*

In ipsane urbe, an in suburbiis Christus natus sit.

29 Christum igitur Bethlehemi ortum esse liquet, sed in ipsane urbe, an in suburbiis natus sit, examinandum est. Certum est enim, vere dici posse aliquid in urbe contigisse, quod in suburbiis evenerit, ut bene advertit Spondanus ad ann. 1. Chr. & Baronium tuetur, qui in Bethlehemi suburbiis Christum natum esse contendit, adversus Casauboni accusationem, Baronianam opinionem tamquam Sacræ Scripturæ contrariam improbantis. *Quæ in Suburbiis, vel juxta muros Civitatis gesta sunt, recte possunt dici, & communi loquendi usu dicuntur in Civitate gesta. Sicut & Jurisconsulti responderunt, eos qui continentibus Urbis nati sunt, Romæ natos intelligi. Romam enim esse etiam qua continenti ædificia essent, nec Romam muro tenus existimari ex consuetudine quotidiana posse intelligi, cum diceremus Romam nos ire, etiamsi extra Urbem habitaremus.*

Multiplices ea de re opiniones.

30 In hac controversia varii varias sunt sequuti sententias. Quidam enim speluncam seu stabulum, ubi natus est Christus, putant in ipsa fuisse urbe; alii extra muros fuisse contendunt. Gravesonius de Mysteriis & Annis Christi pag. 154. nihil hac de re statuere voluit: *Cæterum an spelunca, in quam se receperunt Maria & Joseph, fuerit in Bethlehemo sita, vel in ejus Suburbiis, seu prope Bethlehemum, alii affirmant, alii negant. Id quia incertum est, in medio relinquo.* In ipsa Civitate Christum natum contendit Casaubonus Exercitat. 2. in Baron. pag. 143. & sequent. Joannes Henricus Krausen Dissertatione cui titulus: *Christi locus Natalitius in Urbe Bethlehem* in Thesauro Dissertat. in Nov. Testam.

stam. edit. 1732. tom. 2. pag. 106. Casaubono suffragatur. Neque hanc sententiam tuentur soli hæreticarum partium Auctores, sed etiam Maldonatus in cap. 2. Lucæ vers. 7. & Drexelius tom. 2. *De Christo nascente*, pag. 391. Et sane multa sunt, quæ ad hanc opinionem constabiliendam maxime conferunt: ea videre licet apud Florentinium in Notis ad Martyrologium pag. 205. Baronius ad ann. 1. Chr. num. 2. obfirmate contendit, in suburbiis prope Bethlehemum natum esse Jesum; eumque sequuntur Tillemontius Not. 3. ad Vitam J. Chr. Natalis Alexander in sect. 1. cap. 1. art. 4. num. 1. Calmetus in cap. 2. Lucæ num. 7. Serry Exercitat. 30. num. 2. Gottus de verit. Relig. Christ. tom. 4. cap. 7. §. 3. n. 25. P. Honoratus a S. Maria in Regulis & usu Criticæ tom. 2. lib. 3. Dissert. 2. art. 2. & Quaresmius Elucidat. Terræ Sanctæ T. 2. lib. 5. cap. 4.

Verisimilius est, in suburbiis natu esse.

31 Libenter nos in hanc sententiam descendimus; diserte enim S. Justinus in Dialogo cum Tryphone ait: *Quoniam Joseph non habebat in vico illo Bethlehem, quo diverteret, in specum quemdam prope vicum divertit, & cum illi essent ibi, peperit Maria Christum, & in Præsepe illum posuit, ubi venientes ex Arabia Magi invenerunt eum.* Ad quæ Justini verba alludit Toletus Cardinalis adnotat. 10. in cap. 2. Lucæ, ubi ait: *Adnotandum est, Divum Justinum in Dialogo cum Tryphone affirmasse, speluncam hanc non fuisse intra Bethlehem, sed prope.* Confirmat Eusebius Pamphili Demonstrat. Evangel. lib. 7. cap. 2. *Agrum juxta Bethlehem demonstrari, ubi Virgo enixa Infantem deposuit.* Locum hunc Eusebii sollicitat Casaubonus tanquam corruptum; neque enim aliter ex eo se potuit expedire: sed cum nullam rationem afferat, quamobrem in eo mendum esse credamus, profecto inanis ejus suspicio contrariæ sententiæ nihil potest officere, ut bene animadvertunt Petrus Lanselius, & Honoratus a S. Maria loc. c. Huc accedit quod Pastores, qui in agris vigilabant, de Jesu Christi ortu admoniti nullo negotio puerum in Præsepe repererunt. Id vero Pastoribus non ita facile fuisset, nisi extra Bethlehemum puer natus esset: nam si intra Bethlehem ortus esset, quonam tandem modo consequi potuissent, ut noctu portæ sibi recluderentur? Si vero nullis cincta fuisset mœnibus urbs, longe difficilius fuisset inter tot domos & diversoria, eam quam quærebant invenire.

Christus natus est in spelunca saxo excisa, ubi erat stabulum.

32 Postquam Christum in Suburbiis Betlehemi natum esse stabilivimus, reliquum est ut de loco loci, ut vulgo dicitur, hoc est in domone aliqua, an in spelunca, an vero in diversorio Beata Mater Jesum pepererit, inquiramus. S. Lucas ait: *Reclinavit eum in præsepio, quia non erat eis locus in diversorio.* Patres in

 eo

eo consentiunt, ut spelunca esset e saxo excisa. Eam Hieronymus epist. 17. *parvum terræ foramen* vocat. Eusebius in Vita Constantini lib. 3. *Antrum* appellat. Locus vero celebris est Origenis lib. 1. contra Celsum n. 51. *Quod autem in Bethlehem sit genitus Jesus, si velit aliquis post Michææ testimonium, & post historiam ab Jesu discipulis in Evangelio scriptam, fieri alias certior, sciat, in Bethlehem speluncam ostendi, ubi ille est natus, & in spelunca præsepe, in quo fasciis est involutus. Atque hoc utique in locis illis percelebre est apud eos etiam, qui a Fide sunt alieni, in Spelunca illa Jesum, quem Christiani adorant & demirantur, genitum esse.* Bethlehemum Civitas est in montano sita loco; cujus solum ex topho. Patebat extra Bethlehemum viatoris diversorium, quo se quisque posset quacumque venisset hora recipere; stabulum ibi erat, quo jumenta recipiebantur. B. Maria, & Joseph cum ob turbam hospitum in diversorio nullum sibi vacuum locum reperissent, in stabulum secesserunt, ubi B. Virgo Christum Jesum peperit, & in præsepe posuit; quod ex allatis Lucæ verbis colligitur. Atque illud est stabulum quod e petra excisum diximus: *In id oppidum* (ait Petavius Rationar. Tempor. tom. 2. lib. 4. cap. 2.) *uti fides Michææ 5. vaticinio constaret, cum Josepho Santissima Virgo pervenit, ibidemque salutarem humano generi partum edidit. In ipso, inquam, oppidulo ac publico diversorio, ut Lucas loquitur. Ubi cum vacuus ad eos excipiendos locus esset alius nullus, ad stabulum diverterunt. Et quoniam rupibus aspera erat illa regio, credibile est in rupe stabulum hoc impressum fuisse; atque ideo plerique veterum, ut Justinus, spelæum sive antrum nominant.* Ac si Burchardo fides habenda sit in descript. Terræ Sanctæ lib. 1. cap. 7. præsepe ipsum erat, ut ille ait, excisum in rupe.

Luculentissimus D. Hieronymi locus.

33 Paulæ Romanarum Matronarum nobilissimæ pietatem collaudans Hieronymus, quod Sanctissimæ Reparationis nostræ loca summa veneratione coleret, hæc ad Eustochium Virginem, piam piissimæ matris filiam, Ep. 108. §. 10. tom. 1. op. scribit: *Inde Bethlehem ingressa, & in specum Salvatoris introiens, postquam vidit sacrum Virginis diversorium, & stabulum, in quo cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, ut illud impleretur, quod in eodem Propheta scriptum est: Beatus qui seminat super omnes aquas, ubi bos & asinus calcant: me audiente jurabat, cernere se oculis fidei infantem pannis involutum, vagientem in Præsepe Dominum &c.* Et paullo post col. 693. *Et ego misera atque peccatrix digna sum judicata deosculari Præsepe, in quo Dominus parvulus vagiit, orare in spelunca, in qua Virgo*

go puerpera Dominum fudit infantem. Probat hic Hieronymi locus, ſub rupe (petroſo enim in loco ſita erat Bethlehem) ſpecum fuiſſe excavatum, in quo ſtabulum erat, jumentorum commodo præſepi inſtructum: quod multis teſtimoniis probat etiam Gorius in obſervationibus ſupra citatis num. 6. & 7. Ipſum autem Præſepe in rupe exciſum probat vir doctiſſimus Franciſcus Blanchinius Diſſert. 1. *de Præſepe & Cunis Domini noſtri Jeſu Chriſti in Baſilicam Liberianam translatis*, ſect. 11. duabuſque ſequen. Tradit Drexellius tom. 3. ſuorum Operum pag. 280. S. Ignatii Loyolæ matrem ita ſibi perſuaſum habuiſſe, Chriſtum Dominum fuiſſe natum in ſtabulo, ut claro licet prognata ſanguine, filium in ſtabulo voluerit parere. *Mater S. Ignatii Loyolæ Marina domo Baldenſis, claro genere, nomineque fœmina, cum hunc ipſum filium parturiret, ingenti erga Natalem Domini affectu, in ſtabulum ſe deferri juſſit, ut eo loco pareret, ubi Virgo Deum genuiſſet: nec enim meliori ſe loco dignam cenſebat in puerperio, quam fuiſſet Mater Dei, quæ peperiſſet in ſtabulo*. Diſſertatio quædam an. 1698. propoſita fuit Præſidente Joanne Andrea Schmidt heterodoxo in *Faſcias Chriſti*, quæ iterum multis acceſſionibus aucta ad examen propoſita fuit, & typis Amſtelodamenſibus impreſſa anno 1726. Utraque reperitur in Bibliotheca Dominici Cardinalis Paſſionei; prior in tom. 7. Miſcellaneorum, poſterior in tom. 318. In ea, quæ ſecundæ eſt editionis, affert Auctor verba Saldeni, quibus ſubſcripſiſſe ait Cardinalem Cajetanum, ſtatuentis, Chriſtum Jeſum non in ſtabulo natum, ſed in publico diverſorio, ſive intra, ſive extra Bethlehemum, quo peregrinantes & viatores excipiebantur. Ipſe autem negat, a communi eorum opinione ſe poſſe decedere, qui Chriſtum in ſtabulo natum exiſtimant. *Nos pace inſignium virorum, Eccleſiæ, vetuſtorumque Theologorum ſententiam amplexamur; ſtabulum ac præſepe proprie dicta intelligimus, quamvis Præſepi nec aſinum, nec bovem adigamus*. Verum de bove & aſino paullo inferius ſermonem habebimus.

34 Baronius ad ann. 1. Chr. num. 5. argumenta affert venerationis & cultus, quem Fideles ſemper ei loco exhibuerunt, ubi natus eſt Jeſus. Nam pace Eccleſiæ reddita, ſpelunca illa mirifice fuit ornata, ipſumque præſepe argento obductum. *O ſi mihi liceret videre illud Præſepe, in quo Dominus jacuit! Nunc nos Chriſtiani quaſi pro honore tulimus lateritium, & poſuimus argenteum. Sed mihi pretioſius eſt illud, quod ablatum eſt. Argentum & aurum meretur Gentilitas: Chriſtiana fides meretur illud luteum. Non tamen condemno eos, qui honoris cauſa fecerunt;* *De Præſepi Chriſti Domini.*

neque

neque illos condemno, qui in Templo fecerunt vasa aurea, sed admiror. Dominus, qui creator est mundi, non inter aurum & argentum, sed in luto nascitur. Sunt verba Chrysostomi in Luc. cap. 2. Notat loc. cit. Baronius, Chrysostomum existimasse præsepe e luto seu petra fuisse, qua in re putat S. Doctorem deceptum esse. Præsepe enim illud extat in Liberiana Basilicâ, atque e ligno esse constat. Nos supra diximus, præsepe fuisse e petra; nunc vero addimus, in illud quasi aliud præsepe e ligno injectum, quod Romæ nunc asservatur, ut bene notat Calmetus in cap. 2. Lucæ num. 7. & in Urbem allatum non anno, ut creditur, 352. sed septimo seculo cum aliquibus lapidibus e Bethlehemi spelunca excisis, ut demonstravimus lib. 4. Canonizat. part. 2. Et Quaresmius loco antea citato scribens de præsenti statu ejus loci, ubi natus est Dominus, tradit ibi ædem fuisse extructam, quam Hadriani Imperatoris jussu disjectam, ac denuo elegantissime ædificatam etiamnum ait extare; & addit: *Quam Turcæ ipsi ingredientes, qui illibatam Christi ex Virgine Nativitatem confitentur, locum ejus contemplantes, attoniti & stupentes venerantur, ut frequenter a me & ab aliis fuit observatum.*

Traditio de Bove & Asino ad Christi Domini Præsepe vexata a quibusdam Criticis. Celebris de re Isaiæ locus.

35. Pia & constans Traditio est, bovem & asinum in stabulo fuisse, cum natus est Jesus, etsi nihil ea de re quicquam legamus in Evangelio. Tillemontius Nota 5. ad Vitam J. Chr. contendit, eam opinionem ortam esse seculo quinto, & allegorice loquutos esse Patres ea ætate vetustiores, qui in ea opinione fuisse videntur. Idem sentit Calmetus loc. cit. & ad Auctorem libri Promissionum hanc traditionem refert, qui vixit seculo quinto. Patres vero, qui bovem & asinum commemorant, existimant loqui de Judæis & Ethnicis ad Fidem conversis, qui Christum incarnatum, hominem factum, natum in stabulo, & in præsepi animalium locatum cognoverunt. Præter Bailletum *in Historia hujus diei* omnium prolixissime rem hanc pertractavit Serry Exercit. 30. num. 4. ubi conatur ostendere locum illum Isaiæ cap. 1. *Cognovit Bos possessorem suum, & Asinus præsepe Domini sui; Israel autem me non cognovit*, nihil aliud esse quam verba Prophetæ exprobrantis Judæis ingratum animum, qui accepta a Deo beneficia minime agnoscerent; contra a stolidissimis animalibus Bove Dominum suum, Asino præsepe, ubi esca illi apponitur, probe cognosci: & Habacuc textum ex cap. 3. qui legitur in vulgata; *In medio annorum notum facies*, & in versione LXX. *In medio duorum animalium cognosceris*, juxta veterum Patrum interpretationem arbitratur vel ad duos Latrones esse referendum, inter quos Christus Dominus Crucem subiit; vel ad populum Judaicum,

daicum, & Gentes; vel ad utrumque Teſtamentum, quorum lectione Dei cognitionem aſſequimur; quæ omnia ex Scriptoribus hæretico veneno imbutis depromta ſunt, ex Eraſmo in Notis ad Hymnum Prudentii de Natali Chriſti, Caſaubono exercit. 2. ad 1. annum Chriſti, Montacutio in libro de Vita Chriſti pag. 28. & 29. Samuele Baſnagio tom. 1. Annalium Politico-Eccleſ. cap. 112.

Egregii Scriptores qui eã vindicarunt.

36 Adverſus hanc opinionem, quam audaces homines nimis temere extulerunt, ſcribunt Baronius ad ann. 1. Chr. num. 3. Graveſonius de Myſter. & ann. Chr. pag. 156. Honoratus a S. Maria de Regulis Criticæ tom. 2. lib. 3. Diſſert. 2. art. 3. Ayala in Opere, *Pictor Chriſtianus*, lib. 3. cap. 1. num. 7. & ſequen. Gottus de verit. Relig. Chriſt. lib. 4. par. 1. cap. 7. §. 3. num. 27. & ſequen. & Sandinus in Hiſtoria Familiæ ſacræ cap. 1. pag. 12. edit. Patavinæ. Quareſmius Elucidat. Terræ Sanctæ lib. 6. cap. 5. eaſdem, quas alii proferunt, auctoritates Patrum congeſſit; ac deinde eo progreditur, ut quærat, qui fieri potuerit, ut eo loco bos & aſinus fuerint; & quoſdam quidem opinari ait, B. Virginem aſino inſidentem illuc veniſſe, bovem autem vendendum a S. Joſepho adductum; nonnullos vero exiſtimare, nihil fuiſſe facilius, quam ut in Præſepi, excipiendis animalibus deſtinato, bos & aſinus reperirentur.

Haud ita infirmis nititur fundamentis ea Traditio.

37 Sed poſtremum hoc quærere plane ſupervacuum cenſemus: nec enim ex ejuſmodi quæſtione quidquam aliud conficitur, quam ut audaces homines, qui conſtanti traditioni de bove & aſino ad Præſepe Domini temere dicunt, ad eam vehementius impugnandam ſollicitentur; quæ quidem traditio haud ita infirmis nititur fundamentis, ut putant qui ejus fidem tantopere ſtudent elevare. Iterum hîc non inopportune afferimus locum Hieronymi in Epiſt. 108. tom. 1. op. ed. Ver. col. 692. ad Euſtochium. *Inde Bethlehem ingreſſa, & in ſpecum Salvatoris introjens, poſtquam vidit Sacrum Virginis diverſorium, & ſtabulum, in quo agnovit Bos poſſeſſorem ſuum, & Aſinus præſepe Domini ſui, ut illud impleretur, quod in eodem Propheta ſcriptum eſt. Beatus qui ſeminat ſuper omnes aquas, ubi Bos & Aſinus calcant &c.* Conſonant Gregorius Nazianzenus, Nyſſenus, & Prudentius, quos affert Baronius; eorumque ſententiam amplexa eſt Eccleſia in Officio de Circumciſione Domini: *Domine audivi auditum tuum, & timui; conſideravi opera tua, & expavi: in medio duorum animalium jacebat in præſepio, & fulgebat in Cœlo.* Et in Officio de Nativitate. *O magnum myſterium & adorabile Sacramentum, ut animalia viderent Dominum natum jacentem in præſepio!*

38 Qui

Respondetur objectioni petitæ ex allegorica interpretatione illius Isaiæ loci apud Patres. Ex vetustissimis picturis sacris probatur ea Traditio quinto seculo longe antiquior.

38 Qui vero dicunt, hæc omnia allegorice intelligenda, & allatis e Scriptura Sacra locis a Patribus allegoricum tribui sensum, ii nihil agunt: quid enim opus est allegorico sensu ad rem explicandam, quæ tam facile potest contingere, & sæpe contingit, ut in stabulo bos & asinus reperiantur? Aliud porro est, rei alicujus gestæ narrationem allegorice intelligi posse, aliud debere. Res quædam gesta explicari quidem potest etiam allegorice; & si quis ita eam explicet, non negat rem gestam esse, super veritate illius facti allusionem, seu allegoriam quodammodo inædificat; neque facti veritati dici potest ille adversari, nisi diserte se veritatem facti illius negare profiteatur. Quamobrem non repugnamus, allatos e sacris paginis locos a Sanctis Patribus allegorice explicatos esse; nec quod bos & asinus in stabulo fuerint, inficiabimur posse id traduci ad hanc, vel illam rem significandam: minime vero licebit inde colligere, vel locos e Sacra Scriptura allegorice interpretatos a Patribus non esse accomodatos ad significandum, bovem fuisse & asinum in Præsepi, aut sensu mystico sensum litteralem explodi: nullus enim est ex Patribus, qui ejus rei veritatem neget, sed est, qui ex ipsa re allegoriam quamdam deducat, ut bene disputat Gottus loc. cit. num. 33. *Ad excludenda a præsepio Domini vera animantia Bovem, & Asinum, non sufficit adducere Patres dicentes, ea hoc vel illud figurasse; sed ulterius probandum est, Patres asseruisse ea fuisse meras figuras, nec vere extitisse*. Qui huic Traditioni contradicunt, illud potissimum urgent, quod ea non sit seculo quinto vetustior. Verum plane traditio idcirco rejicienda, quod quinto seculo vetustior non appareat? Annon indicio est, cum seculo quinto memoretur, longe antea idem creditum esse, quod præsertim consequutis temporibus omnes Fideles toto animo exceperint? Sed illud est in hac re præcipuum, quod picturæ & marmora quinto seculo vetustiora ad Christi infantis præsepe bovem & asinum exhibent. Ejusmodi est vitrum, de quo paullo ante mentionem fecimus, in Museo Victoriano; quod pulcre animadvertit etiam Gorius in *Observationibus de Præsepi Domini Nostri Jesu Christi* pag. 82. num. 13. Ejusmodi est etiam pictura quædam in Sarcophagis, seu Sepulcris veterum Christianorum, editis in *Roma subterranea*, & a Joanne Bottario illustratis tom. 1. Explicationum Sacr. Pictur. & Sculptur. Romæ subterraneæ Tab. 22. pag. 88. & 89. Denique ad idem exemplum est Sarcophagus Anconæ in subterraneo Cathedralis Ecclesiæ ad lævam manum, de quo scribit eruditus vir Scipio Maffejus Observat. Litterar. tom. 5. pag. 194. Hic Sarcophagus nomen exhibet cujusdam Corconii, quem

Maffejus

Maffejus probabili conjectura illum esse suspicatur, cui Valentinianus anno 366. quamdam legem scripsit: *Ad Gorgonium Comitem rerum privatarum*: neque enim quidquam obest, quod in Sarcophago legatur Corconius cum littera C. & in legis inscriptione Gorgonius cum G. nam illas litteras promiscue adhibitas nemo est qui nesciat. Eumdem Sarcophagum ad hanc rem de qua agimus commemorat Gorius pag. 85.

Jesus natus Herode Rege.

39 Quod vero ad tempus attinet, quo natus est Jesus, Matthæus cap. 2. v. 1. tradit natum esse sub Herodis Regno. *Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis Regis*, & Lucas cap. 2. v. 1. indicat Imperium Augusti: *Exiit Edictum a Cæsare Augusto*. Sed ad totius rei luculentam tractationem opus est de anno, mense, die, & hora quibus natus est Jesus, disserere.

De anno Nativitatis Christi Scriptor Romani Martyrologii videtur sequutus septuaginta Interpretum calculos.

40 Annum Christi Natalem ita notat Martyrologium Romanum: *Anno a creatione mundi, quando in principio creavit Deus Cœlum, & terram, quinquies millesimo centesimo nonagesimo nono*. Ad quem locum notat Baronius, Martyrologii Auctorem calculos instituisse sequutum versionem septuaginta Interpretum; & in apparatu ad Annales num. 118. scribit, antiquitus annos a Mundo condito, non juxta Hebraicam editionem, sed juxta Septuaginta versionem esse supputatos.

Magnum discrimen in annorum computo inter Hebraicos Codices & versionem LXX. Interpretum.

41 Nemo est rei Chronologicæ adeo rudis, qui nesciat, inter rationem annorum ab origine mundi juxta LXX. Interpretes, & computum eorumdem annorum juxta Hebraicos Codices, cum quibus consentit nostra Vulgata, maximum interesse discrimen. Versio enim LXX. fere mille & quingentos annos amplius numerat, quam Hebraici Codices; ejus rei causa est, quod primæ & secundæ ætatis Patriarchis septuaginta Interpretes plures annorum centenarios tribuunt, quam Hebraici Codices.

Hebraicos Codices & Vulgatam sequitur Ecclesia Romana.

42 Itaque ut quoto anno ab Orbe condito Jesus sit natus reperiamus, examinandum omnino est, textumne Hebraicum, quocum consentit Vulgata, an Versionem septuaginta Interpretum debeamus sequi. Cui quæstioni respondemus, Hebraicis potius Codicibus, quam versioni illi, nobis adhærendum. Ecclesia enim Romana Vulgatam sequitur versionem ante mille & trecentos annos a D. Hieronymo editam, quam probavit sancta Tridentina Synodus: Vulgata autem versio cum Chronologia Hebraici textus, ut modo dictum est, consentit. Præterea manifesto deprehenditur mendosa versio LXX. Interpretum, qui cap. 4. Geneseos quatuordecim annis post Diluvium Mathusalem statuunt obiisse.

Demonstratur falsa septuaginta Interpretum computandi ratio.

43 Juxta septuaginta Interpretes Mathusalem anno ætatis suæ 167. genuit Lamech; Lamech vero annos natus octoginta octo genuit Noe. Itaque cum natus est Noe, Mathusalem annos natus erat trecentos quinquagintaquinque. Cum autem Diluvium cœperit anno sexcentesimo ætatis Noe, nemo est, quin videat, juxta hanc rationem anno ætatis Mathusalem nongentesimo quinquagesimo quinto Diluvium contigisse; cumque Mathusalem in universum vixerit nongentos sexaginta novem annos, inde tandem consequitur, quatuordecim eum annos vixisse post diluvium, quod omnino est rejiciendum. Petrus enim epist. 1. cap. 3. v.20. diserte tradit, octo tantum homines post diluvium vixisse Noe, & uxorem ejus, tres filios, tresque eorum conjuges: *quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca, in qua pauci, idest octo animæ salvæ factæ sunt per aquam*; quibus consonat textus in Genesis cap. 7.

Christus natus anno ab Orbe condito quater millesimo.

44 Igitur in ratione ineunda annorum ab Orbe condito Hebræorum calculi auctoritati septuaginta Interpretum sunt præferendi; præsertim quod ab Hebraico textu error ille absit de vita Mathusalem post Diluvium. Nam, ut optime disputat Hieronymus in libro Quæstionum Hebraicarum in Genesim, cum Mathusalem annos natus centum octoginta septem Lamechum, & Lamech ætatis suæ anno centesimo octogesimo secundo Noemum genuerit, & trecenti sexaginta novem anni interjecti sint inter natalem diem Mathusalem, & ortum Noemi, si ad eos annos addas sexcentos, quibus natus erat Noe, cum cœpit Diluvium, annos nongentos sexaginta novem confeceris, quos Mathusalem vixit; ac propterea palam fit eum eo ipso Diluvii anno diem suum obiisse. His probe constitutis, dicimus, inter tot varias de Natali Christi anno sententias, quas ad centum & triginta duas numerat Michael Mœstlinus Mathematicus & Chronologus non incelebris, ut videre est apud Vallemontium in Elementis Historiæ tom. 1. lib. 1. cap. 3. eam placere magis sententiam eruditis viris, quæ statuit Christum natum esse anno quater millesimo ab Orbe condito. Egregiam habes Dissertationem apud Natalem Alexandrum, quæ secunda est in Historia Ecclesiastica sec. 1. In ea vir doctissimus hanc multis argumentis confirmat sententiam; & cum eo sentiunt Serry Exercit. 31. num. 2. Sandinus Hist. Familiæ Sacræ cap. 1. & Gottus de verit. Relig. Christ. tom. 4. par. 1. cap. 8.

Die 25. Decembr. natum esse asseritur, refutatis cæteris opinionibus.

45 De mense, & die Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum opinionem quorumdam refert, qui natum esse Christum putabant die 20. Aprilis, & aliorum sententiam, qui natum die

20. Maji

20. Maji statuebant; quas opiniones Scaliger, & Samuel Basnagius instaurarunt ob eam præsertim rationem, quod verisimile non videatur media hyeme Pastores custodiendo pecori noctu vigilasse in agris. S. Epiphanius hæresi 51. & Cassianus Collat. 10. testatur, opinionem fuisse in Ecclesiis Ægypti, Christum natum esse sexta Januarii die; ob eamque rem quatuor mysteria Nativitatis, Epiphaniæ, Baptismi, & aquæ in Canæ Galilææ nuptiis in vinum conversæ eo die Ægyptios celebrare consuevisse. Sed a communi Patrum Traditione nos dimoveri non patimur, quæ Christum vigesimaquinta Decembris die natum esse docet. Testantur id Chrysostomus tom. 5. Hom. 33. Gregorius Nyssenus Orat. in Sancta Lumina; & S. Augustinus lib. 4. de Trinit. cap. 1. & epist. 119. Profert aliquot ex Patribus locos Tillemontius Not. 4. ad Vitam J. Christi quibus ea Traditio innititur. Honoratus itidem a S. Maria multa pariter a SS. Patribus depromit, quæ eam fulciunt Traditionem de Regul. & usu Crit. lib. 3. Dissert. 2. art. 1. Baronius in apparatu ad Annales num. 121. postquam contrarias, quas superius retulimus, sententias recensuit, ait: *Cæterum, his omnibus de die Natalis Domini rejectis assertionibus, tam Latinorum, quam Græcorum Ecclesiæ pari consensione in eam conveniunt sententiam, ut Redemtor noster sit natus vigesima quinta mensis Decembris*. Wilhelmus Langius de annis Christi pag. 357. *Verisimilis*, inquit, *Romanorum opinio est, qui vigesimaquinta Decembris natum Servatorem prodidere. Immo non verisimilis est, sed vera*. Quam opinionem ait probari censualibus Tabulis, quas Romæ ætate sua etiam tum extare, testatus est Chrysostomus; quo enim Servatoris nostri nomen relatum fuerat, eodem ætatem quoque, & propterea natalem etiam diem relatum oportuit. Quæ omnia cum Romani Senatores, qui vel Christiani erant, vel postea Christianam fidem amplexi sunt, haberent perspecta, Tabulas enim censuales licebat illis inspicere, iidem verum Christi Domini Natalem diem manifestarunt, eamque notitiam Constantinopolim Chrysostomi ætate transmiserunt, significantes, Romæ Natalem Christi diem 25. Decembris celebrari. Idem Baronius num. 123. ait, noctu esse natum, quod nemo negaverit. Lucas enim tradit, Pastores tunc, cum natus est Jesus, fuisse in agris *custodientes vigilias noctis super gregem suum*. Horam autem vulgo tradunt fuisse circa mediam noctem, unde vetus & perpetua ad hæc usque tempora derivata est disciplina, ut in pervigilio Natalis Jesu Christi per mediam noctem Officia celebrentur; ut bene advertit Theophilus Raynaudus tom. 10. pag. 480. Id enim divino illo prænuntiatum oraculo, quod est in libro Sapien-

pien-

pientiæ cap. 18. ver. 14. nonnulli Patres credidere: *Cum enim quietum ſilentium contineret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, Omnipotens ſermo tuus exiliens de Cœlo a Regalibus Sedibus durus debellator in mediam exterminii terram proſilivit.* Nam quod de hyemis frigore in contrarium affertur, id quidem valde eſt futile. Compertum eſt enim, ſub clementi Cœlo, cujuſmodi eſt Cœlum Palæſtinæ, noctu etiam in media hyeme paſtores ſub dio vigilare ſolitos ad pecoris cuſtodiam. Caſaubonus adverſ. Baron. Exercit. 2. cap. 7. ſcribit, doctrina præſtantes quoſdam viros dubitare de die natali Chriſti, qui ponitur 25. Decembris: armenta enim per illud anni tempus noctem ſub dio non agitare, nec propterea Paſtores ad cuſtodiam ſub aperto Cœlo vigilare. Verum addit: *Sed fortaſſe in Judæa, & aliis locis magis meridionalibus alia ſervatur conſuetudo, quam in Gallia, & Germania: nam etiam in Anglia, ubi nullus eſt a lupis, & aliis noxiis animalibus metus, armenta ſaltem toto anno in agris pernoctant, neque propter frigus, aut pluviam, aut ventos ulli tecto umquam ſubſunt. Quare vetuſta traditio Eccleſiæ non temere nobis rejicienda.*

De Paſtoribus ab Angelo monitis. Tres fuiſſe videntur illi Paſtores. Eorum nomina incognita. In eo loco, unde venerunt, extructa Ædes.

46 Pergit S. Lucas: *Et Paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum. Et ecce Angelus Domini ſtetit juxta illos, & claritas Dei circumfulſit illos, & timuerunt timore magno.* Nihil ait Sacer textus de Paſtorum numero, de nomine, de loco unde venerint. Vulgo tres fuiſſe creduntur. Nam Beda, ſive quiſquis alius fuerit Auctor libri de *Locis Sanctis*, cap. 8. ait: *Ad Orientem in Turre gregis mille paſſus a Bethlehem Civitate ſegregata eſt Eccleſia trium Paſtorum Divinæ Nativitatis ſociorum monumenta continens.* Ex quo infert Baronius ad ann. Chr. 1. num. 14. tres fuiſſe Paſtores. Et quamquam ſunt qui reſpondent, eo non probari, tres tantum fuiſſe Paſtores; tamen cum ſcribat Auctor ille, fuiſſe templum in honorem trium Paſtorum dedicatum, qui ſocii fuerint ad Chriſti Domini ortum, non vero trium ex Paſtoribus, qui natum Jeſum adorarunt, id quidem ſatis eſſe videtur ut tres tantum, neque plures fuiſſe, tuto affirmemus. De eorum nominibus tanquam de re penitus incomperta ſilemus. Quod vero ad locum attinet, unde venerunt, dicimus e Turre Eder, ubi eorum armenta paſcebant, eſſe profectos; quamobrem Hieronymus in Epitaphio S. Paulæ tom. 1. op. col. 693. in Ep. ad Euſtochium §. 10. *Haud procul*, inquit, *inde deſcendit Paula ad Turrim Ader, ideſt Gregis, juxta quam pavit Jacob greges ſuos, & Paſtores nocte vigilantes audire meruerunt, Gloria in excelſis Deo, & ſuper terram pax hominibus bonæ voluntatis.* Videatur liber Joſephi

phi Mariæ Trainiti *De Pastoribus vocatis per Angelum ad Præsepe*, Messanæ edit. ann. 1722. in quo quæ huc contulimus, eruditissime confirmantur. Antonius Bineus tract. de Natali Jesu Chr. lib. 1. cap. 14. num. 3. ab iis, qui Terræ Sanctæ loca novissime peragrarunt, se accepisse testatur, homines, qui eam regionem incolunt, ubi sita est Bethlehem, cum ager ille longe sit uberrimus, etiam nunc pecuariam exercere. Quaresmius Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 6. lib. 6. cap. 5. Nicephori auctoritatem sequutus testatur, hoc loco ab Helena Constantini matre magnificentissime extructam Ædem, quæ nunc fere omnis est diruta; ita tamen ut ex ipsis ruderibus vetus appareat magnificentia: nunc quoque Pastores in illis agris pecora custodire: Mauros, & Arabas locum illum tanta veneratione colere, ut ibi progenitas arbusculis ne audeant quidem amputare, ipsamque Ædem thure, & collucentibus lampadibus summa animi devotione venerari; cujus rei se dicit oculatum testem: *ut ego non semel cum aliis observavi*.

Archangelus Gabriel Pastoribus Christi nunciavit Nativitatem ex quorumdam sententia. Ipsius verba ad Pastores.

47 De nomine Angeli, qui Pastoribus loquutus est, sacer textus itidem tacet. Verum Toletus Cardinalis, Franciscus Lucas, & Cornelius a Lapide scribunt fuisse Archangelum Gabrielem, qui ad gravissimum quoque Incarnationis negotium electus, B. Virgini & Zachariæ etiam apparuit. Reliqua Lucæ verba satis aperta esse videntur: *Et dixit illis Angelus: Nolite timere. Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in Civitate David*. Nos alibi in nostro Opere de Canonizat. SS. ubi egimus de Cœlestibus visionibus, eas a metu incipere, & in gaudium desinere observavimus, plane ut in hac apparitione Angeli contigisse legimus, qui ab iis omnem dispulit metum, nuncians verum illum Messiam oraculis Prophetarum promissum, tantopere optatum, tamdiu expectatum, natum esse tandem in Bethlehem, quemadmodum Michæas prædixerat; ut quivis tandem certior fieret, Rege David, cui ea fuerat facta promissio, illum esse prognatum; quæ promissio jam impleta, & gaudium non ad tres tantummodo pastores, sed ad universum Judæorum populum pertineret: *quod erit omni populo. Et hoc vobis signum. Invenietis Infantem pannis involutum, & positum in Præsepio. Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Verba sunt S. Lucæ.

Explicantur verba illa: multitudo militiæ cœlestis.

48 Indicium Angelus dedit Pastoribus, quo promissum Israeli Salvatorem invenire possent, eosque monuit reperturos puerum fasciis involutum, & jacentem in præsepio. Multitudo autem

tem militiæ cœlestis, quæ una cum Angelo Deum collaudavit, cœlestium fuit multitudo Spirituum, quibus militiæ nomen tribuitur vel ob eorum ingentem numerum, vel ob pulcherrimam Ordinum Hierarchiam, vel ob eorum potentiam & virtutem, qua nutu Dei, qui Dominus est exercituum, hostes sive visibiles, sive invisibiles, hoc est dæmones debellant.

Verba illa, Gloria in altissimis Deo &c a quibusdam accipiuntur assertive dicta.

49 Ea verba, *Gloria in Altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, quidam explicant *assertive*, subaudita voce *est*, ut sententia sit: Jam gloria est Deo in Cœlis; & in terra pax est; omnes enim Cœlites Deum glorificant, quod misericors, sapiens, & fidelis promissum Patribus Christum mundo edidit; unde pax in terra proficiscitur: natus est enim Christus, qui Rex pacificus homines, qui filii iræ nascuntur, Deo reconciliat. Ita Toletus, & Maldonatus.

Alii optative dicta interpretantur.

50 Alii vero eadem explicant verba *optative*, subaudito verbo *sit*, ut sensus sit: Laus & gloria sit Deo, & benedicant ei omnes beatæ mentes in Cœlo, qui Christum in terram dignatus est demittere, ut natura humana assumta pacem hominibus & reconciliationem, & gratiam, & salutem, & omnia bona afferat. Ita Jansenius, & Barradius. Ea autem verba, *bonæ voluntatis*, ita exponit Ambrosius: Pax esto hominibus, non quidem omnibus, sed iis, qui bonæ sunt voluntatis. Et S. Leo in hunc explicat modum: Esto pax hominibus, quæ bonam illis voluntatem injiciat, ut legi Deique arbitrio suam voluntatem subjiciant, & ed ejus voluntatem sese conforment. V. Cornel. a Lapide in cap. 2. Luc. v. 14.

Pastorum adventus ad præsepe Christi Jesu.

51 Narrationem Lucas in hunc modum absolvit: *Et factum est, ut discesserunt Angeli ab eis in Cœlum* (illuc videlicet, unde a Deo missi fuerant, & ubi semper adstant, illum aspicientes, amantes, collaudantes, ejusque Majestatem adorantes) *Pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes.* Sic enim suam fidem suumque gratum animum ob tantum a Deo acceptum beneficium declararunt. *Et invenerunt Mariam, & Joseph, & Infantem positum in præsepio*, quemadmodum ab Angelo fuerant præmoniti. *Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc*; ut illud dicere potuissent, quod postea scripsit Joannes cap. 1. ep. 1. v. 1. *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ, & vita manifesta est, & vidimus, & testamur.*

Beatæ Mariæ fides de Christi divinitate.

52 *Et omnes qui audierunt, mirati sunt & de his, quæ dicta erant a Pastoribus ad ipsos.* Sunt verba D. Lucæ loc. cit. Abest a Græco

Græco textu, & versione Syriaca particula *&*. Deinde Lucas loc. cit. ad Beatam Mariam sermone traducto, ait: *Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo*. Firmissima quidem fide Beata Mater credebat Mysterium Incarnationis Unigeniti Filii Dei; nova tamen illi quotidie lux affulgebat; nova semper ab experientia ipsa accedebat cognitio ex miraculis, quæ identidem edebantur, quæque illam in dies magis in fide confirmabant. Quæ enim Sanctissima Virgo videbat, ea cum Archangeli Gabrielis nuncio, & cum oraculo Elisabeth, & Zachariæ conferebat, mirumque observabat inter ea omnia consensum, quo in ea fide confirmabatur, e se natum fuisse Unigenitum Dei Filium, ut optime animadvertit Ambrosius; cum interea cæteri omnes singularem ejus prudentiam, & modestiam incredibilem mirarentur, cui satis fuit in se omnia hæc tacitum demirari, quin eorum quidquam aliis palam faceret. Lucas denique loc. cit. concludit: *Et reversi sunt Pastores* (ad custodiam gregis) *glorificantes & laudantes Deum in omnibus, quæ audierant, sicut dictum est ad illos*: quibus verbis eorum fides heroica comprobatur, ut ostendit Trainitus in citato Opere de Pastoribus &c. §. 3.

Mirifica etiā Pastorum fides.

53 Atque hæc vera sunt prodigia, quæ in ortu Christi Domini contigisse tradit sacer textus. Suidas, Cedrenus, aliique scribunt, nato Christo Jesu, diabolum a suis responsis, quæ Delphis edebat, destitisse; sed hoc esse incertum ostendimus lib. 3. de Canonizat.SS.cap.46.num.8. Quidam scripsere, ea nocte, qua ortus est Jesus, Templum Pacis corruisse; quod tamen a vero abesse ostendit magnus Baronius ad ann. Chr. 1. num. 2. & 12. Templum enim illud multo post Jesu Christi ortum a Vespasiano, Judæa perdomita, excitatum esse testantur Svetonius, Josephus, Plinius, aliique plures. Celebre etiam est illud ostentum, quod refert Orosius, aliique gravissimæ auctoritatis Scriptores, olei fontem inde, ubi tum erat Taberna meritoria, nunc est templum S. Mariæ Trans Tyberim, erupisse, & dies aliquot per Urbem sub Augusto defluxisse. Vide Panvinium de septem Urbis Ecclesiis pag. 81. Donatus scribit lib. 3. de Urbe Roma, cap. 21. *Taberna meritoria, ubi nunc ædes S. Mariæ Trans Tyberim; unde oleum abunde ad fluvium usque fluxisse Ecclesiastica monumenta prodidere, & constans fama, designatusque in Templo maximam sub aram locus, veterique hoc titulo notatus*: Fons olei: *abunde testatur*. Locus adhuc ostenditur sub gradu Sacelli majoris, ubi hæc leguntur: *In hac prima Dei Matris Æde, Taberna olim Meritoria, olei fons emanans Christi ortum portendit*. Nulla de

De cæteris miraculis, quę in Christi Nativitate contigisse feruntur, quorum nulla mentio in Sacris paginis.

de veritate miraculi dubitatio: illud futuri ortus Reparatoris nostri indicium fuisse dicitur, sed cum quadraginta annis ante contigerit, quam Jesus est natus, non recensetur inter ea miracula, quæ in Nativitate Christi edita sunt. Antonius Bineus, Auctor heterodoxus, tract. de Natali Jesu Christi lib. 2. cap. 3. num. 15. aliquot miracula rejicit, quæ in Christi Nativitate dicuntur contigisse, illa, exempli causa, Delphicum oraculum eo tempore obmutuisse; Pacis Templum corruisse; Augustum, qui sublimem in aere vidisset B. Virginem Filium suum in ulnis gestantem, aram in Capitolio dedicasse cum hac epigraphe: *Ara Primogeniti Dei*; ac Baronium increpat quod in apparatu ad Annales num. 26. scripserit, in Capitolio aram illam excitatam fuisse contra Rupem Tarpejam, ubi nobilissimum illud Jovi Capitolino dedicatum fuerat Templum, e cujus ruderibus ædificata Ædes, quæ nunc dicitur *Ara Cœli*. Sed tota Binei disputatione nihil plane commovemur. Nam, quod ad Delphicum oraculum attinet, etiam e Catholicis dubitarunt non pauci num conticuerit. Quid autem de Templi Pacis excidio senserit Baronius, paullo ante exposuimus: de ara vero ab Augusto erecta Baronius Suidam, & Nicephorum affert Auctores; quorum fidem suspectam esse monet, nec temere ab iis sumenda esse testimonia. Frater quidam Casimirus Ordinis Minorum Monumenta historica edidit Romæ ann. 1736. *de Ecclesia, & Conventu B. Mariæ in Ara Cœli*, & cap. 1. tum de tempore cum Ædes illa fuit ædificata, tum de loco, & an e fundamentis Templi Jovis Capitolini excitata sit, multiplices opiniones recenset.

De ipsa Solemnitate instituitur sermo.

54 Iis quæ ad Mysterium pertinent explicatis, instituti nostri postulat ratio, ut de ipsa Solemnitate verba faciamus. Locus hic esset aptissimus ad disserendum de Sacro Adventu, ac de Festivitate Expectationis Partus, de qua in secundam Operis nostri Partem sermonem rejicimus; fuse vero de Adventu Institutione XL. disseruimus; quamobrem de Pervigilio hîc, & de ipso Natali die tantummodo disputabimus.

Quid olim essent Christianorum Pervigilia.

55 Rudem profecto & omnino sacrarum rerum expertem esse eum oportet, qui nesciat Pervigilia conventus fuisse Fidelium nocturnos ad Deum deprecandum. Eos conventus Plinius commemorat epistola ad Trajanum, in qua mores describit Christianorum: *Quod soliti essent stato die ante lucem convenire, carmenque Christo tanquam Deo dicere*; atque eo alludit Tertullianus libro ad uxorem cap. 4. ubi exponens, quam impedita esset Fidelis mulier, quæ infideli nupsisset viro, ait: *Quis* (vir infidelis) *nocturnis convocationibus, si ita oportuerit, a latere suo abscedere conjugem suam libenter feret?*

56 San-

Nativitatis Pervigilium omnium celeberrimũ permissum agitari noctu etiam nunc ab Ecclesia, sublatis cæteris omnibus nocturnis Conventibus.

56 Sancti Natalis Pervigilium inter cætera semper fuit percelebre, & cum jejunio conjunctum. *Ea fuit Ecclesiæ pia consuetudo, ut præcipuas Solemnitates, Sanctorumque Festivitates Vigiliis præveniret, inter quas cum non infimum locum semper obtinuerit Nativitas Domini nostri Jesu Christi secundum carnem, suam etiam ab initio Vigiliam habuisse minime ambigimus, quam cum jejunio celebratam fuisse discimus ex S. Augustini epistola 65. novæ edit. ad Xantippum.* Verba sunt Martene tom. 4. vet. edit. cap. 2. num. 1. Huc accedit quod scripsit S. Cæsarius in Regula ad Virgines: *Natali Domini, & Epiphania ab hora tertia noctis usque ad lucem vigilandum est.* Narrat S. Gregorius Turonensis de gloria Martyrum cap. 87. in Natalis Pervigilio Episcopalibus Officiis obeundis fessum se ad paullulum somni capiendum secessisse; hominem sibi incognitum adstitisse in somnis, seque semel atque iterum excitasse; cumque nihilominus in somnum esset relapsus, hominem illum ei alapam impegisse, atque in hunc modum eum increpasse: Ita ne vero tu dormis, cujus est curare ut cæteri vigilent? quæ causa fuerit, ut statim ad Templum redierit. Gravissimis causis permota Ecclesia, ut scandala plura tollerentur, nocturnos agitari conventus vetuit; nocturnaque pervigilia hoc tempore dumtaxat Monachæ, & alia quædam Religiosorum Collegia celebrant, quod observat Ferdinandus Mendoza lib. 3. de confirmando Concilio Illiberitano in Notis ad Can. 36. tom. 1. Concilior. Collect. Labbeanæ pag. 1227. Verum ex eo interdicto Pervigilium Natalis Domini eximitur, quod non modo jejunio, sed ex veteri consuetudine etiam nocturnis conventibus in Ecclesiis, cantandisque Officiis, & post mediam noctem Sacrificio peragendo celebratur. De ea disciplina fuse disseruimus Institut. 13. Videatur Florentinius Exer. 2. in qua de veterum Vigiliarum usu, ac de Pervigilio Nat. Chr. Dom. erudite disputat.

Post Pascha & Pentecostem primum hæc Festivitas locum tenet. Duo peculiaria hujus Solemnitatis privilegia.

57 Festum diem Nativitate Christi consecratum non modo inter omnes celeberrimum esse, sed post Pascha & Pentecostem primum locum obtinere, omnes consentiunt. Observavit Martene loc. cit. cap. 12. num. 2., Sacra idcirco Concilia gravissimas in eos Clericos edidisse Sanctiones, qui in ea Solemnitate ad Ecclesiam non venirent. Et Bailletus Hist. hujus diei num. 14. abunde probat, etiam secularibus quibusdam legibus in honorem Natalis diei Jesu Christi decretum esse, ut de præcepto festi dies essent omnes, qui a Natali Christi die ad Epiphaniam decurrunt. Nunc vero duo tantum restant vetustæ disciplinæ monumenta, quæ Solemnitatis magnitudinem declarant; quorum alterum, ut si Natalis Christi dies in diem cadat, quo carnium usus est inter-

dictus, iis nihilominus vesci liceat *propter Festi excellentiam*, ut ait Honorius III. in cap. *Explicari* de Observantia jejuniorum; alterum, ut Natali Christi die quilibet Sacerdos ternas Missas celebret, ut videre est in Can. *Nocte Sancta*, ubi Glossa, de Consecrat. Dist. 1. & cap. *Consuluisti*, ubi itidem Glossa, de Celebratione Missarum. Tres Christi Domini ortus ternis hisce indicari Missis docet Pougetus Instit. Catholicar. tom. 1. pag. 814. primum in æterno sinu Patris; in tempore alterum in utero Virginis; tertium denique in Justorum animis, in quibus innascitur, & habitat per Fidem. Ac ortum quidem Christi in tempore e Virginis utero repræsentari docet in prima Missa, quæ in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis post mediam noctem celebratur. Secunda vero Missa, quæ in iisdem Ecclesiis illucescente celebratur aurora, recoli memoriam ejus nuncii, quod ab Angelo Pastoribus de nato Christo allatum est, atque ita Christi Nativitatem in animis justorum celebrari; Tertia denique, quæ ante meridiem peragitur, æternam Christi Nativitatem in sinu Patris commemorari; quæ causa fuit ut epistola ejus Missæ ex cap. 1. Epistolæ ad Hebræos excerpta sit, ubi fuse divus Paulus de æterna illa Nativitate disputat; Evangelium vero ex Joannis cap. 1. legatur, ubi Evangelista velut Aquila in sublime sublatus, divinam a Patre generationem explicat.

Tres Missæ eo die celebrabātur. Cujus disciplinæ falso perhibetur Auctor S. Telesphorus.

58 Ejusmodi disciplinæ trium in Natali Christi die celebrandarum Missarum Auctor fuisse vulgo perhibetur Sanctus Telesphorus in Can. *Nocte Sancta* de Consecr. Dist. 1. ut videre est apud Vicecomitem lib. 3. de antiquis Missæ Ritibus cap. 26. Sed in dubium revocatur, num textus ille sit Telesphori. Nam initium ejus epistolæ, unde est excerptus, ex epistola desumtum est Damasi ad Illyricos: *Credimus Sanctam Fidem vestram in Apostolorum eruditione laudatam*. Adde, quod Psalmos 25. 36. & 51. ibi laudari juxta D. Hieronymi versionem, observat Pagius in vita Telesphori. Satis præterea compertum est, quam multa viri docti objecerint adversus Ante Siricianas Epistolas decretales, quominus genuinæ habeantur. Quamobrem alio confugiendum est, ut fontem illum reperiamus, unde verisimile sit ejusmodi disciplinam esse derivatam. Florentinius cit. exercit. 2. pag. 203. ita in rem nostram scribit: *Augetur dubitatio, an Epistola S. Telesphori Papæ genuina sit. Jam docti viri non desunt, qui adductam decretalem epistolam illius summi Pontificis germanam esse non facile consentiunt.*

Dies aliquot solemnes, quibus olim plures Missæ ab

59 Exploratum est, vetustissimis temporibus plures ab eodem Sacerdote Missas celebrari in aliquibus solemnitatibus consuevisse. Ex vetustis monumentis ostendit Cardinalis Bona Rerum

rum Liturgicar. lib. 1. cap. 18. num. 6. morem fuisse, ut Calendis Januarii binæ celebrarentur Missæ, altera de Octava Nativitatis, altera de B.Virgine; ternas itidem Missas Feria 5. in Cœna Domini probat celebratas esse; alteram ad reconciliandos Pœnitentes; alterum ad Sacrum Chrisma conficiendum; tertiam denique, quæ ad diei solemnitatem pertinet, ac binas itidem Missas in Ascensionis tum Pervigilio, tum Festivitate.

eodem Sacerdote celebrabantur.

60 Si quod autem desideratur exemplum præter ea, quæ Cardinalis Bona attulit, ac præter illud, quod Alteserra in Commentar. ad cap. *Consuluit* de Celebrat. Missarum produxit ex ordine Romano, Amalario, & vulgato Alcuino, ternas scilicet Missas ab eodem Sacerdote celebrari consuevisse in die Nativitatis S. Joannis Baptistæ, dicimus Romanum quondam Pontificem solitum fuisse die 29. Junii Sanctis Apostolis Petro & Paulo consecrata duas Missas celebrare, alteram in Vaticana, alteram in S. Pauli Basilica, ut ex Prudentio 4. seculi Poeta apparet, Per; Steph. hymn. 12.

Alia ejusdem generis exempla.

Aspice per bifidas plebs Romula funditur plateas:
Lux in duobus fervet una Festis.
Nos ad utrumque tamen gressu properemus incitato,
Et his, & illis perfruamur hymnis.
Ibimus ulterius, qua fert via Pontis Hadriani;
Lævam deinde fluminis petemus.
Transtyberina prius solvit sacra prævigil Sacerdos;
Mox huc recurrit, duplicatque vota.

Vide Josephum Vicecomitem de antiquis Missæ Ritibus lib.3.cap. 28. ubi ab eodem Sacerdote ostendit in diebus Paschatis, & Festivitatum SS. Petri & Pauli, & Joannis Apostoli, Joannis Baptistæ, Laurentii, Marci, & Victoris plures celebrari Missas consuevisse.

61 Cum itaque mos esset, ut ab eodem Sacerdote in aliquibus solemnitatibus eodem die plures Missæ celebrarentur, nonnemo existimavit trium in Natali Christi die celebrandarum Missarum morem vetustæ disciplinæ vestigium esse. Quærit Pougetus: *Cur in Festo Nativitatis Christi ter Missarum solemnia celebrentur a quolibet Sacerdote?* atque ita respondet: *Hoc vestigium est antiqui Ritus, quo diebus solemnibus plures ab eodem Sacerdote Missæ agebantur.* Testatur S. Gregorius, die Christi Natali ideo sermonem suum in compendium conferre, *quia*, inquit, *hodie ter Missarum solemnia celebraturi sumus.* Notatum reperimus in Ordinibus Romanis, Summum Pontificem in Natali Christi die tres celebrare solitum Missas, primam in Basilica Li- beria-

Olim Romanus Pontifex hac die celebrabat in Basilica Liberiana, in Templo S. Anastasiæ, & in Basilica Vaticana. Atrox Cencii Romani in Gregorium Pontificem facinus. Hac nocte Romanus Pontifex pileum & gladium Ducalem benedicit:

beriana, alteram in S. Anastasiæ Æde, cujus in hac die ut diximus memoria recolitur; tertiam denique in Vaticana Basilica. Dum quædam ex tribus hisce Missis celebraretur, teterrimum illud ac nefarium a Cencio Romano Cive perpetratum est scelus, de quo ita Abbas Urspergensis: *Cencius quidam Civis Romanus ex fautoribus Henrici in Nativitate Domini Gregorium Papam in galli cantu Missam celebrantem de Altari graviter vulneratum rapuit, & in Turre sua in custodiam misit*. De aliqua itidem ex his Missis loquitur Albertus Argentinensis in Chronico: *In die quoque Sancto Nativitatis Domini Rex Carolus communicatus fuit, legitque in Missa galli cantu, alta voce, habens in manu evaginatum gladium, Evangelium: Exiit Edictum a Cæsare Augusto*. Et apud Martene cit. cap. 12. num. 10. ea cæremonia describitur, qua Imperator, seu Rex aliquis, qui in Sacello Pontificio Officio adesset, gladium manu tenens & vibrans quintam Officii Lectionem canebat. Nunc vero in nocte Nativitatis Domini Summus Pontifex Ducalem pileum & gladium benedicit, qui vel præsenti alicui Principi viro, vel absenti dono datur, ut videre est lib. 1. Sacrar. Cærem. cap. 6. De ea cæremonia tractatum scripsit Theophilus Raynaudus tom. 10.

In Gallia olim duæ tantum Missæ celebrabantur. Tres vero Romæ propter Ecclesiam in honorem S. Anastasiæ dicatam. Eadem disciplina transiit in Galliã. Quod primo ab Episcopis, deinde ab omnibus Presbyteris usurpatum.

62 In die Christi Natali mos erat in aliis Ecclesiis, præsertim Galliæ, ut binæ ab eodem Sacerdote Missæ celebrarentur. Eadem vero disciplina, qua Romæ tres Missas Summus Pontifex celebrabat, etsi ex iis una celebraretur propterea quod Romæ sacra esset Ædes in S. Anastasiæ honorem Deo dicata, Roma in Gallias cæterasque regiones traducta est, cum Romanus Ordo Caroli Magni jussu receptus est. Et quamquam primo ea disciplina ad Episcopos dumtaxat pertineret, paullatim ad omnes Sacerdotes propagata est, ut conjicit Grancolas in Comment. ad Breviar. Romanum, & post eum aliosque plures Meratus in Not. ad Gavant. tom. 1. par. 2. pag. 847. Vicecomes lib. 3. de antiquis Missæ Ritibus cap. 27. abunde ostendit, quemvis Sacerdotem ternas olim consuevisse Missas celebrare; non tamen, ut, quæ præsens consuetudo est, nullo intervallo temporis interjecto altera alteram exciperet, sed prima celebraretur media nocte, secunda illucescente Aurora, tertia orto jam Sole, quod etiam nunc in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis usurpatur.

Olim Orientalis Ecclesia 6. die Januarii Nativit. Christi celebrabat. Quo tempore amplexa sit

63 Certum est, quod jam supra diximus, Christum Jesum in lucem editum esse 25. Decembris die, & nihilominus in quibusdam Orientalibus Ecclesiis morem fuisse Solemnitatem hanc sexta Januarii die celebrandi una cum Epiphania. In occidentali Ecclesia constans, & perpetua fuit consuetudo, ut 25. die Decembris

bris ea Festivitas celebraretur. Vid. Martene loc. cit. cap. 12. Cum autem nunc Orientalis Ecclesia eodem quo Occidentalis die Nativitatem Christi celebret, quæritur quonam tandem tempore in hoc utraque Ecclesia convenerit. Extat in Auctario ad Biblioth. PP. tom. 2. pag. 311. quædam Epistola Joannis Archiepiscopi Nicæni de die Christi Natali, quam e Græco in Latinum sermonem conversam edidit notisque illustravit Combefisius. Ea in Epistola narrat Joannes, Cyrillum Hierosolymitanum Episcopum S. Julio Romano Pontifici scripsisse, sibi omnino non licere tres tribus in diversis locis celebrare Festivitates, quæ in Epiphaniæ die agebantur, e quibus erat etiam Solemnitas Natalis Domini; rem hanc Romæ probe fuisse examinatam; tandem *in hunc modum*, inquit, *Julius Romanus Patriarcha menses Hebræorum, atque Romanorum composuit, a quo tempore cœpit Romana Ecclesia lætis gaudiis celebrare Natalem Salvatoris die 25. Decembris, tradiditque celebrandum universis Ecclesiis*. Pergit Joannes narrans, S. Basilium jussisse, Gregorium Nazianzenum in Constantinopolitano quodam concilio præcipere, ut 25. Decembris Nativitas Christi celebraretur; huic parere decreto quosdam detrectasse; ac sub Arcadio denique, & Honorio a Joanne Chrysostomo, & Epiphanio, qui in eam rem Cypro accersitus fuerat, definitum esse, ut Nativitas Christi 25. Decembris celebraretur, cui definitioni cæteros omnes Patriarchas subscripsisse.

Latinorum consuetudinem celebrandi hanc Solemnitatem 25. Decembris. Joannis Archiepisc. Nicæni epistola.

64 Recentem fatetur hanc epistolam Combefisius & fabularum plenam; neque id dissimulat Pagius in vita S. Julii Papæ num. 13. sed negat fabulosum esse quod in ea Epistola traditur de Solemnitate Natalis diei Christi Domini, quod ejusdem rei testes sint uterque Gregorius, Nyssenus, & Nazianzienus, & Joannes Chrysostomus. Cum eo sentit idem in citata Exercit. 2. Florentinius pag. 261. Verum in ea Epistola scribit ejus Auctor, non modo Julium Pontificem jussisse Nativitatem Domini 25. die Decembris in Oriente celebrari, sed ejus tempore Romanam Ecclesiam cœpisse eodem die Festivitatem illam agere. Id vero tanquam fabulosum & commentitium explodit Serry Exercit. 31. num. 3. *Quare putidæ fabellæ arguitur, quod Joannes Nyssenus in vulgata per Combefisium Epistola contestatur, Natalem Christi diem Romæ sub Julio dumtaxat Summo Pontifice ad 25. Decembris definitam esse, Patribus diem hanc ab antiquo definitam constanter affirmantibus*.

Spuria censetur illa epistola a Combefisio, qui eam edidit.

65 Quoniam igitur qui eam epistolam a Græco in Latinum convertit Combefisius, notisque locupletavit, eam suspectæ fidei

Ostenditur alia quædam suppositionis nota in illa epistola.

dei arguit, libenter nos illius sententiæ subscribimus: cum præsertim epistola Cyrillum quemdam Hierosolymitanum Episcopum commemoret ad Julium Papam dedisse literas, quæ Summo Pontifici occasionem præbuerint condendi ejus decreti; fabulosum enim id omnino esse oportet, cum Petrus Coustantius tom. 1. Epistolar. Romanorum Pontificum in appendice pag. 86. apertissime demonstraverit, nullum sub S. Julio Papa fuisse Cyrillum Hierosolymorum Episcopum.

Vetustissima traditione celebratur hæc Festivitas in Romana Ecclesia die 25. Decembris.

66 Eorum etiam sententiæ libentissime subscribimus, qui ex vetustissima Traditione multo ante Sanctum Julium Papam existimant in Ecclesia Occidentali Nativitatis Domini Solemnitatem die 25. Decembris celebratam esse. Quærit D. Augustinus epist. 55. alias 119. n.2. tom.2. op.edit. Paris. col.128. *Cur anniversarius dies celebrandæ Dominicæ Passionis non ad eumdem redeat anni diem, sicut dies, qua traditur natus?* atque ita respondet: *Oportet noveris diem Natalem Domini non in Sacramento celebrari, sed tantum in memoriam revocari, quod natus sit, ac per hoc nihil opus erat, nisi revolutum anni diem, quo ipsa res acta est, festa devotione signari*. Et Chrysostomus loco, quem mox afferremus, testatur Romanis *multo ante & ex antiqua Traditione* disciplinam esse, Nativitatem Christi 25. Decembris die celebrandi. Quod itaque ajunt Augustinus *traditur*, & Chrysostomus *ex antiqua Traditione*, satis id luculenter ostendit, multo ante Sanctum Julium Pontificem in Ecclesia Occidentali ea, quam supra diximus, die celebratam esse Christi Domini Nativitatem, falsumque esse, eam diem ab Julio huic Festivitati fuisse præfinitam.

Quarto seculo videtur Orientalis cum Romana Ecclesia in celebranda Nativitate die 25. Decembris convenisse.

67 Quapropter firmis tutisque documentis innixi Orientalem Ecclesiam quarto seculo ad Romanæ Ecclesiæ disciplinam arbitramur se conformasse in celebranda Nativitate Domini die 25. Decembris, quam proinde ab Epiphania sejunxit, quæ Festivitas 6. Januarii die peragitur. Vetera quædam edidit monumenta Zaccagnus Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, inter quæ binæ sunt Gregorii Nysseni Orationes. In altera earum ait Sanctus Doctor, morem fuisse in Ecclesia Cappadociæ, ut post Sancti Sthephani Festivitatem Sanctorum Apostolorum solemnitas celebraretur Petri, Jacobi, Joannis, & Pauli; quod etiam tradit in Oratione funebri Sancti Basilii fratris sui; ubi illud addit, post eam Festivitatem celebrari Sancti Basilii solemnitatem, quæ a Græcis Kalendis Januarii peragitur. In hac ipsa Oratione ita de solemnitate Natalis diei Christi Domini loquitur: *Sed primam celebritatem una cum aliis non numero. Nam*

quæ

quæ propter divinam Unigeniti Filii apparitionem per partum Virginis Festivitas instituta est, ea non simpliciter sancta celebritas est, sed sancta Sanctorum, & celebritas celebritatum. Igitur eas, quæ hanc consequuntur, enumeremus. Ad S. Stephani deinde cæterasque Festivitates sermonem suum convertit, ex quo luculenter apparet, seculo quarto Natalem Christi diem 25. Decembris celebratam esse. Nativitatis Festivitatem a solemnitate adorationis Magorum aperte sejungit Gregorius Nazianzenus Orat. 39. in Epiphaniam pag. 632. *Ac Christi quidem Nativitas apta solemnitate prius, tum a Festi Duce & auspice, tum a vobis, atque adeo ab omnibus, tam qui in mundo versantur, quam qui in mundo sublimiores sunt, celebrata est &c. Nunc vero alia Christi actio, aliudque mysterium sequitur.* Cum igitur S. Doctor Festivitatem Natalis Christi ab Epiphaniæ solemnitate sejungat, bene inde conjici videtur, in ejus Ecclesia ea tempestate Natalis Christi diei festivitatem non amplius cum Epiphania, sed hanc quidem sexta Januarii, illam vero Decembris vigesima quinta die celebrari consuevisse. S. denique Chrysostomus primo Sacerdotii sui anno, qui fuit 386. a Christo nato, Orationem habuit in Antiochena Ecclesia ipso 25. die Decembris, qui sermo est 35. de Christi Nativitate tom. 5. pag. 466. & nuperrimæ edit. tom. 2. pag. 364. In eo sermone nondum ait decimum annum expletum esse, ex quo compertum habuerit, Christi Nativitatem 25. die Decembris esse celebrandam, quod ab initio Occidentali Ecclesiæ cognitum erat. *Nondum decimus annus est, ex quo hic dies manifeste nobis innotuit, & ab exordio iis, qui in Occidente habitant, cognitus.* Profectam deinde a Romanis eam disciplinam dicit, quam ex veteri Traditione servaverint. *Romani multo ante, & ex antiqua Traditione ipsum celebrantes, ad nos usque notitiam illius transmiserunt.* Ex hoc Chrysostomi sermone colligitur, in Ecclesiis Antiocheno Patriarchæ subjectis ante annum 376. viguisse consuetudinem Ægyptiorum eodem die Christi Epiphaniam & Nativitatem celebrandi, atque eo ipso anno alteram ab altera esse sejunctam, ac tum primum 25. die Decembris solemnitatem Nativitatis Domini esse peractam.

Nicephorus vel refutatus, vel explicatus, qui auctorem hujus festivitatis dicit Justinum Imperatorem. Consuetudo repræsentandi sacrū

68 Atque ea sunto, quæ de Festo Natalis diei Jesu Christi huc conferenda esse existimavimus. Nicephorus Hist. lib. 17. cap. 28. pag. 779. ejus Solemnitatis auctorem fuisse tradit Imperatorem Justinum. *Idem Imperator* (Justinianus) *tum primum Servatoris exceptionem toto Orbe terrarum festo die honorari instituit, sicut Justinus de Sancta Christi Nativitate fecit.* Id vero quantum ab re ipsa absit & veritate, ipsamet ostendunt, quæ supra attu-

hoc Mysterium in templis & privatis domibus, cujus origo refertur ad seculum 13.

attulimus documenta. Sed illud fortasse intelligit Nicephorus, Justinum per suas leges eorum negligentiam emendasse, qui tantam Solemnitatem non, ut par erat, celebrabant, ut videre est apud Bellarminum tom. 2. lib. 3. cap. 16. §. *Ad objectionem*; & apud Suarez de Religione tom. 1. lib. 2. cap. 5. num. 6. In Occidentalem Ecclesiam pia fuit inducta consuetudo, ut Natali Domini die Mysterium repræsentetur Infantis Jesu in Præsepio, & quod vulgo dicitur, ut Præsepe conficiatur in templis, in Religiosis ædibus, atque etiam in domibus privatorum. Gorius in Opere sæpius citat. num. 17. piæ hujus consuetudinis originem ad seculum refert decimum tertium, cum S. Franciscus Præsepe ædificavit in Silva Grecii, ubi in illa sacratissima nocte Nascenti Domino dicata nobilis quidam vir eum vidit divinum puerulum in ulnis gestantem.

FINIS LIBRI PRIMI.

DE FE-

DE FESTIS BEATÆ MARIÆ VIRGINIS LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Olim quot institutæ Solemnitates in honorem Deiparæ. Proponitur hujus secundi Libri materia, ac primum agitur de Festo Desponsationis B.M.V. cum S.Joseph. die 23. Januarii.

1 TRes in honorem Beatæ Virginis Solemnitates Lugdunensis quædam Synodus commemorat, quam affert Gratianus in Can. *Pronuntiandum* de Consecrat. Dist.1. Sunt autem *Purificatio*, *Assumtio*, *Nativitas*. Gregorius IX. Summus Pontifex in Decretali *Conquestus* tit. de Feriis inter eos dies, quibus non licet jus dicere, festa quidem omnia B.Virginis recenset; ea tamen quæ sint nusquam tradit. Nihilominus ex sermone S. Bernardi I. in *Salve Regina* perspicuum est, quatuor ejus ætate in honorem B. Virginis celebratas esse solemnitates: *Quater in anno Ordo noster devotissime concinit*: ad quæ verba Mabillonius Nota 303. tom. 5. & 6. S. Bernardi hæc scribit: *Nimirum in quatuor solemnitatibus in honorem B. Virginis tunc temporis institutis*, *Purificatione*, *Annuntiatione*, *Assumtione*, & *Nativitate*; *nam aliæ postmodum inductæ sunt*. De cujusque Festi in honorem B.Virginis institutione in hac secunda Commentarii nostri Parte sermonem habebimus: atque ut eam, qua in priori parte progressi sumus, viam teneamus, a Desponsatione B. Mariæ Virginis cum S. Joseph ordiamur, quæ 23. Januarii celebratur.

Tres, & deinde quatuor solemnitates usque ad tempus S. Bernardi reperiuntur institutæ.

2 Utcumque de iis sit judicandum, qui sua quadam opinione ducti censuerunt, inter B.Virginem & S. Josephum non contractum fuisse verum matrimonium, *Conjunctio autem non ultra Sponsalia progrediebatur*; quæ sunt verba Gregorii Nysseni in Orat.

Circa festū desponsationis primum statuitur verum inter Deiparam

& S. Josephi fuisse matrimonium.

Orat. de Natali Domini; nunc tamen saltem temeritatis argueretur, qui tale quippiam pronunciare auderet. Sic enim de ea propositione scribit Cardinalis Capisucchius Controv. 14. §. 9. *Ut minimum tamen temeraria censenda videretur; cum constet totam Scholam cum Magistro & Angelico Doctore in affirmantem sententiam conspirare, & omnes Sanctos Patres bene perpensos idem dicere.* Dicitur *ut minimum temeraria*; Suarez enim hæreticum esse illum censet, qui negaret verum fuisse matrimonium inter B. Virginem & S. Josephum; ejusmodi vero Censuram acerrime tuetur Theophil. Raynaudus in Diptychis Marianis tom. 7. suorum Operum pag. 43. qui hæresis illi notam inurit, qui Sponsalia inter B. Virginem & S. Josephum in verum tandem matrimonium, licet Sacrosanctum sine ulla corporum commixtione, tandem abiisse negaret.

Quod probatur ex pluribus Evangelii locis.

3 Profecto textus sunt ex Evangelio apertissimi, in quibus S. Joseph vir B. Virginis, & rursus B. Virgo S. Josephi uxor appellatur. Matthæi cap. 1. vers. 16. *Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ*, & vers. 19. *Joseph autem vir ejus cum esset justus*; & vers. 20. *Joseph fili David noli timere accipere Mariam Conjugem tuam*; & vers. 24. *Exurgens autem Joseph accepit Conjugem suam*; & Lucæ cap. 2. v. 4. *Ascendit autem & Joseph ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante*. Præterea ex Matthæi cap. 13. Lucæ cap. 3. & Joannis cap. 6. perspicuum est, Hebræos vulgo in ea fuisse opinione, Jesum Christum Josephi ideoque fabri filium, & Josephum ejus Patrem fuisse: *Cujus opinionis, tametsi falsæ, non alia fuit causa, quam quia sciebatur matrimonium vere fuisse contractum inter Joseph & Mariam: alioqui enim haud dubie Christo objecissent Judæi, quod ex fornicatione genitus fuisset, si quo modo de Conjugii veritate dubitatum fuisset*. Verba sunt Estii in 4. sententiar. dist. 30. §. 6.

Decuit Deiparam fuisse nuptam ex D. Thoma.

4 Angelicus Doctor in 3. part. quæst. 29. art. 1. quasdam affert congruentias, quibus divinæ placuit Providentiæ, ut Christus e Virgine quidem, sed nupta nasceretur; & in art. 2. inter B. Virginem & S. Josephum verum contractum esse matrimonium probat. Easdem congruentias, quas affert D. Thomas, apud Sanctum quoque Bernardum reperias Homil. 2. super *Missus est*, & apud Hieronymum lib. 1. Comment. in cap. 1. Matthæi, quæ in hujus diei Officio leguntur. Inter eas rationes, quibus decuit B. Virginem fuisse nuptam, illa recensetur, ne Christum Dominum velut illegitimum Infideles aspernarentur, atque ut B. Virgo ab omni probro esset libera, neve pœnam subiret, cui tanquam adultera obnoxia fuisset. Rationem aliam addit S. Ignatius:

tius: *Martyr Ignatius etiam quartam addidit causam, cur a Desponsata conceptus sit, ut partus, inquiens, ejus celaretur Diabolo, dum eum putat non de Virgine, sed de uxore generatum.* Vide Thomassinum Theologicor. Dogmat. tom. unic. de Verbi Dei Incarnat. lib. 2. cap 3. num. 12. ubi post SS. Ambrosii & Bernardi verba ita concludit: *Quibus locis hæ attinguntur rationes, cur Virginem conjugii nomine obumbrari decuerit, primo ne adulterii infamia tenerrimus Virginis pudor adureretur, secundo ut partus virgineus Diabolo celaretur, nec a salute mundi, idest Cruce Christi præparanda cruentas ille manus abstineret.*

5 Postremam hanc rationem sibi non satisfacere ait Maldonatus in Matth. cap. 1. vers. 18. Tom. 2. col. 36. *Sed hanc rationem malo libere fateri me non intelligere, quam temere reprehendere. Non, inquam, intelligo, quomodo Diabolus Mariæ Virginitatem, si modo animadvertit, potuerit ignorare cum integrum & incorruptum corpus quamvis nuptæ videre posset.* Toletus Cardinalis in Lucam cap. 1. ait, homini notam esse posse alicujus fœminæ virginitatem, multoque magis Diabolo, sed Deum voluisse ut Diabolus id in B. Virgine non adverteret. *Deo tamen permittente, & volente Dæmon non advertit; cernens enim illam esse conjunctam, cætera speculari contemsit, matrimonio omnem illi impediente suspicionem, crediditque partum esse ex viro, cui sciebat fœminam esse desponsatam.* Quæ responsio ex D. Thoma est depromta loc. cit. art. 1. ad tertium. Eam illustrat Estius loco supra allato §. 7. *Unde quia B. Virgo virum habebat, nec integritatem ejus, nec concipiendi modum perscrutatus est; sed, ut ait Basilius, Virgines innuptas præcipue observabat, quia Virginem parituram ex Propheta didicerat. Quod si extra matrimonium Virgo fuisset impregnata, Virgineum illum Conceptum & Partum cognovisset Diabolus hoc argumento: Concepit extra matrimonium, non ex fornicatione; neque enim id me lateret, qui sum auctor fornicationis: ergo concepit de Spiritu Sancto.*

Sancti Ignatii Martyris locus de hac re explicatus.

6 Nunc vero ad considerandam matrimonii naturam inter B. Virginem & S. Josephum devenientes dicimus, omnem de hac re difficultatem non in carnalis copulæ defectu, sed in voto virginitatis consistere, quam Sanctissima Virgo, antequam S. Josepho nuberet, professa fuerat. Matrimonium siquidem etiam sine copula constat: quod enim Matrimonium fuit inter Adam & Evam ante peccatum (nam nonnisi post peccatum concubuerunt) veri matrimonii naturam habuit. Scilicet verum est matrimonium, etiam seclusa copula, quod ratum dicitur, si accedat copula matrimonium consummatum vocatur. Ac tria in Matrimonio

Matrimonium inter B. Virginem & S. Josephum expenditur.

nio

nio potiſſimum ſpectanda ſunt, ſubſtantia, uſus, & finis. Subſtantia eſt mutua in corpus poteſtas; uſus eſt conjugalis copula, qua viciſſim in ſua ſibi corpora tradita poteſtate utuntur; finis denique eſt liberorum procreatio. Uſus a ſubſtantia ſejungi, & ſubſtantia ſine uſu eſſe poteſt. Id vero contigit in eo matrimonio, de quo nobis eſt ſermo, & in pluribus etiam aliis conjugiis, in quibus mutuo conſenſu conjuges ſervavere virginitatem, quorum exempla erudite côngeſſit Benedictus Papa XIII. de nobis optime meritus ſerm. 10. de vita B.Virg. n. 10. t. 1. Omnis etiam eſſe poteſt in Matrimonio ſubſtantia ſine fine; ſed in Matrimonio B.Virginis fuit finis & fructus, *non ex eo natus*, *ſed in eo*, ut loquuntur Theologi. Itaque S. Auguſtinus lib. 1. de Nuptiis cap. 2. concludit in hæc verba, quæ refert Gratianus in Can. *Omne* 27. quæſt. 2. *Omne itaque nuptiarum bonum impletum eſt in illis Parentibus Christi, Proles, Fides, Sacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum Jeſum; Fidem, quia nullum adulterium; Sacramentum, quia nullum divortium.*

De voto Virginitatis B. Mariæ. Partitio triplex.

7 Omnis igitur difficultas redit ad votum Virginitatis B.Virginis: atque ut ad hanc rem examinandam paratiores aggrediamur; primo quærendum eſt, an B. Maria Virginitatem voverit; ſecundo, voveritne abſolute & ſimpliciter, an vero ſub aliqua conditione; tertio, quando ejuſmodi votum emiſerit.

B. Virgo Virginitatem vovit. Cauſaubonus confutatur.

8 Nulli profecto dubium eſſe poteſt, quin Maria Virgo voverit Virginitatem. Cum monita fuit ab Angelo filium parituram, ei reſpondit: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Quæ quidem reſponſio abunde probat, eam perpetuæ Virginitatis votum feciſſe; quod pulcre explanat Sotus in 4. ſentent. diſt. 30. quæſt. 2. art. 1. *Plana enim res eſt, verbum illud non facere ſenſum, qui eſt, non cognovi: quia illud ad conceptionem futuram impertinens erat; ſed ſenſus fuit, quoniam virum non cognoſcere ſtatui, votoque firmavi.* Conſonat Lamy Harmon. Evangel. lib. 1. cap. 3. num. 34. cujus ea ſunt verba: *Alioquin enim reſponſio Mariæ non convenit verbis Angeli. Etſi enim tunc virum non cognoſceret, poterat cognoſcere, ubi ejus in domum deducta eſſet. Ergo, ut SS.Patres docent nos, reſponſio Mariæ indicat, eam voto fuiſſe amplexatam perpetuam Virginitatem.* Atque ut rem ſimilitudine explicet, ait, B. Virginem eo ſenſu fuiſſe locutam, cum dixit, *Virum non cognoſco*, quo Carthuſianus diceret, *Carnibus non veſcor*. Atque hæc doctrina illis innititur, quæ ſcripſit Auguſtinus lib. de Sancta Virginitate cap. 4. tom. 6. oper. col. 343. *Quomodo*, inquit, *fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? quod profecto non diceret, niſi Deo Virginem ſe ante voviſ-*

vovisset. Eamdem doctrinam illustrat etiam Baronius in apparatu ad Annales §. 56. Casaubonus exercitat. in Baronium num. 24. pag. 108. non diffitetur, ea verba, *Virum non cognosco*, vim habere significandi votum Virginitatis editum ante initum matrimonium. *Nyssenus & Augustinus urgent Deiparæ responsionem, Virum non cognosco: quod argumentum mihi quidem videtur non esse adeo contemnendum*. Nec quidquam commoveri se profitetur, quod ejusmodi voti nullum antea exemplum extiterit, & Chrysostomi sententiam amplectitur Homil. 4. in Matthæum, qui aliam esse ait eorum conditionem, qui vivunt in lege Gratiæ, quam sit eorum, qui in lege vivebant Mosaica: plura enim & perfectiora ab iis requiri, quam ab istis. Sed, quod mirere, pulcre hæc proloquutus in contrariam discedit sententiam: *Hæc etsi vere ni fallor, & pie dici possunt; de voto tamen Virginitatis ante nuptias a Maria facto, temere veteribus, qui ista prodiderunt, non ausim equidem assentiri*. Id scilicet ab eo expressit susceptum impugnandi Baronii consilium. S. Bernardus sermone de Dominica infra Octavam Assumtionis ait, primam fuisse B. Mariam, quæ Virginitatem voverit: *De cætero sane & virginitatem carnis, & propositum virginitatis maxime & ipsius quoque propositi novitas evidenter illustrat, quod videlicet in libertate spiritus Legis Mosaicæ decreta transcendens, illibatam Deo corporis simul & spiritus sanctimoniam vovit*. Et Baronius loc. cit. §. 57. hanc esse testatur Græcorum Patrum & Latinorum sententiam: *A qua scio neminem dissentire, nisi stolidissimorum hæreticorum factionem & satellitium, qui ad impugnanda sacra vota virginitatis & continentiæ egregiam diabolo navant operam*.

9 Illud enim futile est, quod quidam dicunt, Jephte filiæ virginitatem vovisse; & illius voti, quo holocaustum Deo, si victor rediret e pugna, pollicitus erat, religione se liberasse, consecrata tantum filia, & perpetua ejus Virginitate promissa. Nam Jephte, ut constat ex cap. 11. v. 30. Judicum, in holocaustum, si victoriam consequutus esset, Deo illum vovit, quisquis futurus esset, qui sibi e prælio redeunti primus occurreret: *Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino*. Suam itaque ipsius filiam adhuc Virginem sibi primam omnium occurrentem teneri se voto putavit, ut offerret, id est interficeret; prout revera necavit; quapropter S. Hieron. lib. 1. contra Jovinianum: *Ut qui improspecte voverat, errorem votorum in Filiæ morte sentiret*. Huc vero quid attinet votum Virginitatis? Postulavit quidem filia Jephte, ut sibi duo darentur

Jephte non vovit filiæ virginitatem.

rentur menses, quibus suam defleret Virginitatem. Verum ad id eam non impulit amor Virginitatis, quam usque ad mortem servare vellet, sed quod sterilis abiret e vita: id enim fœminis probro erat in Israel. Calmetum adeas, si libet, qui in Dissertatione de voto Jephte, postquam probavit filiam a patre necatam fuisse, ait: *Quæ vero feruntur de consecratione filiæ Jephte, atque ipsius ad cœlibatum abdicatione, hæc nobis ad arbitrium mere excogitata creduntur, cum ne verbum quidem in Lege ea de re occurrat, neque ea afferantur monumenta, quæ rem extra controversiam posuerint. Nonne in Scriptura rotundis verbis asseruntur executioni mandata a Jephte omnia quæ voverat? Et fecit ei sicut voverat. Pollicitus fuerat holocaustum: holocaustum ergo obtulit.*

B. Maria diversis temporibus, primo sub cõditione, deinde absolute virginitatem vovit.

10 Quod ad qualitatem attinet voti Virginitatis, quam vovit B. Virgo utrum scilicet sub aliqua conditione, an vero absolute & simpliciter eo se alligaverit, docet D.Thomas 3. part. qu. 28. art. 4. tempore legis Mosaicæ virorum & fœminarum fuisse partes præcipuas ut liberos gignerent; ideoque B. Virginem, antequam S. Josepho nuberet, Virginitatem vovisse, sub ea tamen conditione, id si Deo placeret: *Mater Dei non creditur, antequam desponsaretur Joseph, absolute virginitatem vovisse: sed licet eam in desiderio habuerit, super hoc tamen voluntatem suam divino commisit arbitrio.* Et in 4. sentent. Dist. 30. qu. 2. art. 1. quæst. 1. *ad primum* ita ait: *Beata Virgo fuit confinium veteris & novæ legis, sicut aurora confinium est diei ac noctis: & ideo votum ejus sapuit novam legem, in quantum virginitatem vovit; & veterem in quantum conditionem apposuit.* Sed hæc sententia quibusdam non probatur, quod votum nulla conditione apposita perfectius sit, quam quod pendet a conditione. Præterea illa conditio inest in omni promissione & voto ut disputat Estius §.4. loc. cit. Nos vero, quin opus sit a D. Thomæ doctrina recedere, existimamus, B. Mariam Virginitatem diversis vovisse temporibus, modo conditione addita, modo nulla conditione apposita.

Hæc ipsa est D. Thomæ sententia.

11 Antequam nuberet B. Virgo, sæpenumero de vovenda virginitate cogitavit; quod quidem se vehementer cupere Deo declaravit; sed cum id Legis consuetudini adversari videret, vovit virginitatem, ea tamen apposita conditione, quam modo memoravimus. Id autem Deo placere divinitus facta est certior; ac propterea, ante quam nuberet, absolute vovit virginitatem: quamobrem D.Thomas cit. par. 3. qu. 28. art. 4. *ad primum* diserte ait: *Postquam autem ei innotuit, hoc esse Deo acceptum, absolute vovit, antequam ab Angelo annunciaretur.* Illud autem votum, quod antequam S. Josepho nuberet absolute voverat,

matri-

matrimonio inito cum Josepho rursus renovavit; quod eruitur ex ipso D. Thoma in 4. sentent. Dist. 30. qu. 2. art. 1. qu. 2. *ad secundum* : *B. Virgo antequam contraheret cum Joseph, fuit certificata divinitus, quod Joseph in simili proposito erat*. Vide Gottum part. 1. tom. 4. de Verit. Relig. Chr. cap. 3. §. 7. num. 48.

12 Verum si B.Virgo, antequam matrimonio cum Josepho jungeretur, Virginitatem perpetuam voverat, suboritur ea, quam proposuimus, quæstio, quî ei licuerit sui corporis, quod Deo jam consecrasset, matrimonio inito potestatem viro dare; cum præsertim juxta Canonum Decreta nullius roboris sit matrimonium sub conditione contractum liberorum non procreandorum, ut videre est in Decretali *si conditiones*, de conditionibus appositis. Quæstionem hanc primus proposuit quidam, cujus nomen est incompertum, Hugoni a S.Victore 12. seculi Theologo, ut costat ex ejus libro *De perpetua Mariæ Virginitate*. Responsio tamen in proclivi est. Generatim enim verissimum est, nefas esse corporis, quod Deo per Virginitatis votum fœmina consecraverit, matrimonium ineundo potestatem viro dare; sed minime id verum est in hoc singulari casu, in quo qui virginitatem vovit, divinitus cognovit alteri Conjugi jam certum esse virginitatem perpetuo colere, ut plane contigit in conjugio B.Virginis cum S.Joseph. Ea enim antequam nuberet, monita a Deo fuerat, ne deVirginitate, quam perpetuo coleret, esset sollicita; Joseph enim cum ea idem plane sentire. Itidem verissimum est, irritum esse conjugium, quod sub conditione contrahitur non procreandi liberos. At minime verum est; nullius roboris esse matrimonium, quod, semota illa conditione, ut plane in Matrimonio B.Mariæ contigit, contrahitur cum præscientia, vel nullos inde fore liberos, vel si qui extiterint, eos non humana opera esse procreandos. Docet id S. Thomas in 4. sentent. Dist. 30. qu. 2. art. 1. qu. 2. *ad secundum*: *B. Virgo antequam contraheret cum Joseph, fuit certificata divinitus, quod Joseph in simili proposito erat, & ideo non se commisit periculo nubens: nec tamen propter hoc aliquid veritati deperiit, quia illud propositum non fuit conditionaliter in consensu appositum: talis enim conditio cum sit contra matrimonii bonum, scilicet prolem procreandam, matrimonium tolleret.*

Quæritur, quî Deipara, virginitatis voto antecedito, potuerit nubere?

13 Quæritur hîc, quoto ætatis anno B.Maria Josepho nupserit; quot annos itidem natus Josephus B. Mariam uxorem duxerit. B. Mariam quatuordecim annos natam, communis est fere omnium sententia: id enim ætatis est, cum puellæ concipiunt. Saxius tom. 1. de Laudibus B.Mariæ pag. 59. *Et ex multis*, inquit, *quos legi Scriptoribus, fere omnes in hac sententia sunt*.

Quoto ætatis anno Deipara nupserit. S. Josephus senex non erat, cum B. Mariam uxorem duxit.

sunt. Josephum vero octoginta natum annos B. Mariam in matrimonium duxisse, non fit illi verisimile; quam sententiam S. Epiphanii hæresi 51. omnino rejicit. Neque enim facile quis crediderit, Virginem summa senectute viro nupsisse. Josephus autem, qui jam id esset ætatis, viarum molestias itinerumque quî potuisset perferre? Nec si tam grandis natu fuisset Josephus, qua senectute illum fuisse existimat Epiphanius, & pingunt nostri pictores, satis honori tum B. Mariæ, tum etiam Filii contra Judeorum calumnias fuisset consultum. Porro de Josephi senectute inde orta est opinio, quod aliam antea uxorem in matrimonio habuisse, ex eaque liberos suscepisse credatur; quod a vero quantum absit, demonstravit Baronius in apparatu num. 61. cui assentitur Andreas Schmidius, licet heterodoxus, in Prolusione Mariana 3. tom. 77. Miscellaneorum Bibliothecæ Cardinalis Passionei.

De Institutione hujus Festivitatis; deque ejus Officio.

14 Atque hæc de hujus Festivitatis Mysterio. Reliquum est, ut quædam de ejus institutione attingamus. Carnotensis quidam Canonicus, qui seculo 15. migravit e vita, scripsit in Testamento suo, ut in die sui obitus Capitulum solemnem de S. Josepho commemorationem faceret, quod cognitum haberet, S. Josephi laudem in B. Virginis laudem redundare. Joannes Gerson Parisiensis Universitatis Doctor & Cancellarius, qui præcipua quadam devotione S. Josephum colebat, monuit defuncti voluntatem impleri posse tripliciter. Inter eas rationes perficiendi quod Canonicus ille mandaverat, proposuit Officium Desponsationis B. Virginis cum S. Joseph, quod ipse etiam composuit. Narrat Georgius Colvenerius in Calendario B. Virginis ad diem 23. Februarii scriptum quidem fuisse Officium a Joanne Gersone, sed intercidisse. Nunc vero in Joannis Gersonis operibus omnibus, quæ formis Antuerpiensibus edita sunt anno 1706. tom. 4. pag. 731. binæ apparent ejusdem Auctoris Epistolæ de Officio Desponsationis; atque ibi Officium illud exhibetur integrum; & pag. 742. duorum Codicum Manuscriptorum fide monemur, jussisse Legatum Pontificis Festivitatem Matrimonii S. Joseph celebrari. Si Legato obtemperatum fuit, certe ejus jussui paruit vel Ecclesia Carnotensis, vel regio tota, quæ ejus Legationi esset subjecta. Propterea legimus seculo 16. Paulum III. Joanni Calvo Fratrum Minorum Commissario concessisse facultatem, ut Fratres Minores, Sororesque Officium Desponsationis B. Virginis cum S. Josepho recitarent expressum ex Officio de Nativitate, mutata voce *Nativitatis* in *Desponsationis*, & adhibito Evangelio proprio: *Cum esset desponsata*, donec novum de hac Festivitate

Officium

Officium componeretur. Illis vivebat temporibus Petrus Dorè Ordinis Prædicatorum magni vir nominis ob plura quæ scripsit opera, cujus Catalogum confecit Jacobus Echard tom. 2. de Scriptoribus illius Ordinis pag. 203. Huic Paulus III. mandavit, ut Officium proprium componeret; illiusque Pontificis literas, quibus mandatum ejus continetur, apud citatum Colvenerium reperias. Officium autem a Petro conditum concinnatumque Pontifex probavit, ut videre est apud Bollandistas ad diem 19. Martii in Vita S. Joseph §. 7. Utrum autem Officium illud ad universalem Ecclesiam extensum fuerit, antequam Breviarium Romanum reformatum esset, neque negare possumus, neque affirmare. Illud ex S. Rituum Congregationis Regestis apparet, post Breviarii reformationes pluribus Ecclesiis intra Italiam & extra recitandi ejus Officii facultatem esse concessam, atque in omnibus Ecclesiasticæ Ditionis regionibus recitari ex Indulto Benedicti XIII. die 22. Augusti 1625.

De S. Annulo, qui Perusiæ asservatur.

15 Perusiæ conservatur annulus, quem B. Virgo, cum Josepho nupsit, dicitur induisse. Hunc annulum, qui de eo historiam edidit Joannes Baptista Laurus Perusinus, scribit sub Gregorio V. fuisse inventum: quadringentis octoginta quatuor annis in Clusina urbe asservatum in Perusinorum manus venisse. Apud Xystum IV. lite & judicio Clusinos annulum persequutos; quibus a Joanne Baptista Sabello Cardinali Legato Pontifex illud reddi jussit. Verum, Xysto morte sublato, Innocentium VIII. Perusinis eam causam adjudicasse. Abrahamus Bzovius de illo annulo veluti de re verisimili scribit in Epistola ad Laurum, qui illam in historia inseruit. Adversus hunc annulum quantos clamores edidit Andreas Rivetus Auctor heterodoxus, in lib. 2. Apolog. pro S. Maria c. 9. cujus quis non videat nimis acrem asperamque censuram hebescere, qui sciat nos, quæ talibus in rebus satis esse videtur, probabilitatem solum expetere, nec firmissime quidquam de illo annulo asseverare, sed, quod traditur, tantum pie credere? Pompejus Pollinus de S. annulo fuse disseruit. De illo nuperrime prodiit in lucem Sermo Perusino Magistratui nuncupatus; multaque ibi ad huic reliquiæ adstruendam fidem argumenta afferuntur. Sed nos, servata Reliquiæ veneratione, quæ illi debetur, sedulo monendos ducimus illa qui legerint, ne ex Actis Xysti IV. & Innocentii VIII. sibi persuadeant, Apostolicam Sedem genuinum sanctum illum annulum judicasse. Nam sub illis Pontificibus illud tantummodo disceptabatur, utri populo Clusinisne, an Perusinis Sacer annulus esset adjudicandus: & quamquam in eo judicio præsumebatur ejus annuli veritas, attamen

quis ignorat, aliud esse præsumere, aliud definire ac declarare? Multa quidem a Summis Pontificibus de certis quibusdam reliquiis jubentur, sed ea diserte apposita, vel certe subaudienda clausula, ut, quod ad earum veritatem pertinet, sua cuique sit probabilitas, cui nihil censeri debeat auctum; ut in Opere de Canonizatione Sanctorum ipsi documus de reliquiarum identitate disputantes, ac de hac clausula, quam suis rescriptis Sacra Rituum Congregatio sæpe apponit, *Citra tamen approbationem reliquiæ*.

CAPUT II.

De Festivitate Purificationis Beatæ Mariæ Virginis. Die 2. Februarii.

Duplex in Testam. Vet. lex præscripta, ubi mulier enixa esset.

1 FEstus de Purificatione Beatæ Virginis dies quarto nonas Februarii celebratur, cujus ut Mysterium explicemus, duas observabimus leges fuisse in Veteri Testamento; alteram in Levitico cap. 12. v. 2. in Exodo alteram cap. 1. v. 12. Levitici lege præscribitur, ut quæ mulier, suscepto semine, peperisset masculum, ea septem diebus esset immunda, *juxta dies separationis menstruæ*; atque ut immunda itidem remaneret tribus & triginta diebus insequentibus: *Ipsa vero triginta diebus manebit in sanguine purificationis suæ*; neque Sanctuarium ingrederetur; elapso vero eo tempore, illuc si introire vellet, deferret *agnum anniculum in holocaustum, & pullum Columbæ, sive Turturem pro peccato*: quod si paupercula egensque fuisset, offerret *duos Turtures, vel duos Pullos Columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato*. Altera vero, quæ est in Exodo loc. cit. lex jubet, primogenitum omne masculum Deo consecrari. *Separabis omne, quod aperit vulvam, Domino, & quod primitivum est in pecoribus tuis: quicquid habueris masculi sexus, consecrabis Domino*. Filium tamen hominis primogenitum jubet redimi argento. *Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis pretio redimes*: idest quinque siclorum pretio: *Accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram Sanctuarii. Siclus habet viginti obolos*; ut est in lib. Numer. cap. 3. v. 47.

Iis legibus nec B. Maria, nec Jesus obstringebatur.

2 Levitici lege, quæ de muliere loquitur, quæ *suscepto semine* peperisset, profecto non astringebatur B. Virgo; ea enim Spiritus Sancti opera conceperat, quod fuse probat Durandus Episcopus Montis Feltri tom. 2. Revelat. S. Birgittæ Romanæ edit. an. 1628. pag. 117. in Notis, & ipsi D. Bernardi auctoritate demonstravimus institutione XIV. sæpe citatæ edit. Nunc vero ad ea, quæ illuc

illuc contulimus, Theologorum Principis D. Thomæ auctoritatem etiam addimus, qui 3. part. qu. 37. art. 4. *ad secundum* ait: *Signanter Moyses videtur fuisse loquutus ad excipiendam ab immunditia Matrem Dei, quæ non peperit suscepto semine*. Neque Filius Levitici lege tenebatur; nam præterquamquod omnes supra leges erat, idem jus, quod Matri competere diximus, locum habet in Filio. Huc accedit, quod ea lege Mater, non Filius comprehendebatur: manifestum est enim, totum illum textum de legali matris immunditia loqui: *Et orabit pro ea* (Sacerdos) *& sic mundabitur a profluvio sanguinis*; de filio vero nihil aliud habet, quam ut octavo die circumcidatur: *Et die octavo circumcidetur infantulus*. Ne legi quidem Exodi subjectus erat Christus Jesus; ea enim lex de masculo loquitur, qui *vulvam adaperiebat*: *Sanctifica mihi omne Primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Israel tam de hominibus, quam de jumentis; mea sunt enim omnia*. Id pulcre observat Natalis Alexander in Commentar. ad cap. 2. Lucæ num. 23. col. 942. *Legi Primogenitorum Christus subditus non erat, tum quia Legis Conditor & Dominus, tum quia vulvam Matris non aperuit, sed clauso Virginis utero egressus est. Virgo enim non solum ante partum, & post partum, sed & in partu Sancta Maria permansit, quæ Ecclesiæ Fides est, Traditione, Patrumque summo consensu firmata*: congeritque Ambrosii, Hieronymi, Augustini, pluriumque aliorum auctoritates.

3 Nihilominus Maria & Joseph, ut refert Lucas cap. 2. v. 22. & seqq. *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus, secundum legem Moysi tulerunt illum in Hierusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: quia omne masculinum adaperiens vulvam Sanctum Domino vocabitur*. Præterea obtulerunt, quod præscriptum erat a Lege: *Et ut darent hostiam, secundum quod dictum est in lege Domini, par Turturum, aut duos pullos Columbarum*. Nimirum profunda humilitas Sanctissimam fœminam impulit, ut legi, qua non tenebatur, obtemperaret. *Non obligabatur ad impletionem ejus præcepti, sed voluntariæ purgationis observantiam adimplevit*; verba sunt D. Thomæ loco citato: quemadmodum etiam Jesus ejus filius eo se demisit ut circumcideretur, licet ea lege solutus esset, ut disputat idem S. Thomas loco cit. in corpore: *Et ideo sicut Christus, licet non esset legi obnoxius, voluit tamen Circumcisionem, & alia legis onera subire ad demonstrandum humilitatis & obedientiæ exemplum, & ut approbaret legem, & ut calumniæ occasionem Judæis tolleret; propter easdem rationes voluit, & Matrem suam implere legis observantias, quibus tamen non erat obnoxia*.

Utrique legi ab utreque tamen obtemperatum in humilitatis exemplum.

 4 Id.

Præsentatus Jesus in Templo: & omnia præscripta in lege sunt adimpleta. Traditio de Zacharia interfectio inter Templum & Altare, deque causa ejus necis rejicitur.

4 Idcirco autem ipsa voluit offerre, quæ pauperes consueverant, quod ejus Filius nobis pauper factus, in Præsepi natus est, ut advertit D. Thomas 3. par. qu. 37. art. 3. *ad quartum*. *Cum dives esset, propter nos egenus factus est, ut ejus inopia divites essemus, ut dicitur 2. ad Corinth. 8. pro se pauperum hostiam voluit offerri; sicut & in ipsa Nativitate pannis involvitur, & reclinatur in Præsepio*. Denique Jesus presentari voluit in Templo eam observando legem, cui non erat subditus. *Quia ergo Christus ex muliere natus fuit Primogenitus, & voluit fieri sub lege, hæc Evangelista Lucas circa eum observata fi iise ostendit*, verba sunt D. Thomæ opusc. 60. cap. 8. Et quamquam in Lucæ Evangelio nihil de quinque siclorum oblatione habetur, verisimillimum tamen est, voluisse, quemadmodum se præsentando, ita etiam in reliquis adimpleri legem, ut notat Calmetus in cit. cap. 2. Lucæ, & cap. 13 Exodi, & Suarez in 3. par. D.Th. tom. 2. qu. 37. Disput. 16. sect. 1. §. *Quarto & ultimo*, & sequen. Sunt qui narrant, B.Virginem Templum ingressam, ad eum ut oraret secessisse locum, quo solis Virginibus pateret aditus; & cum inter Hebræos illam inde arcere volentes ortus esset tumultus, Zachariam Joannis Baptistæ patrem intercessisse, ne B. Virgo illinc summoveretur: qua re offensos Judæos illum inter Templum & Altare interfecisse. Cui traditioni a peritioribus meliorisque notæ Criticis nulla fides tribuitur. Eam rejicit Serry, qui Zachariam ait totius mysterii inscium; aut si ejus conscius erat, tamen probe novisse, Judæis esse occultandum. Saxius par. 2. de Laudibus Mariæ pag. 2. in ea historia rejicienda cum Serry, diversa tamen causa, consentit; tum quod jam Zacharias cecinerat: *Benedictus Dominus Deus Israel*; tum quod, ut mox dicemus, cum B. Maria Templum est ingressa filii sistendi gratia coram Domino, Simeon & Anna publico præconio palam Christi præsentiam prædicarunt.

Simeonis & Annæ in Templo præconia de Christo. An Simeon Sacerdos fuerit.

5 Sed ut ad Evangelicam, quam describit Lucas, redeamus historiam, Simeon vir justus & timens Deum, qui divinitus a Spiritu Sancto acceperat, non prius se moriturum, quam videret Christum Domini, divino numine impulsus Hierosolymam se contulit, venitque ad januas Templi; acceptoque in ulnas suas divino puero, benedixit Domino, eumque obsecravit, ut se jam ex hac vita dimitteret; parentibusque ejus prospera quæque apprecatus, Puerum Matri tradidit, ejusque Passionem vaticinatus est: *Positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur*. Dolores item, quibus matris animus confodiendus esset, prædixit: *Et tuam ipsius animam*

mam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Anna Prophetissa, quæ cum Viro septem annos vixerat, viduaque remanserat, annos octoginta nata, jejuniis & orationibus vacans assidue Templo inserviebat. Igitur eodem momento superveniens Deo gratias egit de ortu Domini Jesu: *Et hæc ipsa hora superveniens confitebatur Domino*; ac de nato Messia verba fecit, illum scilicet venisse, ut fidelem Populum, qui in eum crederet, a peccato remitteret: *Et loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemtionem Israel.* In Græcorum Menologio ad diem tertiam Februarii reperitur, Simeonem & Annam illico mortem obiisse. Sacerdosne, an Laicus Simeon fuerit, disputant eruditi; cumque S. Lucas nihil de ejus Sacerdotio commemoret, Laicum fuisse communis est sententia; licet Pictores vulgo eum pingant Sacerdotalibus vestibus indutum, ut fuse ostendit Ayala in Opere, quod inscripsit *Pictor Christianus eruditus*, Matriti edito anno 1703. lib. 3. cap. 4. De Simeonis Sacerdotio testes afferuntur Athanasius, Epiphanius, & Cyrillus; sed opera, ex quibus ducuntur testimonia, sunt apocrypha. Theophylactus; ac Euthymius Simeonem Sacerdotem fuisse negant. Ac Lucas ipsius quidem virtutes commemorat, sed cum de ejus sileat Sacerdotio, verisimile sit, Simeonem non ea fuisse præditum dignitate: & quamquam scribit, *Benedixit ei Simeon*; non tamen inde Sacerdotium ejus bene quis conjecerit; plura enim exempla in Sacris paginis suppetunt eorum, qui benedixerint, nec tamen fuerint Sacerdotes; benedicere enim nihil est aliud, quam bene alicui precari. Vide Allatii Diatribam de Simeonibus. Simeonem fuisse Sacerdotem negat Jansenius. Atque Estius in cap. 2. Lucæ vers. 25. ait: *Mihi magis probatur sententia Jansenii*: & vers. 28. de Benedictione subjicit: *Benedixit illos, scilicet Joseph & Mariam, quia bene eis fuit precatus. Nec male etiam ad puerum Jesum hæc benedictio refertur: Christo enim homini sæpenumero in Psalmis bene precamur, ut & illi fecerunt, qui clamabant: Hosanna Filio David.*

Cur quadragesimo a Christi Nativitate die hæc Festivitas celebretur.

6 Atque hæc de Mysterio, quod peculiari Festivitate celebrat Ecclesia Catholica quarto nonas Februarii. Quæ quidem Festivitas in quadragesimum diem cadit a Christi Domini Nativitate. Levitici enim lege quadragesimus præfinitus est dies purificationi mulierum, ut supra dictum est. *Purificationis ergo Matris Domini tempus post dies quadraginta a Nativitate ejus celebratur, quia ex legis præcepto hoc tempus statutum est parientibus feminis, quo purificari deberent &c. Hac ergo de causa statuta est in Ecclesia Festivitas hæc, quia Matrem Domini secundum*

dum legem in hac die constabat purgari, sed non ideo quod aliqua legali purgatione indiguerit, quæ Dominum gestabat Legis, sed quia Jesus non venit legem solvere, sed adimplere. Verba sunt Rabani Mauri de Instit. Cleric. lib. 2. cap. 33.

A Græcis & ab Ecclesia Ambrosiana hæc Festivitas inter Christi solemnitates numeratur.

7 Evangelica historia commemorat, ut diximus, Simeonem obviam venisse Mariæ & Josepho, cum ad Templum infantem Jesum deferrent; quamobrem hæc a Græcis Festivitas *Hypante*, seu *Hypapante* appellatur, ut observat Macrius in notitia vocabulorum Ecclesiasticorum verbo *Hypante*; atque ea causa est, cur sæpe hæc Festivitas S. Simeonis appellata sit, ut videre licet in Notis, quibus Vignolus librum Pontificalem illustravit in Vita S. Sergii pag. 313. Ex ipsa Evangelica historia compertum habemus, Christum in Templo fuisse præsentatum, idque Jesus ideo fieri voluit, ut Messiæ & Redemtoris dignitas Simeonis quoque & Annæ vaticiniis probaretur. *Tum quia etiam suam Messiæ & Redemtoris dignitatem prædictionibus Simeonis & Annæ comprobare debebat*, inquit Gravesonius de Myster. & annis Chr. Dissert. 9. Quamobrem hanc Græci festivitatem non in festis diebus B. Virginis, sed inter Festivitates ponunt Christi Domini; quod etiamnum facit Ambrosiana Ecclesia, & apud Bedam in Ephemeride *Oblatio Christi ad Templum* appellatur. Verum juxta Romanæ Ecclesiæ consuetudinem inter Solemnitates B. Virginis numeratur, ut scribit Galesinius in Notis ad Martyrolog. ad diem 2. Februar. Suarez tom. 1. de Religione lib. 2. cap. 5. n. 10. Azorius Instit. moral. par. 2. lib. 1. cap. 18. atque hæc Festivitas dicitur *Purificatio B. Virginis*, quod allatis vetustissimis documentis ostendit Florentinius in Notis ad suum Martyrologium ad diem 2. Februarii, quod idem valet ac Oblatio, quam exhibuit Sanctissima Fœmina, cum post partum ad Templum se contulit, ut purificationis legi pareret, cui tamen non erat subdita. *Purificari dicuntur mulieres, quæ post partum in Ecclesiam veniunt, & benedictionem a Sacerdote suscipiunt ex veteris legis instituto.* Ita docet cum pluribus aliis du-Cange in Glossario verbo *Purificari*; verbo autem *Purificatio* scribit: *Purificatio est oblatio, quæ a mulieribus, quæ post partum in Ecclesia purificantur, Sacerdotibus offertur.*

B. Virginis, non Christi Purificatio jure hæc Festivitas dicitur. Locus D. Lucæ explicatus.

8 Diximus, hanc Festivitatem Purificationem B. Virginis appellari licet in Lucæ Evangelio videatur sermo fieri etiam de Purificatione Filii. *Postquam impleti sunt dies purificationis ejus*, scilicet Jesu Christi, qui paullo ante nominatus est: *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus.* Sed viri docti, qui Scripturas accurate expendunt,

dunt, animadverterunt, quidquid narrat Evangelium de Circumcisione, antequam memoretur Purgatio, in parenthesim quodammodo esse concludendum; ex quo fit ut pronomen ejus ad B. Virginem referri debeat, quæ ante parenthesim nominata est. *Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo*. Ita difficultatem hanc solvit Serry Exercit. 36. num. 3. atque responsionem ejusmodi probat Gottus de Verit. Relig. Christ. tom. 4. part. 1. cap. 12. §. 1. num. 6. Quamobrem Ecclesia Catholica, cujus est sacras interpretari Scripturas, non modo in Martyrologio Festivitatem hanc appellat Purificationem B. Mariæ, sed in Evangelio, quod in Missa legendum præscribit, loco pronominis *ejus*, ponit *Mariæ*. *Postquam impleti sunt dies Purgationis Mariæ secundum legem Moysi*. Denique solemnitas Purificationis B. Virginis Processione celebratur, quæ fit a Clero candelas accensas manibus ferente.

Symbolica explicatio Processionis, quæ fit in hac Festivitate cum candelis collucentibus. Vetus Ethnicorum ritus in sacrum versus. Vertus confutatus.

9 Yvo Carnotensis Episcopus XI. seculi Scriptor in Sermone 11. de Purificatione S. Mariæ ait, quemadmodum scilicet humanitatem excepit manibus, interiorem vero cognovit Majestatem, quæ suo lumine infidelitatis nostræ tenebras illustrabat, ita quemlibet in hac die Fidelem ceram gestantem manu, sic eam gerere, ut ad suam ipsius carnem alludat, & in candelæ lumine lucem agnoscat, qua aeris nostri tenebræ collustrantur. Addit, ceram, quæ hac die a Fidelibus manu geritur, ex odoriferis floribus depromtam, fructum esse apis: *Virginis videlicet animantis, cujus, sicut legitur, sexum nec masculi violant, nec fœtus quassant*; atque ita esse symbolum illius divini Infantis, qui *nec in concipiendo, nec in egrediendo Matris integritatem violavit*, Joannes Gerson Scriptor seculi 15. omisso allegorico sensu tom. 3. nuperrimæ editionis de Directione Cordis pag. 474. Considerat. 21. ait, Ecclesiam sæpe in id operam suam contulisse, ut profani quidam Ethnicorum ritus potius vero Deo consecrarentur, quam omnino tollerentur: ac deinde ita ad rem nostram. *Patet*, inquit, *hoc de Festo Purificationis, quod ideo Candelaria vulgo dicitur, quia portantur candelæ ardentes illo die in honorem purissimæ, & lucidissimæ Virginis Mariæ, quæ prius portari apud Gentiles consueverant in venerationem cujusdam Deæ, & in lustratione Urbis Romanæ*. Quo autem tempore introductum fuerit, & quis ille ritus esset, qui ita santificatus est, frustra quæras apud eum Scriptorem. Vertus recens scriptor, ut audaciori est ingenio, Explicat. Cæremon. Eccles. tom. 2. pag. 17. conatur ostendere, consuetudinem gestandi hac die candelas ex Evangelio derivatam, quod legitur in Missa: *Lumen ad revelationem gentium*. Quem tamen

tamen Magnus Sueſſionenſis Epiſcopus *De vera Eccleſiæ mente in uſu Sacrarum Cæremoniarum* graviter increpat, quod Cæremonias omnes vel ad naturales, vel ad commentitias, & e ſuo cerebro depromtas cauſas referre conatus ſit. Quamquam Vertus non primus eſt omnium, id qui affirmaverint. Nam Joannes Baptiſta Caſalius de vet. Sacr. Chriſt. Ritibus cap. 42. ante eum ſcripſerat, geſtari a nobis hoc die Candelas, ut aliquo modo ejus lætitiæ compotes ſimus, quam cepit Simeon, cum infantem Jeſum in ulnis habens agnovit, quis ille eſſet infans, eumque eſſe confeſſus eſt *paratum ante faciem omnium populorum lumen ad revelationem gentium*.

De Benedictione Cadelarum. ex Baronio Lupercales ludi ſublati a Gelaſio I. ſubſtituta hæc ſolemnitas. Proceſſio addita a Sergio ſeculo 7

10 Catechiſmi Montiſpeſſulani Auctor editionis Lugdun. anno 1730. pag. 314. ait, hoc die fieri candelarum benedictionem, quod ea ſit Eccleſiæ conſuetudo, ut id omne benedicat, quod in ſacris Cæremoniis ſibi adhibere opus ſit; ideo in Proceſſione & in aliqua Miſſæ parte Fideles accenſas Candelas tenere, ut oſtendant, ea ſe lætitia affici, quam cepit Simeon, qui Jeſum habens in ulnis ait, illum infantem eſſe lumen gentium, & gloriam Iſrael; Proceſſionem ideo fieri, vel ut iter B. Virginis ſignificetur ad Templum, vel ob rationem qua generatim reliquæ omnes Proceſſiones fiunt. Eadem plane ſcribit Auctor Catechiſmi Burgenſis Lutetiæ editi anno 1603. pag. 534. Sed ſi Eccleſiaſticos magni nominis Scriptores conſulamus, docet Baronius in Notis ad Martyrologium ad diem 2. Februarii, Gelaſium I. vergente in finem ſeculo 5. nefarios Lupercales ſuſtuliſſe ludos ab Evandro inſtitutos, qui Februario celebrabantur. In iis nudi homines Urbem concurſabant caprinis pellibus fœminarum ventrem verberantes, quod ad earum fœcunditatem facilitatemque pariendi multum conferre exiſtimabant. Id ipſum ex pluribus Ethnicis Scriptoribus collegit Jacobus Hofmannus in Lexico univerſali verbo *Lupercal*. Itaque addit Baronius, eumdem inſtituiſſe Pontificem ſolemnitatem Purificationis B. Virginis, ſublatis illis propudioſis ludis, tum poſtea ab Occidente in Orientem fuiſſe propagatam, ad Dei iram avertendam, cum, Juſtiniano imperante, peſtilentia Conſtantinopoli gliſceret: Sergium denique Pontificem ſeculo 7. ut conſtat ex libro Pontificali, qui Anaſtaſio tribuitur, Proceſſionem cum Candelis addidiſſe.

Baronio omnes fere conſentiunt. Feſtivitas hæc ad Orientales quando traducta.

11 Cum Baronio conſentiunt Thomaſſinus de dier. Feſtor. celebrat. lib. 2. cap. 2. Florentinius Exercit. 3. ad diem 5. Januarii; Bailletus Hiſtor. hujus diei, Honoratus a S. Maria in animadverſionibus ad Regulas Criticæ tom. 2. lib. 3. Vertus Explicat. Cæremon. Eccleſiæ tom. 2. pag. 17. Fronto in Notis ad Calendar. Roma-

Romanum ab ipso editum ad diem 2. Februarii; Allatius de Hebdomad. Græcorum §. 1. pag. 1403. Et Josephus Bingamus Heterodoxus Auctor tom. 9. Antiquitatum Ecclesiasticarum lib. 20. cap. 8. §. 5. pluribus congestis nostrorum Catholicorum Scriptorum auctoritatibus ostendit, non ante Justiniani tempora Purificationis Festivitatem Orientalibus fuisse cognitam.

Disputatur accuratius de tempore, quo in Oriente celebrari cœpit hæc solemnitas.

13. Neque tamen eruditi viri desunt, qui a Baronio recedunt. Sublata a Gelasio Lupercalia non inficiantur; id enim ex ipsius constat Commentario, quem Baronius inseruit in Annalibus ad ann. Christ. 496. & ex Labbeana Concilior. Collect. tom. 4. pag. 1234. Verum negant, inde posse intelligi, sublatis Lupercalibus subrogatam fuisse Festivitatem Purificationis; nullam enim in suo illo Commentario de hujusmodi subrogatione mentionem ab illo Pontifice fieri. Atque illud quidem fatentur, gravissima illa teterrimaque grassante peste, qua Constantinopoli singulis diebus quinque hominum millia, & quandoque decem, si qua Procopio fides oculato testi de bello Persico lib. 2. interibant, postremo Justini anno, vel sub Justiniani Imperio Constantinopoli, Purificationis Festivitatem institutam esse; sed eam in multis Orientis Ecclesiis multo antea celebratam fuisse contendunt. Vide Pagium Seniorem ad ann. Chr. 544. num. 7. Martene de antiqua Ecclesiæ Disciplina Cap. 15. Saxium Differt. Apologetica de Corporibus Sanctorum Gervasii & Protasii num. 14. Ac si quæ S. Methodio tertii seculi auctori tribuitur, Homilia de Purificatione B. Mariæ Virginis genuina sit, certissima est eorum sententia. Allatius de Methodiorum scriptis pag. 341. genuinum Methodii fœtum eam Homiliam esse contendit. Contra Gretserus, Canisius, Oudinus apud Caveum in Histor. Litterar. Scriptorum Ecclesiasticorum ad ann. 290. de sinceritate ejus Homiliæ dubitant. Verumtamen, si non satis firmum videatur fundamentum neque Methodii Homilia, neque alia etiam, quæ Chrysostomo tribuitur, plura tamen suppetunt alia argumenta ad eorum opinionem constabiliendam. In veteri Occidentalis Ecclesiæ Martyrologio, quod Beda, Cassiodorus, & Walfridus D. Hieronymo tribuunt, ideoque vetustius putant Gelasio I. ad diem 2. legitur: *Purificatio S. Mariæ Matris Domini nostri Jesu Christi*. Quod si quis dicat, hæc a librario esse addita, haud ita facile quis animum inducat, ut etiam ea addita dicat, quæ in eodem Martyrologio leguntur ad diem 5. Januarii: *In Hierosolyma Simeonis Prophetæ cum obtulit ei Dominum Jesum Christum Maria & Joseph, & depositio ipsius Prophetæ*, ut bene animadvertit Tillemontius Nota 7. ad Vitam Jesu Christi; qui

illud etiam addit, quod ex S.Theodosii Abbatis vita perspicuum est, circa dimidium quinti seculi Hierosolymæ Purificationis solemnitatem celebrari consuevisse, nec ita novam per illud tempus eam fuisse consuetudinem. Florentinius Exerc. 3. ad diem 5. Januarii putat, vetustis Ecclesiæ temporibus omnes in Epiphaniæ Festivitate Manifestationes Christi Domini celebrari consuevisse, Nativitatem, Magorum Adventum, Simeonis ἀπάντησιν, & Baptismum. Henschenius Bollandiani continuator Operis ad diem 2. Februarii ostendit, ante ea tempora, quæ Baronius indicavit, Purificationis Festivitatem celebratam esse in Phœnicia, Syria, Cypro, & apud Cophtos; ac monet, cum vetustissima sit in Ecclesia solemnitas, & a temporibus haud ita ab Apostolorum ætate remotis deducta sit, usurpari de ea posse vulgatissima illa Augustini verba lib. 4. de Baptismo cap. 24. tom. 9. op. col. 140. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.*

Processio Amburbalibus subrogata.

14 Atque hæc de hujus Festivitatis institutione quæ huc conferrentur, digna existimavimus. Quod vero ad Processionis institutionem attinet, si cui minus placeat Baronii sententia, quod haud ita facile intelligi possit, quî Lupercalibus, in quibus neque funalia, neque faces adhibebantur, substituta fuerit Processio, in qua deferuntur Candelæ, is sequi potest Innocentium III. qui Serm. 1. in Festo Purificationis scribit, illum Ethnicorum ritum ad honorem Mariæ esse traductum, cum funalia noctu in honorem Cereris gestantes sese dicebant Ætnam lustrasse, ut Proserpinam a Plutone raptam reperirent. Nos iis subscribimus, qui Processionem affirmant Amburbalibus fuisse substitutam multo ante Sergii ætatem. Sunt autem Menardus ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 41. & 42. Henschenius ad diem 2. Februarii pag. 271. Rocca tom. 1. edit. Rom. ann. 1719. pag. 215. §. *Ex Rabani*, Saxius Dissertat. Apologetica Sanctorum Corporum Protasii & Gervasii §. 14.

Amburbalia quid sint.

15 Amburbalia sacrificium quoddam erat, quod faces Ethnici manu tenentes Urbem perlustrando celebrabant. Universum Terrarum Orbem Romani subegerant, omnibusque censum, seu tributum, quinto quoque anno solvendum imposuerant; eo tributo accepto, Februario mense Diis Inferis sacrificabant, quorum ope partas sibi victorias arbitrabantur, facesque gestantes Urbem totam lustrabant. *Quam lustrandi consuetudinem congrue, & religiose Christiana mutavit religio; cum eodem mense, hoc est hodierna die in honore S. Genitricis & perpe-*

tuæ

tuæ Virginis Mariæ non solum Clerus, sed omnis Plebs Ecclesiarum loca cum Cereis & diversis hymnis lustrantibus circumeunt: verba sunt Idelfonsi 7. seculi Scriptoris tom. 12. Biblioth. PP. pag. 589. cum eo consentit S. Eligius ejus æqualis in sermone qui extat loco citato.

16 Atque ita sicuti Gelasio non detrahimus laudem, quod Lupercalia sustulerit, etsi negavimus iis substitutam fuisse ab illo Pontifice Purificationis Festivitatem; ita si Sergio non tribuimus laudem, quod Amburbalibus subrogaverit Processionem eam, tamen illum gloria non fraudamus, quod Processionem bene ordinaverit, jusseritque tum hac die, tum in aliis B. Mariæ Festivitatibus peragi Processionem ab Ecclesia S. Hadriani ad Liberianam S. Mariæ Majoris Basilicam; quod unum probant verba ex libro Pontificali, quæ minus apposite solent afferri ab iis, qui ostendunt illum fuisse primum Processionis Auctorem. *Constituit autem ut diebus Annuntiationis, Nativitatis, & Dormitionis S. Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ, ac S. Simeonis, quod Hypapantem Græci appellant, Litania exeat a S. Hadriano, & ad S. Mariam Populus occurrat*, ut optime animadvertit Martene *De antiqua Ecclesiæ Disciplina in Divinis celebrandis Officiis* cap. 15. veter. edit. Lugdun. ann. 1706. pag. 517. Andreas Schmidius, homo quidem a Catholica Communione sejunctus fideliter tamen affert, quæ paullo ante scripsimus in septima Prolusionum Marianarum, quæ est in tom. 77. Miscellaneorum Cardinalis Passionei. Verum Hospinianus in Tractatu de Orig. Festor. pag. 52. maligne scribit, Festum hoc fuisse institutum ad ejus exemplum, quo Ethnici memoriam raptus Proserpinæ, circumeundo celebrabant. *Institutum est autem Festum hoc cum suis cæremoniis ad imitationem Festi Ethnici*. Quod quidem majore aliqua rei reverentia dici poterat. Nam etiamsi in eadem fuisset sententia, qua Innocentius III. tamen debuerat dicere, ab Ecclesia Processionem hujusmodi substitutam esse, ut Ethnica superstitio hac ratione deleretur.

Concluditur; Gelasium Lupercalia sustulisse: Sergium Amburbalibus Processionem subrogasse. Hospinianus notatus.

CAPUT III.

De Festo Sanctissimæ Annunciationis. Die 25. Martii.

1 SAnctissimæ Annunciationis B. Mariæ Festivitas 25. Martii die celebratur. *Annuntiatio S. Mariæ* appellatur in Sacramentario S. Gregorii: *Sancta Annuntiationis dies* in Concilio Trullano: *Dei Matris Annuntiatio* in Novella Emmanuelis Comneni Imperatoris apud Balsamonem ad cap. 1. tit. 7. Nomocanonis

Annuntiatio B. Mariæ Festivitas est, quæ præcipue ad Deiparam, & Nativ. Christi Solemnitas est,

quæ ad Jesum præcipue pertinet.

nis Photii: *Dies Annuntiationis Dominæ nostræ Dei Genitricis* in Chronico Alexandrino ad 351. Olympiadem, & *Annuntiatio* tantum in libro *de Officiis* Codini, ut erudite observavit Menardus ad librum Sacramentorum S.Gregorii linea 21. Hospinianus heterodoxus Auctor de Festis pag.*69*.Edit. Genevensis anni 1674. celebrari ait in honorem dumtaxat B. Mariæ Virginis hanc Festivitatem, quæ celebranda esset in honorem tum ejusdem Sanctissimæ Virginis, tum Jesu Christi. Verum optime animadvertit Suarez tom. 1. de Religione lib. 2. cap. 5. si hæc Festivitas in se ipsa consideretur, magnæ eam esse dignitatis inter solemnitates, quæ ad Christi humanitatem pertinent; in ea enim maximum hominibus contulit beneficium, omniumque mirabilium rerum suarum maxime admirandam præstitit; sed quoniam non prius perfecte illiusmodi collatum est donum, quam B. Virgo pepererit, inde includit, Natalis Christi diem festum præcipue ad Jesum, Annunciationem ad B.Virginem attinere, cui Ecclesia hujus diei Officium Ecclesiasticum dirigit.

Narratur ingressus Angeli, & colloquium cum Maria.

2 Quod in hac solemnitate Mysterium celebramus, refert S. Lucas in sui Evangelii cap. 1. v. 27. ubi narrat, sexto, quo Elisabeth mense prægnans erat, Gabrielem Angelum missum fuisse a Deo in Nazareth ad Virginem desponsatam Joseph; qui, cum eo, ubi illa erat, ingressus esset, dixit: *Ave gratia plena: Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus*. Cumque Sancta Virgo ejusmodi sermone commota secum ipsa consideraret, quid rei esset illa salutatio, Angelus prosequutus est: *Ne timeas Maria; invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum*, cum iis quæ in Evangelio sequuntur. Cumque B. Virgo dixisset: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* respondit Angelus: *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei; quia non est impossibile apud Deum omne verbum*. Maria denique dixit: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. Ac post ea Mariæ verba Angelus inde abiit.

Num, cum Angelus loquutus est cum Maria, desponsata solum esset, an vero jam contractum esset matrimonium?

3 Non hîc in animo nobis est, quas in hac narratione Interpretes excitarunt quæstiones, omnes pertractare. Quasdam tamen attingemus, quas ad hoc Mysterium illustrandum conferre existimamus. Ubi de Festivitate Desponsationis B. Mariæ cum S. Josepho sermonem habuimus, verum intercessisse matrimonium demonstravimus. Nunc vero quæritur, num matrimonium jam contractum esset, quando Angelus Beatæ Virgini futurum ejus partum nunciavit, an vero tum desponsata tantummodo

esset

esset Josepho, ac inter eos matrimonium deinde contractum fuerit.

Desponsatam tantum fuisse, probari posse videtur ex Evangelio.

4 Quidam ex Patribus & Interpretibus putant, tum temporis desponsatam fuisse tantum; idque constare dicunt ex ipso Lucæ Evangelio loc. cit. v. 26. ubi hæc habentur: *In mense autem sexto missus est Angelus Gabriel a Deo in Civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph.* Eorum sententiam valide suffulcit Matthæi Evangelium cap. 1. v. 18. ubi ait Evangelista, Josephum comperisse B.Virginem prægnantem eo tempore, cum sibi desponsata esset: *Cum esset desponsata Mater Jesu Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*; cogitasse Josephum repudium ei clanculum mittere: *Voluit occulte dimittere eam*; (neque enim inter Conjuges tantum, sed etiam inter Sponsos fuit consuetudo repudii apud Hebræos) cumque id Josephus animo agitaret, Angelum in somnio illi adstitisse, qui dixerit: *Noli timere accipere Mariam Conjugem tuam*; atque illum excitatum e somno Angelo paruisse: *Et accepit Conjugem suam*. Neque enim dicere illi Angelus potuisset, ut Mariam uxorem duceret, nec ipse cum ea inire potuisset matrimonium, si jam antea uxor sibi esset. Hanc sententiam post allatas Patrum, aliorumque Scriptorum auctoritates amplectitur Calmetus in Comment. ad cap. 1. Matthæi, & in Dissertat. *de Sancto Josepho Beatæ Virginis viro*, art. 5.

Verius est, jam in matrimonium a S. Josepho fuisse ductam.

5 Verum cæteri Interpretes vulgo existimant, B. Virginem non desponsatam dumtaxat fuisse, cum nuncium accepit ab Angelo, sed etiam uxorem Josephi. Hæc est D. Thomæ sententia 3. part. qu. 29. art. 2. *ad tertium*. Duo recentiores Ordinis Prædicatorum eximii Theologi eam tuentur opinionem, quam etiam esse communem affirmant, quorum alter est Gravesonius de Mysteriis & Annis Christi Dissert. 1. art. 1. alter Gottus de verit. Relig. Christ. part. 1. tom. 4. cap. 4. §. 5. Quia vero ii, qui pugnant pro contraria sententia, magno sibi præsidio esse putant verbum illud *desponsata*, peculiari quadam Dissertatione abunde demonstravit P. Mauduit, juxta Scripturæ idiotismum *desponsatam* idem plane valere ac nuptam, quod animadvertit etiam Tillemontius nota 8. ad Vitam B. Virginis. Et sane in ipso Lucæ Evangelio cap. 2. legimus, Josephum, ut Cæsaris pareret Edicto, Bethlehemum se contulisse, *ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante*, quo quidem tempore vel ii, qui contrariam tuentur sententiam, fatentur matrimonium fuisse contractum. Quapropter injuria quis negaverit, *desponsatam* sæpe in Scri-

ptura

ptura uxorem significare: Nec quidquam amplius roboris esse in iis verbis agnoscet, *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam*, aut in illis, *Accepit Mariam conjugem suam*, quisquis animadverterit eum Hebraicum esse modum loquendi, quo non significatur nunc incipere, sed cœptam actionem continuari, ut sensus sit, *Acceptam conjugem serva, ac retine, noli dimittere*, ut docent Hebraici sermonis periti; quod etiam observavit Estius in 4. sentent. Dist. 3. §. 8. in fine: *Non ab Angelo Joseph monetur, ut tum primum Mariam in uxorem accipiat: jam enim Joseph eam habebat; quia vocatur vir ejus, & volebat eam dimittere. Sed monetur, ut Conjugem suam accipiat, idest retineat, & dimittendi cogitationem deponat*. Josephum autem virum ejus fuisse appellatum ex ipso Matthæi Evangelio intelligimus cap. 1. *Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. Joseph autem vir ejus, cum esset justus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam*.

Priorem illam sententiã plura consequuntur absurda.

6 Quanto autem sit ea sententia præstantior, satis apparet, si absurda quædam examinemus, quæ ex ea profluunt opinione, quæ statuit, Mariam, cum salutata est ab Angelo, nondum fuisse Josephi uxorem, sed post salutationem initum esse connubium, & ut putat Rupertus in Cantica ad illa verba, *Nigra sum, sed formosa*, post Mariæ reditum ab Elisabeth domo, quam visitaverat, scilicet post tres menses ab Angelica salutatione, & Jesu Christi conceptione. Ea autem absurda innuit Estius, aliique, qui ei sententiæ adversantur. Si enim matrimonium post tres menses initum esset ab Angelica salutatione, semestris infans natus esset; unde Judæorum perfidia, cæterique ejus nescii Mysterii adversus Sponsi & Sponsæ Sanctitatem, castitatemque objicere potuissent ante matrimonium, & sponsaliorum tempore eos concubuisse. Huc accedit, quod si Virgo dum apud Elisabeth morabatur, Josephi uxor non fuisset, quis, cum eam redeuntem deprehendisset utero plenam, nisi compertum habuisset Mysterium, temperare sibi potuisset, quin suspicaretur eam domi Elisabeth flagitio corruptam? Judæi vero, qui Jesum legitimum Josephi filium semper existimarunt (ut apud Matthæum cap. 13. v. 55. *Nonne hic est Fabri filius? Nonne Mater ejus dicitur Maria?* & apud Joannem cap. 6. v. 42. *Nonne hic est Jesus filius Joseph, cujus nos novimus Patrem, & Matrem?*) annon illum illegitimum pronunciassent, quem sexto ab inito matrimonio natum mense comperissent? Denique nullus rationi illi, quam supra attigimus, locus esset, voluisse Deum, ut Christus ideo ex

nupta

nupta muliere nasceretur, ut clam id esset Diabolo, qui non ex Virgine, sed ex nupta genitum esse putaret. Poterat quidem clam esse Diabolo, cæterisque omnibus, si, matrimonio inito, Virgo completa post novem peperisset menses: nam, cum eam jam nuptam peperisse videret post novem menses, nullus illi fuit suspicandi locus: sed si eam tribus ante initum matrimonium mensibus prægnantem vidisset, ut ex intumescente utero id potuisset deprehendere, si eam post sex menses parere cognovisset, annon investigandum suscepisset, quî tandem id potuisset contingere? cumque probrum vitiumque omne abesse inde probe novisset, annon Spiritus Sancti opera eam concepisse suspicatus esset? Quibus omnibus absurdis ut locus fit, si post salutationem Angeli matrimonium initum fuisse dicamus; ita penitus clauditur, si ante annunciationem in matrimonium B.Virginem ductam esse affirmemus; atque inde apparet hujus secundæ sententiæ major probabilitas, verisimilitudo, atque præstantia. Has rationes diluere frustra nititur Lamy Concord. Evangel. lib. 1. cap. 3. num. 26.

Salutatio Angeli non ad usitatam formulam Hebræorum, sed plane singularis fuit.

7 Uxor erat igitur Josephi B.Virgo, ideoque in ejus domo habitabat, cum ab Angelo salutata fuit. Sola erat in conclavi, ut ait Ambrosius lib. 2. in Lucam col. 1284. edit. Maurin. §. 8. *Sola in penetralibus, quam nemo virorum viderit, solus Angelus repererit, sola sine comite, sola sine teste*: & ingressus Angelus ei dixit: *Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus*. Hebræorum mos erat, ut si qua mulier egregium aliquod facinus edidisset, eam ita salutarent: *Benedicta tu in mulieribus*. Ad hunc modum Debbora Jahelem salutavit uxorem Haber, quod Sisaram interfecisset, ut est in lib. Judic. cap. 5. v. 24. *Benedicta inter mulieres Jahel uxor Haber*. Et Booz salutavit Ruth illis verbis lib. Ruth cap. 3. v. 10. *Benedicta es a Domino Filia*. David itidem Abigail benedixit, quæ se abstinuit ab internecione familiæ Nabal lib. 1. Reg. cap. 25. v. 33. *Et benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, & ulciscerer me manu mea*. Sed nullam compertum habemus salutatam hisce verbis fœminam: *Ave gratia plena: Dominus tecum*. Quamobrem citato loco S. Ambrosius subjicit §. 9. *Benedictionis novam formulam mirabatur* (B.Virgo) *quæ nusquam lecta est, nusquam ante comperta. Soli Mariæ hæc salutatio servabatur. Bene enim sola gratia plena dicitur, quæ sola gratiam, quam nulla alia meruerat, consequuta est, ut gratiæ repleretur Auctore*.

Unde oborta Mariæ animo perturbatio.

8 Hoc nuncio Sanctissima Virgo perturbata est, nec animo assequebatur quid istiusmodi esset salutatio: *Quæ cum audisset,*

turbata

turbata est in sermone ejus, & cogitabat qualis esset ista salutatio. Quærunt Interpretes, unde oborta illi fuerit animi perturbatio. Missa autem quorumdam responsione, qui disertis Evangelii reclamantibus verbis, nonnisi lætitia perturbatam fuisse B. Virginem putant; quam opinionem fuse refellit Theophilus Raynaudus in Diptychis Marianis tom. 7. suorum Operum pag. 73. Divus Ambrosius ait, ideo perturbatam fuisse Mariam, quod augusto vultu adstitisse sibi Angelum viderit. *Trepidare Virginum est, & ad omnes viri ingressus pavere, omnes viri affatus vereri*. Et Hieronymus Epist. ad Lætam: *Imitetur Mariam, quam Gabriel solam in cubiculo suo reperit; & ideo forsitan timore perterrita est, quia virum, quem non solebat, aspexit*. Et epist. 22. ad Eustochium cap. 16. de custodienda Virginitate: *Propone tibi Mariam, quæ tantæ extitit puritatis; ut mater Domini esse mereretur. Ad quam cum Gabriel Angelus in viri specie descendisset, dicens*: Ave gratia plena, Dominus tecum: *consternata & perterrita respondere non potuit; nunquam enim a viro fuerat salutata*. Alii vero advertunt, visioni Angelorum Mariam fuisse assuetam, ac propterea ex ipsius visionis natura & qualitate perturbationem illam ortam fuisse contendunt, quæ licet divinitus immissa, primo tamen aspectu nonnihil commovere solet animum, ut ipsi quoque observavimus in nostro Opere de Canonizat. Sanctorum, & ex cap. Geneseos 15. v. 12. intelligitur, ubi cum per somnium Deus apparuisset Abraham, *horror magnus & tenebrosus invasit eum*: & ex Matthæi cap. 28. v. 5. ubi sanctæ mulieres simul Angelum ad Christi monumentum viderunt, magno timore perculsæ sunt. *Respondens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere*; & ex cap. 10. v. 8. Danielis, qui cum Gabrielem Angelum respexisset, externatus eo aspectu desertusque viribus est: *Et non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quidquam virium*; & ex cap. 1. v. 12. Lucæ, ubi Zacharias aspectu Angeli *turbatus est videns, & timor irruit super eum*. D. Thomas 3. par. qu. 3. *ad tertium* affert quorumdam opinionem, qui Mariam turbatam fuisse putant, non quidem Angeli aspectu, sed novitate rerum, quæ ab Angelo audierat. Ut enim humilitatis plena erat, nihil de tam sublimibus rebus cogitabat. Quod sane cum Evangelico textu congruit: *Turbata est in sermone ejus*; ut advertit Silvius ad illum D. Tomæ locum. Videatur etiam Episcopus Durantus in Notis ad revelat. S. Birgittæ tom. 1. Romanæ edit. ann. 1628. pag. 2. num. 5.

9 Postquam Angelus Mariæ animum illis verbis confirmavit, *Ne timeas, Maria; invenisti enim gratiam apud Deum*, id cujus gratia legatus venerat, exposuit: *Ecce concipies in utero & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum*; cui Maria respondit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* quæ verba observarunt Patres non esse dubitantis, aut non credentis, sed admirantis, & rem penitus inquirentis; nihil enim quæsivit aliud Maria, quam quomodo id fieret: *Quomodo fiet istud? non quærit an fiet istud, sed quomodo*. Verba sunt S. Bernardi in Homil. 4. super *Missus*, & in serm. 4. de Assumtione. Legerat B. Virgo apud Isaiam cap. 7. *Ecce Virgo concipiet & pariet filium*; sed Propheta quî posset id fieri non indicabat; id propterea ab Angelo percontata est. *Quia ergo legerat: Ecce Virgo in utero habebit & pariet filium; sed quomodo id fieri posset non legerat, merito credula iis, quæ legerat, sciscitabatur ab Angelo quod in Propheta non invenit*. Verba sunt Venerabilis Bedæ in cap. 1. Lucæ. Divus Ambrosius ad eumdem locum, postquam observavit, Angelum nunciasse Zachariæ, filium illi esse nasciturum, *Uxor tua Elisabeth pariet tibi filium*, Lucæ cap. 1. Beatæ vero Virgini, parituram esse Christum Jesum, animadvertit Zachariam respondisse: *unde hoc sciam?* quæ verba sunt non credentis; ac propter eam incredulitatem Zachariæ vox erepta est. *Negat ille se credere, qui negat scire, & quasi Fidei alium quærit Auctorem*; quod probe congruit cum Evangelio Lucæ loco citato: *Et ecce eris tacens, & non poteris loqui usque ad diem, quo hæc fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis*: Virginem contra respondisse: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* quæ verba sunt sciscitantis, non dubitantis. *Non de effectu dubitavit, sed qualitatem ipsius quæsivit effectus*. Eadem propemodum sunt apud Augustinum serm. 291. tom. 5. col. 1167. *In illis ergo verbis Zachariæ non fuisse fidem, sed dubitationem, & desperationem, Angelus vidit*; & de B. Virgine subjicit: *Modum quæsivit, non de Dei omnipotentia dubitavit. Quis modus est, quo fiet istud? Annuntias mihi filium, habes meum paratum animum, dic mihi modum*.

Responsio Deiparæ non est dubitantis, ut fuit illa Zachariæ non credentis, quæ fuit causa ut obmutesceret.

10 Virginitatem, ut diximus, B. Maria voverat; ab Angelo subobscure primo intellexerat, se filium parituram; verba enim illa: *Benedicta tu in mulieribus*, futuri partus penes Hebræos indicio erant. Num votum, quod antea fecerat, Deo placuisset, scire non poterat, ut notat Augustinus loc. cit. *Potuit ergo Virgo Sancta metuere, aut certe ignorare consilium Dei, quomodo eam vellet habere filium, quasi improbasset Virginis votum*;

Explicatur Angeli cum Maria colloquium.

& si Deo votum placuisset, quî demum hoc cum futuro cohæreret partu, non habebat cognitum: *Angelus partum denuntiat, illa Virginitatem complectitur, castitatem præferens Angelicæ apparitioni, non quod non esset obediens divinæ voluntati, sed quod vellet, si posset, Virginitatem conservare*: verba sunt Gregorii Nysseni Orat. de Christi Nativitate. Parata tamen erat votum Virginitatis solvere, id si Deus jussisset. *Si oportuerit, me frangere votum, ut pariam talem Filium, gaudeo de Filio, & doleo de proposito*: ait S. Bernardus serm. 4. super *Missus est*. Ex his rebus omnibus coortus illi metus, & animi perturbatio. Itaque Angelus cœpit eam instruere & confirmare: *Quia ergo vidit eam quærentem, non diffidentem, non se negavit instruentem*: ait Augustinus loc. cit. Apertissime enim Angelus illi declaravit, nihil illi timendum; gratia Domini eam esse plenam; futurum ut conciperet & pareret filium, cujus qualitates etiam describit; rem vero totam Spiritum Sanctum confecturum, quin ejus Virginitas quidquam pateretur: *Ne timeas Maria; invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum &c. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei*. Quamobrem ita loco citato loquitur Augustinus, Angeli verba enarrans: *Audi quomodo: erit Virginitas tua: tu tamen crede veritatem, serva virginitatem, accipe integritatem. Quoniam integra est fides tua, intacta erit & integritas tua. Denique audi quomodo fiet istud: Spiritus Sanctus superveniet in te*, Exemplum etiam Elisabeth Angelus B. Virgini protulit: *Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis, quia non erit impossibile apud Deum omne verbum*. Quæ non eo dicta sunt ab Angelo, ut B. Virgo sibi persuaderet, quæ nunciabantur; sed ut ea fides, quam stabilem conceperat animo, validius confirmaretur: *Hoc exemplo vetulæ fœcundatæ non id ait Angelus, ut Virginem inducat ad credendum, quod enunciabat, sed ut in ea sensus fidei jam conceptæ minus repugnaret, utque fides ipsa, quamvis firma, magis adhuc firmaretur*. Verba sunt Estii citato cap. 1. S. Lucæ vers. 36. pag. 481. qui illam etiam causam affert, quamobrem Angelus B. Mariam de Elisabeth gravida monuerit: *Simul autem Angelus hoc nuntio cognatæ imprægnatæ voluit B. Virginem exhilarare, quod bonorum Angelorum est & occasionem ei dare boni operis, scilicet cognatam visitandi, salutandi, congratulandi, & adjuvandi.*

11 Ma-

Maria post illa verba: Ecce Ancilla &c. concepit Jesum. Proprie dicenda Christi Mater, & Mater Dei.

11 Magna cum humilitate Sanctissima fœmina Angeli verbis assentita est: *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum*: atque ita mirandum in modum Christus Jesus conceptus est, Spiritus enim Sanctus Mariæ ad ejus uterum sanguinem traduxit puriorem, qui formando corpori Christi Domini opus esset. Quod autem in naturali partu humana opera contulisset, id Spiritus Sanctus excellentissimo quodam ac perfectissimo modo præstitit. Filii vero sui Divinitatem cum humanitate Deus conjunxit, quin B. Virgo quidquam ad eam rem de suo contulerit, ut utraque natura in una dumtaxat persona subsisteret. Unde profluit, proprie & vere dici oportere B. Virginem Christi matrem, quod ad ejus formandum corpus contulerit quicquid reliquæ omnes mulieres, quæ pepererint, contulerunt. Nam suam illi tribuit substantiam, peperitque infantem ejusdem plane, qua ipsa erat, naturæ. Matrem quoque Dei proprie dici apparet, quod divina Persona terminus sit completus conceptionis; nec dici posse, Spiritum Sanctum Patrem esse Christi secundum humanam naturam, etiamsi ad ejus formandum corpus tantum contulerit; nihil enim tribuit ei de sua substantia, nec ejusdem naturæ suæ genuit fœtum.

Incarnatio cujus divinæ personæ opus sit, ex doctrina D. Thomæ.

12 Atque hæc est omnis D. Thomæ doctrina 3. par. qu. 31. art. 5. qu. 32. art. 3. *ad primum*, & quæst. 35. art. 4. Incarnatio Verbi considerari dupliciter potest, vel ut humanæ naturæ terminatio, quæ dicitur *suppositatio*, vel tamquam actio. Priore modo si ea consideretur, Filii Dei est opus, qui carnem assumsit. Si vero secundo consideretur modo, atque ita ad ejusdem principium activum respiciatur, cum opus sit *ab extra*, totius Trinitatis opus est; peculiari tamen modo Spiritui Sancto tribuitur; tum quia Incarnatio Verbi ex puro Dei amore sit derivata, qui amor Spiritui Sancto tribuitur, quemadmodum Patri potentia, & sapientia Filio; tum quod humana natura assumta fuerit a Filio in unitatem personæ ex sola Gratia, quæ præcipuo modo Spiritui Sancto tribuitur; tum denique quia per Incarnationem humanitas Christi a Divinitate accepit Sanctificationem, quæ itidem opus est proprium Spiritus Sancti. Vide D. Thomam 3. par. qu. 32. art. 1.

Prodigia, dona, & privilegia, quibus decorata fuit Christi conceptio.

13 Plura quoque adnotari possunt, quibus palam fiat, mirandam prorsus & supra omnes naturæ vires fuisse Christi conceptionem. Nam & in B. Virgine nihil de virginitatis flore deceptum, & momento temporis in virginali utero Christi corpus est formatum, non ea magnitudine, ad quam deinde paullatim accrevit, sed ea dispositione membrorum, quæ apta esset rationali

animæ recipiendæ, & quam hypostatica unio Divinitatis cum animato corpore postulabat. Momento temporis, ut dictum est, animatum corpus hypostatice Verbo divino conjunctum fuit; atque ineffabili ejusmodi unione, duarumque naturarum consortio Christus fuit Deus & homo, duabus præditus voluntatibus, duas habens operationes, divinam & humanam. Ab ipso conceptionis suæ momento Christus verus fuit Sacerdos, spiritualis & æterni Regni Rex verus, & Sanctus non accidentali tantum Sanctitate per habitualem gratiam, qua ejus anima prædita fuit, sed etiam Sanctitate substantiali, quæ profluebat a Verbo divino ejus humanæ naturæ substantialiter conjuncto. Denique in ipso conceptionis momento compos ea gratia factus fuit, quam vocant Theologi capitalem, qua Angelorum hominumque Caput constitutus est; Divina præditus scientia ut Deus, acquisita, infusa, & Beata ut homo, ita ut illo temporis puncto comprehensor factus viderit Dei essentiam, omniaque præterita, præsentia, & futura, præviderítque secreta cordium, ac perfectum denique consequutus sit usum tum intellectus, tum voluntatis, quo statim accidentalem cœpit Corporis sui gloriam mereri. *His prodigiis, donis, ac privilegiis condecorata fuit Conceptio Christi, ex quibus facile quisque colligere potest, eam fuisse miraculosam & supernaturalem*. Verba sunt P. Gravesonis de Myster. & annis Christi Differt. 2. ubi ea omnia prodigia recenset & comprobat, ut propterea a Benedicto XIII. in serm. 14. par. 1. de Beatissima Virgine collaudari meruerit.

De tempore, [...]o, anno, & [...]e, quo Mysterium illud contigit. Jesus conceptus postquam Maria præbuit assensum illis verbis, Ecce ancilla &c.

14 Postquam de Mysterii hujus substantia disseruimus, convertenda nobis est oratio ad alia, quæ ad illud quidem pertinent, sed accidentalia dici possunt, ut locus, tempus, annus, mensis, ac dies, quibus hoc mysterium contigit. De loco jam diximus, id Nazarethi contigisse, in ipsius Josephi domo & conclavi, in quo ipsa B. Virgo habitabat; quod, præter illa quæ attulimus, probatur etiam S. Bernardi auctoritate, qui Homil. 3. super *Missus est*, ait: *quo ingressus ad eam?* (loquitur de Angelo) *Puto in secretarium pudici cubiculi, ubi illa fortasse clauso super se ostio orabat Patrem in abscondito*. De tempore vero, rejici jure potest eorum opinio, qui affirmant Mariam, ubi primum salutata est ab Angelo iis verbis, *gratia plena, Dominus tecum*, Christum Jesum concepisse. Nam cum Angelus prosequutus sermonem dixerit: *Ecce concipies in utero & paries filium*, cumque missus fuerit, ut ejus consensum exprimeret, quem illis verbis Beata Virgo declaravit, *Ecce Ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum*: perspicuum videtur, non in colloquii principio,

cipio, sed eo puncto temporis, cum faustum præbuit assensum, Verbum concepisse. Quamobrem Theophilus Raynaudus loco cit. pag. 52. scripsit: *Est certa scientia, Verbum non fuisse Incarnatum ante clausulam colloquii Angelici, & assensum a Virgine præstitum verbis illis, Fiat mihi secundum verbum tuum.* Consonat Saxius de laudibus Mariæ Par. 1. pag. 91. *Verum certa sententia est, quod statim post illa verba, Fiat mihi secundum verbum tuum, Divina Conceptio in Virginali effecta sit utero.* Colloquii hora definiri non potest: quapropter Ecclesia cum eam horam perspectam non habeat, singulisque diebus sacrosanctum hoc mysterium a Fidelibus recoli cupiat, tribus diversis diei horis, aurora illucescente, meridie, & cum advesperascit, campanis signum dari jubet, quo Fideles ad hoc mysterium celebrandum excitentur. Denique de anno, mense, & die reliquum est sermonem ut persequamur. Annus dupliciter hîc accipi potest; nam vel quæritur quoto ætatis suæ, vel quoto anno ab Orbe condito B. Virgo Jesum conceperit. Quod ad Mariæ ætatem attinet, existimat Cardinalis Cajetanus, septem & viginti, aut viginti quatuor, aut minimum duos & viginti annos tunc temporis eam natam fuisse. Adversus ejusmodi sententiam acerrime pugnat Catharinus, qui non plus quam annos quatuordecim vel quindecim natam fuisse contendit; quæ quidem sententia omnium est verisimillima, ut bene advertit idem Raynaudus loco citato pag. 59. Annum vero ab Orbe condito eumdem æquum est cum eo esse, quo natum esse Jesum alibi ostendimus; mensis autem fuit Martius, ejusque dies quintus & vigesimus. Quod autem certus hic mensis; & dies constitutus sit, vetustæ id innititur Traditioni, quæ vel ipsa D. Augustini ætate vigebat. *Sicut a Majoribus traditum suscipiens Ecclesiæ custodit auctoritas, octavo Kalendas Aprilis conceptus creditur Christus, quo & passus.* Sunt verba S. Doctoris in lib. 4. de Trinit. cap. 5. In Græcorum Menologiis, Menæis, Synaxariis, in Calendariis, & Martyrologiis Ægyptiorum Cophtorum, Syrorum, Chaldæorum. Ruthenorum, in Latinorum Martyrologiis, Breviariis, & Missalibus, in Sacramentario denique S. Gregorii Incarnationis Festum ad diem 25. Martii adnotatum reperimus: qui utriusque Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis consensus firmissime probat, nonnisi Apostolica Traditione certum illum diem præfinitum, ut videre est apud Bollandistas ad 25. diem Martii.

15 Quidam rem subtilius, quam par est, pertractantes, 25. Martii diem huic celebrando Mysterio suspicantur non eo esse præ- *Christum incarnatum esse die 25. Martii*

est Ecclesiæ Traditio.

præfinitum, quod satis exploratum sit & cognitum, hoc ipso die Sacrosanctum hoc mysterium contigisse; sed quod plerumque contingat, ut mulier nono mense pariat a conceptione, ac propterea Ecclesiæ verisimile visum fuerit, Christum, cujus Nativitas ponitur ad diem 25. Decembris, conceptum fuisse ante novem menses 25. Martii die. Quæ sententia est Thomassini de Festor. celebrat. lib. 2. cap. 12. num. 2. Tillemontii Nota 1. ad Vitam Jesu Chr. tom. 1. pag. 416. cum quibus consentire videtur Bailletus in Vitis Sanctorum ad diem 25. Martii pag. 315. qui illud etiam addit, Ecclesiam Annunciationi B. Virginis 25. Martii diem præfiniendo, nihil de Philosophorum, Medicorumque disputationibus cogitasse, sed ad vulgarem de nono mense opinionem respexisse. Verum nobis non probatur ejusmodi ratio; ac dicendum esse arbitramur, in eum diem Incarnationem revera cecidisse, atque hanc sententiam Ecclesiastica fulciri Traditione, qua Verbi conceptioni dies ille constitutus est, nulla habita ratione opinionis vulgaris de novem mensibus inter conceptionem & partum. Videatur P. Honoratus a S. Maria tom. 2. Animadvers. ad Regulas Criticæ lib. 3. Dissertat. 1. ubi rem hanc accuratissime persequutus est.

Ostenditur huic Traditioni nihil contradicere Concilium Toletanum seculo 7. habitum.

16 Si quis autem adversus ejusmodi Traditionem Concilium Toletanum objiciat 7. seculo habitum, quod hanc Festivitatem 18. Januarii die celebrari jussit tom. 6. Concil. Collect. Labb. pag. 460. is hoc sibi responsum habeat, ex ipsius Concilii verbis luculenter apparere, id propterea statutum esse, quod cum plerumque 25. Martii dies in Quadragesimam cadat, aut in festos dies Paschæ, non ea poterat, qua par est, solemnitate celebrari. *Nihil de Sanctorum solemnitatibus* (tempore Quadragesimæ) *sicut ex antiquitate regulari cautum est, convenit celebrari*: quod cum Ambrosiana etiam consuetudine congruit, ut testatur Micrologus cap. 58. & Radulphus Proposit. 16. Huc accedit, hanc Toletanæ Synodi Constitutionem Hispaniæ fines non esse prætergressam; quamobrem Micrologus 11. seculi Scriptor cit. cap. 48. de Ecclesiast. Observationibus, postquam retulit Toletani Concilii Constitutionem, *Sed nos* (inquit) *magis Romanæ Ecclesiæ morem gerentes infra Quadragesimam illam* (Annunciationis Festivitatem) *celebramus, sicut & aliorum quorumdam Sanctorum*. Nunc vero etiam in Hispania 25. Martii die solemnitas hæc peragitur, quod alibi etiam persequemur, cum de expectationis Partus Festivitate disputabimus. Casalius de veter. Sacris Christianorum Ritibus Romanæ edit. ann. 1647. pag. 422. & 423. ex quibusdam monumentis in appendice Martyro-

tyrologii Gallicani narrat, cum in Hispania juxta illius Gentis consuetudinem Annunciatio B. Virginis 18. Decembris die celebraretur, quosdam Monachos Cluniacum venisse, ut a S. Odilone Abbate facultatem obtinerent eam Festivitatem deinceps eodem die celebrandi; quod cum ab eo exorassent, nocte viso quodam perterritos existimasse, melius sibi consultum fore, si Galliarum consuetudinem sequerentur, ubi ita, ut nunc, 25. Martii Annuntiationis festum celebratur.

17 Huic autem de Annuntiationis Festo sermoni finem imponemus Bollandistarum verbis: *Festum hoc solemne in tanta antiquitate eminet, ut liceat pie meditari, originem ejus debere adscribi gratissimo affectui Deiparæ Virginis, quæ singulari veneratione ac devotissimo cultu quotannis recolere solita fuerit divinum beneficium hoc die sibi & toti generi humano præstitum, quod Verbum Dei in suo virginali utero caro factum est, & ipsa Annunciationi Angelicæ assensum prebens Mater Dei est constituta. Hanc piissimæ gratitudinis consuetudinem in Sanctissima Deipara intuiti Apostoli debitam agnoverunt obligationem, & venerabili imitatione observarunt, & ubique terrarum observari debere sanxerunt. Certe secundum regulam a S. Augustino de Baptismo contra Donatistas lib. 2. cap. 24. propositam: Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum recte creditur.*

Festivitatem hanc esse ex Apostolica Traditione, pulchre conjiciūt Bollandistæ.

18 Thomassinus loco cit. negat, ullum extare de hac Festivitate documentum firmæ fidei ante Concilium Trullanum Constantinopoli habitum anno 692. in quo præcipitur, ne per Quadragesimam integrum Missæ Sacrificium peragatur, *præterquam Sabbatho, & Dominica, & Sancto Annunciationis die*. Et Binghamus Heterodoxus Scriptor de Ecclesiasticis Ordinibus tom. 9. lib. 20. cap. 8. §. 4. ait, tum temporis Annuntiationis solemnitatem esse institutam, Trullana eadem Synodo suam fulciens sententiam. *Et idcirco originem ejus a seculo septimo arcessere nobis licebit*. Verum, præterquamquod Trullana Synodus non de Festivitatis institutione loquitur, sed eam multo antea institutam vigere præsumit, S. Gregorius Thaumaturgus 3. seculi Scriptor in Homilia hoc die habita ita ait: *Hodie Gabriel, qui Deo assistit, ad castissimam Virginem veniens, illud Ave gratia plena ipsi annuntiat*. Et in Homil. 2. *Primum autem omnium Sanctissimæ Virginis Annuntiationem verbis illis comprehensam, Ave gratia plena*. Eas Homilias Græce scriptas cum Codicibus Vaticanis, & Manuscriptis Bibliothecæ Cardinalis Sirleti collatas edidit Gerardus Vossius inter S. Gregorii Opera. Non sumus nescii,

Refutantur Thomassinus, qui eam refert ad tempora Concilii Trullani, aliique, qui negant vetustam quidem putant.

quid

quid de iis ſentiant Cave, Dupinius, & Rivetus. Hæret Bellarminus, nec quidquam de earum γνησιότητι affirmare audet in lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis: *De Sermonibus in Annunciationem* &c. *Nihil certi habeo, cum nec veteres horum Operum meminerint; neque tamen convinci poſſit, eos eſſe ſuppoſititios*. Eas eſſe tamen genuinas, contendunt Natalis Alexander Hiſt. Eccl. ſeculo 3. cap. 4. art. 5. num. 6. Allatius, Voſſius, Combefiſius, aliique, quos recenſet Honoratus a S. Maria loc. cit. §. 3. quamobrem eorum auctoritate nos uti poſſe exiſtimavimus ad eos refellendos, qui feſtivitatem hanc ſeculo ſeptimo cœptam eſſe contendunt; cum præſertim Dupinius Bibliothecæ tom. 1. eas Homilias Procli Conſtantinopolitani ſtilum ſapere putet; id enim ſi verum ſit, ſatis eſt ad evincendum, non ſeptimo ſeculo inſtitutam eam Feſtivitatem; Proclus enim quinto vixit ſeculo. Præterea in veteri Occidentalis Eccleſiæ Martyrologio, quod Beda Caſſiodoro, aliique plures Hieronymo tribuunt, ediditque Florentinius, ad diem 25. Martii hæc adnotata reperiuntur: *In Galilæa Civitate Nazareth Adnuntiatio Sanctæ Mariæ de Conceptione, quando ab Angelo eſt ſalutata*: quibus magis magiſque confirmatur ea ſententia, quæ hujus ſolemnitatis inſtitutionem refert ad Apoſtolicam Traditionem. Huc accedit D. Auguſtini auctoritas, qui lib. 4. de Trinit. cap. 5. *Sicut*, inquit, *a Majoribus traditum ſuſcipiens Eccleſiæ cuſtodit auctoritas, octavo Kalendas Aprilis conceptus creditur* (Chriſtus) *quo & paſſus*. Ex quibus verbis vetuſtatem hujus Feſtivitatis deducit Martene de antiqua Eccleſiæ Diſcipl. in divin. celebran. Offic. cap. 31. num. 26. *De Antiquitate hujus Feſti conſtat ex S. Auguſtini teſtimonio*. Sergius quoque Pontifex, qui ſeculo vixit ſeptimo, de hac feſtivitate loquitur tamquam multo ante inſtituta. *Conſtituit, ut diebus Annuntiationis &c. Litania exeat a S. Hadriano, & ad Sanctam Mariam populus occurrat*; ut habetur in libro Pontificali.

Minutę quęſtiones de Chriſti Conceptione declinandæ. Putidæ aliquę opiniones rejiciuntur.

19 Minutas etiam aliquot quæſtiones de Chriſti Conceptione Scriptores extulerunt, quas libenter omittimus, Petri Cellenſis verba in animo habentes, qui epiſt. 10. lib. 9. ſobrie de hujuſmodi rebus diſputandum docet, ac Nicolaum S. Albani Monachum graviter reprehendit, quod de prægnante B. Virgine non aliter, quam de cæteris gravidis fœminis ſit loquutus. *Compatior inſolentiæ tuæ, qui de excellentiſſimis noſtræ Virginis montibus ad profundiſſimam Vallem deſcendiſti, ne dicam corruiſti. Licet enim in illa nihil ſit verecundum, ubi omnia & ſingula ejus membra Luna ſunt puriora, & Sole clariora; tamen noſtræ*

stræ fragilitatis teterrima memoria cum audierit nominari genitalia, vix a sua excutietur palude, vix incipiet non solita cogitare. In Virgine igitur talia sacrosanctis cortinis potius volo honorando involvere, quam nudis nominibus & manibus contrectare. Virgo certe virgineis verbis, & sancto velamine consecratis delectatur affari. Opinionem eorum, qui putant in corde B. Mariæ Christum Jesum esse conceptum, in libris de Canonizatione Sanctorum confutavimus. Pugnat enim cum Evangelio, *Ecce concipies in utero*. Eorum itidem sententiam explosimus, qui scripsere, ternas sanguinis guttas Spiritus S. opera ex B. Mariæ corde in ejus uterum esse delapsas, ut Filii Dei corpus formaretur. Curiosis nimium incertisque quæstionibus illa quoque est accensenda, ruberne sanguis fuerit, quo fœtus conflatus est, an ita coctus, ut incanduerit; an vero partim rubesceret, partim albicaret. Vide Salmeron tom. 3. tract. 9. quem sequitur etiam Andreas Schmidius licet heterodoxus 3. Prolusione Mariana §. *Discederem* in tom. 77. Miscellaneorum Bibliothecæ Cardinalis Passionei.

CAPUT IV.

De Festo Dolorum Beatissimæ Virginis. Feria 6. Hebdomadæ Passionis.

1 FEria sexta Hebdomadæ Passionis Festivitati Dolorum Beatissimæ Virginis præfinita est; atque illud est, cur certus mensis dies illi constitui non possit. Officium recitatur in tota ditione Ecclesiastica decreto Benedicti XIII. die 22. Augusti 1725. ac in aliquibus aliis regionibus antea ex similibus indultis recitabatur. Quapropter scribit Guyetus de Festis propriis Sanctorum lib. 2. cap. 4. *Sunt B. Mariæ titulo instituta variis in locis Festivitates, puta dolorum, seu compassionis ejusdem Feria sexta ante Dominicam Palmarum Parisiis, Andegavi, Pictavii, & alibi passim.*

Hujus Festi Officium recitatur in tota ditione Ecclesiastica decreto Benedicti XIV.

2 Certum quidem est, B. Virginem divini Filii adfuisse Crucifixioni, ut est apud Joann. cap. 19. v. 25. *Stabant autem juxta Crucem Jesu Mater ejus, & soror Matris ejus Maria Cleophæ, & Maria Magdalenæ. Cum vidisset ergo matrem, & Discipulum stantem, quem diligebat, dicit Matri suæ: Mulier ecce Filius tuus: deinde dicit Discipulo: Ecce Mater tua: & ex illa hora accepit eam Discipulus in sua.* Igitur æque certum est, ad teterrimum illud spectaculum incredibili illam dolore esse con-

B. Maria adfuit Crucifixioni Jesu Christi.

 fossam,

fossam, juxta Simeonis oraculum apud Lucam cap. 2. v. 34. *Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam Matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicetur, & tuam ipsius animam pertransibit gladius.*

B. Virgo falso a quibusdam creditur mortua ægritudine animi in Calvario. Nūquam dubitavit de Filii divinitate.

3 Ex postremis hisce Simeonis verbis nonnulli arguere sibi posse videntur, B. Virginem Martyrium passam ex hac vita migrasse. Cui sententiæ adversatur D. Ambrosii auctoritas lib. 2. in Lucam cap. 2. *Nec littera*, inquit, *nec historia docet, ex hac vita Mariam corporalis necis passione migrasse*: ac plurima etiam obstant, quæ nos attulimus lib. 3. de Canonizat. Sanctorum cap. 11. num. 3. Perversa quædam & falsa verborum Simeonis interpretatio tribuitur Origeni, nimirum Simeonem voluisse innuere, futurum ut cum B. Virgo Filium suum tam male multatum, tamque ignominioso probro notatum videret, aliqua de ejus Divinitate sibi oboriretur dubitatio. Quæ quidem interpretatio longe distat a veritate. Beata enim Virgo multo antea Filii non modo Passionem, sed ipsius etiam passionis circumstantias habebat cognitas, multoque noverat exploratius, quam David, Isaias, Daniel, & quilibet Prophetarum. *Non ignara erat Mysterii, quod genuisset resurrecturum*. Sunt verba D. Ambrosii lib. de Instit. Virg. cap. 7. Profecto D. Thomas, qui aliorum dicta quam potest æquissime interpretari solet 3. par. qu. 27. art. 4. *ad secundum* docet, Mariæ dubitationem posse quidem ad admirationem, nunquam tamen ad infidelitatem referri. *Quidam vero per gladium dubitationem intelligunt, quæ tamen non est intelligenda dubitatio infidelitatis, sed admirationis & discussionis: dicit enim Basilius in Epistola ad Optimum, quod B. Virgo assistens Cruci, & aspiciens singula post testimonium Gabrielis, post ineffabilem divinæ Conceptionis notitiam, post ingentem miraculorum ostensionem, animo fluctuabat; ex una scilicet parte videns eum pati abjecta, & ex alia parte considerans ejus mirifica*. Quod etiam demostravit Vener. Dei Servus Petrus Canisius lib. 4. cap. 27. de Maria Deipara Virgine, qui, multis aliis Origenis allatis erroribus, ita concludit: *Igitur stuporis potuit, infidelitatis dubitatio non potuit in Mariam cadere, cujus Fides, si usquam alibi, certe acerrimo illo in Cruce certamine maxime probata & excitata, sed nulla dolorum vi labefactata & eversa, immo vero magis vivida, illustris, & admirabilis effecta debet existimari*. Auctor centum & viginti septem quæstionum in Appendice Operum S. Augustini contendit, B. Virginem, quemadmodum reliqui omnes, in Filii sui morte de ejus Divinitate dubitasse; quam dubita-

bitationem ejus animo non ante depulsam, quam gloriam viderit reviviscentis. Sed optime animadvertit Tillemontius Nota 12. ad Vitam B.Virg. id mirum non esse tale quidpiam in eo Auctore reperiri, qui pluribus aliis vel singularibus, vel falsis scatet opinionibus.

Vera interpretatio verborum Simeonis, Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.

4 Non itaque a communi recedendum est interpretatione, Simeonem gladio illo, quo futurum dixit, ut B.Virginis anima trajiceretur, acerbissimum voluisse dolorem significare, quo B. Mater affecta est, Cruci videns affigi amantissimum sui Filium. *Tribulationem igitur gladii nomine significatam esse credibile est, quo materna anima vulnerata est doloris affectu*: Verba sunt Augustini epist. 149. alias 59. §. 33. tom. 2. op. col. 515. *Tuam ergo pertransivit animam vis doloris, ut plusquam Martyrem non immerito prædicemus, in qua nimirum corporeæ sensum passionis excesserit compassionis affectus*: Sunt verba D.Bernardi in illud Apocalypsis: *Signum magnum*. *Quod si gladius usque ad animam pervenit, quando ad Crucem stetit fugientibus Apostolis, cum videret Dominum pendentem, etiam plusquam Martyr fuit, quia in animo non minus amoris quam mœroris est intus gladio vulnerata*: Sunt verba S. Ildefonsi serm. 2. de Assumtione B. Virg. tom. 12. Biblioth. Patrum pag. 580. Eam Canisius interpretationem non modo tuetur, sed dolorum numerum & qualitatem recenset, quibus Cruci adstans conflictata est; & ad Ruperti, Bernardi, Anselmi auctoritatem quoque addit Ambrosii, & Augustini, ad Ecclesiæ tuendam disciplinam, qua dolores, quos tam atroci spectaculo B.Virgo perpessa est, prædicamus & veneramur. *Libet autem & veterum proferre sententias, quibus superiora illustrentur: sic enim evidentius apparebit, non solum Ruperti, Bernardi, & Anselmi seculo, ut ostendimus, sed etiam apud antiquiores hoc institutum agnitum receptumque fuisse, quo acerbi Mariæ dolores sub Filii Cruce tolerati a piis pie considerantur, & ab Ecclesia merito prædicantur.*

B. Virginis constantia. Male credunt quidam dolore perculsam in terram concidisse. Thiers perperam invehitur in Hymnum, Stabat Mater, *cujus Auctor Innoc. III.*

5 Quæritur an B.Virgo dum in tantis acerbitatibus versaretur, illacrymaverit, & dolore perculsa animo concidens in terram corruerit, Novatus tom. 1. De Eminentia Deiparæ Virginis Mariæ cap. 18. quæst. 4. primam propositæ quæstionis partem pertractat ac verisimilius esse ait, lacrymas eam fudisse. Thiers in Tractatu de Superstitione gallice scripto tom. 2. cap. 8. ab Novato dissentit; itaque Hymnum, qui in hujus diei Officio recitatur, improbat, propter ea verba: *Stabat Mater dolorosa juxta Crucem lacrymosa*. Atque ejus sententiæ favere videtur D. Ambrosii auctoritas, qui in Concione de morte Valentiniani lo-

quens de B. Virgine, cum ſtaret ſub Cruce, *Stantem*, inquit; *illam lego, flentem non lego*. Alii ex Patribus non verentur affirmare, ſanctiſſimam fœminam illacrymaſſe, quin aliquid de magna ejus fide detrahatur atque conſtantia. Eorum videre licet loca apud Novatum loco citato, & Salmeronem lib. 10. cap. 41. Huc accedit S. Antonini auctoritas 4. par. Theolog. tit. 15. cap. 41. §. 1. *Stabat verecunda, modeſta, lacrymis plena, doloribus immerſa*, & Joannis Gerſonis in Expoſit. Paſſion. Domini tom. 3. edit. Antuerp. pag. 1194. *Facies ejus* (de B. Virgine loquitur cum Paſſioni Chriſti præſens eſſet) *omnino lacrymis erat perfuſa, prorſus pallida, & tanquam mortua, vox fracta, oculi turbati, fuſi in lacrymas*. Non enim lacrymæ ſemper indicium faciunt debilitatæ fortitudinis, vel fractæ conſtantiæ; nam vel ipſe Chriſtus flevit ſuper Hieruſalem, & ſuper Lazarum: ex quo intelligitur, quanta injuria, quamque temere Thiers invehatur in hymnum, *Stabat Mater*, quem licet neque S. Gregorius Magnus compoſuerit, neque S. Bonaventura, quod exiſtimavit Craſſet in Tractatu de vera erga B. Virginem devotione; ejus tamen auctor fuit magnæ doctrinæ clarus præſtantia Summus Pontifex Innocentius III. teſte Ludovico Jacob in Bibliotheca Pontificia, & Oldoino in Addit. ad Ciaconium de vita Innoc. III. Pagio Breviar. Roman. Pontific. tom. 3. in Vita ejuſdem Innocentii num. 108. & Serry Exercitat. 54. De lacrymis, quas B. Virgo prope Crucem fudit, concinne ſciteque Saxius par. 2. de laudibus Mariæ pag. 133. *Admittantur primi naturæ motus, & modeſti aliqui gemitus, lacrymæque: nihil amori detrahitur, nihil virtuti*.

De Eccleſia S. Mariæ de Spaſmo in Palæſtina.

6 Quantum a Thiers ſententia de B. Virginis lacrymis, ac multo plus ab ejus Cenſura, qua memoratum hymnum male vexavit, nos abeſſe declaravimus, tantum ejus ſententiæ adſtipulamur, quæ ſecundam propoſitæ quæſtionis reſpicit partem. Itaque cum eo aſſerimus, neque ſub Cruce, neque quovis alio loco B. Virginem deſertam animo in terram corruiſſe. Gerſon loc. cit. B. Virginem Cruci adſtantem ita deſcribit: *Erat ſtans, erecta. Ita dicit Evangelium: ſtabatque ante Crucem, non ad latus, videns faciem & modum Filii ſui Crucifixi*. S. Bernardinus Senenſis ſerm. 51. in Feria 6. Paraſceves in Paſſione Domini art. 4. cap. 2. in hiſtoria quadam fide digna ſe legiſſe teſtatur, B. Virginem Filio ſuo Crucem a Pilati domo ad Calvarium bajulanti obviam veniſſe, ejuſque adſpectu animo defectam concidiſſe; quod cum vidiſſet Jeſus, quaſi dolore deficerent vires adſediſſe, *Quaſi defectuoſe & doloroſe reſedit*; tum a ſatellitibus redeuntem e Villa Simonem Cyrenæum coactum eſſe portare Crucem, ac ne ejus

rei

rei memoria interiret, Ædiculam in eo loco extructam fuisse *Sanctæ Mariæ de Spasmo* appellatam: in qua petra quædam commonstrabatur, ubi Redemtor noster assederat; quibus narratis, S. Bernardinus ait; *Quæ tamen sunt pie credenda magis, quam temerarie asserenda*. Alii, quos perpessa fuerit spasmos Sanctissima Mater, dum crucifigeretur Filius, a pluribus referuntur Scriptoribus, præsertim a Duranto in Notis ad revelationes S. Birgittæ lib. 4. cap. 70. pag. 415. edit. Rom. 1628. qui nihil reliqui sibi fecit ad earum narrationum veritatem adstruendam. Quaresmius Commissarius olim Apostolicus in Terra Sancta Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. lib. 4. cap. 10. fretus Bonifacii auctoritate, narrat, B. Virginem, cum in Filium suum Jesum incidisset, qui spineam coronam gestans, ac pessime multatus suam bajulabat Crucem, dolore confossam in terram corruisse, atque ibi, quo ceciderit, ædificatam a S. Helena Ædiculam, in cujus ara præcipua petram illam esse locatam, supra quam B. Virgo cecidit; quam Ædiculam cum Infideles profanassent, Fratrem quemdam Corsetum, apud Minores magni nominis virum, petram illam magno redemtam pretio super portam Sacræ Domus Sion collocasse. Scribit etiam, cum primum venisset Hierosolymam, Ædiculam illam fere dirutam, iterumque in Palæstinam profectum omnino disjectam reperisse; eoque loco stabulum ædificatum equis excipiendis, qui plerumque interibant; justone Dei judicio, an quod ita ferret ordo naturæ, incertum.

De Spasmo B. Mariæ Virginis Cardinalis Cajetani sententia.

7 Cum a piis quibusdam hominibus in Festivitate B. Virginis de Spasmo Indulgentia postularetur, magni Theologus nominis Cajetanus rogatus est, ut suam ea de re sententiam aperiret, qui postquam declaravit, nihil se reperire in Evangeliis nisi Simonem Cyrenensem coactum esse portare Crucem, quæ Christi humeris imposita erat, atque inde conjici posse, Jesum adeo fessum, ut ad Calvarium usque Crucem ferre non posset, animadvertit, spasmum esse quemdam ex vehementi dolore ortum, quo interioribus contractis corporis partibus, perturbatisque sensuum sedibus, homo fit rationis ususque sensuum omnino impos; rursus aliud esse spasmi genus, quo membris frigescentibus, ita deficiunt vires, ut, quamquam rationis usus & sensuum homo retineat, pedibus tamen stare non possit. Quapropter concludit falso affirmari, B. Virginem ullo spasmi genere fuisse correptam; tum quia *dissonat rationi, B. Virginem ægritudinem aliquam passam fuisse; tum quia est valde inconveniens, quod dolor gratiæ perfectionem secundum naturalem considerationem rationis turbasset*; tum

tum etiam quod in Maria *Spasmi nomen nec proprie propter dignitatem corporis, nec vulgariter sumtum propter dignitatem animæ verificatur*; & in Evangelio legimus, Passionis tempore B. Virginem *stetisse*; quæ vox significat eam stetisse pedibus, non humi dolore prostratam. Ad hunc modum graviter disputat Cardinalis Cajetanus Tract. 13. de Spasmo B. Virginis Mariæ, cujus doctrinæ vulgo subscribunt alii omnes, idest Suarez in 3. part. D. Thom. tom. 2. qu. 27. art. 6. sect. 3. & qu. 51. art. 3. dispt. 41. sect. 2. Theophilus Raynaudus in Diptychis Marianis tom. 7. pag. 696. Cornelius a Lapide in cap. 19. Joannis pag. 524. edit. Antuerpien. 1695. & Novatus de Eminentia Deiparæ Virginis tom. 1. cap. 18. qu. 7. Si quis totam hanc rem abunde pertractatam legere cupit, adeat eumdem Quaresmium tom. 2. lib. 4. cap. 11. & sequen. qui rem in utramque partem tractat; ac demum adversus Cajetanum ejusque asseclas spasmum tuetur B. Virginis; in qua tamen sententia si quid durum esse videatur, id multis explicationibus emollit & mitigat.

Improbantur Pictores, & quidam Concionatores parum prudentes, qui Mariam prope exanimatam ac mulierculaarum similem exhibent.

8 Acerbissimo igitur dolore B. Virginem in Filii passione fuisse confectam cum S. Ambrosio concludimus; quæ tamen voluntatem Patris probe exploratam habens, ut pro redemtione mundi Filius neci dederetur, eodem tempore quo vehementer animo angebatur, Dei justitiam & misericordiam adoravit, & ad ejus voluntatem animum confortavit suum, & nullo indecoro edito fracti animi indicio, ante Crucem pedibus stetit summa fortitudine, atque constantia. *Ante Crucem stabat, & piis spectabat oculis Filii vulnera, quia expectabat non pignoris mortem, sed mundi salutem*. Sunt verba Ambrosii in cap. 23. Lucæ. Præclare etiam Hadrianus Mengot in Monitis Marianis par. 4. monit. 24. *Mariæ fortitudo tota ejus vita, sed maxime in morte Filii enituit*; cum illum ad extremum *malorum deductum piis oculis intueri, & ei adstare voluerit, nihil indecens, nihil inordinatum instar impatientium fœminarum ostendens, ut non lacerans capillos, nec in terram decidens, cum ignominia Filii, inexplicabilia ejus tormenta, vulnera, sanguis affluens, & sævæ inimicorum insultationes, velut gladius cor ejus pertransirent; stabat tamen, ut ait Evangelista, juxta Crucem Jesu, sciebat, esse voluntatem Patris, ut ista pro Mundi Redemtione pateretur, atque utraque hac re se confortabat, & consolabatur, voluntate scilicet Patris & fructu Passionis*. Pulcherrima quoque sunt verba Episcopi Castoriensis in tractatu de Cultu Sanctorum præsertim B. Virginis: *Et quo magis suspicias sublimem Mariæ animam, in tantis doloribus, nulla in illa imbecil-*

becillitas, nulli corporis motus indecori, nulla ejulantium lamenta. Tristem videbas, dejectam non videbas. Dolebant materni affectus, sed decora gravitate. Lugebant materna viscera, sed integra mentis serenitate. Feriebantur virginei sensus vulneribus Filii, sed imperturbato spiritu, quo amabat & adorabat divinam justitiam simul & misericordiam, quæ altissimo consilio destinaverant Christi dolores ad hominum redemtionem. Quamobrem jure sapientes viri de Pictoribus conqueruntur, qui eam exanimatam pingunt, ut videre est apud Graveson de Myster. & annis Chr. pag. 461. Testatur autem Carthagena tom. 7. lib. 12. hom. 7. Romæ quondam Magistrum S. Palatii Apostolici jussisse ejusmodi picturas deleri. *Hujusmodi enim picturæ, me præsente, Romæ mandato Magistri Sacri Palatii Apostolici jussæ fuerunt expungi, utpote derogantes magnanimitati & fortitudini B. Virginis.* Et Concionatores jure itidem a Viris gravibus reprehenduntur, cum B. Mariam haud aliter describunt quam ad exemplum, quo eam Pictores depingunt; quemadmodum eos reprehendit Canisius, qui Bullingeri maledicta refellens lib. 4. de Maria Deipara Virgine cap. 28. *Quis vero sapiens*, inquit, *ineptos, aut etiam stolidos Concionatores defendat ac probet? sicut nec illos quidem excusamus, qui vel pingunt, vel docent, Matrem Domini juxta Crucem fuisse collapsam, syncope stupefactam, dolore prorsus exanimatam, illarumque muliercularum similem, quæ fractæ doloribus palam ejulant, pectus pugnis contundunt, genas unguibus decerpunt, seque demum clamitant infelices.* Quaresmius, qui, ut sustineret ædiculam S. Mariæ *de Spasmo* dicatam, de qua paullo ante diximus, adversus Cajetanum pugnavit pro Sanctæ Virginis Spasmo, ejusmodi imagines a Magistro S. Palatii vetitas fuisse docet, non quod humi jacentem B. Mariam, sed quod ea figura expressam exhiberent, ut in desperationem ruere videretur. Vide supra cit. cap. 11. pag. 217. Quod si jure Pictores sacrique Oratores reprehenduntur, quanto acrius increpandi qui affirmare sunt ausi, B. Mariam, simul Filium suum clavis in Cruce vidit transfixum, tanto doloris impetu esse perculsam, ut exanimata corruerit, ac deinde revixerit? id enim pugnat cum Evangelio, quo proditum est, Christum Dominum, e Cruce cum Matrem dilectumque sibi Discipulum prospexisset, dixisse Matri, *Mulier, ecce Filius tuus*; deinde Discipulo, *Ecce Mater tua*: ut pulcre animadvertit Cardin. Toletus in cap. 2. super Evang. Lucæ adnot. 57.

9 Reliquum modo est, ut quæramus, quandonam hujus Festivitatis Officium cœperit recitari; cui quæstioni sententiam nostram

Quando, & cur cœperit recitari hoc

Officium. Unde orta imago, qua Pictores Deiparã pingunt septem gladiis transfixam.

nostram eruditorum virorum subjicientes judicio, respondemus, ejus institutionem Festi referendam ad Provincialem Synodum Theodorici Coloniensis Episcopi anno 1413. habitam, in quo Concilio ad Hussitarum hæreticorum comprimendam audaciam, qui Sanctissimas Jesu Christi & B. Virginis dolore confossæ imagines sacrilego furore fœdabant, constitutum est, *ut festum Commemorationis præfatæ Angustiæ & Doloris B. Mariæ Virginis deinceps singulis annis Feria sexta post Dominicam* Jubilate, *nisi aliquod Festum eodem die intervenerit, & ex tunc prima feria sexta proxima subsequenti in primis Vesperis, Matutinis, aliisque Horis, nec non in secundis Vesperis in Choro tantum in omnibus Ecclesiis Provinciæ nostræ subjectis secundum notas, & Historias & Homiliam de eodem Festo compositas solemniter celebretur*: ut est in Collect. Concil. Labbeana tom. 12. pag. 365. Videatur etiam Raynaldus ad annum Chr. 1423. num. 2. §. *Habita*; & Spondanus ad eumdem annum num. 10. His assentitur Joannes Andreas Schmidius heterodoxus in 8. Prolusione Mariana tom. 77. Miscellaneorum Bibliothecæ Cardinalis Passionei, qui hoc Festum multis in Germaniæ locis introductum, & in locum Festivitatis B. Mariæ de Spasmo subrogatum esse contendit, *mutato ad consilium Cajetani nomine*, ut scribit ejusdem Prolusionis num. 3. Verum id falsum esse oportet, si vera sunt, ut arbitramur, quæ diximus de Concilio Coloniensi anno 1413. habito. Pictores, ut dolores B. Virginis exprimant, septem gladiis trajectam pingunt. Quærit Saxius Par. 2. de Laudibus Mariæ pag. 168. id unde profectum sit; & ad septem Ordinis Servorum Fundatores refert; qui dolorum B. Mariæ contemplationi vacantes, eos in septem divisere, quorum aliqui habentur in Evangelio, ceteri probabili ratione & auctoritate verisimiles fiunt.

CAPUT V.

De Festo Visitationis Beatissimæ Virginis die 2. Julii.

Mysterium Visitationis Beatæ Mariæ ex D. Luca. Proponuntur quæstiones aliquot

1 POstridie Calendas Julii Festum Visitationis B. Virginis celebratur, cujus Mysterium exponit Lucas cap. 1. v. 38. Postquam abiit Angelus, qui Verbi Incarnationem B. Virgini nunciaverat, ea iter ingressa in Civitatem quamdam Judæ in montibus sitam se contulit: *Et discessit ab illa Angelus: Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione in Civitatem Juda, & intravit in domum Zachariæ, & salutavit Eli-*

Elisabeth. Ut hoc Mysterium probe intelligatur, quærendum est, quid causæ fuerit, cur illud iter B. Virgo susceperit; & ut ipsum quoque iter cognitum habeamus, solane, an cum aliquo comite viam confecerit, & quænam ea esset Civitas, quo se contulit, investigandum.

2 Quod attinet ad causam, quæ B. Virginem ad id itineris suscipiendum impulerit, cum sibi Angelus in colloquio dixisset, Spiritus Sancti opera concepturam filium, ac exemplum protulisset Elisabeth ejus cognatæ, quæ in ipsa senectute conceperat, jamque a conceptu sextus mensis ageretur, *Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua; & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis, quia non erit impossibile apud Deum omne Verbum Luc. loc. cit. v. 36.*, inde quidam Sectarii existimarunt, ideo illud iter suscepisse, ut exploraret, num verum esset, quod sibi dixerat Angelus de Elisabeth, & re ipsa experiundo certior fieret eorum, quæ ab eodem Angelo acceperat; quamquam id non modo Sectarii, sed quidam etiam affirmarunt nostrorum Interpretum, ut Theophylactus, Euthymius, & S. Bonaventura.

De causa illius suscepti itineris. Injuria quorumdam in B. Mariam sententia.

3 Exploranda tamen est ejusmodi interpretatio, quæ Beatissimæ Virgini injuriam facit, quasi non omnino Angelo credidisset. Profecto Angelo dicenti eam concepturam parituramque filium, quin ejus Virginitas imminueretur, fidem habuerat; itaque quî potest intelligi, eam dicenti Angelo filium concepisse Elisabeth in senectute, non credidisse? Antequam B. Virgo iter susciperet, abunde Angelo assenserat: *Ecce Ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum*; idque tanta fide, ut ab Elisabeth merito collaudata fuerit: *Beata quæ credidisti; quoniam perficientur in te, quæ dicta sunt tibi a Domino*. Quid igitur causæ potest esse, quamobrem nonnulli, ut innuimus, affirment, eam convenisse Elisabeth, ut veritatem eorum, quæ sibi dixerat Angelus, certius comperiret? Adversus Sectarios inclamat Venerabilis Petrus Canisius lib. 4. cap. 4. de Maria Deipara Virgine: adversus autem nostros, qui eamdem sunt sequuti sententiam, egregie, ut omnia, scripsit Gottus de Verit. Relig. Christ. lib. 4. part. 1. cap. 6. §. 1. Accedat D. Bernardus, qui Homil. 4. super *Missus est* quærit quamobrem Angelus Beatam Virginem de Elisabeth futuro partu monuerit: *Quid fuit necesse etiam hujus sterilis Virgini nuntiare conceptum?* Quærit præterea, an Elisabeth conceptum ideo B. Mariæ nunciaverit Angelus, quod nondum ea mysterium illud credidisset: *Numquid forte dubiam adhuc & incredulam oraculo, recentiore voluit confirmare miraculo?* Et respondet: *Absit*; veramque causam his verbis docet: *Sed ideo ste-*

Ea sententia refellitur. Vera causa illius itineris. Locus D. Ambrosii explicatus.

rilis Cognatæ conceptus Virgini nunciatur, ut dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur. Quamobrem si jam B. Virgo omnia crediderat, antequam Angelus exemplum afferret Elisabeth, nemo est, qui non videat, nullo modo posse intelligi, eam ideo iter illud suscepisse, ut an revera Elisabeth prægnans esset, cognosceret. Itaque statuendum; ita Deo visum esse, ut B. Virgo Elisabeth conveniret, quo iis prodigiis pateret locus, quæ in Sanctarum mulierum colloquio contigerunt; & concludendum cum D. Ambrosio lib. 2. in Lucam: *Ubi hoc audivit Maria, non quasi incredula de oraculo, nec quasi incerta de nuntio, nec quasi dubitans de exemplo, sed quasi læta pro voto,* idest læta quod Cognatæ nuncium haberet afferendum, se Dei Verbum concepisse; *religiosa pro officio*, quod gratulari vellet Elisabeth filium ab ea mirando sane modo conceptum, eique in partu suam operam dare, *festina præ gaudio in montana perrexit*; quibus postremis Ambrosii verbis intelligitur, textum illum Lucæ, *Abiit in montana cum festinatione*, non significare, simul ac ab ea discessit Angelus, statim iter suscepisse, sed susceptum iter celeriter confecisse; præsertim quod Evangelista, postquam Angelum abiisse narravit, non tradit illico Virginem iter esse ingressam, sed ait, *in diebus illis*; ubi aliquot dierum lapsum inter Angeli discessum, suique principium itineris videtur innuere. *Paucis post diebus* (verba sunt Natalis Alexandri in cap. 1. Lucæ col. 908.) *quos in tanti contemplatione Mysterii & gratiarum actione insumsit, ut credere par est, exurgens Maria Spiritus Sancti impulsu festinanter profecta est in montanam Judææ regionem.* Et in eumdem locum a Lapide verba illa *in diebus illis* expendens, *Non ergo*, inquit, *eodem die, quo salutata ab Angelo Filium Dei concepit & corporavit, abiit, sed post duos vel tres dies; hos enim insumsit contemplando & orando.*

Verisimile est, Mariam comitem itineris Josephum habuisse. Colloquium Mariæ & Elisabeth, remotis omnibus. Quænam civitas fuerit, quo profecta est Maria. Juliani & Porphyrii nefaria audacia.

4 Nunc videndum, an Maria, nullo adhibito comite, iter illud confecerit, & quænam ea esset Civitas, quo se contulit. Ad primum quod attinet, valde verisimile existimamus, eam in itinere solam non fuisse; comitem vero illi fuisse Josephum tuto affirmari non potest. Ex Matthæi Evang. cap. 1. intelligimus Josephum Mysterii conceptionis Jesu Christi nescium fuisse, ipsumque Mysterium non prius cognitum habuisse, quam moneretur ab Angelo, qui ei per somnium apparuit. At si in eo itinere Mariæ comes fuisset, & colloquium illud, quod mox referemus, audisset inter B. Virginem & Elisabeth, profecto uxorem suam gravidam esse cognovisset. Atque hoc potissimum argumento utuntur, qui negant S. Josephum in itinere Mariæ comitem fuisse. Alii vero, qui vim hujus

hujus argumenti intelligunt, Josephum quidem dicunt fuisse Mariæ comitem, sed simul ac domum Elisabeth pervenit, inde abiisse, nec propterea sanctarum mulierum adfuisse colloquio. Saxius de Laudibus Mariæ part. 1. pag. 96. verisimile putat, S. Josephum se in itinere B.Mariæ lateri comitem addidisse, & pag. 98. sermonem de ineffabili Incarnationis Mysterio, remotis arbitris, solas inter se B.Mariam & Elisabeth habuisse, neque illi sermoni quemquam adfuisse, sive Josephum, sive Zachariam, cui tunc oportuisset linguam expedire, ut Canticum Deo canere 1. Josephum vero certe abfuisse constat; nulla enim, ubi B.Mariam gravidam deprehendit, perturbatione fuisset commotus. Animadvertit etiam, postquam B. Maria Zachariæ domum ingressa est, præter Elisabeth in Evangelio commemorari neminem: & quamquam scribit Evangelista, ipsam magna voce exclamasse, bene tamen ex Rodulpho ait: *Magnitudo magis intelligenda est ratione devotionis interioris, quam soni exterioris.* Ayala in *Pictore Christiano erudito* lib. 4. cap. 5. num. 4. existimat quidem Josephum in itinere comitem fuisse B.Virginis; sed Pictores graviter reprehendit, quod præsentem eum pingant, cum Maria & Elisabeth inter se colloquuntur, sed de hac re suam quisque per nos licet sequatur sententiam. Quod vero ad Civitatem attinet Julianus & Porphyrius nefaria sane impudentia, S. Lucam negligentiæ sunt ausi insimulare, quod ejus nomen prætermiserit. Sed quoniam Civitatem, in qua Zacharias ex Tribu Juda habitabat, Sacerdotalem fuisse oportuit, cumque Hebron, seu Carjath-arbe Sacerdotalis Civitas ejus Tribus esset, ut constat ex cap. 21. Josue, atque ea dumtaxat in montano sita esset loco, quisque facile intelligit, S. Lucam, etsi nomen prætermisit, satis tamen aperte indicasse Hebron seu Carjath-arbe eam fuisse Civitatem, quo Maria profecta est, ut fuse probat Baronius in apparatu ad Annales Ecclesiasticos num. 77. & 78. Novatus de Eminentia Deiparæ Virgin. tom. 1. cap. 8. quæst. 3. eamdem sententiam sequitur; & consentiunt a Lapide cap. 1. Lucæ vers. 39. §. *In Civitatem Juda*, Calmetus ad idem cap. num. 36. Natalis Alexander ad eumdem locum vers. 39. & 40. & Saxius de Laudibus Mariæ par. 1. pag. 97.

Colloquium Mariæ & Elisabeth ex D. Luca.

5 Historiam Lucas prosequitur Evangelicam: *Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta est Spiritu Sancto Elisabeth. Et exclamavit voce magna & dixit: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus*

ribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo. Et beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi a Domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum.

Prodigia, quæ in illo contigere colloquio.

6 In hoc colloquio plura quivis potest intelligere prodigia contigisse: nam & Joannes Baptista exultans in utero matris agnovit in Mariæ uterum Verbum esse delapsum; & ejus mater Elisabeth plena Spiritu Sancto prophetavit; Maria denique plena itidem Spiritu Sancto Canticum illud pronunciavit: *Magnificat anima mea Dominum*. Nec sane prætereundum, Zachariam quoque Spiritus Sancti plenitudinem eodem tempore accepisse, cujus tamen nullum apparuit indicium, nisi cum filius circumcideretur. *Et Zacharias* (ait Lucas cap. 1. v. 67.) *pater ejus repletus est Spiritu Sancto, & prophetavit dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemtionem plebis suæ,*

Plures profligantur hæreticorum errores de exultatione Joannis in utero matris.

7 Quidam affirmarunt hæretici, Baptistæ exultationem naturalem fuisse; cum enim mater lætitia esset perfusa, nihil mirum esse dicunt, si infans quoque motu potius corporis, quam animi exultavit. Verum cum Angelus jam Zachariæ prædixisset, ut est apud Lucam cap. 1. futurum, ut ejus Filius adhuc in utero Matris Spiritu Sancto impleretur, *Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ*, quis non videt, id tum contigisse, cum ex improviso adveniente Christo, qui in virginali utero continebatur, Baptista etiamtum in ventre matris suæ exultavit? Ex quo duo hæc profluunt: primum, quod non ex lætitia matris motus infantis, sed matris lætitia orta sit ex motu infantis, quo Deum venisse monita est; quod Lucas etiam innuit verbis modo allatis: *Ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta est Spiritu Sancto Elisabeth*: alterum, quod Baptistæ motus non naturæ, sed Spiritus Sancti opus fuerit: *Repleta est Spiritu Sancto Elisabeth, quo procul dubio revelante cognovit, quid illa exultatio significaret infantis, idest illius venisse Matrem, cujus Præcursor ipse, & monstrator futurus esset*. Et paulo post: *Joannes nondum in hanc editus lucem, tamen exultavit in gaudio: quod utique nisi operatione Spiritus Sancti fieri potuisse, quis credat?* Verba sunt S. Augustini epist. 187. alias 57. ad Dardanum. Negant præterea Irenæus, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, & Bernardus, dubitari posse, quin Baptista eo momento, quo exultavit, rationis usus compos factus fuerit; & Ambrosius, quem alii vulgo sequuntur, diserte docet, rationis usum, quo Baptista puncto illo temporis præditus fuit, neque momentaneum fuisse, neque fluxum, sed succedente quoque tempore ait perdurasse. *Non sola*

sola familiaritatis est causa, quod apud Elisabetham Maria diu mansit, sed etiam tanti Vatis profectus. Nam si primo ingressu tantus profectus extitit, ut ad salutationem Mariæ exultaret infans in utero, repleretur Spiritu Sancto Mater Infantis, quantum putamus usu tanti temporis Sanctæ Mariæ addidisse præsentiam? De Baptistæ Sanctitate fortasse alibi disseremus, ac de singulari gratiæ beneficio; qua etiam in utero matris deleta originali culpa renatus est Christo. Si quis interea uberiorem disputationem desideret de Baptistæ exultatione in utero matris, de usu rationis illi divinitus indito, ejusque successiva duratione, adeat Calmetum in cap. 1. Lucæ num. 41. Natalem Alexandrum ad eumdem locum vers. 40. Cornelium a Lapide vers. 41. Serry exercitat. 28. num. 6. sequen. Gottum cit. tom. 4. par. 1. De Verit. Relig. Christ. §. 2. cap. 6. num. 13. & sequen. Quod si cui volupe sit, doctas complures piasque legere meditationes super Cantico *Magnificat* strenue ab contumeliis Lutheri ejusque Assclarum vindicato, legat Venerab. Canisii capita 6. & 7. lib. 4. de Maria Deipara Virgine.

8 Reliquum historiæ de Visitatione B. Virginis Lucas ita in compendium confert: *Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reversa est in domum suam*; nec eam usque ad partum Elisabeth permansisse, aut ante Joannis Nativitatem abiisse, tradit. Grotius putat ante natum Joannem inde discessisse; nam si usque ad partum remansisset, ait expectaturam etiam fuisse, dum Elisabeth ab iis incommodis, quæ partum consequuntur, convalesceret. Id vero vehementer refellere conatur Calmetus in cap. 1. Lucæ num. 56. Grotii sententiam valde adjuvat, quod Lucas Baptistæ ortum referens, silet de B. Virgine, quam non modo nihil dicit Elisabeth inserviisse, sed etiam discessisse præsumit. Calmeti autem opinio eo fit verisimilis, quod non decuisse videatur B. Virginem, quæ venisset ut Elisabeth partui assisteret, ad partum quidem usque permansisse, ac paullo ante partum discessisse. Neutri nos opinioni quidquam detractum volumus, quod facit etiam a Lapide vers. 56. cap. 1. Lucæ; verbisque Natalis Alexandri subscribimus, qui in cap. 1. Lucæ num. 56. *In re*, inquit, *obscura silere malim, quam sententiam dicere. Quod nos ignorare Deus voluit, haud curiosius inquirendum est*. Nunc vero de Festivitatis hujus institutione reliquum est ut dicamus.

Num B. Virgo discesserit ab Elisabeth ante, an post nativitatem Joannis.

9 Hæc ab Ordine Fratrum Minorum an. 1263. celebrabatur, ut ex eorum annalibus colligit Gavantus ad Rubric. Breviar. Roman. sect. 7. cap. 9. num. 2. Nec monumenta desunt, quibus osten-

Festivitas celebrari cœpit apud Fratres Minores.

Celebrata est etiam in Oriente. Urbanus VI. eam in universa Occidentali Ecclesia instituit.

stenditur, etiam opud Orientales celebrari consuevisse, ut videre licet apud Bailletum Histor. hujus diei §. 2. Quod si de institutione Festi hujus in universam Occidentalem Ecclesiam quæramus, Urbano VI. tribuenda videtur, qui jejunio etiam voluit peragendam, atque ita Fideles excitavit, ut ad Mariæ intercessionem confugerent, quæ schisma illud tolleret, quo Ecclesia ea tempestate conflictabatur. Urbano vita functo, Apostolicas literas nondum editas promulgavit Bonifacius IX. qui jejunium non indixit, sed Fideles tantummodo ad jejunandum cohortatus est. Extat Bonifacii Constitutio in Bullar. Rom. & apud Raynal. ad annum Chr. 1389. num. 3. Et testatur Scultingus, Urbani Pontificis jussu hoc Officium ab Cardinali Ada fuisse compositum. *Hujus gloriosæ Visitationis Officii compositionem Urbanus VI. Domino Adæ Cardinali Angliæ Doctori in Theologia commisit, ut ex Scripturis Evangelicis, Sanctorum Patrum Commentariis, & Doctorum approbatorum assertionibus Historiam hujus Festi Visitationis scriberet, & dictaret, & eidem Officio notam congruam applicaret. Volens quoque Cardinalis præfatus vestigia Patrum sequi, & mandatis Apostolicis obedire juxta dictamen Domini Bonaventuræ Cardinalis, de Officio S. Francisci prædictum Officium compilavit, & notam consimilem sibi sumsit.* Rectius fortasse Festivitati Visitationis dies post Annunciationem, quam secunda Julii constituta esset; quod monitum etiam reperimus in historia Longobardica. Sed Annunciatio plerunque in Quadragesimam incidit, quo tempore cum Ecclesia tota sit in Passione Christi celebranda, non debet pluribus, quam par est, solemnitatibus onerari.

Quæstiones & turbæ excitatæ in Basileensi Concilio de hujus Festivitatis institutione.

10 In Sessione Basileensis Concilii quadragesima tertia anno 1441. habita constitutum fuit, ut quotannis in omnibus Christiani Orbis Ecclesiis postridie Calendas Julii Visitationis B. Mariæ solemnitas celebraretur, ut videre licet apud Labbeum tom. 12. Concilior. pag. 648. Inter eos, qui Basileensis Concilii historiam conscripsere, Augustinus Patricius narrat, contentiones inter Episcopos ortas de hujus festivitatis institutione, quod Bonifacii Constitutionem ii non recepissent, qui ejus partes non sectabantur; aitque Æneam Senensem, qui fuit deinde Pius II. Summus Pontifex, formulam excogitasse, in quam omnes libenter consenserint. Idem quoque Patricius refert, aliam excitatam fuisse quæstionem, an Decretum de celebranda ea festivitate promulgandum esset sub nomine Felicis V. quem Basileenses Pontificem rite & legitime electum censebant; eamque quæstionem, vel ipso Felice consentiente, silentio fuisse oppressam, ut videre est cap.

112.

112. citatæ Histor. tom. 13. Concil. edit. Labbei pag. 1594. Orientales itidem Patriarchæ in Concilio Florentino, ut pios viros esse sese ostenderent, Constitutionem de Visitationis B. Virginis celebranda solemnitate ediderunt. Videatur Baron. in Not. ad Martyrol: ad diem 2. Julii, Thomassin. de Dier. Festor. celebrat. lib. 2. cap. 20. num. 6. Martene de antiqua Disciplina cap. 33. num. 1. & 2. Pagius in Breviario Romanorum Pontif. in vita Urbani VI. num. 66. Spondanus ad ann. Chr. 1389. num. 1. & ad ann. 1441. num. 5. Vidisse se ait Baronius in Bibliotheca Vaticana Manuscriptum quemdam Joannis Pragensis Tractatum adversus Adalbertum, qui hanc solemnitatem improbabat; in quo libello plura referuntur miracula & revelationes, quibus eam sibi placere Festivitatem Deus declaravit.

Festi hujus institutio a calumniis hæreticorum vindicatur.

11 Quod si quis nihilominus de legitima hujus Festivitatis institutione dubitaverit, tum propter dubiam Bonifacii IX. auctoritatem, tum propter Basileensem Synodum, quæ legitime quidem convocata fuit, sed esse desiit legitima propter quorumdam Episcoporum audaciam, qui Eugenio IV. Amedeum Sabaudiæ Ducem sub nomine Felicis V. substituere sunt conati, meminerit is, Visitationem B. Mariæ diserte tradi in Evangelio, piumque ac sanctum esse, ejus memoriam singulis annis celebrari. Utcumque autem sit de prima hujus Festi institutione, eam certe solemnitatem diserte Romani Pontifices approbarunt, cujus Officium proprium S. Pius V. reformavit, teste Gavanto loco cit. num. 2. & quod nunc recitamus Clementis VIII. jussu recognovit P. Ruiz de Visitatione Ordinis Minimorum, quod traditNicolaus Antonius Biblioth. Hispan. tom. 2. pag. 188. Basileensi vero Conciliabulo minime potest tribui prima hujus Festivitatis institutio, sed Romano Pontifici Urbano VI. vel Bonifacio IX. ut observat Gretserus de Festis lib. 2. *Fallitur Lutheranus Dresserus in suo libello de Festis, cum Visitationis Festum institutum tradit in Concilio Basileensi anno* 1441. *&c. sed errat, quia aliud est denuo promulgare & præcipere, aliud primitus instituere. Prius illud fecit Synodus Basileensis, posterius Urbanus VI. & Bonifacius IX.* Eamdem Gretseri Censuram duos alios heterodoxos Scriptores subire oportet; quorum alter est Hospinianus de origine Festorum Christianorum pag. 123. alter Schmidius Prolusionum Marianarum 7. in tom. 77. Miscellaneorum Bibliothecæ Cardinalis Passionei. Nam uterque Scriptor eadem docet, quæ Gretserus improbat in Dressero. Joachimus Hildebrandus inter heterodoxos magni nominis Auctor hæc de Visitationis Festo scribit in Opere Amstelodami edito anno 1702. cui titulus: *De priscæ &*

pri-

primitivæ Ecclesiæ sacris publicis, Templis, & diebus Festis pag. 60. & 61. *Baptistæ natalem Festum Visitationis Mariæ subsequitur, quod seculo* 14. *ad finem vergente, Urbanus VI. &c. primus condidit &c. Felici autem successu Concilium Basileense confirmavit ad invocandam B. Virginem, ut suis ipsa pedibus Turcarum eo tempore grassantium insultus protereret, quemadmodum suis pedibus in itinere ad Cognatam suscepto montana conculcasset.*

CAPUT VI.

De Festo Beatæ Virginis de Monte Carmelo die 16. *Julii.*

Carmelus ubi situs. Eliæ miraculo nobilitatus. Traditio de ædicula Deiparæ adhuc viventi dedicata. Ad eam se contulisse fertur Vespasianus Imperator.

1 POstridie Idus Julii Festivitas celebratur B. Virginis de Monte Carmelo; de cujus institutione antequam dicere aggrediamur, quædam de Monte Carmelo præfabimur. Carmelus inter Judæam & Syriam mons ad Tribum Manasse pertinebat, qua vero ad meridiem vergit, Tribui Aser assignatus fuerat. Ejus radices præterlabitur Torrens Cisson, & haud longe hinc Belus amnis. In eo contigit monte nobilissimum illud miraculum, cum Eliæ precibus ignis Cœlo delapsus Prophetas Baal absumsit. De eo monte Tacitus in lib. 2. Histor. c. 78. *Est Judæam inter Syriamque Carmelus; ita vocant montem.* Huc venit Vespasianus percontatum, an quod agitaret animo, futurum esset, sibi ut bene verteret: *Deumque* (sunt verba Taciti) *nec Simulacrum Deo aut Templum, sed aram tantum & reverentiam: illic sacrificanti Vespasiano, cum spes occultas versaret animo, Basilides Sacerdos, inspectis identidem extis: Quidquid est, inquit, Vespasiane, quod paras, seu domum extruere, seu prolatare agros, sive ampliare servitia, datur tibi magna sedes.* Quod confirmat Svetonius cap. 5. in Vespasiano: *Apud Judæam Carmeli Dei Oraculum consulentem ita confirmavere sortes, ut quidquid cogitaret volveretque animo, quantumlibet magnum, id esse proventurum pollicerentur.* In eo monte Traditio est, adhuc vivæ B. Virgini Ædiculam esse extructam a piis quibusdam viris, qui eam noverant, quique Joannis Baptistæ prædicatione Christi Adventum satis cognitum habentes, Evangelium amplexati quotidie illuc convenire consueverant; ex quo nomen illis inditum Fratrum Montis Carmeli. Immo si fides habenda Josepho Antiocheno, Joanni Hierosolymitano, & Cyrillo, & recentioribus Ordinis Carmelitarum Scriptoribus, eadem illa fuit Ædicula, quo Vespasia-

pasianus se contulit. Tacitus vero & Svetonius diversa scripsere, quod Ethnici essent, & Religionis nostræ augustiora quæque ad falsam, quam præceperant animo, Religionem traherent. Videatur Arnaldus Borstius in Breviloquio Tripartito par.2. cap.2. P. Daniel a Virgine Maria in Vinea Carmeli cap. 13. & in Speculo Carmelitano tom. 1. part. 2. in Miscell. Histor. Theolog. pag. 924. & sequen.

Papebrochius eam Traditionem, aliasque similes impugnavit.

2 Quidam vero in his non conquiescunt, nec animum possunt inducere ut ea credant, quæ super hac re tradunt Carmelitani Scriptores. Josephi Antiocheni, Joannis Jerosolymitani, & Cyrilli Opera supposititia esse contendit magni Bollandiani Operis Continuator Papebrochius. Addit, satis firmo carere fundamento, quod de extructa a primis illis Christianis in monte Carmelo Ædicula traditur; Basilidem a Vespasiano consultum Sacerdotem fuisse Christianum; & ea, quæ satis perspicue scribunt de Oraculo & ritu Ethnicorum Tacitus & Svetonius, ad nostræ Religionis ritus trahenda esse & explicanda, id vero absurdum sibi videri libere fatetur. Nec accusationibus commovetur, quas adversus illum apud Innoc. XI. intentavit Sebastianus a S. Paulo, ediditque typis Francofurdiensibus, ut apparet in part.2. Resp. Papebrochii Antuerpiæ edit. ann. 1697. Respons. ad 9. accusat.

Ad neutram partem accedit Auctor. In Lectionibus Officii de illa ædicula apponitur clausula, ut fertur.

3 Ad neutram harum partium sententiam nostram adjicimus; nec suscipimus probandum, Svetonium & Tacitum, ubi scribunt Vespasianum Carmeli oraculum adiisse, ita explicandos, ut Vespasianus Christianos Sacerdotes, qui ædiculæ illi in honorem B. Virginis extructæ inservirent, consuluerit. Nam illam ædiculam in monte Carmelo tunc temporis esse excitatam, pie tantum creditum est. Quapropter in secundis Officii lectionibus, quæ habentur in Romano Breviario, ubi mentio fit illius ædiculæ, addita est cauta illa formula, *ut fertur*, cujus quæ, quantaque vis esse debeat, fuse disseruimus tom. 4. par. 2. de Canonizat. Sanctorum, ubi quæ fides, qui honor & veneratio, & quatenus debeantur Historiis Breviario Romano contentis demonstravimus.

Simonis Stockii & Joannis XXII. visiones. Bulla ejus Pontificis, seu Privilegium Sabbathinum, quæ dicitur ab aliis Pontificibus confirma-

4 Ut autem ad hujus, de qua agimus, Festivitatis redeamus historiam; seculo 13. ineunte, mortuus est spectatæ Sanctimoniæ vir Simon Stockius Ordinis Carmelitarum Generalis; cui multo ante ejus obitum B. Virgo apparuit, deditque tanquam Carmelitani Ordinis tesseram Scapulare, in præcipuæ protectionis suæ peculiare signum; deinde quinquaginta post annis B. Virgo itidem Joanni XXII. Summo Pontifici apparuit, eumque monuit de pluribus Indulgentiis, quas a Jesu Christo Filio suo Fra-

ta, non habetur in Bullario Romano.

tribus & Sororibus Carmelitani Ordinis impetrasset; quas Indulgentias deinde 3. Martii die ann. 1322. idem Pontifex promulgavit. Atque illud est, quod dicitur Sabbathinum privilegium ob eam, quam mox afferemus rationem; idque confirmatum postea dicitur a Summis Pontificibus Clemente VII. Pio V. & Gregorio XIII. Ea autem Joannis XXII. Constitutio, etsi non extat in Bullario Romano, in pluribus tamen libris typis impressis edita est, & nuperrime in Bullario Carmelitarum per P. Eliseum Monsignanum Ordinis Generalem Procuratorem collecto par. 1. pag. 61. & sequen.

Launojus eam Bullam supposititiam existimat, & Papebrochius. Hujus contentiones cum Carmelitis. Theophilo Raynaudo falso tribui opus, quod inscribitur, Scapulare Marianum, putat idem Papebrochius.

5 Sed hæc Simonis visio, & Joannis XXII. Bulla, si non majorem, certe æqualem habet difficultatem, atque ea, quæ in Monte Carmelo extructa ædicula dicitur. Adversus utramque quasi quodam, qui satis verbis explicari non potest, furore invehitur Launojus in Dissertationibus suis tom. 2. par. 2. postremæ edit. anni 1731. Præter P. Danielem Carmelitam in *Vinea Carmeli*, & in *Speculo Carmelitano*, & P. Paulum ab omnibus Sanctis in *Clavi aurea*, tum visionem, tum Joannis Bullam tuendam suscepit Theophilus Raynaudus tom. VII. suorum Operum. Papebrochius in continuatione Bollandiani Operis tom. 3. mensis Maji ad diem 16. de B. Simone loquutus est, & conquestus, communicatam secum non fuisse ejus vitam ab Auctore synchrono scriptam, ut eam posset expendere. Id vero graviter tulit Sebastianus a S. Paulo Carmelita, qui ex ea querela accusationem adversus Papebrochium procudit. Quamobrem temperare sibi non potuit Papebrochius, quin omnes in 3. par. suarum Responsionum proferret, quæ inter se & Carmelitas intercesserant, contentiones, ut quanta æquitate sese gessisset, omnibus palam faceret. Atque in eo, quod ad B. Simonis visionem attinet, se dixisse monet, suspectam eam esse Launojo; negat vero se umquam declarasse sibi Launoji sententiam probari; ut videre est par. 1. suarum Responsionum ad accusationem secundam, tertiam, & quartam; in eo tamen se Launojum sequi fatetur, quod Joannis Bulla sit supposititia. *Bullam Sabbathinam, Bullam fictitiam videri, nec a Joanne XXII. editam Launojo assentior*. Idque rursus inculcat in ead. part. 1. Respons. ad art. 3. §. 15. ubi num. 144. quædam documenta profert, quibus demonstrare nititur Theophilum Raynaudum numquam *Scapulare Marianum*, quod supra memoravimus, tamquam ingenii sui fœtum agnovisse.

Difficultates adversus eam Bullam e Theologia petitæ.

6 Ad has difficultates ex historia petitas accedunt eæ, quæ e sacra Theologia depromuntur. Nam B. Virgo, cum B. Simoni

tradi-

tradidit Scapulare, fertur hæc dixisse: *Hoc erit tibi, & cunctis Carmelitis privilegium: in hoc moriens æternum non patietur incendium*: quod juxta SacræTheologiæ principia quidam contendunt probari non posse. Joannes Episcopus Castoriensis tract. 1. de Cultu Sanctorum & B.Virginis §.55. ostendit, nullam Scapulari, aut Rosario, aut Cingulis, aut imaginibus B.Virginis fieri injuriam, *si quis dicat hæc nihil profutura* (meritum intelligens de condigno) *si desit charitas, si Christum non felicius corde, quam hæc symbola carne gestemus*: & §. 56. omnia hæc symbola multum juvare dicit, si ea qui gestet, B. Virginis studeat innocentissimos mores imitari: his symbolis signisque B. Virgini colendæ comparatis ostendit §. 57. nimis multos abuti: ac §. 58. & sequen. malum eorum usum in eo esse, quod quidam ab illis æternæ salutis securitatem nimis fidenter sibi polliceantur. Inde Rivetus hæreticus eam adversus Catholicos confinxit calumniam: *Notandum est, cum omnibus sceleribus consistere posse in Papatu devotionem circa Deiparam*. Verum Castoriensis Episcopus tract. 3. §.55. Rivetum ad incitas redigit. Ostendit enim ab ea, quam nobis hæreticus ille doctrinam affingit, quantum Catholica Religio abhorreat. Bailletus, seu quis alius Auctor Tractatus *de Devotione & Cultu erga Deiparam*, Lutetiæ Parisiorum editi anno 1696. cap. 9. explicat, quo sensu B. Virgo dicatur *Refugium peccatorum*; nam de iis peccatoribus id intelligendum, quibus est animus emendandi suos mores, quique de redeundo in Dei gratiam sedulo cogitant.

Sola exteriorũ Symbolorum devotio nihil proficit ad salutem.

7 Provocat autem Rivetum, ex Catholicis, qui doctrina præstent, (nam imperitos aut obscuri nominis nihil moratur Auctores) Scriptorem ut aliquem proferat, qui umquam dixerit, æternam salutem sola exteriorum Symbolorum devotione posse comparari, & devotionem erga Deiparam cum peccatis posse consistere. Porro vicissim Calvinianam doctrinam reprehendit. Nam in Calvinistarum Synodis definitur, qui semel Baptismo regenerati sint, & gratiam sanctificantem susceperint, eos neque regenerationis fructum ullo umquam tempore amittere posse, neque Fidem quæ salvos facit, neque charitatem, neque securitatem illam, in qua de retinenda Dei gratia certi conquiescunt. Si enim gratia & justitia non amplius amittuntur, inde consequitur, teterrima posse homines scelera perpetrare, quin & filii Dei, & de æterna salute securi esse desinant. Ne quis tamen obtrectandi cupidus nostra hæc aliorsum accipiat, quasi cultum erga Beatam Virginem deferendum peccatori esse doceamus, nihilque prodesse ejus preces, aliosve pios actus, si de sua conversione

non

non cogitet, advertendum id ex superioribus propositionibus minime consequi: peccatoris enim oratio impetratoria est ex mera Dei misericordia, modo *pro se petat necessaria ad salutem pie & perseveranter*, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 83. art. 6. Fieri enim potest, ut infinita Dei misericordia peccatoris oratio exaudiatur, etiam sine proposito emendandæ vitæ; dummodo non tam obstinato sit animo, ut omne pœnitentiæ consilium perpetuo abjecerit, piaque devotione & firma fide in oratione perseveret, a Deo petens auxilia, quæ sibi opus sunt ad æternam salutem consequendam. Vid. Suarez de Relig. tom. 2. lib. 1. cap. 25. Bulla Joannis XXII. eamdem B. Virginem tradit dixisse Pontifici, se Carmelitarum & Fratrum & Sororum animas in Purgatorium delapsas primo post eorum mortem Sabbatho ab illius loci pœnis ereptas in Paradisum adducturam. *Ego mater gloriosa descendam Sabbatho post eorum mortem, & quos invenero in Purgatorio, liberabo, & eos in Montem Sanctum vitæ æternæ reducam*. Quæ verba multum negotii sane facessunt, quod ex iis dominatus quidam in animas Purgatorii inferri posse videatur. Quapropter sacra Parisiensis Facultas anno 1624. Carmelitanum quemdam religiosum virum ad eam propositionem rejiciendam adegit, quam ex Joannis Bulla depromserat: *Hanc propositionem, quatenus dicit B. Virginem imperium spirituale in animas demonstrasse, cum pollicita est morientibus in Habitu Carmelitarum e Purgatorii flammis ereptionem, revoco*: ut videre licet apud Thiers Tract. de Superstitione tom. 2. cap. 16. pag. 253. & sequen. qui plura refert acta in Sorbona ad hanc rem pertinentia.

Visio B. Simonis probatur testimonio Auctoris synchroni. Diluuntur difficultates Theologicæ adversus illam visionem.

8 Duo itaque sunt, de quibus disputant viri docti; alterum est B. Simonis visio; alterum ipsa Joannis XXII. Constitutio. Ac visionem quidem veram credimus, veramque habendam ab omnibus arbitramur. Eam enim accurate refert Suvaningron, qui B. Simonis Socius fuit & Secretarius, eamque se ab illius ore ait accepisse: *Hanc ego immeritus, homine Dei dictante, scribebam*, Ejus authographum in Burdigalensi quondam Archivo delituit, cujus e tenebris erutum, cum hæ ferverent controversiæ, Typis fuit impressum a P. Joanne Cheron Burdigalensis Domus Priore in Vindiciis Scapularis pag. 157. & seq. De hac Visione fit mentio in Breviario Romano; & quamvis illud tantummodo narretur in Lectionibus, B. Virginem Simoni Scapulare tradidisse: *Insigne sacri Scapularis B. Simoni Anglico præbuit, ut cœlesti hac veste Ordo ille Sacer dignosceretur, & a malis ingruentibus protegeretur*: nec quidquam de eo, quod supra retulimus, Privilegio memoretur: *Hoc erit tibi, & cunctis Carmelitis Privilegium*:

gium: in hoc moriens æternum non patietur incendium: id tamen silentium visioni nihil detrahit; nam juxta Scripturæ modum loquendi æterna vita promittitur propter quædam, quæ ad eam quidem conducunt, sed tamen, nisi alia quædam accedant, satis esse non possunt ad eam assequendam, ut ad Rom.cap.3. v.28. *Arbitramur enim justificari hominem per fidem*, & cap. 8. v. 24. *Spe enim salvi facti sumus*: & Tob. 12. v. 9. *Eleemosyna a morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata*. Et apposite ad hanc rem scripsit Bellarminus Controversiar. tom. 4. lib. 2. de Pœnitentia cap. 7. *Sæpenumero Scriptura divina tribuit vim justificandi, aut etiam salvandi diversis rebus, non quod solæ illæ justificare, aut salvare possint, sed quod illæ vim suam habeant ad justificationem aut salutem, & ad eum finem perducant, si tamen cætera non desint*. Huc accedit, quod in ea visione non legimus, eum inferni pœnas vitaturum, qui nihil aliud præstiterit, quam ut Scapulare gestaret; alia enim bona opera præcipiuntur, in quibus perseverare necessarium est. *Fratres* (sunt verba Visionis) *conservando verbum istud in cordibus vestris satagite electionem vestram certam facere per bona opera, & nunquam deficere. Vigilate in gratiarum actione pro tanta misericordia, orantes sine intermissione, ut sermo mihi factus glorificetur ad laudem Sanctissimæ Trinitatis, & Virginis Mariæ semper benedictæ*. Daniel a Virgine Maria in Speculo Carmelitano tom. 1. par. 2. pag. 433. accurate rem hanc expendit. Sibi enim ipse objicit pag. 531. etiam qui Dei servet præcepta & Ecclesiæ, puramque a peccatis vitam agat, licet Scapulare non gestet, Infernum evitare. Cui objectioni respondet, B.Virginem pollicitam esse, qui devote Scapulare gestaverit, devoteque Scapulare gestando injuncta opera, ut æquum est, impleverit, eum ab Inferno liberum fore. *Quantum est ex parte sua; ex capite gratiæ illius copiosæ, quam eidem apud Filium suum impetrabit intuitu Scapularis jam olim collati in signum salutis, fœdus pacis, & pacti sempiterni, nisi scilicet ex alio capite impingat in petram scandali, & lapidem offensionis per temerariam divinæ legis transgressionem*. Iisdem principiis utitur Paulus ab omnibus Sanctis *in Clavi Aurea* par. 1. cap. 12. Sane Papebrochius in Responsionibus ad P. Sebastianum a S.Paulo par. 2. Responsione ad art. 20. num. 18. pro eo quo fuit animi candore declaravit, nihil quod improbaret, se in ea Visione reperisse, postquam legerat, quæ scripsit Suvaningron; numero autem 28. de explicationibus, quas PP. Carmelitæ tribuunt illis verbis: *In quo moriens æternum non patietur incendium*, ita ait: *Ego in illis nullam video difficultatem. Ea enim*

Patres

Patres Carmelitæ tam commode exponunt, ut facile evadant omnem justam reprehensionem; neque nata sint (sicut calumniantur nonnulli) stolidam fiduciam ingerere peccantibus adipiscendæ salutis, quomodocumque ducatur vita.

Bulla Joannis non probatur genuina. Prudens Pauli V. Decretum.

9 Nunc vero post visionis examen expendenda esset Bulla Joannis XXII. quæ ideo Sabbathina appellatur, quod B. Virgo pollicita sit, se quotquot Carmelitano Mariæ cultui addicti fuerint, primo post eorum obitum Sabbatho a Purgatorii igne erepturam. Nonnihil de ea superius attigimus. Multo tamen plura essent afferenda, si nobis videretur conducibile, ad ejus auctoritatem convellendam, omnia ea, quæ ex quibusdam rebus omni verisimilitudine carentibus prodeunt, huc conferre argumenta: cujusmodi sunt illa, quod nunquam ejus repertum sit autographum; & nunquam *in forma specifica*, nec nisi, ut vulgo dicitur *in forma communi* a Romanis Pontificibus ea Bulla approbata sit. Satis fuerit illud admonere, coortas in Lusitania de ea Bulla contentiones, & inde ad totum Christianum Orbem diffusas, quarum historiam tradidit Paulus ab omnibus Sanctis *in Clavi aurea* par. 2. cap. 15. sapientissimo Decreto tandem diremisse Paulum V. Pontificem, quod vel ipse probavit, collaudavitque Launojus. Decretum autem habetur in Bullario Carmelitano tom. 1. pag. 62. & tom. 2. pag. 601. *Patribus Carmelitanis permittatur prædicare, quod populus Christianus possit pie credere de adjutorio animarum Fratrum, & Confratrum in charitate decedentium, qui in vita habitum gestaverint, & castitatem pro suo statu coluerint, Officiumque parvum recitaverint, vel si recitare nescíverint, Ecclesiæ jejunia observaverint, & feria quarta, & Sabbatho a carnibus abstinuerint, nisi ubi in iis diebus Nativitatis Domini Festum inciderit, suis intercessionibus continuis, suisque suffragiis & meritis, & speciali protectione post eorum transitum, præcipue in die Sabbathi (qui dies ab Ecclesia eidem Beatæ Virgini dicatus est) adjuturam.* Videatur etiam Bailletus ad diem 15. Augusti §. 6. num. 34.

Illo decreto sublatæ contentiones. Defenditur institutio hujus Festivitatis & Officii.

10 Congruunt cum hoc Decreto secundæ Officii Lectiones in Breviario Romano. Habetur enim in illis, animas Fidelium, qui in Scapularis Societatem adscripti fuerint; & pia opera, quæ in ea præscribuntur, servaverint, in Purgatorium ignem delapsas a B. Virgine adjuvari, ut inde quam celerrime liberatæ in Cœlum convolent; quibus tamen omnibus illud additur, *ut pie creditur*. Quapropter cum ea omnia, quæ tum in B. Stockii visione, tum in Sabbathina Bulla difficultatem creare poterant, & sapientibus doctorum virorum animadversionibus, & Romani

Pon-

Pontificis decreto sublata sint; cùmque gliscentibus maxime contentionibus, nemo umquam cultum erga B. Virginem de Monte Carmelo ausus sit improbare, quem Romani Pontifices tot tantisque indulgentiis locupletarunt; cum denique, B. Virgine intercedente, plura Deus miracula ediderit in eorum utilitatem, qui huic devoto cultui sunt addicti (*Improbus porro sit qui neget, multis Romanorum Pontificum gratiis & privilegiis ornatam, multis etiam divinis beneficiis comprobatam fuisse istam Scapularis Mariani devote gestandi religionem*; ut ait Papebrochius par. 2. Responsion. suarum art. 20. num. 28.) quisque fateatur necesse est, Festivitatem B. Mariæ de Monte Carmelo non sine gravi institutam esse judicio, & in universali Ecclesia cum Officio & Missa propria celebrari. Eam pro Carmelitarum Ordine ann. 1587. approbavit Sixtus V. ejusque Officium pro eodem Ordine Paulus V. ex Decreto S. Rituum Congregationis novis auxit lectionibus a Venerabili Cardinali Bellarmino recognitis, ut videre est apud Petrum Paulum ab omnibus Sanctis *in Clavi aurea* pag. 180. Eamdem Festivitatem temporibus ab ætate nostra haud ita remotis una cum Officio ad aliquot Civitates, Provincias, & Regna, ut Populorum, Episcoporum, & Principum devotioni gratificarentur, Romani Pontifices extenderunt, quod ex S. Rituum Congregationis Actis colligitur. Eam denique cum Officio & Missa nunc Universa celebrat Catholica Ecclesia ex Decreto Benedicti XIII. quod etiam monuimus par. 2. tom. 4. de Canonizatione Sanctorum.

CAPUT VII.

De Festo Dedicationis Ecclesiæ Sanctæ Mariæ ad Nives, die 5. Augusti.

1 NOnis Augusti Solemnitas peragitur Dedicationis Ecclesiæ B. Mariæ ad Nives. Variis insignem hanc Basilicam nominibus in Ecclesiasticis monumentis appellatam novimus, nam interdum *Sancta Maria*, modo *Sancta Maria ad Nives*: ex miraculo, de quo paullo post sermonem habebimus, modo *Basilica Liberii* nominatur, ex ejus Fundatore Liberio sumto nomine; in ejus enim vita Anastasius, sive quis alius Pontificalis libri Scriptor tradit, Basilicam prope macellum Liviæ ædificasse: *Hic fecit Basilicam nomine suo juxta macellum Liviæ*. Quod macellum cum in Exquiliis Livia Augusti uxor ædificari jussisset, ut in eo necessaria humano victui venundarentur, facile inde intelli-

Multiplex Basilicæ Liberianæ nomen.

telligitur, Ecclesiam seu Basilicam, de qua loquimur illis verbis demonstrari, quæ in Exquilino monte sita est, quod bene advertit Baronius in Notis ad Martyrolog. Rom. ad diem 5. Augusti, & notat Vignolius in Notis ad librum Pontificalem in vita Liberii pag. 118.

Cur appelletur etiam Basilica Sixti.

2 Eadem Ecclesia quandoque appellatur *Basilica Sixti*; & Basilica *Sanctæ Mariæ Genitricis*, ut apparet in *Sacramentalibus libris, Antiphonariis*, & *Missalibus ordinatis* sub Gregorio Magno, & in ejus Epistolarum Regesto. Et facile quidem intelligitur, quo pacto nomini Liberii nomen Sixti fuerit substitutum; nam in libro Pontificali in vita Sixti III. hæc habentur: *Hic Xystus fecit Basilicam S. Mariæ Virginis, quæ ab antiquis Liberii denominabatur juxta macellum Liviæ, ubi & obtulit hæc dona*. Et Florentinius Exercitat. 12. *de prima Romæ B. Virgini Mariæ dedicata Ecclesia*, quam Martyrologio veteri inseruit ad diem 5. Augusti, notat in quibusdam Codicibus non legi *fecit*, sed *refecit*, quam lectionem confirmat ea Inscriptione apud Gruterum in Appendice pag. 1170.

Virgo Maria tibi Sixtus nova tecta dicavit.

Consonat alia Inscriptio, cujus meminit Baronius loco cit. quam etiamnum palam omnibus esse ait in hujus Templi arcu maximo: *Sixtus Plebi Dei*. Eximiam vero fuisse oportet hanc accessionem, qua Sixtus eam auxit Basilicam, cum Liberii nomen & memoria pene interiisse videatur: quamobrem Joannes Diaconus in vita S. Gregorii lib. 4. cap. 68. Templum hoc appellat *Basilicam Sixti*.

Septimo seculo in eam illatū Præsepe Jesu Christi.

3 Tandem circa dimidium septimi seculi, quam Epocham tamquam veriorem sequuti sumus tom. 4. part. 2. de Canonizat. Sanctorum cap. 31. num. 15. cum Romam præclara essent asportata Præsepis Jesu Christi Lipsana, quæ Theodorus Pontifex in hac Basilica collocavit, jam tum appellata fuit Basilica *S. Mariæ ad Præsepe*. Quapropter in lib. Pontif. de vita Theodori Papæ hæc habentur: *Romam fugit Mauritius ad B. Mariam ad Præsepe, quem tollentes de Ecclesia miserunt Bojam in collum ejus*. Ac ejusdem Pontificalis libri Auctor semper Basilicam hanc vocat *S. Mariæ ad Præsepe* in sequentibus Pontificum vitis Martini I., Eugenii I., Gregorii II., Gregorii III., Stephani III., Adriani I., Leonis III., Paschalis I., & in Calendario Romano seculi 8. quod Fronto illustravit, mentio fit de hac Ecclesia in Dominica Paschæ his verbis: *In Pascha Dominica sancta ad Sanctam Mariam Majorem in Præsepe*.

4 Quod

4 Quod autem pertinet ad vulgatum nomen Sanctæ Mariæ Majoris, quo hæc Basilica appellari solet, vestigia quædam ejus apparent sæculo 8. nam præter ea, quæ supra attulimus ex 8. seculi Calendario, locus est hujusmodi in Pontificali libro de vita Gregorii IV. *Et in ea* (Basilica S. Mariæ Trans Tyberim) *fecit Præsepium ad similitudinem Præsepii Sanctæ Dei Genitricis, quæ appellatur Majoris*, & in vita Sergii II. qui eidem Gregorio successor fuit. *Ipse vero a Deo protectus & præclarus Pontifex pro remedio & futura animæ suæ retributione Cameram Præsepii Domini nostri Jesu Christi, quod Basilicæ Beatæ Dei Genitricis Dominæ nostræ connectitur, quæ Major ab omnibus nuncupatur, argenteis Tabulis ac deauratis, habentibus historiam B. Dei Genitricis Mariæ, magnifice atque præcipue perornavit*. Quamobrem nos, quemadmodum Venerabilis Petrus lib. 2. de Miraculis, nomen *S. Mariæ Majoris* magnificentiæ illius Templi adscribemus: *Habetur* (inquit Petrus) *Romæ Patriarchalis Ecclesia in honore perpetuæ Virginis Matris Domini consecrata, quæ vulgari sermone Sancta Maria Major vocatur. Major autem iccirco, quia post Lateranensem Sancti Salvatoris Ecclesiam, Major dignitate non solum Romanis, sed & totius Orbis Ecclesiis est*. *De vulgato Basilicæ nomine S. Mariæ Majoris.*

5 Si quis de diversis hujus Basilicæ nominis uberiorem tractationem desideret, legat narrationem Sacrorum Rituum, quibus sancta hujus Basilicæ porta aperitur anno Jubilæi universalis, quam narrationem sumta occasione ex proprio Jubilæo an. 1725. edidit Battellus Archiepiscopus Amasenus ejus Basilicæ Canonicus pag. præsertim 31. & sequen. Nobis satis est, quæ hactenus attulimus monuisse; ac inter diversa hujus Ecclesiæ nomina, illud *S. Maria ad Nives* adhibebimus, præsertim quod in Romano Martyrologio Festum hujus diei in hæc verba edicitur: *Romæ in Exquiliis Dedicatio Basilicæ Sanctæ Mariæ ad Nives*: & in Breviario Romano hujus Festivitatis titulus est, *Festum S. Mariæ ad Nives*. *De nomine S. Mariæ ad Nives.*

6 Pia quædam traditio est, Joannem Patritium Romanum, ejusque conjugem, Liberio Pontifice, cum liberis carerent, ad quos eorum hæreditas deferretur, omnia sua bona vovisse B. Virgini, quam impensissime obsecrabant, ut sibi aperiret, quid de iis bonis fieri vellet. Itaque Nonis Augusti, quo tempore gravissimi Romæ sunt calores, noctu nix in Exquilinum collem delapsa est; cum interea Joannes ejusque uxor per somnium a B. Virgine monerentur, ut in ea Exquilini collis parte, quam nive tectam viderent, Templum extruerent, suoque nomini dedicarent; *Miraculum delapsæ Nivis in ædificatione Basilicæ.*

rent; ad hunc enim modum se velle eorum fieri hæredem. Quod cum Joannes Liberio nunciasset, idem sibi Pontifex dixit significatum esse per somnium; itaque cum Cleri & Populi processione se ad Collem contulit, quem nive tectum invenit, ac in eo locum Templi designavit, quod deinde Joannis ejusque uxoris sumtibus extructum est.

In vetustioribus Breviariis habetur in illa Basilica ædificanda miraculum terræ sponte dehiscentis.

7 Atque ea sunt omnia, quæ in Officio narrantur, quod ab Ecclesia universali hac die celebratur. In vetustioribus quibusdam Breviariis membranaceis, quorum unum erat ad Parmensis Ecclesiæ, alterum ad Eremitarum S. Augustini usum, quod fuit Florentinii, non id solum continetur, quod narratum diximus in Breviario Romano, sed illud etiam legitur, Liberium Pontificem suis manibus cœpisse terram effodere, quæ sponte dehiscens ostendit, quo fundamenta jaci oporteret. *Ad quem locum* (sunt verba ex Breviariis apud Florentinium) *cum populi multitudo excitati novitate miraculi* (delapsæ nivis) *una cum jam dictis Pontifice & Patritio accessisset, & ipse Pontifex cœpisset propriis manibus terram effodere in circuitu nivium ad jaciendum construendæ Basilicæ fundamentum, ecce priori miraculo aliud divina dispositione successit. Fluida terra subito seipsam aperuit, & ubi jacenda essent fundamenta demonstrans, astantium animos incredibili lætitia & admiratione replevit.*

Cum illis consentiunt veteres Lectiones, quæ emendatæ sunt a S. Pio V. De miraculo tantum Nivis delapsæ preponitur Sermo.

8 Consentiunt vetustæ quædam lectiones, quas affert, ut vulgo dicitur, *per extensum* Paulus de Angelis in suo Tractatu de Basilica S. Mariæ Majoris lib. 2. cap. 2. pag. 24. *Mox vero Pontifex fossorium lætus accipiens, sicut nix designaverat, propriis manibus cœpit terram effodere, quæ extemplo aperta est per circuitum. Et ita hujus gloriosæ Virginis meritis architectonicis manibus Divina Clementia reseravit fundamenta.* Verum cum lectiones, quæ hac die leguntur, a Pio V. emendatæ fuerint, teste Gavanto sect. 7. cap. 10. de Festis Sanctorum Mense Augusto num. 5. *Pius V. mutavit Orationem, aliqua Responsoria, & Lectiones primi, & secundi Nocturni*, cumque a Lectionibus mutatis, correctisque absit miraculum de terra, quæ ultro se aperuerit, solumque delapsæ nivis prodigium in iis memoretur, propterea nos de prioris miraculi probabilitate nihil detrahentes, de posteriore hoc, quod accidit die 5. Augusti, dumtaxat differemus.

Tillemontius silet ejusmodi miracula, quod parũ fidei tribuat Breviariis. Basilicæ

9 Tillemontius tom. 6. Nota 83. *de Arianis*, de Ecclesia S. Mariæ Majoris scribit, se idcirco a narrandis iis miraculis abstinere, quæ in ejus fundatione contigisse dicuntur, quod ea non nisi Breviariis fulciantur, quorum non existimat auctoritati & fidei

fidei tuto se niti posse; cum præsertim fere quotidie corrigantur, & ex lectionibus plura expurgentur; remque omnem eo ducit, ut si quid veri dici possit, id omne referendum sit ad tempora Sixti III. qui Basilicam novis magnisque accessionibus a se auctam primus sub B. Virginis nomine dedicavit.

ædificationem refert ad Sixtum III.

10 Verum nihil affert, quo sententiam hanc suam suffulciat; pro qua si quis velit argumentum aliquod suppeditare, illud ex Pontificali libro, quem Vignolius notis illustravit, proferre posset de Liberio: *Fecit Basilicam nomine suo juxta macellum Liviæ*; ut ipsi quoque dudum observavimus. Hic locus in eodem Pontificali libro accuratissimæ editionis Blanchini ita legitur: *Hic fecit Basilicam nomini suo juxta macellum Liviæ*; quæ verba significare videntur Liberium sibi suoque commodo Basilicam ædificasse, non autem in honorem B. Virginis; ideoque Sixto III. tribuendam ejus Dedicationem sub B. Mariæ nomine; si quid autem veri sit in eo miraculo, id omne ad Sixti, non Liberii tempora esse referendum. Non enim semper Basilicæ nomen Templum, ut apud nos, significavit; regiæ enim quondam ædes hoc appellabantur nomine, & ab iis ad Templa Deo dicata nomen illud traductum est. *Basilicæ prius vocabantur Regum habitacula, unde & nomen habent: nunc tamen ideo Basilicæ Divina Templa nominantur, quia ibi Regi omnium Deo cultus & Sacrificia offeruntur*. Verba sunt Isidori lib. 15. de Originibus. Liberii vero temporibus a privatis hominibus in sui commodum Basilicas ædificari consuevisse, constat ex Hieronymi Epist. 18. ad Marcellam: *Ubi, instar Palatii, privatorum extructæ Basilicæ, ut vile corpusculum hominis pretiosius inhabitet, & quasi Mundo quicquam possit esse ornatius, tecta sua magis velint aspicere, quam Cœlum?*

Tillemontius refellitur. Varia lectio notatu digna in libro Pontificali. Basilicæ olim dicebatur Regum, & potentiorum ædes.

11 Hanc prævertit difficultatem Florentinius exercit. 12. *Ansam quidem dubitandi daret Liber Pontificalis, Liberium proprio usui Basilicam construxisse, dum inquit: Hic Basilicam fecit nomini suo*. Sed cum in Liberianæ Basilicæ Archivo vetusta extent monumenta, quæ probant, Liberium Basilicam, quam ædificaverat, dedicasse, & sub Altari magnæ Capellæ a Sixto V. extructæ etiamnum extet Oratorium a Liberio consecratum, nihil profecto obest, quin statuatur, Basilicam a Liberio Joannis Patritii ejusque uxoris sumtibus, non in sui usum extructam, sed B. Virgini dedicatam, nec primam Basilicæ magnificentiam Sixto, sed Liberio tribuendam esse, ut erudite disputat Florentinius loco cit. *Basilicam a Liberio constructam pro sacro usu fuisse, vix dubitarem*.

Basilicam extruxisse Liberium sumtibus Joannis Patritii, & B. Mariæ dedicasse probatur ex vetustis monumentis in Archivo ejus Basilicæ.

12 Bail-

Bailleti sententia.

12 Bailletus ad diem 15. Augusti num. 27. more suo haud ita credulum se præbet Nivis miraculo. Sibi enim monstri simile videri ait, de hujus historiæ auctore nondum quidquam compertum esse; spatio mille annorum tantam rem silentio oppressam; nuspiam præterquam in Breviariis, aut in Petri Natalis Catalogo hujus rei reperiri vestigia. Quamobrem huc, quæ tuto affirmari possint, omnia refert, Liberium ab exilio restitutum in suam Sedem Basilicam ædificasse, quæ per octoginta annos ab eo nomen habuerit usque ad Sixtum III. qui eam deinde perfecerit, & paullo ante annum 440. sub B. Virginis nomine dedicaverit.

Bailletus refellitur. Petri de Natalibus parum firma fides.

13 Multa observatu digna sunt in hac Bailleti sententia. Petro de Natalibus, qui hanc refert historiam, non multum tribuit fidei Bollandus in generali Præfat. ad Vitas Sanctorum §. 4. Petrum hunc ejusque opus commemorat, in quo multa desiderat scripta accuratius. Miræus in Auctario Scriptorum Ecclesiast. ad cap. 511. leviter admodum de Petri opere, nec ullum de eo fert judicium. *Petrus Natalis Episcopus Equilinus sub annum millesimum quadringentesimum septuagesimum quasdam Sanctorum historias breviter concinnavit*. Sed in nova accessione, qua auctus est Bellarmini liber de Scriptoribus Ecclesiasticis, hujusmodi de hoc Petro judicium habetur: *Petrus de Natalibus ex Pastore seu Plebano Sanctorum Apostolorum Diœcesis Castellanensis factus Episcopus Equilinus in Gradensi Provincia perduxit ad exitum Catalogum Sanctorum anno 1382. die 26. Maji, quem ut simplicem nimium multi contemnunt*. Quamobrem haud gravate Bailleto concedimus, firmo sane fundamento carere nivis miraculum, si Natalis dumtaxat auctoritate fulciretur, tum quod multum temporis inter miraculum & Scriptorem intercesserit, tum quod non desint, quæ adversus ipsum historiæ auctorem jure excipi possint.

Historia hujus miraculi vetustioribus & solidioribus fundamentis nititur quam testimonio Petri de Natalibus. Testatur de eo Nicolaus IV.

14 Verum a Bailleto in eo dissentimus, quod primus Petrus miraculum illud commemorarit; nec probamus, ab eo tantum fidei detrahi Romano Breviario. Fuit Petrus S. Antonini fere synchronus, teste Bollando loc. cit. §. 4. *Suppar prope S. Antonino fuit Petrus de Natalibus Episcopus Equilinus*. Obiit S. Antoninus anno 1459. quamobrem Petrum anno 1470. ut tradit Miræus, scripsisse oportuit, non anno 1382. ut scribit Auctor additionis ad Bellarminum; nisi forte mendum in numeros irrepsit, & 1382. scriptum fuerit loco 1482. Nicolaus IV. Summus Pontifex anno 1287. ad Pontificiam Sedem evectus non plus quam annos quatuor, mensem unum vixit, qui hoc miraculum in quadam

dam Bulla, primo sui Pontificatus anno edita, commemorat, nec quidquam de ejus veritate se dubitare ostendit. Eam refert Bullam Paulus de Angelis Tract. de Basilica S. Mariæ Majoris lib. 2. cap. 1. qui eam affirmat in Basilicæ Archivo asservari. *Cupientes igitur, ut Ecclesia nostra ad honorem Virginis ejusdem constructa, cujus quidem structuram gloriosus Deus in Sanctis suis per immissionem nivis æstus tempore mirabiliter indicavit, congruis honoribus frequentetur*. Ex quo luculenter apparet, miraculi nivis historiam non solius Petri fidei incumbere, sed vetustioribus solidioribusque fulciri fundamentis.

Gregorius etiam XI. Pius II. vetera manuscripta Breviaria quamplurima, Auctores omnes Romani, Sigonius, Canisius, Florentinius Miraculū Nivis probant.

15 Huc accedit quod Gregorius XI. anno 1371. creatus Pontifex hujus miraculi mentionem injicit. *Intra nostræ mentis arcana revolventes, qualiter gloriosus Deus in Sanctis suis in majestate mirabili opera manuum suarum verificante olim miro disposuit ordine, Ecclesiam B. Mariæ Majoris de Urbe fundari, ac construi, ac subsequenter etiam dedicari*. Pius etiam secundus in Bulla anni 1453. in marmore incisa, cujus membrana in Basilicæ servatur Archivo, teste De Angelis loco cit. idem miraculum diserte tradit. *In B. Mariæ Majoris Urbis Romæ Basilica Divino æstivæ Nivis miraculo ædificata*. Insignis præterea hujus miraculi memoria traditur in veteribus manuscriptis, quæ in Romanis Tabulariis custodiuntur, ad quæ provocat idem De Angelis loc. cit. & Severanus de Septem Urbis Ecclesiis. Nec Romani tantum Scriptores, inter quos Baronius in Notis ad Martyrologium, Fulvius Romanus lib. 2. cap. 6. Panvinius de septem Urbis Ecclesiis, Severanus in Tractatu cognomine, Pompejus Ugonius Histor. de Urbis Stationibus, Paulus de Angelis in sæpe citato Opere de Basil. S. Mariæ Majoris; sed de eo abunde testantur etiam magni nominis Scriptores exteri, Sigonius tom. 1. de Occidentali Imperio pag. 240. nuperrimæ edit. Canisius de B. Virgine Deipara pag. 770. Florentinius loco supra allato. Nec vero sileri potest, hanc historiam in Breviariis Romano, Lateranensi, Vaticano, Liberiano, Cassinensi esse insertam, ut videre est apud De Angelis lib. 2. cap. 2. & a Pio V. in emendatione Breviarii Romani recognitam, nec tamen quidquam fuisse detractum de Nivis delapsæ miraculo, licet alia quædam, quod monuimus, ex iis lectionibus Sanctus ille Pontifex expunxerit. Quæ omnia moralem quamdam conficiunt evidentiam de veritate Miraculi Nivis. Quamvis enim plura inter Liberium & Nicolaum Quartum secula intercesserint, in quibus nullum extat de re monumentum, pia tamen Traditio monumentorum vim obtinet; neque enim eam veteres promulgassent Romani Pontifices, asseruissent, propugnas-

pugnassent, nisi altissimis etiam radicibus defixam comperissent. Communis etiam Scriptorum ex omni gente consensus plurimum habet auctoritatis, ubi non suppetunt monumenta; cum præsertim, ut in nostro de Canonizatione Sanctorum Opere demonstravimus, ad historiam Romano Breviario inserendam, ac ex ea Festivitatem aliquam instituendam moralis quædam satis sit evidentia: neque enim piam traditionem, quod monumentis coævis destituta sit, idcirco oportet corruere, si insequentium temporum magni ponderis extent documenta, quibus ea probetur, ut bene in rem nostram Papebrochius in Responsion. ad P. Sebastianum par. 2. pag. 365. *Contingit etiam sæpe, Traditionis substantiam talem esse, ut nonnisi temere possit in dubium revocari, etiam coævorum testimoniis destitutam.*

Bollandistæ librum singularem polliciti sunt de illa Festivitate ad Nives.

16 Bollandistæ tom. 2. mensis Augusti in Prætermissis pag. 2. Festivitatem hanc commemorant in hunc modum: *Festum ipsum signat Martyrologium Romanum his verbis: Romæ in Exquiliis Dedicatio Basilicæ Sanctæ Mariæ ad Nives. Quæ Festivitas Romæ hoc die & toto Orbe Catholico solemnissime celebratur, eo nempe, quo nix ferventissima Cœli tempestate decidua, locum Templo designavit, quod a Liberio Pontifice conditum, a Sixto III. restauratum, ab aliis Pontificibus exornatum est.* Se alibi de ea sermonem habituros esse pollicentur: *Nos eam Festivitatem cum aliis Christi Domini, & Beatissimæ Deiparæ eo remittimus, quo majores nostri peculiari Opere de iis agendum pridem polliciti sunt.* Quod quidem opus aliquando editum plurimum profecto lucis huic argumento affundet. Nos quidquid ad Festivitatem Dedicationis Ecclesiæ S. Mariæ ad Nives illustrandam pertinere comperimus, huc congessimus, nec quidquam nobis pro ratione instituti nostri reliquum est, quam ut ejus originem & progressum persequamur.

Dedicationis Festum celebratum in ea Basilica seculo 12. manifesto constat. Seculo 14. per totam urbem celebrabatur. S. Pius V. jussit peragi in Ecclesia universali.

17 In Ecclesiæ Occidentalis antiquo Martyrologio, quod edidit, notisque illustravit Florentinius ad diem 5. Augusti hæc leguntur: *Romæ Dedicatio Basilicæ S. Mariæ.* Quamvis enim nihil præterea sit additum, quod Ecclesiam indicet, de qua sermonem habemus, perspicuum tamen videtur iis verbis hanc significari Basilicam. Nam, ut monuimus, interdum appellari solet *Basilica S. Mariæ*; & quod ab eo Martyrologio abest, alia supplent Martyrologia juxta adnotationem Florentinii. Profecto constat Festivitatem hujus Dedicationis in ea Basilica seculo 12. celebrari consuevisse, ex Diplomatibus Honorii III. Alexandri IV. Nicolai IV. penes Raynaldum ad ann. Chr. 1223. num. 22. & 1288. num. 42. & sequentibus. Verum quod ea Festivitas in

Basi-

Basilica S. Mariæ Majoris magna solemnitate celebrata sit, non ex eo conficitur in aliis etiam Romæ Basilicis fuisse celebratam: ejus enim nulla fit mentio in Vaticanæ Basilicæ Calendario, quod edidit Cardinalis Thomasius ann. 1688. ut animadvertit Dominicus Georgius in erudita Dissertatione, *de Cathedra Episcopali Setiæ Civitatis* in Appendice pag. 197. Quædam refert Sollerius Martyrologia seculi 13. in Notis ad Martyrologium Usuardi ad diem 5. Augusti, in quibus mentio fit Dedicationis Ecclesiæ S. Mariæ ad Nives, & S. Dominici. Sed ne id quidem satis est, quo probemus Festivitatem hanc cum Missa & Officio tota Urbe celebratam fuisse. Sanctus enim Dominicus obiit postridie Nonas Augusti, quo quidem die celebrata fuisset ejus solemnitas, nisi præfinitus jam esset dies ille Transfigurationi Jesu Christi. Itaque Gregorius IX. S. Dominici Festivitatem rejecit ad Nonas Augusti, quod quidem non fecisset, si dies Nonarum celebrando festo S. Mariæ ad Nives tota Urbe & Orbe Catholico constitutus fuisset; quod observavit Pagius tom. 3. Breviar. Romanor. Pontific. in vita Gregorii IX. num. 32. Itaque 14. seculo ad totam Urbem ea Festivitas extensa est; ac proinde Radulphus Tungrensis Proposit. 22. inter Festivitates, quæ Romæ celebrantur, eam recenset. Quod autem ad universalem denique Ecclesiam ea solemnitas permeaverit, id quidem ad S. Pii V. tempora referendum, qui Breviarium Romanum a se emendatum, in quo officium etiam in Festo ad Nives correctum edidit, universo Orbi Catholico recitandum proposuit.

Non omnium prima fuit hæc Basilica B. Mariæ consecrata. Cur tanta celebritate ea Festivitas peragatur. De Basilicæ seu Templi Pantheon Dedicatione.

18 Denique ut nihil nobis reliqui faciamus, quod ad hujus Festi cognitionem pertinet, quæri potest, quid tandem causæ fuerit, ut tantopere hæc solemnitas celebraretur, & ad universalem Ecclesiam propagaretur. *Celebre est miraculum nivis, quæ Liberio Summo Pontifice circa annum Domini 367. partem Collis Exquilini sexta Augusti (quo tempore in Urbe maximi calores esse solent) noctu contexit: cujus rei memoria eadem die anniversaria celebritate ab universali Ecclesia colitur.* Verba sunt pii viri Petri Antonii Spinelli in Tractatu de Festis Dei Genitrici dicatis num. 10. & consentit Suarez tom. 1. de Religione lib. 2. cap. 8. num. 15. Fortasse dicat aliquis, primum hoc esse Templum, quod B. Virginis nomini Romæ dedicatum fuerit; sed repugnat Florentinius exercit. 12. *Difficillimum ergo videtur Basilicam S. Mariæ sub Liberio ex prodigio æstivæ nivis constructam primam dicere.* Et sane cum in libro Pontificali de S. Callixto I. in ejus vita scriptum sit: *Fecit Ecclesiam S. Mariæ Trans Tyberim*, facile quivis intelligat S. Mariæ ad Nives Basilicam non eam esse,

quæ

quæ Romæ prima fuerit in Beatæ Virginis honorem consecrata: Quasdam etiam alias antiquitatis cultores Ecclesias commemorant ante Dedicationem Ecclesiæ B. Mariæ ad Nives Sanctissimæ Dei Genitricis nomini dedicatas. Nos vero satis contenti sumus tueri posse, ante Dedicationem Basilicæ S. Mariæ ad Nives Romæ in ejus honorem a Callixto I. Ecclesiam TransTyberim fuisse consecratam. Quapropter, non quod prima dedicata sit ea Basilica B. Virgini, sed ex æstivæ Nivis miraculo solemnitas hujus Festi tanta, ejusque propagatio originem traxit. Quod observavit Guyetus de Festis propriis Sanctorum lib. 1. cap. 6. quæst. 13. ubi agens de Titulis dedicatarum B. Virgini Ecclesiarum, cum ad eos devenit, qui ex prodigiis & miraculis nomen habent, *Quo in genere*, inquit, *præcellit aliis omnibus ipsa S. Mariæ Majoris Basilica, una ex primariis & Patriarchalibus Urbis, cujus extruendæ occasionem dedit insigne Nivium miraculum, a quo & Sanctæ Mariæ ad Nives dici etiam consuevit*. Paucis ante Christi Domini ortum annis celeberrimum Templum Romæ Agrippa ædificavit *Pantheon* appellatum, quod fictitiis omnibus Gentium Diis dedicavit. Circiter anno 610. B. Virgini & Sanctis Martyribus Templum hoc consecrari Imperator Phocas a Bonifacio IV. Pontifice permisit, cui propterea *Sanctæ Mariæ ad Martyres* nomen inditum; & ex structuræ forma vulgo *Rotunda* appellatur. Celebris etiam hujus Templi fuit Consecratio, cujus Festo constitutus est dies 13. Maji, quo Sacra Cæremonia peracta est. Eam commemorat Beda in Martyrologio, & in Historia Anglica. Magna quondam hujus Festivitatis celebritas fuit Romæ, & in Gallia, ac de ea mentionem faciunt nostri seculi Martyrologia. Romanum eam habet ad diem 13. Maji. Nunc ejus Consecrationis Festivitas Romæ in ea dumtaxat Ecclesia celebratur; nec extra Romam usquam celebrari eam comperimus: sola Dedicatio Basilicæ S. Mariæ ad Nives tum Romæ, tum in omnibus Orbis universi Ecclesiis celebratur. Vide Bollandistas tom. 6. Maji pag. 75. & Bailletum ad diem 15. Augusti §. 5. num. 28. Paulus Diaconus de gestis Longobardorum nobilissimam ædem, Pantheon appellatam, ab Agrippa falsorum Deorum cultui extructam, scribit ab Imperatore Phoca Bonifacio IV. Pontifici datam, qui Templum illud in B. Mariæ Virginis, omniumque Sanctorum Martyrum honorem dedicavit; *ut ubi quondam non Deorum, sed Dæmonum cultus erat, ibi deinceps omnium fieret memoria Sanctorum*. Baronium in Notis ad Martyrologium Romanum ad diem 13. Maji hæc scribit: *Legi in ejus Ecclesiæ Codice Manuscripto, Templum illud dicatum in primis in honorem Genitri-*

nitri-

nitricis Mariæ, omnium Sanctorum Martyrum & Confessorum, illataque illuc esse reperi duodetriginta curribus ossa Sanctorum Martyrum e diversis Urbis Cœmeteriis effossa, solemniterque comportata, ac decentissime collocata.

CAPUT VIII.

De Festo Assumtionis Beatissimæ Virginis ad diem 15. Augusti.

1 DEcimaquinta Augusti die Assumtio B. Mariæ Virginis celebratur. Epiphanius hæresi 78. dubitat, an B. Virgo mortem obierit, quod ex ipsius verbis apparet, quæ ita vertit Janus Cornarus: *Quærant vestigia Scripturarum, & invenient utique neque mortem Mariæ, neque an mortua sit, an non mortua, neque an sepulta sit, an non sepulta ..... Non omnino definio hoc, & non dico, quod immortalis mansit; sed neque affirmo, an mortua sit. Excedit enim Scriptura mentem humanam, & in suspenso reliquit propter vas pretiosum, & excellentissimum, ut ne quis ad suspicionem veniat carnalium de ipsa rerum. Sive igitur mortua est, non novimus, sive sepulta est, non copulata fuit carni: absit.* Alii vero ulterius progressi obfirmate negant, B. Virginem esse mortuam, utpote, quæ ab originalis peccati labe pura fuerit & integra, cujus peccati pœna mors est, juxta illud Apostoli ad Rom. 5. *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Et cap. 6. *Stipendia peccati mors.* Videatur P. Macedo de Clavibus Petri tom. 1. lib. 4. part. 2. de Peccato Originali sect. 3.

Quorumdam sententia Deipara nunquã obiit. De ejus morte dubitavit Epiphanius.

2 Venerabilis Petrus Canisius lib.5. de B. Maria Deipara Virgine cap. 2. Epiphanii moderationem demiratur. *Tam reverenter & modeste de Maria sentit ac loquitur Epiphanius, ut de illius morte ac sepultura non ausit certi aliquid definire.* Advertit, illum novisse eorum sententiam refellere, qui affirmant, B. Virginem mortuam esse, & sepultam. *Ad hæc ex dictis Epiphanii verbis colligi potest, quod etiamsi nihil ipse certi hoc loco statuat, tamen nec improbet illorum sententiam, qui vere mortuam ac sepultam, adeoque in Cœlos assumtam Virginem credunt.* Denique concludit, ea Epiphanii dubitatione nihil de communi Græcorum & Latinorum detrahi sententia, quæ statuit B. Virginem obiisse. *Quod si vir Sanctus hac de re dubitavit, ne id quidem probibet, quominus mortem, sive dormitionem Deiparæ cum Ecclesia confi-*

Communi Græcorum & Latinorum sententia B. Maria mortem obiit.

teamur, eamque confessionem publicis feriis testificemur, ut non modo Latini, sed Græci etiam tot seculis diligenter observant. Etenim unius aut alterius Doctoris opinio, sive sententia eam vim non obtinet, ut aliis aliter meliusque sentientibus præjudicium afferre, multoque minus ut communem Ecclesiæ fidem, sententiam, atque auctoritatem labefactare possit, aut debeat.

Baronii moderatio erga veteres Patres. Epiphanium vel excusat, vel defendit.

3 Magnus Baronius, paratus semper tueri, ut par est, dicta Patrum, & in bonam partem accipere, ad ann. Chr. 48. num. 11. & 12. considerat, Epiphanium adversus hæreticos scribere, qui spurcissimis calumniis puritatem B. Virginis impetebant; qui, ut ostendat nullo eam carnis motu tentatam, ait, ex Scriptura ne illud quidem probari posse, B. Virginem mortem obiisse; atque, ut fere contingit ei, qui errorem aliquem suscipit refellendum, vehementiori studio abreptus, terminos veritatis prætergressus, contrario errori videtur esse affinis. *Ad neutram partem inclinans satis esse censuit, vel ex hac parte sublimem illam Dei Genitricis excellentiam hostibus demonstrasse, & quam illa procul fuerit ab omni carnis illecebra, quæ nec an mortua fuerit, posset ex divinis Scripturis ostendi, eisdem insinuasse. Cæterum condonandum illi, si (quod & aliis sanctissimis atque eruditissimis viris accidisse reperitur) dum ardentiori studio in hostes invehitur, vehementiori impetu in contrariam partem actus, lineam videatur aliquantulum veritatis esse transgressus. Catholica quippe Ecclesia nullam de obitu Dei Genitricis dubitationem admittit, sed quam novit humanæ fuisse naturæ consortem, humanam pariter moriendi necessitatem expertam affirmat.*

Rationes, quare dubitari non possit, B. Mariam mortem obiisse.

4 Alii confidentius respondent, nullam de B. Virginis obitu dubitationem oriri posse ex Sacrarum Scripturarum silentio; Evangelio enim nihil aliud contineri, quam Jesu Christi vitam usque ad ejus ascensum in Cœlum; Acta Apostolorum res gestas complecti usque ad ea tempora, cum in suam quisque provinciam ad Evangelium prædicandum profectus est; iis etiam comprehendi Acta Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli usque ad 4. Neronis annum & sexagesimum tertium a Christo nato, reliquis vero Sacris Apostolorum Scripturis non historiam, sed Evangelicam tradi doctrinam. Vide Canisium de Maria Deipara Virgine lib. 5. cap. 2. in fine. Quod vero ad illud attinet argumentum, Beatam Virginem, sicut pura fuerit ab originali labe, ita morti non fuisse obnoxiam, aperta lex est, quicumque natus sit, eum mori omnino oportere. *Quis est homo, qui vivit & non videbit mortem?* Psalmo 88. & Ep. ad Hebræos 9. *Statutum est hominibus semel mori.* Fide certo novimus, Christum Dominum

nulla

nulla peccati originalis labe fuisse contactum: & S. Augustinus lib. 2. de peccator. meritis & remissione cap. 29. docet, nisi in ipso ætatis flore fuisset Cruce necatus, pro naturali hominis conditione, ætati succedente ætate, tandem moriturum fuisse; carnem enim nostræ similem assumsisse, licet ab omni peccato integram. *Sed quia erat in eo similitudo carnis peccati, mutationes ætatum perpeti voluit, ab ipsa exorsus infantia, ut ad mortem videatur etiam senescendo illa caro potuisse pervenire, nisi juvenis fuisset occisus; quæ tamen mors in carne peccati inobedientiæ debita redditur, in similitudine autem carnis peccati obedientiæ voluntate suscepta est*. Denique mors considerari potest dupliciter, vel tanquam conditio naturæ, quæ, cum contrariis rebus conflata sit, tandem aliquando corrumpi eam necesse est, vel tanquam peccati Adæ pœna, qua privilegium illud originalis justitiæ amisimus, quod impediebat ne homines morerentur. Itaque etsi Beata Virgo ex hac posteriori causa mori non debuisset, priore tamen morti eam obnoxiam fuisse oportuit. Atque hæc est communis omnium doctrina. Theophilus Raynaudus in Diptychis Marianis tom. 7. num. 5. pag. 124. putat faciliorem eam esse hujus solvendæ difficultatis rationem, si dicamus, B. Virginem, a peccato originali licet immunem, eam tamen Adæ filiam fuisse; ac propterea iis peccati pœnis eam obnoxiam fuisse, quæ eam minime dedecerent, cujusmodi mors est. *Quare planius & expeditius dicetur, Beatam Virginem, etiamsi a peccato prorsus immunem, tamen, quia filia Adæ erat, pœnalitatibus nostratibus, quæ ipsam non dedecerent, inter quas est mors, fuisse obnoxiam; atque adeo mortis dubium solvisse, & mori debuisse: eamque esse pœnam peccati, quod Adamus actualiter admisit, & in omnes posteros, quantumvis ab omni culpæ labe puros, infeliciter diffusa est, nihil vetat affirmare*.

5 Itaque concludendum, B. Virginem obiisse, ejusque animam corpore fuisse seclusam, veramque esse hanc Ecclesiæ sententiam Traditione innixam, ut innuit S. Gregorius in Sacramentario, qui in Missa Assumtionis B. Mariæ ait: *Veneranda nobis Domine hujus est diei Festivitas, in qua sancta Dei Genitrix mortem subiit temporalem*. Et paullo post: *Subveniat Domine plebi tuæ Dei Genitricis oratio, quam etsi pro conditione carnis migrasse cognoscimus, in cœlesti gloria apud te pro nobis orare sentiamus*: quæ etiamnum in Secreta & Collecta Ecclesia recitat, ut bene advertit Tillemont. tom. 1. Nota 17. ad vitam B. Virginis. Quo vero ætatis suæ anno, atque ubi ea migraverit e vita, quærunt Ecclesiasticæ antiquitatis cultores.

Atque ea est Ecclesiæ sententia.

Quoto ætatis suæ anno B. Virgo mortua sit, variæ sententiæ.

6 Annum quo mortua sit, non definit Andreas Cretensis in Oratione prima in Dormitionem Sanctissimæ Deiparæ in Biblioth. Patrum tom. 10. pag. 655. sed ait, *illam migrasse ab humanis, ubi ad extremam devenisset senectutem*. Nicephorus Evodii innixus auctoritati putat usque ad quinquagesimum nonum vixisse ætatis suæ annum. Epiphanius Presbyter Constantinopolitanus opinionem affert Hippolyti Thebani septem & quinquaginta natam annos e vita excessisse; deinde vero ab opinione recedens Hippolyti duos illi tribuit & septuaginta annos. Alii vero ex quadam Traditione contendunt, tertio & sexagesimo anno mortem obiisse. Vide Baronium ad ann. Chr. 48. §. 5. Postremam hanc sententiam amplectitur Cardinalis Bona in Horologio Ascetico cap. 5. §. 7. *Corona*, inquit, *B. Virginis ex sexaginta tribus Salutationibus Angelicis componitur & septem Orationibus Dominicis. Est autem hæc precatio ex sexaginta tribus Angelicis Salutationibus compacta juxta numerum annorum, quibus B. Virgo in terris vixisse creditur, ut fert Doctorum probabilior sententia*. Opiniones omnium affert Benedictus XIII. serm. 96. de B. Virgine, ac ad veritatem ait accedere illam sententiam, quæ B. Virgini duos tribuit & septuaginta annos. Consentiunt S. Antoninus, a Lapide, Suarez, & Cardinalis Gottus de veritate Relig. Christ. tom. 4. par. 2. cap. 40. §. 3. num. 12. & 13. Sed nihil ea de re quidquam ut exploratum certumque definiri potest, ut bene advertit Durantus Episcopus Montis Feltri in Notis ad Revelat. S. Birgittæ lib. 6. cap. 61. tom. 2. *Inter tot gravissimorum hominum opiniones, quæ hac de re circumferuntur, difficile sane est aliquid certi pronunciare*. Et paullo post: *Cæterum quid inter tot virorum doctorum opiniones sentiendum sit, non audeo definire.*

Quidā putant Deiparam Hierosolymis obiisse. Historia translati ejus Corporis Constantinopolim ad Marcianum, & Pulcheriā.

7 De loco ubi ea mortua sit, duo circumferuntur sententiæ. Quidam putant Hierosolymis obiisse; quæ opinio nititur S. Damasceni auctoritate, qui in Homiliis de Dormitione B. Virginis, ac præsertim in secunda num. 18. Euthymianæ historiæ fidem sequutus, narrat, Marcianum, & Pulcheriam desiderio incensos reperiendi Corpus B. Virginis, accersito ad se Juvenali Hierosolymorum Episcopo, significasse consilium suum Constantinopolim in Ædem amplissimam S. Mariæ *in Blachernis*, quam Pulcheria ædificaverat, asportandi Sanctissimum Corpus, quod Hierosolymis in Æde eo loco extructa, qui Gethsemani appellatur, conditum esse acceperant: Juvenalem respondisse, sepulchrum quidem extare in Gethsemani, corpus vero non item; triduo post Beatissimæ Matris obitum, Apostolos monumento recluso nihil præter vestes reperisse, e quibus suavissimus spirabat odor: ac tum

tum Marcianum, & Pulcheriam juſſiſſe, ſepulchrum cum veſtibus probe obſignatum in modo memoratam Ædem *in Blachernis* transferri; ut videre eſt apud Nicephorum lib. 14. cap. 2. & lib. 15. cap. 14.

8 Hanc venerabilis Caniſius opinionem ſequitur lib. 5. cap. 3. de Maria Deipara Virgine: *Primum in eo veneranda conſpirat antiquitas, Mariam poſt Filium in Cœlos aſſumtum Hieroſolymis non ſolum, ut diximus, habitaſſe, ſed etiam extremum clauſiſſe diem, fortaſſe ut formoſa filia Hieruſalem a terreſtri ad cœleſtem Hieruſalem recta proficiſceretur. Hinc magnum decus acceſſit Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, utpote quæ non modo Apoſtolis, & naſcenti Chriſtianiſmo, ſed etiam Deiparæ diuturnum hoſpitium præbuit; quandoquidem hæc poſt Filii ſui Reſurrectionem illic vitam ſuam egit atque complevit, ſed & ſepulturæ locum ibidem accepit, quemadmodum indicat Damaſcenus.* Ejuſdem multo antea fuit ſententiæ Guerricus Abbas S. Bernardi Diſcipulus, qui ſermone 2. de Aſſumtione, *Ob hoc ipſum*, inquit, *creditur in Valle Joſaphat commoratam* (B. Virginem) *ubi & ſepulchrum ejus monſtratur*. Et Urbanus II. Summus Pontifex ſermone quem habuit in Claromontana Synodo anno 1095. ait in Valle Joſaphat fuiſſe ſepultam. Burcardus, Scriptor Nicephoro multo recentior, in Part. 1. c. 7. §. 46. ſcribit, ſe Hieroſolymis veneratum eſſe B. Virginis ſepulchrum in Templo S. Helenæ opera extructo, aitque, a Turcis quoque ipſis veneratione aliqua & oſculis coli. Idem confirmat Adricomius num. 198. Poſtremo Petrus a Valle in Epiſt. 13. Aleppo data anno 1616. affirmat, ſe in ima Valle Joſaphat, quam interfluit torrens Cedron, veneratum eſſe B. Virginis ſepulchrum Templo ipſo ſublimius paſſibus quinquaginta. Hæc pugnare videntur cum iis, quæ Nicephorus narrat: ſed Florentinius in Exercit. 5. ad diem 18. Januar. ita omnia componit: *Potuit ergo Pulcheria non ſaxeum tumulum, cellulam, ſeu menſam Conſtantinopolim transferre, ſed ſacrum illud Feretrum, ad cujus contactum prodigia illa emanarunt; quæ habentur in Hiſtoria Tranſitus B. Mariæ; quod potuit ab Apoſtolis in ipſa ſepulchrali cellula poni in Aſſumtionis argumentum.* Quareſmius in Elucidat. Terræ Sanctæ lib. 4. cap. 1. & ſequen. tom. 2. narrat, extra Hieroſolymam in media valle Joſaphat prope Gethſemani ſub monte Oliveti ſitam eſſe amplam Eccleſiam in honorem Deiparæ dedicatam, in qua eſt B. Virginis Sepulchrum, quo ab Apoſtolis ejus corpus illatum fuit, & unde reviviſcens ab Angelis in Cœlum ſublata eſt: ad hanc Eccleſiam Franciſcanos Fratres, alioſque Sacerdotes ventitare, ut in ea Miſſam celebrent: & in die Aſſumtionis B. Virginis eoſdem Fratres ibi celebrandæ ſolemnitatis gratia integrum diem ſumere.

Caniſius eam ſententiam ſequitur, aliique vetuſti Scriptores.

9 Hanc

Euthymii & Juvenalis fidem alii elevant, quorum testimonio nititur historia de translato Deiparæ corpore Constantinopolim.

9 Hanc autem sententiam quidam minime probant: non enim novimus, quis ille tandem sit Euthymius historicus, a quo Damascenus, Andreas Cretensis, Nicephorus; aliique medii ævi Scriptores acceperint, B. Virginem Hierosolymis obiisse. Huc accedit, Juvenalem a Cyrillo Alexandrino, & Leone Magno seditionis multorumque scelerum, ac præsertim corruptarum tabularum reum existimari. Quæ argumenta profert Serry adversus eos, qui statuunt, B. Virginem Hierosolymis obiisse; quamvis enim Sandinus Histor. Famil. Sacræ pag. 373. respondeat, Juvenali non ideo fidem abrogandam, quod profligatus falsariusque fuerit: *Probare necesse est atque ostendere re ipsa hanc historiam, de qua loquimur, ab eo fuisse, præsertim sine ulla necessitate, confictam. Non enim tunc de Fidei negotio, sed de facto agebatur, de quo in præsens, non de illius moribus quærendum est*: Nihilominus Serry mordicus suam sententiam tenet; & adversus Sandinum regerit in cap. 17. suæ Responsionis, Juvenalem, qui Tabulas depravare soleret, cum ad Marcianum scriberet, & Pulcheriam, multo facilius mendacium potuisse confingere. *Qui autem aliorum scripta falsare solitus erat, annon falsam Epistolam Marciano, & Pulcheriæ scribere potuit? Falsam, inquam, non quæ suum mentiretur Auctorem, sed quæ falsum de Mariano Sepulchro Gethsemani juxta Hierosolymam extante testimonium contineret*: præsertim vero, quod cum Episcopus esset Hierosolymitanus, eum credere par est studiosum fuisse gloriæ Ecclesiæ suæ, cui quanta honoris fieret accessio ex eo, quod B. Virgo Hierosolymis mortua & sepulta fuisset, nemo est qui non videat. Atque ut paucis concludamus, juxta Jurisperitos *falsus in uno præsumitur falsus in omnibus*, eoque magis tum cum verisimilis est causa, quamobrem falsam rem commentum illum fuisse ac venditasse suspicemur: quæ quidem omnia mirifice juvant eos, qui negant, Juvenali ullam esse fidem adhibendam.

Alii putant, mortuam esse Ephesi. Locus ex Epist. Synodica Conc. Ephesini veluti hians a quibusdam eruditis expletus.

10 Qui Juvenalis auctoritatem respuunt, nec sibi persuadere possunt, B. Virginem Hierosolymis obiisse, putant mortuam esse Ephesi: atque provocant ad Epistolam Ephesini Concilii Synodicam anno 431. ad Clerum Populumque Constantinopolitanum; ubi scriptum est, Nestorium Ephesi esse condemnatum, *in qua* (urbe) *Joannes Theologus, & Deipara Virgo Sancta Maria*. Abesse ab hoc loco verbum, nemo est qui non videat; inde nova oritur controversia. Combefisius, ut sensus constet, addit, *aliquando habitaverunt*, vel *ædes habent*, vel *in honore habentur*; quam emendationem probant ad marginem ejus Epistolæ Harduinus & Labbeus. Consonat Baronius ad ann. Chr. 44. num. 29.

num. 29. Ea vero lectio etiamsi recipiatur, non tamen conficitur ex epistola, B. Virginem Ephesi mortuam esse. *Ephesi mortuam colligunt alii ex Epistola Concilii Ephesini ad Clerum & Populum Constantinopolitanum scribentis, ea in Urbe damnatum Nestorium, in qua Theologus Joannes, & Dei Genitricis Virgo Sancta Maria. Verum hæc non significant extare Ephesi Sancti Joannis, & Deiparæ Virginis sepulchra, vel corpora, sed ibi Templa in eorum memoriam erecta*; Verba sunt Natalis Alexandri Hist. Eccl. sect. 1. cap. 1. art. 3. num. 5.

11 Neque vero nova hac commoventur controversia, qui Ephesi B. Mariam objisse contendunt; quin mirari se dicunt ad illum epistolæ Synodicæ locum ejusmodi interjici supplementa. In iis enim verbis, *In qua Theologus Joannes, & Dei Genitrix Virgo Sancta Maria*, juxta regulas, & Græci sermonis elegantiam *est* vel *sunt* subaudiendum esse, quarum alterutra voce putant rem omnem confici. Nam cum in Epistola Synodica scribat Ephesinum Concilium, condemnatum Ephesi Nestorium, *in qua* (urbe) *Joannes Theologus*, vel *Theologus Joannes, & Deip. Virgo S. Maria*, vel *Dei Genitrix Virgo S. Maria est*, vel *sunt*; cumque non amplius viverent S. Joannes, & B. Virgo, nulla alia huic loco tribui potest sententia, quam quod Joannis, & B. Virginis sepulchra essent Ephesi. Bailletus in vita SS. Mariæ Virginis ad diem 15. Augusti §. 1. num. 8. ait, hanc sententiam ad veritatem multum accedere. Tillemontius Nota 16. ad vit. B. Virginis manuscriptos desiderat Codices, ubi supplementa legantur, quæ superius attulimus; quoad vero ejusmodi codices inveniantur, nihil ibi subaudiri posse ait, quam vocem *est*, vel *sunt*, quæ vox probat eorum sepulchrum Ephesi extare. Hanc Tillemontii sententiam confirmat longo sermone Serry Exercit. 65. num. 5. Et cap. 18. *Responsionum ad Sandinum* se ab eo accusatum conqueritur, non quod Deiparam Ephesi obiisse certo affirmaverit, sed quia ejusmodi sententiam verisimiliorem dixerit.

Alii nihil ab eo loco abesse arbitrantur; & ex eo confici statuunt, Deiparam Ephesi mortem obiisse.

12 Nos in utraque controversia tum de anno tum de loco quo obiit B. Virgo, nullius partes sequimur, satis contenti diversas recensuisse sententias, & fundamenta, quibus quæque earum innititur. Illud tamen repetimus, exploratum esse B. Virginem ex hac vita migrasse, ejus animam a corpore fuisse sejunctam, statimque, nulla vel minima mora interjecta, non solum Beata Visione fuisse præditam, sed sublatam ad Empyreum, & exaltatam esse super Choros Angelorum. Eugenius enim IV. in Decreto Unionis Sessione ultima Concilii Florentini definivit, *Divorum animas, qui post Baptisma susceptum nullam omnino pec-*

De anno & loco mortis Deiparæ nullius partes sequitur Auctor. Statuitur obiisse, & statim corpore & anima in Cælum sublatam.

peccati maculam incurrerunt &c. in Cœlum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum Trinum & Unum ſicuti eſt: idque confirmavit Innocentius IV. Conſtitut. *Sub Catholicæ*, & Benedictus XI. Extravaganti *Benedictus Deus*. Neque hîc prætereundum, quod fuſius infra docebimus, Beatæ Virginis corpus paullo poſt obitum, incorruptibili & glorioſa temperatione ſuſcepta, rurſus cum anima coaluiſſe, & nunc in Cœlo eſſe: *Virginis privilegium eſt, quod cum corpore ſuo, uti credimus, in Cœlo vivit*: verba ſunt Hugonis de S. Victore lib. 3. Erudit. Theolog. ex miſcell. ſecundi Codicis cap. 125. Quidam ineptiarum artifices ſcripſerunt, animam B. Virginis corpori toto eo tempore adſtitiſſe, quo jacuit in ſepulchro: alii ſomniarunt, animam Deiparæ Angelorum ſtipatam comitatu deſcendiſſe ad inferos, ut Majeſtatis ſuæ præſentia Dæmones perterrefaceret. Sed ſomnia hæc ſunt, & vigilantium aut ægrorum deliramenta, ut advertit Saxius tom. 2. de Laudibus Mariæ pag. 227. lit. D.

Diſcrimen inter Aſcenſionem Chriſti & Mariæ Aſſumtionem.

13 Nihil aliud eſt Deiparæ aſſumtio, quam glorioſa quædam animæ & corporis translatio B. Virginis, quæ revixit. Illud inter Aſcenſionem & Aſſumtionem intercedit diſcrimen, quod Aſcenſio de Chriſto, qui *propria virtute* aſcendit in Cœlum, Aſſumtio dicitur de B. Virgine, quæ poſt reditum ad vitam peculiari privilegio corpore & anima in Cœlum ſublata eſt, ut ait Spinellus Tract. de Maria Deipara cap. 12. num. 2. *Chriſti dicitur Aſcenſio, quia propria virtute in Cœlum aſcendit; & Deiparæ dicitur Aſſumtio; quia ſingulari Dei privilegio corpore & anima in Cœlum eſt evecta*; quod multo antea B.Petrus Damiani animadvertit Serm. de Aſſumtione: *Aſcendit Salvator in Cœlum poteſtativæ virtutis imperio, ſicut Dominus & Creator, Angelorum comitatus obſequio, non auxilio fultus. Aſſumta eſt Maria in Cœlum, ſed gratiæ ſublevantis indicio, comitantibus, & auxiliantibus Angelis, quam ſublevabat gratia, non natura.*

Singulares Deiparæ virtutes, & Privilegia perſuadent ejus Aſſumtionem.

14 De B.Virginis Aſſumtione diſſeruimus l. 1. de Canonizat. Sanctor. cap. 42. num. 15. quo in loco animadvertimus, dignitatem, qua ut Dei Mater cæteris antecellit, excellentem Virginitatem, inſignem ſanctitatem, qua omnibus præſtat & Angelis & hominibus, intimam cum Jeſu Chriſto filio ſuo conjunctionem, ſummumque Filii in Sanctiſſimam Matrem ſuam amorem, hæc omnia totidem eſſe Theologicas rationes, quibus ſatis oſtenditur, ſingulari Reſurrectionis privilegio B.Virginem eſſe auctam, atque in Cœlum anima & corpore eſſe aſſumtam; quapropter Claudius Joly Diſſert. de verbis Uſuardi pag. 14. ubi cauſam exponit, cur eam Diſſertationem conſcripſerit: *Quis enim*, inquit,

quit, *negare valeat, Aſſumtionem talem ab Omnipotenti Deo fieri potuiſſe? Quis aſſerere præſumat, Deum ita fieri noluiſſe? Quis proferre audeat, Beatiſſimam Virginem, quam Angelus ab ipſo Deo miſſus ſalutavit & cœleſti gratia plenam eſſe aſſeveravit, poſtquam Dei Mater eſſe cœpit, peculiarem hanc gratiam non meruiſſe?*

Hæc eſt ſententia Patrū Græcorum & Latinorum medii ævi. Nā apud vetuſtos Patres ea de re ſilentium.

15 Qui cognoſcere cupiat, quibus teſtimoniis Aſſumtionis privilegium probetur, eum ſatis eſſe videretur ad Petrum Caniſium amandare, qui lib. 5. cap. 5. De Maria Deipara Virgine Patrum & Theologorum dicta collegit. Verum cum auctoritates quaſdam a Caniſio ex Patribus depromtas juxta Criticæ regulas auctoribus, quorum nomine circumferuntur, falſo tribui compertum ſit, cujuſmodi ſunt ſermones quidam Athanaſii, Hieronymi, Auguſtini nomen præferentes; nos propterea dicimus: Primo vetuſtiſſimos quidem primævæ Patres Eccleſiæ de corporali B. Virginis Aſſumtione ſiluiſſe; medii tamen ævi poſtremæque ætatis Patres tum Græcos, tum Latinos eam diſertiſſime tradidiſſe. Ex Latinis Gregorius Turonenſis lib. de Miraculis cap. 4. ita ſcripſit: *Dominus ſuſceptum Virginis corpus Sacratiſſimum in Paradiſum deferri juſſit, ubi nunc, reſumta anima, cum electis ejus exultans, æternitatis bonis nullo occaſuris fine perfruitur.* S. Idelfonſus Toletanus ſeculi ſeptimi Scriptor ſerm. 6. de Aſſumtione: *Nec ſane*, inquit, *illud omittere debemus, quod multi pietatis ſtudio libentiſſime amplectuntur, eam hodierno die ad Cœli Palatia corporaliter fuiſſe ſublevatam.* Nec ab iis diſcrepant, quæ ſcribit Fulbertus ſerm. 2. *de Nativitate*, B. Petrus Damiani ſerm. *de Aſſumtione*, Petrus Bleſenſis ſerm. 28. itidem de *Aſſumtione*, qui Scriptores undecimo & duodecimo ſeculo floruerunt. Ex Patribus Græcis ſeptimi, & octavi ſeculi occurrit Andreas Cretenſis Orat. 2. de *Laudibus Aſſumtæ Virg.* Germanus Conſtantinopolitanus Patriarcha Orat. 1. *in Dormitione Deiparæ*, & Damaſcenus Orat. 2. *in Dormitione B. Mariæ* num. 14. ut ex his verbis colligitur: *Sanctiſſimum corpus clariſſimo præſtantiſſimoque tumulo imponitur, unde triduo poſt in Cœlum attollitur ..... ſicuti ſanctum incorruptumque illud corpus, quod Deus ex ea Perſonæ ſuæ copulaverat, tertia die e monumento ſurrexit, ſic etiam hanc e tumulo abripi, Matremque ad Filium migrare par erat.*

Idem ſentiunt D. Thomas, & omnes Theologi.

16 Secundo loco dicimus, hanc eſſe communem omnium Theologorum ſententiam, quibus præit D. Thomas 3. par. qu. 27. art. 1. ubi S. Doctor probandum ſuſcipit, B. Virginem in Matris utero ſanctificatam fuiſſe, exemplumque petit ab ejus in Cœlum cor-

corporali Assumtione: *Dicendum, quod de sanctificatione B. Mariæ, quod scilicet fuerit sanctificata in utero, nihil in Scriptura Canonica traditur; quæ etiam nec de ejus Nativitate mentionem facit. Sicut tamen Augustinus in sermone de Assumtione ipsius Virginis* (ita vulgo existimabatur) *rationabiliter argumentatur, quod cum corpore sit assumta in Cœlum, quod tamen Scriptura non tradit; ita etiam rationabiliter argumentari possumus, quod fuerit sanctificata in utero.* Eamdem doctrinam supponit 3. part. quæst. 83. art. 5. *ad octavum*; eamque diserte tradit Opusc. 4. in expositione Salutationis Angelicæ, ubi de maledictionibus agens in hominem a Deo propter peccatum immissis: *Tertia*, inquit, *fuit communis viris & mulieribus, ut scilicet in pulverem reverterentur: & ab hac immunis fuit B. Virgo, quia cum corpore est assumta in Cœlum. Credimus enim, quod post mortem resuscitata fuerit, & portata in Cœlum. Psal.* 131. *Surge, Domine, in requiem tuam tu & arca sanctificationis tuæ.*

Eam sententiam amplexa est universa Ecclesia, ut apparet ex vetustissimis Sacramentariis Gelasiano & Gregoriano.

17 Tertio dicimus, in hanc sententiam Ecclesiam venisse. S. Gregorius Magnus in Sacramentario ex Gelasiano Codice a se collecto hanc ponit Orationem in Assumtionis solemnitate recitandam: *Veneranda nobis, Domine, hujus diei Festivitas opem conferat salutarem, in qua Sancta Dei Genitrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum de se genuit incarnatum.* Neque enim ullus alius tribui potest sensus illis verbis *mortis nexibus*, quam ut corporis corruptionem significent, a qua per triumphalem in Cœlum assumtionem suam liberata est. In veteri Gallicano, seu Gothico Missali ante nongentos annos scripto, quem claræ memoriæ Cardinalis Thomasius, & Mabillonius ediderunt, in Missa de Assumtione S. Mariæ post nomina leguntur hæc in Collecta: *Fusis precibus Dominum imploremus, ut ejus indulgentia illuc defuncti liberentur a Tartaro, quo B. Virginis translatum Corpus est de sepulchro.* Et in Præfatione Sacerdos B. Virginem in hunc modum alloquitur: *Recte ab ipso suscepta es in Assumtione feliciter, quem pie suscepisti conceptura per Fidem, ut quæ terræ non eras conscia, non teneret rupes inclusa.* In Festo Assumtionis Ecclesia legit Sanctorum Joannis Damasceni, & Bernardi Homilias, in quibus disertissime traditur, B. Virginem corpore & anima in Cœlum assumtam; quod quidem indicio & argumento est, Ecclesiam hanc amplexam esse sententiam. *Dei Ecclesia* (sunt Baronii verba in Notis ad Martyrol. Romanum ad 15. Augusti) *propensior in eam partem videtur, ut una cum corpore assumta sit in Cœlum. Nam in hujus diei celebritate illas Sanctorum Patrum homi-*

homilias legendas tradit, quibus ea de Aſſumtione affirmantur. Denique Eccleſia Græca non id ſolum teſtatur in Menologio ad diem 15. Auguſti, ſed confirmat etiam in Hieroſolymitana Synodo a Doſitheo anno 1672. adverſus Calviniſtas habita, ubi in capite de Cultu Sanctorum hæc de B. Virgine habentur: *Ipſa eſt procul dubio Virgo Sanctiſſima, quæ magnum in Terra ſignum cum extiterit, eo quod Deum in carne genuit, & poſt partum integerrima Virgo permanſit, recte etiam ſignum eſſe dicitur in Cœlo, eo quod ipſa cum corpore aſſumta eſt in Cœlum. Et quamvis concluſum in ſepulchro fuerit immaculatum Corporis ejus Tabernaculum, in Cœlum tamen, uti Chriſtus fuerat aſſumtus, tertio & ipſa die in Cœlum migravit.*

Aſſumtio Deiparæ non eſt Fidei articulus. Sed eam qui negaverit temeritatis ſummæ notandus

18 Poſtremo dicimus, non eſſe Fidei articulum Aſſumtionem B.Virginis, quod lib. 4. contra Cajetanum contendit Catharinus; nam quædam Scripturæ loca, quæ ad eam opinionem conſtabiliendam ſolent afferri, aliter etiam explicari poſſunt; nec ejuſmodi eſt Traditio, quæ ſatis ſit ad evehendam hanc ſententiam ad gradum articulorum Fidei, quod advertit Dominicus Sotus in 4. ſentent. diſt. 43. qu. 2. art. 1. cujus auctoritatem ipſi attulimus etiam tom. 1. de Canonizat. Sanctor. loco ſupra cit. *Nondum tamen inter Fidei articulos creditu neceſſarios relata eſt, quamvis ſit pientiſſime credendum; nam in Collecta illius Feſti ait Eccleſia, quod nexibus mortis deprimi non potuit.* At ſi non Fidei articulus, ſed pia tantum & probabilis opinio eſt, numquid licuerit eam amplecti, vel aſpernari, tueri, vel refellere? Minime vero: *Qui hæc inter Chriſtianos blateraret* ait Claudius Joly loc.cit.) *non modo impius & blaſphemus, ſed etiam ſtultus, & omnino mentis expers haberetur.* Suarez 3. par. qu. 37. art. 4. diſputat. 25. ſect. 2. ſic docet: *Sententiam Aſſumtionis Virginis in corpore & anima in Cœlum non eſſe de fide; quia neque eſt ab Eccleſia definita, neque eſt teſtimonium Scripturæ, aut ſufficiens Traditio, quæ infallibilem faciat fidem; tamen ſummæ temeritatis reus crederetur, qui tam piam religioſamque ſententiam hodie impugnaret.* Et Theophilus Raynaudus in Diptychis Marianis tom. 7. Operum ſuorum pag. 220. expendens, quæ ſupra attulimus verba Baronii, qui propenſiorem ait eſſe Eccleſiam ad eam ſententiam, quæ ſtatuit B. Mariam in Cœlum corpore & anima fuiſſe aſſumtam: *Tanta autem eſt*, inquit, *propenſio, ut non cenſeam a morigero Eccleſiæ filio aliud dici poſſe.* Sapienter Caſaubonus Exercit. 14. §. 11. animadvertit: *Eccleſiæ ſenſum ne tacitum quidem eſſe contemnendum*: Thomaſſinus Tract. de dier.Feſt. celebritate lib. 2. cap.20. ita ſcribit: *Non dubitamus, quin Vir-*

go Dei Parens corpore quoque in Cœlo degat, tametsi Fides divina hoc minime docet &c. Quot enim sunt, quæ cum minime rata sint, & divina Fide nixa, ad examen tamen revocare non licet? Tollenda prorsus esset omnis humani generis societas, si cohiberi oporteret assensionem, quoties non suppetit evidens ratio, vel auctoritas, quæ errori non sit obnoxia. Celebris Theologus Melchior Canus lib. 12. de Locis Theolog. cap. 10. ita in rem nostram disputat: *B. Virginem non esse in Cœlos cum corpore assumtam, licet Fidei minime adversum sit, quia tamen communi Ecclesiæ consensioni repugnat, petulanti temeritate diceretur.* Natalis Alexander Hist. Eccl. seculi 2. cap. 4. §. unico in *additionibus* non diffitetur, negasse se Assumtionem B. Virginis esse Fidei articulum, *sed pietatis*, inquit, *officio non defui, nec dubitavi, aut in dubium revocari posse censui, num Deipara Virgo redivivo corpore in Cœlum assumta sit; quin immo eam sententiam omnino amplectendam esse dixi, ut piam, ac congruis rationibus longe probabiliorem, quia ut talem amplectitur Ecclesia; adeo ut temeritatis notam non effugeret, qui de illa dubitaret.* Card. Gottus 2. par. tom. 4. de verit. Relig. Chr. cap. 41. cap. 2. num. 20. temerariam esse pronunciat hanc propositionem, B. Virginem corpore & anima non esse in Cœlum assumtam, & qui eam propugnaret, vehementer de hæresi eum fore suspectum, non quod Catholicæ Fidei adversaretur, sed quod præsumi posset, falso eum judicare B. Virginis venerationem per errorem ab universali Ecclesia proponi. Et Venerabilis Petrus Canisius lib. 5. de Deipara Virgine cap. 5. in eumdem fere modum loquitur: *Secus qui sentiunt ac loquuntur* (adversus B. Mariæ Assumtionem) *licet in errorem sacris litteris adversantem non impingant, tamen non sapiunt ad sobrietatem; optimis & clarissimis Patribus contradicunt; a communi bonorum credulitate atque confessione, quæ jam vim legis obtinet, non sine periculo sese subducunt; neque solum eximio dignissimæ Virginis honori derogant, sed etiam vere divinum illud miraculum, quod in corporali Matris Domini Resurrectione & Assumtione refulget, ac mirifice Angelos ac pios recreat, majorem in modum enervant extenuantque.*

Objectiones adversus Deiparæ Assumtionem.

19 Quod si quis adversus ea, quæ hactenus attulimus, objiciat, non ita fidenter Patres de Assumtione B. Virginis esse loquutos, Epihanium, Auctorem Epistolæ seu sermonis de Assumtione B. Mariæ Virginis, qui Sophronio tribuitur, Venerabilem Bedam lib. de locis Sanctis cap. 6. Auctorem sermonis de Assumtione B. Virginis qui est 35. de Sanctis inter Sermones D. Augustini: præterea opponat Ambrosium lib. 1. Interpretationum moral.

moral. in Job cap.6. docuisse, Christum Jesum dumxaxat revixisse numquam moriturum: *Ipse est resurrectio, ipse est primogenitus ex mortuis, in quo omnes quidem prærogativam futuræ resurrectionis accepimus: solus tamen ipse adhuc resurrectione perpetua resurrexit*: deinde per tot annos Usuardi Martyrologium in Ecclesiis legi consuevisse, & fortasse etiam in Ecclesia Romana, si Pagio credimus, qui in Critica ad Baron. ad annum Christi 778. num. 4. *Martyrologio*, inquit, *Usuardi avito Romana Ecclesia usa est ante recentius Romanum, teste Molano in Præfatione ad Martyrologium Usuardi*. In eo autem Usuardi Martyrologio ad diem 15. Augusti hæc legi: *Dormitio Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, cujus Sanctissimum Corpus etsi non inveniatur super terra, tamen pia Mater Ecclesia ejus venerabilem memoriam sic festivam agit, ut pro conditione carnis eam migrasse non dubitet. Quo autem illud venerabile Spiritus Sancti Templum nutu & consilio divino occultatum sit, plus elegit sobrietas Ecclesiæ cum pietate nescire, quam aliquid frivolum & apocryphum inde texendo docere*: cum quo concordat Ado Viennensis lib. de Festivitatibus, præter plura alia Martyrologia, quæ indicat Sollerius in Notis ad Martyrologium Usuardi tom. 7. mensis Junii in continuatione magni Operis Bollandiani: deinde notissima esse, quæ Launojus scripsit de controversia *super exscribendo Parisiensis Ecclesiæ Martyrologio*, ubi plurima de Usuardi auctoritate loquutus, Patrum, & Scriptorum auctoritates congerit, ut Assumtionem B. Virginis in dubium revocet: tum in eumdem plane finem Tillemontium videri suum animum intendisse Nota 5. de Resurrectione B. Virginis: deinde huic Festivitati non tribui somni seu dormitionis B. Virginis, ut videre est apud Theodorum Balsamonem super Can. 3. Apostolorum: deinde Solemnitatem hanc gloriosissimam Sanctissimæ Matris Dei mortem appellari in Novella Emmanuelis Comneni,& in GræcorumEuchologio, juxta ea, quæ observavit Hugo Menardus in librum Sacramentorum S. Gregorii pag. 174.; aliquando autem *Pausationem* vocatam; in duobus enim vetustissimis Calendariis Romanis, quorum alterum Allatius, alterum edidit Fronto, in Evangelistario Vaticanæ Basilicæ, & in vetusto Vallicellanæ Bibliothecæ Missali legi hæc verba, *solemnia de Pausatione Sanctæ Mariæ*, in Vaticano etiam magnæ molis Codice, *Vigilia Pausationis Sanctæ Mariæ*, & *Sanctæ Mariæ Pausatio*; qui Codex quondam fuit Monasterii Farfensis, præter aliquot Codices a Venerabili Cardinali Thomasio editos, qui habent, *Solemnia de Pausatione Sanctæ Mariæ*; *Sanctæ Mariæ Pausatio*: Hæc, inquam,

quam, si quis opponat, is sibi persuadeat, non deesse idoneas responsiones.

Singulæ objectiones diluuntur. Ac primum illæ, quæ petitæ sunt ex Patribus.

20 Nam Patribus, qui de B. Mariæ Assumtione visi sunt dubitasse, alios objicimus Patres, qui diserte eam tradiderunt: dictum enim affirmantis longe majus robur habet, quam dubitantis; præsertim vero cum exploratum sit, aliquot Patres de Assumtione dubitasse, quod Hieronymi esse crediderint Sermonem illum *de Assumtione*, cujus Auctor controversiam de B. Virgine Assumta dubiam relinquit; eum vero sermonem non esse genuinum Hieronymi fœtum jam Critici observarunt. Epiphanius autem non de Assumtione dubitat, sed de morte; & Liber de Locis Sanctis juxta accuratas Criticæ regulas Bedæ non potest tribui. Jam vero Ambrosius loco citato affirmat quidem, Christum unice revixisse, sed intelligendus est S. Doctor loquutus de Resurrectione, quæ de jure, non quæ ex privilegio debetur, cujusmodi B. Virgini est concessa. Huc accedit; quod sua non caret probabilitate eorum sententia, qui affirmant, eos qui in morte Christi revixerunt, ad vitam rediisse numquam morituros, & cum Christo anima & corpore in Cœlum esse sublatos, ut docent Ignatius Martyr, Origenes, Eusebius, Epiphanius, aliique complures. Honoratus autem a S.Maria in Observat. ad Regulas Criticæ tom.1. pag.188. jure recentiorem quemdam Criticum reprehendit, qui ut Assumtionem B.Virginis corpore & anima in dubium revocaret, quibusdam est usus auctoritatibus & documentis; quæ ipse aliique plures rejecerunt ut apogrypha.

Solvuntur objectiones depromtæ ex Usuardo & Launojo.

21 Explicatis iis, quæ adversus Assumtionem B. Mariæ depromuntur ex Patribus, reliquum est, ut ea diluamus, quæ ex Usuardo, & Launojo adducta sunt, & de somno seu dormitione, morte, & pausatione, quibus nominibus hæc Solemnitas vocitata fuit, verba faciamus. Adversus Usuardum inclamat magnus Baronius ad ann. Chr. 48. nam advertit, Usuardum Pervigilium hujus Festi appellasse *Vigiliam Assumtionis*; ac deinde ipsam Festivitatem nominasse *Dormitionem S.Genitricis Dei Mariæ*; quamobrem in Usuardum, & qui cum eo sentit Adonem ita invehitur: *Unde, quæso, vobis ista nomenclatura noviter usurpata, ut Dormitionem, non Assumtionem dicatis, cum præsertim pridie ejus diei ambo dixissetis, Vigilia Assumtionis? Cur non potius vestra sententia Vigilia Dormitionis? Cur hæc inconstantia sermonis? Cogor equidem cum Apostolo dicere: Currebatis bene, quis vos impedivit?* Utrumque vero Scriptorem ex voce Dormitionis male arguisse aït, non ita certum esse, Beatam Virginem corpore & anima fuisse in Cœlum assumtam. *An*

for-

fortasse moti estis exemplo eorum, qui item Dormitionem dixerunt? Sed nec vobis ejusmodi suffragatur exemplum: cum alioqui Joannes Damascenus, & alii qui Dormitionem dixerunt, eam tamen una cum corpore in Cœlum assumtam aperte testati sint, nec, ut vos, id affirmare dubitaverint. Quapropter Florentinius Exercit. 5. ad diem 18. Januarii ita scripsit: *Et fortasse Baronius in Adonem, & Usuardum excanduit, non tantum pro Dormitionis voce, quam quod cum voce mortem tantum naturali ordine significante Usuardus de ipsa Assumtione dubiam quodammodo Ecclesiam fuisse demonstret contra fidem antiquarum cæremoniarum.*

Launojus confutatus a Theologo quodam Sorbonico. Historia de Martyrologio Parisiensi exscribendo; concertatio de Assumtione inter Canonicos illius Ecclesiæ. Pausatio idem atque Assumtio.

27. Adversus ea, quæ scripsit Joannes Launojus, eruditissimam legere præstat Dissertationem Theologi cujusdam Sorbonici, qui latet sub nomine *Advocati*, ubi pia Ecclesiæ sententia de B. Virgine corpore & anima in Cœlum assumta gravissimis firmisque fundamentis suffulta ostenditur. Testatur Natalis Alexander Hist. Eccl. sect. 2. par. 1. art. 3. §. unic. in Parisiensi Ecclesia Usuardi Martyrologium usque ad annum 1540. fuisse adhibitum. Nec ea Ecclesia Martyrologio illo uti desiit. Sed circa seculi 16. dimidium incœpit consuetudo prætermittendi ea verba, quæ supra retulimus, quorum loco legebatur quædam incerti Auctoris Homilia inserta in Martyrologio Usuardi manuscripto, quo utebantur Canonici illius Metropolitanæ Ecclesiæ. Cum autem Manuscriptus ille liber ann. 1668. usu jam detritus esset ac fere deletus, propositum est in Capitulo, an in locum illius Homiliæ restituenda essent in novo libro verba Usuardi. Censuerunt Canonici id ad Archiepiscopum esse referendum; quod, cum Canonici, quibus id muneris demandatum fuit, ad illum retulissent, decretum fuit, non amplius illam Homiliam in Choro legendam, sed in Martyrologium restituenda esse verba Usuardi. Huic decreto vehementer duo restitere Canonici, Nicolaus l'Advocat Billialdus, & Jacobus Gaudin. Qua concertatione plures extitere libri hinc inde typis impressi. Hac occasione Launojus opus illud composuit, quod supra memoravimus. Ex Homilia, quæ antea legebatur, colligere licebat, B. Virginem corpore & anima in Cœlum fuisse sublatam. Quamobrem qui pro restituendo Usuardi textu pugnabant, eamque Homiliam amovendam esse contendebant, profecto piæ illi opinioni adversabantur. Vicere tandem, qui pro B. Virginis Assumtione stabant. Nam etsi an. 1668. revocata est lectio Martyrologii Usuardi, nihilque in ea lectione mutatum; tamen anno 1698. in Martyrologium injecta sunt ea verba, *Assumtio B. Mariæ Virginis*: de qua inserenda formula egisse Ludovicum XIII. eo anno Capitulum

tulum monuit Ludovicus XIV. Nunc vero in Choro illius Metropolitanæ Ecclesiæ legitur Martyrologium Romanum, additis quibusdam Sanctis, aliisque illius Dioecesis consuetudinibus, & in Festo Assumtionis hæc inseruntur: *Assumtio B. Mariæ Virginis Genitricis Dei & Domini nostri Jesu Christi, quæ Filii sui pro nobis mortui legi obsequuta, & filia veteris Adam veterem sententiam subiit, & mortem obiit; ut autem Dei viventis mater, ad illum ipsum, quem genuerat, digne assumta, suscepta est ab illo, & super omnem exaltata creaturam cum eo honore, quo tanta Mater digna fuit, cum ea gloria, quæ tantum decuit Filium.* Quod autem ad ea nomina attinet somni, mortis, & pausationis, ubi primum agi cœpit de Causa Beatificationis Venerabilis Cardinalis Thomasii, cum ejus scripta examini essent subjecta, quidam ex Censoribus objecit antiquum ab eo Codicem typis editum esse, qui hæc verba haberet, *Solemnia de Pausatione Beatæ Mariæ Virginis*; atque inde quædam eruit, quæ pietatis opinionem, qua venerabilis ille Dei servus florebat, valde lædebant. Eruditus quidam ex eadem sacra, qua fuit Thomasius familia, Clericus Regularis defensionem Venerabilis Viri suscepit; eaque Apologia typis edita est Panormi anno 1723. resque successit ex Auctoris sententia. Nihil enim ejusmodi objectiones obstitere, quin Beatificationis Causa proponeretur. Igitur in ea Apologia demonstrat Auctor, Thomasio non licuisse ex Codice, quem edendum susceperat, vocem illam *Pausatio* expungere. Vetustissimum Codicem Gelasianum ab eodem Cardinali fuisse etiam editum, in quo sæpe mentio fit *Assumtionis B. Mariæ Virginis*. Ea voce *Pausatio* mysterium innui Beatissimæ Virginis in Cælum assumtæ; Pausationis enim nomine in re, de qua agitur, exiguum illud temporis spatium significari, quo inter amissam vitam, & ad eamdem reditum Beatissimæ Virginis corpus jacuit in sepulchro. Dormitionis, Mortis, & Pausationis voces sæpenumero ab Ecclesia adhibitas ad hanc Festivitatem significandam, quin piæ sententiæ de B. Virgine corpore & anima in Cœlum assumta ullum fieret præjudicium.

Dormitio itidem valet idem atque Assumtio. Vetustissima quædam Martyrologia, quæ habent, Assumtio.

23 Itaque concludendum, rei vim non in una magis, quam in alia ex his vocibus positam esse. Gregorius enim Turonensis libro de Gloria Confessorum cap. 49. mentionem facit *Assumtionis S. Aviti*. Eusebius lib. 4. de vita Constantini cap. 64. ait, illum *ad Deum suum assumtum*; & Gregorius Nazianzenus in Panegyrico in Gorgoniam sororem suam non dubitat dicere, eam *fuisse assumtam in Cælum*. Illud igitur videndum, cujus conditionis & gradus ea fuerit in Cœlum assumtio, diminutane, hoc

est

est solius animæ, an integra cum corpore simul & anima. Atque ut ab omni difficultate expediamur, ponamus tanquam meram hypothesim, quod scribit Cancellottus in Annalibus Marianis ad annum 72. num. 21. *Primis ab assumta Virgine seculis ita loqui solitos fuisse Patres nonnullos, ut dubitare viderentur, an illa post obitum rediviva in Cœlum una cum corpore sit evecta*. Verum cum deinde Patres & Theologi rem attentius expenderint & accuratius, ac docuerint, & doceant, Sanctissimam fœminam corpore & anima in Cœlum fuisse assumtam, quisnam probus & sanæ mentis vir huic doctrinæ audeat adversari? *Quorumdam sane opinio aut hæsitatio non impedit, quominus hodie nos præsenti, ac superiorum etiam ætatum Ecclesiæ adhæreamus, ut cum ea ipsa de corporali Mariæ Assumtione certius credamus, & confidentius definiamus, & apertius protestemur, quam primis illis nascentis Christianismi seculis factum est. Etenim Ecclesia, uti supra monstravimus, successu temporis auget sapientiam, duceque Spiritu Sancto, a quo semper regitur & eruditur, e posterioribus Conciliis, majoreque consensu Doctorum illustriorum veritatis lumen accipit & ostendit*. Sunt verba Canisii loc. cit. Sumat quisquis voluerit suam operam in vetustis monumentis excutiendis, in quibus hæc Festivitas appellatur *Dormitio*; ac illud sibi responsum habeat, in hac quæstione idem valere Dormitionem, ac Assumtionem, ut optime advertit etiam Rocca tom. 1. suorum Operum edit. Rom. ann. 1719. pag. 213. *Dormitio itaque Beatæ Mariæ semper Virginis, ut huic rei finem imponamus, absque ullo dubio nonnisi pro ejus in anima & corpore post ejus mortem in Cœlum Assumtione intelligenda censetur*. Idque etiam probari potest Jacobi Pamelii verbis, qui in Notis ad Epist. S. Cypriani 24. ad finem numeri 13. ita scribit: *Certe Dormitionis sive Assumtionis B. Virginis Festum celebratum constat jam ab ætate Divi Hieronymi, & Augustini*. Cum quo consentit P. Michael Lequien in sua editione Operum S. Joannis Damasceni tom. 2. pag. 857. ubi observat, Germanum Constantinopolitanum, aliosque ante Damascenum *de Dormitione B. Virginis, ejusque redivivæ in Cœlos Assumtione Sermones habuisse*. Denique cum Ecclesia Occidentalis vocem *Assumtio* adhibuerit, ut colligitur ex Florentinii Martyrologio, ubi ad diem 15. Augusti habetur, *Assumtio S. Mariæ*; & ex nostro Martyrologio Romano, *Assumtio Sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ*; quid causæ erit, quin & ipsi eadem voce utamur, & hanc Festivitatem Assumtionem Beatæ Virginis appellemus? In novo Anecdotorum Thesauro, quæ collegit Martene tom. 3. pag. 1559. extat breve Martyrologium

Hieronymianum, cujus vetustas censetur fere mille annorum; in quo ad diem 15. Augusti legitur, *Assumtio B. Mariæ Matris Domini nostri Jesu Christi*; & pag. 1568. in Martyrologio Morbacensi ad eumdem diem habetur, *Assumtio S. Mariæ Matris Domini*; & in veteri Kalendario quod habetur tom. 5. pag. 76. ante septingentos annos scripto ad eumdem itidem diem legitur, *Assumtio S. Mariæ*. Et tom. 6. Collectionis Scriptorum & Monumentorum veterum pag. 645. extat Kalendarium seu Liber annalis Bedæ, in quo pariter ad diem 15. Augusti legitur, *Assumtio S. Mariæ Matris Domini nostri Jesu Christi*. Ad eumdem modum scriptum reperimus in Kalendario Anglicano pag. 656. in Martyrologio Gallicano pag. 668. in Kalendario Stabulensi pag. 674. in Kalendario Verdunensi pag. 681. Alia etiam Martyrologia, quæ eamdem habent formulam, collecta reperies in Opere Bollandiano tom. 7. Junii, ut alia sexcenta sileamus, quæ vel in Vaticana, vel in Christinæ Svecorum Reginæ, vel in Cardinalis Ottoboni Bibliothecis custodiuntur.

In Jure Canonico celebris est hæc Festivitas.

24 Celebris est in Jure Canonico Solemnitas Assumtionis B. Mariæ, ut videre est in Can. 1. de Consecr. Dist. 3. & cap. ult. de Feriis. Glossa Canonica in cap. *Alma Mater* de sentent. Excommunicat. in 6. considerans, tempore interdicti Divina posse celebrari Officia in Festis Nativitatis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumtionis B. Mariæ, hæc notat in verbo *Assumtionis*; *Nota terminatam altercationem quærentium, quod est solemnius Festum, an Festum Assumtionis, an Festum Nativitatis Virginis gloriosæ. Habet enim Ecclesia quod sit celebrius Festum Assumtionis, ut hic vides*. Et Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 8. num. 13. de hac Solemnitate ita loquitur: *Festum hoc maxime proprium ipsius Virginis, & inter Festivitates ejus habet quamdam excellentiam, quia gloriam, præmium, ac triumphum Sanctissimæ Virginis nobis repræsentat*.

Incertum, Deipara quo die revixerit.

25 Decimaquinta Augusti die B. Mariæ mortem, gloriosam Resurrectionem, & Assumtionem in Cœlum celebrat Ecclesia. In vetusto Ecclesiæ Occidentalis Martyrologio, quod edidit Florentinius, Festum mortis a Festivitate Assumtionis sejungitur; nam ad diem 18. Januarii hæc habentur: *Depositio Sanctæ ac gloriosæ Mariæ Matris Domini nostri Jesu Christi*; & ad diem 15. Augusti, *Assumtio Sanctæ Mariæ*; idque profert etiam Mabillonus lib. 2. de Liturgia Gallicana pag. 118. In aliis Martyrologiis ad diem 23. Septembris fit mentio secundæ Assumtionis B. Mariæ: idque ex ea opinione traxit originem, quod quadraginta diebus post obitum redierit ad vitam. Verum incertus est dies, quo ea revi-

revixerit: quidam enim affirmant, eam 13. die Augusti obiisse, & decimaquinta rediisse ad vitam; alii ejus corpus quindecim diebus in sepulchro jacuisse, ut in Revelat. S.Birgittæ lib.6. cap.63. & lib. 7. cap. 26. num. 2. *Quindecim vero diebus Corpus meum jacuit in terra sepultum*, nisi forte pro *quindecim diebus*, ut vult Durantus in Notis ad ea Capita, *aliquantis diebus* legendum sit. Alii dicunt, eodem quo mortua est die revixisse; quidam etiam post quadraginta dies revixisse affirmant, ut jam innuimus, in hanc adducti sententiam Revelatione quadam, quæ facta fuit S. Elisabethæ non illi quidem Hungariæ, quæ obiit anno 1231. sed cuidam ejusdem nominis e Diœcesi Trebiensi, quæ mortua est anno 1165. quam Visionem neque D. Antoninus probat, nec Belethus, neque alii viri eruditi apud Florentinium in Notis ad Martyrolog. ad diem 15. Augusti, & apud Spinellum Tractatu de Deipara cap. 12. num. 3. & Bailletum ad eumdem diem 15. Augusti, ubi agit de Assumtionis festo, §. 2. num. 14. Quamobrem illud obiter monere juvat, Hospinianum Tract. de Origine Festorum Christianorum pag. 137. declamationibus illis abstinere commode potuisse, quibus in hanc Visionem invehitur. Quam visionem falso arbitratur, si non caussam, magnum certe argumentum Ecclesiæ dedisse ad Assumtionis Festum constabiliendum. Nonnulli denique putant, triduo post mortem revixisse, quam opinionem communem esse testatur Card. Gottus 2. part. tom.4. de Ver. Relig. Christ. cap. 41. §. 3. num. 25. & Azorius Institut. Moral. tom. 2. lib. 1. cap. 20. *Quæritur*, inquit, *quoto a morte sua die Virgo gloriosa resurrexerit, & fuerit in Cœlum assumta? Communis est sententia, suscitatam a mortuis eam fuisse, & in Cœlum introductam tertio ab obitu die. Ita Damascenus, Juvenalis Hierosolymitanus Episcopus, Andreas Cretensis Episcopus, Simeon Metaphrastes, Nicephorus, & alii; ut sic constaret, vere eam obiisse, & Filio post triduum ex mortuis resurgenti similem fuisse*. Quapropter optimum duxit Ecclesia eodem die mortis, Resurrectionis, & in Cœlum Assumtionis memoriam recolere.

Huic Festo præcedit Vigilia & Jejunium, cujus valde vetus institutio.

26 Magnæ huic Solemnitati præcedit Pervigilium cum jejunio; ac jejunium quidem valde antiquum esse oportet, cum de eo tanquam de re usitata in Romana Ecclesia mentionem faciat Nicolaus I. Pontifex creatus ann. 858. nam respondens ad Bulgarorum quæstiones cap. 4. in Collect. Concil. Labbei tom. 8. pag. 518. hæc scribit: *Secundum sacra Decretalia in his etiam a licitis se quibusdam abstineat, Quadragesimali videlicet tempore, quod est ante Pascha, jejunio post Pentecostem, jejunio ante solemnitatem Assumtionis S.Dei Genitricis & semper Virginis Domi-*

næ nostræ Mariæ, nec non jejunio ante Natalis Domini nostri Jesu Christi Festivitatem, quæ jejunia Sancta Romana suscepit antiquitus & tenet Ecclesia. Apud quosdam Orientales non unius sed plurium dierum jejunium est. Jejunare enim incipiunt a Calendis Augusti usque ad diem 15. nec jejunium intermittunt præterquam postridie Nonas in honorem Solemnitatis Transfigurationis Jesu Christi, ut videre est apud Bailletum loc. cit. §. 13. Extat tom. 2. Biblioth. Orientalis Josephi Simonii Assemani Maronitæ Gregorii Bar Hebræi Primatis Orientis, qui natus est anno 1226. Opus, in quo sermo fit de Syrorum jejuniis, & inter cetera illud memoratur, quod ante Assumtionem apud eos celebratur, ut videre est pag. 304.

Octavam hujus Festi cur Leo IV. instituerit.

27 Præclarissima hæc celebritas Octavam habet, quam instituisse Leonem IV. anno 847. tradit Pontificalis Anastasii liber. Cum enim initio Pontificatus Leonis Basiliscus prope Ecclesiam S. Luciæ in Orphea pestilenti anhelitu suo omnes necaret, quotquot ad ejus latibulum accederent, Pontifex ipso Assumtionis B. Mariæ festo die, præeunte Sanctissimæ Dei Genitricis imagine, cum Cleri sui comitatu ad illud accessit latibulum, cumque jussisset Populum, qui eum sequebatur, consistere, Deum obsecravit, ut ab illa peste populum liberaret; votique compos factus est: *Ab eadem die ipse mortifer Basiliscus ita effugatus, & ab ipsis projectus est antris, ut ultra in illis locis nulla læsionis ejus macula appareret*: Sunt verba libri Pontificalis; qui illud etiam tradit, Pontificem in ejus beneficii memoriam jussisse Assumtionis B. Mariæ Octavam celebrari. *Octavam Assumtionis B. Genitricis diem, quæ minime Romæ antea colebatur, vigiliis sacris, matutinisque cum omni Clero pernoctans laudibus in Basilica ejusdem semper Virginis Dominæ nostræ, quæ foris muros juxta Basilicam B. Laurentii Martyris sita est, celebrari præcepit*: quod confirmat Sigebertus ad ann. Chr. 847. qui de Leone hæc scribit: *Decrevit ut Octavæ Assumtionis Sanctæ Mariæ in Ecclesia Romana celebrarentur, quod antea non fiebat*. Et apud Lambecium in Auctar. lib. Rer. Hamburg. pag. 110. extat Privilegium ab eodem Pontifice Hamburgensi Ecclesiæ concessum, quo Anscario Archiepiscopo ejusque Successoribus usus Pallii permittitur; ac in eo Privilegio inter cæteras Festivitates Assumtio Deiparæ recensetur.

Quidam Festi hujus institutionem referunt ad octavum seculum.

28 Quidam existimant, Assumtionis Festum Apostolos instituisse. Verum S. Bernardus celebri epist. 174. scribit: *Accepi sane ab Ecclesia illum diem cum summa veneratione colendum, quo assumta* (B. Maria) *de seculo nequam, Cœlis quoque intulit*

cele-

celeberrimorum Festa gaudiorum. Quamobrem Festivitatis hujus institutio ad Ecclesiam videtur referenda. Thomassinus Tract.de Festis lib.2. cap. 20. num. 10. ostendere satagit, post Concilium Ephesinum, quo damnatus fuit Nestorius, qui negabat B. Virginem Dei fuisse matrem, longe lateque ejusdem cultum fuisse diffusum, multis in ejus honorem excitatis templis, & Festivitatibus institutis; circa seculum sextum editos libros, qui Dionysio tribuuntur de Divinis nominibus, ubi narratur S. Dionysium una cum Sanctis Petro, Jacobo, & Dorotheo veneratum esse corpus B. Virginis, seu, quemadmodum alii intelligunt, venisse ad ejus sepulchrum; propterea sub finem seculi quinti, vel seculo sexto cœptum esse libere loqui de Mariæ morte, Resurrectione, & Assumtione. Cumque id ad alios Fideles permanasset, institutam esse Festivitatem, de qua mentio fit in regula Crodegangi sub Pipino Rege Caroli Magni patre, & in Moguntina Synodo habita anno 813.Carolus Magnus in Capitularibus lib.1.cap.158. pag.732. agit de Festivitatibus celebrandis; ac de Assumtione ita scribit: *De Assumtione S. Mariæ interrogandum relinquimus*: ad quem locum notat Baluzius, id intelligendum de consilio, quod ea de re ab Episcopis Regni sui petere cogitabat. Cum autem Episcopi in Concilio Moguntino, ut diximus, in Catalogum Festorum Assumtionem adscripserint, Ludovicus Pius Festivitatem illam celebrari jussit, ut videre est in Capitularibus lib.2. cap.35. pag.748. eique certus constitutus est dies, ut apparet lib.6. Capitular. cap.189. pag.955. quo Edicto edito eam Festivitatem in Galliarum Regno multa veneratione celebratam esse, testatur Baluzius loc. cit. pag.1172.

Hæc Festivitas celebrabatur ante sextum seculum.

29 Quibusdam non probatur, nec sane est probanda hujusmodi sententia, qua institutio Festivitatis Assumtionis ad seculum octavum referri videtur. Sane ex Pontificali libro constat, ut alibi diximus, Sergium Papam, qui seculo vixit septimo, *constituisse, ut diebus Annunciationis Domini, Nativitatis, & Dormitionis S. Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ ..... Litania exeat a S. Hadriano, & ad S. Mariam Populus occurrat*: quamobrem diffiteri potest nemo, ante Sergium Festum hoc esse institutum. Præterea Assumtionis Festivitas ante Mauritium Imperatorem, ideoque ante seculi sexti finem celebrabatur; quam itidem Mauritius a 18. Januarii ad 15. Augusti diem transtulit, ut colligitur ex Nicephoro lib.17. cap.28. pag.779. *Idem Imperator* (Justinianus) *tum primum Servatoris exceptionem* (hoc est Festum Purificationis B. Virginis) *toto Orbe terrarum festo die honorare instituit, sicut Justinus de Sancta Christi Nativitate fecit*;

cit; *atque non ita longo post tempore Mauritius Sacrosanctæ Dei Genitricis Dormitionem quindecimo Augusti mensis die celebrari præcepit*. Ubi notandum, Nicephorum, cum Justiniani & Justini leges commemorat, nihil innuere de die, quo solemnitates Natalis Domini & Purificationis celebrandæ essent; cum autem dixit, Mauritium Imperatorem 15. Augusti diem Assumtionis Festo definiisse, manifestum inde est, Festum illud ante ejus tempora institutum; & tantummodo a 18. Januarii ad 15. Augusti diem ab eo esse translatum; ut fuse ostendit Baronius in Not. ad Martyrolog. ad diem 15. Augusti, Florentinius itidem in Notis ad suum Martyrolog. ad diem 18. Januar. Mabillonius in Liturgia Gallicana lib. 2. pag. 118. Pagius Breviar. Gestorum Romanor. Pontific. in Vita S. Sergii num. 26. Martene de antiqua Eccl, discipl. in divin. celebr. Offic. cap. 33. num. 25.

C A P U T IX.

De Festo Nativitatis Beatissimæ Virginis die 8. Septembris.

Natalis dies Sanctorum dicitur is, quo mortem obierunt.

1 ALiorum Sanctorum Martyrum, vel Confessorum natalis dies ille dicitur, quo ab hac ad beatam vitam commigrarunt. *Merito plane dicendi Natales dies, per quos illi, qui nati fuerant in hanc fragilitatis miseriam, subito renascuntur in gloriam, vitæ perennis initium de morte sumentes. Etenim si dies Natales vocamus, quibus in hanc lucem in delictis & doloribus nascimur ad dolores, justius illi celebrabuntur Natales, quibus Sancti ex corruptibili corpore in novam illam futuri seculi veniunt claritatem, & filii hominum in adoptionem divinæ Paternitatis ascendunt*. Verba sunt Eusebii Emisseni seu Eucherii Lugdunensis Homil. 50. in Genesim: & pressius Albinus Flaccus libro de Officiis divinis scripsit: *Jure nasci dicuntur, qui de pressuris hujus Mundi, tanquam de angustiis cujusdam ventris, ad illam spatiosissimam & lucidissimam cælestis habitationis emittuntur latitudinem*. Cum quo consentit Rabanus Maurus de Instit. Cleric. cap. 43. *Dicuntur quidem Sanctorum Festivitates Natalitia; & merito; quomodo enim consuete nasci dicitur, cum quis de utero matris procedens in lucem egreditur; ita rectissime potest natus dici, qui a vinculis carnis solutus ad lucem sublimatur æternam. Et inde mos obtinuit Ecclesiasticus, ut dies Beatorum Martyrum, sive Confessorum Christi, quibus de seculo transierunt, Natales vocitemus, eorumque solemnia non funebria, sed natalitia dicamus.*

2 Emor-

2 Emortuales Christi Domini, & Joannis Baptistæ colit Ecclesia æque ac utriusque Natales dies; cumque ab Ecclesia tum Natalis, tum emortualis dies Joannis Baptistæ celebretur, omnino æquum fuit, ut non modo dies, quo B. Virgo mortua est, sed quo etiam in lucem prodiit, coleretur, ut optime advertit Venerabilis Petrus Canisius lib. 1. de Maria Virg. Deipara cap. 11. pag. 82. *Etenim si Natalem Joannis, qui tantum præco, & Præcursor Domini fuit, die stato, rituque publico cohonestamus, & Angeli vaticinium illud,* multi in Nativitate ejus gaudebunt, *ad nos quoque pertinere præ nobis ferimus, cur non tantumdem operæ & studii Natali Mariæ celebrando ponamus, & novam quamdam animorum lætitiam declaremus, quando non Christi modo, sed nostra quoque Mater primum apparet, suoque adventu Evangelium, hoc est faustum felixque nuntium adfert, ut Mundus tristitia diuturna oppressus tandem aliquando, ut numquam antea, possit respirare?* Et Jo. Gerson serm. de Nativit. Beatissimæ Virg. hæc ait: *Propterea post celebritatem Nativitatis Joannis Baptistæ sacratissimam & jucundam, quia sine peccato natus est per sanctificationem, instituit Ecclesia Nativitatem Beatæ & gloriosæ semperque Virginis Mariæ celebriter fieri, admonita prius miraculo.*

Christi Jesu, Joannis Baptistæ, B. Mariæ non emortuales tantum sed natales etiam dies celebrantur.

3 Innuit hoc loco Gerson, quod narratur a nonnemine, Eremitam quemdam, cum octavo Septembris die sæpenumero ad aures suas cœlestis quidam concentus accidisset, Deum obsecrasse, ut quid ille significaret concentus, sibi palam faceret. Cumque accepisset Chorum Angelorum & Sanctorum in Cœlo Beatæ Virginis solemnitatem celebrare, venisse Romam, ac ea de re monuisse Pontificem, qui hanc Festivitatem instituit. Historiam hanc attingit Martyrologium quoddam relatum a Sollerio in Notis ad Martyrologium Usuardi ad diem 8. Septembris. De eadem re mentionem item facit S. Antoninus 4. par. tit. 15. cap. 6. §. 2. in principio: *Nativitas tua Sancta Dei Genitrix gaudium annunciavit universo Mundo; videntes enim Angeli natam tam sanctam creaturam, magnum gaudium fecerunt, & ita quolibet anno in Cœlo fit, ut cuidam Sancto Eremitæ revelatum est.* Et consentiunt Vincentius Bellovacen. Speculo Historiar. lib. 6. cap. 65. & lib. 7. cap. 119. Petrus de Natalibus Catalogo Sanctorum lib. 8. cap. 51. Carthusianus serm. 1. de Nativitate B. Virginis. Sed jam pias ejusmodi narrationes dimittamus; de quarum probabilitate nihil volumus diminutum, earumque fidei nihil itidem auctum: ab Hospiniani autem sensibus quam longissime absumus, ejusque aversamur audaciam, qui Tract. de Fe-

Eremitæ cujusdam visio ex Gersone, unde videri potest orta hæc Festivitas.

stis

ſtis pag. 142. Edit. Geneven. ann. 1675. Viſionem, de qua ſuperius loquebamur, *illuſionem* appellat *Satanicam*. Jam vero tempus, quo celebrari cœpta eſt hæc Feſtivitas, pro virili parte inveſtigemus.

Quidam ad D. Auguſtini tempora Feſti hujus inſtitutionem non recte referunt.

4 Eam nonnulli referunt ad D. Auguſtini tempora: in Officio enim hujus Feſti ſermonem quemdam S. Doctoris legimus de hac Solemnitate. Verum idem S. Auguſtinus ſermone 287. & 292. de Sanctis, alias 21. & 22. teſtatur, ſolummodo Natales Chriſti, & Joannis Baptiſtæ dies in Eccleſia celebrari conſueviſſe. *Hinc attendat Charitas veſtra, quam magni hominis nativitas facta ſit* (Joannem Baptiſtam intelligit) *natales dies carnis nulli Prophetarum, nulli Patriarcharum, nemini Apoſtolorum celebravit Eccleſia: ſolos duos natales celebrat, hujus, & Chriſti.* Quo quid validius proferri poteſt ad probandum Auguſtini ætate nondum B. Mariæ nativitatem celebrari conſueviſſe? ut concludit Baronius in Not. ad Martyrologium ad diem 8. Septembris, Suarez de Religione tom. 1. lib. 2. cap. 8. num. 4. Azorius Inſtit. moral. par. 2. lib. 1. cap. 19.

Refutatur Sauſſay & Saxius, qui inſtitutam credunt a S. Maurillo Andegavenſi Epiſcopo.

5 Eodem D. Auguſtini loco refelli poſſe videtur tanquam nec probabilis nec veriſimilis opinio Sauſſay in Martyrologio Gallicano ad diem 8. Septembris, cui ſuffragatur Saxius Diſſertat. de SS. Corporibus Protaſii & Gervaſii num. 16. qui ambo exiſtimant, S. Maurillum Mediolanenſem S. Martini Diſcipulum, a D. Ambroſio Lectorem ordinatum, ac deinde Epiſcopum Andegavenſem, divino monitu primum in Gallia hanc B. Virginis celebritatem inſtituiſſe. Quod vero attinet ad ſermonem illum D. Auguſtini, qui legitur in Officio hujus diei, in eo quidem genuinus S. Doctoris fœtus agnoſcitur, ſed non in Nativitate, ſed in Annunciatione Deiparæ Virginis habitus eſſe dicitur, &, levicula mutatione facta, Feſtivitati Nativitatis accommodatus eſt. Sermo Auguſtini ſic habet: *Gaudeat terra noſtra tantæ Virginis illuſtrata ſolemni die.* At in Officio legitur: *Gaudeat terra noſtra tantæ Virginis illuſtrata natali.* Ea enim eſt Eccleſiæ conſuetudo, ut in alicujus Solemnitatis Officio, in Antiphonis, & Reſponſoriis quibuſdam narrationibus & ſermonibus utatur, quæ dicta ſcriptave ſint in alia Feſtivitate; quapropter Florentinius in Notis ad Martyrologium ad diem 8. Septembris ita ait: *Quamquam enim D. Auguſtini ſermo in Eccleſia legatur, & ipſius revera ſit; Nativitati tamen accommodatus eſt, licet in Annuntiatione dictus fuerit.*

Quidam ex Fulberto Carnotenſi Epiſco-

6 Nonnulli putant ſeculo 12. hanc celebritatem in Gallia inſtitutam, inde in Italiam commeaſſe; idque ex illis verbis eruunt S. Ful-

S. Fulberti Carnotensis Episcopi, qui eo vixit seculo, serm. 1. de Nativitate; *Inter omnes Sanctos memoria Beatissimæ Virginis eo frequentius agitur atque festivius, quo majorem gratiam apud Dominum creditur invenisse: unde post alia quædam ipsius antiquiora solemnia non fuit contenta devotio Fidelium, quin Nativitatis solemne superadderet hodiernum*. V. Thomassinum de Dier. Festor. celebrat. lib. 2. cap. 20. num. 1. & sequen.

po putant Festivitatem institutam seculo 12.

7 Sed hanc Solemnitatem vetustiorem esse Fulberto evidentissime apparet ex S. Ildefonso, qui seculo septimo scripsit. In libro enim de perpetua Virginitate S. Mariæ tom. 12. Biblioth. Patrum pag. 566. littera E, diserte loquitur de hoc Festo: *Nullius igitur Nativitas celebratur in Mundo nisi Christi, & ejus* (scilicet B. Mariæ) *atque B. Joannis* &c. Et paullo post littera F: *Quod si præclara Sanctissimæ Virginis Nativitas universaliter tam Sancta & tam gloriosa jure colitur*. Eadem autem huic argumento vis inest, & idem robur, etiamsi qui nomine S. Ildefonsi circumferuntur libri *de Virginitate Mariæ*; *De illibata Virginitate B. Virginis contra Infideles*; *Contra eos qui disputant de Virginitate B. Mariæ, & de ejus Parturitione*; eos Dacherius Paschasio Radperto tribuat: Scriptor enim hic circa dimidium 9. seculi floruit.

Vetustior est ætate S. Fulberti.

8 Huc accedit, de ea in Romana & Gallicana Ecclesia vetustiora extare monumenta. In Codice Sacramentorum Ecclesiæ Romanæ per Venerabilem Cardinalem Thomasium edito, qui creditur esse S. Leonis Magni, aliorumque Prædecessorum Pontificum, habetur Missa in Nativitate S. Mariæ cum propriis Orationibus, ut videre licet lib. 2. pag. 172. in libro Sacramentorum S. Gregorii, quem edidit Menardus, pag. 128. sunt Orationes ad Matutinum, ad Processionem, & ad Missam in Nativitate B. Virginis Mariæ. Liber Pontificalis, quod alibi observavimus in Vita Sergii I. tradit, Festivitatem Nativitatis B. Mariæ unam esse ex iis Solemnitatibus, in quibus Processio fit ab Ecclesia S. Hadriani ad Basilicam Liberianam. Quod autem attinet ad Gallicanam Ecclesiam, conjici quidem potest, initio seculi noni nondum introductam hanc Festivitatem eo fuisse, siquidem Moguntinum Concilium anno 813. habitum, dum Festivitates recenset, hanc ne nominat quidem; nihilominus nemo negaverit, vergente in finem eodem seculo, hanc quoque esse introductam. Nam Walterius Episcopus Aurelianensis anno 871. hanc inter eas ponit Festivitates, quæ magna cum celebritate essent peragendæ, quod colligitur ex cap. 18. de Ordinibus ipso Walterio Auctore, ex Notis Cellotii in Collect. Concil. Labbei tom. 8.

Vetustam admodum hanc Solemnitatem probant Sacramentarii Romanum, quod Leonis Magni creditur, & Gregorianum.

tom. 8. pag. 648. & ex historia Ecclesiæ Gallicanæ, quam anno 1733. edidit Jacobus Longueval Societatis Jesu tom. 6. pag. 279. His aliisque adducti rationibus viri docti a Thomassino dissentiunt, Florentinius in Notis ad Martyrologium ad diem 8. Septembris, Fronto in Notis ad suum Calendarium, Martene de antiqua Ecclesiæ Discipl. in Divin. Offic. cap. 34. num. 1. & seq. Tillemontius Nota 5. ad Vitam B. Virginis, Bailletus histor. hujus diei, & Pagius in Breviar. Gestorum Romanorum Pontificum in Vita Innoc. IV. num. 18. Joannes Andreas Schmidius Prolusionum Marianar. 6. edit. Amstelodamen. anni 1721. tom. 77. Miscellaneorum Bibliothecæ Cardinalis Passionei quærit, quo tempore celebrari cœperit Festivitas Nativitatis Deiparæ Virginis; ac ne octavo quidem seculo in Ecclesia Romana celebratam putat, quod nulla ejus Festivitatis mentio fiat neque in Concilio Moguntino, neque in Capitularibus Caroli Magni & Ludovici Pii. Sed quæ dubium ex veteribus Sacramentariis attulimus monumenta Schmidii opinionem evertunt. Quod si in Galliis seculo octavo non celebrabatur illa Festivitas, certe inde non fit, ne Romæ quidem fuisse celebratam. Quis enim est qui nesciat, res ejusmodi, quæ ad dispiplinam pertinent, non statim quovis gentium, sed decursu temporis paullatim diffundi?

Hanc Solemnitatem numeravit Emmanuel Comnenus seculo 12. inter eas, quæ per diem integrum celebrarentur. Locus præclarus ex S. Petro Damiani.

9 Vetus itaque est hæc Solemnitas, & sane percelebris, ac ut vulgo dicitur de præcepto tam apud Latinam, quam Græcam Ecclesiam. Eam Imperator Emmanuel Comnenus circa medium seculum 12. in earum Festivitatum numero posuit, quæ per diem integrum celebrarentur, idque obtinet apud Ecclesiam Græcam, & Cophtos Christianos ex Ægypto, juxta ea quæ affert monumenta Bailletus loco citato. Ut eam quam maxima celebritate peragamus, cohortatur nos B. Petrus Damiani XI. seculi Scriptor in serm. 2. & 3. de Mariæ Nativitate. *Nativitas Beatissimæ, & intemeratæ Genitricis Dei, Fratres charissimi, merito præcipuum, & singulare præbet hominibus gaudium, quæ totius extitit humanæ salutis exordium. Merito ergo hodie profusis totus gaudiis ubique terrarum Orbis exultat. Merito universa Sancta Ecclesia, nascente Sponsi sui Genitrice (ut ita præ gaudio dixerim) Fescennini carminis laudes alternat. Exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis visceribus in Domino delectemur, in qua dum Redemtoris nostri recolimus Matrem, reliquarum Festivitatum celebramus originem*. Et D. Bernardus celebri epist. 174. seculo 12. scribit: *Sed & ortum Virginis didici nihilominus in Ecclesia, & ab Ecclesia indubitanter habere festivum atque Sanctum, firmissime cum Ecclesia sentiens, eam in utero accepisse, ut san-*

ſancta prodiret: Et paullo poſt: *Fuit procul dubio Mater Domini ante Sancta, quam nata: nec fallit omnino Sancta Eccleſia Sanctum reputans ipſum Nativitatis diem, & omni anno cum exultatione univerſæ terræ votiva celebritate ſuſcipiens.*

10 Non ſemper octavo die Septembris peracta eſt Nativitatis celebritas, ut videre licet apud Florentinium in Notis ad Martyrologium ad diem 8. ejuſdem menſis. Nunc vero tam apud Græcos, quam apud Latinos ille præfinitus eſt dies; ad quem etiam hæc Solemnitas deprehenditur in Martyrologio veteri, quod vulgavit Florentinius. Habet hæc Feſtivitas octavam, cujus inſtituendæ occaſionem præbuere quædam diſſenſiones in eo Conclavi coortæ, in quo creatus fuit Pontifex Cœleſtinus IV. Cardinales enim ut ab iis moleſtiis, quas Fridericus II. Imperator illis identidem afferebat, ſeſe liberarent, ad B. Virginem confugerunt, voveruntque, ſi ſibi pacate licuiſſet legitimum Pontificem eligere, Feſtum Nativitatis Octava auctum iri. Innocentius vero IV. electus poſt Cœleſtinum Pontifex ipſe votum ſacri Senatus ſolvere voluit, & Octavam inſtituit, ut videre eſt tom. 11. Concil. Collect. Labbei part. 1. pag. 636. quod etiam referunt Durandus lib. 7. cap. 28. Arnoldus lib. 5. Ligni vitæ cap. 22. Spinellus Tract. de Feſtis ac Templis Deiparæ pag. 677. Pagius, & Bailletus locis citatis.

Alius olim dies huic Feſtivitati deſtinatus. Nunc octavus dies Septembris apud Græcos & Latinos. Octavæ inſtituendæ occaſionem præbuere diſſidia in Conclavi quo creatus Cœleſtinus IV.

11 In priori Gregorii XI. vita inter vitas Pontificum Avenionenſium, quas collegit Baluzius, tom. 1. pag. 439. intelligimus, illum Pontificem juſſiſſe, *quod Nativitas B. Mariæ Virginis haberet Vigiliam cum jejunio, pro qua etiam Officium proprium Miſſæ ordinavit, cum tamen per prius nec eſſet die illa jejunium, nec Miſſa de Vigilia hujuſmodi cantaretur.* Quod confirmat etiam Radulphus Tungrenſis lib. de Obſervantia Canonum propoſit. 19. Verum cum hæc Feſtivitas nunc neque Vigiliam, neque jejunium habeat, veriſimile videtur Gregorium ea non imperaſſe, ſed tantum Fideles ad jejunium ſervandum cohortatum eſſe; ut exiſtimavit Pagius Breviar. Romanor. Pontificum tom. 4. in vita Gregorii XI. num. 32. & antea animadverterat Galeſinius in Notis ad Martyrologium pag. 159.

Non habet hæc Feſtivitas nec Vigiliam, nec jejunium.

12 Fortaſſe nonnemo mirabitur, nos de Nativitate B. Virginis nihil afferre; ſed cum de ea ſacer textus omnino ſileat, optimum putavimus & nos de re prorſus incerta tacere, de qua cum plures ſcribere voluerint, ex turbidis fontibus, quæ tradiderint, hauſiſſe videntur, puta ex Proto-Evangelio, quod Sancto Jacobo falſo tribuitur, ex libro de Ortu Virginis, qui perperam S. Jacobo fratri Domini noſtri Jeſu Chriſti, & a quibuſdam

De Nativitate nihil habetur in ſacro textu; ſed tantum quædam offerri poſſent ex turbidis fontibus.

Cyrillo Alexandrino adscribitur, ex libro de Ortu Virginis, cujus auctorem Seleucus falso affirmavit fuisse Evangelistam Matthæum, ex commentitia S. Evodii Epistola, & ex Opusculo de Nativitate S. Mariæ, quod Monachi S. Mauri in editione S. Hieronymi tom. 5. ad scripta S. Doctoris spuria rejecerunt. Nobis vehementer probatur quod scripsit S. Anselmus cap. 2. de excellentia Virginis: *Illud apud me conjicio, Nativitatem ejus magna atque miranda divinorum signorum inditia præcurrisse. Quæ tamen illa fuerint, solus ipse sine scrupulo novit, qui eam, antequam nasceretur, in Matrem elegit*. Itaque pauca quædam perstringemus de loco, ubi ea in lucem prodiit, deque ejus Parentibus.

Ubinam Deipara nata sit.

13 Baronius in apparatu ad Annales num. 48. putat, natam esse Nazarethi. Hanc sententiam plures sequuntur; inter quos nonnulli duas B. Virgini affirmant fuisse domos, alteram ubi nata, alteram ubi ab Angelo salutata fuerit, ut videre est apud Florentinium in Notis ad Martyrologium ad diem 8. Septembris. Alii vero cum Joanne Damasceno lib. 4. de Fide cap. 15. & Orat. 1. de Nativitate dicunt, ortam esse Hierosolymis. Nonnulli etiam, qui Terræ Sanctæ loca peragrarunt, Ecclesiam prope Probaticam Piscinam esse tradiderunt, ubi ex veteri Traditione domus fuisse quondam creditur, in qua B. Virgo in lucem edita sit. Vide Novatum de Eminentia Deiparæ Virginis Mariæ tom. 1. cap. 4. quæst. 2.

Parentes B. Virginis. Error ab Apostolica Sede confixus de S. Annæ Virginitate.

14 Pater B. Virginis S. Joachim, Mater S. Anna fuisse perhibentur. Quidam ex Italia Scriptor nomine Imperialis apocryphis libris deceptus *de Partu Virginis*, & Tragœdia cui titulus *Christus patiens*, docuit Deiparæ matrem Annam, quin Virginitatem amiserit, B. Virginem peperisse, admirandum filiæ privilegium matri communicando; quem errorem damnavit Apostolica Sedes an. 1677. ut testantur Tillemontius Not. 3. ad vitam B. Virginis, Gravesonius de Mysteriis & annis Chr. pag. 33. & Saxius in descriptione Historico-Poetica de Laudibus Mariæ par. 1. pag. 17. De S. Joachim meminit Martyrologium Romanum ad 20. diem Martii: *In Judæa S. Joachim Patris Beatissimæ Virginis Genitricis Dei Mariæ*. Vigesimam ejus mensis diem Festo hujus Sancti constituit Julius II. anno 1510. & Officium recitari jussit sub ritu duplici, ut videre est apud Bollandistas ad 20. diem Martii pag. 78. Illius nomen ex Calendario & Breviario Romano S. Pius V. jussit expungi; sed eo restitutum fuit jussu Gregorii XIII. anno 1584. ut tradit Thomassinus de Dierum Festorum celebrat. lib. 2. cap. 22. num. 11. Reformatum vero & fere ex integro reconcinnatum

fuit

fuit Officium, quod eo die recitatur in ejus Sancti honorem, teſte Spondano ad ann. Chr. 1622. num. 1.

De Feſto S. Annæ. Eam ſolemnitatem confirmavit Gregor. XIII.

15 Feſtivitas S. Annæ 26. Julii die peragitur; hæc enim habet Martyrologium Romanum: *Dormitio S. Annæ Genitricis Dei Mariæ*. Et conſonant alia Martyrologia, quæ refert Sollerius in Notis ad Martyrologium Uſuardi. Baronius in Notis ad Martyrologium teſtatur, juſſiſſe Gregorium XIII. in tota univerſali Eccleſia Officium S. Annæ recitari. *Sanctiſſimus Dominus Noſter Gregorius XIII. Papa divino afflatus Spiritu Apoſtolicis literis hoc anno Domini 1584. Kalendis Maji, ejus Pontificatus anno 12. firmavit auxitque; præcipiens nimirum, ut perpetuis futuris temporibus B. Annæ dies feſtus ſeptimo Kalendas Auguſti per totius Orbis Eccleſias duplici Officio quotannis recolatur, Romaniſque, atque aliarum Eccleſiarum Calendariis addatur, & Duplex ei adſcribatur*.

Cultus S. Annæ ſeculo 6. in Oriente.

16 Digna ſunt, quæ obſerventur, Baronii verba *firmavit auxitque*, quæ non ſignificant ejus cultum a Gregorio XIII. invectum, ſed tantummodo firmatum & auctum. In Orientali Eccleſia compertum eſt, Juſtinianum I. Imperatorem anno 550. Templum in honorem S. Annæ Conſtantinopoli ædificaſſe; aliamque Ædem in ejuſdem honorem ineunte 8. ſeculo extructam eſſe juſſu Juſtiniani ſecundi, quod ex optimis extulit monumentis Bailletus in Vita Sanctæ Annæ. Chronicon Alexandrinum, cujus Auctor ſeculo vixit ſeptimo, tom. 10. Biblioth. Patrum pag. 923. hæc habet: *Septembri menſe, ſexto Idus Septembris, die Lunæ; Indictione decimaquinta, Domina noſtra Virgo ex Joachimo & Anna nata eſt*. De S. Annæ & S. Joachim meritis honorifice ſcripſit Joannes Damaſcenus ſeculo 8. in tribus Orationibus habitis in Natali die B. Virginis. De iiſdem vero tamquam B. Mariæ Parentibus loquutus eſt Jacobus Epiſcopus Edeſſenus S. Joannis Damaſceni coævus, vir orthodoxus, quem ab omni hæreſis ſuſpicione vindicavit Aſſemanus tom. 1. Biblioth. Orientalis cap. 40. pag. 468. & ſequen.

Vetus S. Joachim & S. Annæ cultus in Occidentali Eccleſia. Non tamen Officiū recitabatur & Miſſa ætate S. Bernardi.

17 Jacobi verba pag. 492. ſunt hæc: *Ut oſtendunt hiſtoriæ, quas viri ſtudioſi ſcripſere, ſacra Virgo Maria Mater Chriſti filia erat Annæ & Joachim juſti*. Quod vero attinet ad Occidentalem Eccleſiam, conſtat ex libro Pontificali in vita S. Leonis III. qui octavo vixit ſeculo, ejus juſſu in Baſilica S. Pauli hiſtoriam fuiſſe pictam S. Joachim & S. Annæ, idque cum in Orientali & Occidentali Eccleſia de cultu ſacrarum imaginum acerrima eſſet diſceptatio: ex quo facile intelligimus, in Occidentali Eccleſia valde antiquum eſſe hujuſmodi cultum, ut bene animadvertit

Bail-

Bailletus in vita S. Joachim, & Tillemontius Nota 3. ad vitam B. Virginis. Neque tamen S. Joachim & S. Annæ cultus eo pervenerat, ut de iis Feſtivitas celebraretur, aut Officium recitaretur, & Miſſa. Scribit enim S. Bernardus, qui 12. floruit ſeculo Epiſt. 174. non debuiſſe Canonicos Lugdunenſes Officium Conceptionis B. Virginis introducere, nec Feſtivitatem celebrare, ut alibi dicemus; id enim eo trahere, ut utriuſque Parentis etiam Feſtivitas celebretur. *Quid adhuc addendum his putamus honoribus? ut honoretur, inquiunt, & conceptus, qui honorandum præivit partum; quoniam ſi ille non præceſſiſſet, nec iſte eſſet, qui honoratur. Quid ſi alius propter eamdem cauſam etiam utrique Parenti ejus feſtos honores aſſerat deferendos?* Quod profecto non ſcripſiſſet, ſi ejus ætate in Occidentali Eccleſia celebrata fuiſſet Feſtivitas, aut recitatum Officium. Semper enim Occidentalis Eccleſia, ut ſuo loco dicemus, reſtitit augendo aut dilatando cultui Sanctorum veteris Teſtamenti. Romani vero Pontifices fortaſſe paſſi ſunt cultum S. Joachim & S. Annæ augeri, quod uterque poſt Nativitatem Chriſti Domini obierit, ac propterea ad novum Teſtamentum pertinere videatur.

Eorum cultus ab Hæreticis exagitatus. Quidam Critici eorum putant incerta nomina.

18 Utriuſque Sanctitatem & cultum deterere ſunt conati Centuriatores aliique hæretici, quod de iis ſacer textus omnino ſileat. Eorum fregit audaciam Venerabilis Petrus Caniſius lib. 1. cap. 4. de Maria Deipara Virgine. Alii vero Catholici quidem Scriptores, ſed fortaſſe Criticæ indulgentes intemperantius, cultum quidem probant, qui ab Eccleſia Sanctis B. Mariæ parentibus tribuitur, ſed ut certam eorum Sanctitatem, ita nomen incertum exiſtimant, præſertim quod *Anna* idem ſit atque *Gratia*, & *Joachim Præparatio Domini*; quæ quidem optime ajunt Sanctis Mariæ Parentibus probe convenire, nihil tamen ad eorum nomina attinere. Ita diſputant Tillemontius Nota 3. ad vitam B. Virg. Bailletus in vita SS. Joachim & Annæ, & noviſſime Serry Exercit. 13.

Incerta etiam apud S. Petrū Damiani. Verum ea nomina a vetuſtis temporibus Eccleſia Orientalis & Occidentalis agnoſcit.

19 Scribit B. Petrus Damiani circa 11. ſeculum ſerm. 3. *De Nativitate*, inanem ab eo operam ſumi, qui Parentum B. Virginis quærat nomina, de quibus nulla mentio fit in Evangelio. *Nonnulli cum plus ſapere, quam oportet ſapere, geſtiunt, quis Pater, vel quæ Mater B. Mariæ fuerit, ſtudio ſuperfluæ curioſitatis inquirunt. Sed aliquis lector nimis inutiliter quærit, quod Evangeliſta narrare ſuperfluum duxit. Si enim huic notitiæ utilitatem eſſe cognoſceret, nequaquam nobilis hiſtoricus rem neceſſariam ſilentio præteriret.* Verum cum in Orientali & Occidentali Eccleſia a tot uſque ſeculis opinio ſit, Patrem B. Virginis Joachim, Ma-

Matrem Annam esse appellatos, haud æquum est huic adversari opinioni; cum præsertim nihil adversus eam afferatur, quod firmis rationibus non amoverimus, quas vide apud Card. Gottum de verit. Relig. Christ. part. 1. tom. 4. cap. 3. §. 1. num. 5.

CAPUT X.

De Festo Nominis Mariæ Dominica infra Octavam Nativitatis.

1 DOminica infra Octavam Nativitatis B. Virginis, nisi quid impediat, celebratur cum Officio Festivitas Nominis Mariæ. Etsi non satis exploratum habemus, annunciatum ne sit ab Angelo Mariæ nomen, ac imponi jussum a Deo, ut nomen Jesu, aut Joannis ejus Præcursoris; magna tamen erga illud fuit in Ecclesia veneratio, ut aliquando fœminis vel regio sanguine prognatis illud minime licuerit indere; quasi de dignitate sancti nominis multum detraheretur, si fœminis etiam Reginis imponeretur. *Quanta apud Christianos erga Mariæ nomen veneratio*

2 Cum non satis exploratum esse diximus, peculiari ne Dei jussu id nomen sit impositum, quod nullum de hac re vestigium extet in Evangelio; nihil tamen de pia quorumdam volumus diminutum esse sententia, qui ex Angelica revelatione id nomen inditum esse, affirmant. Scribit enim S. Antoninus part. 4. tit. 15. cap. 14. *Die qua nata est* (B. Virgo) *impositum est ei nomen Maria a Parentibus secundum Angelicam revelationem*, Et confirmat Christophorus de Castro in Histor. B. Virg. cap. 2. num. 10. *Divinitus revelatum fuit Parentibus Nomen Mariæ.* *Quidam putant, Deiparæ Dei monitu Mariæ nomen inditum.*

3 Diximus, non licuisse fœminis, vel ipsis quæ regio sanguine essent prognatæ Mariæ nomen imponere. Alphonsus enim VI. Castellæ Rex, cum in eo esset, ut uxorem ex Maurorum stirpe duceret, cui nomen in Baptismo oportebat imponi, vetuit ne Mariæ nomine, etiamsi ea vehementer id cuperet, appellaretur. In Tabulis matrimonii initi inter Mariam Aloysiam Nivernensem, & Uladislaum Poloniæ Regem scriptum est, inter conjuges convenisse, ut Maria Aloysia, sublato Mariæ nomine, Aloysia dumtaxat vocaretur. Et a quo die Casimirus I. Poloniæ Rex, uxorem ducens Mariam Russiæ Ducis filiam, voluit nomen ut illud ea relinqueret, in consuetudinem abiit in Polonia, ut nulla deinceps fœmina Maria nominaretur, in hujus præclari nominis venerationem, ut videre est apud Raynaudum in Diptychis Marianis tom. 7. punct. 2. num. 12. *Olim nulli vel regia stirpe fœminæ prognatæ licebat Mariæ nomen imponere.*

4 Qui-

Mariæ nomen mirabiliter conferre ad æternam salutem etiam ex opere operato, Theologorii fuit sententia, quam improbat Raynaudus.

4 Quidam affirmarunt Theologi, ex divina Institutione Sanctum Mariæ nomen in iis, quæ ad nostram aliorumve salutem pertinent, mirabiles parere effectus, neque solum *ex opere operantis*, ut dicitur, sed etiam *ex opere operato*, quemadmodum Exorcismos Ecclesiæ. Vide Novatum de Eminentia Deiparæ Virginis tom. 1. cap. 4. qu. 12. ubi hæc ait: *Dico secundo, pium quibusdam videri posse Divina Institutione nomen Mariæ devote prolatum non solum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato valere in iis, quæ nostram, vel aliorum salutem concernunt, sicut valent aliqua alia sacramentalia*. Quæ sententia minime probatur Theophilo Raynaudo, qui loco cit. num. 21. & 22. persuaderi cuiquam posse negat, Mariæ nomen ad nostram, vel aliorum salutem cœlestes parere effectus, etiamsi nulla sit in eo, qui Sanctum nomen invocet, ejusmodi dispositio, cujusmodi opus est in effectibus, qui producuntur *ex opere operato*.

Festivitas instituta auctoritate Apostolica in Hispania anno 1513. sublatam a Pio V. Sixtus restituit.

5 Utcumque tamen sit de diversis hisce sententiis, nobis hîc satis est innuere, sapienti consilio ab Ecclesia præcipuum Sancti nominis Mariæ cultum, quem invexit Fidelium devotio, approbatum esse. Hæc Festivitas firmata est Pontificio Diplomate anni 1513. in Civitate & Diœcesi Conchensi in Hispania. Eam a Pio V. sublatam restituit Sixtus V. Cardinalis Dezæ precibus permotus, juxta ea, quæ tradit Ciaconius in ejus vita, & loco citato testatur Raynaudus; quod etiam confirmatur literis ejusdem Cardinalis ad Joannem Puteanum Conchensem Canonicum, quas refert Hippolytus Marraccius in *Purpura Mariana*.

Innocent. XI. recitari jussit Officium in Ecclesia universali.

6 Ab Hispania in alias permeavit regiones Festivitas Nominis Mariæ, quæ celebratur die 22. Septembris, juxta eorum opinionem, qui putant, apud Judæos nonnisi quindecim ab ortu elapsis diebus infanti nomen imponi consuevisse, Nunc vero Dominica infra Octavam, ut diximus, Nativitatis Festum hoc peragitur; & secundi Nocturni Lectiones in Officio petuntur e Sermone D. Bernardi. Officium vero Nominis Mariæ ab universali Ecclesia recitari jussit Venerab. Dei Servus Innocentius XI. Decreto suo ann. 1683. edito, in ejus victoriæ memoriam, qua Beatissimæ Matris ope a Christianorum copiis profligatus Turcarum exercitus ab obsidenda Vienna destitit, quæ urbs si in Barbarorum manus venisset, plurimum Catholica Religio detrimenti cepisset. Non defuere tum temporis qui Decretum Pontificis improbarent, atque ejusmodi cultu ac Festivitate instituta, Mariæ nomen æquiparatum nomini Jesu dictitarent. Sed Battaglinus Nucerinus Episcopus tom. 4. Annalium suorum ad ann. 1684. futilem hanc diluit objectionem; & Bailletus ad diem 8. Sept. ubi

ubi de hac Festivitate verba facit, candide fatetur, minime ex ea argui posse, Mariæ nomen nomine Jesu esse præstantius, vel pari esse dignitate. Consulat Lector, si libet, quæ alibi disseruimus, cum de Festivitate nominis Jesu ageremus.

CAPUT XI.

De Festo B. Mariæ de Mercede die 24. Septembris.

Apparitio Deiparæ Sancto Petro Nolasco, & Raymundo de Pennafort hanc extulit Festivitatem.

APparuit B. Virgo Maria Petro Nolasco, & Raymundo de Pennafort, & Jacobo Aragoniæ Regi, quos monuit, Filio suo sibique gratum fore, si in sui honorem Ordo Religiosorum hominum institueretur, cujus liberandorum e Turcarum servitute Christianorum partes essent præcipuæ. Ab illis igitur Sanctis, & Aragoniæ Rege Regularis Ordo sub Invocatione B. Mariæ de Mercede Redemtionis Captivorum primordia sumsit, in quo non modo tribus illis votis, quæ constituunt Religiosæ professionis substantiam, Castitatis, Paupertatis, & Obedientiæ se Sodales obstringunt, sed quarto etiam vovent, ipsos pro liberandis captivis, si opus fuerit, infidelibus in servitutem se dedituros. Hæc omnia narrant Zumel, Vargas, Remon, Vidondus, Salmeron, Spondanus, Hieronymus Romanus, Zurita, Castillo, Illescas, & Penia. Firmissima vero hujus historiæ fundamenta non aliunde petenda sunt, quam ex Actis authenticis S. Petri Nolasco, & Epistola ad eumdem Petrum a S. Raymundo de Pennafort scripta, in qua B. Virginis apparitio exponitur, & in Bulla Canonizationis S. Raymundi de Pennafort. Et quamquam P. Echardus dubitaverit, an genuinus esset fœtus ea Epistola; tamen, cum accurato & judiciali examine sit expensa anno 1721. coram Episcopo Barchinocensi, qui judicavit, sinceram Epistolam esse, nullus jam dubitandi restat locus. Nos in hoc argumento diutius non immorabimur, qui prolixe totam hanc rem tractavimus lib. 4. de Canonizat. Sanctor. part. 2. cap. 9. num. 10. & sequen. ubi num. 13. docuimus, hanc institutam esse Festivitatem, ut B. Mariæ cultus amplificaretur, & ut pro tam singulari beneficio Deo ejusque Sanctissimæ Matri quotannis gratiæ agerentur: Officium vero primum Ordini de Mercede concessum, deinde ad omnia Hispaniæ Regna, ac postea ad Gallias fuisse propagatum; denique Innocentium XII. ab universali Ecclesia recitari jussisse, ac Festivitati 23. Septembris diem constituisse.

CAPUT XII.

De Festo Rosarii Beatissimæ Virginis prima Dominica Octobris.

Quid intelligatur Rosarii nomine. Eaque precandi formula ab hæreticis vexata

1 SAnctissimi Rosarii B.Mariæ Solemnitas prima Octobris Dominica celebratur. Quid autem Rosarium sit, ipsæ docent Lectiones secundi Nocturni, quæ leguntur in Officio, quod ex præcepto in omnibus Mundi Ecclesiis recitatur. *Est autem Rosarium certa precandi formula, qua quindecim Angelicarum Salutationum Decades Oratione Dominica interjecta distinguimus, & ad eadem singula totidem nostræ Reparationis Mysteria pia meditatione recolimus.* Ejusmodi orandi modus, quo Salutationes Angelicæ recitantur, interjecta singulis illarum decadibus unica tantum Oratione Dominicali, heterodoxorum nonnemini parum probatus est, quasi Deiparæ plus patrocinio, quam Dei auxilio confidamus. Sed Valentia in Opere de rebus Fidei, ejus ætate, controversis lib. 2. Apologetici adversus Gentes cap. 6. pag. 715. pium hunc orandi modum vindicavit: ait enim, nos debita animi demissione ad divinæ Majestatis Thronum volentes accedere, a gloriosa Deipara ingeminatis precibus flagitare, ut ad Deum nobis aditum muniat, ac pro nobis ante intercedat, quam ipsum misericordiarum Patrem invocemus.

Qui de Rosario scripserint?

2 De Rosario scripsere Malvenda in Annalibus Ordinis Prædicatorum, Justinus Miecoviensis super Litaniis B. Virginis, Jacobus Percinus in monumentis Conventus Tholosani, Jacobus Lafon in Præfatione Apolog. Spondanus, & Bzovius ad annum Chr. 1213. Thomas Vincentius Monelia Ordin. Prædic. in Dissertatione de Origine sacrarum precum Rosarii Romæ anno 1725. edita, & Continuatores Bollandiani in Vita S. Dominici. Nos quoque Promotoris Fidei munere fungentes, cum in sacra Rituum Congregatione ageretur de inserendis in Officium Rosarii secundis lectionibus propriis, investigare conati sumus Rosarii Auctorem, scriptumque edidimus, de quo meminit modo allatus Monelia in Præfatione Dissertationis suæ: *Consulat, plura de Rosario qui nosse voluerit, Malvendam &c. aliosque sexcentos, maxime Prosperum Lambertinum Archiepiscopum Theodosiensem de sacro hoc ritu optime meritum.* De Rosario itidem loquuti sumus tom. 4. de Canonizat. Sanctor. par. 2. cap. 10. num. 11. & sequen.

S. Dominico a Romanis Pontificibus tribuitur.

3 In pluribus Romanorum Pontificum Constitutionibus Rosarium S. Dominico tanquam auctori tribuitur. *Ex quo ergo*

tem-

tempore pius hic orandi modus mirabiliter per S. Dominicum promulgari augerique cœpit, quem ejusdem institutorem auctoremque fuisse Summi Pontifices Apostolicis litteris passim affirmarunt: Sunt autem hi, Leo X. S. Pius V. Gregorius XIII. Sixtus V. Alexander VII. Innocentius XI. & Clemens XI. ut videre licet in citato loco de Canonizat. Sanctor. num. 13. & in cap. 1. Dissertationis P. Moneliæ.

4 Id autem quibusdam haud ita facile persuaderi potest; quibus magnus hæret ille scrupulus, nullum S. Dominico coævum esse Scriptorem, qui tradat, eum fuisse Rosarii Institutorem; multosque contra esse viros graves, qui non putant S. Dominicum ejusmodi precandi Ritus auctorem: quidam enim ipsum S. Benedicto tribuunt, alii Venerabili Bedæ, alii Petro cuidam Eremitæ, alii Fratri Alano de Rupe, qui fuit Ordinis Prædicatorum.

A nonnullis S. Benedicto; a quibusdam Bedæ tribuitur.

5 Huic objectioni ex eo petitæ, quod Auctores desint coævi, qui Rosarium S. Dominico tribuant, accurate respondet Monelia cap. 6. ubi varios multiplicesque casus commemorat, puta bella, pestem, & incendia, quibus probabile est hujus rei monumenta intercidisse. Sed illud omnem videtur difficultatem amoliri, quod perpetua fuit in Ordine Prædicatorum Traditio, S. Dominicum Rosarii fuisse Auctorem. Eam vero Traditionem graves amplexi sunt Scriptores, probaruntque Romani Pontifices, nec validis destituitur conjecturis, quas mox proferemus.

S. Dominico vindicatur.

6 Mabillonius, sane vir sapiens, & doctrina clarus, negat, S. Benedicto, aut Venerabili Bedæ Rosarium acceptum ferri posse: eorum enim ætate ne in usu quidem erat Salutatio Angelica. Nam Odo Parisiensis Episcopus Decretum edidit anno 1196. in quo ad Symbolum, & Orationem Dominicam addidit Salutationem Angelicam. *Exhortentur Populum sæpe Presbyteri ad dicendam Orationem Dominicam, & Credo in Deum, & Salutationem B. Virginis.* In veteri Codice, quem edidit Romæ Venerabilis Cardinalis Thomasius anno 1680. in scrutinio Catechumenorum non nisi de Symbolo, & Oratione Dominica fit mentio pag. 54. 58. 445. & 452. quapropter Mabillonius in Præfat. ad secul. 5. Benedictinum num. 125. diffiteri non potest, Rosarium falso existimari vel S. Benedicti, vel Bedæ inventum; quod ostendit etiam Natalis Alexander, & Gravesonus, quos adduximus loc. cit. de Canonizat. Sanctor. num. 11. quibus addi potest Monelia in allata Dissertat. cap. 2. num. 6. ubi recte ostendit, nihil propterea quicquam detrahi ex B. Mariæ cultu, de quo a Christianæ Religions usque primordiis certissima suppetunt argu-

Negat Mabillonius tribuendum esse vel S. Benedicto, vel Bedæ.

 men-

menta, quique post damnatum Nestorium seculo V. & Iconomachos seculo 8. auctus est in dies magis, plurimis in ejus honorem Templis excitatis, hymnis, & precationibus in Ecclesiam invectis, frequentique ejus invocatione introducta.

Opinio quædam expenditur a Mabillonio de instituto a Petro Eremita Rosario.

7 Idem Mabillonius in cit. Præfat. seculi 5. num. 127. opinionem eorum expendit, qui Petro Eremitæ Rosarium tribuunt; & præterquam quod de eo homine ait non liquere, quis qualisve fuerit, eum quibusdam affirmantibus Monachum fuisse Benedictinum, aliis Eremitam illum fuisse, qui Urbano II. Pontifice tantum studii & operæ contulit ad bellum sacrum suscipiendum, ut videre licet apud Theoph. Raynaud. tom. 7. de Diptychis Marian. pag. 231. monet, hanc opinionem a Polydoro Virgilio excitatam esse lib. 5. de Inventoribus rerum cap. 9. ac in eo Virgilium errore deceptum: Erimannum quidem seculo 12. in suo libro *de Restauratione Monasterii S. Martini Tornacensis* edito a Dacherio Spicileg. tom. 12. pag. 414. & 415. visionem Eremitæ cujusdam tradere, qui sibi videre visus est Theodoricum in judicium ante Deum trahi, quod in bello gesto cum Balduino Comite Monachos aliquos igne necasset; pro eo B. Virginem intercessisse, precibus uxoris ejus Adæ commotam, quæ quotidie sexaginta Salutationes Angelicas recitaverat, ac ex eo tempore hunc precandi ritum apud Fideles percrebuisse: negat tamen Mabillonius, potuisse Polydorum inde affirmare, hunc Eremitam fuisse Petrum illum, quem supra memoravimus, ac sexagenas illas Salutationes Angelicas idem esse ac Rosarium. Quod vero attinet ad B. Alanum de Rupe, illum quidem Rosarii auctorem vel ex eo constat non fuisse, quod in Opere suo cap. 8. Rosarii antiquitatem inculcat; ut propterea nonnisi ejus instaurator ac promotor videatur, quod observat etiam Trithemius de Scriptoribus Ecclesiast. Verbo *Alanus*, & Sixtus Senensis in Biblioth. Sancta itidem verbo *Alanus*, & Nos quoque advertimus lib. 4. de Canonizat. par. 2. cap. 10. num. 11.

Mos recensendi ad globulos Salutationes Angelicas S. Dominico vetustior, ut etiam earum iteratio. Sed certus numerus, & interea contemplatio Mysteriorum Christi est Rosarium S. Dominico tribuendum.

8 Plura in Rosario considerari possunt. Primum est pia consuetudo recensendi ad globulos Salutationes Angelicas, ut earum ratio constet, quæ S. Dominico antiquior est: testatur enim Sozomenus in Hist. Ecclesiast. & Palladius in Historia Lausiaca, veteres Eremitas ad eumdem modum precum suarum rationem supputasse, quod ipsi nos etiam observavimus cit. cap. 10. num. 11. Facit in rem nostram Canon decimus Concilii Celichytensis in Anglia anno 816. habiti, in quo circa Episcoporum exequias statutum est, *ut singuli servorum Dei diem jejunent, & triginta diebus Canonicis horis expleto Synaxeos, & septem Beltidum Pater*

ter noster pro eo cantetur; ut videre est in Collect. Labb. tom. 7. pag. 1489. *Beltis* a Saxonica voce *Belt* derivatur, & cingulum significat, aut quid simile, supputandis precibus adhibitum, ut observat Henricus Spelmannus apud du-Cangium in *Glossario mediæ, & infimæ Latinitatis* in verbo *Beltis*. Considerari præterea potest in Rosario earumdem precum iteratio; atque hæc itidem est S. Dominici ætate antiquior, quod colligitur ex iis, quæ de Ada Theodorici uxore attulimus, & ex Cæsario Monacho Cisterciensi, qui 12. seculo narrat inventum ritum quinquagenas recitandi Salutationes Angelicas, ut videre est Dist. 7. cap. 48. cum quo consentiunt alia monumenta, quæ profert Monelia cap. 2. num. 3. & sequen. Hæc omnia profecto Rosarii fuerunt quodammodo rudimenta. Verum cum Rosarium constet certo quodam Orationum Dominicalium & Salutationum Angelicarum numero, quibus recitandis interea quædam Redemtionis nostræ mysteria contemplamur; atque hujus precandi ritus & formulæ nullum ante S. Dominicum extet vestigium; quis jure S. Viro honorem detrahat ejusmodi piæ inventionis, rejiciatque piam, vetustam, constantemque Traditionem Venerabilis Ordinis Prædicatorum, quam in suis Constitutionibus probarunt Romani Pontifices, & in Lectionibus Breviarii, quæ ab universali leguntur Ecclesia, relatam voluerunt? cum præsertim non desint monumenta, quibus ostenditur, & post S. Dominici obitum, nulla interjecta mora, in Ordine Prædicatorum ejusmodi precandi ritum esse propagatum. Circa dimidium seculi 14. Humbertus Delphinus, abdicato Principatu, Ordini Prædicatorum nomen dedit. In Parisiensis sui Ordinis templo corpus ejus sepultum est, ac in æneo ejus sepulchro exculpti sunt Fratres quidam Dominicani Rosarium manu gestantes. Vide Biblioth. P. Echard. tom. 1. pag. 352. & tom. 2. pag. 271. ubi monumenta simul congesta reperies, quæ in hanc rem mirifice faciunt. In Placentinæ Ecclesiæ historia tom. 2. in Regestum Privilegiorum num. 108. pag. 406. Petrus Campus inseruit Constitutionem Alexandri IV. ann. 1294. ideoque quatuor & triginta annis post S. Dominici obitum promulgatam, in qua Indulgentiam concedit Confraternitati Sanctissimi Rosarii in Ecclesia Fratrum Prædicatorum Placentina. Quæ omnia Traditione validius confirmant, ut Bailletus, vir alioqui intemperantioris ingenii, iniquum esse fateatur, gloriam ejusmodi S. Dominico detrahere, ad diem 15. Augusti §. 6. n. 33.

Vita S. Dominici Gallice nuper edita Rosarium tri-

9 Hæc omnia jam diximus in Opere de Canonizat. Sanctor. aliique extulerunt, qui de Rosario scripsere, præsertim P. Monelia in citata Dissertatione, quibus modo Spinelli auctoritatem addi-

buit S. Dominico ex spuriis documentis.

addimus Tract. de Maria Deipara cap. 39. num. 5. *Cæterum quidquid sit de Institutione iterandi Salutationem Angelicam per globos, certe peculiaris hæc orandi formula, quam Rosarium, sive Psalterium appellant, certo ac constituto numero, quo Oratio Dominica quindecies, & Salutatio Angelica instar Davidici Psalterii centies & quinquagies repetitur, a S. Dominico inclyto Ordinis Prædicatorum Patriarcha contra Albigenses hæreticos instituta est, atque in tres Salutationum Angelicarum quinquagenas tributa, in qua ad excitandam erga Christum ejusque Genitricem pietatem quindecim sacra eorumdem mysteria meditanda proponuntur.* Nuperrime S. Dominici vitam Gallice scripsit multa cum laude Tauronius Ordinis Prædicatorum Parisiensibus typis anno 1739. editam, in cujus capite 14. agitur de Institutione Rosarii. Prodierat Ferrariæ ann. 1735. liber, quo veteres quædam continentur historiæ cujusdem Galvani Bragiæ Bononiensis, qui anno 1347. & cujusdem Augustini Anelli, qui anno 1430. scripserunt; & quod magni refert, cujusdam Luminosi de Aposa, qui fuit S. Dominici coævus. Quibus historiis proditum est, primum S. Dominicum Rosarium instituisse, eamque orandi formulam Bononiæ pro concione commendasse. Has historias cum eruditus Gallus legerit, magno triumphat gaudio. Verum, si auctores illi cujusmodi sint novisset, ut ipsi novimus; nec clam illi fuisset, quosdam non ex Dominicana, sed ex alia sacra Familia suppositistios illos auctores effinxisse, frusta adhuc monitos & provocatos, ut efferrent, profecto cæteris argumentis contentus, quæ & ipse affert, & cum iis consentiunt, quæ nos attulimus, ejusmodi apocryphis monumentis abstinuisset.

De origine & progressu hujus Festivitatis.

10 De Sodalitatibus sub invocatione B. Mariæ Virginis Rosarii institutis, & de Indulgentiis ac spiritualibus gratiis, quas devote Rosarium recitantibus concessere Romani Pontifices, non est hujus nostri instituti sermonem habere. Ratio instituti nostri postulat, ut de origine & progressu Festivitatis Rosarii agamus, quæ in tota Ecclesia prima Octobris Dominica cum Officio & Missa propriis celebratur.

Victoria Navalis Christianorũ ad Naupactum.

11 Septima Octobris die anni 1571. quæ fuit prima Dominica mensis, commissum est navale prælium ad Naupactum S. Pio V. Pontifice, qui eodem momento, quo Christianorum classis Turcarum classem prope deleverat, de nostrorum victoria divinitus monitus est; quod constat ex Processu ejus Beatificationis, & ipsi tradidimus in Compendio a nobis scripto ejus vitæ, virtutum, atque miraculorum, quod in calce Primi Tomi edidimus de Canonizatione Sanctorum.

12 S. Pius

12 S. Pius V. jussit, quotannis S. Mariæ de Victoria commemorationem fieri, ut habetur in Martyrologio ad hunc diem: *Eodem die commemoratio S. Mariæ de Victoria, quam Pius V. Pontifex Maximus ob insignem victoriam a Christianis bello navali ejusdem Dei Genitricis auxilio hac ipsa die de Turcis reportatam quotannis fieri instituit.* Baronius autem in Notis hæc de ea victoria scribit: *Fidelium classis Sanctissimi Domini Nostri Pii V. Papæ, ac Catholici Hispaniarum Regis Philippi, nec non inclytæ Venetorum Reipublicæ fœdere coacta gloriosam, ac cunctis seculis memorabilem de Turcis Christiani nominis infensissimis hostibus ad Echinadas insulas, captis hostium triremibus centum & octoginta, cæteris dissipatis, victoriam reportavit.*

S. Pius ob eam Victoriam jussit fieri commemorationem S. Mariæ de Victoria.

13 Verum Summus Pontifex Gregorius XIII., quod maxime memorabilis victoria parta nobis esset prima Octobris Dominica, cum piæ Sanctissimi Rosarii Sodalitates ex more institutoque suo processione incedentes Deum devote precarentur, ita ut pie existimari potuerit ejusmodi preces, intercedente B. Virgine Maria ad eam victoriam plurimum contulisse; idcirco, ejus rei ut perpetua extaret memoria, utque Deo, ejusque Sanctissimæ Matri gratiæ, ut equum est, agerentur, jussit deinceps solemnem prima Octobris Dominica Festivitatem peragi sub nomine Rosarii, & æque ac cæteræ Solemnitates celebrari, Officiumque B. Virginis novis Lectionibus auctum sub ritu duplici majori recitari, in iis tamen dumtaxat templis, in quibus vel Capella aliqua, vel Altare esset erectum sub invocatione B. Virginis Rosarii.

Gregor. XIII primam Octobris Dominicam constituit celebrandæ festivitati Rosarii cum Officio sub ritu duplici majori in templis, in quibus esset Altare sub invocatione Rosarii.

14 Datæ fuerunt Apostolicæ literæ Calend. Aprilis 1573. quæ extant in Bullario Romano. Clemens X. Mariannæ Hispaniarum Reginæ precibus permotus concessit, ut solemne Rosarii Festum per omnia Hispaniarum Regna, aliasque regiones Catholico Regi subjectas celebraretur, & Officium, & Missa recitaretur ab iis, qui Horas Canonicas recitare tenentur, etiamsi nullum Sacellum, seu Capella, aut Altare esset sub invocatione B. Virginis Rosarii, ut colligitur ex ejus literis Apostolicis in forma Brevis sub die 26. Septembris 1671. idque Indultum S. Rituum Congregatio succedentibus annis ad varias regiones, Civitates, & Diœceses in Italia & extra Italiam protulit.

Clemens X Officium recitari jussit per totam Hispaniam.

15 Sub Innocentio XII. Leopoldi Imperatoris nomine delatæ sunt preces S. Rituum Congregationi, ut ad universalem Ecclesiam Officium & Missa Rosarii propagaretur; sed rescriptum, quo piis Augusti Principis postulationibus satisfactum erat, Pontificis morte interceptum, antequam ad eum referretur, aut approbaretur, executione caruit.

Ab Innoc. XII postulavit Leopoldus Imperator, ut Officium recitaretur in universa Ecclesia.

16 Qui

Id a Clemente XI. cur tandem impetratum.

16 Qui Innocentio XII. succeſſit Clemens XI. approbando Reſcripto, diu multumque ſuperſedit: ſed die Dedicationis S. Mariæ ad Nives, cum Caroli VI. Imperatoris exercitus anno 1716. magnas Turcarum copias ad Temiſvariam in Pannonia profligaſſet, quo tempore Confratres Sodalitatis Roſarii ſolemnem Romæ proceſſionem peragebant, Deumque obſecrabant, ut, B. Virgine intercedente, Chriſtiani nominis hoſtis frangeret impetus; cumque diebus, qui Proceſſionem illam ſunt conſequuti, juſſu ejus Pontificis Roſarii continuata eſſet devotio, & Octava Aſſumtionis Corcyra Turcarum obſidione liberata eſſet; propterea decretum illud 3. Octobris die anno 1716. Pontifex approbavit, mandavitque, ut in tota univerſali Eccleſia recitaretur Officium ſub ritu duplici majori, & Miſſa propria celebraretur.

Novæ lectiones & propriæ a Bened. XIII. editæ.

17 Quod Decretum typis editum eſt in Bullario Clem. XI. pag. 574. Secundæ lectiones tum legebantur ex Sermone S. Auguſtini ad Roſarii ſolemnitatem accommodato; neque tamen in iis de Roſarii inſtitutione ulla mentio. Quamobrem Benedicto XIII. Pontifice re mature diſcuſſa in S. Rituum Congregatione, in qua nos, qui tum temporis Promotoris Fidei munere fungebamur, noſtro non defuimus officio, novæ lectiones ſecundi Nocturni editæ ſunt, quibus docemur de inſtitutione Roſarii, de ejus Feſtivitate, de Officio ab univerſali Eccleſia recitando; atque eæ ſunt, quas in Eccleſia univerſa legere jubentur, quotquot tenentur Horas Canonicas recitare.

CAPUT XIII.

De Patrocinio Beatiſſimæ Virginis in tertia Dominica Novembris.

Officium Patrocinii B. V. & Feſtivitatem Benedict. XIII. injunxit Provinciis ditionis Eccleſiaſticæ. Cui principio nitatur hujus Feſti inſtitutio.

1 Tertia Novembris Dominica Beatiſſimæ Virginis Patrocinium celebratur. Officium hujus Feſti jam conceſſum antea fuerat pro omnibus Provinciis Hiſpaniarum Regi ſubjectis, quod colligitur ex S. Rituum Congregationis Decreto die 6. Maji 1679. Id etiam aliis regionibus fuerat indultum. Benedictus autem XIII. omnibus Eccleſiaſticæ ditionis Provinciis injunxit. Porro hæc Feſtivitas hoc Catholicorum principio nititur, Beatam ſcilicet Virginem in Cœlis pro nobis orare & intercedere; quæ quidem interceſſio nullam Jeſu Chriſto facit injuriam; etſi enim ille magnus eſt inter Deum mediator & homines, tamen cum B. Virgo pro nobis orat, ejus nomine poſtulat, nec niſi per ipſum quic-

quicquam impetrat; atque Mariæ intercessio vim habet maximam, validioremque, quam sit omnium Sanctorum. Rem hanc Theologice tractat Suarez in 3. par. D.Thomæ tom. 2. quæst. 37. art. 4. disp. 23. sect. 3. ubi hæc leguntur in fine notatu dignissima: *Quin potius si vera sunt, quæ de charitate & gratia Beatæ Virginis in superioribus docuimus, existimo a Beata Virgine in hac potestate & efficacia non solum Sanctos singulos, sed omnem etiam cœlestem Curiam superari. Itaque si cogitatione fingamus, B. Virginem aliquid postulare, totamque Curiam cœlestem illi resistere (sicut apud Danielem unus Angelus alteri resistebat) potentior esset majorisque efficaciæ & valoris apud Deum Virginis, quam reliquorum Sanctorum omnium oratio. Et ita quidem sentiunt Sancti Patres paulo ante citati; estque dignitati matris maxime consentaneum, & perfectissimæ gratiæ charitatis B. Virginis quodammodo debitum; & ideo Ecclesia & frequentius, & altiori quodam modo orat ad Virginem, quam ad reliquos Sanctos.* Idem Theologus sequenti sectione 3. probat, B.Mariam esse mediatricem apud Mediatorem, per quam tamquam per collum a capite omnia in corpus defluunt: ex quo infert, nos apud Sanctum non uti alterius Sancti intercessione; Sancti enim omnes ejusdem sunt ordinis; sed alios tamen Sanctos adhibere intercessores apud B. Virginem, tanquam Reginam & Dominam, Salutationem Angelicam ipsis recitantes, ut eam pro nobis B. Virgini repræsentent; præterea ad hujus vel illius Sancti peculiarem intercessionem nos confugere pro obtinendo hoc vel illo beneficio; Beatæ Virginis tamen pro rebus omnibus sine ullo discrimine opem implorare. D.Thomas in cap. 8. Epist. ad Romanos lect. 5. docet, Deiparam uberiori gratia fuisse præditam, quam quæ cæteris Sanctis obtigerit. *Unicuique (Deus) dat gratiam proportionatam ei, ad quod eligitur. Sicut homini Christo data est excellentissima gratia; quia ad hoc est electus, ut ejus natura in unitatem personæ divinæ assumeretur, & post eum habuit maximam plenitudinem gratiæ B. Maria, quæ ad hoc est electa, ut esset Mater Christi.* Idem S. Doctor 3. par. quæst. 25. art, 5. docet, Deiparam non solum eo quo cæteri Sancti, sed præstantiori quodam cultu colendam, qui dicitur Hyperduliæ, quo neque Sanctos omnes Sanctitate superavit, nec quisquam Deipara humilitate fuit Deo subjectior, nec amore conjunctior, nec cultui divino obsequentior.

2 Si quis Patrum auctoritates cognoscere cupiat de potentissima B. Mariæ intercessione, adeat Suarez locis citatis, & Spinellum tract. de Maria Deipara cap. 30. Si cui vero cupido sit cogno- *Quæ vis & potestas intercessionis B. Mariæ. S. Petri*

Damiani locus a calumniis hæreticorum vindicatus.

cognoscendi etiam apologias, quas nostri Controversiarum Theologicarum Scriptores ediderunt de Laudibus, quæ a nobis in B. Virginem conferuntur adversus Hæreticorum sophismata, evolvat Valentiam Tract. de rebus Fidei hoc tempore controversis lib.5. de Idololatria cap.14.& Card. Gotti de vera Christi Ecclesia tom.1. cap. 9. §.8. num.79. & sequen. & tom. 2. par.2. art.14. §. 5. num. 32. & sequen. Locus est ab hæreticis acerrime vexatus apud S. Petrum Damiani serm.1. de Nativitate S. Mariæ. *Fecit tibi magna qui potens est; & data est tibi omnis potestas in Cælo & in Terra, & nihil tibi impossibile, cui possibile est desperatos in spem beatitudinis relevare. Quomodo enim illa potestas potentiæ tuæ poterit obviare, quæ de carne tua carnis suscepit originem? Accedis enim ad illud aureum reconciliationis Altare non solum rogans, sed etiam imperans, Domina, non ancilla.* Quæ postrema verba calumniis impetunt hæretici, quasi significent B.Virginem imperare Filio suo, ut ea faciat, quæ postulamus. Sed nemo Christianus est, qui ad hunc modum oret; quamquam si quis intercessionem Mariæ velit magnificare, nihil vetat quin in verbis paullulum excedat modum. Nam etiam Josue cap.10. legitur per exaggerationem scriptum, *obediente Deo voci hominis.* Vide Petrum Canisium de Maria Deipara lib. 5. cap.10. Joannes Episcopus Castoriensis in Tract. de Sanctorum & præcipue Beatissimæ Virginis Mariæ cultu Tract. 3. §. 65. quam supra exposuimus verborum S. Petri Damiani: *Accedis enim ad illud aureum humanæ reconciliationis Altare*, de humana natura Filii intelligenda sint: illa autem: *Non solum rogans, sed etiam imperans, Domina, non ancilla*, non ita sint accipienda, quasi dicat, Mariam Filio dominari aut imperare; sed cæteris imperare creaturis. Calvinus Catholicis exprobrat, quod a Deipara petamus. ut jubeat, Filium nobis dare, quæ postulemus: *Roga Patrem, jube Natum.* Quam calumniam repellit Bellarminus tom.2. Controver. lib. 1. de Sanctor. Beatit. cap.16. *At quis* (inquit) *nostrum hoc dicit? Cur non probat* (Calvinus) *nullo exemplo?* Sed Rivetus auctor heterodoxus, cum Cornelio de Snechis, Jacobo de Voragine, Pelbarto, Costero, & Quirino de Salazar probari eam precandi formulam reperisset, ita Bellarmino insultare ausus est: *An potuit jure Bellarminus exclamare:* At quis nostrum hoc dicit? *En, Bellarmine, præter alios duo ex sodalitio tuo non ignobiles.* Verum Bellarmini causam defendendam suscepit idem Castoriensis Episcopus eod. Tract. 3. §.63. & 66. Vera enim Bellarminum dixisse contendit; nam & illorum auctorum quidam adeo obscuri sunt nominis, *ut quod ab illis*

illis solummodo scriptum, a nullis scriptum dici possit, & merito ignoraverit Bellarminus legendis celebriorum Auctorum scriptis occupatus; & ex iisdem nonnulli, præsertim Costerus, & Salazar, scripserunt post Bellarminum. *Quia cum hoc scriberet Bellarminus, necdum scripserat Quirinus de Salazar, & forte necdum scripserat Costerus, quod illum Rivetus dicit scripsisse.*

Modus rite precandi B. Mariam.

3 Quo autem modo rite recteque B. Virginem deprecemur, & ad ejus confugiamus Patrocinium, vetus Ecclesiæ docet Oratio, ex D. Augustino sumta: *Sancta Maria succurre miseris, juva pusillanimes, refove flebiles, ora pro populo, interveni pro Clero, intercede pro devoto fœmineo sexu: sentiant omnes tuum juvamen quicumque celebrant tuam sanctam commemorationem*; ea etiam oratio secreta in Missa de Vigilia Assumtionis: *Munera nostra, Domine, apud tuam clementiam Dei Genitricis commendet Oratio, quam idcirco de præsenti seculo transtulisti, ut pro peccatis nostris apud te fiducialiter intercedat*; & celebre Canticum *Salve Regina*, ubi dicitur: *Eja ergo, advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte; & Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende*; Quæ Oratio a quibusdam Petro Archiepiscopo Compostellano, qui seculo vixit 10. tribuitur, juxta ea quæ leguntur apud Mabillonium tom.4. Annal. Benedict. ad ann. 986. pag.38. *Petrus Episcopus Compostellanus cognomento de Moson, qui ante Episcopatum Monasterii S. Petri ante Altaria in eadem Urbe Abbas extiterat. Hic piam Antiphonam de B. Virgine, nempe Salve Regina, composuisse dicitur*; quod etiam antea tradiderat Durandus in Rationali lib.4.cap.22. Alii auctorem hujus Antiphonæ putant esse B. Hermannum Contractum Monachum Benedictinum, qui seculo undecimo, etsi litterarum expers, intercedente B. Virgine, tam floruit doctrina, ut ætate sua sibi parem habuerit neminem. Igitur Canticum *Salve Regina* cum composuisset, & jam in Ecclesiis caneretur, forte S. Bernardus tum temporis Apostolicus in Germania Legatus a Spirensibus Clericis illud audivit, atque ea statim verba addidit: *O clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria*; ut habetur in Chronico Spirensi Guillelmi Einsengeri lib.12. ad annum 1147. & quemadmodum observavit Card. Bona de Divina Psalmodia cap. 16. §. 20. in fine, Theophilus Raynaudus tom. 7. in Diptychis Marianis pag. 231. Pagius tom.3. de vitis Romanorum Pontificum, in vita Gregorii IX. §. 44. Macrius Vocabul. Ecclesiast. verbo *Salve Regina*, Venerabilis Petrus Canisius lib. 5. cap.13. de Maria Deipara Virg. ubi insuper magna eruditionis copia ab hæreticorum maledictis illud Canticum vindicat.

CAPUT XIV.

De Festo Præsentationis Beatæ Virginis die 21. Novembris.

Festivitas hæc est Præsentationis B. Mariæ in Templo; non Christi Jesu.

1 Vigesima prima die Novembris celebratur Festivitas Præsentationis B. Virginis, qua mysterium recolimus non quidem illud, cum B. Mater suum Filium præsentávit in Templo, sed cum ipsa a suis Parentibus præsentata est; quamquam in vetustis quibusdam Ecclesiasticis monumentis ea appellatur Solemnitas Præsentationis, in qua B. Virgo Filium suum præsentavit in Templo, & tradidit Simeoni, ut videre est apud Baronium in Not. ad Martyrologium die 21. Novembris.

De Præsentatione B. Mariæ quid vulgo traditum sit.

2 Si quæ vulgo sunt scripta, huc fere libeat, B. Virgo triennis præsentata fuit in Templo, ubi vitam egit usque ad ætatem nubendo idoneam, quo tempore Angelorum opera cibo recreata est. Vide Canisium de Deipara Virgine lib. 1. cap. 12. Spinellum in Tractatu de Deipara cap. 8. Suarez in 3. part. D. Thomæ tom. 2. disp. 7. quæst. 29. idque etiam refert Catechismus Burgensis in Festis diei 21. Novembris pag. 718. Edit. Parisien. ann. 1703.

Evodii fragmentum dubiæ fidei. Cæteri Scriptores, qui admirabilia illa tradunt de Præsentatione, non ita vetusti. Triennem præsentatam in Templo habet vetus Collecta Missæ; quod expunctum a Sixto V.

3 De B. Virginis Præsentatione locus est Evodii Antiocheni Episcopi, qui Apostolis suppar fuit, apud Nicephorum Histor. lib. 2. cap. 3. *Trimula cum esset in Templum præsentata, ibi in Sanctis Sanctorum traduxit annos undecim. Deinde vero Sacerdotum manibus Joseph ad custodiam est tradita: apud quem cum menses peregisset quatuor, ab Angelo lætum illud accepit nuntium. Peperit autem hujus mundi lucem, annum agens quintumdecimum, vigesima quinta die mensis Decembris.* Cui subscribunt S. Gregorius Nissenus, Joannes Damascenus, Germanus Constantinopolitanus Episcopus, Andreas Cretensis, & Georgius Nicomediensis Episcopus, quos refert Baronius in Apparatu ad Annal. num. 47. & 48. Verum cum illud Evodii fragmentum hodie ab Eruditis Viris tanquam apocryphum, & a quibusdam Græcis adjectum explodatur, & nec ita sint vetusti Scriptores, quos memoravimus, quidam propterea libere negant fidem esse adjungendam rei, de qua veteres Patres & Ecclesiasticæ Historiæ Scriptores nihil omnino tradiderint, ut animadvertit Natalis Alexander Hist. Eccl. seculo 1. cap. 1. art. 3. Et multo antea observaverat Casaubonus in Prolegomenis ad Annales Baronii pagin. 99. & sequen. & post utrumque, eadem de re scripsit Joannes Andreas Schmidius Prolus. Mariana 1. Amstelod. edita anno

no 1712. in tom. 76. Miscellaneorum Bibliothecæ Cardin. Passionei: præsertim vero quod quæ in hac Festivitate quondam legebatur Oratio, *Deus, qui Sanctam tuam Genitricem Templum S. Spiritus post triennium in Templo præsentari voluisti*, eam Sixtus V. sustulerit, eamque ita legi jusserit: *Deus, qui B. Mariam semper Virginem Spiritus Sancti habitaculum hodierna die in Templo præsentari voluisti, præsta, quæsumus, ut ejus intercessione in Templo gloriæ tuæ præsentari mereamur*; ut videre licet apud Gravesonum de Myster. & annis Christi Dissertat. 1. §. 1.

4 Ut igitur ab incertis certa secernamus, negamus de Præsentatione dubitari quicquam posse. Ea vero quæ veluti ejus adjuncta a nunnullis narrantur, fatemur multas rationes suppetere quamobrem in dubium revocentur. Consulendus Gottus tom. 4. par. 1. de veritate Relig. Chr. cap. 3. §. 4. & 5. ubi postquam omnem hanc rem accurate pertractavit, concludit, nullam excitandam de Præsentatione controversiam; de tempore autem, quo in Templum adducta sit, quomodo ibi educata, cui præsentata fuerit, de his omnibus nihil nos habere exploratum. *Quare cum ex his nihil inveniam ab Ecclesia Latina adoptatum, hanc* (Præsentationem) *ut certam teneo; de aliis nec adfirmo, nec nego*. Et Gravesonus in prævia declaratione ad Tractatum de Myster. & ann. Chr. *Quo circa constanter sustineo, B. Virginem fuisse præsentatam in Templo, sed quoto ætatis suæ anno fuerit præsentata pronunciare non audeo, quia ut candide fatear, nihil super hac re ex sacris litteris, ex Traditione, ex antiquis probatæ fidei monumentis compertum & exploratum habeo*. Quæ de ætate B. Mariæ, cum præsentata fuit in Templo, quæque, dum ibi educaretur, sane admiranda contigisse Scriptores prodiderunt, ea omnia suscepit defendenda Maggiolus lib. 1. cap. 8. & 9. Sed optimo sane cosilio Præsentationem tantummodo tuetur, reliqua vero non item Franciscus Hieronymus Saxius de Laudibus Mariæ part. 1. pag. 52.

Præsentatam esse non dubitandum. Cætera quæ traduntur de ea re, omnino incerta.

5 Nuperrime sub Clemente XII. Doctus quidam ex Ordine Prædicatorum vir Dignitate conspicuus eruditam edidit Dissertationem de quæstione immaculatæ Conceptionis B. Virginis, an scilicet liceret eam tamquam articulum Fidei definire. In ea Dissertatione Auctor Mysterium attingit Præsentationis B. Virginis, & si quidem præceptum & consuetudo legis præsentandi in Templo masculos primogenitos, etiam fœminas primogenitas esset complexa, ait hoc fulciri potuisse fundamento hanc Festivitatem, quæ rectius tamen diceretur Festivitas *Purificationis S. Annæ*

Jussi sunt Judæi masculos, non fœminas præsentare in Templo. Beata Virgo non ulla jubente lege præsentata fuit.

næ Matris B. Virginis Deiparæ; eadem plane ratione, qua præsentatio Jesu Christi ad Templum *Purificatio B. Virginis* appellatur: quoniam vero lex, quæ primogenitos jubebat offerri ad masculos tantum pertinebat, illud inde arguit auctor, cum Beata Virgo præsentata fuerit, non ex ulla lege, qua Parentes ejus tenerentur, sed ultronea quadam devotione, ut sancte educaretur in Templo, idcirco hanc dicendam esse Festivitatem *Præsentationis B. Virginis*, licet Præsentationis circumstantiæ sint prorsus incertæ.

B. Maria præsentata in Templo, ut sancte ibi educaretur. Exempla similia in veteri Testamento.

6 Suarez loco citato ait, nulla quidem lege fœminas offerri debuisse, nihilominus licuisse eas offerri. *Quamquam vero lex de offerendis primogenitis ad offerendas filias non obligaret, poterant tamen parentes voluntarie eas offerre, ac divino muneri consecrare.* Bailletus in histor. hujus diei existimat, ab Ecclesia Solemnitatem hanc institutam, ut honor habeatur innocentiæ morum, quæ inter infantiam & Annunciationem in B. Virgine enituit. Nos vero, qui ne tantillum quidem a communi Ecclesiæ sententia recedere volumus, dicimus, B. Virginem in Templo præsentatam esse, ut ibi bene educaretur; quod in veteri Testamento non est inauditum aut novum. Nam lib. 4. Regum cap. 11. Josaba filia regis Joram, soror Ochoziæ filium: *abscondit eum a facie Athaliæ, ut non interficeretur*, secumque sex annos habuit in Templo. *Eratque cum ea sex annis clam in Domo Domini*: quod rursus narratur in lib. 2. Paralipom. cap. 22. ut egregie advertit Tillemontius Nota 6. ad vitam B. Virginis.

Celebrabatur olim hæc Festivitas in Oriente cum Officio. In Occidentali Ecclesia Officium Avenione summo Pontifici exhibitum. Initium Festivitatis refertur ad annum 1374.

7 Vetus est in Ecclesia Orientali hæc Festivitas, quæ quondam etiam Officium ejus celebrabat: nam in Constitutione Emmanuelis Imperatoris, qui regnare cœpit anno 1143. apud Balsamonem in Nomo-Canone Photii tit. 7. cap. 1. inter alias Festivitates etiam Præsentationis Solemnitas numeratur. Quod vero ad Occidentalem Ecclesiam attinet, Officium hujus Festi Avenione Romano Pontifici exhibuit Philippus Mazerius Regis Cypri apud S. Sedem Orator. Quod Officium diligenti examine fuit excussum, decretumque, ut hæc toto Occidente celebritas ageretur, cujus initium refertur ad annum 1374. Id ex literis colligitur Caroli V. Francorum Regis ad Magistros & Scholares Universitatis Navarræ die 10. Novembris ejusdem anni, quibus Rex Festivitatis hujus narrat institutionem, omnesque ad eam quotannis celebrandam cohortatur 21. die Novembris. Eas literas edidit Launojus in hist. Regiæ Scholæ Navarræ par. 1. cap. 10. pag. 78. Quæ hactenus diximus confirmat Baronius in Not. ad Martyrol. Martene de antiqua Ecclesiæ Disciplina in Div. celebran. Offic. cap. 34.

cap. 34. num. 42. Tillemont. Nota 6. ad Vit. B. Virginis, Thomassinus in Tractatu de celebrat. Festor. lib. 2. cap. 20. num. 7. Galesinius in Notis ad Martyrologium ad diem 20. Novembris, Azorius Instit. Moral. par. 2. lib. 1. cap. 22. & Spinellus Tractatu de Festis & Templis B. Virginis num. 4. pag. 678.

Gregorius XI. coram se hanc Festivitatem celebrari jussit, quo morte prærepto, fortasse non ubique percrebuit. Pius II. instante Saxoniæ Duce, & Paulus II. eã celebrari jusserunt. Sublatam a Pio V. Sixtus V. restituit.

8 Universalem tum temporis gubernabat Ecclesiam Gregorius XI. de quo ita scribunt Continuatores Bollandiani tom. 8. Maji pag. 110. *Egregia Pontificis hujus erga Deiparam devotio probavit sese, quando ad instantiam Philippi de Mazeriis Cancellarii Cypri, post maturam totius negotii discussionem, præcepit Festum & Officium Præsentationis; quod coram se fecit celebrari.* Gregorio XI. Romam reverso, ineunte anno 1377. suspicatur Bailletus, non ubique fortasse hanc Festivitatem illico celebrari cœptam. Eam postea Pius II. & Paulus II. variis Indulgentiis locupletarunt, teste Molano in Martyrologio Usuardi aucto: *Hierosolymis Præsentatio Beatæ Genitricis Dei Mariæ, quam Pius & Paulus Pontifices Romani cum Indulgentiis instituerunt.* Idem in historia Lombardica cap. 84. narratur enucleatius. Ex ea enim compertum habemus, Guillelmum Saxoniæ Ducem a Pio II. Pontifice postulasse, ut quæ in Ditionis suæ locis ex devotione peragebatur Præsentationis Festivitas, Apostolica deinceps auctoritate celebraretur; quod cum impetrasset, Pius morte præreptus decretum condere non potuit. Illud edidit Paulus II. qui aliquot etiam Indulgentias iis concessit, qui 21. die Novembris in honorem Præsentationis Deiparæ in Ecclesia Divinis adessent Officiis. Pio V. Pontifice Solemnitas hæc, seu verius Officium, quod recitabatur, nonnihil oppugnatum est. *Etsi vero Ecclesia Romana, quam honoris causa nomino, festum hunc diem modo non celebrat, alios tamen cum privatim tum publice celebrantes nec damnat, nec vituperat: quin multo etiam tempore jampridem celebravit, priusquam tandem Pio V. Pontifici maximo visum est Sanctorum ferias contrahere, minor ut illarum numerus majore cum fructu retineatur.* Sunt verba Ven. Canisii lib. 2. cap. 12. num. 96. de Maria Deipara Virgine. Re autem rursus novo subjecta examini sub Sixto V. cum consideraret Pontifex vetustatem hujus Festi in Ecclesia Orientali, & multo antea eamdem Festivitatem in Occidentali celebratam fuisse, etiam hanc aliis B. Virginis Solemnitatibus addidit anno 1585. *Aliis igitur celebritatibus perpetuæ Virgini, quæ ab æterno præparata, & Propheticis testificationibus prænunciata, nondum tamen Mater Dei Angelo nunciante fuerat effecta, a Catholica Ecclesia consecratis, ejusdem quoque, quæ Dei Templum futura erat, & Sacrarium Spiritus*

ritus Sancti, in Templo Præsentationem ab antiquissimis usque temporibus summa ubique gentium cum veneratione observatam adscribi volumus, & sicubi intermissa est, restitui ac jugiter custodiri. In Calendarium etiam referri, & in omnibus Ecclesiis Officium recitari jussit.

Restituta Ecclesiæ Festis hæc Solemnitas opera Francisci Turriani Soc. Jesu.

9 Ea Sixti Constitutio, ex qua verba illa depromsimus, septima est in Bullar. Rom. tom. 2. Theophilus Raynaudus in Diptychis Marianis tom. 7. suorum Operum punct. 3. num. 1. tradit, Franciscum Turrianum Societatis Jesu plurimum operæ contulisse, ut Festivitas Præsentationis restitueretur. Ribadeneyra de Scriptor. Societatis pag. 73. multa egregie a Turriano in hanc rem scripta commemorat. Turrianum Romæ obiisse testatur Nicolaus Antonius Biblioth. Hispanæ tom. 2. pag. 372. *ipso Præsentationis Virginis Deiparæ Festo, cujus antiquitate olim propugnata, restitui Ecclesiæ fastis, unde exulaverat, obtinuit.* Officium autem, quo nunc utimur, correctum & emendatum fuit sub Clemente VIII. Gavanto teste sect. 7. de Festis Sanctorum mensis Decembris cap. 13. num. 21.

CAPUT XV.

De Festo Conceptionis Beatæ Virginis die 8. Decembris.

Conceptio dupliciter accipitur; alia activa, alia passiva.

1 Conceptio dupliciter accipi potest; vel enim est activa, in qua Sancti B. Virginis parentes *opere maritali invicem convenientes præstiterunt ea, quæ maxime spectabant ad ipsius corporis formationem, organizationem, & dispositionem ad recipiendam animam rationalem a Deo infundendam*; vel est passiva, cum rationalis anima cum corpore copulatur. *Ipsa animæ infusio & unio cum corpore debite organizato vulgo nominatur Conceptio passiva, quæ scilicet fit illo ipso instanti, quo rationalis anima corpori omnibus membris ac suis organis constanti unitur*; ut cum aliis Theologis ait Frassen in Scoto Academ. tom. 8. edit. Rom. 1720.

De Conceptione passiva hic agitur. Variæ Theologorum propositiones, quibus exprimitur B. Mariæ immaculata Conceptio. Hanc sententiam non ex-

2 Non hîc de activa Conceptione sermo est, sed de passiva, quæ pura & immaculata fuisse dicitur. B. enim Virgo ab originali labe fuit immunis, & a communi omnium hominum contagione libera per gratiam sanctificantem, quam Deus illi indidit in primo Conceptionis momento, cum anima corpori jam membris suis instructo unita fuit. Quæ igitur leguntur propositiones apud Theologos, qui tractant hoc argumentum, omnes consentiunt: *Conceptio B. Virginis est immaculata*; vel *B. Virgo in eo puncto tem-*

temporis, quo anima corpori unita est, ab originali peccato munda fuit & immunis; vel *B. Virgo, præveniente gratia, numquam actu originali peccato subdita fuit*; vel *B. Virgo primo existentiæ suæ momento fuit sanctificante gratia prædita*: vel *denique B. Virgo ab originali peccato servata fuit*. At non satis Beatæ Mariæ immaculatam Conceptionem verbis significaret, qui eam, antequam prodiret ex utero, sanctificatam diceret; nam Hieremias, dum esset in utero matris, sanctificatus fuit. *Antequam exires de vulva sanctificavi te*. Hierem. cap. 1. & de Joanne Baptista scribit Lucas cap. 1. *Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ*: uterque tamen originalem labem contraxit. Itaque quicquid id est, in momento consistit, quo infunditur gratia. Qui igitur sententiam sequitur immaculatæ Conceptionis Mariæ, unam ex paullo superius allatis propositionibus adhibet ad eam sententiam declarandam: quæ propositiones non tantum eam significant in utero fuisse sanctificatam, sed etiam Gratiam illi sanctificantem in ipso momento fuisse infusam, cum corpori anima unita fuit, ita ut sanctissima fœmina a communi omnium originali labe fuerit immunis; in quam sententiam firmissimis fultam fundamentis propendet Apostolica Sedes, eamque vulgo fideles amplectuntur: quamobrem Petavius Theolog. Dogmat. lib. 14. cap. 2. num. 10. in eam se inclinare declarat: *Movet autem me, ut in eam sim partem propensior, communis maxime sensus Fidelium omnium, qui hoc intimis mentibus, alteque defixum habent, & quibus possunt indiciis officiisque testantur, nihil illa Virgine castius, purius, innocentius, alienius denique ab omni sorde ac labe peccati procreatum a Deo fuisse; tum vero nihil cum Inferis & horum rectore Diabolo, adeoque cum qualicumque Dei offensa & damnatione commune umquam fuisse*. Huic sententiæ favet Ecclesia, ut mox docebimus.

primeret, qui eam santificatam diceret in utero. Apostolica Sedes favet immaculatæ Conceptioni.

3 In aliquibus Ecclesiis Immaculatæ Conceptionis Festivitas cum Officio celebrabatur; quam consuetudinem seu disciplinam cum Lugdunensis Ecclesia arripuisset, S. Bernardus zelo exarsit, ac celebrem illam scripsit epistolam 174. in qua Festum hujusmodi, tanquam novum, Patribus ignotum, & ab Ecclesiatico ritu alienum improbavit. *Unde miramur satis, quod visum fuerit hoc tempore quibusdam vestrum* (Canonicos Lugdunenses alloquitur) *voluisse mutare colorem optimum, novam inducendo celebritatem, quam Ritus Ecclesiasticus nescit, non probat ratio, non commendat antiqua Traditio*. Argumentum hoc Sanctus pertractavit Abbas, & a sententia immaculatæ Conceptionis visus est paullo alienior; se denique siluisse concludit, dum in particula-

Adversus hanc Festivitatem exarsit S. Bernardus; quod celebrari videret Apostolica Sede inconsulta.

ribus quibusdam Ecclesiis eam vidit celebritatem peragi; sed tacere non potuisse diutius, postquam in Lugdunensem Ecclesiam Festum hoc introductum intellexerit, inconsulta Apostolica Sede, cujus judicio quidquid scripserit, se velle subjectum declaravit. *Nam si sic videbatur, consulenda erat prius Apostolicæ Sedis auctoritas, & non ita præcipitanter atque inconsulte paucorum sequenda simplicitas imperitorum. Et ante quidem apud aliquos errorem compereram, sed dissimulabam, parcens devotioni, quæ de simplici corde & amore Virginis veniebat. Verum apud Sapientes, atque in famosa, nobilique Ecclesia, & cujus specialiter filius sum, superstitione deprehensa, nescio an sine gravi offensa etiam vestri omnium dissimulare potuerim. Quæ autem dixi, absque præjudicio sane dicta sint sanius sapientis: Romanæ præsertim Ecclesiæ auctoritati atque examini totum, sicut & cætera, quæ hujusmodi sunt, universa reservo, ipsius, si quid aliter sapio, paratus judicio emendare.*

Epistola illa S. Bernadi non est supposititia. Præcipuus illi scopus Sedis Apostolicæ auctoritas.

4 Quidam negant, S. Bernardi genuinam hanc esse epistolam; quam ei ne illi quidem abjudicant, qui sententiam tuentur de immaculata Conceptione. Quamobrem Theophilus Raynaudus in Diptychis Marian. tom. 7. suorum Operum pag. 48. Epistolæ stylo probe inspecto, ingenue fatetur, vel omnes Bernardi Epistolas tanquam suppositas explodendas, vel hanc ut ejus genuinum fœtum esse agnoscendam: *Nisi tamen omnes D. Bernardi epistolas ei abjudicare placeat, hanc, quæ omnium maxime Bernardum sapit, alteri tribuere tanquam germanum fœtum plane probibemur.* Sunt etiam qui contendunt, S. Bernardum non de passiva, sed de activa Conceptione loqui, ut videre est apud Manrique in Annalibus ad ann. Christi 1136. cap. 4. At nullum interesse discrimen S. Bernardus agnoscit inter B. Virginem, & Sanctos Hieremiam, & Joannem Baptistam, quam quod ea uberiori gratia perfusa sit, hi non ita largiter eadem gratia donati fuerint. Itaque difficile est ejusmodi tueri interpretationem, ut optime animadvertit Mabillonius in notis ad eamdem epistolam. Quapropter concinnior responsio est, argumenta D. Bernardi ab aliis quamplurimis, qui hac de re scripserunt, satis esse eversa: præcipuum scopum, quo ille intenderit, fuisse auctoritatem Apostolicæ Sedis, qua incosulta, invectam videret Festivitatem in Ecclesiam Lugdunensem: ac propterea si viveret, & ad immaculatam Conceptionem Sedem Apostolicam esse intelligeret propensiorem, ejusque auctoritate in tota Ecclesia hanc peragi celebritatem videret, Disciplinam hanc Romanæ Sedi tantopere probatam statim amplexurum, cujus judicio epistolam illam subjece-

jecerat. Vide Bellarmin. tom. 2. Controverſ. lib. 3. de Cultu Sanctorum cap.16. & quæ ante eum ſcripſit Caniſius de Maria Deipara Virg. lib.1. cap.7. pag.72. ubi poſtquam retulit, D. Bernardum Apoſtolicæ Sedis judicio ſuos ſenſus ſubjeciſſe, ait: *Quid vero illum facturum fuiſſe putemus, ſi hoc noſtro ſeculo vixiſſet, quo tot Eccleſiæ una cum Romana conjunctæ non ſolum in unum eamdemque ſententiam, ſed etiam in dicti Feſti celebrationem tanto conſenſu conſpirant?* Idem plane ſcribit Cardinalis Sfondratus in Opere cui titulus, *Innocentia vindicata*, edito anno 1695. pag. 51. & ſequen.

5 Nihil autem obſtitit D. Bernardi epiſtola, quin in multis Eccleſiis Conceptionis Mariæ Feſtum retineretur; nec quiſquam fuit, qui examinandum ſuſciperet, utrum ab originali peccato ſervata eſſet. Deinde vero ejus rei cognoſcendæ ſtudio cum omnes vulgo eſſent incenſi, tota Eccleſia turbæ extitere graviſſimæ. Scotus in lib. 3. Sentent. diſt. 3. quæſt. 1. num. 4. ſententiam, quæ immaculatæ favet Conceptioni propoſuit, quam tamen affirmare non eſt auſus, ſed rationes tantum diluit, quibus ea poterat oppugnari, cum enim dixiſſet, *quod Deus potuit facere, quod ipſa* (B.Virgo) *numquam fuiſſet in peccato originali, potuit etiam facere, ut per tempus aliquod eſſet in peccato, & in ultimo inſtanti illius temporis purgaretur*; ſubjicit: *quid autem horum trium, quæ oſtenſa ſunt poſſibilia, factum ſit, Deus novit: ſi autem auctoritati Eccleſiæ, vel auctoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile, quod excellentius eſt attribuere Mariæ*, ideſt ab originali peccato eam eſſe ſervatam. Cum autem poſtea ſtrenue defenderit, immunem eam fuiſſe ab originali labe, ut colligitur ex diſt.18. num. 13. ubi ait: *Beata Virgo Mater Dei numquam fuit inimica actualiter ratione peccati actualis, nec ratione originalis; fuiſſet tamen, niſi fuiſſet præſervata*; cumque communi omnium plauſu in publicis conventibus hanc ſententiam egregie tutatus eſſet, præſertim in Univerſitatibus Pariſienſi, & Colonienſi, ut narrat Cavellus in Roſario ſeculo 14. *Juſſu* (inquit) *Summi Pontificis habita ſolemni diſputatione coram Facultate Pariſienſi, præſentibus Apoſtolicæ Sedis Legatis, de immaculata Conceptione tanta ingenii ſubtilitate, tanta ſolutionum perſpicuitate omnia adverſa argumenta mira dexteritate confregit & refellit, ſuamque piam ſententiam de Conceptione Mariana, ipſius Mariæ fretus auxilio, argumentorum pondere, tot tamque urgentibus rationibus comprobavit, quod celeberrimam illam Facultatem Matrem Univerſitatum in ſuam piam traxerit ſententiam, quæ in glorificationem nomine Doctoris Subtilis ipſum con-*

Feſtivitas celebrari cœpta, quin prius examinaretur queſtio de immaculata Conceptione. Scotus eam propugnavit. Officium approbatum a Sixto IV.

decoravit; & confirmant Bosius de signis Ecclesiæ, Sannazarius cap. 42. seculo 14. Bernardinus de Bustis in Officio immaculatæ Conceptionis, quod Sixtus IV. approbavit, aliique, quos refert Frassen loc. cit. pag. 188. tum vero sententia de Conceptione immaculata B. Mariæ invaluit, & longe lateque diffusa est. Quapropter Vasquez in 3. part. disp. 117. cap. 2. ita scribit: *A tempore Scoti non solum apud omnes Theologos Scholasticos, sed etiam apud omnes Christifideles ita percrebuit, & cum hominum seculis inveteravit, ut nullus jam ab ea deduci, & dimoveri possit.* Si cui vero cupido sit cognoscendi, quo tempore Scotus tantummodo contraria argumenta diluisse contentus fuerit, ac dumtaxat ostenderit, id fieri potuisse, ut immaculatus esset Conceptus B. Virginis, quove, re penitus examinata, obfirmate immaculatam Conceptionem propugnaverit, adeat Cardinalem Pallavicinum Histor. Concil. Trident. lib. 7. cap. 7. num. 11. & 12.

Joan. de Montesono propositio adversus immaculatam Conceptionem ab Universitate Parisiensi confixa. Appellat ad Pontificem. Causa sua diffisus furtim elabitur.

6 Scotus anno 1308. migravit e vita; anno autem 1387. cum Joannes de Montesono Doctor Theologus ex Ordine Prædicatorum in publicis Lectionibus quatuordecim Propositiones propugnasset, (eas videre licet in Appendice ad tom. 1. Operum Gersonis ultimæ edit. pag. 693. & 694.) quarum quædam erat, B. Virginem in originali labe esse conceptam, adversus eas Universitatis prodiit judicium, quod etiam Petrus de Ordeomonte Episcopus Parisiensis, & in hac re Judex Ordinarius confirmavit. Ad Clementem VII. cui quidam in Schismate Cardinales favebant, & aliquot Provinciæ, atque Avenio, ubi ille Sedem habebat, tamquam vero Pontifici obediebant, appellavit de Montesono; atque eo se contulit, ut propositiones suas defenderet; sed causa se casurum prospiciens judicium declinare maluit, atque Avenione elapsus est. Id vero causæ fuit, quamobrem tanquam contumaciæ reus haberetur, desertusque ab omnibus est, qui ejus partes sequuti palinodiam publice recantarunt. Harum rerum seriem vide apud Spondanum ad ann. Chr. 1387. num. 12. in Histor. Universit. Parisien. Cæsaris Egassii Bulæi tom. 4. & in historia Gersoniana ante Gersonis Opera nuperrimæ editionis pag. 7. & apud Echard tom. 1. de Scriptor. Ord. Prædicat. pag. 691.

Tractatum de B. Mariæ Conceptione scripsit Turrecremata jussu Concilii Basileensis. Ejus Decretum, quo statuitur immaculata Conceptio.

7 Martino V. qui Basileense Concilium indixit, vita functo anno 1431. successit Eugenius IV. quo Pontifice anno 1. ejus Pontificatus Concilium celebrari cœptum. De immaculata B. Mariæ Conceptione acerrime tunc temporis Theologi digladiabantur; quamobrem Patres ejus Concilii ea de re in Synodo agi oportere arbitrati, ut ea qua par erat maturitate se gererent, Joanni de Turrecremata, qui tum erat S. Palatii Apostolici Magister, mandarunt,

darunt, ut quinam esset status controversiæ scripto declararet, suumque ex animi sententia, sive pro veritate, ut vulgo dicitur, judicium ferret. Paruit Synodi mandatis Turrecremata. Sed omnis ademta fuit occasio, qua quod ille scripserat proponeretur Concilio, & examine expenderetur: nam Cardinalis S. Angeli Legatus Pontificis, qui Concilio præsidebat, dixit, Patres gravioribus curis esse distentos, ac proinde tum temporis non ita otio abundare, ut tantam rem possent discutere. Præterea cum gravissimis impulsus causis Eugenius Ferrariam Generale Concilium transtulisset, Turrecremata majorem sanioremque partem sequutus Patrum Basilea abiit: & quamquam ann. 1438. Ferrariæ Concilium, B. Nicolao Cardinale Albergato Præsidente, celebrari cœptum est, ii tamen qui pervicaciter Basileæ remanserant, sess. 36. anno 1439. habita ita decreverunt: *Doctrinam illam asserentem gloriosam Virginem Dei Genitricem Mariam, præveniente & optante Divini Numinis gratia singulari, numquam actualiter subjacuisse peccato originali, sed immunem semper fuisse ab omni originali, & actuali culpa, sanctamque & immaculatam, tanquam piam & consonam cultui Ecclesiastico, Fidei Catholicæ, rectæ rationi, & Sacræ Scripturæ, ab omnibus Catholicis approbandam fore, tenendam, & amplectendam definimus, & declaramus, nullique de cætero licitum esse in contrarium prædicare, seu docere.*

Cum illud Decretum editũ fuit, jam non erat amplius illud Conciliũ legitimum. Sixti IV. Constitutiones duæ. Conjectura quamobrem Sixtus eas Constitutiones ediderit.

8 Quo tempore Decretum illud edidit Concilium Basileense, non jam erat amplius legitimum, sed schismaticum Conciliabulum; idcirco Sixtus IV. qui dum esset in minoribus Tractatum pro immaculata Conceptione scripserat, teste Waddingo de Scriptoribus Ordinis Minorum, duas Constitutiones edidit, quin Decretum illud Basileense commemoraret. Priorem Constitutionem promulgavit anno 1476. in qua Indulgentias aliquot concessit iis, qui in Festo Conceptionis Missam & Officium a se approbatum recitassent, aut Horis Canonicis adfuissent; alteram edidit anno 1483. qua eos damnavit, qui ausi essent affirmare, eum lethaliter peccare, qui Festum illud celebraret, aut hæreticum esse, qui propugnaret, B. Virginem a peccato originali fuisse immunem, ut videre est in Extravag. Commun. tit. de Reliquiis & veneratione Sanctorum. Nec temere quis conjecerit, ad eam edendam Constitutionem ea causa fortasse Pontificem fuisse impulsum, quod Ferrariæ coram Hercule Estensi Duce disputationem publicam habuerit Vincentius de Brandelis de Castro novo Dertonensis Diœcesis Ordinis Prædicatorum; in qua opinionem propugnavit Immaculatæ Conceptioni contrariam,

ac

ac typis impressum deinde edidit Tractatum *De singulari puritate & prærogativa Conceptionis Salvatoris Nostri Jesu Christi ex auctoritatibus ducentorum sexaginta Doctorum clarissimorum*, in quo conatur ostendere, Deiparam non secus ac cæteros homines in originali peccato fuisse conceptam, ac nefas esse credere, aut veluti firmum in Concionibus ad populum asseverare, aut etiam eorum conciones audire, qui in peccato originali conceptam esse negarent. Officium etiam a Pontifice concessum ad examen revocat, eique sententiam suam minime adversari contendit, quam tamen ipsius Pontificis, & Sedis Apostolicæ judicio se declarat subjicere. Disputationem illam anno 1481. habitam, & Tractatum ipsius Fr. Vincentii de Brandelis commemorat Echardus initio tom. 2. de Scriptoribus Ordinis Prædicatorum. Et Tractatus quidem, cujus Præfatione continetur tota illius disputationis historia, typis editus est anno 1481. & ad idem exemplum adornata fuit altera editio sine loco & tempore, quæ extat tom. 198. Miscellaneorum Bibliothecæ Cardinalis Passionei.

Trithemius propugnator immaculatæ Conceptionis frustra exagitatus. Ad eum defendendum plures Universitates exarsere. Decretum Universitatis Parisiensis.

9 Si Basileense Decretum Sixtus IV. ut æquum erat, est aspernatus, illud tamen amplexata est Provincialis quædam Synodus Avenione habita anno 1457. itidemque Universitas Parisiensis. Trithemius anno 1494. in Chronico Monasterii sui Commentarium ediderat de laudibus S. Annæ, ubi immaculatam Mariæ Conceptionem propugnabat. Ea de re Religiosus quidam vir nomine Wigandus vehementi impetu illum adortus est; sed frustra: nam Universitates Parisiensis & Coloniensis, Carmelitarum Ordo, & Universa Fratrum Minorum Familia, plerique Cardinalium, complures Archiepiscopi, Episcopi, & Principes Viri, Clerus universus, & Viri docti e Germania Trithemium ab ejusmodi accusationibus vindicarunt, ut videre est apud Spondanum ad ann. Chr. 1494. n. 14. & in Continuat. Hist. Eccl. Fleury to. 24. pag. 229. Paullo post Parisiens. quidam Theol. nomine Jo: Verus an. 1497. propalam prædicare ausus est, mundatam quidem fuisse B. Virginem, non tamen ab originali labe servatam. Ex quo cum grave ortum fuisset scandalum, ab Universitate Parisien. ad publice revocandam propositionem illam adactus est, ut tradit Spondanus ad ann. 1497. num. 8. Ut autem omnes dissensiones tollerentur, eodem anno celebre Decretum Universitas illa edidit, ne quis deinceps Doctoris gradum consequi posset, qui non esset in ea sententia, quæ favet immaculatæ Conceptioni, ac solemni jurejurando se adstringeret, eamdem strenue propugnaturum, ut videre licet in Histor. Universit. Parisien. tom. 5. pag. 815. apud Baillet. Histor. Festi Sanctissimæ Concept. Spondamum ad an. 1497.

an.1497.n.8. Fleury to.24. pag.336. Frassen to. 8. pag. 227. Quo quidem Decreto suam obligavit fidem in tuenda sententia de immaculata Mariæ Conceptione, contrariamque opinionem *falsam, impiam, & erroneam* judicavit, quæ sunt Decreti verba; declaravitque quantopere Concilium Basileense suspiceret (cui ceteroqui Universitas illa aliis de causis adhærebat) cum & Concilium ipsum sanctum dixit, & Decretum hoc censuit divinitus editum.

Turrecrematæ Tractatus delituit usque ad Tridentinæ Synodi tempora, cum a Magistro S. Palatii, consentiente Summo Pontifice, editus est.

10 Jam vero ad Historiam redeamus de Turrecrematæ scripto, qua nobis patet aditus ad alia Ecclesiæ & Apostolicæ Sedis Acta exponenda. Cum igitur anno 1439. Ferrariam irrepsisset pestilentia, Concilium Florentiam translatum est; in cujus actis nulla extat Turrecrematæ relatio, nullumque scriptum de immaculata Virginis Conceptione. Consequutum est Lateranense Concilium celebrari cœptum ann.1512. sub Julio II. & Leone X. in quo discutienda erat omnis de Mariæ Conceptione controversia. Etsi autem Leo Pontifex Cajetanum Cardinalem jusserit litteris mandare sententiam suam, & Cajetanus Pontificis mandata perfecerit, ut apparet in ejus Opusculo 1. tom. 2. nihil tamen actum in Concilio de hac controversia. Tridentinam indixit Synodum anno 1542. Paulus III. cumque rumor quidam erupisset, fore ut eadem controversia in Concilio proponeretur, Frater Bartholomæus Spina S. Palatii Apostolici Magister, consentiente Pontifice, Turrecrematæ opus typis edidit, cui titulus: *Tractatus de veritate Conceptionis Santissimæ Virginis pro facienda relatione coram Patribus Concilii Basileæ anno 1427. mense Julio de mandato Sedis Apostolicæ Legatorum eidem Sacro Concilio Præsidentium compilatus per Fratrem Joannem de Turrecremata.*

Proposita controversia in Concilio Tridentino de immaculata Conceptione. Decretum de peccato originali generatim omnes homines complectitur.

11 Narrat Cardinalis Palavicinus Hist. Conc. Trident. lib.7. cap. 3. num.8. Cardinalem Paciecum, cum de peccato originali ageretur, proposuisse, ut hæc tandem de B. Mariæ Conceptione decideretur controversia: frigide id acceptum a Patribus, qui neque locum esse, neque otium suppetere existimarunt labori & tempori consumendo in iis, quæ ad Fidem Catholicam non pertinerent. Eodem lib.7. cap. 7. acres exponit controversias inter Patres coortas ex Decreto de peccato Originali: Cardinalem Paciecum sententiam dixisse, ut ad universalem propositionem, qua omnes homines originali peccato declararentur obnoxii, ea verba adderentur: *De B. Virgine declarat S. Synodus se nihil definire, etsi credit, eam sine originali labe esse conceptam.* Suffragiis initis, etsi plerique existimarent, B. Mariam sine ulla esse labe conceptam, tamen noluerunt contrariæ opinioni præjudicium ferre; itaque omnes Patres Episcopi Astoricensis probarunt sententiam,

riam, atque his verbis editum est Decretum: *Declarat tamen hæc ipsa S. Synodus, non esse suæ intentionis comprehendere in hoc Decreto, ubi de peccato originali agitur, Beatam & immaculatam Virginem Mariam Dei Genitricem, sed observandas esse Constitutiones felicis recordationis Xysti Papæ IV. sub pœnis in eis Constitutionibus contentis, quas innovat.*

Soave & Launojus Decretũ illud impetere sunt ausi. Launoji mendacium.

12 Duo Decretum illud Scriptores obtrectarunt; quorum unus Soave in Hist. Conc. Trident. cujus maledicta refellit Cardinalis Palavicinus loco citato. Alter est Joannes Launojus in Præscriptionibus de Conceptu B. Mariæ Virginis, qui aliam, quam quæ a Soave inita est, viam ingreditur. Nam Soave Decretum amplectitur, sed temere & improbe venenatis notis illud depravat: Launojus vero affirmare est ausus, eam Decreti partem, quæ loquitur de B. Maria, non a Patribus Concilii compositam, sed in editione Concilii anni 1564. esse additam; eam enim deesse in editionibus anni 1546. 1551. 1555. Verum ea additio extat in Actis Concilii autographis, quæ Romæ servantur, & in exemplaribus jam editis, & a Massarello Concilii Secretario recognitis. Extat itidem in editionibus Concilii, quæ præcessere annum 1564. & Sotus magni Theologus nominis, qui Concilio adfuit, eam commemorat in Commentar. ad Epist. ad Romanos Antuerpiæ edito anno 1550. hoc est paullo post Sessionem quintam Tridentinæ Synodi habitam die 17. Junii an. 1546. Præterea celebris Theologus Catharinus in Tractatu de Immaculato Conceptu Romæ edito anno. 1551. scribit, eam Decreti partem, qua B. Maria excipitur, summa omnium consensione & plausu esse exceptam, seque Sessioni illi adfuisse. Quapropter quisque fateatur necesse est, vel ipse qui Tractatum illum notis, & omnia ejus auctoris opera generali Præfatione auxit, Launojum impudentissime turpissimeque mentitum. Vide Natalem Alexandrum Histor. Eccles. sec. 2. Dissert. 16. num. 21. §. *Distinguo etiam secundam partem*. Integrum vero Launoji Opus egregie confutatum fuit in libro quodam anno 1700. edito, cujus titulus: *Refutatio libri editi anno 1676. sub nomine de Conceptione Deiparæ*.

S. Pii V. Sanctio adversus eos, qui in Concionibus ad populum alterutram sententiam attingerent. Doctis viris ea Constitutio conce-

13 Neque tamen Tridentino illo Decreto sublata fuit controversia, quæ Maldonato duce subinde recruduit: novæ enim in Parisiensi Universitate dissensiones exarsere adversus ea, quæ eadem Universitas antea decreverat, præsertim adversus jusjurandum, quo se obstringere oporteret eum qui ad Doctoris gradum promovendus esset, ut videre est in Præfatione Operum Maldonati edit. Parisien. anni 1677. Et in Historia Conceptionis Beatissi-

tissimæ Virginis edita anno 1696. a Friderico quodam Ulrico Calisto heterodoxo num. 209. & sequen. pag. 237. ubi tamen venenatos animi sui sensus in Patres Societatis, & Sorbonicos evomit. Conqueritur S. Pius V. in Constitutione 114. in Bullario Romano anno 1570. edita, magno Fidelium scandalo de utraque sententia propalatam disceptari; a Sacris Oratoribus in Concione alterutram opinionem populo proponi; plurimos ne illud quidem bene nosse, quinam tandem esset status controversiæ; id in Auditorum animis mala parere quamplurima. Itaque graves in eum statuit pœnas, qui in Concionibus, vel in publicis virorum, & fœminarum conventibus alterutram opinionem auderet attingere; viris tamen doctis de hac controversia potestatem disceptandi fecit in publicis disputationibus, ubi & viri adessent qui rem totam intelligerent, & abesset scandalum. Vetuit tamen, ne quis in ea re, quam nondum Apostolica Sedes definierit, alterutram sententiam auderet notare tanquam erroneam.

dit de hac controversia disputare, modo neutri sententiæ erroris notam inurant.

14 In eadem Constitutione Bullas Sixti IV. & Tridentinum Decretum confirmavit. Idem Decretum, & Sixtinas, & Pianam Constitutiones itidem confirmavit anno 1616. Paulus V. Constit. 96. in Bullar. Rom. qua adversus eos, qui parere detrectaverint, alias addidit pœnas. Anno autem insequenti 1617. postquam narravit graves in populo fidelium coortas ex eo dissensiones, quod in publicis Concionibus, Lectionibus, & Thesibus auditum esset, B. Virginem in Originali peccato fuisse conceptam, Decreto suo vetuit, ne quis deinceps in Concionibus, Lectionibus, & Thesibus; aut aliis quibuslibet id genus actis affirmare auderet, B. Virginem in Originali peccato conceptam; verum eam declarationem Decreto addidit: *Per hujusmodi provisionem Sanctitas sua non intendit reprobare alteram opinionem, nec ei ullum prorsus præjudicium inferre, eam relinquens in iisdem statu & terminis, in quibus de præsenti reperitur, præter quam quoad disposita*: ut est in ejus Constitut. 105.

In Constitutionibus Pii confirmatæ Bullæ Sixti IV. & Decretum Tridentinum. Ea omnia nova Constitutione Paulus V. confirmavit. Ejusdem Pontificis Decretum.

15 Tria deinde in Constitut. 29. anno 1622. statuit Gregorius XV. quæ priores Constitutiones non attigerant. Primum est, qui in publicis Actis sustineret, B. Virginem sine peccato originali fuisse conceptam, ne contrariam impugnaret sententiam, sed de ea prorsus sileret: Alterum, ut novis exortis contentionibus & discordiis in Christiano populo, quod in privatis conventibus propugnata fuisset opinio immaculatæ Conceptioni adversa, nemini deinceps ne in privatis quidem actis liceret eam opinionem defendere; iis dumtaxat exceptis, quibus Sedes Apostolica id permisisset; permisit autem Fratribus Ordinis Prædicatorum, modo

Constitutio Gregorii XV. tria complectitur, quæ priores Bullæ & Decreta non attigerant. Constitutio alia Alexandri VII. Frustra Hispaniarum Reges petunt a Pontifice, ut dirimatur controversia.

modo privatim tantummodo & inter se ea de re sermonem haberent. Tertium denique, ut in Officio, & Missa, quæ in Festo Conceptionis B.V. ab Ecclesia celebratur, nemo, sive publice, sive privatim, alio quam Conceptionis nomine uteretur. Tandem Alexander VII. ann. 1671. Constitut. 114. considerans S. Romanam Ecclesiam Festum celebrare Conceptionis intemeratæ semperque Virginis Mariæ, Officiumque Sixti IV. jussu recitari, eumque Conceptionis cultum semel institutum perpetuo in Romana Ecclesia retentum esse, declaravit sibi certum esse, *tueri pietatem & devotionem hanc colendi & celebrandi Beatissimam Virginem, præveniente scilicet Spiritus Sancti gratia a peccato originali præservatam*; gravesque statuit in eum pœnas, qui sententiam, Festum, Cultumque Conceptionis deinceps in dubium revocare auderet, aut quovis prætextu verbis obterere; ita postea concludens: *Vetamus autem Sixti IV. Constitutionibus inhærentes, quemquam asserere, quod propter hoc contrariam opinionem tenentes, videlicet gloriosam Virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam, hæresis crimen, aut mortale peccatum incurrant, cum a Romana Ecclesia & Apostolica Sede nondum fuerit hoc decisum, prout Nos nunc minime decidere volumus, aut intendimus*. Hispaniarum Reges, Philippus III. apud Paulum V. & Philippus IV. apud Gregorium XV. missis etiam extraordinariis Oratoribus, vehementer flagitarunt, ut ea demum controversia dirimeretur: sed nihil amplius, quam quod supra exposuimus, consequi potuerunt. Earum Legationum Acta accurate descripsit Waddingus Libro Lovanii edito anno 1622. cujus titulus est: *De Legatione Philippi III. & Philippi IV. ad Paulum V. & Gregorium XV. pro definienda controversia de Conceptione Virginis.*

Ea acta probant, Ecclesiam Immaculatæ Conceptioni favere, nihil tamen definiisse. Favendi argumenta.

16 Itaque summa totius rei huc redit, ut Ecclesia ad opinionem immaculatæ Conceptionis propensior sit; nondum tamen Apostolica Sedes tanquam Fidei articulum eam definierit. Itaque ex sententia, in quam ipsa inclinat Ecclesia, quæ in omnibus Catholicis Academiis recepta est, quæque Fidelium pietati, & erga B. Virginem devotioni consentanea est, concludamus, B. Virginem a peccato originali fuisse præservatam, & mundam ab omni labe esse conceptam. Et sane decebat, Deum puritatis & sanctitatis tantopere amantem eam sibi matrem formare, quæ ab omni peccato pura, sancta esset, & integra. Quæ vero generatim leguntur in sacris paginis, omnes homines ex Adæ semine propagatos in ipso Ada peccasse, ut ait Apostolus ad Roman. 5. *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines*

mors

mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt, unius tantum, ideoque B. Virginis præservationem ab originali culpa non excludunt; ut ostendunt Theologi, qui de hoc argumento copiose scripserunt. Deinde Sanctissimam Virginem, etsi numquam peccati mancipium fuerit, Christus Jesus redemit; Perfectus enim Redemtor fuit, cujus partes erant aliquem perfecte, idest ab omni pœna redimere; cum autem carere Dei gratia vel momento temporis sit pœna gravissima, decebat ut esset creatura aliqua, nec sane alia quam Sanctissima Dei Mater, quæ ne puncto quidem temporis esset Deo invisa, sed per Christi merita quolibet momento ab omni culpa & Dei odio libera esset; idque postulabant tria Christi attributa, perfectissimi Pacatoris, perfectissimi Mediatoris, perfectissimi Benefactoris.

De institutione Festivitatis. Vetustas hujus Festivitatis in Oriente.

17 Si quis plura de hac re scire cupiat, consulat tractatus Theologicos veterum recentiorumque Scholasticorum. Quæ hactenus a nobis dicta sunt, satis instituto nostro esse possunt. Nunc vero de Institutione Festivitatis Conceptionis Mariæ sermonem aggrediamur. Emmanuel Comnenus Imperator, qui suum auspicatus est imperium anno 1143. & obiit anno 1180. in Novella apud Theodorum Balsamonem in Observation. ad Nomocanonem Photii, Festa recensens, quæ a populo essent observanda, ait: *Nonus dies Decembris; quia tunc Genitricis Dei nostri Conceptio celebratur*; quorum non is sensus est, ut hanc ille Festivitatem tunc institueret, sed ut veterem & multo antea institutam populus, quemadmodum cæteras de Præcepto Festivitates, coleret: non enim novam, sed vetustam esse hanc celebritatem testatur Georgius Episcopus Nicomediensis sub Imperio Heraclii: *non novissime institutam*. De Archiepiscopo Armeniæ narrat Matthæus Parisius, illum in Angliam profectum, exceptumque in Monasterio S. Albani testatum esse, inter cæteras Armenorum Festivitates celebritatem etiam Conceptionis Mariæ a vetustis temporibus celebrari. *Interrogatus inter loquendum ab uno, qui fuit ei assidens Collateralis, Monacho, si in partibus suis Conceptio B. Mariæ celebraretur, respondit: Celebratur. Et hæc est ratio; quia Angelo nunciante Joachim dolenti, & desertum tunc inhabitanti, ipsa Conceptio facta est. Similiter & Conceptio B. Joannis Baptistæ simili ratione. De Conceptione autem Domini, quæ facta est Angelo annuntiante Mariæ, quæ concepit ex Spiritu Sancto, nulli Fidelium venit in dubium.*

Hæc solemnitas cœpta celebrari primum in Anglia.

18 Spectat id ad Orientalem Ecclesiam. Quod attinet ad Occidentalem, cœptum hoc Festum quidam existimant in Anglia; ejusque instituendi occasionem S. Anselmo Archiepiscopo

Cantuarienſi oblatam eſſe a Revelatione, quam quidam ejus Regionis Abbas accepit; ſaltem ea permotum S. Anſelmum quibuſdam, qui ejuſmodi devotione tangerentur, hanc Feſtivitatem obſervari indulſiſſe. Quamobrem Concilii Londinenſis Patres anno 1328. tom. 2. Concilior. Angliæ pag. 494. ita ajunt: *Venerabilis Anſelmi Prædeceſſoris noſtri, qui poſt alia quædam ipſius antiquiora ſolemnia, Conceptionis ſolemne ſuperaddere dignum duxit, veſtigiis inhærentes ſtatuimus, & firmiter præcipiendo mandamus, quatenus Feſtum Conceptionis prædictæ in cunctis Eccleſiis noſtris Cantuarienſis Provinciæ feſtive & ſolemniter de cætero celebretur.*

Favet huic opinioni Epiſtola S. Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcop.

19 Favet huic opinioni Epiſtola S. Anſelmi, in cujus principio ea leguntur: *Conceptio Venerandæ Dei Genitricis, quemadmodum per multa ſignorum experimenta in Anglia, & in Francia, cæteriſque Climatibus Mundi celebranda ſit declarata, me narrantem audiat dilectio veſtra.* Quod ſi hæc Epiſtola falſi ſuſpicione careret, ante annum 1109. ea Feſtivitas in Angliam videretur introducta, cum Anſelmus eo anno obierit: ſed cum quædam in Epiſtola viri docti deprehenderint, quæ falſi notæ videntur, non nimis ei fidendum. *An Anſelmi ſit, a multis merito ducitur in controverſiam; cum habeat multa, quæ eidem Auctori repugnant*: ſunt verba Chriſtiani Lupi ad Concil. Moguntinum ſub Leone IV. tom. 3. veter. edit. pag. 497. Ea vero interrogatio, qua Monachus Anglus a Patriarcha Armenorum de Feſto Conceptionis B. Mariæ percontatus eſt, luculenter oſtendit, Conceptionis Feſtum tunc temporis nondum in Anglia firmis hæſiſſe radicibus; ut advertit Thomaſſinus de Feſtis lib. 2. cap. 5. num. 4.

Ex Anglia tranſiit in Normanniã, Galliam, & Eccleſiam Lugdunenſem ætate S. Bernardi.

20 Utcumque tamen ſit de Anſelmi Epiſtola, ac de tempore, quo Conceptionis Feſtum in Anglia firmatum fuit, a communi non arbitramur eſſe nobis opinione recedendum, quæ hujus Solemnitatis inſtitutionem Angliæ refert acceptam. *Ex quibus omnibus ſatis compertum habetur, ejuſmodi celebritatem in Anglia celebrari cœptam*; ſcribit Baronius in notis ad Martyrol. ad diem 8. Decembris. Revelationes, quæ rationem præbuiſſe dicuntur, cur hoc Feſtum inſtitueretur, vide apud Spinellum in Tractatu de Feſtis ac Templis Deiparæ num. 1. Documenta vero, quæ probant ea, quæ diximus, affert Lupus loco cit. qui etiam oſtendit traductam hanc Feſtivitatem ex Anglia in Normanniam, inde in Gallias, & ad Eccleſiam Lugdunenſem, quæ S. Bernardo cauſa fuit, quamobrem eam Epiſtolam ſcripſerit, de qua ſupra verba fecimus.

Ætate S. Bernardi non celebrabatur hæc Solemnitas in Romana Ecclesia. Videtur celebrari cœpisse tempore S. Bonaventuræ. Certe sæculo 14. celebrabatur Romæ.

21 Profecto S. Bernardi ætate, qui mortuus est anno 1153. Festum Conceptionis nondum erat in Romanam Ecclesiam invectum. Ille enim, ut supra dictum est, Canonicos Lugdunenses acriter reprehendit, quod in suam Ecclesiam hoc Festum induxerint, nullo Ecclesiæ Romanæ exemplo præeunte. Festum hoc Romæ cœptum est celebrari ab aliquibus ætate S. Bonaventuræ, qui Præses summus Ordinis S. Francisci, Albanensis Episcopus, & Cardinalis mortuus est anno 1274. quandoquidem in lib. 3. sentent. dist. 3. qu. 1. pag. 34. a tergo edit. Venetæ 1538. ita scribit: *Nullius Conceptionis Solemnitatem celebrat Ecclesia, nisi solius Filii Dei in Annuntiatione B. Mariæ Virginis. Sunt tamen aliqui, qui ex speciali devotione celebrant Conceptionem Beatæ Virginis, quos nec omnino laudare, nec simpliciter reprehendere audeo; pro eo quod Sancti Patres, qui alias Solemnitates Virginis, Spiritu Sancto docente, statuerunt, qui etiam magni amatores, & veneratores B. Virginis fuerunt, Conceptionem Virginis solemnizare non docuerunt &c. Non etiam audeo omnino reprehendere, quia, ut quidam dicunt, hæc Solemnitas non cœpit humana inventione, sed divina revelatione: quod si verum est, sine dubio bonum est solemnizare in ejus Conceptione; sed quia hoc authenticum non est, non compellimur credere, quia etiam contra Fidem rectam non est, non compellimur negare.* Qui Bonaventuræ locus si non de Festo quod Romæ, sed alibi celebrabatur, intelligendum sit, tamen certissima suppetunt argumenta, seculo 14. celebritatem hanc Romæ esse peractam. Testatur enim Alvarus Pelagius, qui obiit anno 1340. hujus Festivitatis die Romæ se in Basilica Liberiana concionem habuisse, quamquam non *Conceptionis*, sed *Sanctificationis* verbo utitur, D. Bonaventuræ doctrinam fortasse sequutus, qui loco citato scripsit: *Potest etiam esse, quod illa Solemnitas potius refertur ad diem Sanctificationis, quam Conceptionis*, ut videre est apud Bailletum, qui in histor. hujus Eesti Alvari Pelagii concionem commemorat. Bachonius etiam Carmelita, qui obiit anno 1350. tanquam oculatus testis narrat, quotannis in sui Ordinis Ecclesia coram Cardinalibus cum solemni Missa & Panegyrico Festivitatem hanc celebrari consuevisse, ut videre est apud Gavantum sect. 7. cap. 2. num. 8. de Festis mensis Decembris. Quamobrem in Basileensi Decreto, de quo supra verba fecimus, hæc leguntur: *Renovantes præterea Constitutionem de celebranda Sancta ejus Conceptione, quæ tam per Romanam, quam per alias Ecclesias sexto Idus Decembris antiquitus celebratur, statuimus & ordinamus &c.* Et Baluzius in Notis ad Vitas Paparum Avenionensium

pag.

pag. 1376. & sequen. affert testimonia Speculatoris qui seculo 13. scientia Juris claruit, & Joannis Andreæ seculo 14. Canonum doctrina peritissimi, quæ evincunt, eorum temporibus Conceptionis Solemnitatem celebrari consuevisse *ex devotione non improbanda*. Sixtus vero IV. in Constitutione secunda ann. 1483. edita ait: *Sane cum Sancta Romana Ecclesia de intemeratæ semperque Virginis Mariæ Conceptione publice Festum solemniter celebret, & speciale ac proprium super hoc Officium ordinaverit.*

[Off]icium a Si[xt]o IV. editum [su]stulit S. Pius [V]. & aliud illi substituit. Clemens IX. Octavam addidit. Clem. XI. hunc diem posuit inter Festivitates de præcepto.

22 Quæ Sixti verba ad Officium & Missam, ex Leonardi de Nogarolis Clerici Veronensis compositione, referuntur; quæ ipse Pontifex approbavit, & quibuslibet in Conceptionis Festo ea recitantibus Indulgentiam concessit, ut apparet ex priore, quam attulimus, Constitutione anno 1476. edita. Officium illud minus apposite scriptum censuit S. Pius V. & e Breviario summovit; in cujus locum aliud substituit Officium, quo etiamnum utimur, teste Gavanto loc. cit. num. 8. & Natali Alexandro Hist. Eccl. seculo 2. Dissert. 16. §. *Ad tertiam probationem*. Clemens VIII. Officium ad ritum duplicis majoris sustulit. Clemens IX. Octavam addidit; & Clemens XI. ad Conceptionis Mariæ venerationem & cultum amplificandum voluit, hanc Festivitatem ex iis esse, quæ in tota universali Ecclesia de præcepto celebrantur, ut videre est in Constitutione 40. ejus Bullarii pag. 90. Nos vero Concistoriali Decreto statuimus, in Festo Conceptionis B. Virginis in Liberiana Basilica deinceps Sacra solemnia peragenda coram Papa, DD. Cardinalibus, & Prælatis, quibus in Capellis Pontificiis certus constitutus est locus; eumque diem inter illos, quibus ejusmodi Sacra solemniter ad eumdem modum celebrantur, adnumeravimus.

Falso quidam putant a Sede Apostolica definitum hunc articulum. Clem. XI. id re ipsa testatus est.

23 Quidam devotione tacti erga B. Virginem, tot jam Sedis Apostolicæ Actis sententiæ de immaculata Conceptione adstipulantibus, eam opinionem arbitrati sunt declaratam esse Fidei articulum. Id vero probari non potest; Festum enim Conceptionis celebrari potest, etsi nihil Ecclesia de Mysterio definierit; atque ita sentit Bellarminus Controvers. tom. 2. lib. 3. cap. 16. *Fundamentum hujus Festi præcipuum non esse Conceptionem Matris Dei futuræ. Qualiscumque enim fuerit illa Conceptio, eo ipso quod Conceptio fuit Matris Dei, singulare gaudium affert Mundo ejus memoria. Tunc enim primum habuimus pignus certum Redemtionis, præsertim cum non sine miraculo ex matre sterili concepta fuerit. Itaque hoc Festum etiam illi celebrant, qui putant Virginem in peccato conceptam.* Bellarmini responsionem amplectitur Cardinalis Gottus in Opere suo adversus Piceninum Italice

lice scripto, ubi pulchre animadvertit, Constitutionis, quam edidit Clemens XI. hunc esse titulum: *Ut Festum Conceptionis B. Mariæ Virginis immaculatæ de præcepto ubique in posterum observetur*; vocem illam *immaculatæ*, non ad Conceptionem, sed ad B. Virginem referri Pontificem voluisse, ut appareret, ipsum, cum de præcepto observari eam Solemnitatem juberet, noluisse controversiam definire. Quin etiam cum ea Bulla in quadam Italiæ Civitate typis impressa esset cum titulo, *Ut Festum immaculatæ Conceptionis B. Mariæ* &c. vehementer magnus ille Pontifex ea de re conquestus est, ac die 12. Octobris anni 1709. Ordinario loci mandavit, ut eos acriter reprehenderet, qui typis eam Bullam cum adulterino hujusmodi titulo imprimendam curaverant, eamque in eum modum impressam supprimi jussit, & luce publica prohiberi.

Suarez putat ab Ecclesia Conceptionem celebrari ut sanctam & immaculatam.

24 Contra Suarez in 3. par. D. Thomæ tom. 2. qu. 27. art. 2. disput. 3. sect. 5. strenue tuetur, in Festivitate Conceptionis ab Ecclesia Conceptionem ut sanctam immaculatamque celebrari; ac rationes, quas profert, fatemur esse gravissimas. Non est nostrum Theologicis hisce quæstionibus implicari. Illud satis erit hîc eadem iterare, quæ primo tomo de Canonizat. Sanctor. docuimus cap. 42. num. 13. & sequen. nimirum vere dici non posse, immaculatam Conceptionem veluti Fidei articulum esse definitam, etiamsi Apostolica auctoritate Festum immaculatæ Conceptionis B. Virginis celebretur; cum præsertim concessis Officio & Missa, & Festo ad Ritum duplicis evecto, Paulus V. Gregorius XV. & Alexander VII. declaraverint, controversiam supremo non esse judicio definitam. Præterea Christiani Orbis potentissimi & maximi Reges a summis Pontificibus Urbano VIII. & Alexandro VII. postularunt, ut rem veluti articulum Fidei deciderent, qui tantorum Principum precibus se non passi sunt exorari. Nuperrime eædem instauratæ sunt preces apud Clementem XII. qui post præceptum Clementis XI. ut Conceptionis Festivitas ab omnibus celebraretur, terminos Prædecessorum suorum transgredi noluit, ut apparet e quodam scripto Romæ typis edito, de quo superius a nobis mentio facta est.

Declaratio Auctoris in hac Controversia.

25 Quamobrem huic sermoni nostro finem imponentes declaramus, toto nos animo immaculatæ Conceptionis B. Mariæ sequi sententiam: Ecclesiæ Sedisque Apostolicæ propensionem in eam sententiam demisse venerari; firmiter tamen allatis Pontificum Romanorum Constitutionibus adhærere; eosdemque arbitramur esse sensus Universitatis Parisiensis, qui sunt cæterorum Theologorum etiam Italorum. Ea enim declaravit, sententiam suam

suam esse B. Virginem sine macula esse conceptam; qui ad Doctoris gradum proveheretur, eum jurejurando obstrinxit, illam ut sententiam propugnaret; sed cum se a Maldonato, ut supra innuimus, intellexisset, insimulari, quasi vero, nova illa lege juramenti imposita, novum Fidei articulum condidisset, in Theologico Tractatu, quem de hac re adversus Maldonatum edidit, in hunc modum respondit: *Nec Facultas condidit Fidei articulum de Conceptione, sed proposito a Concilio Basileensi, & Sixtinis credidit &c. Sedes Romana Tridentinorum sententiam Basileensibus præfert, ipsi Facultas se conformat, & assentitur jam secundum Concilium Tridentinum, affirmationem Conceptionis non esse articulum Fidei Catholicæ, nec pro hæretico notandum quisquis aliter opinarit.* Quibus cohærent, quæ scribit Natalis Alexander cit. Dissert. 16. *Sententiam de immaculata Deiparæ Virginis Conceptione non solum ut probabilem & piam, sed ut propriam Facultatis nostræ doctrinam propugnabimus, si de ea dicendi scribendive detur occasio. At contrariam opinionem falsam, impiam, & erroneam, Ecclesia prohibente & Sacra Facultate, quæ suum Ecclesiæ judicium subjicit & accommodat, probante, non dicemus.*

C A P U T XVI.

De Festo Translationis Sanctæ Domus Lauretanæ. Die 10. Decembris.

Hæc Festivitas finibus Piceni olim continebatur. Propagata fuit ad omnem Etruriam, Ecclesiasticæ, & Venetorum ditionis Provincias, & ad Regna Hispaniarum. Additio ad 6. Lectionem sub Innocentio XII.

1 Die decimo Decembris Festum celebratur Translationis Sanctæ Domus Lauretanæ. De ea meminit Martyrologium Romanum ad eumdem diem 10. Decembris: *Laureti in Piceno Translatio Sacræ Domus Dei Genitricis Mariæ, in qua Verbum Caro factum est*: idque in Martyrologium relatum est ex Decreto S. Congregationis Rituum die 31. Augusti 1669. ut lib. 4. de Canonizat. Sanctor. demonstravimus par. 2. cap. 10. n. 15. Anteactis temporibus Translationis ejus Officium tota Piceni Provincia celebrabatur ex ejusdem S. Congregationis Indulto 29. Novembris 1632. sed Lectiones secundi Nocturni *de Communi* sumebantur ex sermone quodam S. Bernardi. Actum de nonnullis ad sextam Lectionem addendis sub Innocenlio XII. Ea vero additio est hujusmodi: *Ipsius autem Virginis Natalis Domus divinis mysteriis consecrata, ab Infidelium potestate in Dalmatiam prius, deinde in agrum Lauretanum Picenæ Provinciæ translata fuit, sedente S. Cœlestino V. eamdemque ipsam esse, in qua Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, tum Pontificiis diplomatibus*

matibus, & celeberrima totius orbis veneratione, tum continua miraculorum virtute, & cælestium beneficiorum gratia comprobatur. Quibus permotus Innocentius XII. quo ferventius erga Matris amplissimæ cultum Fidelium memoria excitaretur, ejusdem Sanctæ Domus Translationem Anniversaria Solemnitate in tota Piceni Provincia veneratam Missa & Officio proprio celebrari præcepit. Antequam ad ejus Lectionis finem hæc verba adjicerentur, excussa res est in S. Rituum Congregatione, ut constat ex ejus decreto 16. Septembris 1699. Missa propria & Officium intra Picenæ Provinciæ fines continebatur; anno autem 1719. die 19. Maji ad omnem Etruriam propagatum est, subinde a Benedicto XIII. ad Ecclesiasticæ ditionis Provincias, postea ad omnia loca Venetorum Reipublicæ subjecta, ac demum ad omnia Regis Catholici Regna regionesque illi subditas extensum, ut apparet ex decretis die 23. Augusti 1725. & die 10. Novembris 1729. quæ refert Martorellus Episcopus Montis Feltrii in Theatro Historico S. Domus Nazarenæ Romæ edito anno 1733. pag. 119. & seq.

Ea additio complectitur quicquid hac Solemnitate celebratur.

2 Quæ lectioni illi verba sunt addita, quicquid celebratur hac die, complectuntur. Commemorantur Apostolicæ Constitutiones, quæ Lauretanam Sacram Domum eamdem esse cum ea testantur, in qua Verbum Divinum humanam carnem assumsit. Hæ vero Constitutiones sunt Pauli II. Julii II. Leonis X. Pauli III. Pauli IV. Sixti V. quas & ipsi memoravimus citato loco num. 16. De miraculis autem, quæ quotidie in Sacra illa Domo contingunt, probantque locum illum eumdem esse, in quo ineffabile Incarnationis Verbi Mysterium impletum est, ea sunt prope innumera, sibique continue succedentia, atque ita nota, ut de iis dicere hominis sit abutentis otio suo.

Scriptores, monumenta, missiones innuuntur, quibus probatur translatæ Domus miraculum.

3 Quæ in sextam Officii Lectionem relata sunt, si eorum historiam probandam susciperemus, actum agere videremur. Id enim egregie præstitere Venerabis Petrus Canisius, Baronius, Raynaldus ejus Continuator, Tursellinus, Turrianus, Benzonius, Angelita, Centofiorinus, aliique, quos citat. loco num. 17. recensuimus. Alia etiam integra collegit monumenta Martorellus in Theatro Sanctæ Domus Lauretanæ. Apud eum videas etiam dicta Testium, qui in solemni examine testantur, se accepisse id a majoribus suis oculatis testibus, qui Sacram Domum in aera sublatam illuc, ubi nunc sita est, asportari viderant. Huc accedunt iteratæ hominum missiones ad urbem Nazareth, ut loci situs & magnitudo cum Sacra Domo conferretur, eæque Nazareni loci mensuræ cum Lauretana Domo deprehensæ sunt probe congruere. Vide Tursellinum Histor. Lauretanæ lib. 2. cap. 26. qui

qui narrat, a Clemente VII. Summo Pontifice tres, qui illi erant a Cubiculo, missos esse, ut magnitudines mensurasque Lauretanæ Domus cum mensuris locorum, ubi antea fuisset ea Domus, conferrent; & ait: *Ergo illi Lauretum profecti, sacramque Domum intentiore cura contemplati dimensique, conscendunt navem Illyricum petituri. Quo ut ventum est, Lauretanæ instar Ædiculam satis vetustam, & miraculorum monumentis insignem inveniunt. Porro parieti ejus Ædiculæ inscriptum, Lauretanam ibi Domum olim fuisse. Hæc accolæ ipsi monstrabant. Haud vana ab illis afferri veræ lacrymæ ubertim manantes ex desiderio testabantur. Confestim igitur Legati mensuris admotis deprehendunt prorsus omnia convenire. Protinus repetito cursu pergunt in Galilæam. Nazarethum veniunt: Sacræ Domus fundamenta monstrata ab incolis cernunt. Quoquoversus metiuntur; congruere cuncta comperiunt.*

Diluitur gravis quædam ea de re difficultas.

4 Eam vero citato tom. 4. nostri Operis difficultatem minime dissimulavimus, Domum illam Nazarethi in Ecclesiam fuisse conversam, teste Hieronymo Epist. ad Eustochium: *Est Nazareth* (inquit S. Doctor) *ubi Christus egit, viculus in Galilæa juxta montem Thabor, unde & Dominus noster Jesus Christus Nazarenus vocatus est: habet Ecclesiam in loco, quo Angelus ad B. Virginem evangelizaturus intravit, sed & aliam, ubi Dominus est nutritus.* Hujus Ecclesiæ mentionem factam invenimus seculo septimo & octavo, ut videre est in libro de Locis Sanctis, qui Bedæ nomine circumfertur, cap. 16. *Nazareth muros non habet, sed magna ædificia, duasque grandes Ecclesias: una est in media civitate super duos fundata cancros, ubi quondam fuerat domus, in qua Dominus nutritus est infans: altera vero est Ecclesia, ubi domus erat, in qua Angelus ad Beatam Mariam venit.* Ejusdem Ecclesiæ itidem mentionem fieri novimus circa dimidium seculi decimitertii. Quamobrem haud ita facile quis crediderit, Sacram Domum sub Cœlestino V. aut Bonifacio VIII. eo, ubi nunc est, fuisse translatam. Casaubonus exercit. 7. in Baronium non ita fuit incogitans, quin ex illo Bedæ loco adversus Lauretanæ Domus veritatem argumentum eduxerit. *Sane cum dicit Beda: ubi domus erat: non obscure videtur significare, jam ætate sua amplius illam non fuisse, nedum esse nunc queat. Nam si ante octingentos, vel nongentos annos non erat illa domus; quomodo verum erit, quod ait Baronius, illam semper durasse integram?* Occupat autem responsionem, qua solvi ejus potuisset argumentum, videlicet veram tunc temporis ibi Domum fuisse, sed in Templum conversam. *Si quis dicat, non desiis-*

desiisse quidem esse illam Domum, sed in Templum fuisse versam, quæram ego si domus versa est in Templum ante tot secula, quomodo, & quando Templum iterum versum est in Domum? Non enim Templum transtulisse Angeli dicuntur, sed Domum. Et quoniam fortasse quispiam dixerit, Sanctam Domum antea jam esse alio translatam, cum fuit extructa Ecclesia; idcirco ita pergit: *Dicet fortasse aliquis, tum cum illo loco Templum est inædificatum, priorem Domum alio esse translatam. Verum hoc neque ullius Scriptoris veteris testimonio potest probari, neque de re tanta conjecturis fallacibus temere locus dari debet. Tum autem merito quærat aliquis, ubi latuerit illa domus translatitia per tot secula: nam ut initio translatæ nemo meminit, ita servatæ nemo*. Tursellinus in Historia S. Domus Lauretanæ lib. 1. cap. 2. tradit, illam a primis Christianis in Ecclesiam fuisse conversam, & in eo statu ab Angelis mirifice fuisse translatam. Et Honoratus a S. Maria de regulis Criticæ lib. 3. Dissertat. 1. §. 4. Tursellini sententiam libenter amplectitur, & Casauboni ut argumentationem evertat, ait, tunc temporis, cum ab Angelis Sacrum Sacellum translatum fuit, & Domum, & Sacram ædem fuisse; Christianos enim nihil de integra domo detraxisse, sed ornamenta quædam addidisse, quibus ad Ecclesiæ formaretur exemplum. Nos de hac responsione nihil pretii diminutum volumus, sed in nostro Opere de Canonizatione Sanctorum aliam ingredientes viam, vetustiorum Scriptorum auctoritate duce demonstravimus, Lauretanam Ædem non esse integram Domum, sed illud dumtaxat ejus Domus conclave, ubi Maria salutata fuit ab Angelo; ideoque salva sua cuique Auctori septimi, & octavi seculi fide, facile concedi posse, in eo, in quo domus illa erat, loco Ecclesiam esse extructam; sed ex ea Domo, quod reliquum conclave supererat, ubi Verbum Divinum humanam Carnem assumsit, illud Angelorum ministerio translatum esse; ita sibi invicem adstipulantibus tum vetustis monumentis, perpetuaque Traditione, tum summorum Pontificum testimoniis, communi sensu Fidelium, & continuis, quæ in dies eduntur, miraculis.

Falso quidam putant parum probari hanc historiam melioris notæ Criticis. Ea probatur Bollandistis.

5 Sed temperare nobis ipsi non possumus, quin nonnihil dicamus de eo, quod quidam ut eruditi acrisque ingenii sibi famam parent, semihianti ore mussitant, sapientioribus magnique nominis Criticis hujus non probari veritatem historiæ. Profecto qui ex præstantissimorum Criticorum numero Bollandistas explodat, putamus esse neminem. At hi ad diem 25. Martii §. 4. postquam narravere, Sacram Domum in Dalmatiam fuisse translatam ad eum locum, qui vulgo nunc dicitur *Fiume*, inde

Lauretum, de magna Lauretana Æde ita disputant. *In hoc Templo Sanctissimæ Virginis sanctum domicilium visitur, in quo Deipara Virgo ab Angelo Gabriele salutata, & a Spiritu Sancto adumbrata, æternum Verbum & Filium Dei incarnatum in utero concepit. Translatæ hujus Ædiculæ Marianæ dies* 10. *Decembris sacer est, quando ipsi coram ibidem in Altari ejus intimo sacrificium Missæ Deo obtulimus* 1660. *& omnia magna animi nostri lætitia spectavimus in maximo Peregrinorum concursu, quorum Confessiones excipiunt Societatis Jesu Presbyteri e præcipuis totius Europæ ditionibus acciti, ut quique adventantes in patrio idiomate adjuvari possint, & Cœlestis dein Eucharistiæ mensa refici.* Quantopere vero huic faverit historiæ Papebrochius Bollandi Continuator, apparet ex ejus Responsionibus ad P. Sebastianum a S. Paulo, cujus verba retulimus loco citato num. 20.

Probatur Natali Alexandro.

6 Inter optimos Criticos accensendum putamus Natalem quoque Alexandrum, qui Hist. Eccl. sec. 13. pag. 37. edit. Parisien. anno 1699. hæc scribit: *Pontificatus Bonifacii Papæ octavi anno* 1. *Christi* 1294. *Sacra Deiparæ Virginis ædicula, in qua Filium Dei de Spiritu Sancto, Angelo nuntiante, concepit, e Dalmatia in Picenum miraculo delata, in Recinetensis agri sylva piæ Matronæ, cui Lauretæ nomen, propria consedit. Inde Lauretanæ domus B. Virginis appellatio, quam & in ipso Piceno ter sedem infra annum mutasse repetito miraculo memoriæ proditum est. Qua de re legendus Horatius Tursellinus Societatis Jesu Scriptor elegans in Historia Lauretana.*

Probatur Theophilo Raynaudo, Bailleto, Honorato a S. Maria, Gravesonio, Guidoni Grando, Calmeto, Muratorio. Ac primum quid de ea senserit Raynaudus.

7 Nec vero his sanus quisquam negabit accenseri merito posse Theophilum Raynaudum, Bailletum, Honoratum a S. Maria, Gravesonum, Guidonem Grandum, Calmetum, Muratorium, quos non minus ingenuos, quam doctos nullas unquam dissimulare difficultates in rebus, de quibus agunt, quivis eorum legendis Operibus facile intelligat; tamen Theophilus Raynaudus tom. 8. suorum Operum in Tractatu, cui titulus, *Antemurale adversus fortia ingenia*, pag. 144. & sequen. declarat, se maximam ex eo offensionem accipere, quod inter Catholicos contingat de hac re excitari controversiam, postquam Vergerium, Hospinianum, aliosque Lutheranarum & Calvinianarum partium, qui veritatem hujus historiæ connisi sunt evertere, Canisius, Turrianus, & Gretserus invictis rationibus refutarunt. Illam vero objectionem, quod sacri illius Conclavis non sit Syriaca structura, ita diluit: *At Maceratæ in vicinia ædes antiquæ sunt lateritiæ, cujusmodi est Lauretana ædicula. Prob*

late-

lateritium non argumentum, sed nugamentum! En quibus machinis firmissima veritas tentatur. Quid quod obtruditur falsitas circa parietes sacræ Ædiculæ, aliam quam Syriacam structuram redolentes? Certo enim parietes sacræ ædiculæ Lauretanæ non sunt lateritii, sed lapidei; idque & ipse diligenter inspiciens attrectansque deprehendi, semel & iterum eo peregrinatus; & firmavit idem cum studio scrutatus Dominus Episcopus Vasionensis Josephus Maria Suares, qui idem ut sua suffragatione firmarem, auctor fuit.

8 Baillettus ad diem 15. Augusti §. 7. num. 36. de Sacra Æde Lauretana, ac de peregrinatione Fidelium ad eam ex omnibus Regionibus confluentium verba faciens, Tursellini historiæ standum putat super iis, quæ Sanctuarii illius originem, & erga illud devotionem respiciunt: id vero argumento est, hominem vel certissimarum rerum veritatem, ut intemperanti ingenio est, sollicitantem nihil in hac re, quod reprobandum duxerit, reperisse; præsertim cum in Tabula Critica Scriptorum ad diem 15. Augusti nullum verbum faciat; quod quidem fecisset more suo, si quidquam in ea re difficultatis offendisset. *Baillettus nihil habet adversus eam historiam.*

9 Honoratus a S. Maria tom. 2. de Regulis Criticæ lib. 3. Dissert. 1. hanc historiam strenue defendit; ac divinum illum horrorem præcipue commemorat, qui cuivis in sacram illam ædem introeunti oboritur. Quam in rem ait Tursellinus: *Divinus ille omnium pectoribus incutitur horror ad Sacrosanctæ Domus ingressum.* Et Canisius: *Homines flagitiis obrutos in Dei filios transformari, ut ex Hæreticis Catholici, ex lupis oves evadant.* Et Joannes Bonifacius in Historia B. Virginis: *Perditi homines hac in Æde mutantur, impietatem ejurant hæretici, ultores iras simultatesque deponunt.* Et in Trophæis Mariæ Marianus Augustus, quem cum superioribus affert Scriptoribus P. Honoratus: *Non arbitror quemquam umquam fuisse, aut futurum tam scelestum, tam perditum, quem non Lauretanæ Mariæ aspectus ad aliquem pietatis sensum commoverit.* *Honorati a S. Maria verba.*

10 Gravesonus de Myster. & Annis Chr. dissert. 2. de Sacræ Domus Lauretanæ Translatione, *rem*, inquit, *omnium litteris, & constanti fama comprobatam, summorum Pontificum Decretis confirmatam, confluentium populorum numero longe lateque celebratam, sanctitate loci, & frequentia miraculorum luce clarius manifestatam.* Guido Grandus Abbas Camaldulensis in tertia Dissert. Camaldulen. cap. 8. num. 12. ubi agit de vi argumenti negativi, negat in quæstione de Sacra Lauretana Æde locum ullum esse ejusmodi argumento, & ad hujus facti veritatem infir- *Gravesoni testimonium. Quid de ea scripserit Guido Grandus.*

mandam imbecillum esse ait argumentum petitum a S. Antonini silentio. *Cum vero & paucis post annis a Sacræ Domus in Italiam adventu monumenta Regionis illius, in qua stationem posuit, indubitata occurrant, & ipso quidem S. Antonino pene sesquiseculo vetustiora, ad quem nemo prudens pertinuisse dixerit de re tum vulgatissima expressum testimonium suis historiis inserere, hinc temere abuti ejus silentio contradictores ad Lauretani sacelli veritatem impugnandam manifestum est.* Quod nos etiam monuimus lib.3. de Canonizat. cap.10. num.5.

Calmeti sententia.

11 Calmetus in Diction. Biblico verbo *Nazareth*, cum vidisset, quod supra innuimus, a Scriptoribus proditum, Sacram Domum in Ecclesiam fuisse conversam, de hujus historiæ veritate dubius hæsit, propensiorque ad credendum videtur, Sacram Lauretanam Ædem ad exemplum Ecclesiæ, quæ quondam fuit in Nazareth, esse extructam. Sed cum opus illud e Gallico in Latinum sermonem convertendum susceperit Joannes Dominicus Mansius Lucensis Congregationis Matris Dei Presbyter, facta sibi ab ipso Calmeto potestate quidvis corrigendi & mutandi, eam propositionem inducendam expungendamque existimavit.

Quid itidem de ea historia senserit Muratorius ex Martorello Episcopo Montis-Feltrii.

12 Omnem hujus rei seriem cum authenticis monumentis reperias in Theatro Lauretano Martorelli Episcopi Montis Feltrii tom.1. pag.592. ubi hæc de Muratorio scribit: *Muratorio, qui Lamindi Pritanii nomine librum edidit de Moderatione ingeniorum in negotio Religionis, profecto injuriam facit quisquis eum putat historiæ de admiranda Translatione fidem abrogare. Eos enim tantummodo reprehendit, qui intemperanti zelo abrepti, vitam prodigendam sibi existimant ad propugnandam historiæ veritatem, æque ac nostræ Fidei articulos. Suam Auctor in iis, quæ ad Religionem attinent, prudentiam declarat; ea enim cum aliis non sunt commiscenda; piam illam tamen prudentemque non improbat fidem, quam sacris historiis fide humana conscriptis vel ipsa tribuit Ecclesia, cujusmodi ea est, quam in piorum animis fovendam, & iis qui historiam de mirabili hac Æde rejiciunt, insinuandam suscepimus, tot Scriptorum auctoritatibus hactenus huc congestis, & monumentis, quæ, Deo si placuerit, tomo posteriore afferemus.*

Quaresmii difficultas, & difficultatis solutio.

13 Quaresmius tom.2. Elucidat. Terræ Sanctæ lib.7. cap.1. & sequen. præsertim vero cap.4. testatur, ætate sua Nazarethi Sacrum visitari consuevisse Domicilium, in quo B. Virgo, lætissimo accepto nuncio, Servatorem Mundi concepit. Quærit deinde, qui dici possit S. Domus nunc esse Laureti, quæ non potest profecto duobus in locis reperiri, in Oriente, & in Occidente,

in

in Palæstina, & in Piceno, Nazarethi, & Laureti: quam difficultatem idem Auctor solvere nititur. Ac multa quidem sunt Responsionis capita; sed illud omnium maxime placet ex Joannis Francisci Alcaroti Canonici Novariensis Itinerario Terræ Sanctæ lib. 2. cap. 19. miro modo S. Domum Nazaretho in Dalmatiam, ac deinde Lauretum esse translatam. Fideles autem Palæstinæ Ecclesiam sub nomine Annunciationis B. Mariæ ædificasse, qua locus ille, ubi Sancta Domus erat, conclusus est; & hanc esse Sacram illam Domum, quæ dicitur hoc tempore esse Nazarethi.

CAPUT XVII.

De Festo Expectationis Partus Beatæ Virginis. Die 18. Decembris.

Ecclesiæ Hispaniarum transtulerunt Festivitatem Annunciationis a die 18. Decembris ad 25. Martii, eique hanc subrogarunt.

1 DE hac Festivitate cum differendum nobis sit, juvabit memoria repetere, quod diximus de Annunciatione Beatæ Mariæ, quam in Hispaniarum Regnis ex Decreto Concilii Toletani 7. seculi olim non 25. Martii, sed 18. Decembris die celebrari observavimus; cujus Decreti ea ratio fuit, quod 25. Martii dies plerumque in quadragesimam, vel in Paschalia solemnia incideret, cum nullam Sanctorum celebritatem peragere licet. Eodem etiam loco monuimus, Romanæ Ecclesiæ constantem perpetuamque fuisse consuetudinem Annuntiationem B. Virginis celebrandi 25. die Martii: nunc vero illud adjicere huc oportet, Hispaniæ Ecclesias temporibus, quæ consequuta sunt, ad Romanæ morem Ecclesiæ se conformasse, & eam Festivitatem 25. die Martii cœpisse peragere; substituta in ejus locum hac celebritate de Expectatione Partus ad diem 18. Decembris, quam a Gregorio XIII. approbatam esse vere possumus dicere in literis ejus Apostolicis anni 1573. *De Ecclesiæ Toletanæ Officiis ordinandis: Toletana Ecclesia* (verba sunt e sexta Lectione Officii, quod 18. Decembris recitatur) *utramque retinet Solemnitatem; alteram mense Martio, ut Romana Ecclesia, quæ Magistra omnium Ecclesiarum & Mater est, Sanctissimum institutum sequatur; alteram octavo ante Natalem Domini die, tum quod hæc Solemnitas ab ipsa Toletana Ecclesia instituta fuerit, & magna veneratione ab aliis excepta per universam Ecclesiam hactenus celebretur; tum vero quod ea ipsa die Sanctissima Virgo Toletanum Templum sua præsentia consecrare dignata sit, & famulum suum Ildephonsum sacris muneribus exornare*. Quæ postrema verba ad eam ve-

stem

stem referuntur, quam B. Virgo S. Ildephonso donavit, ut ea in celebrioribus solemnitatibus uteretur. Atque hæc confirmant Bollandiani tom. 3. Mensis Martii pag. 358. Thomassinus de dierum Festorum celebrat. lib. 2. cap. 12. num. 10. Guyet. de Festis propriis, lib. 1. quæst. 16. & Joannes Baptista Casalius de veteribus Sacris Christianorum Ritibus Romanæ editionis ann. 1647. pag. 423.

In Hispania ear dicatur Festivitas S. Mariæ de O. Celebratur in Italia per Provincias Ecclesiasticæ ditionis & Venetorum.

2 Hæc Solemnitas in Hispania Festivitas appellatur B. Mariæ de O, teste Garzia Loaisa in Notis ad Toletanum seculi 7. Concilium tom. 6. Labbeanæ Collect. pag. 455. Cujus nominis origo ducta ab Antiphonis, quæ per adverbium O incipiunt, quarum prima dicitur in Vesperis Vigiliæ hujus Festi, ut advertit Sarnellus tom. 3. Epistolar. Ecclesiasticar. Epist. 24. nam eæ Antiphonæ suspiria, gemitus, & desiderium exprimunt Veterum Patrum Redemtoris adventum expectantium, ut ait Azorius Institut. Moral. part. 2. lib. 1. cap. 23. Totam hanc rem diu multumque tractavit Theophilus Raynaudus in fine tom. 7. suorum Operum: Nobis hîc ea iteranda non arbitramur, quæ jam de Sacro Adventu, Natalisque diei Jesu Christi solemnibus disseruimus. Finem igitur facimus; nec tamen prætereundum, Officium Expectationis Partus recitari cœptum in regionibus Venetorum Reipublicæ subjectis ex S. R. Congregationis Indulto 3. Septembris anni 1695. & ad omnia Ecclesiasticæ ditionis loca extensum Decreto Benedicti XIII. die 22. Augusti 1725.

C A P U T XVIII.

De Festo Sanctæ Mariæ in Sabbatho.

Semper ab Ecclesiæ primordiis cultus exhibitus Deiparæ, seculo 10. auctus est. Tũ introductum Officium parvum, & abstinentia carnium in Sabbatho.

1 NEmo nescit, qualibet Sabbathi die non impedita Officium de S. Maria in Sabbatho recitari; de quo verba facere nostri arbitramur esse instituti, qui in hac secunda Operis parte de Festis B. Mariæ tractandum suscepimus. Docet Mabillonius in Præfatione ad seculum 5. Ordinis Benedictini, Ecclesiam in sui primordio B. Mariæ cultum, ut par erat, exhibuisse qui postea seculo decimo multis accessionibus auctus est. Tum enim invectam consuetudinem abstinendi ab esu carnium in Sabbatho; ejus Commemorationem eodem die fieri, & ejus Officium parvum recitari cœptum. Argumentum istud affert doctissimus Auctor, quod nonnisi in Quadragesima, & quatuor temporibus vetitum erat ante decimum seculum, ne quisquam carnibus vesceretur, idque constat ex Nicolai I. Responsionibus ad Consulta Bulgarorum, aliisque etiam monumentis: nam anno

1000.

1000. Glaber Radulphus lib. 4. cap. 5. legem latam esse ait, *ut omnibus hebdomadibus sanctione perpetua sexta die abstineretur a vino, nisi forte gravis infirmitas compelleret, aut celeberrima Solemnitas interveniret*: quam legem in Concilio Rom. S. Gregorius VII. confirmavit. Denique e vita S. Udalrici Episcopi Augustani colligitur, ejus ætate Officium parvum B. Mariæ recitari solitum; quod deinde edidit S. Petrus Damiani, & post ejus mortem Urbanus II. in Claromontana Synodo a Clericis recitari jussit; qui precandi Ritus a Clericis etiam ad Laicos commeavit, ut probat idem Mabillonius Præfat. 2. ad seculum 6. Benedictinum §. 12. Verum Cardinalis Bona in Tractatu de Divina Psalmodia cap. 12. §. 2. gravissimorum Scriptorum auctoritate permotus B. PetroDamiani non instituti Officii Parvi, sed restituti laudem tribuit; concedit enim, in utraque Ecclesia Latina & Græca trecentis ante B. Petrum annis recitari consuevisse. *Et ne Lectorem diutius protraham, in utraque Ecclesia Græca & Latina Horas S. Mariæ institutas invenio trecentis & amplius annis ante Damianum*. Cardinali Bonæ subscribit Pagius in Breviar. Roman. Pontif. tom. 2. vita Urbani II. num. 51.

Vetustus mos peculiarem exhibendi cultum Deiparæ in Sabbatho, Ratio a nonnullis adducta non probatur Bellarmino.

2 De abstinentia carnium in Sabbatho, & Officio Parvo B. Mariæ, nisi quatenus pertinet ad Officium S. Mariæ in Sabbatho, non est nostrum hoc loco verba facere. Exploratum quidem est, vetustum esse pium illum morem exhibendi in Sabbatho B. Virgini peculiarem quemdam cultum, & in ejus honorem eadem die Missam celebrandi. Testatur id B. Petrus Damiani Opusc. 33. cap. 3. & 4. *Pulcher mos in nonnullis Ecclesiis inolevit, ut specialiter ad ejus honorem per omne Sabbathum Missarum celebrentur Officia, nisi forte Festivitas, aut Feria Quadragesimalis obsistat*. Pergit Damianus, & causam affert, cur Sabbatum B. Virgini consecratum sit. *Sabbathum enimvero, quod requies interpretatur, satis congrue Beatissimæ Virgini dedicatur*. Nam *Sapientia in ea per humilitatis assumtæ Mysterium velut in Sacratissimo Lectulo requievit*. Spinellus Tractatu de Maria Deipara cap. 29. numer. 18. aliquot affert rationes, quibus probat, Sabbathum peculiari quadam dedicatione B. Virgini consecratum; quod etiam demonstravit Vicecomes lib. 3. de Missæ Ritibus cap. 21. & multiplici uberrimaque eruditionis copia Benedictus XIII. tom. 2. serm. 16. Inter multas rationes ea solet afferri, Fidem in Sabbato, quod post Passionem Domini consequutum est, in sola B. Virgine Maria mansisse; quam tamen rationem Bellarminus minime probat lib. 3. de Eccl. militante cap. 17. qui triduo illo Passionis Christi observat, Magdalenam

lenam magno charitatis igne flagrasse, ut apparet ex Joannis cap. 19. & 20. Charitatem vero a Fide sejungi non posse. Quin etiam ea addit: *Periculosum sane videtur dicere, in sola Virgine mansisse veram Fidem, quia Ecclesia periisset; non enim una persona potest dici Ecclesia, cum Ecclesia sit populus, & Regnum Dei.*

Urbanus II. jussit Officium fieri B. Mariæ in Sabbatho.

3 Utcumque sit de rei ratione, cum certissimum sit, Sabbathum præcipuo quodam modo B. Virgini esse consecratum, statuit Urbanus II. in Concilio Claromontano, *ut Horæ B. Mariæ dicerentur quotidie, Officiumque ejus diebus Sabbathi fieret*, ut ex Gaufrido colligit Mabillonius in Præfat. ad seculum 5. Ordinis S. Benedicti. Testatur Micrologus, qui undecimo vixit seculo, lib. de Ecclesiast. Observationibus cap. 60. ubique in Sabbatho recitari consuevisse tunc temporis Officium de B. Virgine. *In singulis quoque hebdommadibus sexta Feria de Cruce, & Sabbatho de Sancta Maria pene usquequaque observatur non tam ex auctoritate, quam ex devotione.* Decanus Radulfus, qui anno 1403. obiit, in libro de Canonum observantia Proposit. 20. hæc scribit: *De Officio vero Beatissimæ Virginis legitur in Chronicis, quod Urbanus II. qui novem Præfationibus prioribus decimam de B. Maria Virgine addidit, ut infra dicetur, in Gallias veniens Concilium apud Claromontem Urbem celebravit anno Domini 1096. de mense Novembris, in quo statutum est, quod Horæ B. Mariæ Virginis quotidie dicantur, Officiumque ejus diebus Sabbathorum solemniter fiat*: modumque docet, quo Officium fieri oportet in Sabbatho in honorem Beatæ Virginis.

Olim Ecclesiastici ex præcepto recitabant cum Officio Divino Officium parvum Beatæ Mariæ.

4 Itaque ex iis, quæ hactenus huc attulimus, binæ Ecclesiasticorum obligationes erant; altera quotidie cum Officio Divino recitandi etiam Officium Parvum B. Virginis; altera in ejus honorem celebrandi Sabbathum. De obligatione quotidie recitandi Officii Parvi B. Virginis in Ecclesiis Metropolitanis, Cathedralibus, Regularibus, & Collegiatis mentionem faciunt Patres Concilii Andegavensis sub Urbano V. habiti ann. 1365. par. 2. tom. 11. Conciliorum Collect. Labbeanæ pag. 1946. cap. 15. *Item approbante Concilio statuimus, quod in singulis Ecclesiis Metropolitanis, Cathedralibus, Regularibus, Collegiatis Matutinæ, & aliæ Horæ de B. Maria singulis diebus solemniter decantentur, nisi alias Officium esset de B. Maria, vel aliis majoribus Festis anni, vel in Adventu Domini: & ad hoc omnes volumus adstringi sub præcepto.*

Controversia inter Juris Canonici peritos, an Ecclesiastici teneantur

5 Verba hujus Concilii jubent ab Ecclesiasticis tam in Choro, quam extra Chorum cum Horis Canonicis quotidie etiam Officium parvum B. Mariæ recitari. Sed cum Concilium illud non fuerit Oecumenicum, nec propterea vim habuerit universalem Eccle-

Ecclesiam obligandi coorta est inter Canonici Juris Professores controversia, an qui ad recitandas Horas Canonicas teneretur, Officium etiam parvum B. Virginis ab eo recitandum esset ex præcepto. Præcepto Ecclesiasticos minime teneri existimarunt Zabarella, Ancaranus, Imola, Lignanus; in contraria fuerunt sententia Vitalinus, & Abbas, aliique; quorum quidam putarunt, Ecclesiasticos Concilii Claromontani decreto, quidam ex pia teneri consuetudine, ut apud Fagnanum in cap. *Presbytero* num. 33. & sequen. de Celebrat. Missarum.

recitare quotidie Officium parvum.

6 Eam controversiam S. Pius V. de medio sustulit. Nam cum vetus Breviarium quemadmodum constituerat Tridentina Synodus, emendasset, & ab universali Ecclesia ita emendatum jussisset recitari, exceptis iis Ecclesiis, quæ vel in sua fundatione ab Apostolica Sede aliud Breviarium accepissent, vel alio ante ducentos annos uterentur, Constitutione anno 1567. edita, quæ est in Bullar. Rom. 64. tom. 2. obligationem sustulit recitandi extra Chorum Officium parvum B. Mariæ; Officiumque componi, typisque edi de S. Maria in Sabbatho, & Breviario Romano inseri jussit, teste Gavanto sect. 8. cap. 6. ad Rubricas Breviarii Romani num. 2. & 3. *Ante Pium V. tenebatur Clerus ad recitationem quotidianam Officii Parvi B. Mariæ una cum Officio Domini: quam obligationem abrogavit Pius in Bulla ante Breviarium posita. Quare totum hoc Officium S. Mariæ in Sabbatho cum Lectionibus Sanctorum Patrum singulo mense pro varietate legendis jussu Pii V. fuit compositum & editum, Clemens VIII. illud recognovit, mutata tantum lectione pro mense Aprilis, quæ erat S. Epiphanii, nunc vero S. Hieronymi.*

Eam diremit S. Pius V. qui sustulit obligationem recitandi Officium parvum extra Chorum; & componi jussit Officium S. Mariæ in Sabbatho, quod emendavit Clemens VIII.

7 Prodiit typis Parisiensibus anno 1693. Tractatus de devotione in Deiparam, & de eo qui debetur illi cultu; qui liber sine Auctoris nomine editus Bailleto tribuitur. In ejus cap. 13. agitur de Festo, seu potius de celebratione Sabbathi in honorem B. Virginis. Ac Apostolicis quidem temporibus docet auctor, Sabbathi cultum Dominicæ fuisse traductum; fieri tamen non potuisse, ut Sabbathi cultus funditus evelleretur, ne Judæi ab amplexanda Christi Fide deterrerentur; Romanam Ecclesiam, quæ cultum Sabbathi semper repudiasset, diu omnem operam frustra contulisse, ut reliquæ Occidentis Ecclesiæ suum exemplum sectaretur: id tandem consequutam esse: persuasit enim populis, Deum eo consilio Sabbathum coli jussisse, ut significaret quietem animæ omnibus esse expetendam, ac per cessationem a peccatis, quæ sunt vera opera servilia, perturbationes animorum esse pacandas: in animis tamen Fidelium quidpiam devotionis erga Sabbathum

Quid revera fuerit, cur olim Romæ Fideles jejunarent Sabbatho, nec illū diem ut festum celebrarent Confutatur. Auctor Tractatus de Devotione & cultu in Deiparam.

bathum remansisse, quo Ecclesia non utiliter posse uti existimavit, si ex illo cultu quod esset reliquum, ad cultum erga B. Mariam converteret. Quo quidem sermone plura continentur, quæ probare si quis velit, haud facile efficiat. Baronius ad ann. Chr. 57. n. 202. & seq. auctoritate S. Ignatii Martyris Epist. ad Philippenses ostendit, in Ecclesia Orientali vetitum fuisse jejunium Sabbathi æque ac Dominicæ, in execrationem tum eorum hæreticorum, qui non credentes, Christum rediisse ad vitam, die Dominico jejunabant, tum eorum etiam, qui Hebræorum Deum mundi conditorem malum reputantes, in jejunio & mœrore Sabbathum exigebant. Præterea idem Cardinalis auctoritate Constitutionum Apostolorum (quæ si non Apostolis tribuendæ, dignæ tamen sunt, quas honore & veneratione prosequamur) demonstrat, non solum Sabbatho fuisse vetitum jejunare, sed hunc diem tanquam Festum celebrari consuevisse; non quidem in gratiam Judæorum, ne videlicet eorum animi offenderentur, sed ut appareret, Christianos ab execrando eorum errore quam maxime abhorrere, qui Judæorum Deum, quem condito mundo constat Sabbatho requievisse, malum esse blasphemabant. Tandem observat, in Occidente, Romæ præsertim, fuisse in more positum jejunare in Sabbatho; vel quia, ut ait D. Augustinus, Petrus Apostolus Sabbathi se munivit jejunio, ut Dominica quæ proxime consequuta est cum Simone Mago concertationem illam subiret, qua victor evasit; vel quod Apostoli, ut ait Innocentius Epistola ad Decentium Episcopum Eugubinum, post Christi mortem sexta Feria, & Sabbatho mœrore confecti, sibi a Judæis metuentes delituere: denique illud concludit, eas ob causas Romæ Fideles in Sabbatho jejunare solitos, nec illum diem ut Festum celebrasse, ne cum Judæis convenire viderentur; Festivitas enim a Sabbatho in Dominicam translata fuerat. Verba Baronii hæc sunt: *Sed sicut ea die jejunare Fideles Romæ consueverant, ita nefas ducebant eam feriare diem, ne quid cum Judæis hac ex parte commune habere viderentur. Satisque Christianæ Religioni consultum visum, si (quod Testamentum, cæteraque mysteria translata essent) mutarent etiam Sabbathum in Dominicam, cum ea potissimum dies tot tantisque esset cumulata Sacramentis.* Quæ ab Auctore Gallo sunt scripta, si quis cum iis, quæ Baronius docet, contulerit, facile intelliget, illum multa temere asseverare, hunc nihil inconsiderate, nihil non monitum rationibus & argumentis proferre; nec quisquam fuerit, qui commentis, quæ de hac re Tractatu illo traduntur, fidem adjungat.

FINIS.

DE QUIBUSDAM SANCTIS

De quibus celebratur Officium, cum Missa in Civitate, & Diœcesi Bononiensi.

LIBER TERTIUS

IN SYNOPSIN BREVISSIME REDACTUS.

Cum enim in Schola Sacrorum Rituum Auditoribus distributum fuerit integrum opus de Festis D. N. J. C. & B. Virginis, satis esse judicavimus, si Libri tertii argumentum breviter eisdem indicaremus.

EXpensis Ecclesiæ universalis Festivitatibus, nonnulla opportunè de particularibus civitatis, & Diœcesis Bononiensis Festis innuenda supersunt. Atque ut Martyrologii Romani ordo servetur, occurrit *die* 4. *Januar.* Festum SS. Martyrum Hermetis, Aggæi, & Caji, quod tamen Bononiæ *die* 28. ejusdem mensis celebratur. Hi Martyres sub Maximiano passi in laudato Martyrologio dicuntur, sed juxta alia Martyrologia, & monumenta Diocletianus Maximiano addendus est. Eorum Reliquias inter Hebræorum cadavera repertas S. Eusebius Bononiæ Episcopus, uti antiqua fert traditio, publicæ venerationi in privato sacello in via S. Vitalis exposuit, partem subinde Cardinalis Gabriel Palæotus in Metropolitanum Templum transtulit. Iisdem SS. Martyribus in quibusdam Martyrologiis additur S. Eduus Episcopus, quem alii Martyrem in Africa, alii Episcopum Bononiæ, alii Episcopum Augustoduni in Gallia existimant, sed hæc valde incerta sunt, quemadmodum,& an cum iisdem Sanctis Bononiæ passi sint Petrus, Marcus, Serenus, Senna, & Anastasia, ut habetur in antiquo Martyrologio Corbejensi. Demum quidquid in quibusdam monumentis legatur, Italicæ Bononiæ, non alteri ejusdem nominis civitati in Moesia superiori, aut in Hungaria sitæ laudati Martyres adscribendi sunt, in quorum honorem cum antea officium de communi Martyrum recitaretur, BENEDICTUS XIV. Lectiones proprias pro civitate, & Diœcesi Bononiensi concessit.

Die 23. *Januar.* in Martyrologio Romano habetur nomen, & Festum S. Raymundi de Pennafort, qui idcircò ad Bononiam pertinet, quod in ea utrumque Jus didicerit, & Cathedram Magistralem in Jure Canonico obtinuerit, & sanctè rexerit, quo gradu potitus non esset, nisi juxta eorum temporum consuetudinem Bononiensi Civitate donatus fuisset, ut videre est in ejus vita à P. Tournonio scriptâ.

Eadem de causa B. Petrum Thomam Ordinis Carmelitarum, Patriarcham Constantinopolitanum, & Legatum Apostolicum Bononia sibi vindicat, utpote qui Theologiam ibi inter primos tradiderit; ejusque nomen in Martyrologio Carmelitarum descriptum est, & apud eos Officio proprio colitur.

Die 24. *ejusdem mensis Januar.* Bononiæ colitur S. Zamas, qui in Martyrologio Romano primus ejusdem civitatis Episcopus dicitur, primus nempe eorum, quorum certa notitia extat; alios enim Episcopos in ea civitate antea fuisse, & monumenta, quæ de iis loquerentur, per Diocletianum combusta fuisse, credibile admodum est. Præterea licet Bononia olim juri Metropolitico Mediolani primùm, deinde Ravennæ subjecta fuerit, ad quos proinde Metropolitanos inauguratio Episcoporum Civitatum subjectarum pertinebat, tamen quidquid de hujusmodi juris origine, & antiquitate sit, S. Zamas à S. Dionysio Romano Pontifice Episcopus ordinatus, ac Bononiam missus fuit, quæ tunc iis Metropolitis nondùm subjacebat. Porrò S. Episcopus fidem Catholicam ibi propagavit, Templum in honorem S. Petri ædificavit, quod nunc dicitur SS. Naboris, & Felicis & alia plura peregit: tandem circà annum 300. in pace quievit, & in eodem templo tumulatus fuit, cujus postea ossa ad Metropoliticam Ecclesiam S. Petri asportata à Cardinali Gabriele Palæoto fuerunt. Olim in civitate, & diœcesi Bononiensi colebatur Officio de communi Confessorum Pontificum, nuper vero BENEDICTUS XIV. proprium ei Officium concessit.

Die 6. *Febr.* In urbe, & Diœcesi Bononiensi celebratur Festum S. Guarini Cardinalis, & Episcopi Prænestini, de quo etiam commemoratio fit in Martyrologio Romano, quem ex familiis Guarina, & Foscararia, altera nempè paterna, altera materna, originem duxisse ferunt. Canonicis Ecclesiæ Cathedralis Bononiæ, qui tunc erant Regulares, adscriptus, mox vitæ austerioris amore ductus, in Congregationem, ut fertur, Canonicorum

Regularium Rhenanam, sive, ut aliis placet, in eorumdem Congregationem de Mortaria, qui locus Novariam inter, & Papiam jacet, sese recepit. Nosocomium S. Job fundasse dicitur, Episcopatum Papiensem ultrò oblatum constantissimè recusavit; tandem à Lucio II. Romano Pontifice, olim Gerardo Caccianimico Bononiensi, Cardinalis, & Episcopus Prænestinus creatus, obiit anno 1159. & in Templo S. Agapiti sepultus fuit; ab Alexandro III. autem canonizatus fuisse dicitur. Colebatur olim in civitate, & diœcesi Bononiensi Officio de communi Confessoris Pontificis; nuper vero BENEDICTUS XIV. lectiones proprias secundi nocturni addidit; quemadmodum propriæ etiam, sed diversæ recitabantur à Canonicis Regularibus Lateranensibus, & Congregationis S. Salvatoris, seu Rhenanæ.

Die 7. Februarii celebratur festum S. Julianæ Viduæ, de qua mentio fit etiam in Martyrologio Romano. Ejus vita describitur in Annalibus Monasterii Abbatiæ S. Stephani civitatis Bononiensis, in cujus Ecclesia publicè ejusdem Sanctæ corpus colitur; & Cælestinus III. visitantibus hanc Ecclesiam concessit Indulgentiam, quam subinde Xystus IV. confirmavit. Opinati sunt nonnulli, S. hanc Julianam fuisse Virginem, & Martyrem, aut de illa loqui S. Ambrosium *in lib. de exhort. Virgin.*, & S. Augustinum *tract. de bono Viduit.* Verùm S. Juliana Bononiensis solùm vidua fuit, & alia est ab iis, de quibus loquuntur SS. Ambrosius, & Augustinus. Hæc itaque Bononiensis templum extruxit in honorem SS. Vitalis, & Agricolæ, quod S. Petronius consecravit; magnam divitiarum suarum partem alendis Monachis supradicti Monasterii attribuit, quibus unicum filium suum associavit; ipsa vero cum quatuor filiabus, & socru in solitariam domum secessit. Sancta fuit, & ab immemorabili tempore in civitate, & diœcesi Bononiensi cultum obtinet cum Officio olim, cum lectionibus modo propriis, modo de communi, nuper vero BENEDICTUS XIV. proprium constituit.

Die 26. Februarii Colitur S. Faustinianus Episcopus Bononiensis, cujus nomen recensetur in Martyrologio Romano. Eamdem Ecclesiam rexit sub Constantino Imperatore, & Cathedralem ædificavit super illam Ecclesiam subterraneam, quam S. Zama olim constituerat. Tumulatus fuit in eodem sepulcro, in quo S. Zama, sed ejus corpus postea a Cardinali Gabriele Palæoto in Metropolitanam Ecclesiam S. Petri translatum fuit; Festum cum Officio, & Missa in civitate, & Diœcesi obtinet, sed olim de communi Confessorum Pontificum, nunc autem proprium ex concessione BENEDICTI XIV.

Die 6. Martii Celebratur Festum S. Basilii, cujus mentio fit in Martyrologio Romano. A S. Silvestro Papa ordinatus Episcopus Bononiensis Ecclesiam hanc post S. Faustinianum sanctissimè gubernavit. Templum SS. Petro, & Paulo dicatum vel cœpisse, vel absolvisse dicitur; non satis tamen exploratum est, eum in eodem fuisse sepultum. Bononiæ olim, & in tota ejus diœcesi Officio colebatur de communi Confessorum Pontificum, subinde BENEDICTUS XIV. proprium fecit.

Die 9. Martii Colitur S. Catharina Bononiensis, cujus nomen à Clementis VIII. temporibus in Martyrologio Romano descriptum est. In civitate, & diœcesi Bononiensi Officium cum lectionibus propriis recitatur. A Clemente XI. inter Sanctos relata fuit, Canonizationis tamen bulla à Benedicto XIII. edita est. Ejus res gestæ à pluribus Scriptoribus referuntur, præsertim in Compendio, quod BENEDICTUS XIV., cum Fidei Promotorem ageret sub Clemente XI. super illius actis composuit, & Cardinalibus Consistorio Semipublico pro ejusdem Canonizatione coacto præsentibus obtulit. Ejus corpus adhuc integrum, & suavem spirans odorem summa pietate colitur; id vero tamquam miraculum neque in lectionibus propriis relatum, neque in Actis causæ approbatum est, cum aliqua subinde mutatio in illo comperta sit.

Die 27. Aprilis Celebratur festum S. Tertulliani Episcopi Bononiensis, cujus etiam fit mentio in Martyrologio Romano. Quo autem tempore electus fuerit Episcopus, non satis constat. Cœnobium tamen S. Helenæ in pago Sancerni Bononiensis diœcesis erectum ædificasse, aut saltem approbasse, ac demùm in Ecclesia SS. Naboris, & Felicis sepultus fuisse dicitur. Officium, & Missam obtinet Bononiæ, & in ejus Diœcesi; lectiones vero proprias BENEDICTUS XIV. addidit.

Die 5. Maji Colitur S. Theodorus Episcopus Bononiensis, & Confessor, cujus mentio fit in Martyrologio Romano. Ferunt Agapetum summum Pontificem plura Monasteria diœcesis Bononiæ subjecisse jurisdictioni hujus S. Theodori, quod privilegium ab aliis subinde Pontificibus confirmatum fuit. Id vero eo sensu intelligendum est, quod cum Pontifex hanc, vel illam agri partem, quæ *Corte* dicebatur, Episcopo attribuerit, Monachos quoque, Clericos, & Laicos in ea degentes eidem ex jure Canonico ipsorum temporum subjecerit. Porro licet certa sit ejus Sanctitas, res tamen ab eo præclarè gestæ ob temporum vicissitudines ignorantur. Quamquam nonnulli scripserunt, ejus tempore S. Proculum Interamnæ Episcopum sub Totila Gothorum Rege Martyrium subiisse; alii verò probabilius censent, hunc S. Proculum fuisse Bononiæ Episcopum, & ejusdem S. Theodori successorem. Cujus quidem S. Theodori corpus in Ecclesia SS. Naboris & Felicis conditum est; cumque in tota civita-

te

te, & diœcesi Bononiensi Officium ex communi Confessorum Pontificum in ejus honorem recitaretur, BENEDICTUS XIV. secundas lectiones aliquo modo proprias concessit.

Die 5. *Maji* In Martyrologio Romano commemoratio fit S. Pii V., de quo non solùm Bononiæ, sed etiam in universa Ecclesia Officium recitatur, cujusque res præclare gestæ a pluribus descriptæ sunt, & habentur in Actis Canonizationis quatuor SS. à Clemente XI. peractæ. Sanctus hic ad Bononiam pertinet, utpote qui licet apud Boschum agri Alexandrini Oppidum natus sit, originem tamen ex nobili, & Senatoria Bononiæ Ghisleria Familia originem traxit, ut ipsemet in quibusdam suis Brevibus testatur, & Historici, uno, vel altero excepto, consentiunt, quod & manifestè dicitur in Auditorum Rotæ relatione in ejus causa Canonizationis; & in sècundis ejus Officii lectionibus propriis, nec non in bulla Canonizationis ejusdem. Enimvero cum Ghislerii ob civiles discordias Bononia patria sua pulsi in varias Italiæ partes distraherentur, eorum unus apud prædictum oppidum se recepit, ex quo S. Pius prodiit.

Die 10. *Maji* Celebratur Festum B. Nicolai Albergati, qui Bononiæ nobili genere ortus, & Carthusianorum Institutum amplexus, inde ob vitæ Sanctitatem, & prudentiam Episcopus, licet invitus, Bononiæ, & Cardinalis creatus est. A summis Pontificibus non semel Legatus ad dissidentes inter se Christianos Principes, missus, hos feliciter ad pacem, & concordiam reduxit. Tandem post vitam laudabiliter, sanctèque exactam, senex in Hetruria obiit, cujus corpus Florentiam delatum apud Carthusianos honorificè conditum est. Ejus vitam plures scripserunt, & nuper Constantinus Ruggerius, BENEDICTI XIV. jussu, multa, ac præclara monumenta de illo congessit. Sed quod ad ejus cultum attinet, introducta antea fuerat ejus causa Canonizationis, & constructus ordinarius processus super fama virtutum, & miraculorum ejusdem, quin etiam super antiquo, & legitimo ejus cultu ab Archiepiscopo Bononiensi sententia lata. Horum omnium, necnon eorum, quæ Ruggerius congesserat, summam laudatus Benedictus in Congregatione Rituum ordinarià per semetipsum exposuit, tum Cardinalibus de Beati legitimo cultu satis constare consentientibus, Missam, & Officium cum lectionibus secundi Nocturni propriis in ejus honorem pro civitate, & Diœcesi Bononiæ, ubi natus, pro universo Carthusianorum Ordine, quem professus, & pro Liberiana Romæ Basilica, cujus olim Beatus Nicolaus Archipresbyter Cardinalis fuerat, concessit, ejusque nomen in Martyrologio Romano cum insigni elogio describi simul decrevit, modumque præscripsit, quo idem Beatus in reliquis coli posset.

Die 1. *Junii* Colitur S. Proculus miles, & Martyr, quem ipsa Bononiensis civitas sui Patronum elegit, & cujus cum laude meminerunt SS. Gregorius Papa, & Paulinus Nolæ Episcopus. Nonnulli scripserunt, S. Proculum Martyrium subiisse sub Justino Imperatore, aut sub Theodorico Gothorum Rege: nempè cum Justinus Marinum Prætorii Præfectum Bononiam misisset, hic verò Christianos persequeretur, Proculum, audita mortis sententia contra se prolata, Marino caput abscidisse, ideoque comprehensum, & interfectum fuisse. Alii dixerunt, Marinum fuisse Theodorici ministrum. Hæc tamen melius ad apocryphas narrationes amandantur. Verius itaque Sanctus hic sub Diocletiano, & Maximiano passus est, cujus proinde certa est Sanctitas. Ejus corpus una cum corpore S. Proculi Episcopi jacet in templo S. Proculi Monachorum Cassinensium, & inter Sanctos Bononiæ Patronos colitur, quæ civitas beneficia præclarissima ejus intercessione obtinuit. Olim Officium, & Missa in ejus honorem celebrabatur de communi Martyrum, sed BENEDICTUS XIV. lectiones secundi Nocturni proprias pro eadem civitate, ejusque diœcesi addidit.

Die 11. *Junii* Occurrit Festum S. Parisii Confessoris, cujus fit mentio in Martyrologio Romano. Ipse autem Bononiæ natus, & inter Camaldulenses cooptatus, inde Tarvisii Rector Monialium Camaldulensium S. Christinæ electus, cum diù Monasterium illud laudabiliter rexisset, sanctissimè objit anno ætatis suæ centesimo decimo sexto. Plures ejus vitam scripserunt. Olim Bononiæ, & in tota Diœcesi colebatur Officio, & Missa de communi Confessorum non Pontificum, nuper vero Benedictus XIV. Lectiones proprias secundi nocturni concessit, cum alias antea Sacra Rituum Congregatio pro Camaldulensium Ordine approbasset.

Die 12. *Julii* Bononiæ, & in tota Diœcesi colitur Officio de communi Confessorum Pontificum S. Paternianus ejusdem Civitatis Episcopus, & Confessor, quem alii S. Petronio, alii S. Hadriano immediatè successisse scribunt. Civitas Fanensis S. Paternianum colit ut suum Episcopum & Patronum, quem alium fuisse à Bononiensi credibile est. Comperta est utriusque sanctitas, sed res à S. Paterniano Bononiensi gestæ ignorantur.

Die 4. *Augusti* Celebratur in universa Ecclesia festum cum Officio, & Missa propria S. Dominici Institutoris Ordinis Prædicatorum, cujus honorificentissima fit mentio in Martyrologio Romano, in quo etiam die 24. Maij memoratur Translatio ejus corporis, quæ sane facta fuit coram nonnullis Episcopis, & primoribus Viris. Porto Sanctus idem Bononiam incoluit, celeberrimum in ea sui Ordinis

dinis Cœnobium erexit, & primum totius suæ Religiosæ Familiæ Conventum in eadem habuit, ibique sacrum ejus corpus quiescit, cujus caput anno 1383. seorsim in argentea theca fuit repositum. Ex quibus proinde, aliisque pluribus titulis Sanctus hic ad Bononiam pertinet. Nonnulli S. Dominici corpus una cum corpore S. Francisci Assisii reservari dictitarunt, sed fabulam sub excommunicationis pœna Sedes Apostolica prohibuit.

Die 30. Augusti Colitur S. Bononius Abbas, qui Bononiæ natus, ibique inter Benedictinos receptus, in Ægyptum se contulit, ubi multos ad Christianam Religionem adduxit, & Petrum Vercellensem Episcopum, aliosque apud Infideles captivos liberavit. Mox ejusdem Petri opera Abbas Locedii in Diœcesi Vercellensi creatus, ibidem meritis plenus obijt anno 1026. De ipso mentio fit in Martyrologio Romano, cumque olim Bononiæ coleretur Officio de communi Confessorum non Pontificum, Benedictus XIV. Lectiones secundi nocturni proprias concessit.

Die 17. Septembris Occurrit Festum B. Petri de Arbues, qui ob Catholicam Religionem Martyrium passus, ab Alexandro VII. beatificatus fuit. In quibusdam Hispaniarum Diœcesibus colitur Officio cum Lectionibus propriis, quæ etiam Bononiæ à Sacra Rituum Congregatione concessæ sunt. Ad hanc Civitatem hic Beatus pertinet, quod in Collegio nationis Hispanæ ibi erecto, cujus Alumni statim Bononiensi Civitate donantur, cooptatus, Lauream Doctoralem ibi obtinuerit, & publicus Logicæ Professor extiterit. De ipso plura scribit Tamayus. Benedictus vero XIV. ejus nomen in Romano Martyrologio describi jussit.

Die 26. Septembris Celebratur Festum S. Eusebii Episcopi, & Confessoris, qui Bononiensis Episcopus anno 370. verisimiliter inauguratus, anno 400. obiit. De eo mentio fit in Martyrologio Romano, ac plura referunt Scriptores Bononienses, ipsumque laudat S. Ambrosius, quod Virgines colligeret, & ad claustralem vitam induceret. Cum eodem S. Ambrosio Concilio Aquilejensi interfuit, eique fideliter adhærens, Fidem Catholicam contra Arianos egregiè tutatus fuit. Nonnulli scribunt Monasterium SS. Vitalis, & Agricolæ, & aliud S. Proculi ab eo ædificatum fuisse.

Die 4. Octobris Colitur S. Petronius Bononiæ Episcopus, & Patronus primarius, cujus honorifice mentio fit in Martyrologio Romano, & in cujus honorem Horariæ preces, ac lectiones à Cardinali Palæoto in meliorem formam redactæ, in ejus festo, & septem sequentibus diebus in Civitate, ac tota Diœcesi recitantur. Sanctus hic ex Sexto Petronio Probo Præfecto Prætorii natus Hierosolymam perrexit, ac per alias Orientis regiones magna pietate peregrinatus, insignes sanctitate Viros invisit, & notabiliora, quæ viderat, per Rufinum conscripsisse dicitur. Inde adtuendam adversus Nestorium Catholicam Fidem à Theodosio Imperatore Romam ad Cœlestinum Papam missus, ab hoc, præmonente Deo, Bononiensis Episcopus designatus fuit. Bononiam itaque profectus, Civitatem anteactis calamitatibus afflictam, ac semirutam erexit, auxit, ornavitque. Plura templa extruxit, errores amovit, Populum ad ferventem Dei, Sanctorumque cultum, & ad solidam pietatem adduxit, Clerum instruxit, quin etiam publicum Bononiæ Gymnasium ejus opera constitutum, obtento à Theodosio II. privilegio, fuisse, à nonnullis traditur. His, aliisque pluribus præclarè gestis sanctè obiit anno verò similius 450. Ejus corpus in templo S. Stephani, quod ipse erexerat, tumulatum fuit, cujus tumuli memoria progressu temporis obliteratà, anno tandem 1141. sacrum depositum non sine speciali Dei providentia inventum est, quam inventionem plura miracula subsecuta sunt. Quapropter novum, ac magnificum templum in ejus honorem extructum fuit. Sacrum ejus caput à reliquo corpore separatum in nobili Urna ad majorem cultum repositum asservabatur; at nuper, BENEDICTI XIV. opera, in ædes ejusdem S. Petronii translatum est, proprio hujus translationis concesso Officio in Civitate dumtaxat Bononiensi recitando.

Die 1. Novembris Celebratur festum omnium Sanctorum, quod tamen ad universam pertinet Ecclesiam. Hanc celebritatem Bonifacius IV. Summus Pontifex pro Urbe Roma instituit, cum celebre Pantheon à Marco Agrippa Romæ extructum solemniter dicavit Sanctissimæ Virgini Deiparæ, omnibusque Sanctis. A Gregorio III. autem ad universam Ecclesiam, propagata fuit, & à Gregorio IV. à die 13. Maij ad primam Novembris translata.

Die 2. Novembris In universali Ecclesia fit commemoratio omnium Fidelium defunctorum, quæ vel à S. Odilone Abbate, vel probabilius ab Amalario Fortunato initium habuit, Joannes verò Papa XIX. eam subinde ubique observari præcepit.

Die 4. Novembris Occurrit Festum SS. Vitalis, & Agricolæ Martyrum Bononiensium, in quorum honorem Bononiæ, & in totà diœcesi celebratur Officium proprium sub ritu Duplici, Festo S. Caroli Borromæi in sequentem diem translato; & de iis ampla fit mentio in Romano, & in aliis Martyrologiis. Vitalis Servus erat Agricolæ, cui etiam in Martyrio præcessit, quod ambo circà annum 304. sub Diocletiano, & Maximiano passi sunt. Eorum corpora inter Hebræorum sepulcra primùm condita,

dita, ac postea tempore S. Ambrosii reperta in decentiorem locum translata fuerunt, cui quidem translationi idem Sanctus interfuit, & Martyrii instrumenta collegit. Illorum Reliquiæ in plures Ecclesias translatæ fuerunt, eorumque intercessione multa contigerunt miracula. Quæ Bononiæ remanserant, in Ecclesiam S. Petri, quæ in Basilica S. Stephani continetur, inde in aliam ejusdem Basilicæ Ecclesiam, quæ Cœnaculi dicitur, translatæ in honorifica Urnâ cum quibusdam Martyrii instrumentis conditæ sunt. Nuper vero BENEDICTUS XIV. lectiones quasdam proprias eorum Officio addidit.

Die 14. Novembris Colitur S. Jucundus Bononiæ Episcopus, & Confessor, cujus fit commemoratio in Martyrologio Romano, sed ejus Acta, quemadmodum & aliorum Bononiensium Episcoporum, perierunt. Ipsius corpus in Ecclesia SS. Naboris & Felicis tumulatum fuisse dicitur, nunc in Ara, quæ dicitur Crucifixi, publicæ venerationi expositum est. In eadem civitate, ac tota diœcesi Missa, & Officium in ejus honorem celebratur ex Communi Confessorum Pontificum, sed BENEDICTUS XIV. lectiones proprias e S. Basilii sermone haustas concessit.

Die 4. Decembris Occurrit Festum S. Felicis Episcopi, & Confessoris, cujus fit commemoratio in Martyrologio Romano. Fuit hic Mediolanensis S. Ambrosii Diaconus, & paulo post ejusdem Sancti mortem ad Bononiensis Ecclesiæ regimen promotus. Duo monasteria, seu potius Ecclesias, ædificavit, & à Joanne, seu Joannino Imperatore, Ecclesiasticis ceteroquin juribus infensissimo, monasterium Montis Palensis dono accepit. An ritum Ambrosianum in suam hanc Ecclesiam invexerit, non satis compertum est. Obiit autem anno 429., ejusque corpus in SS. Naboris, & Felicis templo conditum fuit, caput vero in Metropolitana Ecclesia asservatur. Officium de Communi Confessorum Pontificum in ejus honorem Bononiæ, & in tota diœcesi recitabatur, sed BENEDICTUS XIV. lectiones proprias concessit, qui etiam S. Ambrosii cultum, qui unus est ex antiquioribus ejusdem civitatis Patronis, paulò collapsum restituere, ut par erat, conatus est.

Die 16. Decembris Colitur S. Florianus Martyr, quo nomine alii SS. Martyres in aliis civitatibus coluntur. At qui Bononiæ colitur, unus ex iis fuisse creditur, qui in Palæstinâ Martyrium sub Diocletiano passi sunt. Ejus corpus Bononiam à S. Petronio translatam fuit, & in Basilica S. Stephani asservatur, caput autem in diverso tabernaculo clauditur, & secunda die solemnitatis Paschalis per civitatem solemni supplicatione circumfertur. Cultum inter alios ejusdem civitatis Patronos obtinet memorabilem, quæ etiam à Deo plurima beneficia, & miracula illius intercessione obtinuit. Cumque Officium, & Missa de communi unius Martyris in ejus honorem Bononiæ, & in tota diœcesi fieret, BENEDICTUS XIV. lectiones secundi nocturni proprias ex quodam S. Augustini sermone desumptas concessit.